

SİRET-İ İBN-İ HİSAM

İSLAM TARİHİ

4

KANERIAN
YAYINLARI

SİRET-İ İBN-İ HİSAM

İSLAM TARİHİ

KANERIAN
YAYINLARI

İSLAM TARİHİ

SÎRET-İ İBN-İ HİŞAM

TERCEMESİ

Dördüncü Cild

Terceme Eden :

Hasan EGE

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyelüğinden
Emekli

NEŞREDEN :

KAHRAMAN YAYINLARI

Baskı

Selin Ofset

Davutpaşa Cd. 75/345 Topkapı-İst.

0212.577 63 48

•

İstanbul

2006

•

Cilt

Kahraman Cilt Sanayi

KAHRAMAN YAYINLARI

Merkez:

Davutpaşa Cd. TİM-2 12/322 Topkapı-İst.

Tel: 0212 613 83 05 Fax: 0212 565 25 84

info@kahramanyayinlari.com

Şube:

Çatalçeşme Sk. 19/1 Kat: 4 Cağaloğlu-İst.

Tel: 0212. 512 32 69

السِّيَرُ النَّبَوِيُّ
لِابْنِ هِشَامٍ

İSLAM TARİHİ

**SÎRET-İ İBN-İ HİŞAM
TERCEMESİ**

Dördüncü Cild

Terceme Eden :
Hasan EGE

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyelüğinden
Emekli

NEŞREDEN :
KAHRAMAN YAYINLARI

CA'FER B. EBİ TÂLİB'İN HABEŞİSTAN'DAN GELİŞİ VE ORAYA HİCRET EDENLER

Resûlullah'ın, Ca'fer'in gelişiyile sevinmesi

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Süfyan b. Uyeyne, Ecleh'den o da Şa'bi'den şöyle haber verdi :

Cafer b. Ebi Tâlib (Radiyallâhü anh), Hayber'in fethinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onun gözlerini öptü, onu yanından ayırmadı, şöyle buyurdu :

— Bilemiyorum ki, şu ikisinden hangisiyle ben daha sevinçliyim : Hayber'in fethiyle mi, yoksa Ca'fer'in gelişiyile mi?

**Amr b. Ümeyye'nin, Habeşistan'dan getirdiği
sahâbelerin Medine'ye hicret etmeleri**

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bir kısım sahâbe, Habeşistan'da bulunuyordu. Nihâyet Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlar için Amr b. Ümeyye el-Damri'yi Necaşi'ye gönderdi. O da onları iki gemiye bindirdi ve onları Hudeybiye'den sonra o Hayber'de iken onun yanına getirdi. Onlar şunlardır :

Beni Hâşim b. Abd-i Menâf'dan :

Cafer b. Ebi Tâlib b. Abdulmuttalib vardı. Onunla birlikte de hanımı Esmâ bint-i Umeyy el-Has'amiyye vardı. Bir de onun oğlu Abdullah b. Ca'fer bulunmaktaydı. Anası Esmâ onu Habeş topraklarında dünyaya getirmişti. Ca'fer Şam topraklarından Mu'te'de, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emiri olduğu bir sırada katl edildi. Onlardan bir kişi var.

Beni Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan :

Hâlid b. Said b. el-As b. Ümeyye b. Abd-i Şems vardı. Onunla birlikte de hanımı Ümeyne bint-i Halef b. Es'ad vardı. İbn-i Hişam şöyle dedi :

— Humeyne bint-i Halef denilir — ve onun iki çocuğu Said b. Halid ile Eme bint-i Halid vardı. Anaları Ümeyne bunları Habeş yurdunda dünyaya getirdi. Halid, Ebû Bekr es-Sıddık'ın hilâfeti sırasında Şam topraklarında Merc-i Suffer (1)'de katl edildi. Halid'in kardeşi Amr b. Said b. El-As da vardı. Onunla birlikte de hanımı Fâtıma bint-i Safvan b. Ümeyye b. Muharris el-Kinâni bulunmaktaydı. Bu kadın Habeş topraklarında öldü. Amr, Ebû Bekr Es-Sıddık (Radiyallahü anh)'in hilâfetinde Şam topraklarından Ecnâdin'de katl edildi.

Said b. El-As'ın, oğlu Amr için söylediği şiiri

Amr b. Said için babası Uheyhe Said b. el-As b. Ümeyye şöyle demiş :

إِذَا شَبَّ وَاشْتَدَّتْ يَدَاهُ وَسَلْحًا أَلَا بَيْتَ شِعْرِي عَنْكَ يَا عَمْرُو سَائِلًا
تَكْشِفُ غَيْظًا كَانَ فِي الصَّدْرِ مُوجِعًا أَتَرَكُ أَمْرًا فِيهِ بَلَابِلٌ

«Ey Amr gençleştiğin ve ellerin kuvvetlenip silâhlendiğin zaman seni sorup keşke durumunu bilseydim.

Milleti, karışık ve ıztıraplarla mı bırakırsın.

Göğüslerde örtülü olan bir öfkeyi açığa vuruyorsun.»

(1) Merc-i Suffer Dimeşk'de bir mevkidir.

Ebân b. el-Âs'ın, kardeşleri Hâlid ile Said'e
söylediği şiiri ve Hâlid'in buna karşı cevabı

Ebân b. Said b. el-As kardeşleri Amr ve Halid, müslüman olduklarında şu aşağıdaki şiiri söyledi. (Onların babası Said b. el-Âs Taîf'in bucaklarından Zureybe denilen yerde bıraktığı bir mal yolunda öldü.)

أَلَا لَيْتَ مَتَيْتَا بِالظَّرِيبَةِ شَاهِدُ لِمَا يَفْعَرِي⁽¹⁾ فِي الدِّينِ عَمْرُو وَخَالِدُ
أَطَاعَا بَنَاءَ امْرِئِ النَّسَاءِ فَأَضْحَبَا يُمِينَانِ مِنْ أَعْدَاتِنَا مِنْ نُكَايِدِ

«Keşke Zureybe'deki ölü hazır bulunsaydı Amr ve Hâlid'in dinde yaptıkları yalanı görseydi.

Onlar kadınlar misali bize itaat ettiler ve sonra bize hile kuran düşmanlarımıza yardım ettiler.»

Halid b. Said de buna karşı şöyle cevap verdi :

أَجَى مَا أَجَى لِأَشَانِمِ أَمَا عَرَضَهُ وَلَا هُوَ مِنْ سُوِّ الْقَالَةِ مُقْصَرُ
يَقُولُ إِذَا اشْتَدَّتْ⁽²⁾ عَلَيْهِ أُمُورُهُ أَلَا لَيْتَ مَتَيْتَا بِالظَّرِيبَةِ يُنْشَرُ
فَدَعَّ عَنْكَ مَتَيْتَا قَدْ مَقَى لِسَبِيلِهِ وَأَقْبَلَ عَلَى الْأَدْنَى الَّذِي هُوَ أَفْزَرُ

«Kardeş ; ama ne kardeş !

Ben onun ırzına söven falan değilim, o da kötü söz söylemekten geri duran değildir.

İşleri üzerine ağırlaştığında, «keşke Zureybe'deki ölü hayat bulsaydı,» diyor.

Geçen o ölünün yolunu bırak.

Daha yakınına gel.

O anılmaya daha muhtaçtır.»

Bir de Muaykib b. Ebi Fatıma vardı. Bu, Ömer b. El-Hattâb zamanında, Beyt-i Mal-i Müslimin üzerine haznedâr idi. Said b. el-Âs'ın soyuna mensubdu. Yine Ebû Mûsâ el-Eşari Abdullah b. Kays da vardı ki bu Utbe b. Rabie b. Abd-i Şems soyunun halifi idi. Bunlar dört kişidir.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan : Esved b. Nevfel b. Huveylid vardı. Bir kişidir.

Beni Abdi'ddar'dan

Beni Abdi'ddar b. Kusay'dan : Cehm b. Kays b. Abd-i Şürahbil vardı. Onunla birlikte iki oğlu Amr b. Cehm ve Huzeyme b. Cehm ve hanımı Ümm-ü Hermele bint-i Abd'l-Esved vardı. Bu kadın ve iki oğlu, Habeş topraklarında öldü. Bir kişidir.

Beni Zühre'den

Beni Zühre b. Kilab'dan : Âmir b. Ebi Vekkas ve Utbe b. Mes'ud vardı. Utbe, Hüzeyl'den olup Beni Zühre'nin halifidir. İki kişidirler.

Beni Teym'den

Beni Teym b. Mürre b. Kâb'den : Hâris b. Halid b. Sahr vardı. Onunla beraber hanımı Rayta bint-i Haris b. Cübeyle de vardı. Bu kadın Habeş topraklarında öldü. Bir kişidir.

Beni Cumeh'den

Beni Cumeh b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Osman b. Rabie b. Ühban vardı. Bir kişidir.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Mehmiyye b. Cez' vardı. Bu, Beni Zübeyd'den olup Beni Sehm'in halifidir. Resûlullah (Sal-lallahü Aleyhi ve Sellem) onu, müslümanların humus (25)unun başına koymuştu. Bir kişidir.

Beni Adiy'den

Beni Adiy b. Kâb b. Luey'den : Ma'mer b. Abdillâh b. Nadle vardı. Bir kişidir.

Beni Âmir'den

Beni Âmir b. Lueyy b. Galib'den : Ebû Hâtıb b. Amr b. Abd-i Şems ile Mâlik b. Rabie b. Kays b. Abd-i Şems vardı. Mâlik ile birlikte karısı Amre bint-i Sa'di b. Vekdân b. Abd-i Şems de vardı. İki kişidirler.

Beni Hâris'den

Benî Hâris b. Fihri b. Mâlik'den : Hâris b. Abd-i Kays b. Lakit vardı. Bir kişidir. Onlarla birlikte, orada ölen müslümanların kadınlarından bir takım kadınlar da o iki gemiye bindirilmişti.

Ümeyye'nin gemiye bindirdiklerinn sayıları

Adı yukarda geçenler, Necâşi'nın, Amr b. Ümeyye el-Damri ile birlikte iki gemiye bindirdiği kimselerdir. İki geminin içinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelenlerin hepsi on altı kişi idi.

HABEŞİSTAN'DAN GELEN DİĞER MUHACİRLER

Habeşistan'a hicret edip de oradan ancak Bedr vak'asından sonra gelenler vardı. Onlar, Necâşi'nın gönderdiklerinden önce gelmiştiler. Bir kısmı da Habeşistan'da ölmüştü. Bedir'den sonra gelenler veya Habeşistan'da ölenler şunlardır :

Beni Ümeyye'den

Benî Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan : Ubeydullah b. Caşş b. Riâb el-Esdi var. Huzeyme'nin Esd'ine mensuptur; Benî Ümeyye b. Abd-i Şems'in halifidir ve onunla beraber hanımı Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan ve kızı Habibe bint-i Ubeydullah vardı. Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan bu Habibe ile künyelenirdi. Ümm-ü Habibe'nin ismi Remle'dir.

**İbn-i Caşş'ın Habeşistan'da Hıristiyanlık dinine girmesi
ve Resulullah'ın onun hanımı ile evlenmesi**

Bu Ubeydullah b. Caşş, müslümanlarla birlikte muhâcir olarak çıktı. Habeş topraklarına gelince orada nasranileşti ve İslâm'dan ayrılıp uzaklaştı. Orada nasrânî olarak öldü.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ondan sonra onun karısı Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan b. Harb ile evlendi.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve'den naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

Ubeydullah b. Caşş, müslümanlarla birlikte müslüman olarak çıkıp gitti. Habeş topraklarına geldiği zaman Nasâra dinine girdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından müslümanlara rastladığında şöyle diyordu :

Biz gözlerimizi açtık; siz ise henüz görmeğe çabalıyorsunuz. Henüz yavrular gibi görüyorsunuz.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bir de Kays b. Abdullah vardı. Bu, Beni Esed b. Huzeyme'den bir adamdır. Bu, Ümm-ü Habibe ile birlikte olan Ümeyye bint-i Kays'ın babasıdır. Ve onun hanımı Bereke bint-i Yesar vardı. Bu Ebû Süfyan b. Harb'in âzadlı cariyesidir. Bu iki kadın Ubeydullah b. Caşş'ın ve Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan'ın süt anneleri idiler. Kays b. Abdullah Habeş topraklarına hicret ettiği zaman, Ubeydullah ile Ümm-i Habibe süt anneleri olan o iki kadını (Ümeyye bint-i Kays ile Bereke bint-i Yesar'ı) beraberlerinde götürdüler. Beni Ümeyye'den yalnız bu iki kişi vardı.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan : Yezid b. Zemea b. Esved b. Muttalib b. Esed vardı. Bu, Hüneyn gününde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte iken şehid edildi. Bir de Amr b. Ümeyye b. Haris b. Esed vardı. Bu Habeş topraklarında öldü. Bunlar iki kişidir.

Beni Abdi'ddar'dan

Beni Abdi'ddar b. Kusay'dan : Ebur-Rum b. Umeyr b. Haşim b. Abd-i Menaf b. Abdi'ddar vardı. Bir de Firas b. Nadr b. Haris b. Kelede b. Alkame b. Abd'i Menaf b. Abdi'ddar vardı. Bunlar iki kişidir.

Beni Zühre'den

Beni Zühre b. Kilab b. Mürre'den : Muttalib b. Ezher b. Abd-i Avf b. Abd b. Haris b. Zühre ve onunla birlikte hanımı Remle binti Ebi Avf b. Dubeyre b. Suayd b. Sa'd b. Sehm bulunuyordu. Muttalib Habeş yurdunda öldü. Hanımı Remle orada ondan Abdullah b. Muttalib'i dünyaya getirdi. Şöyle denilirdi :

«Abdullah, babasına islamda varis olan ilk adamdır.»

Onlardan bir kişi vardı.

Beni Teym'den

Beni Teym b. Mürre b. Kâb b. Lüeyy'den : Amr b. Osman b. Amr b. Kâb b. Sad b. Teym vardı. Kadisiyye'de Sa'd b. Ebi Vekkâs ile birlikte bulunduğu sırada katl edildi. Bir kişidir.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum b. Yakaza b. Mürre b. Kâb'dan : Hebbâr b. Süfyan b. Abdil-Esed vardı. Şam topraklarından Ecnâdîn'de, Ebû Bekr (Râdiyallahu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Bir de onun kardeşi Abdullah b. Süfyan vardı. Bu ise Şam'da Yermuk (vak'ası) yılında, Ömer b. el-Hattab (Râdiyallahu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Onun orada katl olunup olunmadığında şüphe edilir. Yine Hişam b. Ebi Huzeyfe b. Muğire vardı. Bunlar üç kişidirler.

Beni Cumeh'den

Beni Cumeh b. Amr b. Husays b. Kâb'dan : Hatıb b. Haris b. Mamer b. Hubeyb b. Vehb b. Hüzâfe b. Cumeh ve onun iki oğlu Muhammed ve Haris vardı. Onunla birlikte hanımı Fatıma binti Mücellel vardı. Hatıb orada müslüman olarak öldü. Onun hanımı ve iki oğlu — ki bu kadın o iki oğlunun da anasıdır — iki gemiden birisinde geldiler. Bir de onun kardeşi Hattab b. Haris ve onunla birlikte karısı Fükeyhe bint-i Yesar vardı. Hattab orada müslüman olarak öldü. Onun karısı Fükeyhe iki gemiden birisiyle geldi. Süfyan b. Mamer b. Habib ve onun iki oğlu Cünade ve Cabir de vardı. O iki oğulun anası Hasene, (3) Süfyan ile birlikte idi ve o iki oğulun ana bir kardeşleri Şürahbil b. Hasene vardı. Süfyan öldü. Onun iki oğlu Cünade ve Câbir de Ömer b. el-Hattab Râdiyallahu anh'in hilafetinde öldüler. Bunlar altı kişidirler.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Abdullah b. Haris b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm eş-Şair vardı. Abdullah, Habeş yurdunda öldü. Kays b. Hüzafe b. Kays b. Adiyy b. Sa'd b. Sehm de var-

(3) Bu ibare, İstiâb'da İbn-i İshak'dan naklen şöyle yazılıdır : «Onunla birlikte onun iki oğlu Cabir b. Süfyan ve Cünade b. Süfyan ve hanımı Hasene vardı. Bu kadın o iki oğlun anasıdır.»

dı. Yine Ebû Kays b. Haris b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm de vardı.

Ebû Kays Yemâme gününde Ebû Bekr es-Siddık (Rادیاللہu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Abdullah b. Huzafe b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm de vardı. Bu, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Kısra'ya gönderdiği elçisidir. Ve Haris b. Kays b. Adiyy de bulunuyordu. Bir de Mamer b. Haris b. Kays b. Adiyy vardı. Ve Bişr b. Haris b. Kays b. Adiy de vardı. Onun Beni Temim'den olan, kendisine Said b. Amr denilen ana-bir kardeşi de vardı. Bu Ecnâdin'de Ebû Bekr (Rادیاللہu anh)'in hilafetinde katl edildi.

Said b. Hâris b. Kays, Yermük senesinde Ömer b. Hattab (Rادیاللہu anh)'in hilafetinde katl edildi.

Sâib b. Hâris Tâif'de Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bulunduğu bir sırada yaralandı. Fihl (4) gününde Ömer b. Hattab (Rادیاللہu anh)'in hilafetinde katl edildi. Hayber gününde katl edildiği de söylenir. Onda şüphe edilir. Bir de Umeyr b. Riâb b. Huzeyfe b. Mihşem b. Sad b. Sehm vardı. Bu, Halid b. Velid ile birlikte Ayn-i Temr'de bulunduğu bir sırada katl edildi. Yemâme'den dönüşü Ebû Bekr (Rادیاللہu anh)'in hilafetindedir. Bunlar on bir kişidirler.

Beni Adiyy'den

Beni Adiyy b. Kâb b. Lueyy'den : Urve b. Abdi'l-Uzzâ b. Hürsân b. Avf b. Ubeyd b. Uveyc b. Adiyy b. Kâb vardı. Bu, Habeş yurdunda öldü. Bir de Adiyy b. Nadle b. Abdil-Uzzâ b. Hürsân vardı. Bu da Habeş yurdunda öldü. Bunlar iki kişidir.

Ömer'in Nu'man'ı Meysan'ın üzerine amil (vall)

tayin etmesi sonra da onu azletmesi

Adiyy ile beraber oğlu Numan b. Adiyy de vardı. Numan, Habeş yurdundan gelen müslümanlarla birlikte geldi. Ömer b. el-Hattâb'ın hilafeti zamanına kadar hayatta kaldı. Onu Basra topraklarından Meysan üzerine amil tayin etti. Numan şu şiiri söylemiştir :

(4) Fihl : Şam'da bir mevkidir ki orada müslümanlar için Rum'la bir savaş oldu. Fihl günü Dimeşk'in fethinden bir yıl sonra olmuştu (Mucem el-Buldan'a bak).

إِذَا شِئْتُ عَتَقْتَنِي دَهَابِينَ^(۲) قَرْيَةٍ
 إِيمَانًا يُسْقَى فِي زُجَاجٍ وَحَنِينٍ
 فَإِنْ كُنْتَ نَذْمَانِي فَإِلَّا كَبِرَ اسْقِي
 لَمَلْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ يَسُوءُ
 وَلَا تَسْقِي بِالْأَصْفَرِ الشُّلْمِ
 نَنَادُمْنَا فِي الْجَوْسِقِ الْمَهْدَمِ

«Acaba, güzel karı kocasının bardak ve testi ile su verdiğini biliyor mu?»

İsteddiğimde köyün işlerini iyi bilenler ve rekkaşlar her ayak üzere diz çökerek bana şarkı söylerler.

Ey kadın eğer benim içki arkadaşım olursan, bana büyük kab ile içir, kırılmış küçük kab ile değil.

Belki de bizim yıkılmış yüksek binada içki meclisi kurmamız Emirül-Müminin'in hoşuna gitmez.» (5)

Ömer onun beytlerini haber alınca şöyle dedi :

«Vallahi, bu benim hoşuma gitmez. Kim onunla karşılaşırsa benim onu azlettiğimi ona haber versin.»

Numan onun yanına geldiği zaman ondan özür diledi ve şöyle dedi :

— Vallahi ya Emirel-Müminin, söylediğim haberi sana gelen şeylerden hiçbirini şimdiye kadar asla işlemedim, fakat ben bir şâirim, boş lâflar buldum. Şâirler gibi bir şeyler söyledim.

Ömer de ona şöyle dedi :

— Allah'a yemin ederim ki, sen bunları söyledikten sonra ben hayatta kaldığım müddetce hiçbir amillikte benim amilim olamazsın.

Beni Amir'den

Beni Amir b. Lüeyy b. Galib b. Fihri'den : Selit b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Amir vardı. Bu, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Yemâme'deki Hevze b. Ali el-Hanefi'ye gönderdiği elçisi idi. Bir kişidir.

(5) Bu beytleri Numan, kendi karısı için yazmıştır. Karısına kendisiyle gitmesini istemiş fakat kadın kabul etmemiştir.

Beni Hâris'den

Beni Haris b. Fihri b. Malik'den : Osman b. Abd-i Ganm b. Züheyr b. Ebi Şeddâd ve Sad b. Abd-i Kays b. Lakit b. Amir b. Ümeyye b. Zârib b. Haris b. Fihri ve İyaz b. Züheyr b. Ebi Şeddâd vardı. Bunlar üç kişidir.

Bedir'den geri kalıp katılmayanların ve Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yanına Mekke'de iken gelmeyip ondan sonra gelenlerin ve Necaşi'nin iki gemiye bindirmediği kimselerin hepsi otuz dört kişidir.

Habeş yurdunda ölenler

Onlardan ve onların çocuklarından Habeş yurdunda ölenlerin cümlesinin isimleri şunlardır :

Abd-i Şems'den

Beni Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan : Ubeydullah b. Cahş b. Riab vardır. Bu, Beni Ümeyye'nin halifidir. Habeş yurdunda nasrani olarak öldü.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan : Amr b. Ümeyye b. Haris b. Esed vardı.

Beni Cumeh'den

Beni Cumeh'den : Haatıb b. Haris ve onun kardeşi Hattab b. Haris vardı.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Abdullah b. Haris b. Kays vardı.

Beni Adiy'den

Beni Adiy b. Kâb b. Lüeyy'den : Urve b. Abdil-Uzza b. Hürsan b. Avf ve Adiy b. Nadle vardı.

Hepsi yedi kişidir.

Onların çocuklarından

Onların çocuklarından Beni Teym b. Mürre'den : Musa b. Haris b. Halid b. Sahr b. Amir vardı. Bu bir kişidir.

Habeş yurduna hicret eden kadınlar

Habeş yurduna hicret eden kadınlardan geri gelenler ve orada ölenlerin hepsi onaltı kadındır. O kadınların orada doğan kızları bunun dışındadır. Bunlardan gelenler ve orada ölenler ve kendileriyle birlikte götürdükleri şunlardır :

Kureys'den

Kureys'den, Beni Hâşim'den : Rukiyye binti Resûlillah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'dir.

Beni Ümeyye'den

Beni Ümeyye'den : Ümm-ü Habibe binti Ebi Süfyan vardı. Onunla birlikte kızı Habibe vardı. Ümm-ü Habibe, kızı Habibe'yi Mekke'den götürdü ve kendisiyle birlikte onu Mekke'ye geri getirdi.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum'dan : Ümm-ü Seleme binti Ebi Ümeyye vardır. Ümm-ü Seleme, Ebü Seleme'den olan kızı Zeyneb'i kendisiyle beraber getirdi. Zeynep Habeşistan'da doğmuştu.

Beni Teym'den

Beni Teym b. Mürre'den : Rayta binti Haris b. Cübeyle vardı. Bu kadın yolda öldü. Bu kadının iki kızı da vardı. Bu kızları orada dünyaya getirmişti. Âişe binti Haris ve Zeyneb binti Haris de vardı. Bunların ve onların kardeşleri Mûsa b. Haris yolda içtikleri bir sudan öldüler. Bu Zeyneb'in orada doğurduğu bir kızı oradan geldi. Zeyneb'in bu kızından başka bir çocuğu hayatta kalmadı. Bu kızın ismi Fâtıma'dır.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr'dan : Remle binti Ebi Avf b. Dubeyre vardı.

Beni Adıyy'den

Beni Adıyy b. Kâb'dan : Leylâ bint-i Ebi Hesme b. Ğanim vardı.

Beni Amir'den

Beni Amir b. Lüeyy'den : Sevde bint-i Zemea b. Kays, Sehle binti Süheyl b. Amr, Mücellel'in bir kızı, Amre bint-i Sadî b. Vekdan, Ümm-ü Külsum binti Süheyl b. Amr vardı.

Garîp Araplardan

Arab'ın gariblerinden : Esmâ bint-i Umeys b. Numan el-Hasamiyye, Fatıma bint-i Safvan b. Ümeyye b. Muharris el-Kinâyiye, Fûkeyhe bint-i Yesar ve Bereke binti Yesar ve Hasene vardı ki bu Hasene Şürehbil b. Hasene'nin anasıdır.

MUHACİRLERİN HABEŞİSTAN'DAKİ ÇOCUKLARI

Habeş yurdunda doğan çocuklarının isimleri şunlardır :

Beni Hâşim'den

Beni Hâşim'den : Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib vardı.

Abd-i Şems'den

Beni Abd-i Şems'den : Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Said b. Hâlid b. Said ve onun kız kardeşi Emeh bint-i Halid vardı.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum'dan : Zeyneb bint-i Ebi Seleme b. Esed vardı.

Beni Zühre'den

Beni Zühre'den : Abdullah b. Muttalib b. Ezher vardı.

Beni Teym'den

Beni Teym'den : Musâ b. Haris b. Halid ve onun kız kardeşleri Âişe bint-i Haris, Fatıma bint-i Haris ve Zeyneb bint-i Haris vardı.

Erkek çocuklar

Onlardan beş erkek vardı. Bunlar : Abdullah b. Cafer, Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Said b. Halid, Abdullah b. Muttalib ve Musa b. Haris.

Kız çocuklar

Kadınlardan beş tane vardı :

Eme bint-i Halid, Zeyneb bint-i Ebi Seleme, ve Haris b. Halid b. Sahr'ın kızları Âişe, Zeyneb ve Fatıma'dır.

KAZA UMRESİ

(H. Yedinci senenin Zulkadesinde)

Resûlullah'ın Zilkadede umre yapmak üzere gitmesi

İbn-i İshak dedi ki :

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hayber'den Medine'ye döndüğünde orada Rebiülevvel, Rebiülahır, Cumadi'l evvel, Cumadi'l ahir, Receb, Şaban, Ramazan ve Şevval aylarını ikamet etti.

Bu arada (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), müfrezeleri gazvelere gönderiyor ve seriyeler tertib ediyordu. Sonra Zilkade ayında kendisini müşriklerin umreden men etmelerine karşılık onun yerine (bir sene sonra) aynı ayda kaza umresini yapmak üzere yola çıktı.

İbn-i Ezbat Medine üzerinde

Medine üzerine de Uveyf b. Ezbat ed-Dili'yi âmil (vali) kıldı. (6)

Bu umrenin Kısas Umresiyle isimlendirilmesinin sebebi

Ona Kısas Umresi denilir. Çünkü müşrikler Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i H. altıncı senenin haram ayında Zilkadede men ettiler. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onlardan

(6) Vâkidi'ye göre, Medine üzerine âmil kılınan, Ebû Rühm'dür.

kısas aldı ve hicri yedinci sene içinde men edildiği haram ayında (Zil-kadede) Mekke'ye girdi. (7)

İbn-i Abbâs'dan rivayet edildiğine göre: Allah bu husûsta şu âyetini inzal buyurdu :

«وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ»

•Hurumat (ihramlar) ta kısas vardır.»

İlkin onunla birlikte men olunan müslümanların da umreye çıkmaları

İbn-i İshak dedi ki :

İşte o umresinde, (8) kendisiyle birlikte men olunmuş müslümanlar da onunla birlikte çıktılar. Sene H. yedinci sene idi. Mekke halkı bunu işittikleri zaman oradan çıktılar. Kureyş kendi aralarında şöyle konuşuyorlardı.

Muhammed ve onun ashabı güçlük meşakkat ve şiddet içerisindedirler.

Safâ ile Merve arasında hervele'nin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi : Bana itham etmediğim bir kimse İbn-i Abbas'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

Müşrikler Dâr-i Nedve yanında ona ve onun ashabına bakmak için saf tuttular. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mescide girince ridasıyla iztiba etti (9) ve sağ pazusunu çıkardı. Sonra :

•Bu gün kuvvet gösterip müşriklere dehşet veren kişiler Allah'ın rahmetine mazhar olsunlar.» dedi. Sonra rûknü istilam etti ve hervele yaparak (10) çıktı. Onunla birlikte ashabı da hervele yapıyordu.

(7) Bu umreye : Kaziyye umresi ve Sulh umresi de denilir. (Şerh-i Mevâhib'e bak).

(8) Müslümanların sayısı, kadın ve çocuklar hariç, iki bin idi.

(9) İztibâ' ridasının bir kısmını sağ kolunun altından alması ve onun ucunu sol omuzunun üzerine atmasıdır.

(10) Hervele : Yürümenin üstünde koşmanın altında bir yürüyüştür.

Ta Kâbe onunla ashabı arasında kaldı. Sonra Rûkn-i Yemâniyi istilam etti. Yürüdü ve Rûkn-i Esvedi istilam etti. Sonra aynı şekilde üç tavafta hervele yaptı. Sair tavaflarda ise normal yürüdü. İbn-i Abbâs şöyle diyordu :

Millet hervelenin kendilerine lazım gelmediğini zannediyorlardı. Çünkü, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o herveleyi ancak Kureyş'in küçük topluluğu zayıf görmelerine karşı bunu yapmıştı! Nihayet Veda haccını yaptığı zaman o herveleye devam etti ve böylece sünnet o şekilde devam etti.

**İbn-i Revâhe'nin Resûlullah'ın devesini yederek
ürcüze söylemesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Bekr şu haberi verdi. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) işte o umrede Mekke'ye girdiğinde, Abdullah b. Revâhe onun devesinin yularından tutmuş şöyle diyordu :

خَلَا بَنَى الْكَفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ خَلَا فَكُلُّ الْخَيْرِ فِي رَسُولِهِ
يَا رَبِّ إِنِّي مُؤْمِنٌ بِقَوْلِهِ ⁽¹⁾ أَعْرِفُ حَقَّ اللَّهِ فِي قَوْلِهِ
نَحْنُ قَتَلْنَاكُمْ عَلَى تَأْوِيلِهِ كَمَا قَتَلْنَاكُمْ عَلَى تَبْرِيلِهِ
صَرَ بَا بِزَيْلِ الْمَاءِ عَنْ مَقِيلِهِ وَيَذْهَلُ الْخَلِيلُ عَنْ خَلِيلِهِ

«Ey küffâr oğulları, Allah'ın yolundan çekiliniz, çekiliniz ki bütün hayır Onun elçisindedir.

Ey Rabbim ben o elçinin sözüne iman ediyorum,
Allah'ın kabulünü onun kabulünde bilirim.

Biz sizinle onun tevili için savaştık.

Nitekim, daha önce onun tenzilinink inkârına karşı sizinle savaştığımız.

Bir vuruşla ki o, başı boyundan götürür,

dostu da dosttan unutturur.»

İbn-i Hişâm dedi ki :

«Biz sizinle onun tevili için savaştık» sözü beyitlerin sonuna kadar (11) Ammar b. Yâsir'e âiddir. Onları Sıffin de söylemiştir. Bu-

(11) Yani Sıffin gününde Ammar b. Yâsir'in katli edildiği gününde.

nun delili ise İbn-i Revâhe ancak müşrikleri kasd eder. Müşrikler ise tenzili (yani Kur'ân-ı Kerimin indirilmesini) ikrâr edip onu tanımazlar. Halbuki ancak tenzili ikrar eden kimselerle tevil için savaşırlar.

Resûlullah'ın Meymüne ile evlenmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Eban b. Salih ve Abdullah b. Ebi Necih'in, Atâ b. Ebi Ribah ve Mücahid Ebil-Haccac'dan nakletmesiyle onların da İbn-i Abbâs'dan nakletmesiyle şöyle haber verdi :

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) işte bu seferinde ihramlı iken Hâris'in kızı Meymüne ile evlendi. Onu ona nikâhlayan kimse ise Abbâs b. Abdulmuttalib idi.

İbn-i Hişâm dedi ki :

Meymüne, işini kızkardeşi Ümm-ü Fazla hevale etti. Ümm-ü Fazl ise Abbas'ın nikâhı altında idi. Ümm-ü Fazl da onun işini Abbas'a havâle etti. O da onu Mekke'de Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e nikâhladı. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yerine ona dört yüz dirhem mehir verdi.

Resûlullah'ın Mekke'den çıkmasını talep etmek üzere

Kureys'in Huveytibi ona göndermeleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mekke'de üç gün kaldı. Üçüncü günde ona Kureys'den bir cemaat ile Huveytib b. Abdil-Uzza b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl geldi.

Kureys, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Mekke'den çıkartılması işini ona vermişti. Ve onlar ona şöyle dediler : Burada artık kalma vaktin sona ermiştir, buradan çık. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

Ben burda içinizde yeni evlendim ve sizin için yemekler yaptık siz onda hâzır bulunsanız ve beni bıraksanız size ne olur? Onlar da dediler ki :

Bizim senin yemeğini yemeğe ihtiyacımız yoktur, çık bizim yanımdan. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çıktı. Azadlı kölesi Ebû Râfi'i Meymüne'ye bakmak için kendisine vekil

kıldı o da onu Serif'e (12) getirdi. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onunla orada geideğe girdi. Sonra Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Zilhiccede Medine'ye doğru ayrıldı.

Kazâ umresi hakkında nâzil olan âyetler

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Ebû Ubeyde'nin bana haber verdiğine göre Allah Azze ve Celle de Resûl üzerine şu âyeti kerimesini indirdi :

«لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ
اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ، فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا ،
فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا .»

«And olsun ki Allah, peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tastik etti ki : Ey inananlar! siz, Allah dilerse, güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mes-cid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir». Yani Hayber'den başka ki Mekke'nin fethidir.

MUTE GAZVESİ (13)

Sekizinci senenin Cumadil-ulasında Cafer, Zeyd ve
Abdullah b. Revâhe'nin katli edilmeleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resûlullah Medine'de Zilhicce'nin kalanında ikamet etti. Muharrem, Safer, Rebiül-evvel ve Rebiül-âhir aylarında da orada kaldı. Cumadil-ulada Şam'a elçiler heyeti gönderdi ki onlar orada katli edildiler.

(12) Serif Ten'i m'in yakınında bir mevkidir.

(13) Mûte : Şam'dan Belka topraklarından bir köydür. Gazvetü Ceyş'il-ümera ismiyle de isimlenir. Çünkü müslümanlardan büyük bir ordu orada hazır bulundu ve şiddetli çarpışmalar oldu. (Süheyli, Nihaye Şerh-i Ebi Zer ve Şerh-i Mevahib'e bak).

**Resûlullah'ın Mute'ye asker göndermesi ve O'nun
kumandanları seçmesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) H. sekizinci senesi Cemâdil-ulasında, Mu'te'ye bir askeri birlik gönderdi. Onların başlarına da Zeyd b. Hârise'yi emir tayin etti. Ve şöyle dedi :

Eğer Zeyd'e musibet erişirse onun peşine Cafer b. Ebi Tâlib milletin üzerine kumandan olsun. Eğer Cafer'e de bir şey isabet ederse onun peşine Abdullah b. Revâhe millete kumandan olsun.

**İbn-i Revâhe'nin cehennemden korkmasından dolayı
ağlaması ve onun Resûlullah için söylediği şiiri**

Bunun üzerine millet techizatlandılar, sonra çıkmak için hazırlandılar. Onların sayısı üç bin kişi idi. Çıkma vakitleri geldiği zaman, millet Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in tayin ettiği kumandanlarıyla vedalaştılar. Abdullah b. Revâhe, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in vedalaşan kumandanlarıyla birlikte vedalaştığında ağladı. Onlar :

— Ey İbn-i Revâhe seni ağlatan nedir? O :

— Bakın bende dünya sevgisi yoktur ve size şiddetli bir aşk ve sevgim de vardır. Fakat işittim Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Allah (Azze ve Celle)'nin kitabından bir âyet okuyor onda cehennemi zikr ediyor :

« وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتًا مْتَعِيًا »

«Sizden cehenneme uğramayacak yoktur, Bu, Rabbinin, yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür.»

Ben bilmiyorum ki oraya uğradıktan sonra oradan nasıl çıkarım. Sonra müslümanlar giden orduya şöyle dediler :

«Allah size sahib olsun ve sizden kötülükleri bertaraf etsin ve sizi bize salihler olarak geri göndersin.» Buna cevaben Abdullah b. Revâhe şöyle dedi :

لَكِنِّي أَسْأَلُ الرَّحْمَنَ مَغْفِرَةً وَضَرْبَةً ذَاتَ فَرْغٍ تَقْدِفُ الرَّبْدَا
أَوْ طَعْنَةً يَدَى حَرَّانٍ مُجَهِّزَةً بِحَرْبَةٍ تُنْفِذُ الْأَحْشَاءَ وَالْكِلْدَا
حَتَّى يَقَالَ إِذَا مَرُّوا عَلَى جَدِّي أَرَشَدَهُ (٧) أَفْهُ مِنْ غَارٍ وَقَدْ رَشَدَا

«Fakat ben Rahman'dan mağfîret isterim ve kanın kaymağını üstüne atacak güçlü bir darbe isterim.

Veyd Harran'ın iki eliyle bağırsaklara ve ciğere işleyen bir mızrak ile süratli katleden bir dürtme isterim.

Tâki benim kabrimin yanına vardıkları zaman, Allah o gâziyi doğru yola iletсин, denilsin ve o doğru yolu tutmuş olsun».

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra kavm çıkmak için hazırlandılar Abdullah b. Revâhe Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve onunla veda'laştı sonra şöyle dedi :

كَلِمَتَ اللَّهِ مَا آتَاكَ مِنْ حَسَنٍ تَنْبِيتُ مُوسَى وَنَعْرًا كَالَّذِي نَصِرُوا
إِنِّي تَرَمَّسْتُ فِيكَ الْخَيْرَ نَافِلَةً اللَّهُ يَعْلَمُ أَنِّي تَابْتُ الْبَقَرِ
أَنْتَ الرَّسُولُ فَمَنْ يُحَرِّمُ تَوَافِلَهُ وَالْوَجْهَ مِنْهُ فَقَدْ أَرَزَى بِهِ الْقَدْرُ

«Allah sana verdiği güzel şeyleri devamlı kılсын, tıpkı Musa'yı sabit kılması gibi. Ve yardım görenler gibi yardım etsin.

Şüphesiz ben sende bolca hayır görüyorum.

Allah bilir ki ben sabit görüşlüyüm.

Sen peygambersin. Kim senin hayrından mahrum kalsa, kader onu düşürmüş demektir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Şiir ilim ehlinde biri şu beytleri bana haber verdi :

أَنْتَ الرَّسُولُ فَمَنْ يُحَرِّمُ تَوَافِلَهُ وَالْوَجْهَ مِنْهُ فَقَدْ أَرَزَى بِهِ الْقَدْرُ
كَلِمَتَ اللَّهِ مَا آتَاكَ مِنْ حَسَنٍ فِي الرَّبِّ لَيْنٌ وَنَعْرًا كَالَّذِي نَصِرُوا
إِنِّي تَرَمَّسْتُ فِيكَ الْخَيْرَ نَافِلَةً قَرَأَةً خَالَفَتْ فِيكَ الَّذِي نَظَرُوا

«Sen Peygambersin kim onun hayırlarından mahrum kalırsa kader onu düşürmüştür.

*Allah sana vermiş olduğu peygamberlerdeki güzellikleri sabit kulsın.
O peygamberler ki yardım görenler gibi yardım gördüler.
Ben senin hakkında iyilik görüyorum.
Onların sana baktığının tersine bir görüşle...»*

Müşrikleri kasd eder. Bu beytler onun bir kasidesindedir.
İbn-i İshak dedi ki :

Sonra islam ordusu yola çıktı, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de çıktı, onlarla vedalaştı, onlardan ayrıldığı zaman Abdullah b. Revâhe şöyle dedi :

خَلَفَ السَّلَامُ عَلَى أَمْرِي، وَدَعَانِي فِي النَّخْلِ خَيْرَ مُسَيِّعٍ وَجَلِيلٍ

«Hayırlı bir teşyi edici ve bir dost olarak Nahl'de kendisiyle vedalaştığım bir kişi üzerine selamlar kalsın».

**Milletin Hirakl ile karşılaşmaktan korkmaları ve
İbn-i Revâhe'nin onları teşci etmesi**

Sonra yürüdüler ve Şam topraklarından Maan'a indiler. Millet şu haberi aldı ki : Hirakl, Belka topraklarından Meâb'a, Rumlardan yüz bin kişi ile inmiştir ve Lahm, Cüzam, Kayn, Behrâ ve Bell kabilelerinden yüz bin kişi onlara katılmıştır.

O katılmışların başlarında Beli'den olan İrâşe kabilesinden Malik b. Zâfile denilen bir adam vardı. Bunun haberi müslümanlara gelince müslümanlar Mean'da iki gece kaldılar, onların durumlarını düşünüyorlardı. Şöyle dediler :

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e yazarız ve düşmanlarımızın adedini ona haber veririz. O da ya bizi takviye eder veya bize gereken emrini verir. Biz de onun için yürürüz.

Böylelikle Abdullah b. Revâhe milleti teşci etti ve şöyle dedi :

— Ey kavmim, şüphesiz hoşlanmadığınız şey muhakkak ki şehâdeti taleb ederek çıkmamızdır. İnsanlarla ne aded ile ne kuvvet ile ve ne de çokluk ile savaşıyoruz. Onlara ancak Allah'ın, bize ikram ettiği bu dinle mukabele ediyoruz, işte yürüyoruz. Bu yürüyüşünüz ancak iki iyilikten biridir : Yâ galib geleceksiniz veya şehit olacaksınız.

Bunun üzerine millet :

Vallahî İbn-i Revâhe doğru söyledi, dediler ve yürüdüler. Abdullah b. Revâhe de işte o bekleyişleri esnasında şöyle dedi :

جَلَبْنَا اَلْمَلِيلَ مِنْ اَبْجَا وَفَرَعْمَ تَرَّ مِنْ اَلْمَيْشِ لَمَّا اَمْكُومُ
 عَذَوْنَامَا مِنْ اَلْمَوَاتِ سَبَا اَزَلَّ حَكَانَ مَنَحَتْ اَدِيمُ
 اَكَمْتُ لَيْكَيْنِ حَلَى مَكَو فَاغْتَبَ بَدَ قَرْنَهَا مُجُومُ
 فَرُخْنَا وَاَلْحِيَادُ مُسَوَّمَاتِ تَنَفَّسَ فِي مَسَاخِرِهَا السُّومُ
 فَلَا وَآبَى مَاتَ لَنَاتَيْنَا وَاِنْ كَانَتْ يَهَا عَرَبٌ وَرُومُ
 فَبِنَانَا اَعْنَتَهَا لَهَامَتِ عَوَابِسَ وَالْفَارُ لَمَّا بَرِيمُ
 بِنْدَى لَجِبَ كَانَ اَلْبَيْضَ فِيهِ اِذَا بَرَزَتْ قَوَائِهَا الثُّجُومُ
 فَرَاضِيَةُ اَلْمَيْشَةِ طَلَقَتْهَا اَسْنَتْهَا فَتَنَكَّحُ اَوْ نَقِيمُ

«Ecâ ve Fer'den (14) atları topladık

Kuru otla doyurulurlar. Onların yük denkləri vardır.

Sert zeminden kurtulmaları için onları dibağ olmuş derilerle nalladık.

O atlar Meân (15) da iki gece kaldılar.

Ve onların zayıflamalarından ve durgunluklarından sonra kuvvet ile rahatttan sonraki dinçlik takib etti.

Biz yürüdük süratli koşan atlar da serbest bırakıldılar
burun deliklerinden sıcak bir rüzgar ile nefes alıyorlardı.

Hayır razı olmaz, ille Meâb'a (16) gideceğiz,
her ne kadar orada Arab ve Bizans olsa da.

Ortayı doldurduk. Allah onları kast etti. Ekşi yüzle geldiler.

Toz kolonları onlara yollar olmuştu.

Seslerin birbirine karıştığı ve çok olduğu bir yerde
yani askerlerin başları görüldüğü zaman sanki o orduda
miğferler yıldızlanmış.

Böylece atlar geçimlerinden memnundurlar, ağızlarındaki dişleri
onları serbest bıraktı ya nikâhlanırlar tıpkı kadınlar gibi
veya evlenmez kocaya varmayan kadınlar gibi kalırlar».

İbn-i Hişâm dedi :

(14) Ecâ : Tay'ın iki dağından biridir. Diğeri ise Selmâ'dır. Fer' Ferek'in ötesinde bir mevkiin ismidir.

(15) Meân : Şâm'da bir mevzi'dir.

(16) Meâb : Şam tarafında Belka bucaklarından bir şehrin ismidir.

وَيُرْوَى : جَلَبْنَا الْحَيْلَ مِنْ أَجَامٍ قَرِحَ

Rivayet olunur ki : «Atları Kurh'un (17) arslan yataklarından topladık».

«فَتَبَّانَا أَعْنَتَهَا».

«Onlara meşakkat vererek hazırlandık».

إِذَا أَدْبَيْتَنِي وَحَلَّتْ رَجُلِي سَبِيرَةَ أَرْبَعٍ بَعْدَ الْحِمَاءِ
فَنَأْتُكَ أُنَمُّ وَخَلَائِكَ دَمٌ وَلَا أَرْبَعُ إِلَى أَهْلِ وَرَائِي

sözü ise İbn-i İshak'tan başka birisinden menkuldür.

İbn-i İshak şöyle dedi : Sonra ordu yürüdü. Abdullah b. Ebi Bekr Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediği ona haber verilmiş : Abdullah b. Revahe'ye aid olarak onun gözetiminde bir yetimdim. İşte o seferinde beni de bineğinin arkasına alarak götürdü. Vallahi bir gece yürürken şu beyitleri söylediğini işittim :

«Beni vasıl ettiğin ve hisâ'dan (18) sonra dört günlük mesafeye
yolculuktaki yükümü taşıdığın zaman,
Sen nimetlersin ve başkası ise zemdir.
Ben artık arkama ehlime dönmem.
Müslümanlar geldiler ve beni kalmaya iştahlı olarak
Şam topraklarında bıraktılar.
Orada ne hurması zahir olmuş yağmur suyu ile sulanan
ağaçlara ve ne de suya kanmış diplerinden sulanan
kurma ağaçlarına aldırış etmem».

Zeyd b. Erkam dediki :

Bu satırları ondan işittiğim zaman ağladım. O bana kamçı ile vurdu ve şöyle dedi :

(17) Kurh : Vadil-Kura'nın çarşısıdır. Bu rivayetle bu beyt Yakut'ta İbn-i Revahe'ye mensub olarak varid oldu.

(18) Hisâ : Hasi'nin cemidir. Bu kumda kaynayan bir sudur. Kendisinde hisâ = taşlar olan bir mekânı kast eder.

Sana ne ey yaramaz, Allah'ın beni şehâdetle rızıklandırmasından ve senin yolculuk eşyalarının iki tarafı arasında geri dönmenden sana ne olur! Dedi ki :

Sonra Abdullah b. Revâhe işte bu seferinin bir yerinde urcuze söyler olarak şöyle dedi :

يَا زَيْدُ زَيْدَ الْيَمَلَاتِ الذَّبَلِ تَطَاوَلَ اللَّيْلُ هُدَيْتَ فَأَنْزِلِ

*Ey Zeyd, yürümek kendilerini zayıflatan ve böylece
elleri azalan süratli yürüyen develerin Zeyd'i!
Gece uzadı gayene vardın, artık in.»*

Bizans'la yapılan karşılaşma

İbn-i İshak şöyle dedi :

Askerler yürüdüler ve Belka'nın sınırlarına vardıklarında Hirakl'in Rum'dan ve Arab'dan toplanan topluluklarıyla Belka'nın köylerinden Mesârif denilen bir köyde karşılaştılar. Sonra düşman yaklaştı ve müslümanlar Mu'te denilen bir köye doğru meylettiler. O köyün yanında karşılaştılar. Müslümanlar onlar için hazırlık yaptılar. Sağ kola Beni Uzre'den Kutbe b. Katâde'yi kumandan koydular. Sol kola da Ensar'dan Ubâye b. Mâlik'i kumandan koydular.

İbn-i Hişâm der ki : Ubâde b. Mâlik denilir.

İbn-i Harise'nin katl edilmesi

İbn-i İshak şöyle der :

Sonra ordular birbiriyle karşı karşıya geldiler ve savaştılar. Zeyd b. Harise Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bayrağıyla savaştı. Nihayet kavmin mızraklarının arasında kan kaybederek öldü.

Ca'fer'in emirliği ve katl edilmesi

Sonra sancak Ca'fer'e geçti. O onunla savaştı. Savaşın içinde ondan kurtulamıyacak bir vaziyette düştüğü zaman kızıl atından kendini fırlattı ve o atın ayaklarını kesti. Sonra kavm ile savaştı ve nihayet katl edildi. Ca'fer, islamda atının ayaklarını kesen müslümanların ilki idi. (19)

(19) Süheylî dedi ki : «Hiçbir kimse bunu ayıplamadı. Bu olay düşma-

Bana, Yahyâ b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbad'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi : Beni yetiştiren babam — ki o, Beni Mürre b. Avf'den biri idi ve Mûte gazvesinde bulunduysa — bana haber verdi.

Vallahi sanki ben, kızıl atından kendini atıp sonra o atın ayaklarını kestigi sonra savaştigi ve katli edildiği zaman Ca'fer'e bakıyordum o şöyle diyordu :

بِأَسْبَابِ الْبَنَةِ وَأَقْرَابِهَا طَيِّبَةً وَكَارِهَا ضَرَابِهَا
وَالرُّومُ رُومٌ قَدْ دَنَا عَنَابِهَا كَافِرَةٌ بَيْدَةُ أَنْسَابِهَا
عَلَى إِذْ لَاقَيْنَاهَا ضَرَابِهَا

«Cennet ne güzeldir, ona yaklaşmak ne güzeldir ve onun içeceği soğuktur.

Rum ise Rumdur, onun azabı yaklaşmıştır, kâfirdir, nesepleri uzaktır.

Savaşta onların darbeleri bana ait olsun».

İbn-i Hişâm dedi ki :

Bana, ehli ilimden kendisine itimad edip güvendiğim bir kimse şu haberi verdi :

Ca'fer b. Ebi Tâlib sancağı sağ eliyle tuttu ve o eli kesildi. Sonra onu sol eliyle tuttu sol eli de kesildi. Sonra onu bazularıyla göğsüne alarak muhafaza etti, nihayet bu halde otuz üç yaşındayken katli edildi. Allah da bunun sebebiyle ona cennette iki kanad mükâfat verdi ki onlarla dilediği gibi uçsun. Denilir ki : O günde Rumdan bir adam onu bir vuruşla ikiye ayırdı.

İbn-i Revâha'nın emirliği ve onun katli edilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbad'dan

nın atı alıp onun üzerinde müslümanlara karşı savaşmasından korkulduğu zaman, böyle yapmanın caiz olduğunu gösterir. Bu hayvanlara azâb etmekten ve abes yere onları katletmekten nehi babına girmez. Şu kadar var ki, Ebû Dâvud şöyle dedi : Bu hadis sahih değildir. Ve bu hususta sahâbeden çok yasaklar rivayet edilmiştir.

naklen şöyle haber verdi : Bana süt emzirten babam — ki o, Beni Mürre b. Avf'dan biri idi — bana şöyle haber verdi :

Câ'fer katl edildiğinde Abdullah b. Revâhe sancağı aldı sonra atına binmiş olarak onunla ilerledi, atından inmeğe başladı ve biraz taraddüd geçirdi sonra şöyle dedi :

أَقْسَيْتُ بِأَنْفُسٍ لَتَنْزِلَنَّ لَتَنْزِلَنَّ أَوْ لَتُكَرِهِنَّ
إِنْ أَجْلَبَ النَّاسُ وَشَدَّوْا الرِّثَّةَ مَالِي أَرَاكَ تَكْرِهِينَ الْجَنَّةَ
قَدْ طَالَ مَا قَدْ كُنْتَ مُطْمَئِنَّةً هَلْ أَنْتِ إِلَّا نَظْفَةٌ فِي شَتَّةٍ

«Ey can kasem ettim; elbette ineceksin,
muhakkak ya ineceksin yoksa zorla inersin.
İnsanlar bağırırlarsa ve toplanırlarsa ve ağlarsa sana
ne oluyor ki seni cennetten hoşlanmaz görüyorum.
Huzur ve sükunlu zamanların epey oldu.
Sen ancak eski bir su kabında azıcık safi bir susun.»

Ve yine şöyle dedi :

يَا نَفْسُ إِلَّا تَقْبَلِ تَمَوْنِي هَذَا حِمَامُ الْوَتِّ قَدْ صَلَبَتْ
وَمَا تَمَنَيْتَ قَدْ أُعْطِيَ إِنْ تَقْبَلِي فَنَاهِمَا هَدَيْتِ

«Ey nefis, eğer katl edilmezsen ölürsün.
Bu öyle bir ölüm ateşidir ki ona girmiş durumdasın.
Temenni ettiğin şeyler sana verilmiştir,
eğer o ikisinin yaptıklarını yaparsan gayene ermişsin demektir.»

O ikisiyle, arkadaşları Zeyd ile Câ'fer'i kast eder. Sonra atından indi. İndiğinde amcasının oğlu ona etli bir kemik getirdi ve şöyle dedi :

Bunu ye kuvvetlen, çünkü sen bu günlerde çok yoruldu. O da o eti onun elinden aldı ve ağziyle ondan bir parça kopardı sonra milletin izdiham seslerini işitti ve şöyle dedi :

Hâlâ sen dünyadasın! Sonra o eti elinden attı sonra kılıcını aldı ve ilerledi. Savaşı nihayet katl edildi.

İbn-i Velid ve milletle oradan ayrılması

Sonra sancağı Beni Aclan'ın kardeşi Sabit b. Akrem aldı ve şöyle dedi :

— Ey müslümanlar topluluğu, sizden bir adam üzerine anlaşınız. Onlar da dediler ki :

— Sensin işte o adam. Dedi ki :

— Ben bu işi yapacak değilim.

Bunun üzerine millet Halid b. Velid üzerinde anlaştılar.

O da bayrağı aldığı anda saldırmaktan vazgeçti. Yalnız müdafaa-ya girdi. Milleti uzağa çekti. Sonra orayı terkedince karşı taraf da terkettiler. Nihayet herkes oradan ayrılp uzaklaştı.

Resulullah'ın, Müslümanların Rumlarla aralarında meydana gelen şeyleri haber alması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Millet, musibete duçar olduğunda, bana gelen habere göre, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

Zeyd b. Harise sancağı aldı ve onunla savaştı, nihayet şehid olarak katl olundu. Sonra Ca'fer onu aldı, onunla savaştı ve şehid olarak katl edildi.

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sustu ve Ensar'ın yüzleri değişti. Zan ettiler ki Abdullah b. Revâhe'nin hakkında hoşlanmadıkları bir şey olmuş. Bunun üzerine şöyle dedi :

«Sonra Abdullah b. Revâhe sancağı aldı ve onunla savaştı ve nihayet şehid olarak katl edildi.» Sonra devam en :

Rüyada altundan karyolar üzerinde cennette bana vardılar. Ben de Abdullah b. Revâhe'nin karyolasında, iki arkadaşının karyolarından farklı olarak bir eğiklik ve eğrilik gördüm. Dedim ki :

— Bu nedendir? Bana denildi ki :

— O ikisi yürüdüler, Abdullah ise biraz tereddüd geçirdi sonra yürüdü.

Resulullah'ın Ca'fer'e üzülmesi ve onun âilesine tavsiyeleri

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Abdullah b. Ebi Bekr, Ümm-ü İsa el-Huzaiyye'den, ona Ümm-ü Ca'fer binti Muhammed b. Ca'fer b. Ebi Talib'den, ona da

Ümm-ü İsa'nın nenesi Esmâ binti Umeys'den nakl edilmek suretiyle haber verildi ki: Esmâ binti Umeys şöyle dedi:

Ca'fer ve arkadaşlarına musibet eriştiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benim yanıma geldi ve ben kırk rıtlı deri dibağlamıştım,

(İbn-i Hişâm dedi ki: Dibağda kırk tane derim vardı, diye rivayet edilir) ve hamurumu yoğurmuştum ve oğullarımı yıkamış, onları kokulandırmış ve temizlemiştim. Esmâ devamla şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana: «Beni Ca'fer'in çocuklarına götür.» dedi. Esmâ dedi ki:

Ben de onu onlara götürdüm. O da onlarla koklaştı ve gözlerinden yaşlar aktı. Ben dedim ki:

Ya Resûlullah, babam ve anam sana feda, seni ağlatan nedir? Ca'fer ve arkadaşlarından sana bir şey mi haber verildi? Dedi ki:

Evet bu gün katl edildiler. Esmâ dedi ki:

Bunun üzerine bağırarak ayağa kalktım ve kadınlar benim yanıma toplandılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ailesine çıkıp gitti ve:

«Ca'fer âilesine yemek yapmaktan gaflet etmeyiniz, çünkü onlar arkadaşlarının işiyle meşguldürler», dedi.

Bana Abdurrahman b. Kaasım b. Muhammed, babasından, onun da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den nakli suretiyle haber verildi ki Âişe şöyle dedi:

Ca'fer'in ölümü haberi geldiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünde üzüntüyü gördük. Âişe dedi ki:

Bunun üzerine onun yanına bir adam girdi ve şöyle dedi:

— Ya Resûlellah, kadınlar bizi meşakkate sürüklüyorlar ve bizi fitneye düşürdüler. Dedi ki:

— Onlara dön ve onları sükunete davet et. Âişe dedi ki:

O da gitti sonra geri döndü ve Resûlullah'a bunun aynısını söyledi. «Ve şöyle böyle emrediyorsun. Fakat tekellüf onun âilesine zarar verir.» dedi. Resûlullah dedi ki:

Git onları sustur. Eğer susmazlarsa ağızlarına toprak at. Âişe dedi ki:

İçimden dedim ki:

«Allah seni uzaklaştırsın! Vallahi nefsinı bırakmıyorsun ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e itaatkâr değilsin.» Âişe dedi:

Bildim ki o, o kadınların ağızlarına toprak atamaz.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Müslümanların sağ kolunun kumandanı olan Kutbe b. Katade el-Uzri, Malik b. Zafile'nin üzerine saldırdı ve onu katletti. Kutbe b. Katade şöyle dedi :

طَمَعْتُ ابْنَ زَافِلَةَ بْنِ الْإِرَا شِئْ بِرُمُوحٍ مُغَيٍّ فِيهِ ثُمَّ اَنْعَمْتُ
مَرَبْتُ عَلَى جِلْدِهِ مَرَبَةً قَالَ كَمَا مَالَ غُصْنُ النَّارِ
وَسُقْنَا نِسَاءَ بَنِي عَمٍّ غَدَاةَ رَقُوقَيْنِ سَوَى النَّعَمِ

«İbn-i Zafile b. İraş'ı bir mızrak ile dürttüm.

Mızrak onu geçti sonra kırdı.

Onun boynuna bir darbe ile vurdum.

Deve dikenli ağacın eğilmesi gibi eğildi.

Amca oğullarının kadınlarını Rukeyn de
mal-davarın sürülmesi gibi sürdük.»

İbn-i Hişam şöyle dedi :

İbn-i İraş sözü, İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur. Üçüncü beyt ise Hallad b. Kure'den menkuldür.

Mâlik b. Râfile denilir.

Hades'in kâhinesi ve kavmini uyarması

İbn-i İshak dedi ki :

Hades (20)'ten bir kâhine, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ordusunun geldiğini işittiği zaman Hades'ten olan kavmine (ki onun kavmi kendilerine Benû Ğanm denilen bir batındır) şöyle demişti :

Tekebbürlerinden gözlerinin ucuyla bakan, düşmanlık bakışıyla bakan, atları birbir peşine yeden, karışık kanları akıtan bir kavme karşı sizi uyarırım. Onlar da onun sözünü tuttular ve Lahm kabilesinin arasından çıkıp uzaklaştılar ve öylelikle Hades kabilesi zengin

(20) Hades : Lahm'den bir kabiledir. Lahm ise Yemen'den bir kabiledir (Ebû Zer'den menkul).

kaldılar. İşte o zaman harbi ateşleyenler Benû Sa'lebe oldular. Onlar Hades'den bir koldur. Bundan dolayı hala onların sayısı azdır. Hâlid milletçe birlikte geldiği zaman onları da beraberinde getirdi.

**Ordunun geri dönmesi ve Resûlullah'ın orduyu
karşılması ve müslümanların öfkesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den naklen şöyle haber verdi :

Medine havalisine yaklaştıklarında, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve müslümanlar onları karşıladılar. Çocuklar da koşarak onları karşıladılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kavm ile birlikte bineği üzerinde gitmekteydi. Şöyle buyurdu :

— Çocukları tutunuz ve onları bineklere bindiriniz ve Cafer'in oğlunu bana veriniz.

Bunun üzerine Abdullah ona getirildi o da onu tuttu ve önüne bindirdi. Millet askerlerine karşı toprak serpmeye başladılar ve şöyle diyorlardı :

— Ey firar ediciler, Allah yolundan firar ettiniz! Dedi ki :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle diyordu :

— Onlar firar edenler değillerdir. Onlar, inşaallah Teâla hamle yapacaklar.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Bekr, Amir b. Abdullah b. Zübeyr'den, o da Hâris b. Hişam'ın soyundan birinden — ki onlar onun dayılarıdır — o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Ümm-ü Seleme'den naklen şöyle haber verdi :

— Ben, Seleme b. Hişam b. Âs b. Muğire'nin bir karısına dedim ki :

«Seleme'nin Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ve müslümanlarla namazda hazır bulunduğunu acaba niçin göremiyorum?» Onun hanımı dedi ki :

— Vallahi namaza çıkmaya takatı yoktur. Her çıktıkça millet ona «Ey kaçkınlar Allah yolundan kaçtınız! diye bağırırmaktadırlar. İşte bunun için evinde oturuyor ve çıkmıyor.

**Kays'in, Halid'in geri dönmesinden özür dileyerek
söylediği şiiri**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Kays b. Müsahhar el-Ya'meri milletin ve Halid'in savaştan korkup geri gelmelerinden özür beyan ederek şöyle demiştir :

فَوَاقِهِ لَأَتَفَقَّ قَبِي تَلَوْنِي عَلَى مَوْتِي وَالْحَيْلُ قَائِمَةٌ قَبْلُ
وَقَتَّ بِهَا لَأَسْتَجِيرَ^(*) فَنَافِدًا وَلَا مَانًا مَنْ كَانَ حُمُّ لَهُ الْقَتْلُ
عَلَى أُنْتَى أَسَيْتُ قَبِي بِحَالِدِ الْأَخَالِدِ فِي الْقَوْمِ لَيْسَ لَهُ مِثْلُ
وَجَاشَتْ إِلَى النَّفْسِ مِنْ تَحَوُّجَتْفِرِ بِمَوْتِهِ إِذْ لَا يَنْفَعُ النَّابِلُ النَّبْلُ
وَمَمَّ إِلَيْنَا حَجَزَتَيْهِمْ كُلَيْهِمَا مُهَاجِرَةٌ لَأَمُشْرِكُونَ وَلَا عَزْلُ

«Vallahi atlar orda dururken kendimi kınamaktan alıkoyamıyorum.
Orada durdum, kenara çekilmedim. Savaş ateşine atılmaya
hazır olanları engellemedim.

Her şeye rağmen ben nefsimi Hâlid'i örnek kıldım.

Zira kavmi içinde Hâlid'in benzeri yoktur.

Mûle'de, Caser gibisinden ötürü, nefsim bana kabardı,
ne yapalım ki okcuya oku fayda sağlamıyordu.

Onların ikisinin de saf dışı edilmeleri bize ilave bir üzüntü vermiştir.
Mühacirlerdi, müşrik değillerdir. Silahsız gagesiz de değillerdi.»

Böylelikle, Kays milletin çekinip ölümden hoşlanmadıklarına ve Hâlid'in kendisiyle birliktekilerle ayrılıp uzaklaştırmasında ihtilafa düştükleri bu kabil şeyleri şiirinde beyan etti.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Zühri'ye gelince, ondan bize naklen gelen habere göre şöyle dedi :

Müslümanlar kendilerine Halid b. Velid'i emir kıldılar ve Allah da onlara nusret kapılarını açtı. O, onların başlarında iken Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e dönüp geldi.

Mûte maktullerine ağlayan Hassân'ın şiiri

İbn-i İshak şöyle söyledi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından olan Mû-

te ashabına ağlanılan sözlerden biri de Hassân b. Sâbit'in şu sözü idi :

تَأَوَّبَنِي لَيْلٌ يَتَرَبَّعُ أَعْسَرُ وَهَمٌّ إِذَا مَاتَ النَّاسُ مُشْهُرُ
لَذِكْرِي حَبِيبٌ هَجَّتْ لِي^(١) عِبْرَةٌ سَوَّحًا وَأَسْبَابُ الْبُكَاءِ التَّذَكُّرُ
يَلَى ، إِنَّ قَدْ دَانَ^(٢) الْحَبِيبَ بَلِيَّةٌ وَكَمْ مِنْ كَرِيمٍ يُبْتَلَى ثُمَّ يُعْزَرُ
رَأَيْتُ خِيَارَ الْمُؤْمِنِينَ تَوَارَدُوا شُعُوبَ وَخُلَفَاءَ بَدَدُهُمْ يَتَأَخَّرُ
فَلَا يُبْعِدَنَّ اللَّهُ قَتْلًا تَتَابَعُوا بِمَوْتِهِ مِنْهُمْ ذُو الْجَنَاحَيْنِ جَفَرُ
وَرِيدٌ وَعَبْدُ اللَّهِ جَبِينٌ تَتَابَعُوا جَمِيعًا وَأَسْبَابُ النَّيَةِ تَحْطَرُ
غَدَاةَ مَضَوْا بِالْمُؤْمِنِينَ بِقُودِهِمْ إِلَى الْوَتِّ مَيِّمُونَ النَّفْسِ أَرْهَرُ
أَغْرَ كَصُومِ الْبَدْرِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ أَيْ إِذَا سَمِ الْظُلَامَةُ بِجَحْشَرُ
فَطَاعَنَ حَقِّي مَالٌ غَيْرُ مَوْسَدٍ بِمُعْتَرِكٍ^(٣) فِيهِ قَتَا مُتَكَسِّرُ
فَصَارَ مَعَ الشَّهِيدِينَ تَوَابُهُ جَنَّاتٍ وَمَلْتَفَ الْخَدَائِقِ أَخْضَرُ
وَكُنَّا تَرَى فِي جَنْفٍ مِنْ مُحَمَّدٍ وَفَاءَ وَأَمْرًا حَازِمًا حَبِيبَ بَأْمُرُ
فَإِذَا زَالَ فِي الْإِسْلَامِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ دَعَاتِمُ عِرٌّ لَا يَزُلْنَ وَمَقَرُ
مَنْ نَجَبِ الْإِسْلَامِ وَالنَّاسِ حَوْلَهُ^(٤) رِضَامٌ إِلَى طَوْدٍ^(٥) يَرُوقُ وَيَقَهَرُ
بِهَاجِلٍ مِنْهُمْ جَعَرُ وَإِنْ أُمِهُ عَلَى وَمِنْهُمْ أَحَدُ النُّجُورِ
وَحَمْرَةٌ وَالْعَبَاسُ مِنْهُمْ وَمِنْهُمْ عَقِيلٌ وَمَاءُ الْوُدِّ مِنْ حَيْثُ يُعْصَرُ
يَهُمُّ تَفَرُّجُ اللَّأْوَاءِ فِي كُلِّ تَأْزِقٍ عَمَّاسٍ إِذَا مَا ضَاقَ بِالنَّاسِ مَصْدَرُ
مُمْ أَوْلِيَاءَهُ اللَّهُ أَنْزَلَ حُكْمَهُ عَلَيْهِمْ ، وَفِيهِمْ ذَالِكِ الْكِتَابِ الْمُطَهَّرُ

«Yesrib'de güç bir gece bana yeniden geldi,

bir de insanlar uyudukları zaman uykuyu men eden bir gam geldi.

Bir sevgilinin hatırlanması bolca akan göz yaşımı tahrik etti.

Ağlamanın sebebi hatırlamaktır.

Evet, sevgilinin kayb edilişi büyük bir beladır, çok kerim kişiler vardır ki belaya düşer sonra sabreder.

Müminlerin hayırlılarını gördüm ki birbirini takiben ölüme geliyorlar. Onlardan sonra gelenler ise gecikiyorlar.

Müte'de birbirini takib eden maktulleri Allah rahmetinden uzak kılmasın. Onlardan iki kanadlı Cafer de vardır.

Yine hep birlikte bir bir peşine gittikleri zaman, Zeyd ve Abdullah da vardır. Ölümün sebepleri ise hilesini kurmaktadır.

Müminlerle yürüdükleri bir sabah, mutlu ve mübarek bir say ve gayret onları ölüme çekiyordu.

Beyaz, ayın ondördünün ışığı gibi ak, Hâşim soyundan arkası perk, zulme maruz kaldığı zaman cesur ve atılgandır.

Vuruştı ve yastıksız olarak harp mahalline kendisinde kırılmış süngü olduğu halde uzandı.

Böylece şehid düşenlerle birlikte oldu ki onun sevabı-mükâfâtı bahçeleri girift yeşil cennetlerdir.

Cafer'de Muhammed'e sıkı bir vefa ve emrettiği zaman emrine mazbut ve merbut bir güven görüyorduk.

Böylece Hâşim soyundan islamda izzet dayanakları ve istihtar kaynağı eksik olmaksızın devam etti ve devam edecektir de.

Onlar islamın dağıdır insanlar ise onların etrafında dağa doğru birbiri üzerine yığılmış taşlardır, onlarla yükselir ve galib olurlar.

Onlar yüzü beyaz efendi kişilerdir. Onlardan Cafer ve onun anasının oğlu Ali vardır. Seçilmiş Ahmed de onlardandır.

Hamza ve Abbas da onlardandır. Onlardan Akil de vardır.

Ağacın suyu ise sıkılırken çıkar.

(Harp vaktinde tozların saçılmasının çokluğundan) karanlık olan her bir dar zamanda çıkış yeri insanlara daraldığı zaman, siddet zorluk onlarla açılır ve ortadan kalkar.

Onlar Allah'ın dostlarıdır ki onlara hükmini indirmiştir ve işte bu mutahhar kitab onlardadır.»

Müte'nin maktullerine ağlayan Kâb'ın şiiri

Kâb b. Mâlik şöyle dedi :

نَامَ الْمَيُوتُ وَدَمَعُ عَيْنِكَ يَهْمُلُ سَعَا كَمَا وَكَّفَ^(*) الطَّبَّابُ الْخَضَلُ
فِي لَيْلَةٍ وَرَدَّتْ عَلَى مُهْمَهَا طَوْرًا أَحْمَرُ^(*) وَتَارَةً أَمْلَلُ

وَأَعْتَدَنِي حُزْنَ فَبِتُ كَأَنِّي
وَكَأَنَّمَا بَيْنَ الْجَوَائِحِ وَالْحَقِّ
وَجَدًا عَلَى النَّفَرِ الَّذِينَ تَتَابَعُوا
صَلَّى إِلَهِهُ عَلَيْهِمْ مِنْ فِتْنَةٍ
صَبَرُوا بِمُؤْنَةِ لِلَّهِ مُوسِمٌ
فَقَضُوا أَمَامَ الْمُسْلِمِينَ كَأَنَّهُمْ
إِذْ يَهْتَدُونَ بِجَمْعٍ وَلَوَانِهِ
حَتَّى تَقَرَّجَتِ الصُّفُوفُ وَجَعْفَرٌ
تَغَيَّرَ الْقَمَرُ الْمُبِيرُ لِقَدِيدِهِ
قَرَمٌ^(*) عَلَا بُنْيَانُهُ مِنْ هَاشِمٍ
قَوْمٌ بِهِمْ عَمَمَ إِلَهِهُ عِبَادَهُ
فَضَلُّوا الْمَآثِرَ عِزَّةً وَنَكَرُومًا
لَا يُبْطَلِقُونَ إِلَى السَّمَاءِ حُبَّاهُمْ
بَيْنَ الْوُجُوهِ تَرَى طُوبَى كَفُومٍ
وَيَهْدِيهِمْ رَضَى إِلَهِهُ لِحَالَتِهِ

بَنَاتٍ نَشِي وَالسَّامِكِ مُوَكَّلُ
بِمَا تَأْوِيهِ شِهَابٌ مُدْخُلُ
يَوْمًا جُمُوعَةً أَشْبَهُوا لَمْ يَنْقَلُوا
وَسَقَى عِظَامَهُمُ النَّعَامُ السَّلِيلُ
حَذَرَ الرَّدَى وَمَخَافَةَ أَنْ يَنْكَلُوا
فَنُقِطَ عَلَيْهِمُ الْحَدِيدُ الْمُرْقَلُ
قُدَّامَ أَوْلِيهِمْ فَنِعْمَ الْأَوَّلُ
حَيْثُ التَّقَى وَعَثُ الصُّفُوفُ بِمَجْدُلُ
وَالشَّمْسُ قَدْ كَسَفَتْ وَكَادَتْ تَأْتِلُ
فَرَعَا أَشْمٌ وَسُودَا مَا يُنْقَلُ
وَعَلَيْهِمْ نَزَلَ الْكِتَابُ الْمُنَزَّلُ
وَتَمَمَّدَتْ أَحْلَامُهُمْ مَنْ يَجْعَلُ
وَبَرَى خَطِيئَتَهُمْ بِحَقِّ يَفْعَلُ
تَنْدَى إِذَا اعْتَدَرَ الزَّمَانُ الْمُنْعِلُ
وَيَجِدُهُمْ نُصِيرَ التَّبَى الرَّسُلُ

«Gözler uyur, gözlerinin yaşı ise dökülerek akar.

Nitekim sıyrımlarla dikilmiş su kabının dikişleri arasından suyun akması gibi.

Bir gecede ki, benim üzerime o gecenin hüznüleri kederleri geldi,
kâh inliyorum kâh yatak içinde sağıma soluma dönüyorum.

Hüznün bende alışkanlık haline geldi ben geceledim sanki
kutup yıldızını ve gökü gözellemeyle vazifelendirilmişim.

Ve sanki kaburgalarla iç azalarının arasında bana gelen nöbetlerden
ateşten çıkan ışıktaki nüfuz edip girmiştir.

Mûte'de bir gün birbir peşine giden o kişilerin üzerine
hüzün etmekteyim onlar götürülmediler, yükseltildiler.
Allah o yiğitlere rahmet etsin ve yağmurlu bulut onların
kemiklerini sulasın.

Onlar helak olmaktan sakınmak için ve düşmandan korkarak
geri dönmekten korktukları için Mûte'de kendilerini Allah için
hapsedtiler.

Böylece müslümanların önlerinde yürüdüler sanki onlar,
üzzerlerinde uçları yerde sürünen demir zırhlar bulunan
erkek develerdir. (Yani zırhları çok mükemmel idi.)

Cafer ve onun sancacı ile başlarının peşine gidiyorlardı.

O ne güzel baştır.

Nihâyet saşlar aralandı Cafer saşların birbirine ulaşıp kaynaştığı sırada
yere düşmüş vaziyette karşılandı.

Bunun üzerine onun kaybindan dolayı aydınlatıcı ayın yüzü değişti
ve güneş tutuldu nerde ise kaybolacaktı.

Efendim, onun binası Haşim'den yücedir.

yücelikte en üstün şerefe sahibdir.

kadri yücelikte hiçbir kavim onlara varamaz.

İlah kullarını saklasın ki Kitab-ı Münzel onların üzerine indi.

İzzet ve keremce bütün topluluklara üstün geldiler ve
onların akılları bilgisizlerin bilgisizliklerini örttü.

Onların şeref için kalmaları onları cahilliğe atmaz.

Onların hatibi hakkı söyler, hakkı batıldan ayırır.

Yüzleri beyazdır şiddetli kıtlık zamanı özür beyan ettiği zaman
avuçlarının içleri cömertliğini gösterir.

Onların yol göstermeleriyle İlah halkından razı olur ve onların
say ve gayretleriyle Mürsel Nebi muzaffer olur.»

Cafer b. Ebi Talib'e ağlayan Hassân'ın şiiri

Hassân b. Sâbit Cafer b. Ebi Tâlib (Radiyallahu anh)'a ağlayarak
şöyle dedi :

وَلَقَدْ بَكَيتُ وَعَزَّ مُهْلَكَ جَمْعِي
حَبُّ النَّبِيِّ عَلَى الْبَرِيَّةِ كَلَامًا
وَلَقَدْ جَرَّهْتُ وَقُلْتُ جَيْنَ نَعِيمَتِي
مَنْ لِلْجَلَادِ لَدَى الْقَتَابِ وَظَلَامًا

بِالْبَيْضِ حِينَ نُسَلُّ مِنْ أَغْوَاحِهَا صَرَبًا وَإِنْهَالِ الرِّمَاحِ وَعَلَمَاهَا
 بَدَأَ ابْنُ طَالِطَةَ الْبَارِزِ جَفَرِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا وَأَجْمَلِهَا
 وَرَبَّهَا وَأَسْرَمَهَا جَيْمًا مَحْتَدَا وَأَعَزَّهَا مُنْظَلًا وَأَذَلَّهَا
 لِلْحَقِّ حِينَ يَنْوُبُ غَيْرُ تَحَلٍّ⁽²¹⁾ كَذَبًا، وَأَنْدَاهَا يَدًا⁽²²⁾، وَأَقَمَّهَا
 لِحُشَاوٍ أَكْثَرَهَا إِذَا مَا يُحْتَدَى⁽²³⁾ فَضْلًا، وَأَبْذَلَهَا نَدَى، وَأَبْنَاهَا
 بِالْأَنْفِ غَيْرِ مُحَمَّدٍ لِأَمِثْلِهِ حَتَّى مِنْ أَحْيَاءِ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا

«Ağladım ve Cafer'in ölümü bana çok güç geldi.

O, bütün halkın üstünde bir sevgi ile Peygamberin dostudur sevdiği.

Kesinlikle bildim ve bana ölüm haberi geldiği zaman dedim ki :

Ukab (21)'in yanında ve onun gölgesinde, kınlarından çıkarıldıkları zaman kılıçlarla birbir peşine vuruşmak için kim vardır.

Fâtıma (22)'nın oğlu müharek Cafer'den sonra bu vuruşmayı acaba kim yapacak?

O, Muhammed'in gayrı bütün mahlukatın hayırlısı, cömertlikce en büyüğü, asaletce onların hepsinin en kerimi, zulme karşı sabr etmede onların en güçlüsü, bir makama geldiğinde yalan uydurmaksızın hak karşısında boynu en incesi, en zelili, onların elce en cömerdi, kötülükce onların en az işleyeni, bir lutuf ve ihsan taleb edildiği zaman onların en çok vereni, sahiplik bakımından onların en bol ellisi, iyilikce onların en baş edicisidir.

Tabii ki Muhammed'in gayrı herkesten. Çünkü bütün mahlûkatın canlılarından hiçbir canlı Muhammed'in misili dengi değildir.»

Hassan'ın İbn-i Hâris'e ve İbn-i Revâhe'ye

ağlayarak söylediği şiiri

Hassan b. Sâbit Mûte gününde Zeyd b. Hâris'e ve Abdullah b. Revâhe'ye ağlayarak şöyle dedi :

(21) Ukab, Resûlullah'ın sancağının ismidir.

(22) Fâtıma : Cafer ve Ali b. Ebi Talib'in anasıdır. O Fatıma bint-i Esed b. Hâşim'dir. Bu kadın bir Hâşimî erkekten çocuğu olan ilk Hâşimî kadındır.

مَنِ جُوبَى يَدْمُكَ لِلزُّورِ وَاذْكُرِي فِي الرَّحَاءِ أَهْلَ الْقُبُورِ
 وَاذْكُرِي مُؤَنَّةً وَمَا كَانَ فِيهَا يَوْمَ رَاحُوا فِي وَقْعَةِ التَّغْيِيرِ
 جَنَ رَاحُوا وَغَادِرُوا قَتْمَ زَيْدَا نِيَمَ مَاوَى الضَّرْبِكِ وَالنَّاسُورِ
 حَبَّ خَيْرِ الْأَنَامِ طَرَا جَيْمًا سَيِّدَ النَّاسِ حُبُّهُ فِي الصَّدُورِ
 ذَاكُمُ أَحَدُ النَّبِيِّ لَا سِوَاهُ ذَاكَ حَزْنِي لَهُ مَتَا وَسُرُورِي
 إِنَّ زَيْدًا قَدْ كَانَ مَتَا بِأَمْرِ لَيْسَ أَمْرُ الْكُذِّبِ الْقُرُورِ
 ثُمَّ جُوبَى لِقَنْزَرَجِي يَدْنِيغِ سَيِّدًا كَانَ قَتْمَ قَيْرِ زُرُورِ
 قَدْ أَنَا مِنْ قَتْلِهِمْ مَا كَفَانَا فَيَعُزُّنِ نَيْتٍ غَيْرِ سُرُورِ

«Ey gözüm (öteki ikisine ağlamaktan) azalmış yaşlarıyla yaş dök ve iyi geçimli zamanlarda kabirdekileri hatırla.

Kaçmaya sürat gösterildiği bir vak'ada yürüdükleri zaman Mûte'yi ve onda olanları hatırla.

Bir zamanda ki yürüdüler ve orada Zeyd'i terkettiler.

Fakirin ve esirin ne güzel barınmıştır o.

Bütün insanoğlunun hayırlısının, mahabbeti göğüslerde olan insanların efendisinin dostudur sevgilisidir.

İşte o (insanoğlunun hayırlısı) Ahmed'dir.

Hüznüm onun içindir, sevincim onunla birlikte.

Zeyd'in bizde gerçek bir makamı vardır.

Sonra bir Hazrecli (23) için bir efendi için bolca yaşını dök, çünkü o çok fedakârlık yaptı.

Onların katl edilmelerine dair bize kâfi miktarda haber geldi, Artık canlı bir hüznle ağla.»

Mûte gazvesinden dönen müslümanlardan bir şair şöyle dedi:

كَفَى حَزْنًا أَنِّي رَجَعْتُ وَجَسَفْتُ وَزَيْدٌ وَعَبْدُ اللَّهِ فِي رَمْسٍ أَفْبَرُ

قَفَرُوا نَجَبَهُمْ لَمَّا مَضَوْا السَّبِيلَ وَخَلَفْتُ لِلْبَلَوِ مَعَ التَّنَجُّرِ
ثَلَاثَةً رَهْطٍ قَدَّمُوا قَتَلْتُمَا إِلَى وَرْدٍ تَكْرُوهُ مِنَ الزَّوْتِ أَحْمَرِ

«Üzülmem için şu kâfidir ki, ben döndüm Cafer,
Zeyd ve Abdullah ise kabirlerin toprakları içerisinde oldular.
Yollarına gittiklerinde, hayatları sona erdi.
Kalanlarda birlikte zahmet imtihan ve tecrübe için geri kaldım.
Üç kişi takdim edildiler, onlar da ölümün hoşlanmayan kırmızı gülüne
doğru ilerlediler.»

Müte'nin şehidleri

Müte gününde şehid düşenlerin isimleri şunlardır :

Beni Hâşim'den

Kureys'den olan Beni Hâşimden : Cafer b. Ebi Tâlib (Radiyallahü anh) ve Zeyd b. Hârise (Radiyallahü anh).

Beni Adıyy'den

Beni Adıyy b. Kâ'b'den : Mesud b. Esved b. Hârise b. Nadle.

Beni Mâlik'den

Beni Mâlik b. Hisl'den : Vehb b. Sad b. Ebi Serh.

Ensar'dan

Ensar'dan olan Beni Haris b. Hazrec'den : Abdullah b. Revâhe ve Abbâd b. Kays.

Beni Ğanem b. Mâlik b. Neccâr'dan : Haris b. Numan b. Esaf b. Nadle b. Abd b. Avf b. Ğanm.

Beni Mazin b. Neccar'dan : Süraka b. Amr b. Atiyye b. Hansâ.

İbn-i Hîşam'ın zikrettikleri

İbn-i Hîşam dedi ki : İbn-i Şihab'ın zikrettiğine göre Müte gününde şehid düşenlerden :

Beni Mazin b. Neccar'dan : Ebu Küleyb ve Câbir vardır. Bunlar Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'un iki oğullarıdır. Bunlar baba ve ana bir kardeşdirler.

Beni Mâlik b. Efsa'dan : Amr ve Âmir vardı. Bunlar Sad b. Hâris b. Abbad b. Sad b. Amir b. Sâlebe b. Mâlik b. Efsâ'nın iki oğullarıdır.

İbn-i Hîşam şöyle dedi : Denilir : Ebu Kilâb ve Câbir, Amr'ın oğullarıdır.

MEKKE'YE YÜRÜMEYİ İCAB EDEN SEBEPLER VE MEKKE'NİN FETHİ

(H. Sekizinci sene Ramazan ayında)

Bekr ile Huzae kabileleri arasında savaş

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mûte'ye asker göndermesinden sonra Cemadil-ahir ve Receb'de Medine'de kaldı.

Sonra Beni Bekr b. Abd-i Menât b. Kinâne, Huzaa' kabilesi üzerine (onlar, kendisine Vetir denilen Mekke'nin alt tarafındaki bir sularının yanında bulundukları bir sırada) saldırdılar. Beni Bekr ile Huzâe arasında savaş tahrik eden şey, şu idi :

Beni Hadrami'den bir adam, (ki onun ismi Mâlik b. Abbâd idi. O zaman Hadrami'nin andlaşması Esved b. Rezn oğulları ile idi) tahir olarak çıktı, Huzâe topraklarına girdiği zaman ona saldırdılar, onu katledip malını aldılar. Bunun üzerine Benû Bekr de Huzâe'dan bir adaman üzerine saldırdılar ve katlettiler. Bu sefer Huzâe, islama girişinden bir müddet önce Beni Esved b. Rezn el-Dili, Selma, Külsüm ve Zueyb üzerine saldırdılar. (Onlar Beni Kinâne'nin önde gelenleri ve onların eşraflı idiler) ve onları Arafat da Harem ile Hill (24) arasını ayırmak için dikilen taşların yanında katlettiler.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Beni Dil'den bir adam şöyle dedi :

Benû Esved b. Rezn câhiliye devrinde ikişer diyetle diyetlendirilirdi. Biz ise bir tek diyetle diyetlendirildik. Çünkü onların bizim içimizde üstünlükleri vardı.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Benî Bekr ve Benî Huzâe işte bu durum üzere iken islam aralarına girdi. Millet onunla meşgul oldular. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Kureyş'in arasında Hudeybiye sulhu olduğunda, (Zühri'nin, Urve b. Zübeyr'den, onun da Misver b. Mahreme ve Mervân b. Hakem'den ve bunların gayrı ulemamızdan naklederek bana haber verildiği gibi) Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve kendileri için şart kıldıkları şeyler içinde şunlar var idi :

(24) Yasak bölge ile serbest bölge arasını ayıran taşlar, demektir.

«Kim Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in akdine ve onun ahbine girmeyi arzu ederse ona girsin. Kim Kureyş'in akdine ve onların ahbine girmeyi isterse girsin.» Böylece Benû Bekr Kureyş'in akdine ve onların ahbine girdiler. Huzâa da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in akdine ve ahbine girdiler.

İbn-i İshak dedi ki :

Hudeybiye müsâlahası olduğu zaman Beni Bekr'den olan Benû Dil Huzaâhlara saldırmak için fırsatı ganimet bildiler. Kendilerinden: Beni Esved b. Rezn'den katl edilen o kişiler mukabilinde intikam almak için Huzaa katilleri katletmek istediler. Bunun için Nevfel b. Muâviye el-Dili, Beni Dili ile yola çıktı. Nevfel, o zaman onların yöneticisi idi. Beni Bekr'in hepsi ona tabi değildi. Nihâyet Huzâa'ya Vetir denilen bir sularının yanında bulundukları bir sırada baskın yaptılar ve onlardan bir adama isabet ettiler. Birbirlerine cephe aldılar ve birbirleriyle vuruştular.

Kureyş, Beni Bekr'e silah yardımı yaptı ve onlarla birlikte Kureyş'ten gece gizlice savaştılar oldu. Nihâyet Huzâa'yı Harem'e sürdüler. Oraya vardıklarında Benû Bekr şöyle dedi :

— Ey Nevfel, biz Harem'e girdik. İlahından sakın, ilahından sakın.

O da onlara şöyle dedi :

«Büyük bir kelime, fakat bugün ilah yoktur. Ey Beni Bekr intikamınızı alınız. And olsun ki siz Harem'de hırsızlık yapıyordunuz, orada intikamınızı alsanız ne olur?

Benû Bekr, Vetir'de onlara (yani Huzâa'ya) gece baskınları sırasında kendisine Münebbih denilen onlardan bir adama isabet etmişlerdi. Münebbih kalbi zayıf bir adamdı. O ve kavminden kendisine Temim b. Esed denilen bir adam birlikte çıktılar. Münebbih ona şöyle dedi :

— Ey Temim, sen kendini kurtar. Ben vallahi muhakkak öleceğim. Beni ister katletsilner ister bıraksınlar benim kalbim kesildi.

Temim gitti ve oradan kayboldu. Onlar ise Münebbih'e kavuştular ve onu katlettiler. Huzâa Mekke'ye girdiğinde Büdeyl b. Verkan'ın evi ile kendilerine ait Râfi denilen bir azadlı kölenin evine iltica ettiler. Temim b. Esed, Münebbih'den kaçmasından özür beyan ederek şöyle dedi :

Temim'in Münebbih'den kaçmasından özür
beyân ederek söylediği şiir

لَمَّا رَأَيْتُ بَنِي ثَقَافَةَ أَقْبَلُوا يَشْتُونَ كُلَّ وَبَرَةٍ⁽¹⁾ وَحِجَابِ
صَعْرًا وَرَزْنًا لِأَعْرَبِ سَوَاهِمُ يُرْجُونَ كُلَّ مُقْلَعِ خَنَابِ
وَدَكْرَتُ دَحْلًا⁽²⁾ عِنْدَنَا مُتَقَادِمًا فَمَا مَعَى مِنْ سَالِبِ الْأَحْقَابِ
وَنَشِيتُ رِيحَ الْوَتِّ مِنْ نِقْلَانِهِمْ وَرَعِيتُ وَقَعَ مُهَيِّدِ قَضَابِ
وَعَرَفْتُ أَنْ مَنْ يَنْقُوهُ يَنْزِكُوا لَحْمًا لُجْجِيَّةً وَشِلْوُ غُرَابِ
قَوْمَتُ رَجُلًا لَا أَخَافُ عَارَهَا وَطَرَحْتُ بِالْمَنِّ التَّرَاءِ نِيَابِ
وَنَجَوْتُ لَا يَنْجُو نَجَائِي أَخَقَبُ عَالِجُ أَقْبُ مُشْرِ الْأَقْرَابِ
نَلْعَى وَلَوْ شَهِدْتُ لَكَانَ نَكِيرُهَا بَوْلًا يَبُلُّ مَسَافِرَ الْقَتَابِ
أَقْوَمُ أَفْعَلُ مَا تَرَكْتُ مِنْهَا عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ فَاسَالِي أَحْبَابِ

«Beni Nüfâse'yi, gelip düz yerleri ve çukurları sardıklarını
gördüğüm zaman,

Kayalığı ve yüksek yerleri sardıklarında orada onlardan başka
kimseler yoktu. Burun delikleri büyükçe olan her şahlanan atı
sevkediyorlardı.

Geçmiş senelerde bizim katımızda eskimiş bir intikam talebini
hatırladım.

Onların tarafından ölümün kokusunu kokladım
keskin kılıçların vurmasından korktum.

Ve ben bildim ki buldukları kimseleri, yavruları olan dişi arslan için
bir et olarak ve kalanını da kargalara bir leş olarak bırakırlar.

Ayağı doğrulttum, onun kaymasından korkmuyordum
ve elbiselerimi de boş bir arazi üzerine attım.

Bir kaçışla kaçtım kurtuldum ki, benim kaçışım gibi hiçbir kalın,
karnı zayıf ve koltuk altları ve ona bitişik yerleri çekik
vahşi eşek kaçamaz ve kurtulamazdı.

O kadın beni levm ediyor kınıyor, Halbuki şayet o kendisi hazır
bulunsaydı onun yadırgadığı bir şey,

*Jercinin kenarlarından sidiğini işlemek olacaktı.
Kavm bilir ki, ben Münebbihi isteyerek gönül rızasıyla bırakmadım.
İstersen (ey kadın) benim arkadaşlarımdan sor.»*

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Bu şiirin Habib b. Abdullah el-Alem el-Hüzeli'ye aid olduğu rivayet edilir. Onun;

« وَذَكَرْتُ دَحْلًا عِنْدَنَا مَتَقَادِمًا »

beyti, Ebû Ubeyde'den menkuldur. Şu sözü;

« خَنَابٌ »

ve şu sözü;

« عِلْجٌ أَقْبَ مِشْرَ الْأَقْرَابِ »

yine ondan menkuldur.

Ahzer'in, Kinâne ile Huzâe arasındaki harb hakkında şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Ahzer b. Lu't el-Dili, Kinâne ile Huzâe arasındaki işte o harp hakkında şöyle dedi :

أَلَا هَلْ أَتَى قُصْوَى الْأَحَابِيشِ أَنَّنَا
حَسَنَانَهُمْ فِي دَارَةِ الْعَبْدِ رَافِعِ
يَدَارِ الدَّلِيلِ الْآخِذِ الضَّمِيمِ بَعْدَمَا
حَسَنَانَهُمْ حَتَّى إِذَا طَالَ يَوْمُهُمْ
نَذَبْنَهُمْ ذَبْحَ الثِّيُوسِ كَأَنَّا
مُحْ ظَلَمُونَا وَاعْتَدَوْا فِي مَسِيرِهِمْ
كَأَنَّهُمْ بِالْجِزْعِ (٧) إِذْ يَطْرُدُونَهُمْ
رَدَدْنَا بَنِي كَنْبٍ بِأَفْوَقِ نَاصِلِ
وَعِنْدَ بُدَيْلٍ مَحْبَسًا غَيْرَ طَائِلِ
شَقَيْنَا النُّفُوسَ مِنْهُمْ بِالْمَنَاصِلِ
تَقَعْنَا لَهُمْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ بِوَائِلِ
أَسْوَدُ تَبَارَى فِيهِمْ بِالْقَوَاصِلِ
وَكَاثُوا لَدَى الْأَنْصَابِ أَوَّلَ قَاتِلِ
يَفَانُورِ (٨) حُمَاتِ النَّعَامِ الْجَوَائِلِ

«Dikkat, acaba ehâbişin (25) en uzaklarına şu haber verilmedi mi ki, biz Beni Kâb'i hayal kırıklığına uğramış ziyan etmiş bir vaziyette geri, gönderdik.

Onları Rafi denilen kölenin evinde ve Büdeyl'in yanında jaydasız bir haps edişle haps ettik.

Onlardan birtakım nefislere kılıçlarla şifa vermemizden sonra zilleti alan zelilin evinde.

Onları hapsedtik nihayet onların günleri uzadığı zaman onlara her bir dağ boğazından at tekmeleri vurduk.

Onları keçileri boğazlarcasına boğazlarız, sanki biz onların içinde dişlerle yarıyan arslanlarız.

Onlar bize zulmettiler ve yürümelerinde saldırdılar ve harem ile hillin arasını ayıran dikili taşların yanında ilk kaatil oldular.

Sanki onlar, vadinin yamacında, Fasur'da, (26) onları kovalarken süratli kaçan deve kuşlarının küçükleridir.»

Büdeyl'in Ahrez'e karşı reddiyesi

Büdeyl b. Abd-i Menat b. Seleme b. Amr b. El-Eceb de — ki ona Büdeyl b. Ümm-ü Esrem denilirdi — şöyle cevap verdi :

لَمْ سَيِّدًا بِنْدُوهُمْ غَيْرَ نَافِلٍ	تَفَادَ قَوْمٌ يَمْخَرُونَ وَلَمْ نَدَعْ
نُجَيْرَ الْوَتِيرِ خَائِفًا غَيْرَ آتِلٍ	أَمِنْ خِيَفَةِ الْقَوْمِ الْأَلَى تَزْدَرِيهِمْ
لَعَلِّ وَلَا يُخْبِي لَنَا فِي الْمَاقِلِ	وَفِي كُلِّ يَوْمٍ نَحْنُ نَحْبُو حَيَاءَنَا
بِأَسْيَافِنَا يَسْقِنُ لَوْمَ الْعَوَازِلِ	وَنَحْنُ صَبَحْنَا بِالتَّلَاعَةِ دَارَكُمْ
إِلَى خَيْفِ رَضْوَى ⁽²⁵⁾ مِنْ بَحْرِ الْقَنَابِلِ	وَنَحْنُ مَخْفَا بَيْنَ بَيْضٍ وَعَنُودِ
غَيْبِ غَفْنَاهُ بِحُلْدٍ حُلَاحِلِ	وَيَوْمَ الْقَمِيمِ قَدْ نَكَلْتِ سَاعِيَا
يُحْمَمُوسَهَا تَزُونُ أَنْ لَمْ تَقَاتِلِ	أَنْ أَمَجَرَتْ فِي بَيْنِهَا أَمْ بَقِيَكُمْ
وَلَكِنْ تَرَكْنَا أَمْرَكُمْ فِي بِلَالِ	كَذَبْنُمْ وَبَيَّتَ اللَّهُ مَا إِنْ قَتَلْنُمْ

(25) Ehâbiş, burada, Kureyş ile andlaşma yapan ve onların ahbine giren herkes ve her kabiledir.

(26) Fâsur Necid'de bir mevkidir.

«İstihar eder olan kavim birbirini ganimet dağıtan kumandansız olarak kaybettiler ve biz onlar için onları meclise toplayan bir efendi bırakmadık.

İşte o hakir gördüğün kavimin korkusundan mı korkarak geri bakmayarak Vetirden geçersin. (27)

Biz her gün bahşişimizi diyet olarak veririz. Bize hiç diyet bahşedilmez.

Biz Telâc'de sizin evinizde kılıçlarımızla sabahladık ki o kılıçlar levmedenlerin levmini öne geçti. (28)

Biz Beyz ile İzved'in arasında,
at sahasından itibaren Redvan'ın inişine kadar koruduk. (29)
Ubeyy koşarak Gamim günü yoldan ayrıldı.

Kavi bir efendi mukabilinde musibet erıştirdik. (30)

Sizden bazılarınızın anası evine pisliğini süratle atmadı mı
siz ise savaşmadık diye ortaya fırlıyorsunuz. (31)

Allak'ın beytine yemin ederim ki yalan söylediniz, siz katletmediniz
jakat biz sizin işinizi hüznün karışıklıkları ve onun vesveseleri
içinde terkettik.»

İbn-i Hişam dedi ki: «عَبْرَ تَائِلَ»

sözü ve: «إِلَى حَتِيفِ رَضَوَى»

sözü, İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Kinâne ile Huzâe arasındaki harp hakkında

Hassan'ın şiiri

İbn-i Hişam dedi ki:

Hassan b. Sâbit bu hususta şöyle dedi:

(27) Vetir: Mekke'nin alt yanında Huzaa'ye âid bir suyun ismidir.

(28) Telâe: Beni Kinane'nin Hicaz'daki bir suyudur. Kılıç kınamayı geçti, Araplarda darb-i mesel olmuş.

(29) Beyz: Beni Kinane'nin Hicaz'daki meskenlerindendir. İzved ise: Yi-ne Kinana'ye âid bir sudur. Radvâ Medine'de bir dağdır.

(30) Gamim: Mekke ile Medine arasında bir mevkidir.

(31) Korkuyu ve huzursuzluğu kast eder.

لَمَّا أَفْلَحَ قَوْمًا لَمْ يَنْدَعْ مِنْ سَرَائِمِهِمْ
لَهُمْ أَحْسَدًا يَنْدُوهُمْ غَيْرَ نَاقِبٍ
أَخْضَعِي حَارِمَاتِ بِلَاسِ تَوَفَلَا
مَنْ كُنْتَ مِفْلَاحًا عَدُوَ الْمُخَاطِبِ

«Allah bir kavme lanet etsin ki, onlar için onların eşrafından ve hayırlılarından Nâkib'in gayrı onları meclise cem edecek bir kimse bırakmadık.

Dün ölen bir eşeğin iki hayasını mı bırakacaktık.

Bununla Nevfel'i kasd ediyorum.

Ey, bineklerin sırtında arkaya yüklenen heybelerin düşmanı sen ne zaman felah buldun.»

Resûlullah'tan yardım dileyerek Amr el-Huzai'nin
ona şiliri ve onun da ona cevabı

İbn-i İshak dedi ki :

Benû Bekr ve Kureyş, Huzâe üzerine galib geldikleri ve onlara isabet ettikleri şeyleri yaptıkları ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile kendileri arasında ahd ve misakı, Huzâe'ya saldırmaları sebebiyle bozdukları zaman — ki Huzâe Resûl'ün akdinde ve ahdinde idi — Beni Kâb'den biri olan Amr b. Sâlim el-Huzâi çıktı ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Medine'ye geldi. İşte bu, Mekke'nin fethini harekete getiren şeylerden biri idi. O ise mescidde, milletin arasında oturmakta iken onun yanında durdu ve şöyle dedi :

يَا رَبِّ ابْنِ نَاسِيْدُ مُحَمَّدًا
قَدْ كُنْتُمْ وَلَدًا وَكُنَّا وَالِدًا
فَانْصُرْ هَذَا اَللهُ نَصْرًا اَعْتَدَا
فِيهِمْ رَسُوْلُ اللهِ قَدْ تَجَرَّدَا
فِي قِيَلَيْنِ كَالْبَحْرِ يَجْرِي زُبْدَا
وَجَعَلُوْا لِي بِشَاقِكَ الْمَوْتَ كَدَا
وَزَعَمُوْا اَنْ لَسْتُ اَدْعُوْا اَحَدًا
مُّمَّ يَنْتُوْنَا بِالْوَبْرِ هُجْدَا
حَلَفَ اٰمِنًا وَاٰمِنُهُ الْاَنْلَدَا
مُنَّمَتْ اٰمَلْنَا فَلَمْ تَنْزَغْ يَدَا
وَاَذْعُ عِيَادِ اللهِ يَانُوْا مَدَدَا
اِنْ سِمَ خَسَفَا وَجْهُهُ تَرَبَّدَا
اِنْ قُرَيْشًا اَخْلَقُوْكَ لَلْوَعْدَا
وَجَعَلُوْا لِي فِي كَدَاهِ رُصَدَا
وَهُمْ اَذَلُّ وَاَقْلُّ عَدَدَا
وَقَتَلُوْنَا رُحْمًا وَسُجْدَا

«Ey Rabbim, ben Muhammed'den bizim babamızın ve onun
kadim babasının andlaşmasını talep ediyor ve onu hatırlıyorum.
Siz çocuklar biz ise doğuranlar olmuştuk.

Biz sana teslim olduk, el çekmedik. (32)

O halde yardım et, Allah seni hazır bir yardıma kavuştursun.

Allahın kullarını çağır ki yardıma gelsinler.

Onların içinde Resûlullah gazablanır.

Eğer ondan boyun eğme istenirse yüzü siyaha değişir.

Çok askerler içinde ki köpüklü bir halde deniz gibi akar.

*Eğer Kureyş seninle anlaştıkları va'de muhâlefet eder
ahdi bozarsa*

Eğer senin tekidli misakını bozarlarsa ve

Kedâ'da (33) benim için gözetleyiciler kılarlarsa,

Benim hiçbir kimseyi çağırmadığımı zum ederlerse,

Onlar daha zelil ve adedce daha azdırlar,

Ve onlar bizi uyurken Vetir'de (34) gece bastılar ve

*bizi rûkû ve sücûd ederken katlettiler.» (Artık ne yapacağımı
sen bilirsin.)*

Yani diyor ki :

Müslüman olduğumuz halde katledildik.

İbn-i Hişam dedi ki : Yine şöyle rivayet edilir :

Yardım et, Allah seni teyid edilmiş bir yardıma kavuştursun.

İbn-i Hişam dedi : Yine şöyle rivayet edilir :

Biz seni doğurduk sen de doğdun.

İbn-i İshak dedi ki :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ey Amr b. Sâlim yardım olundun muzaffer kıldın.

(32) Şunu kast ediyor : Benî Abd-i Menaf'ın anası Huzâe'dendir ve Ku-seyy'in anası Fatıma binti Sad el-Huzaiyye'dir.

(33) Kedâ : Mekke'nin üst tarafında bir mevkiidir.

(34) Vetir : Mekke'nin alt yanında Huzae'ye âid bir suyun ismidir.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gökten bir bulut göründü. Bunun üzerine o şöyle dedi :

— İşte bu bulut elbette Beni Kâbin muzafferiyetine işaret etmektedir.

**İbn-i Verka'nın şikâyetci olarak Medine'de
Resûlullah'a gidişi ve Ebu Süfyan'ın onun durumunu
öğrenmeğe çalışması**

Sonra Büdeyl b. Verka, Huzâe'den bir cemaatla yola çıktılar ve nihâyet Medine'de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Ve kendilerine isabet eden şeyleri ve Kuryş'in onlara karşı Beni Bekr'e yardımında bulunmasını haber verdiler. Sonra Mekke'ye dönerek ayrıldılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) millete şöyle dedi :

Sanki Ebû Süfyan'ın «akdi muhkemlesin ve müddeti artırsın.» diye geldiğini görüyorum. Büdeyl b. Verka ve onun arkadaşları gittiler ve Usfân'da (35) Ebû Süfyan b. Harb ile karşılaştılar. Kureyş onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e göndermişti ki akdi muhkemleye ve müddeti ziyade kıla. İşlediklerinden korkuyorlardı. Ebû Süfyan Büdeyl b. Vereka'ya rastladığında şöyle dedi :

— Ey Büdeyl, nereden geliyorsun?

O, Büdeyl'in Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gittiğini sanıyordu? Dedi ki :

— İşte bu sahilde ve işte şu vadinin çukurunda Huzâe'de gezindim. Dedi ki :

— Muhammed'e gelmedin mi? Dedi ki :

— Hayır. Büdeyl Mekke'ye yürüdüğü zaman Ebû Süfyan şöyle dedi :

— And olsun ki eğer Büdeyl Medine'ye geldi ise devesi hurma çekirdeklerini yemiştir.

Böylece onun bineğinin çöktüğü yere geldi, onun kığını aldı, dağıttı, onda hurma çekirdeğini gördü ve şöyle dedi :

— Allah'a yemin ederim ki, Büdeyl Muhammed'e gelmiştir.

(35) Usfân : Mekke'den iki konak ötede Medine yolu üzerinde bir yerdir.

**Ebû Süfyan'ın sulh ve hâcetini talep etmek için
çıkıp Medine'ye gitmesi**

Sonra Ebû Süfyan çıktı ve Medine'de Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Kızı Ümm-ü Habibe binti Ebi Süfyan'ın yanına girdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağı üzerine oturmak için gittiğinde kızı ondan onu dürdü. Bunun üzerine şöyle dedi :

— Ey kızım bilmiyorum ki beni mi o yatağa çok gördün, yoksa onu bana çok mu gördün?

Kızı da şöyle dedi :

— Hayır bilakis o, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağıdır, sen ise necis müşrik bir adamsın. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağının üzerine oturmam istemedim. Dedi ki :

— Vallahi ey kızım benden sonra sen kötüleşmişsin.

Sonra çıktı, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve onunla konuştu. O ise bir şeyle cevap vermedi. Sonra Ebû Bekr'e gitti. Onunla konuştu ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i onunla konuştursun. O da şöyle dedi :

— Ben bunu yapan falan değilim.

Sonra Ömer b. el-Hattab'a gitti ve onunla konuştu. O da ona şöyle dedi :

— Ben mi senin için Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şefâat için gideceğim? Vallahi zerre kadar bir şey bulsam onunla sizinle mücâhede ederim.

Sonra çıktı ve Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi Aleyhi)'nin yanına girdi. Onun yanında Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kızı Fatıma (Radiyallahü anha) vardı. Fatıma'nın yanında da Hasan b. Ali vardı. Henüz bir bebek olup onun önü sıra yürüyordu. Ebu Süfyan şöyle dedi :

— Ey Ali, şüphesiz sen hısımlık yönünden kavmin bana en yakınısın. Ben bir hâcetten dolayı gelmişimdir, o halde beni geldiğim gibi eli boş geri çevirme. Resulullah'ın katında benim için şefaatçı ol. O da şöyle dedi :

— Yazık sana Ey Ebu Süfyan! Vallahi Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir iş üzerine azmetti ki, o hususta onunla konuşmaya gücüm yetmez.

Bunun üzerine o Fatıma'ya döndü ve şöyle dedi :

— Ey Muhammed'in kızı şu oğulcuğuna emri edemez misin ki, insanlar arasında bana eman versin. Beni mülteci saysın. Böylece zamanın sonuna kadar Arabın efendisi olsun.

Fâtıma şöyle dedi :

— Vallâhi benim bu oğulcuğum henüz insanlar arasında ahd ve eman verecek duruma gelmedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e karşı hiçbir kimse ahd ve eman vermez. Dedi ki :

— Ey Ebû Hasan ben görüyorum ki işler benim üzerime şiddetlenmiştir, bana iyilik yap. Dedi ki :

— Vallahi sana bir fayda sağlayacak bir şey bilmiyorum ki. Fakat sen, Beni Kinâne'nin efendisisin, kalk, insanların arasında eman ver, sonra da yurduna lahik ol. Dedi ki :

— Bunun bana bir şey menfaat vereceğini mi zan ediyorsun? Dedi ki :

— Hayır vallahi, zan etmiyorum, fakat senin için bundan gayri bir şey bulamıyorum. Bunun üzerine Ebû Süfyan mescidde ayağa kalktı ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, ben insanların içinde ahd ve eman verdim. Sonra binek devesine bindi ve gitti. Kureyş'in yanına geldiği zaman dediler ki :

— Ardında neler vardır? Dedi ki :

— Muhammed'e geldim ve onunla konuştum vallahi bana bir şeyle cevap vermedi. Sonra Ebû Kuhafe'nin oğluna geldim onda bir hayır bulmadım, sonra Hattâb'ın oğluna geldim onu da en yakın bir düşman olarak buldum.

İbn-i Hişam dedi ki :

En saldırgan bir düşman olarak buldum.

İbn-i İshak şöyle dedi :

— Sonra Âli'ye geldim ve onu kavmin en yumuşağı buldum. Âli bana bir şey ile işaret etti ki onu yaptım. Vallahi bilmiyorum ki bu bana bir şey menfaat verir mi, yoksa vermez mi? Dediler ki :

— Sana neyi emr etti. Dedi ki :

— Bana insanların içinde ahd ve eman vermemle emr etti ben de yaptım. Dediler ki «Muhammed buna icazet verdi mi?» Dedi ki :

— Hayır. Dediler ki: «yazık sana! Vallahi adam sana seninle oynamaktan başka bir şey ilave etmemiş. Senin dedigin şey sana menfaat vermez. Dedi ki:

— Hayır vallahi, bundan başka birşey bulamadım.

Mekke'nin fethi için Resulullah'ın teçhizatlanması

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) teçhizatlanmayı emr etti. Ehline de kendisini techiz etmelerini emr etti. Bunun üzerine Ebû Bekr, kızı Âişe (Radiyallahü anhá)'nın yanına girdi, o Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bir kısım teçhizatını hazırlıyordu. Şöyle dedi:

— Ey kızcağızım, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mi onu hazırlamanızı size emr etti? Âişe de dedi ki:

— Evet. Sen de hazırlan. Dedi ki:

— Nereye gitmeye kast ettiğini zan ediyorsun? Âişe de dedi ki:

— Vallahi bilmiyorum.

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye bildirdi ki, kendisi Mekke'ye yürüyecektir. Onlara o cehd ve hazırlık ile emr etti ve şöyle dedi:

— Ey Allah'ım gözcüleri ve haberleri Kureys'den sakla ki beldelelerinde onları aniden bastırırım.

Hassan'ın milleti teşvik etmesi

Böylece millet cihazlarını aldılar. Hassan b. Sâbit de onları kındırarak ve Huzae'nin adamlarının musibete uğramalarını zikr ederek şöyle dedi:

عَنَّا وَلَمْ أَشْهَدْ بِطَعَامِ مَكَّةَ رِجَالُ بَنِي كَنْبٍ نَحَرُوا رِقَابَهَا
بِأَيْدِي رِجَالٍ لَمْ يَسْأَلُوا سُيُوفَهُمْ وَقَتْلَى كَثِيرٌ لَمْ يُجَنِّ نَبَاهَا
أَلَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ تَنَالَنَ نُصْرَتِي سَهْلٌ بَنَ عَزْرُو وَخَرُّهَا وَعِثَابَهَا
وَصَفْوَانُ عَوْدُ حَنْ مِّنْ شُفْرَانِيهِ هَذَا أَوَّانُ الْحَرْبِ شَدَّ عَصَابَهَا
فَلَا تَأْمَنُنَا يَا بَنَ أُمِّ مُجَالِدٍ إِذَا اخْتَلَيْتَ مِرْقًا وَأَعَصَلَ نَابَهَا
وَلَا تَجْرِعُوا مِنْهَا فَإِنَّ سُيُوفَنَا لَهَا وَفَسَةٌ بِالْمَوْتِ يَنْتَحِبُ بَابَهَا

«Beni Kâb'in adamlarının boyunları Mekke vadisinde kılıçlarını kınından çıkarmayan birtakım adamların elleriyle vurulurken orada hazır bulunmadığım beni üzmektedir. Ve bir çok maktuller ki henüz elbiseleri örtülmedi (yani kabre defn olunmadılar).

Keşke bilseydim ki acaba benim yardım Süheyl b. Amr'a nail olacak mıdır.

Safvan makedinin kenarından ses çıkaran bir yaşlı devedir bu harb ânlarında bağlanır.

Ey İbn-i Ümm-ü Mücâlid o deveden halis bir süt sağıldığı ve dişleri eğildiği zaman bize emin olma.

Ondan korkmayınız, çünkü kılıçlarımız ölümle ona vardı.

Onlar önünde kapısı açılır.»

İbn-i Hışam dedi ki :

Hassan'ın «Kılıçlarını kınından çıkarmayan bir takım adamlar» sözüyle Kureys'i kasd eder. «İbn-i Mücâlid» ile de İkrime b. Ebi Cehl'i kasd eder.

Hâtıb'ın Kureys'e mektubu ve Resulün onun durumunu bilmesi

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den ve başka alimlerimizden naklen şöyle haber verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye yürümeğe azmettiği zaman, Hâtıb b. Ebi Beltea Kureys'e bir mektub yazdı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mekke üzerine yürüme hususunda onlara haber veriyordu Sonra o mektubu bir kadına verdi. Muhammed b. Cafer iddia eder ki o kadın Müzeyne'den idi. Bana onun gayrı bir kimse iddia eder ki o kadın Sâre idi. Bu Sâre Beni Abdulmuttalib'den birinin azadlı cariyesidir. Ve o kadına o mektubu ulaştırması karşılığında büyük bir vaitte bulundu.

O kadın o mektubu başının örgüsü içine koydu. Sonra yola çıktı. Hâtıb'ın yaptığının haberi, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gökten geldi. Bunun üzerine Ali b. Ebi Tâlib ve Zübeyr b. el-Avvam (Radiyahü anhüma)'yı gönderdi ve şöyle dedi :

— Bir kadına kavuşunuz ki Hâtıb b. Ebi Beltee onunla Kureyş'e bir mektup göndermiş onlar için azmetmiş olduğumuz şeyden onları kaçındırıyor.

Ali ve Zübeyir nihayet o kadına, Beni Ebi Ahmed'in Halikasın-da kavuştular ve o kadının bineğinden inmesini istediler, onun yol-culuk eşyalarını aradılar ve bir şey bulamadılar. Bunun üzerine Ali b. Ebi Tâlib o kadına şöyle dedi :

— Allah'a yemin ederim ki ne Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) aldatıldı ne de biz aldatıldık. Ya o mektubu çıkarırsın veya senin üzerini ararız.

Kadın ondan bu ciddiyeti görünce dedi ki :

— Öteye dön.

O da öteye yüzünü çevirdi ve kadın başının örüklerini çözdü ve mektubu çıkarttı ve ona verdi. O da Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Hâtıb'ı çağırdı ve şöyle dedi :

— Ey Hâtıb, seni bunun üzerine sürükleyen nedir? O da şöyle dedi :

— Yâ Resulellah vallahi ben elbette Allah'a ve Resulüne iman etmiş bir kimseyim, dinimi ne değiştirdim ne de tebdil ettim, fakat ben öyle bir kişiyim ki kavm içinde bir asıl bir aşiretim yoktur. Benim onların arasında çocuk ve ailem vardır. Bunun için onlara karşı müdâhenede bulundum.

Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab şöyle dedi :

— Yâ Resulellah beni bırak onun boynunu vurayım, çünkü adam münafık olmuş. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Yâ Ömer nerden biliyorsun. Allah Bedr gününde Bedr asha-bını gördü ve şöyle dedi : «Dileğinizi yapınız, sizi af ettim.»

Bunun üzerine Allah Teâlâ Hâtıb'ın hakkında şu âyetlerini in-zâl etti :

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْنِهِمْ

بِالْوَدَّةِ »

«Ey inananlar, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyiniz. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz.»

Şu kavline kadar :

« قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِلْقَوْمِ
إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ »

«İbrâhim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Onlar milletlerine şöyle demişlerdi : Biz sizden ve Allah'dan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizin dininizi inkâr ediyoruz. Bizimle sizin aranızda yalnız Allah'a inanmanıza kadar ebedi düşmanlık ve öfke başgöstermiştir.» Kissanın sonuna kadar.

Resulüllah'ın Ramazan'da yola çıkması ve yerine Ebu Rühm'ü bırakması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zühri, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud'dan, o da Abdullah b. Abbas'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sefer hazırlıklarına devam etti ve Ebü Rühm'ü Medine üzerine vali bıraktı, (ki bu Külsüm b. Husayn b. Utbe b. Half el-Cifâri'dir) Ramazandan on gün geçtiği bir sırada çıktı.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oruç tuttu ve millet de onunla birlikte oruç tuttular nihayet Usfân ile Emec'in arasında Küdeyd'de olduğu zaman iftâr ettiler.

Merr'i Zahrân'a inmeleri ve Kureys'in Resulüllah'm haberlerini tecessüs etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra müslümanlardan on bin kişi ile yoluna devam etti. Merr-i Zahrân'da indi. Süleym kabilesi yediyüz kişi ile katıldı. Bazıları, Sü-

ley'm'in bin kişi ile katıldığını söylerler. Müzeyne kabilesi bin kişi ile katıldı. Bütün kabilelerde sayıca katılanlar ve müslüman olarak katılanlar vardı. Mühâcirlerin ve Ensar'ın hepsi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte çıktılar. Onlardan hiçbir kimse geriye kalmadı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Merr-i Zahrân'da indiği zaman, (ki o zaman haberler Kureyş'ten gizli idi.) Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onlara hiçbir haber gitmiyor; onun ne yapacağını onlar bilmiyorlardı. İşte o gecelerde Ebu Süfyan b. Harb, Hakim b. Hizâm ve Büdeyl b. Varka çıktılar, haberleri tecessüs ediyorlardı. Acaba bir haber bulacaklar mıdır veya işitecekler midir araştırıyorlardı. İşte, o vakitlerde Abbas b. Abdumuttalib de hicre tedip yolun bir yerinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e rastladı.

Abbâs'ın hicreti

İbn-i Hişam dedi ki :

Abbas, ailesiyle birlikte hicret ettiği bir sırada Cühfe'de Resulüllah ile karşılaştı. Bundan önce sikaye görevinin (36) başında Mekke'de ikamet etmekte idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise ondan râzı idi. İbn-i Şihab ez-Zühri'nin zıkr ettiğine göre böyle idi.

EBÜ SÜFYAN b. HÂRİS ile Abdullah b. Ümeyye'nin müslüman olmaları

İbn-i İshak şöyle dedi :

Yine Ebu Süfyan b. Hâris b. Abdumuttalib ve Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Muğire, Mekke ile Medine arasındaki Nik el-Ukab'da Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile karşılaştılar. Onun yanına girmek istediler. Ümm-ü Seleme onlar hakkında Resulüllah ile konuştu ve şöyle dedi :

— Yâ Resulellah, senin amcan oğlu ve halan oğlu ve kayın pederin gelmiş diyorlar. Resulüllah :

— Benim onlara ihtiyacım yoktur dedi. Amcam oğluna gelince benim namusumu çiğnedi, halam oğluna ve kayın pederime gelince o Mekke'de bana diyeceğini demiştir.

(36) Sikaye hacılara su içirme görevidir.

Bu tarzdaki haber onlara vardığında, (ki Ebü Süfyan ile birlikte yanında onun küçük bir oğlu da vardı, o da) şöyle dedi :

— Vallahi ya bana izin verir veya bu oğulcuğumun elinden tutarım sonra deve susuzluktan ölünceye kadar yerde yürür gideriz. Bu haber Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında kalbi onlara yumuşadı, acıdı, sonra onlara izin verdi, onlar da onun yanına girdiler ve müslüman oldular. Ebü Süfyan b. Haris islamı hakkında sözünü şiir ile dile getirdi ve kendi geçmişinden olan şeylerden ötürü ondan özür diledi ve şöyle dedi :

لَمَرَكْ إِيَّيْ يَوْمَ أَحْمَلُ رَايَةً لَتَنْقَلِبَ خَيْلُ اللَّاتِ خَيْلَ مُحَمَّدٍ
لَكَالَّذِي لِمِ الْخَيْرَانِ أَظْلَمَ لَيْلُهُ فَهَذَا أَوَّلِي جَيْنِ أَهْدَى وَأَهْدَى
هَدَانِي هَادٍ غَيْرُ نَفْسِي وَنَالِي مَعَ اللَّهِ مِنْ طَرَدَتْ كُلَّ مُطَرَّدٍ
أَصْدُ وَأَنَايَ جَاهِدًا مِنْ مُحَمَّدٍ وَادْعِي وَإِنْ لَمْ أَنْتَسِبْ مِنْ مُحَمَّدٍ
مُمْ مَامُمْ مَنْ لَمْ يَقُلْ بِهَوَامٍ وَإِنْ كَانَ ذَا رَأْيٍ يُلْمُ وَيُقْنَدُ
أُرِيدُ لِأَرْضِهِمْ وَلَسْتُ بِلَايِطٍ مَعَ الْقَوْمِ مَالِمٌ أَهْدَى فِي كُلِّ مَقْعَدٍ
قُلُ لَتَقِيفَ لَا أُرِيدُ قِتَالَهَا وَقُلُ لَتَقِيفَ تِلْكَ: غَيْرِي⁽³⁷⁾ أَوْعِدِي
فَمَا كُنْتُ فِي الْجَيْشِ الَّذِي نَالَ عَامِرًا وَمَا كَانَ عَنْ جَرَا لِسَانِي وَلَا يَدِي
قَبَائِلُ جَاءَتْ مِنْ بِلَادٍ بَيْبِدَةٍ تَرَائِجُ جَاءَتْ مِنْ سَهَامٍ وَمُرَدَدٍ

«And olsun ki ben Lat'ın (37) ordusu Muhammed'in ordusuna galib gelmesi için bir bayrak taşıdığım gün, gece yürüyen, şaşkın, gecesi karanlık bir kimse idim. İşte bu anlar, doğru yola iletildiğim ve doğru yolu bulduğum zamanki anlarımdır. Beni nefsimin gayrı bir hidâyetci doğru yola ilette ve
«beni bütün şiddetiyle kovduğum bir kimse Allah'a nail etti.»
Muhammed'i bütün cehdimle men ediyordum ve ondan uzaklaşıyordum.

(37) Lat Arapların taptıkları putlarından bir puttur. Lat'in askerleri ise kâfirlerin ordusudur.

Her ne kadar Muhammed'in nesebine intisab etmesem de onun nesebini iddia ediyordum.

Onlar, hevalariyle konuşmayan kimselerdi.

Her ne kadar görüş sahipleri kınanıyor ve yalanlıyorsa da. İstiyorum ki, onları razı edeyim ve ben her oturuşta hidayet edilmedikçe kavim ile birlikte uzlaşıcı değilim.

Sakî'fe de ki: onlarla savaşmak istemiyorum,

Onlara de ki benden başkasını tehdid etsinler.

Âmir'e isabet eden kimsenin ordusunda değildim

Lisanım ve elimin de yaptığı bir şey değildi.

Uzak beldelerden gelen kabilelerdir, Seham ve Sürded'den (38) gelen gariblerin ellerinden çıkan atlar ve develerdir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

«Bütün şiddetiyle kovduğum kimse beni hakka delâlet etti» şeklinde rivâyet edilir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

İddia ettiler ki o, ve «Bütün şiddetiyle kovduğum kimse beni Allah'a nâil etti» sözünü Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e okuduğu zaman, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) göğsüne vurdu ve şöyle dedi : «Sen mi beni bütün şiddetiyle kovdun!»

Ebü Süfyan'ın (*) müslüman olmasının haberi Abbas'a ulaşıyor

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Merr-i Zahran'a indiği zaman Abbas b. Abdulmuttalib şöyle dedi :

— Yarın vah Kureys'in başına! Vallahi eğer Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kureys'in ona gelip eman taleb etmelerinden önce kahren Mekke'ye girerse bu, onların ilelebed helâk olması demektir. Sonra Abbas şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in beyaz katırının üzerine bindim ve yola çıktım. Nihayet Erak'a geldim ve şöyle dedim :

Odunculardan birini veya bir sütcüyü veya haceti için Mekke'ye giden birini bulmahyım ki o onlara Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve

(38) Sehâm ve Sürded, Ak topraklarından iki mevkidirler.

(*) Burdaki Ebü Süfyan, yukarda bahsi geçen Ebü Süfyan b. Haris değildir. Belki Mekke'nin reisi Ebü Süfyan b. Harb'tir. Ebü Hanzala ile kün-yelenir.

Sellem)'in yerini haber versin. Böylece onlar da Resulüllah'ın kahren Mekke'ye girmesinden önce çıksınlar da ondan emân dilesinler. Vallahi ben o katırın üzerinde gidiyordum ve birini arıyordum. O sırada Ebû Süfyan ile Büdeyl b. Verka'nın konuşmasını işittim. Onlar kendi aralarında konuşuyorlardı. Ebû Süfyan şöyle diyordu :

— Şimdiye kadar bu geceki gibi ne bir ateş ne de bir asker görmedim! Büdeyl de şöyle diyordu :

— Vallahi bu Huzâe kabilesidir. Savaş onları kızdırmış. Ebû Süfyan şöyle diyordu :

— Huzâe, bu ateşler ve bu askerlere sahip olmalarından daha zelim ve daha azdırlar. Ben onun sesini tanıdım ve :

Ey Ebû Hanzele, dedim. O benim sesimi tanıdı ve şöyle dedi :

— Ebu'l-Fazl mısın? Dedim ki :

— Evet. Dedi ki :

— Sana ne oldu? Babam ve anam sana kurban olsun. Dedim ki :

— Yazık sana, ey Ebû Süfyan! İşte Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) milletin içindedir. Yarın vah Kureyş'in başına! Dedi ki :

— Babam ve anam sana feda olsun. Dedim ki :

— Vallahi eğer sana karşı zafer bulursa kesinlikle senin boyununu vuracaktır. Artık bu katırın arkasına bin de seni Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e götürüyüm.

Arkama katıra bindi, iki arkadaş ise geri döndüler. Onu getirdim. Müslümanların ateşlerinden her bir ateşe rastladığımızda :

— Bu kimdir? dediler.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katırını ve onun üzerinde beni gördüklerinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in amcası katırına binip gidiyor, diyorlardı. Nihayet Ömer b. el-Hattâb (Radiyahü anh)'in ateşinin yanına vardığımız zaman o şöyle dedi :

— Bu kimdir? (ve bana doğru kalkıp geldi.) Ebû Süfyan'ı bineğin arkasına binmiş görünce şöyle dedi :

— İşte Allah'ın düşmanı Ebû Süfyan! Allah'a hamd olsun ki, akidsiz ve ahidsiz bir halde seni bizim elimize getirdi. Sonra koşarak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tarafına doğru gitti; ben de katırı koşturdum ve yavaş giden bir bineğin, yavaş giden bir adamı geçeceği şekilde onu geçtim. Katırın üstünden kendimi attım, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdim. Ömer de onun yanına girdi ve şöyle dedi :

— Ya Resulellah, işte Ebü Süfyan akidsiz ve ahidsiz olduğu bir sırada Allah onu elimize vermiştir. Beni bırak da onun boynunu vurayım.

Ben, ya Resulellah ben ona ahd ve eman vermişimdir, dedim. Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında oturdum ve Ebü Süfyan'ı aldım ve bu gece benden başka kimse onun yanında kalmayacak diye yemin ettim. Ömer onun hakkında biraz ileri girdince dedim ki :

«Dur bakalım ya Ömer, vallahi şayet Beni Adiyy b. Kâb'den olsaydı böyle söylemezdin, fakat sen biliyorsun ki o, Beni Abd-i Menâf'ın adamlarındandır.» Bunun üzerine Ömer de şöyle dedi :

— Dur bakalım ya Abbâs, vallahi müslüman olduğun gün islâm'ın, şayet Hattab İslâma girseydi onun İslâmından bana daha sevgili, idi. Çünkü biliyordum ki, senin islâmın, şayet müslüman olsaydı Hattab'ın islâmından Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e daha sevgilidir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ey Abbâs onu kendi çadırına götür sabah olduğu zaman onu bana getir.

Ben de onu yolculuk eşyalarımın yanına götürdüm ve benim yanımda geceledi. Sabah olduğu zaman onu erkenden götürdüm. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu görünce şöyle dedi :

— Yazık sana ey Ebü Süfyan daha Allah'dan başak ibadete lâayık bir mabudun olmayıp ancak Allah'ın buna lâayık olduğunu bilecek vaktin gelmedi mi? Dedi ki :

— Babam ve anam sana feda olsun, sen ne kadar halim, kerim ve lutufkâr birisin! Vallahi Allah ile birlikte onun gayrı bir ilâh olsa bana menfaat verir diye sanırdım. Bundan sonra Resulullah :

— Ey Ebü Süfyan yazık sana! Benim Allah Resulü olduğumu bilecek vaktin gelmedi mi? dedi. O :

— Babam ve anam sana kurban olsun, sen ne kadar halim, kerim ve lutufkâr bir kimsesin! Fakat vallahi bu hususta el an bende bir şüphe vardır.

Bunun üzerine Abbâs ona şöyle dedi :

— Yazık sana! Müslüman ol ve ibâdete lâayık hiçbir kimsenin olmadığına ancak buna lâayık Allah'ın olduğuna ve Muhammed'in Al-

lah'ın Resulü olduğuna, boynun vurulmadan önce şehâdet getir. Dedi ki :

O da hak şehâdetiyle şehâdet getirdi ve müslüman oldu. Abbas dedi ki :

— Yâ Resulellah, Ebû Süfyan iftihar payını almak istiyor. Onun için bir şey kıl. Dedi ki :

— Evet, kim Ebû Süfyan'ın evine girerse o emniyettedir, kim kapısını kilitlerse o emniyet içindedir, kim mescide girerse o meniyettedir. Ebû Süfyan ayrılmak için gittiği zaman Resulullah (Sallallahü Aleyih ve Sellem) dedi ki :

— Ey Abbâs onu dağ burnunun yanındaki vadinin dar yerinde beklet ki orada Allah'ın askerlerine rastlasın ve onları görsün. Dedi ki :

— Ben de çıktım ve onu vadinin dar yerinde, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana bekletmesini emrettiği şekilde durdurdum.

Resulullah ordusunun, Ebû Süfyan'ın önünde görünmesi

Kabileler bayraklarıyla gelip geçtiler. Her kabile geçtikçe :

«Ey Abbâs bunlar kimlerdir.» diyordu. Ben «Süleym kabilesi» diyordum. O : «Ben Süleym'e ne yaptım ki?» diyordu. Bir kabile daha geçince :

— Ey Abbâs işte bunlar kimlerdir?» diye sordu. Ben cevabımda : «Müzeyne kabilesidir», dedim. O : «Ben Müzeyne'ye ne yaptım ki» dedi. Nihayet bütün kabileler geçtiler. Hiç bir kabile geçmedi ki bana sormasın. Onları ona haber verdiğim zaman «Ben falan oğluna ne yaptım ki» diyordu. Nihâyet Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yeşil askeri kıtasıyla geçti.

İbn-i Hişam dedi ki :

Yeşil kıt'a denilmesi, zırhların çokluğundan ve içlerinde demirin (kılıçların) görünmesinden idi. (39)

Hâris b. Hillize el-Yeşküri şöyle dedi :

(39) Araplar, açık siyaha yeşil derler. Koyu yeşile de siyah dedikleri gibi.

ثُمَّ حُجِّرَا أَعْنَى ابْنِ أُمِّ قَطَامٍ وَلَهُ فَارِسِيَّةٌ خَضْرَاءُ

«Sonra hücrâ'yı ki Ümm-ü Kat'am'ın oğlunu kasd ediyorum.
Ve onun yeşil fârisiyesi vardı.»

Burda askeri birliği kasd eder. Bu beyt onun bir kasidesindedir. Hassan b. Sabit el-Ensari şöyle dedi :

لَمَّا رَأَى بَدْرًا نَسِيلُ جِلَامُهُ يَكْتَبِيَّةٌ خَضْرَاءُ مِنْ بَلْعَزَرَجٍ

«Hacrec'den yeşil bir askeri birliği kenarlarından akıtırken
gördüğün zaman»

Bu beyt, onun birtakım beytleri içindedir ki, onları Bedr gününün şiirleri içinde yazmışızdır.

İbn-i İshak şöyle dedi :

O askeri birlik içinde, Muhacirler ve Ensar (Radiyallahü anhum) vardı. Zırhdan ötürü onlardan ancak gözleri görünüyordu. O zaman Ebü Süfyan şöyle dedi :

— Sübhanallah! Ey Abbâs bunlar kimlerdir? Dedim ki :

— İşte Resulüllah! (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Muhacirler ve Ensar'ın içerisinde. Dedi ki :

— Bunlara ne güç yeter ne takat. Vallahi ey Ebul fazl, senin kardeşinin oğlunun mülkü kısa zamanda büyümüştür. Dedim ki :

— Ey Ebü Süfyan o nübüvvettir. Peygamberliktir. Dedi ki :

— Öyle ise ne mutlu!

Ebû Süfyan'ın Mekke halkını sakındırmak üzere onlara dönmesi

Dedim ki : Süratle kavmine git. O da onlara geldiği zaman en yüksek sesiyle şöyle bağırdı :

Ey Kureyş topluluğu, işte Muhammed sizin karşısında duramayacağınız bir kuvvetle size gelmiştir. Kim Ebü Süfyan'ın evine girerse o güven içindedir. Bunun üzerine Hind binti Utbe kalkıp onun yanına gitti, onun bıyıklarını tuttu ve şöyle dedi :

«Bu yağ tuluğunu (40) katlediniz. Kahrolsun kavmin bekçileri!

(40) Yağ tuluğu, demekle şişman bir adam olan Ebü Süfyan'ı kast ediyor.

Dedi ki :

Yazıklar olsun! Sakın bu kadın sizi aldatmasın, çünkü Muhammed güç getiremeyeceğiniz bir kuvvet ile size gelmiştir. Artık kim Ebû Süfyan'ın evine girerse o güvenlik içerisinde. Dediler ki :

Allah sana lanet etsin, senin evin bize ne menfaat sağlayacaktır. Dedi ki :

Kim kapısını ona karşı kitlerse o güven içerisinde. Kim mescide girerse o güven içerisinde. Bunun üzerine Mekke'liler evlerine ve mescide dağıldılar.

Peygamberin, Zî Tuva'ya vâsıl olması

İbn-i İshak dedi ki : Abdullah bin Ebu Bekir şöyle rivayet etti :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zî Tuva'ya vardığında, bineği üzerinde kırmızı yemen kumaşından bir parça ile dürmeksin, başını sardı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah'ın ona ikram ettiği fethi gördüğü zaman Allah'a tevazu için başını indiriyordu. Öyle ki nerde ise sakalı bineğin sırtına değecek vaziyete geliyordu.

Ebû Kuhafe'nin islâmı

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babasından, o da nenesi Esmâ binti Ebi Bekr'den naklen şöyle haber verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zî Tuvâ'da durduğu zaman Ebû Kuhafe çocuklarından en küçük olan bir kızına dedi ki :

— Ey kızcağızım beni Ebû Kubeys (41)'in üzerine çıkart.

Esmâ dedi ki : Onun gözü görmüyordu. O da onu oraya çıkarttı. O şöyle dedi :

— Ey kızcağızım ne görüyorsun? Kız, dedi ki :

— Toplu bir karartı görüyorum. Dedi ki :

— İşte onlar athılardır. Kızı dedi ki :

— Bir adamı da görüyorum o karartının önünde ileri geri koşuyor. Dedi ki :

(41) Ebû Kubeys : Mekke'de bir dağdır.

— Ey kızcağızım işte o vâzi'dir. (42) Yani atlılara emr eden ve onları ileri gönderen kimsedir.

Sonra kızı :

— Vallahi kararlı doğıldı, dedi. O da şöyle dedi :

— Demek atlılar savıldı, o halde beni süratle evime götür.

Kız dedi ki :

— Ben onu indirdim, o evine vâsıl olmadan önce atlılar onunla karşılaştılar.

Esmâ dedi ki : Kızın boynunda gümüşten bir gerdanlık var idi. Bir adam o kız ile karşılaştı ve onu onun boynundan kesip aldı.

Esmâ şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye girdiği zaman mescide girdi. Ebü Bekr babasını yöneterek getirdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu gördüğünde şöyle dedi :

— İhtiyarı evinde bıraksaydın ya orada ona giden ben olsaydım?

Ebü Bekr dedi ki :

— Yâ Resulellah senin onun yanına yürümendense onun senin yanına yürümesi daha layıktır.

Esmâ dedi ki :

Onu önüne oturttu, sonra onun göğsünü sıvadı, sonra ona «Müslüman ol» dedi. O da müslüman oldu.

Esmâ dedi ki :

Ebü Bekr oraya onun yanına girdi sanki onun başı seğame denilen bir dağ bitkisi gibi bembeyazdı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki :

— Onun bu saçlarının rengini değiştiriniz. Sonra Ebü Bekr kalktı ve kız kardeşinin elinden tuttu ve şöyle dedi :

— Allah ve islâm adına duyuruyorum, kız kardeşimin gerdanlığını bulan getirsin. Hiçbir kimse ona cevap vermedi. Esmâ dedi ki : Ebü Bekr şöyle dedi :

Kız kardeşçğim, gerdanlığını hayrına say. Vallahi bu gün millet içinde emanete riayet azdır.

(42) Vâzi : Askeri tertipleyen, onu düzene sokan ve saflar haline getiren kimsedir. Sanki o, onu dağılma ve yayılmaktan men ediyor.

Müslümanların askerlerinin Mekke'ye girişi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Necih haber verdi ki : Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) askerlerini Zi Tuvâ'dan dağıttığı zaman Zübeyr b. el-Avvam'a, milletin bir kısmını Küdâ (43)'dan girdirmesini emr etti. Zübeyr sol cenahın başında idi. Sad b. Ubade'ye de milletin bir kısmını Kedâ'dan içeri girdirmesini emr etti.

Muhacirlerin Kureyş için Sa'd'den korkmaları ve Resulüllah'ın emr ettiği

İbn-i İshak dedi ki :

Ehl-i İlemden biri iddia etti ki, Sa'd girmeğe yöneldiğinde :

Bu gün boğazlama günüdür, bu gün haramlar helal kılınır, dedi. Muhacirlerden bir adam işitti.

İbn-i Hişam dedi ki : O Ömer b. el-Hattâb'dır ve şöyle dedi :

— Yâ Resulellah! Sa'd b. Ubade'nin dediğini dinle. Onun bu şekilde Kureyş'i bastıracağına inanmıyoruz.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Ali b. Ebi Talib'e dedi ki :

— Ona kavuş ve bayrağı ondan al. Onları içeri sokacak olan sen ol.

Müslümanların Mekke'ye girişlerindeki yolu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Necih, şöyle rivayet etti :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'e emr etti, o da Mekke'nin alt yanından Layt'dan, milletin bir kısmıyla girdi. Halid sağ cenahın başında idi. Orada Eslem, Süleym, Gıfar, Müzey-

(43) Kedâ, semâ vezninde : Mekke'nin üst yanında bir dağdır. Burası bir yokuş yohudur ki kabristanın yanında bulunmaktadır. Bu bölge Muallat ismiyle isimlenir. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Meke'ye oradan girdi. Bir de Kurâ vezninde Küdâ vardır : Bu ise Mekke'nin alt yanında bir dağdır. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oradan çıktı. Bunun gayrı da söylenir (Muem el-Buldan, Kamus ve Şerih'ine müracaat et)

ne, Cüheyne ve Arab kabilelerinden birtakım kabileler vardı. Ebû Ubeyde b. el-Cerrah da müslümanların saffiyle beraber geldi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde Mekke'ye dökülüyorlardı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ezâhır'den girdi. Ta Mekke'nin üst tarafına indi. Orada onun için bir çadır kuruldu.

Safvan'ın, kendisiyle birlikte olan bir toplulukla Müslümanlara taarruzu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebî Necih ve Abdullah b. Ebi Bekr şöyle haber verdiler :

Safvan b. Ümeyye ve İkrime b. Ebi Cehl ve Süheyl b. Amr savaşmak için bir gurup askeri Handeme'de toplamışlardı. Beni Bekr'in kardeşi Himas b. Kays b. Halid de Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in girmesinden önce silah hazırlıyor ve islah ediyordu. Karısı ona şöyle dedi :

— Gördüğüm bu şeyi ne için hazırlıyorsun? Dedi ki :

— Muhammed ve ashabı için. Karı şöyle dedi :

— Vallahi Muhammed ve ashabına mukavemet edecek bir şey olarak görmüyorum. O da şöyle dedi :

— Vallahi ben umuyorum ki onlardan birini sana hizmetçi kılarım. Sonra şöyle dedi :

إِنْ يَقْبَلُوا الْيَوْمَ فَآلِي عَلِيٍّ هَذَا سِلَاحٌ كَامِلٌ وَأَلَّهُ
وَدُوٌّ غَرَارِيْنٍ سَرِيعُ السَّلَةِ^(*)

«Eğer bu gün gelirlerse benim için bir illet yoktur.

İşte silah işte uzun demirli bir mızrak.

Ve iki tarafı kesici, çekmesi süratli kılıç.»

Sonra bu adam Handeme'de Safvan, Süheyl ve İkrime ile birlikte hazır bulundu. Halid b. Velid'in arkadaşlarından müslümanlar onlarla karşı karşıya geldikleri zaman develerinden inip atlarına binmek sûretiyle onlarla savaştilar. Kürz b. Cabir katl edildi. (Bu, Beni Muharib b. Fihri'den biridir.) Bir de Huney b. Halid b. Rebie b. Esrem katl edildi. (Bu ise Beni Münkaz'ın halifidir.) Bu ikisi Halid b.

Velid'in süvarileri arasında idiler, ondan ayrıldılar ve onun yolundan başka bir yola süluk ettiler, ikisi birlikte katl edildiler. Huneys b. Halid, Kürz b. Câbir'den önce katl edildi. Kürz b. Câbir de onu ayakları arasına koydu sonra onu koruyarak savaştı, nihayet katl edildi. O ürcuze söyleyerek şöyle diyordu :

قَدْ عَلِمْتُ صَفْرَاءُ مِنْ بَنِي فِهْرٍ قَتِيلَةُ الْوَجْهِ قَتِيلَةُ الْمَدِينِ
لَأَضْرِبَنَّ الْيَوْمَ عَنْ أَبِي صَخْرٍ ⁽¹⁾

«Yüzü pak, kalbi pak, Beni Fihreden olan Sahrâ biliyor ki :
Bu gün elbette Ebu Sahr'ı koruyarak vuruşacağım.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Huneys Ebu Sahr ile künyelenirdi. İbn-i Hişam dedi ki : Hüneys b. Halid, Huzae'dendir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Necih ve Abdullah b. Bekr şöyle haber verdiler :

Cüheyne'den Seleme b. Mila katl edildi. Bu, Halid b. Velid'in süvarilerindendi. Müşriklerden ise on iki veya on üç kişiye yakın bir insan topluluğu katl edildiler. Sonra yenildiler. Himas yenilmiş vaziyette çıktı ve evine girdi. Sonra karısına şöyle dedi : Benim üzerime kapımı kilitle. Karısı : Söylemiş olduğun o vâd nerede? dedi. O şu şiirle cevap verdi :

إِنَّكَ لَوَسَّيْتَ يَوْمَ الْحَنْدَةِ إِذْ قَرَّ صَفْوَانُ وَفَرَّ عِكْرِمَةُ
وَأَبُو بَرْزٍ قَانِمٌ كَالْوَيْمَةِ وَاسْتَقْبَلْتَهُمُ الْيُؤُوفُ السَّلَامَةُ
يَقْطُنُ كُلَّ سَاعِدٍ وَجُجَعَةٍ ضَرْبًا فَلَا يُسْمَعُ إِلَّا عَفْفَةٌ
لَمْ يَهَيْتْ خُلَفَاءُ وَمَهْمَةً لَمْ تَنْطَقِ فِي الْيَوْمِ أَدَى كَلَمَةٍ

«Şüphesiz sen şayet Handeme gününde hazır bulunsaydın,
ki Safvan ve İkrime kaçtılar.

Ebü Yezid de direk gibi ayakta dikildi,

ben ise müslüman kılıçlarıyla onlarla karşılaştım.

O kılıçlar ki onlar her baldır ve kafa kemiklerini keserler.

*Bir vuruşla ki başka işitilemez ancak karışmalarından dolayı
anlaşılmayan bir ses işitilir.*

Bizim ardımızda onların bir kükremesi ve ses vardır.

Artık kınayarak en ufak bir kelime konuşma.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Bana şiir ilim ehlinde birisi «Kel-Mutime» sözünü haber verdi.
Riâs el-Hüzeli'ye aid olduğu da rivâyet edilir.

Fetih, Huneyn ve Taif gününde Müslümanların şîârı (parolası)

Fetih, Huneyn ve Taif gününde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabının şîârı şöyle idi :

Muhacirlerin şîârı : Ya Beni Abdurrahman; Hacrec'in şîârı : Ya Beni Abdullah. Evs'in şîârı : Ya Beni Ubeydullah, idi.

Resulüllah kumandanlarına ahdi ve isimlerini verdiği birtakım kimselerin katliyle emri

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) müslüman kumandanlarına Mekke'ye girmelerini emr ettiği zaman onlardan şu sözü aldı:

Müslümanlar ancak savaşanlarla savaşacaklardır. İsimlerini verdiğim bir takım kimseler bundan müstesnadır. Bunlar Kâbe'nin örtüsünün altında bulunsalar bile. Onları katletsinler. Onlardan biri Beni Âmir b. Lueyy'in kardeşi Abdullah b. Sa'd'ir.

Resulüllah'ın, Abdullah b. Sa'd'ın katli edilmesini emretmesinin sebebi ve Osman'ın onun hakkında şefaet etmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun katledilmesini emr etti. Çünkü o islâma girdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vahy katibi oldu. Sonra müşrik olarak irtidâd edip Kureys'e döndü. Mekke fethinde Osman b. Affan'ın yanına kaçtı. Onun sût kardeşi idi. O da onu gizledi. Nihayet sahabeler ve Mekke halkı sükûnete erdikten sonra onu Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi ve onun için eman diledi. Derler ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) uzun uzun sükût etti. Sonra peki, dedi. Osman onun yanından ayrıldığında Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabından etrafındakilere şöyle dedi :

Sustum ki sizden biriniz kalkıp onun boynunu vursun. Ensardan bir adam da şöyle dedi :

Yâ Resûlellah bana işaret etseydin ya. O da buyurdu ki; Peygamber işaret ile katletmez.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Sonra Abdullah müslüman oldu. Ömer b. el-Hattab da onu amilliklerinden birine amil (vâli) olarak tayin etti. Sonra Osman b. Aff'an, Ömer'den sonra onu amil tayin etti.

İbn-i İshak dedi ki :

Katledilmesini emrettiği kişiler arasında bir de Abdullah b. Hatıl vardı. Bu Beni Teym b. Galib'den bir adamdır.

Onun katl edilmesini ancak şunun için emr etti : O müslüman idi. Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu zekât toplama memuru olarak gönderdi. Onunla birlikte Ensar'dan bir adamı da gönderdi. Onunla beraber ona hizmet eden bir kölesi vardı ve o köle müslümandı. Bir konuklama yerinde indi ve köleye kendisi için bir keçi kesmesini ve onun için yemek yapmasını emr etti ve yatıp uyudu. Uyandığında baktı köle onun için bir şey yapmamış. Bu sebeple onun üzerine saldırdı ve onu katletti, sonra da müşrik olarak irtidat etti.

Onun iki şarkıcı kadını vardı. Fertena ve onun arkadaşı. Bu kadınlar Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i hicv etmekle şarkı söylerlerdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onların onunla birlikte katl edilmesini emr etti.

Katledilmelerini emrettiği kişiler arasından biri de Huveyris b. Nukayz b. Vehb b. Abd b. Kusay'dır. Mekke'de Resulüllah'a eziyet edenlerdendi.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Abbâs b. Abdulmuttalib Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kızları Fatıma ile Ümm-ü Külsum'u, Mekke'den Medine'ye götürmek için bineklerine bindirmişti. Huveyris b. Nukayz onların bineklerini arkadan modulladı ve onları yere attı.

İbn-i İshak dedi ki :

Katledileceklerden biri de Mikyes b. Hübâbe'dir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun katli edilmesini ancak şunun için emr etti : Ensarlı birisi onun kardeşini hataen katletmişti. O ise kardeşi sebebiyle işte o ensariyi katletti ve müşrik olarak Kureyş'e döndü.

Katledilecekler arasında bir de Sâre vardı. Bu, Beni Abdul-Mutalib'den birinin câriyesidir.

Bir de İkrime b. Ebi Cehl vardı. Sâre Resulullah'a Mekke'de eziyet edenlerdendi. İkrime'ye gelince Yemen'e kaçtı. Onun karısı Ümm-ü Hakim bint-i Haris b. Hişam müslüman oldu. Kocası için Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den eman diledi. O da ona eman verdi. Bu kadın onu aramak üzere Yemen'e gitti ve onu Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi, o da müslüman oldu.

Abdullah b. Hatal'a gelince, Said b. Hureys el-Mahzumî ve Ebû Berze el-Eslemi onu katlettiler. Onun kanında müşterek oldular. Mikyes b. Hübâbe'ye gelince, onu Nümeyle b. Abdullah katletti. Bu Nümeyle Mikyes'in kavminden bir adamdır. Bunun üzerine Mikyes'in kız kardeşi onun katli hakkında şunu söyledi :

لَمَرِّى قَدْ أَخْرَى مُبْمَلَةً رَهْطَهُ وَقَعَجَ أَضْيَانَ الشَّيْءِ مِقْبَسِ
فَلَقَدْ عَيْنَا مَنْ رَأَى مِثْلَ مِقْبَسِ إِذَا النِّفْسُ أَصْبَحَتْ لَمْ تُخْرَسِ

«And olsun ki Nümeyle kavminden hakaret etti.

Ve Mikyas sebebiyle kış misafirlerini üktürdü.

Allah için söyleyin kimin gözleri, Mikyas gibisini görmüştür.

Lohusa kadınlar yemeği yapamaz oldukları zaman.»

(yani zor durumda)

İbn-i Hatal'ın iki şarkıcı kadınına gelince, onlardan birisi katli edildi, diğeri ise kaçtı. Daha sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onun için eman dilenildi, o da ona eman verdi. Sâre'ye gelince, onun için eman dilenildi o da ona eman verdi. Sonra hayatta kaldı, nihâyet bir adam, Ömer b. Hattâb'ın zamanında Ebtah'da onu atma çığnetti ve onu katletti. Huveyris b. Nukayz'e gelince onu Ali b. Ebi Tâlib katletti.

**Ümm-ü Hani'nin kendilerine eman verdiği
iki adamın haberi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Said b. Ebi Hind, Akil b. Ebu Talib'in kölesi Ebu Mürre'den, naklen Ümm-ü Hani binti Ebu Talib'in şöyle dediğini haber verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin yukarısına indiğinde benim Beni Mahzum'dan kayınçalarımın iki adam bana kaçtılar. (Ümm-ü Hani o zaman Hubeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumi'de idi.) Ümm-ü Hani dedi ki :

Ve kardeşim Ali b. Ebi Talib benim yanıma girdi ve :

«Vallahi onları elbette katledeceğim.» dedi. Ve evimin kapısını onların üzerlerine kilitledi. Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına, o Mekke'nin yukarısında iken geldim ve onu büyük bir kabın içerisinde gusül abdesti alırken buldum. Kabın içinde hamur izleri vardı. Kızı Fatıma ise onu elbisesiyle perdeliyordu. Guslünü yaptığında elbisesini aldı ve kuşandı, sonra kuşuktan sekiz rekât namaz kıldı, sonra bana doğru döndü ve şöyle dedi :

«Ey Ümm-ü Hani merhaba, safa geldin hoş geldin, seni getiren nedir?» O da o iki adam ile Ali'nin olayını ona haber verdi. Resulullah şöyle dedi. Senin eman verdiğin kimseye ben eman verdim. Civarına aldığın kimseyi biz de civarımıza aldık. Ali onları katletmesin.

İbn-i Hişam dedi ki :

Onlar Haris b. Hişam ile Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire idiler.

Resulullah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Ebi Sevr'den, o da Safiyye binti Şeybe'den naklen haber verdi ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye indiği, millet huzura kavuştuğu zaman evinden çıktı, Beyt'e geldi, binek hayvanı üzerinde yedi kere tavaf etti. Elindeki ucu eğri bir ağaçla Rük'n'ü istilam ediyordu. Tavafını bitirdiği zaman Osman b. Talha'yı çağırdı ve ondan Kâbe'nin anahtarını aldı. Kâbe onun için açıldı ve oraya girdi. Orada iki ağaçtan yapılmış bir güvercin buldu ve onu eliyle kırdı. Sonra onu attı. Sonra Kâbe'nin kapısı önünde durdu; millet mescidde onun için toplanmışlardı.

İbn-i İshak dedi ki :

Bana ehl-i ilimden biri haber verdi ki; Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kâbe'nin kapısının yanında durdu ve şöyle dedi:

«Allah'dan başka ibadete layık hiçbir kimse yoktur. O bir'dir. Şeriki yoktur. Verdiği sözü doğru çıkardı. Kuluna yardım etti ve yalnız olarak ahzabı yendi. Dikkat olunsun ki babadan oğula intikal eden ve konuşulan her bir öğülmüş haslet veya kan veya iddia edilen mal, işte şu iki ayağımın altındadır, ancak Beyt'in sedânesi (44) ve haccın sikayesi (45) müstesnadır. Dikkat olunsun ki kasden yapılabilecek hata karşılığındaki ceza, kamçı ve değnek vurmaktır. Onda şiddetli bir diyet vardır! Kırkı hamile olmak şartıyla yüz deve verilir. Ey Kureyş topluluğu, şüphesiz Allah sizden cahiliyenin kibir ve böbürlenmesini ve babalarla öğünüp büyüklük taslamayı giderdi. İnsanların hepsi Adem'dendir. Adem ise topraktır. Sonra Resulullah şu âyeti okudu:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ)

«Ey insanlar, doğrusu, biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler halinde koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerliniz, Ona karşı gelmekten en çok sakınanızdır...» Ayetin sonuna kadar.

Sonra şöyle dedi:

«Ey Kureyş topluluğu, benim size ne yapacağımı zan ediyorsunuz?» Dediler ki:

Hayır yaparsın, sen kerim bir kardeşsin kerim bir kardeş oğlusun. Dedi ki:

«Gidiniz sizler serbestsiniz.»

Resulullah'ın İbn-i Talha'yı yeniden sedâne üzerinde bırakması

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mescidde oturdu ve Ali b. Ebi Talib, elinde Kâbe'nin anahtarı olduğu halde ona doğru kalkıp gitti şöyle dedi:

(44) Beytin sedânesi: onun hizmeti demektir.

(45) Hacıların su işlerine bakmak.

Yâ Resulallah, Sikaye ile birlikte Hicâbeyi bizim için kıl. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

«Osman b. Talha nerededir?» diye sordu. Onu çağırdılar Resulullah (Sallallahü Aaleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

«Ey Osman, anahtarını al. Bu gün iyilik ve vefa günüdür.»

İbn-i Hışam dedi ki :

Süfyan b. Uyeyne zikir etti ki : Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali'ye şöyle dedi :

Size ancak gelirinize muhtaç şeyi veririm, sizin onun gelirine muhtaç olduğunuz şeyleri değil. (46)

Resulullah'ın Beyt'de bulunan sûretleri imha etmeyi emr etmesi

İbn-i Hışam şöyle dedi :

Bana ehli ilimden birisi haber verdi ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih gününde Beyt'e girdi ve orada meleklerin ve başkalarının suretlerini gördü. İbrahim (Aleyhisselâm)'ı elinde okları çeker bir vaziyette tasvir olunmuş olarak gördü ve şöyle dedi :

— Allah lanet etsin! Bizim Şeyhimizi okları çeker bir vaziyette kılmışlar! İbrahim nerde? Oklar nerde?

«İbrahim yahudi de, hıristiyan da değildi ama doğruya yönelen bir müslimdi. Puta tapanlardan değildi.»

Sonra o heykellerin yıkılmasını emretti. Ve imha edildiler.

Resulullah'ın Beyt'te namaz kılması ve İbn-i Ömer'in

onun orada namaz kıldığı yerde namaz kılması

İbn-i Hışam dedi : Bana haber verildi ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Bilal ile Kâbe'ye girdi. Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı. Bilal ise ora-

(46) Çünkü sikaye işi, zahmet, meşakkat harcamayı gerektiren bir işti. Sedaneye gelince insanlar beytin kisvesini göndermekle onun için hizmet etmiş oluyorlar, ona karşı hayırlarını yapıyorlardı.

da kaldı. Bunun peşine Abdullah b. Ömer, Bilal'in yanına girdi ve ondan Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in namaz kıldığı yeri sordu. Ne kadar namaz kıldı diye sormadı. İbn-i Ömer Beyt'e girdiği zaman yüzünün yönünde yürüdü ve kapıyı arkasına bıraktı. O kadar ki onunla duvarın arasında üç kulaç mesafe kaldı. Bilal'in ona söylediği yerde kılmak istiyordu.

Attâb ile Haris b. Hişam'ın müslüman olmalarının sebebi

İbn-i Hişam dedi ki : Bana şöyle haber verildi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih yılında beraberinde Bilal olduğu halde Kâbe'ye girdi ve ona ezan okumasını emretti. Ebû Süfyan b. Harb, Attab b. Esid ve Haris b. Hişam ise Kâbe'nin sahasında oturmaktaydılar. Attab b. Esid dedi ki :

«Allah, babam Esid'e ikram etti ki bu şeyi işitecek kadar yaşamadı. Yoksa Muhammed'in kızacağı şeyler söylerdi.» Haris b. Hişam da şöyle dedi :

«Vallahi şayet onun gerçek olduğunu bilsem ona tabi olurum.» Ebû Süfyan ise şöyle dedi :

«Hiçbir şey söylemem. Şayet söylesem bu çakıllar benden haber verirler.» Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların yanlarına girdi ve :

«Söylediğiniz şeyleri bildim.» dedi ve durumu onlara anlattı. Bunun üzerine Haris ve Attab şöyle dediler :

«Şehadet ederiz ki sen muhakkak Allah'ın Resulüsün. Vallahi yanımızda kimse yoktu ki o gelip sana haber verdi, diyelim.»

Resulullah'ın Hıraş'ı kattal (çok katleden) ile isimlendirmesinin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Said b. Ebi Sender el-Eslemi, kavminden bir adamdan şöyle dediğini haber verdi :

— Bizimle birlikte bir adam vardı. Ona Ahmerül-Besen = Kızıl tehlike denilirdi. Şecaatlı bir adamdı. Uyuduğu zaman yeri gizlenmeyecek şekilde ve hoşla gitmeyecek bir vaziyette horluyordu. Kabil-

sinin içinde gecelediği zaman kabilenin biraz uzağında gecelerdi. Kabileye gece baskın yapıldığı zaman «ya Ahmer» diye bağırırlardı. O da arslan misali fırlar; yolunda hiçbir şey duramazdı. Hüzeyl'den savaşçı birtakım kimseler onun su başına inen adamlarını murad ederek geldiler. Su başına inenlere yaklaştıkları zaman İbn-i Esve' el-Hüzeli şöyle dedi :

«Acele etmeyiniz ki bakayım! Eğer su başına inenlerin içinde Ahmer var ise onlara gitmeye yol bulamayız. Onun gizlenmez bir horlaması vardır.» Gitti dinledi. Onun horultusunu işittiği zaman ona doğru yürüdü ve kılıcı göğsüne koydu sonra üzerine yüklendi ve onu katletti. Sonra o Hüzeliiler suyun başına inen Ahmer'in adamlarına saldırdılar. Onlar ise «ya Ahmer,» diye bağıldılar. Halbuki onların Ahmer'leri artık yoktu. Fetih senesi feth günü sabahleyin İbn-i Esva' el-Hüzeli geldi, Mekke'ye girdi. Bakarak milletin durumunu soruyordu. O henüz şirk üzere idi. Huzâe kabilesi onu görünce tanıdılar, etrafını kuşattılar. O ise Mekke'nin duvarlarından bir duvarın yanında idi. Şöyle diyorlardı : «Sen misin Ahmer'in kaatili?» Dedi ki :

— Evet Ahmer'in kaatili benim ne yapmak istiyorsunuz? Dedi ki :

O sırada Hırâş b. Ümeyye kılıcını kuşanmış geldi ve şöyle dedi :

— Kenara çekiliniz. O milletin yanından çekilmesini istiyordu.

Kenara çekildiğimiz zaman İbn-i Esvâ'nın üzerine saldırdı ve karnına kılıçla vurdu. Vallahi ona baktığımda sanki bağırırsakları yere akıyordu. Az kalsın gözleri fırlayacaktı. O : «Ey Huzae topluluğu, beni öldürdünüz mü?» dedi. Nihayet ağırca yere yığıldı. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

Ey Huzâe topluluğu, ellerinizi katilden kaldırınız, eğer fayda sağladı ise katil çok oldu. Siz öyle birini katlettiniz ki onun diyetini ödemem gerekir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdurrahman b. Hermele el-Eslemi, Said b. Müseyyib'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

— Hırâş b. Ümeyye'nin yaptığı şey, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığında şöyle dedi :

— Şüphesiz Hırâş elbette çok katledici bir kimsedir. Bunu derken onu ayıplıyordu.

**Ebü Şüreyh Mekke'nin hürmetini zikrettiği sırada
onunla İbn-i Said'in arasında geçen şey**

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Said b. Ebi Said el-Mekbûri, Ebü Şüreyh el-Huzâi'den naklen şöyle dediğini haber verdi.

Amr b. Zübeyr, kardeşi Abdullah b. Zübeyr ile savaşmak için Mekke'ye gelince ona gittim ve ona şöyle dedim :

«Ey adam, biz Mekke Feth edildiği zaman Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem ile birlikte idik. Fetih günü sabahleyin Huzâe Hüzeyl'den bir adama saldırdılar ve onu, müşrik olduğu halde katlettiler.» Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı, hutbe okudu ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, şüphesiz Allah Mekke'yi, gökleri ve yeri yarattığı günden beri haram kılmıştır. Kıyamet gününe kadar da haramlardan bir haramdır. Allah'a ve âhîret gününe iman eden hiçbir kişi için orada bir kan dökmesi ve orada bir ağaç kesmesi helâl olmaz. Benden önceki hiçbir kimseye helâl olmadı, benden sonra gelen hiçbir kimseye de helâl olmaz. Benim için de ancak işte bu saat helâl oldu. Bu da burdakilere bir azap olarak oldu. Dikkat ediniz dün gibi eski haramlığı tekrar yerine gelmiştir. Sizden hazır bulunan kişi hazır bulunmayana tebliğ etsin. Size, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) orada savaşmıştır, diyen kimselere deyin ki :

«Şüphesiz Allah orayı Resûlü için helâl kılmıştır, sizin için ise helâl kılmadı. Ey Huzâe topluluğu, ellerinizi katilden kaldırınız, eğer fayda sağladı ise katil çok oldu artık yeter. Öyle birini katlettiniz ki onun diyetini ödemem gerek. İşte bu makamımdan sonra kim katledilirse onun âilesi, iki yol arasında muhayyerdır. Dilerlerse katilini katlederler dilerlerse maktulün diyetini alırlar.»

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huzâe'nin katlettiği işte o adamın diyetini verdi. Bunun üzerine Amr Ebü Şüreyh'e şöyle dedi :

— Hadi git ey ihtiyar, biz oranın haramlığını senden daha iyi biliriz. Oranın haramlığı kan dökene itaattan çıkan ve cizyeyi vermeye koruyucu olamaz. Ebü Şüreyh de şöyle dedi :

— Ben hazır bulunan idim, sen ise gaib idin. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize hâzır bulunamamızın gaibimize tebliğ etmesini emr etmiştir. Artık sen kendi durumunla başbaşasın.

Fetih gününde Resûlullah'ın diyetini ödediği ilk maktul

İbn-i Hişâm dedi ki : Bana şu haber vardı ki : Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in fetih gününde diyetini ödediği ilk maktul, Cüneydib b. el-Ekve'dir. Onu Benû Kâ'b katlettiler. O da onun diyetini yüz dişi deve olarak ödedi. (47)

Ensar'ın, Resûlullah'ın Mekke'de kalmasından korkuda kalmaları Resûlullah'm da onları teskin etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Bana Yahya b. Said'den naklen şu haber geldi :

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'yi fethettiği ve oraya girdiği zaman Safa'nın üstünde durdu, Allah'a duâ ediyordu. Ensar ise onun etrafına toplanmışlardı. Kendi aralarında şöyle söylüyorlardı : «Acaba Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah onun yerini ve beldesini ona fethedince orada kalır mı?» Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Duâsını bitirince şöyle dedi :

«Ne diyorsunuz?» Onlar, «Bir şey değil, ya Resulallah», dediler ve çok geçmeden ona haber verdiler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi :

Allah saklasın! Hayat sizin hayatınızdır, ölüm sizin ölümünüzdür.

Resûlullah'tan bir işaret ile Kâbe'nin putlarının düşmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Rivâyet ehlinden kendisine isnadda güvendiğim bir kimse bana

(47) Süheylî şöyle dedi : Bu İbn-i Hişâm'dan bir vehimdir. Onun doğrusu : O, Amr b. Said b. el-Ass b. Ümeyye'dir. Adı Eşdek'dir... Yanlışlık İbn-i Hişâm veya Bekkâi rivâyetine ancak şundan girmiştir : Amr b. Zübeyr kardeşi Abdullah'ın düşmanı ve Benî Ümeyye'nin yardımcısı idi. Süheylî'nin görüşü budur. Fakat İbn-i Ebil-Hadid, Nehcül-Belağa şerhinde Mesudi'den nakletmiştir ki, (c. 4, s. 495) Sabit olan kıtal Amr b. Zübeyr ile kardeşi Abdullah arasında olmuştur. Dedi ki : «Yezid b. Muaviye, Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'ı Medine'ye amil tâyin etmişti. Oradan Mekke'ye bir ordu birliği gönderdi ki Abdullah b. Zübeyr ile savaşsın. Ordunun başında Amr b. Zübeyr vardı. Abdullah'dan inhiraf etmişti. Ordu saf tuttuğu zaman Amr'ın adamları yenildiler, Abdullah ise onu ele geçirdi ve onu Mescidin kapısında teşhir için soydu ve ölünceye kadar kamçı ile onu dövdü.

İbn-i Şihâb ez-Zühri'den naklen, o da Ubeydullah b. Abdullah'dan naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki İbn-i Abbas şöyle dedi :

Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih gününde bineği üzerinde Mekke'ye girdi ve onun üzerinde tavaf yaptı. Beytin etrafında kurşunla bağlanmış putlar vardı. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elindeki bir ağaç dalı ile putlara işaret ediyor ve şöyle di-yordu :

«Hak geldi batıl yok oldu, çünkü batıl yok olmaya mahkumdur.»

Onlardan her bir puta doğru onun yüzüne işaret etmezdi, illâ o sırtı üstü düşerdi. Hiç bir putun ensesine işaret etmezdi, illâ yüzü üstüne düşerdi. Nihayet onlardan hiçbir put kalmadı ki düşmemiş olsun. Temim b. Esed el-Huzâi bu hususta şöyle dedi :

وَفِي الْأَصْنَامِ مُمْتَبَرٌ وَعِلْمٌ لِمَنْ يَرْجُو النَّوَابِ أَوَّلِ الْعَابَا

«Sevâbı veya azâbı uman kimseler için putlarda ibretler ve bilgiler vardır.»

Fedale nasıl müslüman oldu

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Bana haber verildi ki :

Fedale b. Umeyr b. el-Mülevvîh el-Leysi, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i, fetih senesinde Beyti tavâf ederken katletmek istedi. Ona yaklaştığı zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

- Fedale misin? o da cevabında :
- Evet Fedale ya Resûlallah, dedi.
- İçinden ne konuşuyordun, dedi.
- Bir şey değil, Allah'ı zikr ediyordum, dedi.

Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) güldü sonra «Allah'a istiğfar et, af dile» dedi. Sonra elini onun göğsüne koydu, kalbi huzur buldu. Fedale şöyle derdi :

Vallahi Allah'ın mahlûkatından hiçbir şey bana ondan daha sevgili olmayıncaya kadar elini göğsümden kaldırmadı. Fedale dedi ki : Bunun üzerine âileme döndüm. Sırdaşım olan bir kadına vardım.

Söyle ya Fudale dedi. Ben şey diyemem dedim ve o zaman coşup şöyle dedim :

قَالَتْ هَلْ إِلَى الْحَدِيثِ قَلْتُ لَا يَا أَبَى عَلِيٍّ اللَّهُ وَالْإِسْلَامُ
لَوْ مَا رَأَيْتِ مُحَمَّدًا وَقَبِيلَهُ يَا فَتْنَةَ يَوْمِ تَكْسَرُ الْأَصْنَامُ
رَأَيْتِ دِينَ اللَّهِ أَضْحَى بَيْنَنَا وَالشِّرْكَ بَيْنَهُ وَجْهَهُ الْإِغْلَامُ

*Kadın «Bana haber ver» dedi. ben hayır,
Allah ve islam senden razı değiller, dedim.*

*Sayet Muhammed'i ve onun taraftarlarını, putların kırıldığı günde
feth ile görseydin, elbette Allah'ın dinini açıkça aydınlatmış
olarak ve şirkin de yüzünü karanlık örtü olarak görürdün.»*

Resulüllah'ın Safvan b. Ümeyye'ye eman vermesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Muhammed b. Cafer, Urve b. Zübeyr'den naklen haber verdi ki, Urve şöyle dedi :

Safvan b. Ümeyye Cidde'ye, oradan da gemiye binerek Yemen'e gitmek üzere yola çıktı. Umeyr b. Vehb şöyle dedi :

— Ey Allah Nebisi, Safvan b. Ümeyye, kavminin efendisi, senden kaçarak gitti ki kendisini denize ata. Ona eman ver. Allah'ın salâtı üzerine olsun.

Resulüllah ona eman verdi. Dedi ki :

— Yâ Resülellah senin verdiğin emanı gösterecek bir alatemet ver bana.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de Mekke'ye girerken başına sardığı sarığını ona verdi. Umeyr o sarıkla yola çıktı O denizde gitmeyi istiyordu. Gemiye bineceği zaman ona kavuştu ve şöyle dedi :

— Yâ Safvan babam ve anam sana kurban, nefsinin tehlikeye atılmaktan kork, Allah'dan kork. İşte bu Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den sana emandır, sana getirdim. O da şöyle dedi :

— Yazık sana benden kaybol benimle konuşma. Dedi ki :

— Ey Safvan, babam ve anam sana feda olsun. O, insanların en faziletlisi, insanların en iyisi, insanların en halimi, insanların en ha-

yırlısıdır. Amcan oğludur, onun izzeti senin izzetindir, onun şerefi senin şerefindir ve onun mülkü senin mülküdür. Dedi ki :

— Ben kendim için ondan korkuyorum. Dedi ki :

— O bu düşündüğünden daha halim daha kerimdir.

Böylece onunla birlikte geri döndü ve onunla birlikte Resulül lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında durdu. Safvan şöyle dedi :

— Şu adam iddia ediyor ki sen bana eman vermişsin. Dedi ki :

— Doğru söylüyor.

Safvan :

— O halde bu eman içinde iki ay beni muhayyer bırak.

Resulüllah :

— Sen o emanda dört ay muhayyersin.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Bana Kureyş'den ehl-i ilimden bir adam haber verdi ki : Safvan, Umeyr'e şöyle dedi :

— Yazık sana! Benden uzaklaş, benimle konuşma, çünkü sen çok yalancısın. (Bunu onun yaptığı bir şeyden ötürü söyledi. Ki Bedr gün-ü haberinin sonunda o şeyi zikr etmiştik.)

İkrime ve Safvan'ın müslüman olmaları

İbn-i İshak şöyle dedi : Bana Zühri haber verdi ki :

Ümm-ü Hakim binti'l-Haris b. Hişam ve Fahite binti Velid (Fahite Safvan b. Ümeyye'de idi. Ümm-ü Hakim ise İkrime b. Ebi Cehl'-de idi) müslüman oldular. Ümm-ü Hakim'e gelince Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den İkrime için eman diledi, o da ona eman verdi. Ümm-ü Hakim Yemen'e girdi kocasını getirdi. İkrime ve Safvan müslüman oldukları zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların müslüman karılarını ilk nikâh üzere yanlarında bıraktı.

İbn-i Zibe'râ'nın müslüman olması ve onun bu husustaki şîri

İbn-i İshak dedi : Said b. Abdurrahman b. Hassan b. Sabit bana şu haberi verdi :

Dedi ki : Hassan, İbn-i Zibe'ra'ya, o Necran'da iken, yalnız bir beytle, taş attı. Şöyle dedi :

لَا تَقْدَمَنَّ رَجُلًا أَحَلَّكَ بَعْضُهُ نَجْرَانَ فِي عَيْشٍ أَحَدًا لَّيْسَ

«Buğz etmesi sana helal olan bir adamı sakın yok etme.
O Necran'da yaramaz dar bir geçim içindedir.»

Bu beyt, İbn-i Zibe'ra'ya vardığında çıkıp Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve müslüman oldu. Müslüman olurken şöyle dedi :

يَا رَسُولَ الْمَلِكِ إِنَّ لِسَانِي رَاتِقٌ مَا فَتَقْتُ إِذْ أَنَا بَوْرُ
إِذْ أَبَارَى الشَّيْطَانَ فِي سَبَنِ الْقَوَى وَمَنْ مَالٍ مَيْلُهُ مَشْبُورُ
أَمَنْ الْقَعْمُ وَالْغَطَامُ لَرَى ثُمَّ قَلْبِي الشَّهِيدُ أَنْتَ التَّذِيرُ
إِنِّي هَكَذَا زَاجِرٌ نَمَّ حَيًّا مِنْ لَوْحِي وَكَلَمُهُمْ مَمْرُورُ

«Ey Melik'in Resülü, benim lisanım tutuktur.

Açılmadım, çünkü ben fenayım.

Sapıklığın yolunun ortasında adeta şeytanla yarış ediyordum.

Kim onun meyline meyl ederse o fenadır.

Et ve kemikler Rabbime iman etti. Sonra kalbim şahiddir ki sen Peygambersin.

Ben Luay'den bir kabileyi orada senden alıkoyacağım.

Onların hepsi de aldannmıştır.»

İbn-i İshak şöyle dedi :

Abdullah b. Zibe'ra müslüman olurken yine şöyle dedi :

مَنْعَ الرَّفَادِ بَلَابِلَ وَمُحْشُومَ
يَمَّا أَنَانِي أَنَّ أَحَدًا لَأَمْنِي
يَاخِيزَ مَنْ حَلَّتْ عَلَى أَوْصَالِهَا
إِنِّي لَمُتَدِيرٌ إِلَيْكَ مِنَ الَّذِي
أَيَّامَ تَأْمُرُنِي بِأَغْوَى خُطَّةٍ
وَأَمُّدُ أَسْبَابِ الرَّدَى وَيَقُودُنِي
وَاللَّيْلُ مُتَعَلِّجُ الرُّوَاقِ بَيْنَهُمْ
فِيهِ فَيْتٌ كَأَنِّي بِمَحْشُومِ
عَبْرَانَةٌ سُرُوحُ الْيَدَيْنِ عَشُومُ
أَسْدَيْتُ إِذْ أَنَا فِي الضَّلَالِ أَمِيمُ
سَهْمٌ وَتَأْمُرُنِي بِهَا مَحْزُومُ
أَمْرُ النُّوَاقِ وَأَمْرُهُمْ مَشْهُومُ

فَالْيَوْمَ آمَنَ بِالنَّبِيِّ مُحَمَّدٍ قَلْبِي وَخَطْبِي هَذِهِ مَحْرُومٌ
 مَضَتْ الدَّاءُ وَأَقْبَضَتْ أَسْبَابَهَا وَدَعَتْ أَوَامِرُ بَيْنَنَا وَحُلُومٌ
 فَاعْرِضْ قُدِّي لَكَ وَالِدَايَ كَلَامًا زَالِي، إِنَّكَ رَاحِمٌ مَرْحُومٌ
 وَعَلَيْكَ مِنْ عِلْمِ الْمَلِكِ عَلَامَةٌ ثَوْرٍ أَغْرُ وَخَائِمٌ مَحْتَمُومٌ
 أَطْلَاكَ بَدَّ مَحَبَّةٍ رُحْمَانَهُ شَرَفًا وَبُرْهَانَ الْإِلَهِ عَظِيمٌ
 وَلَقَدْ شَهِدْتُ بِأَنَّ دِينَكَ صَادِقٌ حَقٌّ وَأَنَّكَ فِي الْعِبَادِ جَسِيمٌ
 وَاللَّهُ يَشْهَدُ أَنَّ أَحَدَ مُصْطَفَى مُسْتَقْبَلٌ فِي الصَّالِحِينَ كَرِيمٌ
 قَرَمٌ عَلَا بُنْيَانُهُ مِنْ هَائِمٍ فَرَعٌ تَحَكَّنَ فِي الذَّرَا وَأَرُومٌ

«Karışık vesveseler ve hüznler uykuyu kaçırttı.

Gecenin baş tarafı bir bir üzerine binmiş bir vaziyette
 ışıksız bir durumdadır.

Bana gelen haberlerden birinde Ahmed beni kınadı.

Böylece sanki ben sıtmaya tutulmuş bir vaziyette geceledim.

Ey, dönmez seni develerin taşıdıklarının en hayırlısı.

Ben, yüzükoyun şaşkın bir vaziyette dalaletle giderken
 işlediğim şeylerden özür diliyorum. (48)

O günlerde ki Sekm kabilesi bana en sapık işleri yapmamı
 emr ediyordu. Mahzûm kabilesi de aynı şeyi emr ediyordu.

Helâkın sebeplerini çekiyordum, azgınların emri beni yönetiyordu ve
 halbuki onların emri meş'umdur. (hayırsızdır, uğursuzdur).

Artık düşmanlık geçmiştir ve onun sebepleri sona ermiştir.

İşte bu hatalara düşürenler ise bundan mahrumdur.

Artık düşmanlık geçmiştir ve onun sebepleri sona ermiştir.

Aramızdaki akrabalık bağları ve akıllar çağırıyorlar.

Af et, sana anam babam feda olsun, ki onların ikisi de ayağını
 kaydırmışlardı. Çünkü sen merhamet eden ve merhamet
 olunmuş kimsesin.

Senin üzerinde Melik'in ilminden bir alâmet vardır.

O ak bir nurdur ve hatm olunmuş bir hatemdir.

Sana mahabbetten sonra şeref için burhanını verdi.

İlâhın burhanı ise büyüktür.

Şehâdet ettim ki, senin dinin doğrudur, haklıdır.

Sen ise kullar içinde yücesin, büyüksün.

Allah şehâdet eder ki, Ahmed Mustafa'dır = seçilmiştir,

kendisine salihler arasında ve ilgi ile bakılmaktadır, kerimdir.

Bir efendidir ki, onun binası Hâşim'den yükselmiştir.

Bir ferî'dir ki zirvede ve asıllar içinde yer almıştır.»

İbn-i Hîşâm şöyle dedi : Şiir ilim ehlinde biri bu şiirin ona âid olduğunu kabul etmezler.

Hübeyre'nin, küfrü üzere kalması ve zevcesi Ümm-ü Hânî'nin İslâm'a girmesi hakkındaki şiiri

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Hubeyre b. Ebi Vehb b. el-Mahzümi'ye gelince, orada ikamet etti ve kâfir olarak öldü. Ümm-ü Hânî bint-i Ebi Tâlib onun nikâhı altında idi. İsmi Hind'dir. Künyesi Ümm-ü Hânî'dir. Onun İslâm haberi kocasına vardığında şöyle dedi :

أَشَاقَتَكَ هُنْدُ أَمِ أَنَاكَ سَوَالِمَا^(١) كَذَاكَ النَّوَى أَسْبَابَهَا وَافْتَلَمَا
وَقَدْ أَرَقْتُ فِي رَأْسِ حِصْنٍ مُمَجَّ بَنَجْرَانَ بَسْرَى بَعْدَ لَيْلٍ خِيَلَمَا
وَعَادَلَةٍ هَبَّتْ بَلِيلٌ تَلَوْنِي وَتَمَذُّنِي بِأَلْبِلٍ مَلَّ خَلَامَا
وَوَرَعُمُ أَبِي إِنِ اطْلُتْ عَشِيرَتِي سَارَدَى وَهَلْ يُرْدِينِ إِلَّا زِيَالَمَا
فَلَانِي لِمَنْ قَوْمٍ إِذَا جِدَّ جِدُّمُ عَلَى أَيْ حَالٍ أَصْبَحَ الْيَوْمَ حَالَمَا
وَأَبَى حَلَامٍ مِنْ وَرَاءِ عَشِيرَتِي إِذَا كَانَ مِنْ تَحْتِ الْعَوَالِ عَجَالَمَا
وَصَارَتْ بِأَيْدِيهَا الشَّيُوفُ كُلُّهَا خَارِبِقُ وَلِدَانٍ وَمِنْهَا ظَلَامَا
وَأَبَى لَأَقْتُلِ الْمَاسِدِينَ وَفُتْلَمُ عَلَى أَفْقٍ رَزَقَ قَهْمَهَا وَعِيَالَمَا
وَإِنِ كَلَامُ الرِّمِّ فِي غَيْرِ كُنْهِ لَكَائِلُ تَهْوَى لَيْسَ فِيهَا نِصَالَمَا
فَإِنِ كُنْتُ قَدْ تَابَتِ دِينَ مُحَمَّدٍ وَعَطَفْتَ الْأَرْحَامَ مِنْكَ حِبَالَمَا
فَسُكُونِي عَلَى أَعْلَى سَجْحٍ يَهْمُغِي مُلْدَلَةٍ غَبْرَاءَ يَنْسُ بِلَامَا

«Acaba Hind, sana muştak mıdır, yoksa sana onun suali mi geldi ki, ayrılığın sebepleri ve bir halden bir hale çevriliş böyledir.

Necrânda korunmuş bir kalenin başında uykuya giderdi,
(Hind'in) hayali gidiyor.

Levm edici bir kadınla ki beni levm eder olduğu halde geceden uyandı,
gece boyu beni levm ediyordu, sapsın da sapsın.

O iddia eder ki, ben eğer aşiretime itaat edersem,
yakında helâk olurum. Halbuki beni başka değil ancak
o kadının gitmesi helak eder.

Çünkü ben bir kavimdenim ki onların cehidleri şiddetlendiği zaman
onun hâli ne olacaktır.

Ben elbette aşiretimin ardından, onun mızraklarının
üst taraflarının altından fırsat buldukça, himaye ediciyim.

Kılıçlar onların ellerinde öyle bir hale geldi ki sanki onlar
çocukların mendilleri kıvrarak kılıç oyunu oynamaları gibi oldu.

O kılıçların gölgeleri kendilerindendir.

Ben hasedciler ve onların yaptıklarına en çok kızanım.

Benim kendimin rızkı ve iyalimin rızkı Allah üzerinedir.

Hakikatının gayrında kişinin kelamı elbette
demiri bulunmadığı halde havalanan bir ok gibidir.

Eğer sen Muhammed'in dinine tabi olmuş isen ve
hısımların kendinden bağlarını koparmışsan.

Sen müdevver, uzak, sarp, tozlu, yaşlığı kurumuş bir kayanın
üzerinde ol.»

İbn-i İshak dedi ki : Şöyle de rivâyet edilir :

«وَقَطَعْتَ الْأَرْحَامَ مِنْكَ جَاهِلًا»

«Hısımların bağları sende kesilmişse.»

Müslümanlardan Mekke'nin fethinde hazır bulunanlarının sayısı

İbn-i İshak dedi ki :

Müslümanların Mekke'nin fethinde hazır bulunanlarının hepsi,
on bin kişi idi. Beni Süleym'den yediyüz kişi. Bazıları bin oldukları-
nı söylerler. Beni Cıfar'dan dört yüz kişi idi. Eslem'den dört yüz ki-
şi idi. Müzeyne'den bin üç kişi idi. Geri kalanları Kureyş, Ensar ve
onların haliflerinden; Teym, Kays ve Esed gibi Arab tâifelerindendi-
ler.

Mekke'nin fethi hakkında Hassan'ın şiiri

Fetih günü hakkında söylenen şiirlerden biri Hassan b. Sabit el-Ensari'nin şu sözüdür :

عَقَّتْ ذَاتُ الْأَصَابِعِ فَلْجَوَاهِ
دِيَارَ مَنْ بَنَى الْحَسْحَاسِ قَعْرُ
وَكَانَتْ لَا بَرَّالَ بِهَا أَيْسُ
فَدَعْ هَذَا، وَلَكِنْ مِنْ لَطِيفِ
لِسْمَاءِ الَّتِي قَدْ تَبَيَّنَتْ
كَانَ خَيْفَةً مِنْ يَتِّ رَأْسِ
إِذَا مَا الْأَشْرِيَّاتُ ذُكِرْنَ يَوْمًا
تَوَلَّاهَا اللَّامَةُ ابْنَ الْمَنَا
وَنَشَرِبَهَا فَتَرَكْنَا مُلُوكًا
عَدِمْنَا خَيْلَنَا إِنْ لَمْ تَرَوْهَا
يُبَارِعُنِ الْأَعْنَةَ مُضْمِنَاتِ
تَنْظُلُ حَيَادَنَا مُنْطَرَاتِ
فَإِنَّا نَعْرِضُوا عَنَّْا اعْتَمِرْنَا
وَالْأَفَاصِيرُ وَالْجِلَادُ يَزِيمِ
وَجِبْرِيلُ رَسُولُ اللَّهِ فِينَا
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أُرْسِلْتُ عَبْدًا
شَهِدْتُ بِهِ قَقُومُوا ۝ صَدَقُوهُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ سَيَّرْتُ جُنْدًا
لَنَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ مَقْدَرِ
إِلَى عَذْرَاءَ مَنْزِلًا خَلَاءَ
تُحَقِّمُ الرِّوَامِسُ وَالسَّمَاءُ
خِلَالَ مَرُوجِهَا تَمِّمْ وَشَاءُ
يُورِّقُنِي إِذَا ذَهَبَ الْعِشَاءُ
فَلَيْسَ قَلْبُهُ مِنْهَا شِفَاءُ
يَكُونُ مِرَاجِمًا عَسَلُ وَمَاءُ
فَهِنْ لَطِيبِ الرَّاحِ الْاَنْدَاءُ
إِذَا مَا كَانَ مَقْتُ أَوْ لَحَاءُ
وَأَسْدًا مَا يُبْهِنُهَا اللَّهُاءُ
تُبِيرُ النِّعَمَ مَوْعِدَهَا كَدَاءُ
عَلَى أَكْتَافِهَا الْأَسَلُ الظَّهَاءُ
يُلَطِّمُنَّ بِالْحُمْرِ السَّاءُ
وَكَانَ الْفَتْحُ وَانْكَشَفَ الظَّهَاءُ
يُمِينُ اللَّهُ فِيهِ مِنْ يَشَاءُ
وَرُوحُ الْقُدْسِ بَيْسَ لَهُ كِفَاءُ
يَقُولُ الْحَقُّ ابْنَ نَعَمِ الْاَبْلَاءُ
قَلْتُمْ لِأَقْوَمٍ وَلَا نَشَاءُ
هُمْ الْأَنْصَارُ غُرَضَتْهَا الْقَاءُ
سَبَابُ أَوْ قِتَالٍ أَوْ هِجَاءُ

فَنُحْكِمُ يَا قَوَائِي مِنْ هَجَانَا وَتَضْرِبُ حِينَ تَخْطِطُ الدِّمَاءُ
 أَلَا أُلْبِغُ أَبَا سُفْيَانَ⁽⁴⁹⁾ عَقَى مُنْقَلَبَةً⁽⁵⁰⁾ قَدْ بَرِحَ الْخَمَاءُ
 بَانَ سَيُوقَنَا تَرَكَتْكَ عَبْدًا وَعَبْدُ الدَّارِ سَادَتْهَا الْإِمَاءُ
 هَجَوْتُ مُحَمَّدًا وَأَجَبْتُ عَنْهُ وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَاكَ الْجَزَاءُ
 أَتَهْجُوهُ وَلَسْتَ لَهُ بِكُفٍّ فَشَرُّكُمْ كَأَلْسِنَةٍ كَا الْفِدَاءُ
 هَجَوْتُ مُبَارَكًا بَرًّا حَنِيفًا أَبَيْتَ اللَّهُ شَيْئَهُ الْوَفَاءُ
 أَمِنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْ وَيَمْدَحُهُ وَيَنْصُرُهُ سِوَاهُ ؟
 فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي لَمَرْضُ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءُ
 لِسَانِي صَارَ لِأَعْيَبٍ فِيهِ وَبَحْرِي لَا تُكْذِرُهُ الدَّلَاءُ

Zatü'l-Esâbi' ve Cevâ, Azrâ'ya (49) kadar değişmiş çürümüş evleri de boş kalmıştır.

Benî Heshâs'in (50), bitki bitmeyen çöl diyarları ki izlerini örtün rüz-gârlar ve yağmur onu eskitmiş yok etmiş.

Orada bir arkadaş devamlı bulunurdu.

Ve otlu sulu bol arazilerinin arasında ise develer ve davarlar daimi bulunurdu.

Bunu bırak, şakak yatısı gittiği zaman, o mahhübenin hayalinden beni kim uykusuz bırakacak.

Onu kendine köle kılan kendine boyun eğdiren Şa'sâ'dan (51) ötürü söyledi ki onun kalbi için o kadından bir şifâ olmadı.

Sanki Beyt-i Res'den (52) bir mühürlü şarabdır ki, onun karışımı bal ile sudur.

(49) Zâtü'l-Esâbi' ve Cevâ : Şam'da iki mevkidirler. Cevâ'da Hâris b. Ebî Şemr el-Ğassânî'nin konağı vardı. Hassan da çok kere Şâm'da Ğassan meliklerinin yanına gelir onları medh ederdi. Bundan dolayı işte o konakları zikr ediyor. Azrâ : Dimaşk'a bir berid mesâfede bir köydür.

(50) Benû Heshâs : Benî Esed'den bir koldur. Heshâs'ın aslı, cömerd bir adamdır. Belki de burada murâd odur.

(51) Şe'sâ : Bir kadının ismidir.

(52) Beyt-i Res : Urdün'de bir mevkidir. Kaliteli şarabıyla meşhûrdur.

Bir gün işte o içkiler anıldıklarında, onlar Râh (53) şarabının güzel kokusuna fedâ olsunlar.

*Eğer elle vurmak veya sövmek gibi şeyler olduğu zaman levmi gerekti-
ren bir şey yaparsak bu levmi işte o içkilerin üzerine atarız.*

*Onları içiyorduk ve onlar da bizi melikler ve arslanlar olarak terkedi-
yorlardı ki, düşmanla karşılaşmaktan bizi men etmiyor ve geri çevir-
miyordu.*

*Atlarımızı kaybettik, eğer onları görürseniz toz koparırlar onların bu-
luşma yerleri Kedâ'dır. (54)*

*Yularlarını tutmakta terslik ederler, kendileri sığmak yerleridir, omuz-
larının üzerinde suya susamış mızraklar vardır.*

*Süratli koşan atlarımız birbirini geçmekte yarışçılar olmakta devam eder-
ler.*

*Kadınlar onları geri çevirmek için baş örtüleriyle onların yüzlerine vu-
rurlar.*

*Eğer bizden yüzünüzü öteye çevirseniz umre yaparız ve fetih olur ve
perde açılır.*

*Yoksa bir günün kılıçla vuruşmasına sabr ediniz ki o günde Allah dile-
diği kimselere yardım eder.*

*Cibril bizim içimizde Allahın elçisidir, Ruhül-Kudüs için bir misil
yoktur.*

Allah buyurdu ki :

*Size bir kulu göndermişimdir ki o size hakkı söyler eğer tecrübe menfaat
verirse.*

Onunla şehâdet ettim o halde kalkınız ve onu tastik ediniz, der.

Sizlerse ne kalkarız ne dileriz, dediniz.

Allah buyurur ki :

*Bir ordu göndermişimdir ki onlar ensardır düşmanla karşılaşmak onla-
rın âdetidir.*

Benim denizimi su kovaları bulandıramaz.»

*O halde bizi hicveden kimseleri kafiyelerle men ederiz ve kanlar karış-
tığında kılıçla vururuz.*

(53) Râh, Beyt-i Re's'in şarabıdır ki lezzette ötekiler buna yaklaşamaz-
mış.

(54) Kedâ : Mekke'nin yukarısında bir yokuş yoludur.

Ebü Süfyan'a (55) benden bir mektup ilet ki, gizlilik devam etmektedir. Şununla ki bizim kılıçlarımız seni bir köle olarak terketti.

Abduddar'ın efendilerini de (zelillik ve alçaklıkta) cariyeler gibi bıraktı. (56)

Muhammed'i hicvettin bense cevap verdim, ikimizin de cezâ ve mükâfatı Allah katındadır.

Onu nasıl hicvettin ki, onun misli yoktur.

O halde şerriniz hayrınıza feda olsun.

Mübârek, lutuſkâr Hanîf (hakka meyleder) (57) Allah emini, tabiatı, ahdine veſadan ibaret bir kimseyi hicvettin.

Allah Resûlünü, sizden biri, ister hicvetsin, ister onu medh etsin ve ister ona yardım etsin müſâvidir, deſişmez.

Benim babam ve onun babası, benim namusum ve Muhammed'in namusu, sizden korunmuş saklanmıştır.

Benim lisânım kesicidir.

Onda bir ayıp yoktur.

Benim denizimi su kovaları bulandıramaz.

İbn-ı Hişâm dedi ki : Bu şiiri Hassan Fetih gününde söyledi.

«لِسَانِي حَارِمٌ لَا عَتَبَ فِيهِ»

«Lisânım kesicidir, onda bir bozukluk yoktur»

şeklinde de rivâyet edilir. Bana Zühri'den şu haber geldi ki : O şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kadımların baş örtüle-riyle atların yüzlerine tokat atmalarını görünce, Ebû Bekr Sıddık Radıyallahü anh'e bakarak tebessüm etti.

(55) Ebû Süfyan : Muğire b. Hâris b. Abdulmuttalib'dir. Peygamberimizin amcasının oğludur. Müslüman olmadan önce Peygamberi hicvederdi.

(56) Şunu kasd eder ki : Ensarın kılıçları Ebû Süfyan'ı Mekke'nin fethi gününde zelim bir köle gibi yaptı ve Benî Abduddar'ın efendileri de mezellet ve hakirlikte cariyeler gibi oldular.

(57) Hanîf demek müslüman demektir. Hanîf olarak isimlenmesi bâtıldan hakka meylettiği içindir.

**Enes b. Züneym'in, İbn-i Sâlim Resûlullah'a
söylediği şeyden özür dilemesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Enes b. Züneym el-Dili, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Amr b. Salim el-Huzâi'nin onların hakkında söylemiş olduğu şeylerden dolayı özür dileyerek şöyle dedi :

أَنْتَ الَّذِي هُدِيَ مَعَهُ بِأَمْرِهِ	بَلِ اللَّهُ يَهْدِيهِمْ وَقَالَ لَكَ أَشْهَدُ
وَمَا حَمَلْتَ مِنْ نَاقَةٍ فَوْقَ رَحْلَيْهَا	أَبْرًا وَأَوْفَى ذِمَّةً مِنْ مُحَمَّدٍ
أَحَبُّ عَلَى خَيْرٍ وَأَسْبَغُ نَائِلًا	دَارَاحَ كَالثَيْفِ الْعَقِيلِ الْمُهَنْدِ
وَأَكْسَى لِيُزِدَ الْخَالِ قَبْلَ انْتِدَالِهِ	وَأَعْطَى لِأُمِّ السَّابِقِ الْمُتَجَرِّدِ
تَسَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ أَنَّكَ مُدْرِكِي	وَأَنَّ وَعِيدًا مِنْكَ كَالْأَخْذِ بَالِدِ
تَسَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ أَنَّكَ قَادِرٌ	عَلَى كُلِّ صِرْمٍ مُتَمِيمٍ وَمُسْجِدِ
تَسَلَّمَ بِأَنَّ الرِّكْبَ رَكِبَ عَوْنِي	فَلَمْ يَكَاذِبُونِ الْمُخْلُوعُ كُلُّ مُوَعِدِ
وَنَبَّوْا رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي هَجَوْتُهُ	فَلَا حَمَلْتُ سَوْطِي إِلَى إِذْنِ يَدِي
سِوَى أَنِّي قَدْ قُلْتُ وَبَلْ أَمْ فِتْنَةٍ	أُصِيبُوا بِنَغْسٍ لَا يَطْلُقُ وَأَشْهَدِ
أَمَّا هُمْ مَنْ لَمْ يَكُنْ لِدِمَائِهِمْ	كِفَاءَ فَرَزْتُ عَذْرَتِي وَتَبْلُدِي
فَأَنْتَ قَدْ أَخْفَرْتَ إِنْ كُنْتَ سَاعِيًا	بِسِدِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَابْنَةِ مَهْدِ
ذُوئِبٍ وَكُثُومٍ وَسَلْمَى تَتَابَعُوا	جَمِيعًا فَلَا تَدْمَعُ السَّيْنُ أَوْ كَدِ
وَسَلْمَى وَسَلْمَى لَيْسَ حَتَّى كَيْثَلِهِ	وَإِخْوَتِهِ وَهَلْ مُلُوكٌ كَأَعْبُدِ؟
فَأَبَى لَا دِينًا فَتَقْتُ وَلَا دِمَا	هَرَقْتُ تَبِينَ عَالِمِ الْحَقِّ وَأَقْصِدِ

«Emretmesiyle Madd'in hidayete erdirdiği kimse sen misin, bilâkîs Allah onları hidâyete erdirdi ve sana şahid ol, dedi.

*Muhammed'den daha iyi ve daha vefalı bir kimseyi hiçbir deve, eğe-
rinin üstüne yüklememiştir.*

*Hayre teşvik etti ve bahşisi bol verdi, ve keskin parlak kılıç gibi ra-
hata kavuşturdu.*

*Eskimesinden önce hal (58) kumaşını giydirdi ve atların arasından sıy-
rılıp onları geçen bir atın başına bahşiş verdi.*

*Bil ki, ya Resûlallah, sen benim müdrikimsin ve senden olan tehdid
de elle tutulur gibidir.*

*Yâ Resûlallah, bil ki, sen her çukura ve her yüksek evlere kaa-
dirsın.*

*Bil ki ya Resûlallah binici U'veymir'in binicileri onlardır yalancılar on-
lardır her vadi yerine getiremeyenler.*

Allah Resûlüne haber verdiler ki :

Ben onu hicvetmişim, benim elim kamçıyı bana taşımasını.

*Şu kadar ki ben «O yiğitlerin anasının vay başına ki onlar mutsuz bir
günde katl edildiler, mutlu günlerde katl edilmediler», dedim.*

*Onları, kanlarına denk olmayan kimseler katlettiler bu yüzden göz ya-
şım aktı ve hayrette kaldım.*

*Çünkü sen Abdullah'ın oğlu Abd-i ve Mehved'in kızını jurnal ettinse
ahdi bozdun.*

*Züeyb, Gülsüm ve Selmâ birbirini takiben hepsi de katl edildiler, yok
eğer böyle değilse gözüm hüzün döker.*

Selmâ, o Selmâ ki onun misli ve onun kardeşinin misli yoktur.

Hiç melikler köleler gibi olur mu?

*Çünkü ben ne dini çiğnedim ne de bir kan akıttım hakkın âlimine be-
yan et ve adaletini göster.»*

İbn-i Züneym'e karşı Büdeyl'in reddiyesi

Büdeyl b. Abd-i Menaf b. Ümm-ü Esrem de ona şöyle cevap verdi :

بِكَيْ أُنْسَ رَزْنَا فَأَعُولَهُ الْبُكَاءُ مَا لَا عَدِيَّاءَ إِذْ تَطْلُؤُ وَتُبْعَدُ
بَكَيْتَ أَبَا عَبْسٍ قُرْبٍ دِمَائِهَا قَتَمَدِرَ إِذْ لَا يُوقِدُ الْحَرْبَ مُوقِدُ

(58) Hal : Yemen kumaşlarından bir türdür. Bu, elbiselerin en kıymet-
lilerindendir.

أَصَابَهُمْ يَوْمَ الْحَنَادِمِ فِتْيَةٌ كَرَامٌ قَتَلَ، مِنْهُمْ قَتِيلٌ وَمَسْبُودٌ
هُنَالِكَ إِنْ تَسْمَعُ^(٥٩) دُؤُوعَكَ لَا تَلَمْ عَلَيْهِمْ وَإِنْ لَمْ تَدْمَعْ الْعَيْنَ فَافْكُلُوا

«Enes sesini yükselterek ağladı, ağladıkça sesi yükseldi, Adıyyi kovdu.

Onun kanı heder olup ve intikamı alınmadığı zaman...

Ebû Abs'e ağladın çünkü onun kanı sana yakındır.

Böylece harbi bir ateşleyici ateşlemez olduğu bir sırada özür dilersin.

Henâdim (59) gününde kerim birtakım yiğitler onlara yara aldurdular.

Nüfeyl ve Mabed bunlardır.

Orada eğer senin göz yaşların akarsa, onlara karşı levh edilmersin.

Eğer göz, yaş akıtmazsa onlar hüznülenirler.»

Nüceyr'in Fetih günü hakkındaki şifri

İbn-i İshak şöyle dedi : Nüceyr b. Züheyr b. Ebi Selmâ, Fetih günü hakkında şöyle dedi :

فَقَى أَمَلِ الْخَلْقِ كُلِّ فَتَحٍ مُزَيْنَةً غَدَوَةً وَبُؤْخَافٍ
صَرَبْنَاكُمْ بِمَكَّةَ يَوْمَ فَتَحِ النَّبِيِّ الْخَمِيرَ بِالْبَيْضِ الْخِلَافِ
صَبَغْنَاكُمْ بِسَبْعٍ مِنْ سُلَيْمٍ وَأَلْفٍ مِنْ بَنِي عُثْمَانَ وَأَفِ
نَطًا أَكْثَانَهُمْ ضَرْبًا وَطَعْنَا^(٦٠) وَرَشَقْنَا بِالْمُرَيْشَةِ الْطَافِ
تَرَى بَيْنَ الصُّوفِ لَمَّا خَفِيفًا كَمَا انْصَاعَ الْقُرَاقُ مِنَ الرَّصَافِ
فَرُخْنَا وَالْجِيَادُ تَجُولُ فِيهِمْ بِأَرْمَاحٍ مُتَوَمِّةٍ فِي التَّقَافِ
فَأَبْنَا غَائِبٍ بِمَا اشْتَجَيْنَا وَأَبَاؤُا نَادِمِينَ عَلَى الْخِلَافِ
وَأَعْطَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ مِنَّا مَوَاتِنًا عَلَى حُسْنِ التَّصَافِ
وَقَدْ سَمِعُوا مَقَالَتَنَا فَهَوُوا غَدَاةَ الرَّوْعِ مِنَّا بِانْصِرَافِ

(59) Hanâdim günü : Bununla Handeme gününü kast eder. Burası Mekke'de bir dağdır.

«Müzeyne ve Benû Hufâf (60) erkenden koyun sürülerinin sahiplerini her bir geniş vadiye sürdüler.

Hayırlı peygamberin fethi gününde Mekke'de onlara keskin kılıçlarla vurduk.

Süleym'den yediyüz kişi ile ve Benî Osman'dan tam bin kişi ile onların yerlerinde sabahladık.

Onların yanlarına kılıçlarla ve mızraklarla dürterek ve lutuşkâr yelekli oklarla süratli atarak.

Safların arasında onların seslerini işitirsin, ok yayından çıkar gibi...

Süratli koşan atlar onların içinde ileri geri gidip geldikleri halde, biz hasımlara mukavemet eden mızraklarla yürüdük.

Biz arzu ettiğimiz şekilde ganimetler elde ederek döndük.

Onlarsa muhalefet etmeğe karşı pişman olarak geri döndüler.

Allah Resûlüne, bizden halis güzel bir dostluk üzere ahidlerimizi verdik.

Bizim sözlerimizi işitmiştiler ve böylece korku günü sabahı bizden uzaklaşmaya yüz tuttular.»

Mekke'nin fethi hakkında İbn-i Mirdas'ın şiiri

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Abbas b. Mirdas el-Sülemi Mekke'nin fethi hakkında şöyle dedi :

مِنَّا بِمَكَّةَ يَوْمَ فَتَحِ مُحَمَّدٍ	أَنْتَ تَبِيلٌ بِهَ الْبَطَاحُ مَسُومٌ
نَصَرُوا الرَّسُولَ وَشَاهَدُوا آيَاتَهُ	وَشِمَارُهُمْ يَوْمَ الْإِقَاءِ مُقَدَّمٌ
فِي مَزَلٍ قَبِيتُ بِهَ أَقْدَامُهُمْ	ضَنْكٌ كَانَ الْهَامَ بِهَ الْخَنَمُ
حَرَّتْ سَنَابِكُهُمَا يَنْجِدُ قَلْبُهُا	حَقٌّ اسْتَفَادَ لَهَا الْحِجَارُ الْأَدَمُ
اللَّهُ مَكَّنَّهُ لَهُ وَأَذَلَّهُ	حَكَمَ السُّيُوفُ لَنَا وَجَدَ مَرْحَمُ
عَوْدَ الرِّيَاسَةِ شَامِخُ عَرِينُهُ	مُتَطَلِّعٌ نَفَرَ الْكَارِمُ خَضِرُ

«Muhammed'in fetih gününde, Mekke'de bizden bin kişi vardı, ki geniş düzlükler alâmetli oldukları halde onları akıttıyordu.

Resûle yardım ettiler ve onun günlerini müşâhede ettiler.

Kavuşma gününde onların şîârı (yâni harpteki âlâmetleri) mukaddem yâni ileri) idi.

Dar bir menzilde ki onların ayakları orada sâbit oldu, orada başlar sanki hanzala bitkisi idi.

Ayaklarının tırnaklarının ön tarafını Necid'de önceden çektiler, nihayet onlar için urşan Hicâz boyun eğdi.

Allah onun için orayı mekân kıldı ve kılıçlar bizim için onu zelil kıldı ve çalışmaları üstün olduğu halde...

Riyâsetin yaşlı adamı, burnunun ucu yüksek, kerim kişilerin kalesine yükselen, atası çok cömert kişi.»

ABBAS B. MİRDÂS'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

İbn-i Mirdâs'ın müslüman oluşunun sebebi

İbn-i Hişam şöyle dedi : — Şiir ilim ehlinde birinin bana bildir-
diğine göre — Abbâs b. Mirdâs'ın müslüman oluşunun haberi şöyle-
dir : Onun babası Mirdâs'ın ibâdet ettiği bir putu vardı. Bu put taş-
tan idi. Ona Damâri denirdi. Mirdas geldiği zaman Abbâs'a şöyle
dedi : Ey oğulcuğum, Damâri'ye ibâdet et. O hem yarar sağlar, hem
de kızar. Bir ara Abbâs bir gün Damâri'nin yanında idi. Damari'nin
içinden bir nidâcının şöyle dediğini işitti :

قُلْ لِّقَبَائِلٍ مِنْ سُلَيْمٍ كُلِّهَا أَوْدَى صَمَّارٍ وَعَاشَ أَهْلُ النَّجْدِ
إِنَّ الدَّيَّ وَرِثَ النَّبُوَّةَ وَالْمَدَى بَعْدَ ابْنِ مَرْيَمَ مِنْ قُرَيْشٍ مُهْتَدَى
أَوْدَى صَمَّارٍ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

«Süleym'den olan bütün kabilelere söyle ki Damâri helâk oldu.

Mescid ehli ise yaşadı.

Meryem oğlundan sonra, Kureyş'den nübüvve ve hidâyete vâris olan
kişi hidâyete ermiştir.

Damâri helâk oldu ve Peygamber Muhammed'e kitâb gelmeden önce
bir kere ibâdet edilmmişti.»

Bunun üzerine Abbas, Damâri'yi yaktı ve Peygamber (Sallallahü
Aleyhi ve Sellem)'e gitti, müslüman oldu.

Fetih günü hakkında Ca'de'nin şiiri

İbn-i Hişam şöyle dedi : Ca'de b. Abdullah el-Huzai Mekke'nin fethi gününde şöyle dedi :

أَكْتَبَ بْنَ عَمْرٍو دَعْوَةً غَيْرَ بَاطِلٍ لِمَنْ لَهْ يَوْمَ الْمَيْدِ مَتَاحٌ
أَتَيْتَ لَهُ مِنْ أَرْضِهِ وَسَمَائِهِ لَتَقْتُلَهُ لَيْلًا بِسَيفٍ سَلَاحٍ
وَنَحْنُ الْأَلَى سَدَّتْ غَزَالُ خُبُلُنَا وَفَتَا سَدَنَاهُ وَفَتَحَ طَلَاحٍ
خَطَرْنَا وَرَأَى السَّيْلُ بِنَجْفَلٍ ذَوَى هَضْبٍ مِنْ خَيْلِنَا وَرِمَاحٍ

«Kâb b. Amr'ı Hadid gününde mukadder olan bir helaktan ötürü,
Batıl olmayan bir davetle davet mi edersin.

Bir gece silahsız olarak onu katl edesin diye
yer ve gökten hazırlık yapıldı.

Biz o kimseleriz ki, bizim atlarımız Gazal'ı ve Lift'i tıkadılar
ve biz Fecc-i Tılâh-ı tıkadık (61)

Müslümanların ardından çok bir ordu ile bizim atlarımızdan
kuvvetli pazuya sahip kimselerle ve süngülerle koruduk.»

Bu beytler onun birtakım beyitleri içindedir.

Büceyd'in, fetih günü hakkındaki şiiri

Büceyd b. İmrân el-Hüzâi şöyle dedi :

وَقَدْ أَثْنَأُ اللَّهُ السَّحَابَ بِفَضْلِنَا رُكَّامَ سَحَابِ الْمَيْدِ الْقَرَاكِ
وَمِهْرُنَنَا فِي أَرْضِنَا عِنْدَنَا بِهَا كِتَابُ أُنَى مِنْ خَيْرِ مُمْلِ وَكَاتِبِ
وَمِنْ أَجَلْنَا حَلَّتْ بِمَكَّةَ حُرْمَةً لِنُذْرِكَ نَارًا بِالسَّيْفِ الْقَوَاضِ

«Allah bizim yardımımız sebebiyle bulutları yukarı kaldırdı.

Birbiri üzerine binmiş, yere yaklaşıp, yığılmış bulutları.

Bizim arzımızda hicretimizde o yerde, bizim yanımızda,
hayırlı bir imla eden ve yazan bir kimse tarafından bir kitâb getirildi.

Bizden ötürü Mekke'nin haramlığı helâl kılındı ki,
keskin kılıçlarla intikam almaya kavuşalım.»

(61) Gazâl : Bir mevkiin ismidir. Lift : Yine bir mevkidir. Fecc-i Tılâh
da : Bir mevkidir.

**FETİH'TEN SONRA, HALİD B. VELİD'İN, KİNÂNE'DEN OLAN
BENİ CEZİME'YE YÜRÜMESİ (62) VE HÂLİD'İN HATASINI
TELÂFİ İÇİN ALİ'NİN YÜRÜMESİ**

Resulûllah'ın Halid'e tavsiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin etrafına seriyeler gönderdi. Allah (Azze ve Celle)'ın yoluna çağırıyordu. Fakat savaşın diye emr vermiyordu. Gönderdiği kimselerden biri de Hâlid b. Velid idi. İslâm'a davet için Tihame'nin aşağı kısımlarına gitmesini ona emr etmişti; savaş için gitmeyecekti. Halid gitti. Beni Cezime'yi bastırdı. Onlardan katletti.

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Abbâs b. Mirdas es-Sülemî bu husûsta şöyle dedi :

فَإِنْ نَكَدَ أَمْرَتَ فِي الْقَوْمِ خَالِدًا وَقَدَّمْتَهُ فَإِنَّهُ قَدْ قَدَّمَ
يُجْنِدُ هَدَاهُ اللَّهُ أَنْتَ أَمِيرُهُ نُصِيبُ بِهِ فِي الْحَقِّ مَنْ كَانَ أَظْلَمَ

*Eğer Hâlid'i millete emir kıldınsa ve onu gönderdinse işte geldi.
Senin idare ettiğin, Allah'ın hidayet ettiği bir asker ile geldi.
Onunla hakk yolunda zulm edenlere musallat oluyoruz.»*

İbn-i Hişâm dedi :

Bu iki beyt, onun Huneyn günü hakkında bir kasidesindedirler, inşaallah yerlerinde onları yakında zikr edeceğiz.

İbn-i İshak dedi :

Bana Hakim b. Hakim b. Abbâd b. Huneyf, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklen şöyle dediğini haber verdi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethi sırasında Hâlid b. Velid'i davetçi olarak gönderdi, onu savaşçı olarak göndermedi. Onunla birlikte Arab'dan Süleym b. Mansûr ve Müdlic b. Mürre kabileleri vardı. Beni Cezime b. Âmir b. Abd-i Menât b.

(62) Bu seriyye, Cumeyt gazvesiyle tanınır. Bu, Beni Cezime'nin bir suyunun ismidir.

Kinâne'nin topraklarına girdiler. Onlar, Halid'i gördüklerinde silaha sarıldılar. Hâlid şöyle dedi :

Silahları bırakınız, çünkü hepimiz müslümanız.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Beni Cezime'den olan, ehl-i ilimden arkadaşlarımızdan biri şöyle haber verdi :

Hâlid silahı bırakmamızı emr ettiğinde, bizden kendisine Cehdem denilen bir adam şöyle dedi :

«Yazık size, ey Beni Cezime! Vallahi o Hâlid'dir. Silahı bırakmadan sonra ancak esir ediliriz. Esirlikten sonra da ancak boyunlarımız vurulur. Vallahi asla silahımı bırakmıyacağım.» Onun kavminde birtakım adamlar ona şöyle dediler :

— Ey Cehdem, bizim kanlarımızın dökülmesini mi istiyorsun? Çünkü herkes müslüman olmuştur.

Bunun üzerine silâhı bıraktılar, harp sona erdi herkes emin oldu. Cehdem'in de silâhını aldırıcaya kadar herkes onunla uğraştı. Nihayet herkes Hâlid'in sözü için silâhı bıraktı.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Hakim b. Hakim, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklederek şöyle haber verdi :

Silahı bıraktıkları zaman Halid emretti ve onların elleri arkalarında bağlandı sonra onları kılıçtan geçirdi ve onlardan katl ettiklerini katl etti. Haber Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında ellerini göğe doğru kaldırdı sonra şöyle dedi :

— Allah'ım ben Halid b. Velid'in yaptıklarından beriyim.

Resulullah'ın, Hâlid'in yaptıklarından gazablanması ve Ali'yi göndermesi

İbn-i Hişam şöyle dedi :

İlim ehlinden biri İbrahim b. Cafer el-Mahmûdi'den onun şöyle dediğini bana haber verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

«Gördüm ki sanki ben heys (63) yemeğinden bir lokma aldım, onun lezzetini taddım ve yuttuğum zaman ondan bir şey boğazımda kaldı. Ali de elini soktu ve onu boğazımdan çıkarttı.» dedi. Bunun üzerine Ebû Bekr es-Sıddık (Radiyallahü anh) şöyle dedi :

— Yâ Resulellah, bu senin gönderdiğin seriyyelerden bir seriyyedir. Onlardan sana bazı sevdiğin haberler geliyor ve onların bazılarında ise itiraz oluyor. Ali'yi gönderirsen, durumu kolaylaştırır.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Bana haber verildi ki; Beni Ceme'den bir adam kaçıp kurtuldu ve Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem'e geldi ve ona bu haberi verdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ona kimse karşı çıkmadı mı? O da dedi ki :

— Evet, orta boylu beyaz tenli bir adam ona karşı çıktı. Halid de onu men etti. O da sustu. Ve uzun boylu çelimsiz diğer bir adam karşı koydu. Birbiriyle karşılıklı cevaplaştılar, bu konuşmaları şiddetlendi. Bunun üzerine Ömer b. El-Hattâb dedi ki :

— Yâ Resulallah birincisi benim oğlum Abdullâh'dır. Diğeri ise Ebû Huzeife'nin kölesi Sâlim'dir.

İbn-i İshak dedi ki :

Bana Hakim b. Hakim, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklen şöyle haber verdi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi aleyhi)'yi çağırdı ve şöyle dedi :

Ey Ali işte o kavme doğru git ve onların durumlarına bak, câhiliyet adetlerini ayaklarının altına al. Ali de çıktı ve onlara geldi. Beraberinde de bir mal vardı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o malı göndermişti. O da onlara kanlarının diyetlerini ve isabet alan mallarını ödedi, hattâ onlara köpeğin ağaçtan oyulmuş yalağının bedelini dahi verdi. Nihâyet kandan ve maldan hiçbir şey kalmayıp hepsini ödedi. Ali ile birlikte maldan bir bakiyye kaldı. Ali (Rıdvanullahi aleyhi) işini bitirip onlardan ayrıldığı zaman onlara şöyle dedi :

— Sizin için ödenmemiş kan veya maldan kalan bir şey var mıdır? Dediler ki :

(63) Heys : Tere yağı, hurma ve keş karıştırılıp yenilir. Keş ise süttten tutundurulur ve kurutulur bir yiyecektir.

— Hayır yoktur. Dedi ki :

«Ben işte bu maldan kalan bu bakiyyeyi de size veriyorum ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için onun bilmedikleri, sizin de bilmediğiniz şeyler yerine geçsin.»

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndü ve ona durumu haber verdi. O da şöyle buyurdu :

«İsabet ettin ve güzel yaptın.» Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı ve kibleye döndü ayakta durup ellerini kaldırdı. — O şekilde ki, omuzlarının altı gönünüyordu — Şöyle diyordu :

— Ey Allah'ım, ben Hâlid b. Velid'in yaptığı şeyden sana beri-yim. Bunu üç kere söyledi.

Hâlid'in mazereti

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hâlid'i mazur gösteren bazı kimseler iddia ederler ki; Hâlid şöyle demiş :

— Ben onları kesmeyecektim. Fakat Abdullah b. Huzâfe es-Sehmi emr etti. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), islâmdan imtina ettikleri için onlarla savaşmanı emr ediyor, deyince onlarla savaşmaya başladım.

İbn-i Hişam dedi :

Ebü Amr el-Medenî dedi ki : Hâlid onlara geldiği zaman onlar şöyle dediler :

«Biz dinimizden çıkıp Muhammed'in dinine girmişiz.»

Hâlid ile Abdurrahmân'ın arasında olan şey ve Resulullah'ın Halid'i azarlaması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Beni Cezîme silahı bıraktıkları ve Hâlid'in onlara yaptığı şeyi gördüğü zaman Cehdem onlara :

«Ey Beni Cezîme doğuşu kaybettik. Sizi, içine düştüğünüz bu şeyden sakındırmıştım.» dedi.

Bana gelen habere göre, Hâlid ile Abdurrahmân b. Avf'ın arasında, bu hususta bir konuşma geçmişti. Abdurrahmân b. Avf ona: İslâm'da, câhiliyet işini işledin, dedi. Halid de dedi ki :

Ancak senin babanın intikamını aldım. Abdurrahman da «ya-lan söylüyorsun, ben babamın kaatilini katlettim, fakat sen senin amcan Fâkih b. Muğire'nin intikamını aldın» dedi. Nihayet ikisinin arasında şer koptu. Bu, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığında şöyle dedi :

— Dur, yâ Hâlid, bırak ashabımı, vallahi şayet senin Uhud dağı kadar altının olsa, sonra onu Allah yolunda harcasan, ashâbımdan bir adamının ne bir kere sabah yürümesine ne de bir kere akşam yürümesine kavuşamazsın.

Kureyş ile Beni Cezime'nin arasında harbin başgöstermesi sonra sulhun olması

Fâkih b. Muğire b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm, Avf b. Abd-i Avf b. Abdil-Hâris b. Zühre ve Affân b. Ebi'l-As b. Ümeyye b. Abd-i Şems Yemen'e tüccar olarak çıkmışlardı. Affân ile birlikte oğlu Osmân ve Avf ile birlikte ise oğlu Abdurrahman vardı. Gittiklerinde Beni Cezime b. Âmir'den bir adamın malını (ki o adam Yemen'de ölmüştü) vârislerine taşıdılar. Onlardan kendisine Hâlid b. Hişâm denilen bir adam o malın kendisinin olduğunu iddia etti ve ölen kim-senin ehline varmalarından önce Beni Cezime'nin topraklarında on-larla karşılaştı. Onlar da ona vermekten imtina ettiler. Bunun üze-rine kendisiyle birlikte kavminden olan kimselerle malı almak için onlarla savaştılar. Onlar da onunla savaştılar. Avf b. Abd-i Avf ve Fâkih b. Muğire katl edildi. Affân b. Ebi'l-As ve oğlu Osmân kur-tuldu. Onlar Fâkih b. Muğire'nin malı ile Avf b. Abd-i Avf'ın malını ele geçirdiler ve götürdüler. (Abdurrahmân b. Avf babasının kaatili olan Hâlid b. Hişâm'ı o seriyede katl etti) Kureyş Beni Cezime ile savaş-maya azmetti. Beni Cezime de şöyle dediler : «Kabilemiz size bir şey yapmamış. Bizden bazıları bilmeyerek böyle bir iş yapmışlar. Bizim haberimiz yok. Biz size,sizin kan veya malınızın diyetini öderiz.» Ku-reyş de bunu kabul etti ve harbi bıraktılar.

**Selmâ'nın, Cezime ile Kureyş'in arasında geçenler
hakkında şiiri**

Beni Cezime'den biri aşağıdaki şiiri söyledi. Bazıları da, Selmâ isminde bir kadın söyledi derler :

وَلَوْلَا مَقَالُ الْقَوْمِ لِقَوْمِ أَسْلَمُوا لِلْإِقَةِ سُلَيْمٍ يَوْمَ ذَلِكَ نَاطِحَا
لِمَا صَعَّمُ بُسْرٌ وَأَحْبَابُ جَعْدَمِ^(*) وَرَمَّةٌ حَتَّى يَبْرُكُوا الْبَرْكَ ضَاحِيَا
فَكَانَ تَرَى يَوْمَ الْقُسَيْصَاءِ مِنْ قَى أَصِيبَ وَلَمْ يُمْجِرْجْ وَقَدْ كَانَ جَارِحَا
أَقْلَتَ بِخُطَابِ الْأَبَايِ وَطَلَّتْ غَدَائِدُ مِنْهُنَّ مَنْ كَانَ نَاكِحَا

«Şayet kavmin kavme, sulh ediniz, sözü olmasaydı elbette işte o günde Süleym vuruşur olarak karşılaşacaktı.

Elbette onlarla Büsr ve Cehdem'in arkadaşları ve Mürre, kılıçlarla vuruşacaklardı, ta çökmüş develeri bağırır olarak bırakmalarına kadar.

Ğumeyysa 64) gününde çok yiğitler gördün, isâbet almış, yaralanmamış, yaralayıcı olmuştu.

Kocası olmayan kadınlar işte o günde kendilerince evlenme teklifinde bulunan kimselere bağlandılar ve o günde nikâhlı olan kimseler karılarını boşadılar.»

İbn-i Hişam şöyle dedi :

«بُسْرُ» ve «وَأَقْلَتَ بِخُطَابِ»

sözü, İbn-i İshâk'ın gayrından menkuldür.

(64) Ğumeyysâ : Bir mevkidir.

İbn-i Mirdâs'ın Selmâ'ya karşı reddiyesi

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Abbâs b. Mirdâs da ona şöyle cevap verdi. Bir rivayette ise, Cehhâf b. Hakim es-Sülemi ona cevap verdi, denilir.

دَعَىٰ عَنْكَ تَقْوَالَ الضَّلَالِ كَفَىٰ بِنَا
لِكَبْشِ الْوَعَىٰ فِي الْيَوْمِ وَالْأَمْسِ نَاطِمَا
قَالَ أَوَّلَىٰ بِالْتَمَذُّرِ مِنْكُمْ
عَدَاةً عَلَا نَهَجًا مِنَ الْأَمْرِ وَانْحَا
مُعَانَا بِأَمْرِ اللَّهِ بُرْجَىٰ إِلَيْكُمْ
سَوَاحِجَ لَا تَكْبُو لَهُ وَبَوَارِحَا
تَقْوَا مَالِكًا بِالتَّهْلِ لِمَا مِطْنَهْ
عَوَاسٍ فِي كَابِ الْأَنْفِلِ كَوَالِمَا
فَلَنْ نَكْ أَنْكَلْنَا سَلَىٰ فَاكْ
تَرَكْتُمْ عَيْبَهُ نَاطِمَتْ وَانْحَا

«Abuk sapuk sözleri bırak, harbin liderliği için

bu gün ve dün vuruşumuz bize kâfi gelir.

Hâlid açık bir yol aldı. Sizden özür dilemeye hakkı vardır.

Allah'ın emriyle yardım görmüş olarak, sağımıza ve solunuza adamlar gönderdi.

Toz kaldıranların içinde asık suratlılar olarak oraya

indikleri zaman, Schl'in karşılığında Mâlik'in ölüm haberini verdiler.

Ey Selmâ eğer biz seni ağlatmışsak, o kayb olan,

erkek ve kadınların üzerinc ağladığı bir maliktir.»

Cehhâf'ın Selmâ'ya karşı reddiyesi

Cehhâf b. Hakim es-Sülemi şöyle dedi :

شَهِدَنَ مَعَ النَّبِيِّ مَسْوَاتٍ
حُبْنَنَا وَهَىٰ دَائِمَةُ الْكَلَامِ
وَعَزْوَةٌ خَالِدٍ شَهِدَتْ وَجَرَتْ
سَنَابِكُنْ^(٨) بِالْبَلَدِ الْحَرَامِ
فَرَضُ لَطْفٍ إِذَا التَّقِينَا
وُجُوهًا لَا تُرَضُّ لِلطَّامِ
وَلَسْتُ بِجَالِحٍ عَنْ نِيَايِ
إِذَا مَرَّ الْكَلَامُ وَلَا أَرَامِي
وَلَكِنِّي بِمَوْلٍ الْمَرْءِ تَحْنِي
إِلَى الْقُلُوبَاتِ بِالنَّصْبِ الْحَامِ

«Hüney'n'de yaraları kan akıtır oldukları hâlde nişanlanmış atlar
Peygamberle birlikte hazır bulundular.

Hâlid'in gazvesinde de o atlar hazır bulundular ve haram beldede
tınaklarının uçlarının ön kısımlarıyla geniş getirdiler.

Yüz yüze karşılaştığımızda, süngüleşmeğe başvururuz.

Şamarlaşmaya lüzum yoktur.

Şecaatlı zırhlı kişiler kılıçlarını salladıkları ve ben vuramaz olduğum
zaman, elbiselerimi kendimden soyan salan değilim.

Fakat at tayı benim altımda keskin kılıç ile örslere doğru gider.»

Cezimeli delikanlı İbn-i Ebi Hedred'in fetih günü hakkındaki rivayeti

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Yakub b. Utbe b. Muğire b. El-Ahnes, Zühri'den, o da İbn-i
Ebi Hedred el-Eslemi'den naklen şöyle dedi :

Ben o zaman Hâlid b. Velid'in athlarının içindeydim. Beni Ce-
zime'den bir delikanlı — ki o benim yaşımda idi, bir eski ip ile elleri
boynuna bağlanmıştı. Kadınlar da ondan uzakta olmayan bir yerde
toplular halinde duruyorlardı — bana şöyle dedi :

«Ey delikanlı», Ben de dedim ki «ne istiyorsun?» Dedi ki :

«Bu ipi tutup beni işte o kadınlara doğru götürürmüsün. Onla-
ra bir hâceti eda edeyim. Sonra da beni geri getirip dilediğinizi ya-
pınız.» Dedim ki :

Vallahi istediğin şey kolaydır. Onun ipini tuttum onu yederek
götürdüm. kadınların yanında durdu ve şöyle dedi :

اشمى حَيْثُ ، عَلَى تَقْدِيرِ مِنَ الْبَيْشِ
أَرَيْتُكَ إِذْ طَلَبْتُكُمْ فَوَجَدْتُكُمْ
أَلَمْ يَكْ أَهْلًا أَنْ يُنَوَّلَ عَائِقُ
فَلَا ذَنْبَ لِي قَدْ قُلْتُ إِذْ أَهْلُنَا مَعًا
أَتَيْتُ بُوْدَ قَبْلَ أَنْ تَسْحَطَ النَّوَى
وَبَنَى الْأَمِيرُ بِالْحَبِيبِ الْفَارِقِ
فَاتَى لِأَضْيَيْتُ سِرَّ أَمَانَةٍ
سَوَى أَنْ مَانَالِ الْمَبِيرَةِ شَاغِلُ
بَحَلَّةٍ أَوْ أَتَيْتُكُمْ بِالْخَوَاتِقِ
تَكَلَّفَ إِذْ لَاحَ الشَّرَى وَالْوَدَائِقِ
أَتَيْتُ بُوْدَ قَبْلَ إِحْدَى الصَّفَائِقِ
وَلَارَاقَ عَيْنِي عَنْكَ بَدَدِ رَائِقِ
عَنِ الْوَدِّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ التَّوَامِقُ

«Ey Hubeyşe, (65) hayatım tükenmek üzereyken teslim ol.

Seni gördüm, zira sizi aramış ve sizi Hilve'de veya

Hevânîk'de bulmuştum (66).

Bir âşık kavuşulmaya ehil değil midir. Gecede ve gündüzün

öğle vaktinin şiddetli sıcağında yürümeyi göze al.

Benim bir günahım yoktur, ehlimizle birlikte iken demiştim,

musibetlerden birinden önce sevgi ile geri dön.

Ayrılık uzaklaştırmadan ayırıcı emir uzak kılmadan önce

sevgi ile geri dön.

Çünkü ben bir emânetin gizliliğini ihlâl ettim, onu zâyî ettim.

Benim gözüme senden sonra insanlardan hiçbir güzel hoş gelmez.

Ne var ki, aşirete nâil olmak, sevgiden meşgul edicidir.

Ancak sevginin olması bundan müstesnadır.»

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Şiir ilim ehlinin çoğunluğu son iki beytin ona aid olduğunu kabul etmezler.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Yakûb b. Utbe b. Muğire b. El-Ahnes, Zühri'den, o da İbn-i Ebi Hedred el-Eslemi'den naklen haber verdi ki Hubeyşe şöyle dedi :

Sen on yedi sene yaşadın. — iki sekiz (onaltı) ve bir tek (toplam onyedi) sene yaşadın — Sonra onu getirdim, boynu vuruldu.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Ebû Firâs b. Ebi Sünbüle el-Eslemi, Beni Cezime'li birtakım ihtiyarlardan onlar da o hâdise de hâzır bulunan kimselerden naklen haber verdi, ki : şöyle dediler :

Bunun üzerine Hubeyşe, onun boynu vurulduğu zaman kalkıp ona doğru yürüdü ve onun üzerine kapandı. Durmadan onu öpüyor-du. Nihâyet o kız onun yanında öldü.

Fetih günü hakkında Beni Cezime'den bir adamın şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi : Beni Cezime'den bir adam şöyle dedi :

(65) Hübeyşe kendi sevgilisidir. bu şiiri onun için söylemiştir.

(66) Hilve ve Havânîk : İki mevkidir.

جَزَاءَهُ يَوْمَ حَيْثُ سَارَتْ وَحَاتِ
جَزَى اللَّهُ عَنْهُ مَدْلَجًا حَيْثُ أَصْبَحَتْ
وَقَدْ نَهَلَتْ فِينَا الرِّمَاحَ وَعَلَّتِ
أَقَامُوا عَلَى أَقْصَانَا بِقُسُومِنَا
لَقَدْ هَرَبَتْ مِنْهُمْ خُيُولٌ فَشَلَّتِ
فَوَاللَّهِ لَوْلَا دِينَ آلِ مُحَمَّدٍ
كَرَّجَلِ جَرَادٍ أُرْسِلَتْ فَاشْمَعَلَتْ
وَمَا مَرَّ مُمْ أَنْ لَا يُبَيِّنُوا كِتَابَةَ
فَأَمَّا يُبَيِّنُوا أَوْ يُثْبِتُوا لِأَمْرِهِمْ
فَلَا تَحْنُ تُجْزِيهِمْ بِمَا قَدْ أَضَلَّتِ

«Bizden yana Allah Müdlic'e sabahladığı zaman ceza versin ki yürüdü ve yerleşti.

Toplu mallarımızın üzerine konup onu taksim etmeğe başladılar.

Bizde süngüler birinci suyunu içmişti ikinciye de içtiler.

Vallahi şayet Muhammed soyunun dini olmasaydı, elbette onlardan olan atlılar kaçar ve uzaklaşırlardı.

Gönderilen ve dağılan çekirge toplulukları gibi bir ordu birliğinin onlara yardım etmemesi onlara zarar vermez.

Ya tevbe ederler ya onların emrine dönerler, biz onlara sapıklık etmeleri sebebiyle ceza verecek değiliz.»

Vehb'in ona reddiyesi

Vehb de ona cevap verdi. (Vehb, Beni Leys'den bir adamdır.)

Ve şöyle dedi :

دَعَوْنَا إِلَى الْإِسْلَامِ وَالْحَقِّ عَامِرًا
فَمَا ذَنْبَنَا فِي عَامِرٍ إِذْ تَوَلَّى
وَمَا ذَنْبَنَا فِي عَامِرٍ لَا أُنَالِمُهُمْ
لَأَنْ سَقَيْتَ أَحْلَامَهُمْ ثُمَّ ضَلَّتْ

«Âmir'i islâma ve hakka davet ettik.

Yüz çevirdiği zaman Âmir hakkında bizim günahımız nedir?

Âmir hakkında bizim günahımız nedir, akıllarını yitirmeleri sonra sapıklığa düşmelerinden dolayı onlara aldırış etmem.»

Beni Cezime'den bir adam şöyle dedi :

لَيْفَى بَنِي كَعْبٍ مُقَدَّمٌ خَالِدٍ
وَأَحْمَاهُ إِذْ صَبَعْنَا الْكِتَابُ
فَلَا لِرَّةٍ يَسْعَى بِهَا ابْنُ خَوْلِيدٍ
وَقَدْ كُنْتَ مَكْفِيًا لَوْ أَنَّكَ غَائِبُ
فَلَا قَوْمَنَا يَنْهَوْنَ عَنَّا غَوَاتِهِمْ
وَلَا الدَّاءُ مِنْ يَوْمِ الْقَمِيَاءِ ذَاهِبُ

«Hâlid'in ve onun arkadaşlarının gelmesi,
ordu birlikleri bize sabahtan geldikleri zaman, Beni Kâbe kolay gelsin.
İbn-i Huveylid'in çalıştığı bir intikam ve bir düşmanlık yoktur.
Şayet sen gaib olmasaydın bize kâfi gelirdin.
Bizim kavmimiz bizden ayak takımlarını men etmediler.
Gumeysâ gününden olan hastalık da gitmedi.»

Hâlid'in önünden kaçan Beni Cezimeli bir çocuğun şîri

Beni Cezime'den bir oğlan çocuğu, anasını ve iki kız kardeşini sevk ederek ve onları Hâlid'in ordusundan kaçıtarak şöyle dedi :

رَحْمَنَ أَذْيَالِ الرُّوْطِ وَأَزْمَنَ مَثْوَى حَيَاتٍ كَانَ لَمْ يُفْرَغْنَ
إِنْ مُنْعِمَ الْيَوْمَ نِسَاءً مُنْعَنَ

«Elbiselerin eteklerini sarkıtın, sanki korkunuyormuş gibi
dirice kadınların yürüyüşü gibi yürüyün.
Eğer bu gün kadınlar korunursa siz de korunursunuz.»

Beni Cezime'den oğlan çocuklarının Hâlid'i işittikleri zaman urcûze söylemeleri

Beni Cezime'den birtakım oğlan çocukları, ki onlara Benü Müsâhik denilir. Hâlid'i işittikleri zaman urcûze söylüyorlardı. Onlardan biri şöyle dedi :

قَدْ عَلِمْتُ صَفْرَاءَ بَيْضَاءِ الْإِطْلَ بَحُورُهَا ذُو نَفَرٍ وَذُو إِبِلٍ
لَأُغْنِيَنَّ الْيَوْمَ مَا أَغْنَى رَجُلٌ

«Beyaz sajrâ adındaki deve bildi ki koyun sürülerinin ve
develerin sahibi onu sevkeder.
Bir gün bir adamın menfaat vermediği şeyi menfaat veririm.»

Diğer birisi şöyle dedi :

قَدْ عَلِمْتُ صَفْرَاءَ نَفْهِ الرِّمَاءِ لَا تَمْلَأُ الْخَبْرَومَ مِنْهَا نَهْنَا
لَأُضْرِبَنَّ الْيَوْمَ مَرْبَا وَعَسَا ضَرْبُ الْمُحْلِبِينَ مَخَاضًا قَفْنَا

«Sarı deve bağlandığı ip ile oynar hâlde bildiki :

*kendisinden az yemesi sechebiyle göğsünün kolan bağlanan
yeri dolmayacaktır.*

Bu gün elbette süratli bir yürüyüşle yürüyeceğim.

*Tıpkı Harem'den Hill'e yürümekten imtina eden
geciken yüklü develerin yürüyüşleri gibi.»*

Diger biri şöyle dedi :

أَفَسْتُ مَا إِن خَادِرٌ دُولِيدَةٌ شَتَّى أَلْبَانٍ فِي عَدَاةٍ بَرْدَةٍ
جَهْمُ الْمُعَيَّا^(۲) ذُو سِبَالٍ^(۳) وَزْدَةٌ بَزْزِمٌ بَيْنَ أَيْكَمٍ وَجَعْدَةٍ
حَارٌّ يَتَا كَالِ الْجَالِ وَخَدَةٌ بِأَمْدَقِ الدَّاءِ مِثْقَلُ نَجْدَةٍ

**Yemin ettim ki omuzu kıllı, parmakları kalın, asık suratlı,
ağız kıllı, saldırgan, yatağına girmiş olan arslan,
soğuk sabahta yoktu.*

*Çok dallı budaklı olan ağaçlarla, dalları ve yaprakları az olan
ağaçların arasında kükrüyordu.*

Tek başına adamları yemeyi âdet edinmişti.

Sabahleyin benden şecaatca daha doğru olarak.»

HÂLİD B. VELİD'İN UZZA'YI YIKMAK İÇİN YÜRÜMESİ

Hâlid ve Uzzâ'yı yıkışı

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i Uzzâ'ya gönderdi. Uzzâ Nahle'de idi. Kureyş, Kinâne ve Mudar'ın meydana getirdiği ve tazim ettiği bir ev idi. Onun bakımı ve perde-darlığı Beni Hâşim'in halifleri Beni Süleym'den olan Beni Şeyban'da idi. Onun Sülemi sâhibi, Hâlid'in ona doğru yürüdüğünü işitince üzerine kılıcını astı ve kendisi o evin bulunduğu dağa çıktı. Ve şöyle diyordu :

أَبَا غَرْ شُدَى شَدَّةَ لَأَشْوَى لَهَا^(۴) عَلَى خَالِدٍ أَلْقَى أَقْنَاعَ وَتَمَرِي
يَا غَرْ إِنْ لَمْ تَقْتُلِ الرَّءْ خَالِدًا فَبُوَيْ بِأَنْفِ عَاجِلٍ أَوْ تَنْصَرِي

**Ey Uzzâ, acımasız bir şekilde Hâlid'in üzerine saldır.*

*Silâhı at ve süratlı bir şekilde kaç.
Ey Uzzâ eğer kişiyi yani Halid'i katl edemezsen,
âcıl bir günahla geri dön veya nasrânî dinine gir.»*

Hâlid ona vardığında onu yıktı, sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndü.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana İbn-i Şihâb ez-Zühri, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mesud'dan naklen şöyle haber verdi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethinden sonra orada on beş gece ikamet etti ki o zaman zarfında namazı kasrediyordu.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Mekke'nin fethi, H. sekizinci senesi Ramazan ayından on gece kaldığı bir sırada olmuştu.

FETİHTEN SONRA H. SEKİZİNCİ SENESİ HUNEYN GAZVESİ

Havâzin'in toplanması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hevâzin, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ve Allah'ın ona fethettiği Mekke fethini işittikleri zaman, Mâlik b. Avf en-Nasri onları (Hevazini) topladı. Hevâzin ile birlikte Sakif'in hepsi Nasr ve Cüşem'in hepsi, Sad b. Bekr ve Beni Hilâl'dan da az bir gurup onlarla toplandılar. Kays b. Aylan'dan o toplulukta ancak bunlar hazır bulundular. Hevâzin'den olan ne Kâb ne de Kilâb kabileleri o toplulukta hazır bulunmadılar. Onlardan meşhur hiçbir kimse o toplulukta hazır bulunmadı.

Beni Cüşem'de Düreyd b. Sımme vardı. Bu yaşlı bir kişidir. On dan, ancak görüşüyle ve harbi bilişuyla uğur beklenilirdi. Tecrübeli bir ihtiyardı. Sakif'de de onların iki efendisi vardı. Haliflerden de Karib b. El-Esved b. Mes'ûd b. Muattib vardı. Beni Mâlik'den de Zu'l-Himâr Sübey' b. Hâris b. Mâlik ve onun kardeşi Ahmer b. Hâris vardı. Hepsinin idâresi Mâlik b. Avf en-Nasri'de toplanıyordu. O, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)üzerine yürümeğe azmettiği

zaman ordusuyla birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevketti. Evtâs'a (67) indiği zaman ordusu onun yanına toplandı. Onların içinde, Düreyd b. Sımme vardı. Deve üstünde, gölgelik altında taşınıyordu. İndiği zaman şöyle dedi :

— Siz hangi vâdidesiniz? Dediler ki :

— Evtâs'dayız. Dedi ki :

— Ne güzel at koşacak yerdir! Ne keskin kayalı tepelik, ne de toprağı yumuşak düzlüktür. Ne oluyor? Deve sesi, eşek anırması, çocuk ağlaması ve davar melemesi işitiyorum gibi geliyor bana! Dediler ki :

— Malik b. Avf, millet ile birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevketti. Dedi ki :

— Malik nerededir? Denildi ki :

— İşte Mâlik.

Mâlik çağırıldı. Ona şöyle dedi :

— Ey Mâlik, ne oluyor, deve sesini, eşek zırlamasını çocuk ağlamasını ve davar melemesini işitiyorum gibi? Dedi ki :

— Millet ile birlikte onların mallarını, çocuklarını ve kadınlarını da sevkettim. Dedi ki :

— Niçin bunu yaptın? Dedi ki :

— Onlardan her bir adamın ardında onun ailesini ve malını koymak istedim ki erkekler onları müdafa ederek savaşsınlar.

Bunun üzerine, Düreyd onu kovdu. Onun bu yaptığını yadırgıyordu. Sonra şöyle dedi :

— Koyun çobanı, ne olacak, anlamaz ki vallahi. Harpten dağılıp kaçan kimseyi hiç bir şey geri çevirebilir mi? Çünkü harp senin lehinde olur ise kılıçlı ve mızraklı erkekten başka kim sana fayda verebilir. Eğer harp senin aleyhine olur ise ehlinin ve malının içinde rezil olursun.

Sonra devam etti :

— Kâb ve Kilâb ne yaptı? Dediler ki :

— Onlardan hiçbir kimse o toplulukta hazır bulunmadı. Dedi ki :

— Hiddet ve şecâat kayboldu! Şâyet yücelme ve yükselme günü olsaydı ondan ne Kâb ne de Kilâb kaybolmazdı. Arzu ederdim

(67) Evtâs : İçinde Huneyn vak'asının olduğu Hevâzin diyarında bir vâdidir.

ki Kâb ve Kilâb'ın yaptığı şeyi yapasınız. Bu toplulukta sizden kim hazır bulundu? Dediler ki :

Amr b. Âmir ve Avf b. Âmir. Dedi ki :

— Âmir'in o iki kuzusunun, ne faydaları olur, ne zararları. Ey Mâlik, sen, Hevâzin topluluğunu atların göğüslerine doğru ileri sürmekle bir şey yapmadın. Onları beldelerinin korunaklı yerlerine ve kavimlerinin üst taraflarına götür. Sonra sâbiileri (müslümanları) (68) atlar üstünde karşıla. Eğer harp senin lehine olur ise arkada kalanlar sana kavuşur ve eğer senin aleyhine olur ise en azından aileni ve malını hıfz etmiş olursun. Dedi ki :

— Vallahi bunu yapmam. Sen yaşlanmışsın ve senin aklım da yaşlanmıştır. Vallahi ey Hevâzin topluluğu ya bana muhakkak itaat edersiniz veya sırtımdan çıkıncaya kadar bu kılıcın üzerine dayanırım.

O, Düreyd b. Sımme'nin bu toplulukta zikrinin veya fikrinin olmasını istemiyordu. Onlar da şöyle dediler :

— Sana itaat ettik.

Bunun üzerine Düreyd b. Sımme şöyle dedi :

— Ben bu günde ne hazır bulunabildim ne de menedebildim. Sonra şöyle dedi :

أَلَيْتَنِي فِيهَا جَدَعٌ أَحْبُّ فِيهَا وَأَصْنَعُ
أَقْرَدُ وَطَمَاءُ الزَّمْعِ كَأَنَّهَا شَاةٌ مَدَعُ

«Keşke o toplulukta genç olsaydım onda yürür ve koşardım.

Saçları uzun bağının bağlandığı yerin üst tarafında saçı olan bir atı yediyorum sanki o at ne büyük ne küçük orta halli bir dağ keçisidir.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Onun şu sözünü şiir ilim ehlinde birçokları bana haber verdiler.

« أَلَيْتَنِي فِيهَا جَدَعٌ »

«Keşke o toplulukta genç olsaydım.»

(68) Metinde Subâ' şeklinde geçen bu kelime sâbiî'nin cemidir. Bunlar, onlara göre müslümanlardır. Bununla isimlendiriyorlardı. Çünkü onlar onların dininden (câhiliye dininden) İslâma çıkmışlardı.

Melekler ve Malik b. Avf'ın gözetleyicileri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra Malik millete şöyle dedi : Onları gördüğünüz zaman kılıçlarınızın kınlarını kırınız, sonra bir tek adamın saldırması gibi saldırınız.

Dedi ki : Bana Ümeyye b. Abdullah b. Amr b. Osman kendisine şöyle haber verildiğini bana anlattı :

Malik b. Avf adamlarından birtakım gözetleyiciler gönderdi. Ona geldiklerinde onları, uzuvları ayrılmış bir vaziyette gördü. Onlara şöyle dedi :

— Yazık size! Sizin durumunuz nedir? Onlar da şöyle dediler :

— Beyaz benekli atların üzerinde birtakım beyaz adamlar gördük. Vallahi onlara ilişir ilişmez bizi gördüğün bu hale soktular. Vallahi bu durum onu, kast ettiği gaye üzere yürüme niyetinden geri döndürmedi.

İbn-i Ebi Hedred'in gözcü olarak Hevâzin üzerine gönderilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onları iştirince onlara Abdullah b. Ebi Hedred el-Eslemi'yi gönderdi ve ona, onların içine girmesini ve onların içinde kalmasını ve bilgilerini almasını, sonra onların haberini kendisine getirmesini emr etti. İbn-i Ebi Hedred de gitti ve onların içine girdi. Onların içinde kaldı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'le savaşmak için yapmış oldukları şeyi dinledi, öğrendi. Mâlik ve Hevâzin'in durumunu gördü, dediklerini dinledi. Sonra döndü ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Olayı ona haber verdi.

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer b. el-Hattab'ı çağırdı durumu ona haber verdi. Ömer de şöyle dedi :

— İbn-i Ebi Hedred yalan söylüyor. İbn-i Hedred de şöyle dedi :

— Eğer beni yalanladınsa ey Ömer hakkı da yalanlayabilirsin. Benden hayırlı olan kimseyi de yalanlıyorsun.

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi :

- Yâ Resulellah İbn-i Ebi Hedred'in söylediğini işitiyor musun? Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dedi ki :
- Ey Ömer sen dalalette idin, Allah seni hidayet etti.

**Resulüllah Safvân'dan zırhlarını ve silahlarını istedi
o da kabul etti**

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin ile karşılaşmak için onlara yürümeğe azm ettiği zaman, ona, Safvân b. Ümeyye'nin (69) yanında zırhlar ve silahların olduğu zikr edildi. Resulüllah onu çağırdı. O zaman o müşrik idi. Ona şöyle dedi :

- Ey Ebü Ümeyye, bu silahlarını bize emânet ver ki, onlarla yarın düşmanlarımızla karşılaşalım. Sâfvân da şöyle dedi :
- Yâ Muhammed ğasb olarak mı? buyurdu ki :
- Hayır, bilakis emânet olarak... Ben onları sana geri verinceye kadar onlar kefâlet altındadır. Sâfvân dedi ki :
- Olur, bunda bir beis yoktur.

Böylece ona yüz zırh ile onlara kâfi miktarda silah verdi. İddia ederler ki, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ondan, o silahları onların yerine taşıma işini üzerine alsın diye istedi. O da kabul etti.

Resulüllah'ın, ordusuyla Hevâzin'e doğru çıkması

Ravi dedi ki : Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beraberinde Mekke halkından iki bin; kendisiyle birlikte çıkan ve kendileriyle Allah'ın Mekke'yi fethettirdiği ashâbından da on bin kişi ile çıktı. Böylece onlar on iki bin kişi oldular. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Attâb b. Esid b. Ebi'l-İs b. Ümeyye b. Abd-i Şems'i Mekke üzerine âmil olarak, kendisinden geride bırakıp orada bulunan insanların üzerine de bir kumandan olarak tayin etti. Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin'le karşılaşmayı kast ederek yürüdü.

(69) O, o zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisine muhayyerlik verdiği müddet içindeydi.

Abbâs b. Mirdâs'ın kasidesi

Abbâs b. Mirdâs es-Sülemi şöyle dedi :

أَصَابَتِ الْعَامَ رَغْلًا غُولُ قَوْمِهِمْ وَشَطَّ الْبُيُوتِ وَلَوْنُ الْقَوْلِ الْوَانُ
يَا لَفَتْ أُمُّ كِلَابٍ إِذْ تُبَيِّمُهُمْ حَيْلُ ابْنِ هَوْدَةَ لِأَنْتَعَى وَإِنْسَانُ
لَا تَلْفِظُوهَا وَشُدُّوا عَقْدَ ذِيكُمُ أَنَّ ابْنَ عَمَكُمُ سَمْدٌ وَدُهْمَانُ
لَنْ تَرَجُمُوهَا⁽¹⁾ وَإِنْ كَانَتْ مَجَلَّةً⁽²⁾ مَا دَامَ فِي النِّعَمِ الْتَأْخُذُ الْبَلَانُ
شَمَاءُ جَلَّ مِنْ سَوَاتِنِهَا حَضَنُ وَتَالَ دَوْشُونُ غَيْرِ مِنْهَا وَسُلُونُ
لَيْسَتْ بِأَطْيَبَ مِمَّا يَشْتَوِي حَذَفُ إِذْ قَالَ : كُلُّ شَوَاهِ التَّوْبِ جُوفَانُ
وَفِي هَوَازِنِ قَوْمٍ غَيْرَ أَنَّ بِهِمْ دَاءَ الْبِمَانِي فَإِنْ لَمْ يَنْدُرُوا خَانُوا
فِيهِمْ أَخٌ لَوْ وَقَوْنَا أَوْ بَرَّ عَهْدُهُمْ وَلَوْ نَهَكْنَاهُمْ بِالْعَلَمِ قَدْ لَانُوا

*Bu sene Ri'l kabilesine evlerin ortasında kavimlerinin

felâketi isâbet etmiştir. Felâketin çeşitleri ise çoktur.

Sonu gelmeyecek kadar çok at ve insan Hevze'ye gece bastıkları zaman

Ümm-ü Kilâb'ın vay başına!

Ahdinizin düğümünü iyice bağlayınız, onu atmayınız ki sizin

amcanızın oğlu Sa'd ve Dühmân'dır.

(Bunlar, Nasr b. Muâviye b. Bekr'in iki oğludur. Hevazindendirler.)

Alınmış deve ve davarlarda sütler olduğu müddetçe, örtülmüş olsalar
bile onlardan elbette geri dönmeyeceksiniz.

Çirkindir ayıp yerlerini Haden dağı (70) örtmüştür ki oradan akan Zû
Şevğar ve Silvân vâdileri vardır.

Hazef isimli adamın yaptığı kebaptan daha güzel değildir.

Zira o şöyle dedi :

Her vahşi eşiğin kebabı o eşiğin zekeri gibidir kolay yutulmaz.

Hevâzin'de bir kavim vardır şu kadar ki onlarda Yemenlilerin hastalığı
vardır, gadr etmezlerse hiyanet ederler.

(70) Haden : Necid'de bir dağdır.

Onlarda bir kardeş vardır, şayet vefa ederlerse veya ahidlerine sadık olurlarsa.

Şayet onları mızrak dürtmekle zelil edersek ve onlara zarar vermede ileri gidersek yumuşarlar.»

أَبْلَغُ هَوَازِنَ أَعْلَامًا وَأَسْفَلًا
أَنْ أَتْلُو رَسُولَ اللَّهِ صَاحِبَكُمْ
فِيهِمْ أَتُوكُمْ سَلِيمٌ غَيْرَ تَارِكِكُمْ
وَفِي عِصَادِيهِ الْيَمْنَى بَنُو أَسَدٍ
وَفِي مَقْدِينِهِ أَوْسُ وَعُمَانُ
وَفِي رِسَالَةِ نُفُوحٍ فِيهِ نَبِيَانُ
جَيْشًا لَهُ فِي فَنَاءِ الْأَرْضِ أَرْكَانُ
وَالسَّلِيلُونَ عِبَادُ اللَّهِ غَنَانُ
وَالْأَجْرِبَاتُ بَنُو عَبَسٍ وَدُبْيَانُ

«Benden Hevâzin'in yukarısına ve aşağısına bir nasihat mektubu götür ki onda şu beyan vardır :

Zan ediyorum ki sizin arkadaşınız Allah Resülü için yerin boşluğunda kendisi için kumandanlar olan bir ordu vardır.

Onların içinde sizin kardeşiniz Süleym sizi terkediği değildir.

Müslümanlar Allah'ın kullarıdır, hiddetli gençlerdir.

Sağ yanındaki desteğinde Benû Esed ve Ecrebân (71) Benû Abs ve Zühyan vardır.

Az kaldı ki, onun korkusundan yer sarsılsın onların önünde de Eys ve Osmân vardır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : «أَبْلَغُ هَوَازِنَ أَعْلَامًا وَأَسْفَلًا»

sözünden sonuna kadar Huneyn günü hakkındadır. Bundan önceki kısım ise başka bir gün hakkındadır. Bu iki gün ayırdılar. Fakat İbn-i İshâk o ikisini birleştirmiştir.

(71) Bunlar, insanların kendisinden kaçtıkları uyuzlar, benzetilerek Ecrebân diye isimlendiriler.

Zat-i Envât'ın durumu

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana İbn-i Şihâb ez-Zühri, Sinân b. Ebi Sinan ed-Düeli'den, o, Ebû Vâkid el-Leysi'den naklen haber verdi ki : Hâris b. Mâlik şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Huneyn'e çıktık. Biz câhiliyeden yeni çıkmış insanlardık. Onunla birlikte Huneyn'e yürüdük. Kureyş kâfirlerinin ve Arab'dan onların başkalarının yeşil büyük bir ağaçları var idi. Ona Zat-i Envât denilirdi. Her sene ona gelirler, silâhlarını onun üzerine asarlar, onun yanında kurban keserler ve onun üzerinde bir gün itikâf yaparlar. Biz Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yürürken büyük yeşil bir ağaç gördük. Yolun yanlarından şöyle nidâlaştık :

— Ya Resûlallah, bize de Zat-i Envât kıl. Onların Zat-i Envâtı olduğu gibi.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Allâhü ekber! Muhammed'in nefsi elinde olana kâsem ederim ki siz de Mûsâ'nın kavminin Mûsâ'ya şu dediği gibi dediniz :

«اجلنا إلهًا كما آلمه آلنا قال إنكم قوم تجهلون».

«Bizim için bir ilâh kıl, onların ilâhı olduğu gibi. Dedi ki siz câhil bir kavimsiniz.» Yani bu bir âdettir. Siz geçmişlerin âdetine uyuyorsunuz.

Hevâzinle karşılaşma ve Resûlullah'ın sebâtı

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Asım b. Ömer b. Katâde, Abdurrahman b. Câbir'den, o babası Câbir b. Abdullah'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Huneyn vâdisine yöneldiğimiz zaman Hicaz topraklarının çukur geniş ve engin vâdilerinden bir vâdiye indik. Ancak durmadan oradan aşağı iniyorduk. Dedi ki :

Sabahın karanlığında idi. Kavm bizden önce vâdiye gitmişlerdi. Bizim için oranın gizli yollarında ve yan taraflarındaki gizli ve dar yerlerinde gizlenmişlerdi. Azmetmişler, hazırlanmışlar ve hazırlıkları-

nı yapmışlardı. Vallahi biz aşağı inerken neye uğradığımızı bilemedik. Ancak ordu birlikleri bizim üzerimize bir adamın saldırışı gibi saldırdılar. Millet geri dönerek dağılıp gittiler. Hiç bir kimse bir başkasını beklemiyor ve onun için durmuyordu.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sağ yandan ayrıldı sonra şöyle dedi: Ey insanlar nereye? «Bana geliniz. Ben Allah Resûlüyüm, ben Muhammed b. Abdullah'ım.» Büyük bir mesele idi. Develer birbiri üzerine binmişlerdi. Millet gitmişti. Ancak Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte muhâcirlerden ve ensârdan ve ehl-i beytinden bir topluluk kalmıştı.

Resûlullah ile birlikte sâbit kalan kimselerin isimleri

Onunla birlikte muhâcirlerden sâbit kalanlar Ebû Bekr, Ömer ve ehl-i beytinden Ali b. Ebi Tâlib, Abbas b. Abdulmuttalib, Ebû Süfyan b. Haris ve onun oğlu ve Fazl b. Abbas ve Rebia b. Haris ve Usâme b. Zeyd vardı. Eymen b. Ümm-ü Eymen b. Ubeyd o zaman katil edildi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Ebû Süfyan b. Hâris'in oğlunun ismi Cafer'dir. Ebû Süfyan'ın ismi ise Muğîre'dir. Bazı insanlar onların içinde Kusem b. Abbâs'ı sayarlar da Ebû Süfyan'm oğlunu saymazlar.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Abdurrahman b. Câbir'den, o da babası Câbir b. Abdullah'dan naklen şöyle dediğini haber verdi:

Hevazin'den bir adam kırmızı bir erkek devesi üzerinde bulunuyordu. Elinde siyah bir bayrağı vardı. Bu bayrak onun uzunca bir mızrağının ucuna takılı idi. Hevazin'in önünde bulunuyordu. Hevazin ise onun ardındaydı. Kavuştuğu zaman mızrağıyla vururdu. Onlar onu kaybettiklerinde arkasındakilere mızrağını yukarı kaldırır, onlar da onun peşini takib ederlerdi.

Ebû Süfyan ve başkalarının müslümanların düştükleri bu duruma sevinmeleri

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Müslümanlar dağılıp kaçtıklarında ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) le birlikte Mekke halkının kaba saba kişilerinden

orada bulunan kimseler hezimetini gördüklerinde, onlardan birtakım adamlar içlerindeki düşmanlık sebebiyle konuşmaya başladılar. Ebû Süfyân b. Harb şöyle dedi :

— Onların hezimetini denize kadar bitmez. Fal okları da okluğu içinde beraberinde idi. Cebele b. Hanbel şöyle bağırırdı :

— Artık bu gün sihir bozulmuştur.

İbn-i Hişam, bunu söyleyenin Kelde b. Hanbel olduğunu söyler. Bu Cebele, kardeşi Safvân b. Ümeyye ile birlikte o gün orada bulunmaktaydı. Bu Safvân b. Ümeyye ise, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisi için muhayyerlik kıldığı müddet içerisinde müşrik olarak bulunuyordu. Bunun üzerine kardeşi Safvân ona şöyle dedi :

Şus, Allah dışlarını düşürsün. Vallahi Kureys'den bir adamın bana hâkim olması, Hevâzinden bir adamın bana hakim olmasından daha iyidir.

Hassân'ın Kelde'yi hicvetmesi

رَأَيْتُ سَوَادًا مِنْ بَعِيدٍ فَرَأَيْتُ
أَبُو حَنْبَلٍ يَنْزُو عَلَى أُمِّ حَنْبَلٍ
كَأَنَّ الَّذِي يَنْزُو بِهِ فَوْقَ بَطْنِهَا
ذِرَاعُ قُلُوصٍ مِنْ نَتَاجِ ابْنِ عَزْهِلٍ

«Uzaktan bir karartı gördüm, bana öyle geldi ki Henbel'in babası
Hanbel'in anasının üzerine atladı.

Sanki o kadının üstüne kendisiyle atladığı şey

İbn-i İzhil'in dölünden yavru devenin koludur.»

Bu iki beyti, bize Ebû Zeyd haber verdi ve o iki beyt ile Safvân b. Ümeyye'yi hicv ettiğini bize zikr etti. Safvân Kelde'nin ana bir kardeşi idi.

Şeybe'nin, Resulullah'ı katl etmeye kast ettiği halde âcız kalması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Benî Abduddâr'ın kardeşi Şeybe b. Osman b. Ebi Talha şöyle dedi :

«Bu gün Muhammed'den intikamımı alacağım. Bu gün Muhammed'i katl ederim.» Şeybe'nin babası Uhud gününde katl edilmişti. Dedi ki :

İstedim ki Resulüllah'ı katl edeyim, bir şey geldi ve kalbimi örttü. Buna takat getiremedim. Bildim ki o benden men edilmiştir, korunmuştur.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana bazı Mekke halkından biri haber verdi ki : Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'den Huneyn'e ayrılığı ve kendisiyle birlikte Allah askerlerinin çokluğunu gördüğü zaman şöyle dedi : «Bu gün mağlubiyetimiz azlıktan olmayacaktır.»

İbn-i İshak şöyle dedi : Bazı insanlar iddia ettiler ki : Beni Bekr'den bir adam, bunu söyledi.

Müslümanların Abbâs'ın nidâsıyla geri dönmeleri ve hezimetten sonra muzafferiyet

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Zühri, Kesir b. Abbâs'dan, o babası Abbâs b. Abdulmuttalib'den naklen şöyle dediğini haber verdi :

Ben Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idim. Onun beyaz katırının geminden tutmuştum. Ben cüsseli, sesli şiddetli bir kişi idim. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) insanlardan gördüğü şeyi gördüğü zaman :

«Ey insanlar nereye?» diyordu. Fakat, onların durduğunu görmedim. Dedi ki :

«Ey Abbas şöyle bağır :

Ey Ensâr topluluğu ey ashâb-ü semûre!» Dedi ki :

— Onlar da lebbeyk lebbeyk (yani, emrine hazırım, emrine hazırım) diyerek cevap verdiler. Bu durumda adam binek devesini geri çevirmeğe gidiyor, buna kadir olmuyordu. Zırhını alıyor ve o zırhı boynuna atıyor, kılıcını ve kalkanını alıyor binek devesinden kendini atıyor ve bineğini serbest bırakıyor ve sese uyuyor, nihâyet Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına varıyordu. Nihâyet onun yanında onlardan yüz kişi toplandığı zaman Hevâzini karşıladılar ve savaştılar. Çağırının ilki şöyle idi : İmdad ey Ensâr. Sonra son olarak : İmdad ey Hazrec. Bunlar harb esnâsında sabırlı kimse-

ler idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de üzengilerinde yukarı kalktı ve kavmin kılıçlarla vuruşmalarına baktı. Onlar kılıçlarla vuruşuyorlardı. Bunun üzerine şöyle dedi :

İşte şimdi Vetis deresi kızıştı.

Ali'nin ve Ensârlı birinin bu harpte çektiği azap

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde Abdurrahman b. Câbir'den, o babası Câbir b. Abdullah'dan naklen şöyle dediğini haber verdi :

Bir ara Hevâzin'den işte o adam, bayraktar, erkek devesinin üzerinde yapacağını yapıyordu. Ali b. Ebi Talib (Radiyallahu anh)'ı Ensardan da bir adam onu kast ederek fırladılar. Ali b. Ebi Talib onun ardından geliyordu ve erkek devesinin tabanlarının üstündeki kalın sinirlere kılıcını vurdu ve deve gerisi üzerine düştü. Ensarı de adamın üzerline atıldı ve ona baldırının yarısı ile birlikte ayağını uçuran bir darbe indirdi. O da bineğinin üzerinden düşerek yere serildi. Millet kılıçla birbirine vuruyorlardı. Vallahi hezimetten geri dönenler geri döndüklerinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında esirleri elleri arkalarında bağlı olarak buldular.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib'e yüzünü çevirdi O, o günde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte sabr edenlerdendi. İyi bir müslüman idi. O, onun katırının eğrinin arkasındaki sırimından tutmuştu. Dedi ki :

«Bu kimdir?» dedi ki :

«Yâ Resûlallah ben senin ananın oğluyum.»*

Ümm-ü Süleym'in durumu

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yüzünü çevirdi. Bir de gördü ki Milhân'ın kızı Ümm-ü Süleym, yanında kocası Ebû Talha ile birlikte. O belinden elbisesi üzerine bir kumaş parçası ile kemer bağlamıştı. Ve o, Abdullah b. Ebi Talha ile hâmile idi. Onunla

* Ben senin ananın oğluyum, dedi. Ancak O, Rasulüllah'ın amcasının oğludur. Bunu demekle Ona yakın olduğunu kast etmiştir. Çünkü baba anala birdir.

birlikte Ebû Talha'nın bir erkek devesi vardı. Bu devenin kendisine galib gelip onu zapt edemeyeceğinden korktu. Ve o devesinin başım kendisine doğru yaklaştırdı ve elini onun yularıyla birlikte burnuna takılan kıldan örülü halkaya taktı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi :

Ümm-ü Süleym mi? Dedi ki :

Evet babam anam sana kurban ya Resûlallah! Savaştan kaçanları katlet, nitekim seninle savaşanları katlettiğin gibi. Çünkü onlar buna ehildirler.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ey Ümm-ü Süleym Allah kâfi gelmez mi? (72)

Ümm-ü Süleym ile birlikte bir hançer vardı. (73) Ebû Talha ona şöyle dedi :

— Ey Ümm-ü Süleym seninle beraber olan bu hançer nedir? Dedi ki :

(72) Bir rivâyette ise Allah kâfi gelmiş ve güzel etmiştir, diye geçer. Peygamberin Ümm-ü Süleym'e karşı reddinden, müslümanların Huneyn günündeki kaçmalarının kebâir günahlardan olmadığı ahz olunur. Ulemâ da firârın kebâirden madûd olduğu üzerine icma etmemiştir, ancak Bedir günü müstesnâdır. Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَمَنْ يُلْحِمْ يُوَفِّدْ دَبْرَهُ)

«O günde onlara arkalarını çeviren kimseler..»

«O günde» sözü, Bedr gününe işârettir. Uhud günü kaçanlara gelince, onların hakkında da şu âyet nâzil oldu :

(وَلَقَدْ مَنَّا أَنَّهُ مِّنْهُمْ)

«Onlardan Allah onları af etmiştir.»

Huneyn gününde firar edenlere gelince onların hakkında da şu âyet nâzil oldu :

(وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كُنُوزُكُمْ)

«Huneyn gününde onların çokluğu sizi hayrete düşürdü.» Şu kavline kadar :

(غُلُورٌ وَحِيمٌ)

«Çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.»

(73) Hançer : Bildiğimiz bıçaktır.

— Bir hançerdir, ki eğer bana müşriklerden biri yaklaşırsa onun karnını onunla yarayım.

Ebü Talha şöyle diyordu :

—Yâ Resûlallah Ümm-ü Süleym el-Rümeysâ'nın söylediğini işitiyor musun?

Mâlik b. Avf'ın, milletin hezimetini hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn'e yöneldiği zaman Benî Süleym el-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbi'yi yanına aldı. Onlar onun yanında ve onunla beraber idiler. Ordu dağıldığı zaman Mâlik b. Avf at üstünde ürcûze söyleyerek şöyle dedi :

أَقْدِمُ حُجَّاجُ إِنَّهُ يَوْمٌ نُكِرُ	مِنْ لِي عَلَى مِثْلِكَ بَحْمِي وَبَكِرُ
إِذَا أَصْبَحَ الصَّبَا يَوْمًا وَالذُّبُرُ	ثُمَّ أَحْزَأَتْ زُمَرُ بَعْدَ زُمَرُ
كَتَابِيبُ يَكِلُ فِيهِنَّ الْبَعْرُ	قَدْ أَطْمَنُ الطَّمَنَةُ تَقْدَى بِالْبَعْرُ
جَنِّ يَدُمُ الْمُتَكِينُ لِلنَّجْعِ	وَأَطْمَنُ النَّجْلَاءُ تَوْرَى وَتَهْرُ
لَمَّا مِنَ الْجَوْفِ رَشَاشٌ مُهْمِرُ	تَهْمُقُ نَارَاتِ وَجِينًا تَنْفَجِرُ
وَتَلْبُ الْعَامِلِ فِيهَا مُنْكَسِرُ	يَا زَيْدُ يَا بَنَ هَمَمَ أَنْ يَفِرُ
قَدْ قَدَّ الضَّرْمُ وَقَدْ طَالَ الْعَمُرُ	قَدْ عِلِمَ الْبَيْضُ الطَّرِيقَاتُ الْخَمُرُ
أَنْ فِي أَشْأَلَا غَيْرُ غَيْرُ ⁽⁷⁴⁾	إِذْ تُخْرَجُ الْحَاصِنُ مِنْ تَحْتِ السُّرُ

«Muhac (74) ilerle! Çünkü şiddetli bir gündür.

Benim gibisi senin gibisi üzerinde korur ve hamle yapar.

Bir gün saf ve geri taraf zayi olduğu, sonra

topluluklardan sonra topluluklar kalktığı zaman

Birçok ordu birlikleri ki onları saymakla gözler yorulur.

Bir dürtüşle dürterim ki yaranın derinliğini ölçmede

kullanılan fitil ile irinini dışarı atar.

(74) Muhâc, Mâlik b. Avf'ın atının adıdır.

*Bir mekâna sığınan zelil kişi zem edildiği zaman geniş bir
yara açacak şekilde dürterim.
O yaradan akan parça parça kanlar vardır.
Bir çok kereler açılır, bazan da kanı akar.
Mızrağın iç demirine giren ağaç kısmının üst tarafı o yarada kırılır.
Ey Zeyd ey İbn-i Hemhem, nereye kaçırıyorsun?
Dış tükenmiş, ömür uzamış uzun boylu baş örtülü beyaz kadınlar
bilmişlerdir ki ben onlar gibi bir kişi değilim.
O zamanda ki afiş korunmuş kadınlar perdelerinin altından çıkartılır.»*

Malik b. Avf yine şöyle dedi :

أَقْدِمُ مُحَاجُ إِنِّهَا الْأَسَاوِرَةُ وَلَا تَتْرُكُ رَجُلًا

«Muhac, ileri atıl, çünkü onlar at yedicilerdir.
Seni nâdir olarak bulunan piyâdeler aldatmasınlar.»

İbn-i Hişam dedi ki : İşte bu iki beyt, bu günün gayrı bir gün hakkında Mâlik b. Avf'ın gayrından menkuldür.

EBÜ KATÂDE'NİN DURUMU VE ONUN SELEBİ

İbn-i İshak şöyle dedi : Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki, kendisine Ebû Katâde el-Ensari'den naklen şöyle denildiği haber verilmiş :

Bana arkadaşlarımızdan kendisini itham etmediğim bir kimse haber verdi ki, Ona Benî Gıfar'ın azadlısı Nâfi'den, ona da Ebû Katâde'den şöyle dediği haber verilmiş :

Huneyn gününde savaşmakta olan iki adamı gördüm. Biri müslüman biri müşrik. Baktım ki müşriklerden bir adam müslümana karşı müşrik arkadaşına yardım etmek istiyor. Ben ona geldim, onun eline vurdum, elini kestim. O ise diğer eliyle benim boynumdan tuttu, vallahi tâ kanının kokusunu hissedinceye kadar beni bırakmadı. (İbn-i Hişam'ın söylediğine göre, ölümün kokusunu hissedinceye kadar şeklinde rivâyet edilir.) Az kalsın beni katledecekti. Şâyet kan ondan akıp da onu zayıf duruma getirmeseydi beni elbette katledecekti. O düştü, ona kılıçla vurdum ve onu katlettim. Sa-

vaş beni ondan meşgul etti. Mekke halkından bir adam ona rastladı ve onun selebini aldı. Harb ağırlıklarını koyduğu (yani sona erdiği) ve kavimden fariğ olduğumuz zaman, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Maktulün selebi katilinedir. Ben de dedim ki :

— Ya Resûlallah, vallahi selebi olan bir maktulu katlettim ve savaş beni ondan meşgul etti. Bilmiyorum ki onun selebini kim aldı?

Bunun üzerine Mekke halkından bir adam şöyle dedi :

— Ya Resûlallah, doğru söyledi işte o maktulun selebi benim yanımdadır. Benden yana onun selebinde onu razı kıl.

Bunun üzerine Ebû Bekr es-Siddık (Radiyallahü anı) şöyle dedi :

— Hayır, vallahi, onu razı etmemeli. Allah'ın dininde müdafaa için savaşan Allah'ın arslanlarından bir arslanın yanına giderisin de onun selebini mi bölüşürsün! Onun maktulünün selebini ona geri ver.

Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Doğru söyledi, onun selebini ona ver. Ebû Katâde de dedi ki :

— Ben de o adamdan o selebi aldım ve onu sattım. Onun bahasıyla birkaç hurma ağacı satın aldım. Benim malımın ilk mayası odur.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

İtham etmediğim bir kimse Ebû Seleme'den, o da İshâk b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, o, Enes b. Mâlik'den naklen bana haber verdi ki, Ebû Talha Huneyn gününde sırf kendisi yirmi kişinin selebini almıştır. (75)

Meleklerin yardımı

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana babam İshâk b. Yesar haber verdi ki ona Cübeyr b. Mut'im'den naklen şöyle haber verilmiş :

Kavmin hezimetinden önce insanlar savaşırken siyah kilim giysiler misali bir şeyler gördüm ki gökten geldiler ve bizimle kavmin

(75) Seleb : Katledilen bir düşmanın üzerinde silâh cephane ve mal cinsinden olan her şeydir.

arasına düştüler. Baktım ki onlar siyah karıncalardır. Dağınık vaziyette vadiyi doldurmuşlardır. Onların melekler olduğundan şek etmedim. Sonra çok geçmedi ki Hevâzin hazimete uğradı.

Müşriklerin hezimet-i

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Allah, Hüneyn müşriklerini hezimete uğrattığı ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i onlara karşı güçlendirdiği zaman, müslümanlardan bir kadın şöyle dedi :

قَدْ غَلَبَتْ خَيْلَ اللَّهِ خَيْلَ اللَّاتِ وَأَلْفُ أَحَقُّ بِالنَّسَبَاتِ

«Allah'ın atlıları, Lat'ın atlılarına gâlib geldiler.

Allah, sebata daha lâyıktır.»

İbn-i Hişam şöyle dedi : Şiir ilim ehlinden biri bana şu beyitleri haber verdi :

غَلَبَتْ خَيْلَ اللَّهِ خَيْلَ اللَّاتِ وَخَيْلُ أَحَقُّ بِالنَّسَبَاتِ

Ey Allah'ın atlıları, Lat'ın atlılarına gâlib geldiniz.

O'nun atlıları dayanmaya daha lâyıktırlar.»

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Hevâzin hezimete uğradığında Sakif, Beni Mâlik içinde savaşı şiddetlendirdiler. Onlardan, bayrakları altında yetmiş adam katl edildi. Onların içinde Osman b. Abdullah b. Rabie b. Hâris b. Habîb de vardı. Onların bayrağı Zul-Himâr (*) ile beraberdi. O katl edildiği zaman Osman b. Abdullah bayrağı aldı ve katl edilinceye kadar o bayrakla savaştı.

İbn-i İshâk şöyle dedi : Bana Âmir b. Vehb b. Esved şöyle haber verdi :

Onun katl haberi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e var-
dığında şöyle dedi :

(*) Zül-Himar : Avf b. Rabi'dir.

— Allah onu kahr etsin! O Kureys'e yızıyordu.

**Hristiyan sünnetsiz genç ve onun sebebiyle
Sakif'in başına gelen**

İbn-i İshak dedi: Yakup b. Utbe b. Muğire b. Ahnes rivâyet etti ki:

Osman b. Abdullah ile beraber sünnetsiz bir Hristiyan genç öldürüldü. Ensardan bir adam Sakif kabilesinin ölümlerinin ganimetlerini toplarken bir gencin elbiselerini açtığında gencin sünnetsiz olduğunu gördü, en yüksek sesiyle şöyle seslenmeye başladı:

— Ey Araplar cemaatı! Allah biliyor ki: Sakif kabilesi sünnetsizdirler. Bunun üzerine Muğire b. Şübe dedi ki:

— O Ensârî'nin elini tuttum. Korktum ki; bu söz Araplar arasında yayılır. Dedim ki: Anam babam sana kurban! Böyle söyleme! Bu bizden değildir; o bizim hristiyan bir kölemizdir. Sonra diğer ölümleri açıp ona gösterdim, dedim ki: Bak görüyorsun hepsi sünnetsizdirler.

**Karip ve kavminin fırarı ve İbn-i Mirdas'ın
onları hicv etmesi**

İbn-i İshak dedi:

Müttefiklerin sancağı Karip b. El-Esved'te idi. Millet hezimete uğrayınca sancağı bir ağaca dayadı. O, amca oğulları ve müttetiklerden olan kavmi kaçtılar, müttetiklerden iki adamdan başka kimse ölmedi. Benî Gıyarâ'dan Vehb isminde bir adam ve Benî Kübbe'den Cûlah isminde biri. Cûlah'ın öldürülme haberi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a vardığında şöyle buyurdu:

— İbn-i Hüneyde El-Haris b. Uveys müstesnâ Sakif gençlerinin efendisi öldürüldü.

Bunun üzerine Abbas b. Mirdas Es-Sülemi Karip b. Esved ve amca oğullarından kaçışını, Zül-Hımar ve kavmini ölümle başbaşa bırakmasını anlatarak şöyle söyledi:

الْأَمِنْ مُبْلَغُ غَيْلَانَ عَنِّي
وَعَزُوزَةٌ إِنَّمَا أَهْدَى جَوَانَا
إِنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ رَسُولٍ
وَجَدْنَاهُ نَبِيًّا مِثْلَ مُوسَى
وَبَشَرِ الْأَمْرِ أَمْرُ بَنِي قَيْسٍ
أَضَاعُوا أَمْرَهُمْ وَلِكُلِّ قَوْمٍ
فَجْنًا أَنْدَ غَالَتِ إِلَيْهِمْ
مَوْتٌ الْمَجْعُ جَمْعُ بَنِي قَيْسٍ
وَأَقْسَمُ لَوْهُمْ مَكَتُوا لِسِرْنَا
فَكُنَّا أَنْدَلِيَّةً ثُمَّ حَقَّ
وَيَوْمَ كَانَ قَبْلَ لَدَى حَنْبَيْنِ
مِنَ الْأَيَّامِ لَمْ نَسْمَعْ كَيْوَمٍ
فَقَلْنَا فِي الْقُبَارِ بَنِي حُطَيْطٍ
وَلَمْ يَكْ ذُو الْحِمَارِ رَيْسَ قَوْمٍ
أَقَامَ بِهِمْ عَلَى سَنَنِ الْمَنَآيَا
فَأَفْلَتَ مِنْ تَحَايُنِهِمْ جَرِيضًا
وَلَا يُبْنِي الْأُمُورَ أَخُو التَّوَابِي
أَحَاهُمُ وَحَانٌ وَمَلَكَوهُ
بَنُو عَوْفٍ تَمِيحُ بِهِمْ حِيَادُ
قَلُولًا قَارِبُ وَبَنُو أَبِيهِ
وَلَكِنَّ الرِّيَاسَةَ عُمُوهَا

وَسَوْفَ إِخْلَ بِأَنِيهِ الْحَمِيدُ
وَقَوْلًا غَيْرَ قَوْلِكُمَا بِسِيرُ
لَرَبِّ لَا يَفْضَلُ وَلَا يَجُورُ
فَكُلُّ قَسَقٍ يُحَايِرُهُ غَيْرُ
يَوْجَرُ إِذْ تُقْسِتُ الْأُمُورُ
أَسِيرُ وَالْقَوَارِ قَدْ تَدُورُ
جُنُودُ اللَّهِ ضَاحِيَةٌ نَسِيرُ
عَلَى حَقِّي نَكَادُهُ نَطِيرُ
إِلَيْهِمْ بِالْجُنُودِ وَلَمْ يَتُورُوا
أَجْمَعَانَا وَأَسْلَمَتِ الثُّمُورُ
فَاقْلَعِ وَالْأَمَاءُ بِهِ تَمُورُ
وَلَمْ يَنْسَمَعْ بِهِ قَوْمٌ ذُكُورُ
عَلَى رَأْيَاتِهَا وَالْحَيْسَلُ زُورُ
لَهُمْ عَقْلٌ يُعَاقِبُ أَوْ نَكِيرُ
وَقَدْ بَانَ لِلْبُعِيرِهَا الْأُمُورُ
وَقَتْلَ مِنْهُمْ بَشَرٌ كَثِيرُ
وَلَا التَّلِقُ الضَّرِيرَةُ الْحَصُورُ
أُمُورُهُمْ وَأَفْلَتَ السُّفُورُ
أُهِنَ لَهَا الْقَصَافِصُ وَالشُّبُرُ
تُقْسِتُ الْمَزَارِعُ وَالْقَصُورُ
عَلَى بُيْنِ أَشَارِهِ الشُّبِيرُ

وَأَخْلَامَ إِلَى عِزِّ نَصِيرٍ أَطَاعُوا قَارِبًا وَلَهُمْ جُدُودٌ
 أَنْوَفَ النَّاسِ مَا سَمَرَ السِّمِيرُ فَإِنْ يَهْدُوا إِلَى الْإِسْلَامِ يُلْفُوا
 بِحَرْبِ أَفْهٍ لَيْسَ لَهُمْ نَصِيرُ وَإِنْ لَمْ يَنْلُوا فَهُمْ أَذَانٌ
 رَهْطُ بَنِي غَزِيَّةٍ عَنَقَمِيرُ كَأَحْكَنَ بَنِي سَنْدٍ وَحَرْبُ
 إِلَى الْإِسْلَامِ صَانِةٌ تَحُورُ كَانَ بَنِي مُلَوِيَّةٍ بَنِي بَكْرٍ
 وَقَدَّرَاتٍ مِنَ الْإِخْنِ (٢) الصُّدُورُ قَلْنَا أَنْلُوا إِنَّا أَخْرَكُ
 مِنَ الْبَغْضَاءِ بَدَلُ السِّلْمِ عُرُ كَانَ أَقْوَمَ إِذْ جَاؤُوا إِلَيْنَا

«Dikkat dikkat, kim benden, Beni Gaylan'a ve Urve'ye bildirecek :
 Zan ediyorum ki yakında Habir ona şu haberi getirecektir :
 İkizin sözünden başka tesirli bir cevap ve bir söz gönderiyorum.
 Muhammed, Rabbi'nin kuludur ve Resûlüdür.

O haktan sapmaz ve zulmetmez.

Biz onu peygamber olarak bulduk.

Tıpkı Musa gibi.

Ona karşı üstünlük taslayan her adam aşağıdır.

İşler paylaşıldığı zaman ne kötü oldu, Beni Kasiyy'in Vecc'deki durumları. (76)

İşlerini zayı ettiler ve her bir kavim için bir baş vardır.

Felâket bazan bir başkasına devredilir.

Biz meşeliklerin arslanlarına geldik ki, Allah'ın askerleri aşikâr bir şekilde onlara doğru yürürler.

Bir öfke üzerine bir topluluğa uyduk, Beni Kasiyy'in topluluğuna, nerede ise onlar için havadan uçuyorduk.

Kasem ederim ki, şayet onlar bekleyip gitmeseydiler elbette onlara askerlerle giderdik.

Böylece biz Liyye'nin arslanları olurduk ve nihâyet orayı kökünden yıkdık ve Husur da yardımsız bırakıldı (77)

(76) Kasiyy: Sakif'in ismidir Vecc: Hüney'n'e yakın bir yerde, Tâif'te bir vâdinin ismidir.

(77) Liyye : Tâif'e yakın bir yerin ismidir. Nusur: Hevâzin'dendir. Bunlar Mâlik b. Avî en-Nasrî'nin kavmidir (Süheylî'ye bak).

Bundan önce Huncyn esnasında, günlerden bir gün vardı ki onun gibisini ne sen iştittin ne de erkek kavimler; onda kanlar akıyordu.

Beni Hutayt'ı bayrakları üzerinde tozun içinde atları eğilmiş oldukları halde katlettik.

Zül-Himâr akıllı olan bir kavmin reisi olmaz, şayet olursa ya cezasını bulur veya o kavim işini bilmeyen bir kavimdir.

Onları ölümünün yolları üzerinde durdurdu, halbuki onları görenler için işler aşikâr olmuştu.

Onlardan kurtulanlar helâka yüz tutmuş oldukları halde kurtuldular ve onlardan çok insanlar katl edildi.

Tevân'ının kardeşi bu işlere fayda sağlamaz güçsüz, çekingen kişi de faide vermez.

Onları helâk etti ve kendisi de helâk oldu.

Onlar onu işlerine malik yaptılar, şecaatlılar, doğanlar ise kaçıp kurtuldular.

Benû Aşf'ı, iyi koşan atlar güzel bir şekilde yürüttüler ki o atlara yem olarak bakla ve arpa az gelir.

Şâyet Kaarib ve kardeşleri olmasaydı ekin tarlaları ve köşkler takışm edilirdi.

Fakat riyâset sarığı bir uğurluluk üzerine giydirilmişti ki ona, işaret eden işâret etti.

Kaaribe itaat ettiler halbuki izzete doğru varan onların dedeleri ve akıllı kimseleri vardı.

Eğer İslâma doğru hidâyet edilirlerse gece sohbeti için toplananlar toplandığı müddetce insanların eşrafı ve onların öncüleri olarak bulunurlar.

Eğer onlar müslüman olmazlarsa onlar Allah'a harb ilan etmişlerdir ki onlar için artık hiçbir yardımcı yoktur.

Nitekim felaket bir harb, Beni Ğaziyyenin kavmiyle Beni Sa'd'i yerinden söküp attı.

Sanki Beni Muaviye b. Bekr bir koyundur da islama doğru meliyor.

*Biz dedik ki : müslüman olunuz, biz sizin kardeşiniz ve göğüsler
düşmanlıktan beri olmuşlardır.*

*Sanki kavm bize doğru sulhten sonra geldikleri zaman
düşmanlıktan dolayı gözleri şaşı olmuştu.»*

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Gaylan, Gaylan b. Seleme es-Sakafi'dir. Urve ise Urve b. Mesûd es-Sakafi'dir.

Düreyd b. Simme'nin katl edilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Müşrikler yenilgiye uğradıkları zaman Taif'e gittiler. Beraberlerinde ise Mâlik b. Avf vardı. Ordu birliklerinin bir kısmı Evtas'da idi. Onların bir kısmı Nahle'ye doğru yol aldılar. Nahle tarafına yönelenlerin içinde ancak Sakif'den Benû Gıyere vardı. Resulüllah (Salallahü Aleyhi ve Sellem)'in atlıları insanlardan Nahle yönüne gidenlerin peşine düştüler. Dağ yollarını tutanların peşlerine düşmediler.

Rabie b. Rüfey b. Ühbân b. Sâlebe b. Rabie b. Yerbû b. Semmâl b. Avf b. İmriül-Kays, Düreyd b. Simme'ye kavuştu. Bu Rabia'ya İbn-i Dügünne denilirdi. Dügünne onun anasıdır. Anası ile künyelenmiştir. (İbn-i Hişâm'ın dediğine göre İbn-i Lize denilir.) Düreyd b. Simme'ye kavuşunca onun erkek devesinin yularından tuttu. O onun bir kadın olduğunu zan ediyordu. Bunun sebebi de, onun devesinin üzerine konulan üstü açık hevdec şeklinde bir sandukun içinde olmasıdır. Hevdec'in içinde olan kişinin erkek olduğunu öğrenince, hevdec'i çöktürdü. Baktı yaşlı bir adamdır. (Onun ismi Düreyd b. Simme idi.) Çocuk onun kim olduğunu bilmiyordu. Düreyd ona şöyle dedi : Bana ne yapmak istiyorsun? Dedi ki :

- Seni katledeceğim. Dedi ki :
- Sen kimsin? Dedi ki :
- Ben Rabia b. Rüfey es-Sülemi'yim.

Sonra kılıcıyla ona vurdu. Fakat bir şey yapamadı. Bunun üzerine o da ona şöyle dedi :

— Anan seni ne kötü silahlandırmış. Yükümün arkasından işte şu kılıcımı al, (eşyalar hevdec denilen sandukun içindeydi), sonra onunla vur. Kemikleri uçurt. Dimağa indir. Çünkü ben de adamlara işte böyle vururdum. Sonra ananın yanına gittiğin zaman ve ona kendin Düreyd b. Sımme'yi katlettiğini haber ver. Vallahi çok günler sizin kadınlarınızı korudum. Benü Süleym iddia eder ki:

Rabia ona vurduğu ve o düştüğü zaman elbisesi açıldı, bir de görüldü ki onun iki ferici ve uyluklarının içi kırtas gibidir. (kırtas, üzerine yazı yazılan sahidedir. Beyazlık yönünden teşbih yapmıştır.) Eğersiz çıplak ata binmesinden dolayı böyle olmuştu. Rabia anasına döndüğü zaman ona onu katlettiğini haber verdi. Bunun üzerine anası şöyle dedi:

— Amma vallahi o senin üç anam azad eden bir adam idi.

Bunun üzerine Amre binti Düreyd, Rabia'nın Düreyd'i katletmesi hakkında şöyle dedi:

لَمْرُكَ مَا خَشِبْتُ عَلَى دُرَيْدٍ	يَطْنُ سُمَيْرَةَ ⁽⁷⁸⁾ جَبَشُ الْمَنَاقِ
جَزَىٰ مَنْهُ الْإِلَهُ بَنِي سُلَيْمٍ	وَعَقَّتْهُمْ بِمَا قَلَوْا عَقَاقِ
وَأَسْقَانَا إِذَا قَدْنَا إِلَيْهِمْ	وِمَاءُ خِيَارِمٍ عِنْدَ التَّلَاقِ
قَرُبَ عَظِيمَةٍ دَانَتْ عَنْهُمْ	وَقَدْ بَلَقَتْ مُوْسُهُمُ التَّرَاقِ
وَرُبُّ كَرِيمَةٍ أَعْتَقَتْ مِنْهُمْ	وَأُخْرَىٰ قَدْ فَكَّكَتَ مِنَ الْوَتَاقِ
وَرُبُّ مُنَوِّ بِكَ مِنْ سُلَيْمٍ	أَجَبْتُ وَقَدْ دَعَاكَ بِلَا رَمَاقِ
فَكَانَ جَزَاؤُنَا مِنْهُمْ عَقُوقًا	وَمَا مَاعَ مِنْهُ مِثُّ سَاقِ
عَنْتَ آتَارُ خَيْلِكَ بَدَا بِنِ	بَذَىٰ بَقَرٍ إِلَىٰ فَيْفِ النَّهَاقِ

«And olsun ki Düreyd'e karşı Sümeire (78) vadisinin çukurunda ümitsizlik ordusundan korkmadım.

Ondan yana İlah, Beni Süleym'in cezasını versin ki yaptıkları şeyle onlara isyan ettiler.

Onlara doğru yedilip götürüldüğümüz zaman karşılaşma esnasında onların hayırlılarının kanlarını bize içirdiler.

*Çok büyük kadınlar vardı ki sen onları müdafaa ettin ve
 halbuki onların nefesleri boğaza çıkmıştı.
 Onlardan çok kerime kadınlar vardı ki onları azad ettin ve
 diğer birtakım kadınlarını da bağlarından çözmüştün.
 Süleym'den çok kimseler vardı ki seni çağırmışlardı
 sen onlara düşmanca bakmaksızın cevap vermiştin.
 Bizim onlardan cezamız isyankârlıktan ve hüzünden oldu.
 Ondan baldırının iliği aktı.
 Eyn'den sonra Zi Bakar'da (79) Nühak'ın çölüne kadar senin atının
 izleri değişti.»*

Amre binti Düreyd yine şöyle dedi :

قَالُوا قَتَلْنَا دُرَيْدًا قَاتُ قَدْ صَدَقُوا فَظَلَّ دَمِي عَلَى السَّرَّالِ يَنْحَدِرُ
 لَوْلَا النَّبِيُّ قَهَرَ الْأَقْوَامَ كُلَّهُمْ رَأَتْ سُلَيْمٌ وَكَمَبُ كَيْفَ تَأْتِمُرُ
 إِذْنُ لَصَبَحَهُمْ غِيبًا وَظَاهِرَةً حَيْثُ اسْتَقَرَّتْ نَوَافِمُ جَفَلَدُ ذَفَرُ

*Dediler ki, Düreyd'i katlettik dedim ki doğru söylediler.
 Bunun üzerine göz yaşlarım gömlek üzerine aktı.
 Kavimlerin hepsini kahreden olmasaydı, Süleym ve Kâ'b'ın
 nasıl birbirine katletmeyi emredeceklerini görürdün.
 Bu takdirde de kerih kokulu çok askerli ordu ikamet ettiği yerde
 elbette onları gün aşırı ve her gün sabahleyin bulurdu.»*

İbn-i Hişam dedi ki :

Denilir ki: Düreyd'i katl eden kimsenin ismi, Abdullah b. Kuney'
 b. Ühbân b. Sâlebe b. Rabie'dir.

EBÜ ÂMİR EL-EŞARİ'NİN KATLEDİLMESİ

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Evtâs tarafına yönelen
 kimselerin izlerine Ebü Âmir el-Eşari'yi gönderdi. O da dağılıp ka-

(78) Sümeyre : Hüneyn'e yakın bir vâdidir. Orada Düreyd b. Simme katl edildi.

(79) Zû Bakar bir yerdir. Nühak, orada bir mevkiin adıdır.

çanlardan bazılarına kavuştu. Onlar onunla süngü harbi yaptılar. Ebû Âmir bir okla vurularak katl edildi. Bunun üzerine bayrağı Ebû Mûsa el-Eşari aldı. O, onun amcasının oğludur. O, onlarla savaştı. Allah muzaffer kıldı, onları yendi İddia ederler ki, Ebû Âmir el-Eşari'yi bir ok ile vuran kişi Seleme b. Düreyd'dir. Onun dizine isabet ettirdi. O, ölünce Seleme şöyle dedi :

إِنْ تَسْأَلُوا عَنِّي فَإِنِّي سَلَمَةٌ إِنْ سَمَّادِيرَ لِيَنَّ تَوَسَّمَةً
أُخْرِبُ بِالسَّيْفِ رُؤُوسَ السَّلَّةِ

«Eğer beni sorarsanız ben Seleme'yim. Semâdir'in oğluyum.

Kim bu hususta düşünmekte ve bunun üzerinde durmakta ise..

Kılıçla müslümanların başlarını vururum.»

Semâdir, onun anasıdır.

Resulûllah'ın Beni Riab için dua etmesi

Beni Nasr Beni Riab içinde savaşı şiddetlendirdiler. Derler ki : Abdullah b. Kays şöyle dedi :

Yâ Resûlallah, Benû Riab helâk oldu. — Bu Abdullah'a İbn-i Evrâ denilir, Beni Vehb b. Riâb'dan birisidir. Yine derler ki : Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

«Ey Allah'ım başlarına gelen musibetin onlardan götürdüğü şeyi geri ver.»

Mâlik b. Avf'in kavmine tavsiyeleri ve Zübeyr'in onlarla karşılaşması

Hevâzin hezimete uğradıklarında Malik bin Avf gitti ve iki dağ arasındaki yüksek bir mevzide kavminden birtakım süvarilerin içinde durdu ve arkadaşlarına şöyle dedi :

— Durunuz ki zayıflarınız yürüsün ve geridekileriniz kavuşsun.

Ve hezimete uğrayanlar gelip onlara kavuşuncaya kadar orada durdular. Bunun üzerine Mâlik b. Avf bu hususta şöyle dedi :

وَلَا كَرْتَابَ عَلَى مُحَاجٍ لَعَنَ عَلَى الصَّارِبِ الطَّرِيقُ
وَلَوْ لَا كَرُّ دُهْمَانَ بْنِ نَضْرِ لَدَى النَّعْلَاتِ مُنْدَقِعُ الشَّدِيقِ
لَأَبَتْ جَنْفَرُ وَبَنُو هِلَالٍ خَرَّابًا مُخْفَيْنَ عَلَى شُعْفُونِ

Şâyet Muhâc üzerinde iken iki hamle olmasaydı, elbette yol, Atarî'tin üzerine daralacaktı. (80)

Şâyet Şedik (81) bölgesinin kenar bir yerindeki hurmalıkların yanında Dühman b. Nasr'ın hamlesi olmasaydı elbette Cafer ve Benû Hilâl onlardan hezimete uğrayanlar birbir peşine meşakkatlere düşerek hakir ve zelil vaziyette geri dönerlerdi.»

İbn-i Hişâm dedi ki :

Bu beytler Mâlik b. Avf'ın bu günden başka bir gün hakkında söylediği şiirlerdir. Bunun delili de Düreyd b. Simme'nin bu mevzu-un baş tarafındaki şu sözüdür :

«Kâb ve Kilâb ne yaptılar? Onlar da dediler ki :

«Onlardan hiçbir kimse bu toplulukta hazır bulunmadı.» Cafer Kilâb'ın oğludur. Halbuki : Mâlik b. Avf bu beytlerde şöyle demiş :

«Elbette Cafer ve Benû Hilâl geri dönerlerdi.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Bana şu haber geldi ki, Mâlik ve arkadaşları dağ yolundaki yük-sek bir yerde idiler. O sırada atlılar görüldü. Mâlik arkadaşlarına şöyle dedi :

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki :

— Bir kavmi görüyoruz ki, onlar mızraklarını atlarının kulakla-rının arasına koymuşlar, uylukları uzuncadır. O da şöyle dedi :

— İşte onlar Beni Süleym'dir. Size karşı onlardan bir zarar gel-mez.

İleri doğru gittiklerinde vadinin çukuruna doğru yol aldılar. Son-ra onların peşine gelen diğer bir atlı gurubu daha görüldü. Bunun üzerine arkadaşlarına şöyle dedi :

(80) Muhâc : Onun atının ismidir. Atarî ise utrûtun cemidir, usfûr vez-ninde, karın tokluğuna çalışan hizmetçi ve işçi demektir.

(81) Şedik : Tâif toprağında bir vadidir. Oranın bölgelerinden bir böl-gedir.

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki :

Bir kavmi görüyoruz ki mızraklarını genişlemesine koymuşlar, atlarının üzerinde alametleri olmadığı bir haldedirler. O da şöyle dedi :

— İşte onlar Evs ve Hazrec'dir. Onlardan size bir zarar gelmez.

O tepeliğin dibine vardıklarında Benü Süleym'in yolunu tuttular. Sonra bir süvari görüldü. Bunun üzerine arkadaşlarına dedi ki :

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki :

— Uylukları uzunca bir süvari görüyoruz. Mızrağını omuzu üzerine koymuş başına bir kırmızı sarık bağlamıştır. O da şöyle dedi :

— İşte o Zübeyr b. Avvâm'dır. Lât'a yemin ederim ki elbette o size bulaşır onun için yerinizde sebat ediniz.

Zübeyr o iki dağ arasındaki tepelik yerin dibine vardı, kavm onu gördüler. O ise onlara saldırdı. Onları oradan çıkartıp uzaklaştırmaya kadar onlarla süngüleşti.

Seleme'nin kaçması hakkında söylediği şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Seleme b. Düreyd karısını bineğiyle sevk ederek onları da yolda bırakıp geçtiği halde şöyle dedi :

نَسِيتِي مَا كُنْتُ غَيْرَ مُعَابَةٍ وَلَقَدْ عَرَفْتُ غَدَاةَ نَفِ الْأَطْرُبِ
أَنْي مَنَعَكَ وَالرَّكُوبُ مُحَبَّبٌ وَمَسَبَّتْ خَلْقَكَ مِثْلَ سَفَى الْأَنْكَبِ
إِذْ فَرَ كُلُّهُ مُهَذَّبٌ ذِي لَمَّةٍ عَنْ أَمْرِ وَخَلْبٍ لَمْ يُغَيِّبِ

*İsâbet almadığın müddetce sen benim unuttuğumu sandın.

Ezrüb'ün dağının alt yanında o sabah bildin ki : (82)

Ben seni korudum. Senin ardından bir yöne eğilmiş gibi yürüdüğüm halde bineğe binmen pek sevimlidir.

Ayıplardan safi, seferde arkadaşları olan herkes anasından ve arkadaşından kaçıp dönmediği bir sırada.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Bana şiir ilim ehlinde kendisine güvendiğim bir kimse şunu haber verdi.

Ebü Âmir el-Eşari Evtâs gününde müşriklerden on kardeşle karşılaştı. Onlardan biri onun üzerine saldırdı, Ebü Âmir de onun üzerine saldırdı. Onu İslama davet etti. Ve Allah'ım şahit ol, dedi ve bu tarzda dokuz kişiyi öldürdü.

— Ey Allah'ım, şahid ol.

Sonra başka biri onun üzerine hamle yaptı. Ebü Amir de onun üzerine saldırdı onu islama davet ediyordu ve şöyle diyordu :

«Ey Allah'ım şahid ol.» Bunun üzerine adam şöyle dedi :

— Ey Allah'ım şahid olma. Bunun üzerine Ebü Âmir kendini ondan çekti o da kurtuldu. Sonra o adam müslüman oldu ve islamiyetini güzel yaşadı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu gördüğünde şöyle derdi :

İşte bu, Ebü Âmir'in kaçkınıdır. Sonra Beni Cüsem b. Muaviye'den Haris'in iki oğlu Alâ ve Evfâ Ebü Âmir'e saldırdılar. Onlardan biri onun kalbine, diğeri de onun dizine isabet ettirdi ve onu katlettiler. Ebü Müsa el-Eşari de onların peşini takib etti, o ikisini yakaladı ve onları katletti. Bunun için Beni Cüsem b. Muaviye'den bir adam onlara ağıt yakarak şöyle dedi :

إِنَّ الرِّبِّيَّةَ قَتَلُ الْقَلَاءِ وَأَوْفَى جَيْمًا وَلَمْ يُسْنَدَا
مَّا أَقَاتِلَانِ أَبَا عَامِرٍ وَقَدْ كَانَ ذَا عَجَبٍ^(۱) أُرْبَدَا
مَّا تَرَكَاهُ لَدَى مَرْكَئٍ كَانَ عَلَى عِطْفِهِ مُجْسَدَا
فَلَمْ تَرَ فِي النَّاسِ شَيْئَيْنِمَا أَقْلَ عِتَارًا وَأَزَمِي يَدَا

«Alâ ve Evfâ'nın birlikte katl edilmeleri ve son demlerinde kendilerine kavuşulmayıp kendilerini tutan bir yere dayandırılmaları zarar ve musibettir.

Onlar Ebu Amir'in kaatilleri idiler, üzerinde kanalları bulunan hareketli kılıçların sâhibi idiler.

Onlar onu bir savaş yerinde bıraktılar, sanki onun omuzbaşları üzerinde zaferanla boyanmış bir elbise var idi.

İnsanların içinde onlar gibi düşüp kaymaca daha az durumda ve ok atıcılıkta elce daha atıcı ele sahib hiçbir kimseyi göremezsin.»

**Resulüllah'ın sahabelerini zaif kişilerin
katl edilmesinden nehy etmesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana arkadaşlarımızdan birisi haber verdi ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile işte o zaman bir kadına rastladık. Hâlid b. Velid onu katletmişti. Onun baş ucunda ise kalabalık bir topluluk vardı. «Bu nedir?» dedi. Dediler ki :

«Bir kadındır. Hâlid b. Velid onu katletmiştir.» Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisiyle beraber olan kimselerden birisine şöyle dedi :

«Hâlid'e kavuş ve ona de ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seni, çocuk, veya kadın veya işçi, ve kendisiyle yardım görülen köle gibi kimseleri katletmenden nehy etti!»

Bicâd ve Şeymâ'nın durumu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Beni Sad b. Bekr'den birisi bana haber verdi ki :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) işte o günde şöyle dedi :

Eğer Bicâd'a gücünüz yeterse onu elinizden kaçırtmayınız. O Beni Sad b. Bekr'den bir adamdı. Bir iş işlemişti. Müslümanlar onu ele geçirdikleri zaman onu ve onun ehlini önlerine kattılar ve onunla birlikte Şeymâ binti Hâris b. Abdul-Uzzâ'yı da sevkettiler. Bu Şeymâ Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sütten kızkardeşidir. Şeymâ'ya şefkathı davranmadılar bilakis şiddetli muameleye tabi tuttular. Bunun üzerine o müslümanlara şöyle dedi : «Biliniz ki vallahi ben sizin arkadaşınızın sütten kızkardeşiyim.» Onlarsa onu doğrulamadılar ve onu Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Yezid b. Ubeyd es-Sa'd'î şöyle haber verdi :

Şeymâ, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kadar getirildiğinde şöyle dedi :

— Yâ Resulellah, ben senin sütten kızkardeşinim. Buyurdu ki :

— Bunun alâmeti nedir? Dedi ki :

— Ben seni uyluklarımın üstünde taşıırken, sırtımdan beni ısır-
mıştın. Halen izi vardır. Dedi ki :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) alâmeti tanıdı, ridasını
onun için serdi ve onu üzerine oturttu ve şöyle dedi :

— Eğer istersen sevgi ile ikrâm ile benim yanımda kal. Eğer sa-
na yararlı olmamı ve kavmine dönmeyi arzu edersen bunu yaparım.

O da dedi ki :

— Hayır, bilakis beni yararlandır ve beni kavmime geri gönder.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona
birtakım menfaatlar sağladı ve onu kavmine geri gönderdi. Benû
Sa'd iddia etti ki, ona, kendisine Mekhûl denilen bir kölesini ve bir
de câriye verdi. O da onları birbiri ile evlendirdi. Halen o ikisinin
nesli onların içinde yaşamaktadır.

İbn-i Hişâm dedi ki :

Allah Azze ve Celle Huneyn günü hakkında şu âyetini indirdi :

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ

«And olsun ki, Allah birçok yerlerde ve Huneyn gününde sizin
çokluğunuz sizi ucbe düşürdüğü bir sırada size yardım etmiştir.»

Bu, şu kavline kadar :

وَأُولَٰئِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ

«İşte bu, kâfirlerin cezasıdır.»

Huneyn gününde şehid düşenlerin isimleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Huneyn gününde müslümanlardan şehid düşenlerin isimleri şun-
lardır :

Kureys'den olan Beni Hâşim'den : Eymen b. Ubeyd'dir.

Beni Esed b. Abdul-Uzzâ'dan : Yezid b. Zemee b. Esved b. Mut-
talib b. Esed'dir. Kendisine Cenâh denilen bir atı ona galebe çaldı
ve katl olundu.

Ensâr'dan : Sürâka b. Hâris b. Adıyy vardı. Beni Aclân'dandır.

Eş'arîler'den : Ebû Âmir el-Eşarî vardır.

Huneyn'in mal ve esirlerinin toplatılması

Sonra Huneyn esirleri ve malları, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selem)'in yanına toplandı. Ganimetlerin başında Mes'ûd b. Amr el-Gıfârî vardı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selem) esirlerin ve malların Ci'dâne'ye kadar götürülmesini emr etti ve onlar orada tultuldular.

Huneyn gününde Büceyr'in şiiri

Büceyr b. Züheyr b. Ebi Selmâ. Huneyn gününde söyle dedi :

لَوْلَا إِلَٰهُهُ وَجَدَهُ وَلَيْتُمْ
بِالْجِزْعِ يَوْمَ حَبَا لَنَا أَقْرَانَا
مِنْ بَيْنِ سَاعِ تَوْبَةٍ فِي كَفِّهِ
وَاللَّهِ أَكْرَمَنَا وَأَظْهَرَ دِينَنَا
وَاللَّهِ أَهْلَكَكُمْ وَفَرَّقَ جَمْعَهُمْ
وَإِذْ لَمْ يَسْتَخَفْ الرَّعْبُ كُلَّ جَبَانٍ
وَسَوَاحِجُ يَكْبُوتَ لِلْأَذْقَانِ
وَمُقَطَّرُ بَسَاتِيكِ وَلَبَانٍ
وَأَعْرَافُنَا بِعِبَادَةِ الرَّحْمَنِ
وَأَذْلَهُمْ بِعِبَادَةِ الشَّيْطَانِ

«Şayet İlah ve onun Kulu olmasaydı, korku her korkağın aklını başından aldığı zaman geri kaçırdınız.

Bizim akranımız, bize itiraz ettiği ve denizde yüzer gibi atlar çeneleri üzerine düştükleri gündeki vâdinin yamacında...

Elbisesini avucuna alıp koşan ve turnaklarının ön uçlarıyla ve göğüsleriyle yanına vurulmuş atlara varıncaya kadar.

Allah bize ikrâm etti ve dinimizi gâlib kıldı ve Rahmân'a ibâdetle bizi aziz kıldı.

Allah onları helâk etti ve topluluklarını dağıttı ve onları şeytânâ ibâdet etmekle zelil kıldı.»

İbn-i Hişâm dedi ki : Bâzı râviler o beyitlerin içinde şu beytleri de rivâyet ederler :

إِذْ قَامَ عَمَّ يَنْبِكُمْ وَوَلِيَّهُ
أَيْنَ الَّذِينَ هُمْ أَجَابُوا رَبَّهُمْ
يَدْعُونَ : يَا لَكَيْبَةِ الْإِيمَانِ
يَوْمَ الْفَرِيقِ وَبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ

«Peygamberinizin amcası ve onun velisi : «Ey iman ordusu, diye çağır-
maya kalkışkları zaman,
Ureyz ve Bey'atür-Rıdvân gününde Rablerine icâbet eden o kimseler
nerededirler.» (83)

Abbás b. Mirdás'ın Huneyn günü hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Abbás b. Mirdás Huneyn günü hakkında şöyle dedi :

إِنِّي وَالسَّوَامِجُ يَوْمَ جَعَمٍ وَمَا بَلَّوْا الرَّسُولُ مِنْ الْكِتَابِ
لَقَدْ أَحْيَيْتُ مَا لَقِيتُ نَعِيفُ بِحَنْبِ الشَّعْبِ أَمْسٍ مِنَ الْعَذَابِ
هُمْ رَأْسُ الدَّوِّ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ قَتَلَهُمُ اللَّهُ مِنَ الشَّرَابِ
هَزَمْنَا الْجَمْعَ جَمَعَ بَنِي قَيْسٍ وَحَكَّتْ بَرْكَوَاهُ بَنِي رِثَابِ
وَمِزْمَانٍ هِلَالٍ غَادَرْتَهُمْ بِأَوْطَاسٍ تَعَفَّرُوا بِالْأَثَرِ
وَلَوْ لَاقَيْنَا جَمَعَ بَنِي كَلَابِ لَقَامَ نَسَاؤُهُمُ وَالنَّعْمُ كَادِ
رَكْنَا الْخَيْلَ فِيهِمْ بَيْنَ بُسٍ إِلَى الْأَوْرَالِ تَنْحَطُّ بِالنَّهَارِ
بَذَى لَجَبِ رَسُولِ اللَّهِ فِيهِمْ كَتَبْتَهُ تَعَرَّضَ لِقَرَارِ

«Ben ve suda yüzer gibi koşan atlar toplanma gününde ve Resûl'ün
Kitabdan (Kur'an'dan) okuduğu günde,
Dün boğazın yanında Sakî'in karşılaştığı azabı, and olsun ki sevdim.
Onlar Necid halkı içinden düşmanın başıdırlar.
Onların ölümü, bizi sevindirdi.
Benî Kasiyy topluluğunu yenilgiye uğrattık.
Harp onların göğsünü Benî Riab ile şiddetle çiğnedi.
Hilâl'dan Sırm kabilesi, onları, Evtâs'ta toprakla çiğnenmiş oldukları
halde terketti. (84)

(83) Ureyz : Medine'de bir vâdidir.

(84) Sırm : Büyük bir kabileden kopmuş evler topluluğudur. Evtâs : Bir mevkidir.

(85) Büss : Benî Cuşmı yurdunda bir mevkidir.

Şayet onların hüznü kadınları Beni Kilâb'ın topluluğu ile karşılaşsalar elbette toz kalkardı.

Onların içinde atları koşturduk, Büss'den ta siyâh üç dağa kadar olan yerlerde ganimet edip kapıp kaçırdıklarıyla onların nefesleri yüksekten çıkıyordu. (85)

Sesleri çok bir ordu ile Resûlullah da onların içinde olduğu hâlde onun ordusu kılıçla vuruşma arzuluyordu.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : « تَعَفَّرُ بِالتَّرَابِ »

sözü, İbn-i İshak'ın gayrındandır.

İbn-i Ufeyyif en-Nasri'nin İbn-i Mirdâs'a karşı reddiyesi

Atiyye b. Ufeyyif en-Nasri de (İbn-i Hişâm'ın bize haber verdiği-gine göre) ona şöyle cevap verdi :

أَفَاخِرَةُ رِفَاعَةَ فِي حُنَيْنٍ وَعَبَّاسُ بْنُ رَاضِيَةِ الْعِجَابِ
فَأَنَّكَ وَالْفِجَارُ كَذَاتِ مِرْطٍ لَرَبَّتِهَا وَتَرَفُلُ فِي الْإِهَابِ

«Ey Rifae ve az sütlü koyunların oğlu Abbas, Huneyn'de iftiharlı mısın.

Seni başkalarına karşı iftihar edip böbürlenmekten sakındırırım.

Böyle iftiharlandığın takdirde ev hanımının elbisesini giyen hizmetçi bir kadın gibi elbise içinde salına salına gezer olursun.»

İbn-i İshak şöyle dedi :

Atiyye b. Ufeyyif bu iki beyti, Abbâs Hevâzin üzerine Huneyn gününde çok ileri gittiği zamanda söyledi. Rifâe ise Cüheyne'dendir.

Abbâs b. Mirdâs'a âid diğer bir şiir

İbn-i İshâk dedi :

Yine Abbas b. Mirdâs şöyle dedi :

يَا حَاتِمَ الثَّبَاءِ إِنَّكَ مُرْسَلٌ بِالْحَقِّ كُلُّ هُدَى السَّبِيلِ هَذَا
إِنَّ إِلَهَ بَنِي عَلِيٍّ مَحَبَّةٌ فِي خَلْقِهِ وَمُحَمَّدًا سَمَّاكَ

ثُمَّ الَّذِينَ وَنَوْنَا عَاهِدَهُمْ
 رَجُلًا بِهِ ذَرْبُ السَّلَاحِ كَأَنَّهُ
 يَفْشَى دَوَى النَّسَبِ الْقَرِيبِ وَإِنَّمَا
 أُفْهِكَ أَتَى قَدْ رَأَيْتُ مَكْرَهُ
 طَوْرًا يُعَانِقُ بِالْذِّبْنِ وَتَارَةً
 يَفْشَى بِهِ هَامَ السَّكَاةِ وَلَوْ تَرَى
 وَتَبَوُّ سُلَيْمٍ مُنْقُوتِ أَمَانَةٍ
 يَمْشُونَ تَحْتَ لَوَائِهِ وَكَأَنَّهُمْ
 مَا يَرْجَحُونَ مِنَ الْقَرِيبِ قَرَابَةً
 هَذَى مَشَاهِدُنَا الَّتِي كَانَتْ لَنَا
 جُنْدٌ بَعَثَتْ عَلَيْهِمُ الصَّحَاكَ
 لِمَا تَكْتَفُهُ الْعَدُوُّ يَرَاكَ
 يَنْبَغِي رِضَا الرَّحْمَنِ ثُمَّ رِضَاكَ
 تَحْتَ التَّجَاجُجِ بَدَنُ الْإِفْرَاكَ
 يَقْرَى الْجَاحِمُ صَارِمًا بَنَّاكَ
 مِنْهُ الدَّبَى عَابَتْ كَأَن شَفَاكَ
 صَرَبًا وَطَلَقْنَا فِي الدَّوِّ دِرَاكَ
 أَشَدَّ الْقَرِينِ أُرْدَنْ ثُمَّ عِرَاكَ
 إِلَّا إِطَاعَةَ رَبِّهِمْ وَهَوَاكَ
 مِنْ رُوقَةٍ وَوَلِيْنَا مَوْلَاكَ

«Ey nebilerin hâtemi, muhakkak ki sen hakkile bir mürselsin, yolun bütün hidâyeti senin hidâyetindir.

Çünkü İlâh halkı içinde senin üzerine mahabbet kurdu ve seni Muhammed ismiyle isimlendirdi.

Sonra kendileriyle ahdeleştiğin şeyi yerine getiren kimseler bir askerdir ki onların başlarında Dakhkâk'ı gönderdin.

Bir adamı ki, onda silâhın keskinliği ve nüfûzu vardır, sanki o, düşman onu kuşattığı zaman seni görüyordu.

Yakın nesebli kimselere kamçı ile vuruyordu, ancak Rahmân'ın rızasını sonra da senin rızasını talep ediyordu.

Sana haber vereyim ki :

Ben dağılan tozların altında onun saldırısını gördüm.

Şîrk koşmanın dimağına darbe indiriyordu.

Bâzan elleriyle boğaz boğaza geliyor, bazan dimağın üstüne gelen kafa kemiklerini ziyade keskin bir kılıç ile kesiyordu.

O kılıçla şecaatlı kişilerin başlarına darbe indirirdi.

Şâyet benim ondan gördüğümü sen görseydin sana şîfâ olurdu.

Benû Süleym, onun önünde süratlice düşmana birer peşine kılıçla vurmak ve mızrak ile dürtmektedirler.

Onun bayrağının altında yürüyorlar, sanki onlar yatağın arslanıdır da orada harpte müdâfaayı murad ettiler.

Hısımdan yakınlık ummazlar, ancak Rablerinin taatını ve seni sevmeyi umarlar.

Bu, bizim için bilinen hâzır bulunma yerleridir, bizim velimiz ise senin Mevlândır.»

Abbâs b. Mirdâs yine şöyle dedi :

إِنَّمَا تَرَى يَأْتُمُ قَرُونَ خَيْلَنَا
أَوَّمَى مَقَارِعَهُ الْأَعَادَى دَهْنَهَا
قَلْبٌ قَائِلَةٌ كَفَاهَا وَقَمْنَا
لَا وَنَدَّ كَالْوَقْدِ الْآلَى عَقَدُوا لَنَا
وَقَدْ أَبُو قَطْنٍ خُرَابُهُ مِنْهُمْ
وَالْقَائِدُ لِلْمَنَةِ الَّتِي وَفَى بِهَا
جَمَعَتْ بَنُو عَوْفٍ وَرَهْطُ مُحَاشِينَ
فَهَذَا إِذْ نُصِرَ النَّبِيُّ بِالْأَمْنَا
فُرْنَا بِرَأْيِهِ وَأُوزِنَتْ عَقْدُهُ
وَعَدَاهُ نَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ جَنَاحُهُ
كَانَتْ إِبَاجَتُنَا لِذَا عَى رَبَّنَا
فِي كُلِّ سَابِقَةٍ تَحْمِيَرٍ سَرَدَهَا
وَلَنَا عَلَى يَدَيْهِ حُنَيْنٍ مَوْكِبُ
نُصِرَ النَّبِيُّ بِنَا وَكُنَّا مَفْشَرًا
فُودًا^(٢) غَدَاتِنْدُ هَوَازِنَ بِالْقَنَا
إِذْ خَافَ حَدَثُ النَّبِيِّ وَأَسْتَدُوا
نَدْعَى بَنُو جُشَمٍ وَنَدْعَى وَسَطُهُ
حَتَّى إِذَا قَالَ الرَّسُولُ مُحَمَّدٌ
رُخْنَا وَلَوْ لَا نَحْنُ أَجَعَفَ بَأْسُهُمْ

مِنْهَا مُعْطَلَةٌ تَقَادُ وَظَلَّةُ
فِيهَا نَوَافِدُ مِنْ جَرَّاحٍ تَنْبِيْ
أَزَمَ الْحُرُوبُ قَسِرَ بِهَا لَا يُفْرَغُ
سَبِيًّا بِحَبْلِ مُحَمَّدٍ لَا يَقْطَعُ
وَأَبُو الْقَيْوُوثِ وَوَاسِعٌ وَالْقَنْعُ
نَسَمَ لِلْبَيْنِ قَمَّ^(٥) الْفُتُ أَفْرَعُ
سَيْتًا وَأَحْلَبَ^(٦) مِنْ خُنَافٍ أَرْبَعُ
عَقْدَ النَّبِيِّ لَنَا لَوَاهُ يَلْمَعُ
تَجْدَ الْحَيَاةِ وَسُودَدَا لَا يُرْعُ
بِيَطَاحٍ مَكَّةَ وَالْقَنَا يَنْهَزُ
بِالْحَقِّ مِنْهَا حَاسِرٌ وَمَقْتَمُ
دَاوُدُ إِذَا نَسَجَ الْمَلِيدَ وَبِيعُ
دَمَعُ التَّمَّاقِ وَهَضْبَةُ مَا تَقْلَعُ
فِي كُلِّ نَائِبَةٍ نَصْرٌ وَنَنْفَعُ
وَالْحَلِيلُ بِفَرْهَا عَجَاجُ يَنْطَلُ
جَمَاعًا تَكَادُ الشَّمْسُ مِنْهُ تَحْمَعُ
أَفَنَاهُ نَصْرٍ وَالْأَسِنَّةُ شُرْعُ
أَبْنَى سُلَيْمٍ قَدْ وَفَّقْتُمْ فَارْضُوا
بِالْمُؤْمِنِينَ وَأَحْرَزُوا مَا جَمَعُوا

«Ey Ümm-ü Ferve, eğer atlarımızı görürsen onlardan muattâl olup ye-
dilen ve topal hale gelenler vardır.

Düşmanların süngülerle vuruşması onların etlerini zayıf düşürdü.

Onlarda kan akıtan açılmış yaralar vardır.

Şunu çok söyleyen kadınlar vardır :

Bizim harplerin şiddetine düşmemiz, bize kâfidir, o harbin kendisi artık
korkulur değildir.

İlk elçi heyeti gibi bir heyet yoktur.

Onlar bize Muhammed'in kesilmeyen ipiyle boynumuza bir bildirme
alâmeti bağladılar.

Bu, Ebû Katn'ın elçi heyetidir.

Hüzâbe, Ebu'l-Guyâs, Vasi ve Mikne' onlardandır.

Bir yüz kişinin kumandanı da onlardandır ki o yüzü, dokuz yüzün üze-
rine koydu böylece tam bin oldu.

Benu Arf ve Muhâşin kavmi altı kişi topladı ve Hufâf (86) kabîle-
sinden de dört kişi toplandı.

İşte orada peygamber bizim binimizle muzaffer olduğu zaman, peygam-
ber bizim için parıldayan bir sancak akd etti.

Biz de onun bayrağı sebebiyle ve onun akdedilmesiyle hayatın şerefine
nâil olduk ve ona vâris olduk ki artık elimizden gitmez.

Biz Peygamberle birlikte olduğumuz sabahı onun kanadı da Mekke'nin
vâdisinde olduğu ve mızraklar hareket ettikleri zaman Rabbimizin
dâvetçisine icâbetimiz hakkıyla oldu.

Bizden üzerinde sırık olmayanlar vardı ve başında miğfer olanlar vardı.
Her bir kâmil zırk içinde ki Davud ve Tübbe onların dokunmalarını
seçmişlerdi. (87)

Bizim Huncynin iki su kuyusunda atlı ve yaya bir cemaatımız vardır ki
nişakın dimağına darbeyi indirdiler ve yerinden sökülüp atılmayan
yüksek dağlar ve tepelerimiz vardır.

Peygamber bizimle muzaffer oldu biz felâketli günlerin hepsinde bir
topluluk idik, zarar veriyorduk ve menfaat veriyorduk.

Ertesi gün Hecvâzine karşı süngülerle müdafaa ettik.

Atlar ise bir yerde idi ki yükselen ve dağılan toz onları örtüyordu.

O sıra Peygamber onların ukubetinden korktu ve onlar bir topluluğu
dağa yükselttiler.

(86) Hufaf : Kabilenin, kendisine nisbet edildiği bir adamın ismidir.

(87) Tübbe' : Yemen meliklerinden bir meliktir.

Güneş batmak üzere idi.

Benü Cuşem çağırılırdı ve onun arasından muzafferiyet için bulunan çeşitli kabilelerden toplanan topluluk da çağırılırdı.

Mızraklar ise dürtmeğe eğilmiş vaziyette idiler.

Nihayet Muhammed Resûlullah :

«Ey Süleym, yerine getirdiniz artık ellerinizi kaldırmız, dediği zaman, biz yürüdük.

Şâyet biz olmasaydık mü'minlere zarar verip onları eksilttiler ve topladıkları kimseleri gizlediler.»

Yine Abbâs b. Mirdâs, Huneyn günü hakkında şöyle dedi :

عَمَّا مَجْدَلٍ مِنْ أَهْلِهِ قَتَلُ	فَطَلَّ أَرَبُكَ قَدْ خَلَا فَا مَصَانِعُ
دِيَارُ لَنَا يَا بَجْلُ إِذْ جُلُّ عَيْشِنَا	رَحَى وَصَرَفُ الدَّارِ لِحَى جَائِعُ
حُبَيْبَةُ آلِوتَ بِهَا غُرْبَةُ النَّوَى	لَبِينَ قَوْلِ مَاضٍ مِنَ الْبَيْشِ رَاجِعُ
فَإِنْ تَبَتَّيْ الْكُفَّارَ غَيْرَ مَلُومَةٍ	فَإِنِّي وَزِيرٌ لِلنَّبِيِّ وَتَابِعُ
دَمَانًا إِلَيْهِمْ خَيْرٌ وَفِدَا عَلَيْهِمْ	خُرْبِمَةً وَلِلرَّأَرِ مِنْهُمْ وَوَاسِعُ
فَقَتْنَا بِأَلْفٍ مِنْ سُلَيْمٍ عَلَيْهِمْ	لَبِئْسَ لَمْ مِنْ نَسِجِ دَاوُدَ رَائِعُ
نُبَايُهُ بِالْأَخْشَبِينَ وَإِنَّمَا	يَدُ اللَّهِ بَيْنَ الْأَخْشَبِينَ نُبَايِعُ
فَجُسْنَا مَعَ الْمَهْدِيِّ مَكَّةَ عَنُودَ	بِأَسْيَانَا وَالتَّفْعُ كَابٍ وَسَاطِعُ
عَلَانِيَةً وَالْحَلِيلُ يَفْشَى مُتَوَهَّ	جَمِيمٌ وَأَنْ يَنْ دَمَ الْجَوْفِ نَاقِعُ
وَبَوْمَ حُنَيْنٍ جَبَنَ سَارَتْ هَوَازِنُ	إِلَيْنَا وَهَاقَتْ بِالنَّفُوسِ الْأَضَالِجُ
صَبْرًا مَعَ الضَّحَاكِ لَا يَسْتَفِرُّنَا	قِرَاعُ الْأَعَادِي مِنْهُمْ وَالْوَقَائِعُ
أَمَامَ رَسُولِ اللَّهِ يَخْفِقُ قَوْقَنَا	لِوَاهِ كَخُذُرُوفِ السَّحَابَةِ لِأَمِغُ
عَشِيَّةَ ضَحَّاكِ بْنِ سُنَيَّانٍ مُقْتَصِرِ	بِسَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ وَالْمَوْتُ كَانِعُ
نُدُودُ أَحَاثَا عَنْ أَجِينَا وَلَوْ تَرَى	مَصَالًا لَكُنَّا الْأَفْرِينَ تَنَائِعُ

وَلَكِنَّ دِينَ اللَّهِ دِينَ مُحَمَّدٍ رَضِينَا بِهِ فِيهِ الْهُدَى وَالشَّرَافُ
أَقَامَ بِهِ بَعْدَ الضَّلَالَةِ أَمْرَنَا وَآلِسَ لِأَمْرِ تَعَالَى اللَّهُ دَافِعُ

«Micdel, ehkinden değişmiş eskimiş, Mütâli ve Erik'in Mitlâ'sı ve ardından su havuzları boş kalmıştır. (88)

Ey Cüml, bizim öyle tulerimiz vardır ki, yaşayışımızın = geçimimizin ekserisi nimettidir, evlerin yurdun felâketlere uğraması kabileyi toplayıcıdır. (89)

Sevgililik ki ondan firkattan dolayı ayrılık gurbeti gider, hiç geçmiş hayat geri döner mi?

«Eğer sen kınamaksızın kâfirleri arz uedersen ben peygamberin veziriyim ve ona tabiiyim.

Bizi onlara hayırlı bir elçiler heyeti davet ettiler.

Bildim ki onlar, Huzeyme, Merrâr ve Vâsi'dir.

Bizler Süleym'den binlerce kişi olarak geldik. Üzerlerimizde Dâvud'un dokuduğu hayret uyandıran demir zırhlar bulunmaktaydı.

Mekke'deki iki Ahşeb dağı arasında ona bey'at ederiz ve ancak

Ahşeb isimli iki dağın arasında Allah'a çağırır, biz ona bey'at ederiz.

Hidâyete ermiş olan zât ile birlikte kahren kılıçlarımızla Mekke'yi çiğnedik. O sırada toz yükselip dağılmaktaydı. (90)

Âşikâr bir şekilde atların sırtlarını, ter ve içten gelen çok sıcak kan bürüyordu.

Huneyn gününde Hevâzin bize doğru yürüdü ve kaburgalar nefesleri sıkıştırıp daralttığı zaman,

Dahhâk ile birlikte sabrettik. Düşmanların vuruşması ve vâkialar bizi elbetteki korkutmaz.

Resulüllah'ın önünde, üstümüzde parıldayan sancak, bir bulutun ucu gibi dalgalanır olduğu hâlde.

Akşam üstü Dahhâk b. Süfyân, Resulüllah'ın kılıcıyla vurucudur, ölüm ise yaklaşmıştır.

(88) Micdel : Bir mevkidir. Mütâli : Necid'de bir dağdır. Mitla : Sakız ağacı bitiren yumuşak topraklı düz bir yerdir. Erik bir mevkidir.

(89) Cüml : Bir kadının ismidir.

(90) Hidâyete ermiş'den maksad Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'dir.

Kardeşlerimizi kardeşlerimizden def' ediyorduk. Şayet insanlara bir saldırıyı hak görsek, elbette onların daha yakını olan Hevâzin'e tâbi olurduk. (91)

Fakat Allah'ın dini Muhammed'in dinidir, ona râzı olduk, hidâyet ve şeriatlar = ahkâm ondadır.

Dalâletten sonra bizim işimizi onunla doğrulttu ve Allah'ın takdir ettiği bir işi def'edici hiçbir kimse yoktur.»

Abbâs b. Mirdâs yine Huneyn günü hakkında şöyle dedi :

تَقَطَّعَ بَاقٍ وَضَلَّ أُمُّ مُؤَمِّلٍ	بِأَقْبَسِةٍ وَاسْتَبَدَّلَتْ نِيَّةَ خُلُقَا
وَقَدْ حَلَّتْ بِاللَّهِ لَا تَقَطَّعُ الْقَوَى	فَاصْدَقَتْ فِيهِ وَلَا بَرَّتِ الْخُلُقَا
خُفَافِيَّةً بَطْنُ الْقَبِيحِ مَصِفُهَا	وَتَحْتَلُّ فِي الْبَادِي وَجَرَّةً قَالِمُرَا
فَإِنْ تَتَّبِعِ الْكُفَّارَ أُمُّ مُؤَمِّلٍ	فَقَدْ رَوَدَتْ قَلْبِي عَلَى نَائِبِهَا شَفَا
وَسَوْفَ يُنَبِّئُهَا الْخَبِيرُ بِأَنَا	أَتَيْنَا وَلَمْ نَطْلُبْ سِوَى رَبَّنَا حِلْفَا
وَأَتَانَا مَعَ الْهَادِي النَّسِيُّ مُحَمَّدٌ	وَقَيْنَا وَلَمْ يَسْتَوْفِهَا مَشْرُ الْفَا
يُمْتِنَانِ صِدْقِي مِنْ سُلَيْمٍ أَعَزَّة	أَطَاعُوا أَفَاقِيضُونَ مِنْ أَمْرِهِ حَرْفَا
خُلُفٌ وَذَكَوَانٌ وَعَوْفٌ تَحَالَمٌ	مَصَاعِبَ زَاغَتْ فِي طَرُوفِهَا كَلْفَا
كَانَ النَّسِيجُ الشَّهْبَ وَالْبَيْضُ مُلْبَسٌ	أُسُودًا تَلَاَقَتْ فِي مَرَايِدِهَا غُضْفَا
يَنَا عَزَّ دِينَ اللَّهِ غَيْرَ تَنْطَلِ	وَرَدْنَا عَلَى الْحَيِّ الَّذِي مَدَّ ضِفْفَا
يَمَكَّةَ إِذْ جِئْنَا كَأَنَّ لَوَاءَنَا	عُقَابُ أَرَادَاتِ بَدَتْ تَحْلِيْقَهَا خُطْفَا

(91) Kardeşimizi kardeşimizden def'ettik demesi, kendisinin Benî Süleym'den olduğunu, Süleym'in de Hevâzin gibi Kays'den olduğunu kasıt eder. Onların ikisi de Mansur b. İkrime b. Hasefe b. Kays'in oğullarıdır. Bu duruma göre beytin manası şöyledir : Kardeşlerimiz Hevâzin'le savaşıyor. Ve onları Süleym'den olan kardeşlerimizden def'ederiz, uzaklaştırırız. Şayet dinde insanlara saldırıyı hak görseydik elbette en yakınlarımız olan Hevâzin'le birlikte olurduk.

عَلَى شُخْصٍ الْأَبْصَارِ تَحْسِبُ بَيْنَهَا إِذَا هِيَ جَالَتْ فِي تَرَاوِدِهَا عَرَفَا
 غَدَاةَ وَطَنِنَا الْمُتْرَكِينَ وَلَمْ يَجِدْ لِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ عَدْلًا وَلَا مَرَفَا
 بِمُعْتَرِكٍ لَا يَسْمَعُ الْقَوْمُ وَسْطَهُ لَنَا زَنْجَةً إِلَّا التَّدَامُرُ وَالْتَفَا
 بِيضٍ نَطِيرُ الْهَامَ عَنْ مُسْتَقَرِّهَا وَتَقَطِفُ أَغْنَاكَ الْكِمَاةُ بِهَا قَطَفَا
 فَكَأَنَّ تَرَكَنَا مِنْ قَتِيلٍ مُلْعَبٍ وَأَرْسَلَتْ تَدْعُو عَلَى بَقْلِهَا لَهَا
 رِضًا اللَّهُ تَنَوَّى لِارِضَا النَّاسِ نَبْنَى وَلِلَّهِ مَا يَنْبِ دُو جَمِيعًا وَمَا يَنْفَى

«Sonunda, Ümm-ü Müemmel'in geri kalan ilişkisi de kesildi.

O vaadinde durmamakla niyetini değiştirdi.

Halbuki Allah'a ipler'in bağımsı kesmemeye (yani ahdi bozmamaya) yemin etmişti. Onda ne doğru oldu ne de yemininde durdu.

Kendisi Hufâf kabilesine mensûbdur. Yazın kalacak yeri Akik batıdır.

Bedevelerin içinde Vecre'de ve Urf'de yerleşir.

Eğer Ümm-ü Müemmel kâfirlere tâbi olursa, onun uzaklaşmasına karşı kalbime, bir azık olarak, perdeleyen bir aşk kılar.

Alim Allah, yakında ona haber verir ki, biz Rabbimiz'e anlaşılmaktan başka hiç bir şey istemedik.

Ve biz doğru yolu gösteren Peygamber Muhammed ile birlikteyiz.

Ve biz sözüümüzde durduk. Hiçbir topluluk bine tamamlanmadı.

Süleyym'den izzetli, doğru sözlü yiğitlerle birlikte.

İtaat ettiler onun emrinden dışarı çıkmadılar.

Hufâf, (92) Zekvân ve Avf'ı dişilerin üzerine giden erkek develer zân edersin.

Sanki kulak asmış gözetleme yerinde birbiriyle karşılaşan arslanlara giydirilmiş demir zırhlar ve çelik başlıklardır.

Yalan olmaksızın, Allah'ın dini bizimle izzet buldu ve kendisiyle

beraber bizim iki katımız olan bir kabileye karşı kuvvetimiz arttı.

(92) Hufâf: Bir kabiledir. Hufâfiyy'e bu kabileye mensûb bir kadın demektir. Yani Benî Hufâf'a nisbettir. Bu Hufâf Süleyym'den bir kabiledir. Akik, Hicâz'da bir vâdidir. Vecre ve Urf iki mevkidir.

Mekke'ye geldiğimiz zaman, sanki bizim sancağımız bir tavşancıl kuşudur da yukarda bir halka yaptıktan sonra kapıp götürmeyi murâd eder.

Atlar gidiş-geliş yerlerinde hareketli ve sesli olarak gidip geldikleri zaman, gözlerini dikip bakanlara karşı kendini o atlıların arasında zan edersin.

Müşrikleri çiğnediğimiz sabah, Resulüllah'ın emrine ne bir fidiye ne bir tevbe bulamadık.

Bir savaş meydanındaki kavim bizden savaşa teşvik ve başların kesim sesinden başka bir şey işitmez.

Kılıçlarla, başlarını uçururuz ve şecaatlı kişilerin boyunlarını onlarla iyice bir koparırsınız.

Çok eli kesilmiş maktulleri ve kocalarına : yazık, eyvâk, diye çağıran çok dul kadınları bıraktık.

Allah'ın rızasını niyyet ederiz, insanların rızasını aramayız.

Aşîkâr olan da gizli olan da hep Allah içindir.»

Abbâs b. Mirdâs yine şöyle dedi :

مِثْلُ الْحِمَاةِ أَغْصَى قَوْفَهَا الشُّرُ	مَابَالُ هَيْبِكَ فِيهَا عَائِرٌ سَمِيرٌ
فَالْمَاءُ يَغْمُرُهَا طَوْزًا وَيَنْحَدِرُ	عَيْنٌ تَأْوِيهَا مِنْ شَجْوَهَا أَرْقٌ
تَقَطَّعَ السَّلَاكُ مِنْهُ فَهُوَ مُنْتَرِفٌ	كَأَنَّهُ نَظَمَ دُرٌّ عِنْدَ نَاطِمَةٍ
وَمَنْ أَتَى دُونَهُ الصَّبَابُ فَالْخَفَرُ	يَأْبُدُ مَتَزِيلٍ مَنْ تَرَجُّو مَوَدَّةً
وَلَى الشَّبَابِ وَرَارَ الشَّبَابِ وَالرَّعْرُ	دَعِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ عَهْدِ الشَّبَابِ فَقَدْ
وَفِي سُلَيْمٍ لَأَهْلِ الْفَخْرِ مُفْتَحِرٌ	وَإِذَا كُرِّ بِلَاءُ سُلَيْمٍ فِي مَوَاطِنِهَا
دِينَ الرَّسُولِ وَأَمْرُ النَّاسِ مُشْتَجِرٌ	قَوْمٌ ثُمَّ تَصَرُّوا الرِّعْمَ وَاتَّبَعُوا
وَلَا تَخَافُ فِي مَشْنَأِهِمْ أَلَّا يَبْتَرُوا	لَا يَغْرِسُونَ فَيْسِلَ النَّخْلِ وَسَطَهُمْ
فِي دَارَةٍ حَوْلَهَا الْأَخْطَارُ وَالْكَرُ	إِلَّا سَوَاجِحَ كَالْفَيْقَبَانِ مُغْرَبَةً
وَحَى ذِكْوَانٍ لَأَمِيلٍ وَلَا ضَجْرُ	تُدْعَى خُفَافٌ وَعَوْفٌ فِي جَوَانِهَا

الصَّارِبُونَ جُنُودَ الشَّرِكِ ضَاحِيَةً يَطِينُ مَكَّةَ وَالْأَرَوَاحُ تَبْتَدِرُ
 حَتَّى دَمَقْنَا وَقَتْلَامُ كَانَهُمْ تَحُلُ بِظَاهِرَةِ الْبَطْعَاءِ مُنْقَطِرُ
 وَنَحْنُ يَوْمَ حَيْنٍ كَانَ مَشْهُدَنَا لِلدِّينِ عِزًّا وَعِنْدَ اللَّهِ مُدَحَّرُ
 إِذْ نَزَكُ الْوَتِ مُخَضَّرًا بِطَائِنُهُ وَالْخَلِيلُ يُنْجَابُ عَنْهَا سَاطِعُ كَدْرُ
 تَحْتَ الْوَاءِ مَعَ الضَّحَاكِ يَقْدُمْنَا كَمَا مَشَى اللَّيْلُ فِي غَابَاتِهِ الْخَدِرُ
 فِي مَازِقٍ مِنْ حَجَرِ الْحَرَبِ كُلِّهَا نَكَادُ نَاقِلُ مِنْهُ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ
 وَقَدْ صَبَرْنَا بِأَوَاطِسٍ أَسِنَتْنَا اللَّهُ نَنْصُرُ مَنْ شِئْنَا وَنَنْقُصِرُ
 حَتَّى نَأْوِبَ أَقْوَامَ مَنَازِلِهِمْ لَوْلَا لَلَيْكَ وَلَوْلَا نَحْنُ مَا صَدَرُوا
 فَاتَرَى مَشْرَأَ قُلُوبٍ وَلَا كُتْرُوا إِلَّا قَدْ اصْبَحَ مَنَا فِيهِمْ أُنْرُ

«Senin gözünün durumuna ne olmuş ki, onda bir rahatsızlık, bir uykusuzluk vardır. Tıpkı göz kapaklarının içine giren saman çöpü gibi.

Bir göz ki ona hüzünden dolayı geceleyin bir uykusuzluk gelir.

Göz yaşı bazan onu örter bazan da aşağı dökülür.

Sanki o, dizici bir kadının yanında inci dizimidir de ondan ip kopmuştur, o da dağılmıştır.

Ey onun dostluğunu uman menzili uzak kimse, ey önüne Samman (93) ve Hafer gelen kimse.

Gençlik çağından geçen şeyi bırak ki gençlik artık senden yüz çevirmiştir. İhtiyarlık ve saçın azlığı seni ziyârete gelmiştir.

Süleym'in, beledelerinde çektiği belâyı hatırla.

Süleym'de istihâr ehli için istihâr vardır.

Bir kavimdir ki, onlar Rahmân'a yardım ettiler ve insanların işleri karışık olduğu bir sırada Resûl'ün dinine tâbi oldular.

Aralarında hurma çubuğu dikmezler, onların ahırlarında sığırlar böğürmez. Yani onlar ehli harptirler ne çiftçi ne de mal ve davarcı.

Âncak tavşancıl kuşları gibi süzülen atlar, evlerin yanlarına yakın dururlar ki ihtiyaç anında şecaata ve benzerine çağırıldığı zaman hemen binilsinler, etraflarında ise deve toplulukları ve çok develer bulunmaktadır.

Etraflarında Hufâf, Avf ve Zekvân kabileleri çağırılır, ne silâhsızlar vardır ne de bir güçlük ve kötü ihtimâl vardır.

Mekke vâdisinde gün ışığında açık bir şekilde şirkin askerlerine vurucudurlar, ruhlar ise süratle zâil olmaktadır.

Nihâyet biz onları def ettik ve onların maktulleri ise sanki vâdinin düzündeki dipten kesilmiş hurma ağaçlarıdır.

Biz o kimseleriz ki, Huneyn gününde hâzır bulunmamız din için bir güç ve Allah indinde dünyâ ve âhiret için hâzır kılınmış şeydir.

Biz kefenleri biçilmiş bir ölüm seferine çıkıyoruz.

Atlar ise siyaha çalan dağılmış tozlar saçar.

Lahhâk ile beraber sancığın altında bizim önümüzde gider.

Arslanın mezedeki yatağında yürümesi gibi...

Harbin akıp gittiği yerden harpteki dar bir mekânda onların göğüsleri daralmıştır. Nerde ise ondan güneş ve ay kaybolmak üzzeredir.

Süngülerimizle Evtâs'ta sebât ettik. Dilediğimiz kimselere Allah için yardım ederiz ve muzaffer oluruz.

Nihayet bir takım kavimler şayet Melik olmasaydı menzillerine dönerlerdi ve şayet biz olmasaydık menzillerinden çıkamazlardı.

Ne azalmış ne çoğalmış bir topluluk görmezsin ki ancak onlar da bizden bir iz olmasın.»

Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi:

يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ الَّذِي تَهْوَى بِهِ
إِنَّمَا أَتَيْتَ عَلَى النَّبِيِّ قُلُّ لَه
وَجَنَاهُ مُجْمَرَةٌ النَّاسِمْ عَرِيسُ
جَا هَلَيْكَ إِذَا امْتَنَّ الْمَجْلِسُ
فَوْقَ التَّرَابِ إِذَا نَعْدُ الْأَنْفُسُ
وَالْمَجْلِسُ يُتَدَعَّى بِالْكَمَاةِ وَتُفْرَسُ
جَمْعٌ تَغْلُلُ فِي الْحَارِمِ تَرْجُسُ
إِنَّا وَفِينَا بِالَّذِي عَاهَدْنَا
إِذْ سَأَلَ مِنَّا بَهْنَةُ كُلِّهَا

حَتَّى صَبَحْنَا أَهْلَ مَكَّةَ فَنَلَقَا
 مِنْ كُلِّ أَغْلَبَ مِنْ سُلَيْمٍ قَوْفَهُ
 يُرَوِّى الْقَنَاةَ إِنَّا تَجَاسَرَفِي الْوَعَى
 يَنْشَى الْكِتَابَةَ مُعَلِّمًا وَبِكَنَّهُ
 وَعَلَى حُنَيْنٍ قَدْ وَفَى مِنْ جَمِينَا
 كَانُوا أُمَامَ الْمُؤْمِنِينَ دَرِيَّةَ
 نَمَضَى وَبِحُرُسْنَا إِلَهَهُ بِحِفْظِهِ
 وَلَقَدْ حُسِنَا بِالْمَنَاقِبِ مَحْيَا
 وَغَدَاةَ أَوْطَاسٍ شَدَدْنَا شِدَّةَ
 نَدْعُو هَوَازِنَ بِالْإِخَاوَةِ بَيْنَنَا
 حَتَّى تَرَ كُنَّا جَمْعَهُمْ وَكَانَهُ
 شَهْبَاءَ يَقْدُمُهَا الْمَمَامُ الْأَشْوَسُ
 بَيْضَاهُ مُحْكَمَةُ الدَّخَالِ وَقَوْنُسُ
 وَتَحَالَهُ أَسَدًا إِذَا مَا يَبْعُسُ
 عَضْبٌ يَقْدُرُ بِهِ وَلَقَدْ مِدْعَسُ
 أَلْفُ أَمِدٍ بِهِ الرَّسُولُ عَرَنْدُسُ
 وَالشَّمْسُ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهِمْ أَشْمُسُ
 وَاقَهُ لَيْسَ بِغَايِبٍ مَنْ يَحْرُسُ
 رَضَى إِلَهَهُ فِي قَنِمِ الْحَدَسُ
 كَفَبَ الْعَدُوُّ وَقِيلَ مِنْهَا يَا: اخْبِسُوا
 نَذَى تَمْدُ بِهِ هَوَازِنَ أَيْبَسُ
 عَيْرٌ تَمَاقِبُهُ السَّبَاعُ مَقْرَسُ

«Ey kendisini şişman tavlu, toplu tırnaklara sahip olan kuvvetli bir
devenin süratle götürdüğü adam,

Eğer Peygamber'e gidersen mecliste huzur bulduğun zaman
senin üzerine bir borç olarak ona şöyle de :

Ey şahıslar sayıldığında bineğine binenlerin ve toprak üstünde
yürüyenlerin en hayırlısı,

Bizimle muâhede ettiğin (andlaşma yaptığın) şeyde biz vefa gösterdik.
Atlar seçti kişilerle men edilirken ve yararlanırken.

Süleym'den bir kabile olan bütün Bühselilerde yuvalarından bir
topluluk aktı ki onunla dağların yolları titrer oldu.

Nihâyet Mekke halkına silahlarının çokluğundan ötürü kendisi için
parıltı olan büyük bir ordu ile sabahleyin vardı ki o büyük orduyu
tekebbür eden kişinin bakışıyle bakan bir efendi öne sürmektedir.

Süleym'den her şiddetli, güçlü ve katı kişinin üstünde kuvvetli
dokunmuş zırhlar ve çelik başlıklar bulunmaktadır.

Harpte cesâret gösterdikleri zaman süngüleri kana kandırır ve
sen onu, yüzünü ekşittiği zaman bir arslan zan edersin.

Alâmetli, elinde ise kendisiyle kestiği keskin kılıcı ve çok dürttüğü mızrağı olduğu halde ordu birliklerinin etrafını kapatır. Huneyn'in üzerinde bizim topluluğumuzdan şiddetli bin kişi vardır ki görevlerini ifa etmişlerdir. Resûl de onlarla desteklenmiştir. Müminlerin önlerinde müdâfî idiler, o günde onların üzerindeki güneş ise birden çok güneşler idiler (çünkü onların zırhlarında, kılıçlarında, miğferlerinde ve mızrak demirlerinde güneşin parıltıları sanki ayrı ayrı güneşlerdi)

Biz yürürüz, İlâh bizi hıfzıyla korur, Allah'ın koruduğu hiçbir kimse zayi olmaz.

Menâkib'de (94) öyle bir şekilde haps edildik ki İlâh onunla razı oldu. O ne Güzel Hapsedendir.

Evlâs sabahında öyle bir şekilde hamle yaptık ki, bu hamle düşmana kâfi geldi ve oradan şöyle denildi :

Ey kişiler, ganimet alınız.

Hevâzin aramızdaki bir kardeşlikle çağırıyor. Halbuki bu çağrı, Hevâzin'in emdiği kuru bir memedir.

Nihâyet biz onların topluluğunu terkettik, öyle bir vaziyette ki sanki onlar yırtıcı hayvanların saldırısına uğramış vahşi eşeklerdir.»

İbn-i Hîşam şöyle dedi :

« وَقِيلَ مِنْهَا يَا أَحِبُّوْا »

sözünü bana Halef el-Ahmer haber verdi.

İbn-i İshak dedi :

Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi :

نَقَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ غَضَبٍ لَهُ	يَا لَيْفَ كَيْفٍ لَا تُنْقِذُ حَوَاسِرُهُ
حَرَانًا لَهُ فِي عَامِلِ الرَّمَجِ رَابَةً	يَذُودُهَا فِي حَوْمَةِ الْمَوْتِ نَاصِرُهُ
وَحَنَنٌ خَصْبْنَاهَا دَمَا قَهْوَرُ لَوْهَا	غَدَاةَ حُنَيْنٍ يَوْمَ صَفْوَانَ شَاجِرُهُ
وَكُنَّا عَلَى الْإِسْلَامِ مَيِّمَةً لَهُ	وَكَانَ لَنَا عَقْدُ اللَّوَاءِ وَشَاهِرُهُ
وَكُنَّا لَهُ دُونَ الْجُنُودِ بَطَانَةً	يُسَاوِرُنَا فِي أَمْرِهِ وَنُشَاوِرُهُ

(94) Menâkib : Mekke'den Tâif'e giden yolun ismidir.

دَعَا قَدَمَانَا الشَّمَارَ مُقَدَّمَا وَكُنَّا لَهُ عَوْنًا عَلَى مَنْ يَنَا كِرُهُ
جَزَى اللَّهُ خَيْرًا مِنْ نَبِيِّ مُحَمَّدَا وَأَبْدَهُ بِالنَّصْرِ وَاللَّهُ نَامِرُهُ

«Resulüllah'a, onlara kızdığı için çoğu zırlıklı olan bin şeci kişi ile yardım ettik.

Biz onun için mızrak demirinin kovuğunda bir bayrak taşıdık ki o bayrakla onun yardımcısı ölüm hücumunu def eder.

Biz o bayrağı kan ile boyadık, onun rengi kandır, Huneyn sabahında ki o, Safvanın süngü dürtücüsü olduğu bir gündür.

Onun için bir uğurluluk olarak biz islam üzere olduk.

Sancak akdi ve onun tanıtıcılığı bizim için oldu.

Askerlerin önünde onun için bir perde olduk ki işi hakkında bizimle müşâvere etsin ve biz onunla müşâvere edelim.

O bizi çağırды ve o bize şiarı (95) «mukaddem» ismiyle isimlendirdi, biz ona karşı gelenlere karşı onun için bir yardımcı olduk.

Allah Peygamberi Muhammed'e hayır mükâfatlar versin, ve onu yardım ile teyid etsin. Allah onun yardımcısıdır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

« وَكُنَّا عَلَى الْإِسْلَامِ »

sözünden itibaren sonuna kadar bana şiir ilim ehlinde biri haber verdi. Fakat evveli,

« حَمَلْنَا لَهُ فِي عَامِلِ الرَّمِيحِ رَابِعَةً »

olan beyti ise bilmedi.

« وَكَانَ لَنَا عِنْدَ الْقَوَاءِ وَشَاهِرُهُ »

sözünden sonra bana :

(95) Şiâr : İnsanın cesedini örten elbiselerdir. Burda onun iç durumu ve duyguları için mecazen kullanmıştır.

«وَمَنْ حَبِيبَنَا دَمَا هُوَ لَوْهُ»

sözünü haber verdi.

Ibn-i İshak dedi :

Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi :

مَنْ مُبْلِغِ الْأَقْوَامِ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ الْإِلَهِ رَأْسُهُ حَيْثُ بَمَا
دَعَا رَبَّهُ وَاسْتَنْصَرَ اللَّهَ وَخَدَّهُ فَأَصْبَحَ قَدْ وَفَى إِلَيْهِ وَأَنَسَا
سَرِينًا وَوَاعَدَنَا فُذَيْدًا مُحَمَّدًا يَوْمُ بِنَا أَمْرًا مِنَ اللَّهِ مُحْكَمًا
تَمَارَوْا بِنَا فِي الصَّجَرِ حَتَّى تَبَيَّنُوا مَعَ الْفَجْرِ فَنِيَانًا وَعَاثًا مُنَوَّمًا
عَلَى الْخَلِيلِ مَشْدُودًا عَلَيْنَا دُرُوعَنَا وَرَجُلًا كَدَفَاجَ الْأَنْبِيَاءِ عُرْمَرُمَا
فَإِنَّ سِرَافَةَ الْحَقِّ إِنْ كُنْتَ سَائِلًا سُلِّمَ وَفِيهِمْ مِنْهُمْ مَنْ تَسَلَّمَ
وَجُنْدٌ مِنَ الْأَنْصَارِ لَا يَخْذُلُونَهُ أَطَاعُوا قَا يَنْصُوهُ مَا نَسَكَلْنَا
فَإِنَّ نَكَ قَدْ أَمْرَتْ فِي الْقَوْمِ خَالِدًا وَقَدَّمَتْهُ فَإِنَّهُ قَدْ تَقَدَّمَ
يَجْنِيهِ هَدَاهُ اللَّهُ أَنْتَ أَمِيرُهُ نُصِيبُ بِهِ فِي الْحَقِّ مَنْ كَانَ أَظْلَمًا
حَلَفْتُ بِمَيْمَنَةِ بَرَّةٍ لِمُحَمَّدٍ فَأَكْمَلْتُهَا الْقَائِمِينَ الْخَلِيلَ مُنْجَمًا
وَقَالَ نَبِيُّ الْمُؤْمِنِينَ تَقَدَّمُوا وَحُبِّ إِلَيْنَا أَنْ نَكُونَ الْقَدَمَا
وَبِنَا يَنْهَى السُّتْدِيرَ وَلَمْ يَكُنْ بِنَا الْخَوْفُ إِلَّا رَغْبَةً وَنَحْمَرُمَا
أَطْعَمْنَاكَ حَتَّى أَشْمَ النَّاسُ كُلُّهُمْ وَحَتَّى صَبَغْنَا الْجَمْعَ أَهْلَ بِلَدِنَا
بِضِلِّ الْحِصَانِ الْأَبْلَقِ الْوَرْدِ وَسَطَهُ وَلَا يَطْغَيْنَ الشَّيْخُ حَتَّى يُسَوِّمَا
سَمَوْنَا لَهُمْ وَرَدَ الْقَطَازُ فَهَضَمُوا وَكُلُّ تَرَاهُ عَنْ أَحِبِّهِ قَدْ أَحْبَمَا
لَدُنْ غُدُوَّةٍ حَتَّى تَرَكْنَا عَشِيَّةً حُبْنَا وَقَدْ سَالَتْ دَوَائِمُهُ دَمَا
إِذَا شِئْتَ مِنْ كُلِّ رَأْيَتِ طَيْرَةٍ وَفَارِسَهَا يَهْوَى وَرُوحَهَا مَحْطَمًا
وَقَدْ أَخْرَزْتَ مِنَّا هَوَازِنُ سَرَبَهَا وَحُبِّ إِلَيْهَا أَنْ نَحْبِبَ وَنُحْرَمَا

«Kavimlere kim tebliğ edecektir ki Muhammed İlâh'ın elçisidir
o nereye girmeyi kâsd ederse doğru yola gidicidir.
Yalnızca Rabbi'ne dua etti ve yalnızca Allah'dan yardım diledi.
Allah da ona dilediğini tamamıyla verdi, inam ve ihsanda bulundu.
Yürüdük ve Kudeyd'de Muhammedle vâidleştik, O bizi Allah'dan
muhkem bir işe tabi kıldı.
Fecirde bizimle şekke düştüler, nihayet yiğitler ve düzgün mızraklar
fecirle açığa çıktılar.
Zırhlarımız üzerimize bağlı olarak ve atlar üzerinde gider olduğumuz
halde. Tıpkı ç okşiddetli bir selin önüne katıp sürüklediği gibi.
Eğer sorarsan şüphesiz kabilenin hayırlı kişileri Süleymdir ve
onların içinde Süleym'e intisab eden kimseler vardır.
Ensar'dan da birtakım askerler onu yardımsız bırakmazlar.
İtaat ederler, konuştuğu müddetce ona isyan etmezler.
Eğer kavim içinde Hâlid'i emir tayin ettin ve onu öne sürdün ise,
şüphesiz ki o öne geçti.
Bir asker ile ki, Allah onu doğru yola iletmıştır ve sen onun emirisin,
onunla, zulmette olan kimseleri hakka isabet ettirirsin.
Sâdık kaldığım bir yeminle Muhammed için yemin ettim ve o yemini
yularlı bin at ile ikmâl ettim.
Müminlerin peygamberi, «ileri gidiniz», dedi ve bize ilerde olmamız
sevdirildi.
Nehy-i Müstedir'de geceledik, bizde bir korku olmadı, ancak rağbet
ve sağlam bir güvenle işe sarılma oldu.
İnsanların hepsi de müslüman oluncaya kadar sana itaat ettik.
Nihâyet topluluğu sabahleyin Yelemlem halkına götürdük. (96)
Ortası kırmızıya çalan alaca at, ihtiyar yağlı kişi belirleninceye kadar
sükûnete ermez.
Güneşten kaçan Bağırılan kuşu gibi, onlarla savaşmaya kalkıştık.
Onların hepsini görürsün ki kardeşinden meşgul durumdadır.
Huneyn'de sabaktan akşama kadar terkettik ki selgâhları kan
akıyordu.
Dilediğin zaman hepsini görürsün: süratli koşan atı ve havada uçan
süvarisini ve kırılmış mızrağı.

(96) Yelemlem veya Elemlem : Yemen cihetinden gelen hacıların mi-
katıdır. Bu, Mekke'den iki merhale ötede bir dağdır.

Hevâzin, bizden çobanın otlattığı malını saklamıştır. Eli boş olmamız ve mahrum kalmamız Hevâzin'e doğru bize sevdirdi.»

Damdam'ın, Huneyn günü hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Damdam b. Haris b. Cuşem b. Abd b. Habib b. Mâlik b. Avf b. Yakaza b. Useyye es-Sülemi, Huneyn günü hakkında aşağıdaki şiiri söyledi. Sakif, Kinâne b. Hakem b. Hâlid b. Şerid'e vurmuştu. O da bunun mukabilinde Mihcen'i ve onun amca oğlunu katletti. Bunlar Sakif'den idiler :

نَحْنُ جَلَبْنَا الْحَيْلَ مِنْ غَيْرِ حَلَبٍ إِلَى جُرَشٍ مِنْ أَهْلِ رَيَّانَ وَالْقَمِ
فُقْتُ أَشْبَالَ الْأَسْوَدِ وَنَبْتَنِي طَوَاعِي كَانَتْ قَلْبًا لَمْ نَهْدِمِ
فَإِنْ تَقَحَّرُوا بِإِنِّ الشَّرِيدِ فَإِنِّي تَرَكْتُ بَوَجْهَ مَاءٍ بَسْدَ مَا نَمِ
أَبَاهُمَا بِإِنِّ الشَّرِيدِ وَغَرَّهُ جَوَارِكُ كَانَ غَيْرَ مُدْمِ
نُصِيبُ رَجُلًا مِنْ قَبْلِ رِمَاحُنَا وَأَسَافُنَا يَكْلِفُنْهُمْ كُلَّ مَكْلَمِ

«Biz atları topladı yerlerinin gayrı bir yerden Zeyyan (97) ve Fem (98) ehlini Cüreş'e (99) doğru topladık.

Arsanların yavrularını katlediyorduk ve bizden önce henüz yıkılmayan tağutları (100) arıyorduk.

Eğer İbn-i Şerid sebebiyle istihar ediyorsanız, ben Vecc'de (101) matemden sonra bir matem bıraktım.

(97) Zeyyân : Bir dağın ismidir.

(98) Fem : Bir mevkidir.

(99) Cüreş : Mekke cihetinden Yemen'in bölgelerindendir.

(100) Metinde geçen tevâği, tâğiye'nin cem'idir. Bu ikisiyle yani arslan yavrularıyla ve tağutlarla burada câhiliye devrinde içlerinde ibadet ettikleri ve Beyt-i Harâm'ın gayrı kendilerine tazim ettikleri beytleri (evleri) kast eder.

(101) Vecc : Tâif'de bir mevkidir. Me'tem : Hayır ve şer hakkında toplanan kadınların cemaatıdır. Burada bu kelimeden hüznünde toplanmalarını kast eder.

O ikisini İbn-i Şerid'in mukabilinde katlettim.

Onu sizin eman vermeniz aldatmıştı, o kötülenmiş değildi.

Mızraklarımız ve kılıçlarımız Sakîf'den bir takım adamlara isabet eder.

Onları büsbütün bir yaralamakla yaralar.»

Yine Damdam b. Haris şöyle dedi :

أَبْلَغُ لَدَيْكَ ذَوِي الْحَلَالِ آيَةً لَا تَأْتِيَنَّ الدَّعَرَاتُ حِمَارِ
بَعْدَ آتِي قَالَتْ لِمَلَّةٍ يَنْتَهَا قَدْ كُنْتُ لَوَيْثَ التَّرِيءِ يَدَاوِ
لَمَّا رَأَتْ رَجُلًا تَنْفَعُ لَوْنَهُ وَغُرُ اللَّمِيفَةِ وَالْعِظَامِ عَوَارِ
مُسْطُ الْعِظَامِ تَرَاهُ آخِرَ لَيْلِهِ مَسْرِيًّا فِي رِزْمِهِ لِنَوَارِ
إِذْ لَا أَرَاكَ عَلَى رِحَالِهِ تَهْدِي جَرْدَاءَ تُلْحِقُ بِالنَّجَادِ إِزَارِ
يَوْمًا عَلَى أَثَرِ التَّحَابِ وَتَارَةِ كَتَيْتِ مُجَاهِدَةٍ مَعَ الْأَنْصَارِ
وَرُحَاءَ كُلِّ حَبِيلَةٍ أَرْفَقَتْهَا هَلَا تَمُوتُ لَهُ وَكُلُّ خَبَارِ
كَمَا أُعْجِمَا بِهَا مِنْ حَاجَةٍ وَتَوُدُّ آتِي لَا أَوْبُ فَجَارِ

«Evli erkeklere bir alâmet bildir ki zaman boyunca hiç bir örtü sahibine (kadınlara) güvenmeyiniz.

Bir kadından sonra ki o kadın evinin komşusu olan bir kadına şöyle dedi :

Şayet savaşanlar topluluğu bekleselerdi evde olurdum.

O kadın bir erkeğe görüldüğü zaman, sıcağı şiddetlenen bir yerin harareti o erkeğin rengini kırmızı ile karışık siyaha değiştirir ve kemikler ise çıplak olurlar.

Gecenin sonunda onu akın yapmak için zırhına bürünmüş, kemikleri üzerinde az et bulunduğu halde göürsün.

O zaman ki, kısa tüylü atın eğeri üzerinde şalvarım kılıcın bağına kavuşur olduğu halde durmakta devam ediyordum.

Bir gün yağma etme, ganimet alma peşinde ve bâzen de Ensar ile birlikte mücâhid bir kadın yazılmış olarak.

Güzel her verimli, ekilir ve yumuşak toprağın verdiği tekebbürü ıbtal ettim.

Onun yavaşca yaptığı gibi sen de yavaş et.

O kadındaki olan haceti değiştirmem için benim fâcire bir kadın olarak dönmemem arzu edilir.»

Ebü Hirâş'ın, İbn-i Acve'ye ağıtı

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Bana Ebu Ubeyde şöyle haber verdi :

Züheyir b. Acve el-Hüzeli, Huneyn gününde esir edilip elleri arkasına bağlandı. Cemil b. Ma'mer el-Cumehi onu böyle bir halde görünce : Gayz ve gazablarla bize yürüyen sen miydin? dedi ve onun boynunu vurdu. Bunun üzerine Ebû Hirâş el-Hüzeli ona ağıt yakarak aşağıdaki şiiri söyledi. O, onun amca oğlu idi :

تَجَفَّ أَصْبَاؤُ جَعِيلُ بْنُ مَعْمَرٍ بَدَى فَجَرٌ تَأْوَى إِلَيْهِ الْأَرَامِلُ
طَوِيلُ نَجَادٍ السَّيْفِ لَيْسَ يَجِدُرُ إِذَا أَهَزَّ وَاسْتَرْخَتْ عَلَيْهِ الْحَامِلُ
تَكَادَ يَدَاهُ تُلْسَانِ إِزَارَةٍ مِنْ الْجُودِ لَمَّا أَذْلَقْتَهُ الشَّامِلُ
إِلَى بَيْتِهِ بِأَوَى الضَّرِيكَ إِذَا شَتَا وَمُسْتَنْبِجِ بَالِي الدَّرِيثِ عَائِلُ
تَرَوَّحَ مَقْرُورًا وَهَبْتَ هَشِيئَةً لَمَّا حَدَبَ فَحَشَتْهُ فَيَوَائِلُ
فَقَالَ أَهْلُ الدَّارِ لَمْ يَتَصَدَّعُوا وَقَدْ بَانَ مِنْهَا اللَّوْذِعِيُّ الْخَالِجُ
فَأَقْسِمُ لَوْ لَا قَيْتُهُ غَيْرَ مُوتِي لَأَبَكَ بِالْغَنَفِ الضَّبَاعُ الْجَائِلُ
وَإِنَّكَ لَوْ وَاجَهْتَهُ إِذْ لَقَيْتَهُ فَتَزَانَسَهُ أَوْ كُنْتَ مِمَّنْ يَنْزِلُ
لَطَلَّ جَعِيلُ أَخْشَى الْقَوْمِ صِرْعَةً وَلَكِنَّ قَرْنَ الظُّهْرِ الْفَرَّ شَاغِلُ
فَلَيْسَ كَقَهْدِ الدَّارِ يَا أُمَّ تَابِتٍ وَلَكِنْ أَحَاطَتْ بِالرَّقَابِ السَّلَاحِلُ
وَعَادَ الْفَتَى كَالشَّبِيحِ لَيْسَ بِعَائِلٍ سِوَى الْحَقِّ شَيْئًا وَاسْتَرْجَعَ الْغَوَادِلُ
وَأَصْبَحَ إِنْخَوَانُ الصَّفَاءِ كَأَمَّا أَهَالٍ عَلَيْهِمْ جَابِ التَّرَبِّ هَائِلُ
فَلَا تَحْسَبِي أُنَى نَسِيتُ لِيَالِيَا بِمَكَّةَ إِذْ لَمْ تَعُدْ عَمَّا مُحَاوِلُ
إِذَا النَّاسُ نَاسَرُوا وَالْبِلَادُ بَرَّةً وَإِذَا نَحْنُ لَا نَبْنِي عَلَيْنَا الدَّائِلُ

Kerem sahibi Cemil b. Mamer, konuklarını zayıflattı, cılız bıraktı ki yoksullar ve muhtaçlar ona barınma için sığınrlar.

Kılıcının bağı (102) uzundur, kılıç hareket ettirildiği ve onun üzerine sarkıtıldığı zaman kendisi kısa değildir.

Az kalsın ki soğuk kuzey rüzgârları (103) kılık ile beraber geldiğinde onu güç duruma soktuğu zaman elleri, cömerdliğinden ötürü izarını (alt elbisesini) (104) teslim etsinler.

Kış geldiği zaman, iki elbisesi de eskimiş (105) yoksul kimse ve havlayarak yolunu bulan kimse () onun evine barınmak için sığınır.*

Kendisine soğuk isabet etmiş olarak akşam yürüdü.

Akşam düzgâri esti ki esmesi esnasında hasıl olan yığılma onu süratli bir şekilde sürer.

Böylece o da bir sığınak yeri talep eder.

Ev halkının durumu nedir ki dağılmıyorlar.

O evden keskin ve açık lisanlı bir efendi zahir olmuştur.

Kasem ederim ki şayet eli kolu bağı olmayarak onunla karşılaşsaydın, elbette dağın alt yanında ceyel denilen sırtlanlar seni ziyaret ederlerdi.

Ve sen şayet onunla karşılaşıp yüz yüze gelseydin ve onunla savaşmak için atından inseydin,

Elbette Cemil kavmin en kötü bir şekilde yere serileni olurdu.

Fakat sırtının ardı kişiyi meşgul edicidir (Vâni görmediği yerden gelen kimse).

Ey Ümm-i Sâbit, ahd ve eman almak gibi yoktur.

Fakat boyunları zincirler kuşattı. (106)

(102) Kılıç bağının uzunluğu ile boyunun uzunluğundan kinayedir.

(103) Kuzey rüzgârları esince kılık olur. onun evine sığınrlar. Bu durum onun cömertliğini gösterir.

(104) Cömertliğinden dolayı, peştemalını dahi dilenciye verdiğini kast eder.

(105) İki eski elbiseden hırka ve peştemalı kast eder.

(*) Havlayarak yolunu bulandan maksad, gece yürüyen ve hayrete düşen ve bu yüzden de it gibi havlayan köpeklerin de havlayıp bulundukları yere doğru giden ve böylece köyü ve evi bulan kimsedir.

(106) Murad eder ki islâm bizim boyunlarımızı kuşattı, böylece biz bir şey işlemeğe kaadir olamaz olduk.

Hakdan başka bir şey yapmayan genç yiğit kişi ihtiyar gibi avdet etti ve kımayan kadınlar istirahat ettiler. (107)

Safâ'nın kardeşleri, sanki üzerlerine toprağı bir dökene dökmüş gibi oldular.

O halde yapmak istediğimiz şeyi yapmaktan men edilmediğimiz zaman Mekke'de geçen geceleri benim unuttuğumu zan etme.

İnsanların insan oldukları ve beldeler gafil içinde bulundukları zaman.

Biz ise üzerimize giriş yerlerini övmediğimiz zaman.

İbn-i Avf'ın, firarından özür beyan etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Mâlik b.Avfi, işte o gündeki firarından özür beyan ederek şöyle dedi :

مَنْعَ الرِّقَادِ فَمَا انْعَضُّ بَسَاعَةً	نَمَّ بِأَجْزَاعِ الطَّرِيقِ مُحْضَرَمٌ
سَائِلُ هَوَازِنٍ هَلْ أَضْرُ عَدُوَّهَا	وَأَعِيبَ غَارِهَا إِذَا مَا بَغَرَمٌ
وَكَيْتَبَةٍ لِبَنَاتِهَا يَكْتَبِي	فَتَتَبِّحُ مِنْهَا حَايِرٌ وَمُلَامٌ
وَمُقَدِّمٌ تَمِيَا النَّفُوسُ لِضَيْقِهِ	قَدِمْتُهُ وَشَبُودُ قَوْمِي أَعْلَمُ
قَوْرِدَتُهُ وَتَرَكْتُ إِخْوَانًا لَهُ	يَرُدُّونَ غَمْرَتَهُ وَغَمْرَتُهُ الدَّمُ
فَإِذَا انْجَلَتْ غَمْرَانَهُ أَوْرَثَنِي	مَجْدَ الْحَيَاةِ وَمَجْدَ غَنِيمٍ يُقْسِمُ
كَلَفْتُمُونِي ذَنْبَ آلِ مُحَمَّدٍ	وَاللَّهُ أَعْلَمُ مَنْ أَعْفَى وَأَظْلَمُ
وَحَدَّثْتُمُونِي إِذَا أَقَاتِلُ وَاحِدًا	وَحَدَّثْتُمُونِي إِذَا تُقَاتِلُ خَنَعَمُ
وَإِذَا بَنَيْتُ الْمَجْدَ يَهْدُمُ بَعْضُكُمْ	لَا يَسْتَوِي بَيْنَ وَآخِرُ يَهْدُمُ
وَأَقْبَ مَخَاصِ الشَّنَاءِ مَسَارِعُ	فِي الْمَجْدِ يَنْبِي لِلْعَمَلِ مُتَكَرِّمُ

(107) Levmin eden kadınlar istirahata çekildiler. Çünkü onlar onda adaletten yani hakdan başka levmin edecekleri bir şeyi bulamazlar.

أَكْرَفْتُ فِيهِ إِلَهَ بَرِيَّةٍ سَخَمَاءَ يَقْدُمُهَا نَنَّا سَلَجَمُ
وَزَكَّتْ حَنَّتُهُ زُرْدُ وَتَيْسِهِ وَقَوْلُ لَيْسَ عَلَى فَلَانَةٍ مَقْدَمُ
وَنَصَنْتُ نَفْسِي لِلرَّمَاكِ مَدَجِبًا مِثْلَ الدَّرِيَّةِ تَنْتَحِلُ وَتُشِيرُ

«Kulakları işaret edilmiş develer ve sığırlar yolun yamacında uyku-
dan men ettiler, öyle ki bir an bile gözlerimi yummu-yordum.

Hevâzin'e sor ki acaba onların düşmanına zarar vereyim mi ve borç
ettikleri zaman onlara yardım edeyim mi?

Zırhsız ve zırh giydirilmiş iki fırka bir ordu birliği sebebiyle, kendisi-
ni giydirdiğim bir ordu birliği içinde,

Şecâatlılardan başkasının ileri gitmediği, darlığından dolayı nefislerin
yorulduğu, meşakkat çektikleri bir mevzide ben ileri atıldım ki kavmi-
nin şahidleri bunu çok iyi bilmektedirler.

Onu getirdim, birtakım kardeşlerini ise bıraktım ki onlar onun şidde-
tine gelirler.

Onun şiddeti ise kandır.

Onun şiddetleri açılıp gittiğinde beni hayatın şerefine ve taksim edilen
ganimetin şerefine vâris kıldı.

Bana Muhammed soyunun günahını teklif ettiniz, halbuki Allah asi
olan ve zulmeden kimseleri en iyi bilendir.

Savaştağım zaman beni tek olarak yardımsız bıraktınız ve Has'am
kabilesi savaştağı zaman yardımsız bıraktınız.

Mescidi inşa ettiğim zaman bazınız yıktınız, oysa yapan ile yıkan bir-
birine müsavî değildir.

Kışın koltuk atları ve karnı zayıf, şereste süratli koşan yücelere yük-
selen kerem sahibi olmakta özenendir.

Zû Yezen'e (108) ait mızrağı onda zorlattı, siyah asasını uzunca süngü
demirine ileri sürer.

Kocasını velisine döndürür olarak terketti ve falan kadın üzerine öne
geçen kimse olmadı, der.

Kendini kâmil silâhlar olarak süngülere karşı diktim, tıpkı dürtme
talimi yapılan, kendisine dürtülen ve kesilen dikilmiş bir robot gibi.

Kavminin müslüman olmasını zikr eden bir Hevazinlinin şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Yine Hevâzin içindeki bir sözcü Mâlik b. Avf'ın islamından sonra onunla birlikte Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmelerini şöyle zikreder :

أَذْكُرُ مَسِيرَ مَنْ لَئِيسَ إِذْ جَمَعُوا	وَمَالِكُ قَوْفَهُ الرِّايَاتُ تَحْتَفِقُ
وَمَالِكُ مَالِكُ مَا قَوْفَهُ أَحَدُ	يَوْمَ حُنَيْنٍ عَلَيْهِ النَّجَّ يُنَالِقُ
حَقِّ لَقَوُوا النَّاسَ جِئْنَا النَّاسَ بِقَدَمِهِمْ	عَلَيْهِمُ الْبَيْضُ وَالْأَبْدَانُ وَاللَّرْقُ
فَصَارَبُوا النَّاسَ حَتَّى لَمْ يَرَوْا أَحَدًا	حَوْلَ النَّبِيِّ وَحَتَّى جَنَّهُ الْفَسَقُ
لَمَتَ رُؤُلَ جِبْرِيلُ بِتَصْرِيمٍ	مِنْ السَّمَاءِ فَهَزَّوْهُ وَنَمْتَنَقُ
مِنَّا وَلَوْ غَيْرُ جِبْرِيلَ بِقَاتِلَنَا	لَمَتْنَا إِذْ ذُنَّ أَسْيَافُنَا أَعْتَقُ
وَقَاتَنَا ^(*) عُمَرُ الْفَارُوقُ إِذْ هَزَمُوا	بِطَعْنَةٍ بَلَّ مِنْهَا سَرَجُهُ الْعَاقُ

«Onların yürümelerini insanlara hatırlat ki onlar Malik'le birlikte toplanmışlardı, Malik'in üstünde bayraklar dalgalanıyordu.

Malik maliktir, onun üstünde hiç bir kimse yoktur, Huneyn gününde onun üzerinde tac parlamaktaydı.

Şiddet ve şecaat onları ileri götürdüğü zaman, şiddetle karşılaştılar, üzerlerinde miğferler, zırhlar ve deriden kurutulmuş kalkanlar vardı. İnsanlarla vuruştular, öyle ki Peygamberin etrafında hiçbir kimseyi görmediler ve öyle ki tozlar onu setrettili.

Sonra onlara yardım etmek için Cibril gökten indirildi.

Böylece onlar hezimete uğradılar ve esir edildiler.

Şayet Cibril'in gayrı bizimle savaşıyды elbette nefis kılıçlarımız bizi korurdu.

Hezimete uğradıkları zaman, bir dürtme ile Ömer el-Faruk bizi kaçırttı ki o dürtme ile onun atının eğrini kan ıslatmıştı.»

İki kardeşinin mersiyesi için Cuşem'li kadının şiiri

Beni Cuşem'den bir kadın Huneyn gününde musibete uğrayan iki kardeşine ağıt yakarak şöyle dedi :

أَعْيَنَ جُودًا عَلَى مَالِكٍ مِمَّا وَالَدَ آلَاهُ وَلَا تَجِدَا
 هُمَا الْقَاتِلَانِ أَبَا عَامِرٍ وَقَدْ كَانَ ذَا هَبَةٍ أَرْبَدَا
 هُمَا تَرَكَاهُ لَدَى مُجْتَمِدٍ يَنْوُو تَرْيَفًا وَمَا وَدَّ

«Ey iki gözüm, Malik'in ve Ala'nın ikisine birden yaş dökünüz ve yaş dökmekte cimri olmayınız.

O ikisi, Ebû Amir'in katilidirler ki o keskin ve kanadları olan kılıcın sahibi idi.

O ikisi onu kanların elbisesini zaferanın boyaması gibi boyadığı halde terkettiler.

Zayıf düşürünceye kadar o kanı akar olduğu halde ağır bir şekilde yorgun - argın kalktı ve bir yere dayandırılmadı.»

Ebû Sevâb'ın Kureyş'i hicvetmesi

Ebû Sevâb Zeyd b. Suhar Beni Sad b. Bekr'den biri şöyle dedi :

أَلَا هَلْ أَنَاكَ أَنْ غَلَبْتَ قُرَيْشَ هَوَازِنَ وَالْخَطُوبُ لَهَا شُرُوطُ
 وَكُنَّا لِقُرَيْشٍ إِذَا غَضِبْنَا بِجَهْدٍ مِنَ النِّصَابِ دَمٌ عَبِيطُ
 وَكُنَّا يَا قُرَيْشُ إِذَا غَضِبْنَا كَأَنَّ أَنْفُوقَنَا فِيهَا سَمُوطُ
 فَأَصْبَحْنَا نُسَوِّقُنَا قُرَيْشُ سِبَاقَ الْغَيْرِ يَهْدُوهُمَا النَّبِيطُ
 فَلَا أَنَا إِن سَلْتُ الْخَسْفَ أَبِ وَلَا أَنَا أَنْ أَلَيْنَ لَمْ نَشِيطُ
 سَيَنْقُلُ لَهَا فِي كُلِّ فَجٍّ وَتَكْتَبَ فِي مَسَامِيهَا الْقُطُوطُ

«Kureyş'in Hevazin'i yendiği haberi sana geldi mi?

Halbuki durumlar onun âlâmetidir.

Ey Kureyş biz gazab ettiğimiz zaman, gazablanmaktan dolayı taze kan gelir.

Ey Kureyş biz gazab ettiğimiz zaman, bizim burunlarımız sanki içlerine ilâç konulmuş gibi olur yâni kızarlar.

Böylece biz Nebit'in (109) sürdükleri vahşi eşeklerin sürülmesi gibi Kureyş'in bizi sürdüğü bir hale geldik. Eğer zilleti sorarsam, ben imtina edici değilim ve ben onlara yumuşak davranacak kadar sevinçli değilim. Yakında onun eti her bir yarıktan nakl olunur ve onun işitme yerlerine çekler yazılır.»

«الْخَطُوطُ»

diye rivayet edilir. Bu beyt İbn-i Sad'ın rivâyetinde vardır.

İbn-i Hişam şöyle dedi: Ebû Sevâb Ziyâd b. Sevâb da denilir. Halef el Ahmer şu;

«يَحْيَىٰ مِنْ النَّصَابِ دَمَ عَيْبُطُ»

sözünü ve o manzûmenin en son beytini İbn-i İshak'ın gayrından bana haber verdi.

İbn-i Vehb'in Ebû Sevâb'a karşı reddiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Temim'den sonra Beni Üseyyid'den olan Abdullah b. Vehb de ona şöyle cevap verdi:

بَشَرِطِ اللَّهِ نَضْرِبُ مَنْ نَعَيْنَا كَأَفْضَلِ مَا رَأَيْتَ مِنَ الشُّرُطِ
وَكُنَّا يَا هَوَازِنْ جِنِّ نَلْقَى نَبْلُ الْمَامِ مِنْ عَلْقِ عَيْبُطِ
يَجْمَعُكُمْ وَجَمْعُ بَنِي قَسِيٍّ نَحْكُ الْبَرْكَ كَالْوَرَقِ الْخَمِيطِ
أَصَبْنَا مِنْ سَرَاتِكُمْ وَمِلْنَا يَقْتُلُ فِي الْبَابِ وَالْخَلِيطِ
يَهُ الْلَثَاثُ مُفَرِّشٌ يَدَيْهِ يَمِجُّ الْمَوْتُ كَالْبَكْرِ النَّحِيطِ
فَإِنْ تَكُ قَيْسُ عَيْلَانَ غَضَابَا فَلَا يَنْفَكُ بَرْعُهُمْ سَمُوطِي

«Allah'ın şartıyla bizimle karşılaşanlara vurunuz, tıpkı şartların efda-
linden gördüğün gibi.

Ey Hevâzin, karşılaştığımız zaman biz başları taze kandan ıslatır ol-
duk.

Sizin topluluğunuzla ve Beni Kasiyy'in (110) topluluğu ile devenin
göğsünü ovarız ve onlar tıpkı hayvanların yemci için bastonla vu-
rularak düşürülen ağaç yaprağı gibi düşer.

Sizin eşraflımıza isabet ettik onları katlettik, uzak yakın kimseler içinde
kâtil ile doldurduk.

Orada Mültaş (111) ellerini döşemiştir, tıpkı vızılıstı işitilen, alıp ver-
diği nefesle ölüm saçan genç deve gibi.

Eğer Kays Aylan gazablı iseler, burnuma akıtılan ilâç sebebiyle burnu-
mun kızması onları kahr etmekte devam eder.»

Hadic'in Huneyn günü hakkında şiiri

Hadic b. Avcâ en-Nasri şöyle dedi :

لَمَّا دَنَوْنَا مِنْ حُتَيْنَ وَمَايَ رَأَيْنَا سَوَادًا مُتَكَرِّرَ اللَّوْنِ اخْضَعًا
يَمْلُومًا شَبَّاهَ لَوْ قَدْ فُؤَاهَا
شَمَارِجُ^(*) مِنْ عُزْوَى^(*) إِذْ نَ مَاكَ صَفْعًا
وَلَوْ أَنَّ قَوْمِي طَاوَعَنِي سَرَاتُهُمْ إِذْ نَ مَا بَيْنَا الْوَاضِ التَّكْشُفَا
إِذْ نَ مَا بَيْنَنَا جُنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ ثَمَانِينَ أَلْفًا وَاسْتَمَدُّوا بِخَيْدِهَا

«Huneyn'e ve onun suyuna yaklaştığımız zaman, uzaktan acayip renk-
li, kendisinde birçok renkler bulunan şahısları gördük.

Toplanmış, silâhı çok, büyük bir ordu birliği ile ki, şayet onu Urvâ-
dan dağların yücelerine atsalar bu takdirde o dağlar düz bir yer ol-
maya avdet ederler.

Şayet kavmimin eşrafı bana uysalar, bu takdirde açık bir bulutla kar-
şılaşmayız.

(110) Benû Kasiyy : Tâif halkı olan Sakif'i kasd eder.

(111) Mültaş : Bir adamın ismidir.

Bu takdirde Muhammed âlinin ordusu ile, seksen bin kişi olarak ve bir kabîle olan Hindif (112) desteklendikleri kalde karşılaşmayız.»

HUNEYN'DEN SONRA TÂİF GAZVESİ (H. Sekizinci senede)

Sakif'in hezimete uğrayan ordu birlikleri

Sakif'in yenilmiş ordu birlikleri Tâif'e geldikleri zaman, üzerlerine şehirlerinin kapılarını kitlediler ve savaş için hazırlıklar yapmaya başladılar.

Huneyn'den ve Tâif'den geri kalıp iştirak edemeyenler

Ne Huneyn'de ne de Tâif kuşatmasında Urve b. Mes'ud ve Gaylan b. Seleme hazır bulunmadılar. Onlar Cüreş'de (113) idiler, debbabe (114), mancınık (115) ve dabûr (116) tâlimi yapıyorlardı.

Resûlullah'm Tâif'e gidişi ve Kâb'in şiiri

Sonra Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn'in işini bitirdiği sırada Tâif'e yürüdü. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tâif'e yürümeğe azm ettiği zaman Kâb b. Mâlik şöyle dedi :

(112) Hindif : Bir kabiledir.

(113) Cüreş : Mekke cihetinden Yemen'in bölgelerinden bir bölgedir.

(114) Süheyli dedi ki : «Debbâbe harb âletlerinden bir âlettir ki adamlar onun içine girerler ve onunla surları delmek için saldırırlar.» Ebû Zer de şöyle dedi : «Debbâbeler : Ağaçtan yapılan bir takım âletlerdir ki derilerle üzerleri kaplanır ve onların içerisine adamlar girerler ve kalelerin duvarlarından tutunurlar.»

(115) Mancınık : Bunlar hisar âletleridir ki onlarla ağır taşlar ve benzerleri atılır.

(116) Dabûr : Sepet başları gibi olup harpte ayrılma esnasında onlarla korunulur. Ayn kitabında : Dabûr kendileriyle ağaçların kaplandığı birtakım derilerdir ki, harpte onlarla korunulur. (Süheyli'den nakl edilmiştir) Lisan'da ise Dabr : bir ağacın örtüldüğü bir deridir ki içinde adamlar bulunur ve ehliyle savaşmak için kalelere yaklaşırlar. Cemi dabû'dur.

قَضَيْنَا مِنْ تَهَامَةٍ كُلِّ رَيْبٍ
نُحْذِرُهَا وَلَوْ نَطَقَتْ لَقَالَتْ
فَلَسْتُ لِلْحَاضِرِينَ إِنْ لَمْ تَرَوْهَا
وَنَشْتَرِعُ الرُّؤُوسَ يَبْطُنُ وَجْرُ
وَيَأْتِيَكُمْ لَنَا سَرَعَانِ خَيْلٍ
إِذَا نَزَلُوا بِسَاحَتِكُمْ تَسْمِعُكُمْ
بِأَيْدِيهِمْ قَوَاصِبَ مَرْهَقَاتٍ
كَأَمْثَالِ الْقَتَنِ أَخْلَصَهَا
فَخَالَ جَدِيَّةُ الْأَبْطَالِ فِيهَا
أَجْدُهُمْ أَلَيْسَ لَهُمْ نَصِيحُ
يُخَبِّرُهُمْ بِنَا قَدْ جَعَلْنَا
وَأَنَا قَدْ أَنْتَنَاهُمْ بِرَخَفٍ
رَبِيسُهُمُ النَّبِيُّ وَكَانَ مُلَبًّا
رَشِيدَ الْأَمْرِ ذُو حُكْمٍ وَعِلْمٍ
نُطِيعُ نَبِيَّنَا وَنُطِيعُ رَبًّا
فَإِنْ نَلْتُوا إِلَيْنَا السَّلَامَ قَبْلُ
وَإِنْ تَأَخَّرُوا مُجَاهِدْكُمْ وَنَصِيرُ
مُجَالِدُ مَا بَقِيَْنَا أَوْ نُنَبِّئُوا
مُجَاهِدُ لَا نُبَالِي مَنْ لَقِينَا
وَكَمْ مِنْ مَنَشَرٍ أَلْبُوا عَلَيْنَا
أَتَوْنَا لَا يَرَوْنَ لَمْ كِفَاةُ
وَخَيْرَ ثُمَّ أَتَجَمْنَا الشُّرُفَا
قَوَاطِمُهُنَّ : دُوسًا أَوْ قَبِيحَا
بِسَاحَةِ دَارِكُمْ مِنَّا الْوُفَا
وَنُضْبِجُ دُورَكُمْ مِنْكُمْ خُلُوفَا
يُعَادِرُ خَلْفَهُ جَمًّا كَتِيفَا
لَهَا مِمَّا أَنَاخَ بِهَا رَجِيفَا
يُرْزَنُ الْمُصْطَلِينَ بِهَا الْخُتُوفَا
قَبُورُ الْمُنْدِ لَمْ تُضْرَبْ كَتِيفَا
غَدَاةُ الرَّخَفِ جَادِيًا دُوفَا
مِنْ الْأَقْوَامِ كَانَ بِنَا عَرِيفَا
عِتَاقُ الْخَيْلِ وَالنَّجْبِ الْطُرُوفَا
يُحِيطُ بِسُورِ حِصْنِهِمْ صُفُوفَا
نَقَى الْقَلْبَ مُضْطَبِّرًا عَزُوفَا
وَحَلِمَ لَمْ يَكُنْ تَرْقًا خَفِيفَا
هُوَ الرَّحْمَنُ كَانَ بِنَا رَهْوفَا
وَنَجْلُكُمْ لَنَا عَضْدًا وَرِيفَا
وَلَا يَكُ أَمْرُنَا رَحِمًا ضَبِيفَا
إِلَى الْإِسْلَامِ إِذْغَانًا مُضِيفَا
أَهْلَكْنَا التَّلَادَ أَمْ الطَّرِيفَا
صَحِيمُ الْخِلْدِ مِنْهُمْ وَالْخِلْفَا
جَدَعْنَا السَّامِعَ وَالْأُتُوفَا

يَكُلُّ مِنْدَ آتِنِ مَاقِيلِ نَوَّعُهُمْ بِهَا سَوَاقًا عَنِيقًا
 لِأَمْرِ اللَّهِ وَالْإِسْلَامِ حَتَّى يَقُومَ الدِّينُ مُعْتَدِلًا حَنِيقًا
 وَتُنْشَى اللَّاتُ وَالْمَزَى وَوَدَّ وَنَسْلُهَا الْقَلَايِدَ وَالشُّنُوفًا
 فَانْسُوا قَدْ أَفْرُوا وَاطْمَأْنَنُوا وَمَنْ لَا يَجْتَنِعُ يَقْبَلُ^(١) خَوْفًا

«Tihâme'den ve Hayber'den bütün sek ve şüphelere son verdik.

Sonra kılıçları istirahat ettirdik.

Onları muhayyer kıldık, şayet konuşsalar onların keskinleri şöyle derler:

Devs ve Sakif ile muhârebe edeceğiz.

Yurdunuzun civarında bizden binlerce kişi olarak onları şayet görmezseniz ben çocuğa bakıcı değilim (veya aşıfe kadın değilim).

Vec vâdisinde evlerin çatılarını çıkartırız ve evleriniz sizden boş kalmış bir hale gelir.

Bizim için olan öncü atlar, ardında yoğun bir topluluk bırakarak size gelirler.

Sizin sahanıza indikleri zaman onlar için onları çöktüren kimselerden şiddetli depreten bir ses işittiniz.

Ellerinde keskin kılıçlar olduğu halde düşmanlarından onlarla mübâşeret eden kimseleri ölüm için ziyaret ediyorlar.

Tıpkı yıldırımların parlaması gibi kılıçlar ki onları Hind demircileri halis kılmuştur henüz hiçbir kapı demirini dövmemiştir.

Bahâdır kişilerin kan yollarını, orada muharebecilerin birbirine yaklaştığı sabahı, başkasiyle karışmış bir zaferan zan edersin.

Onlardan gayret gösterenler var mıdır? Bizi ziyadesiyle tanımış olan kavimlerden onlara bir nasihat eden yok mudur?

Onlara haber ver ki biz kerim, iyi asıllı atları cem ettik.

Ve biz onların kalelerinin surlarını saşlar halinde kuşatan bir ordu ile onlara gittik.

Onların reisi Peygamberdir, salabetli, kalbi temiz, sabırlı, zühd ettiği şeylerden uzak duran kimsedir.

İşin doğrusunu bilen, hüküm, ilim ve hilim sahibi olup hafif meşrebli olmayan bir kişiliğe sahibdir.

Peygamberimize itaat ederiz ve Rabbe itaat ederiz. O ki Rahman'dır.

Bize rahmeti bol, Zat-i Ecel-i Âladır.

Eğer bize sulhu ilka ederseniz kabul ederiz ve sizi bizim için destek, verimli topraklarımızı da geçim kaynağımız kılarız.

Eğer imtina ederseniz sizinle mücadele ederiz ve sabr ederiz.

Bizim işimiz kararsız ve zayıf olmaz.

Biz baki olduğumuz müddetce, kılıçlarımızla harb ederiz, ya da siz zorla ve inkiyad ile islâma dönersiniz.

Mücadele eder ve bizimle karşılaşan kimselere aldırış etmeyiz, ister eski malı helâk etmiş olalım ister yeni meydana gelmiş olanını.

Birçok topluluklar vardır ki bizim yanımızda toplandılar, onlardan halis asıllı olanlar vardır, onlarla andlaşma yapmış olanları vardır.

Kendileri için kâfi bir kuvvet görmez olarak bize geldiler.

Böylece biz kulakları ve burunları kestik.

Her yumuşak ve parlak Hind kılıçlarıyla ki, onlarla onları şiddetli bir şekilde sürüyorduk.

Allah'ın emrinden ve islâmdan dolayı.

Nihayet din doğru bir şekilde batıla meyletmeksizin kalır.

Lât, Uzza ve Vedd unutulur, onlardan gerdanlıkları ve küpeleri soyarız.

Böylece onlar ikrar etmiş ve mutmain oldular.

Kim kötülüklerden kaçınmazsa, zilleti kabul eder.»

Kinâne'nin Kâb'e karşı reddiyesi

Bunun üzerine Kinâne b. Abd-i Yâ Leyl b. Amr b. Umeyr şöyle cevap verdi :

فَإِنَّا بِدَارِ مَقْلَمٍ لَا تَرْجِعُهَا	مَنْ كَانَ يَبْقِيَانَا يُرِيدُ قَتَالَنَا
وَكُنَّا لَنَا أَلْطَوَاوَاهَا وَكُرُومَهَا	وَجَدْنَا بِهَا الْآبَاءَ مِنْ قَبْلِ مَا تَرَى
فَأَخْبَرَهَا ذُو رَأْيِهَا وَحَلِيمَهَا	وَقَدْ جَرَّ بَنَانَا قَبْلَ عَمْرُو بْنِ عَامِرٍ
إِذَا مَا أَبَتْ صُغْرُ الْخُدُودِ بَقِيمَهَا	وَقَدْ عَلِمَتْ إِنْ قَالَتْ الْحَقُّ أَنَّنَا
وَيُعْرِفُ لِلْحَقِّ الْبَيْنَ ظَلُومَهَا	نُقُومَهَا حَتَّى يَأْتِيَ شَرِيمَهَا
سَكَلُونِ السَّمَاءَ زَيْنَتَهَا نُجُومَهَا	عَلَيْنَا دِلَاصٌ مِنْ تَرَاتٍ مُحَرَّقِي
إِذَا جُرَدَتْ فِي غَمْرَةٍ لَا تَشِيمَهَا	نُزُومَهَا عَنَّا بَيْضِ صَوَارِمٍ

«Kim bizimle savaşmayı murad eder olduğu halde bizi arıyorsa biz bir meşhur yurddayız ki oradan katiyyen ayrılmayız. Orada babaları bundan önce gördüğün şey üzere bulduk ve bizim için oraların kuyuları ve üzüm bağları kaldı. Bundan önce Amr b. Amir bizi denedi (117) böylece onun fikir ve akıl sahibi adamı ona haber verdi. O biliyor ki: eğer hakkı söylese, şöyle diyecektir: Biz, tekebbüründen ötürü yanaklar bir cihete eğildiği zaman onları düzeltiriz. Onları doğrulturuz, taki onların şiddetlisi yumuşasın ve hakk-ı mübinden ötürü zalimler bilinsin tanınsın. Yakan (118) kimsenin mirasından bizim üzerimizde yumuşak zırklar vardır. Tıpkı yıldızların zinetlendirdiği gökün rengi gibi. Bir şiddet zamanı kınlarından sıyrıldıkları zaman keskin kılıçlarla onu bizden kaldırırız ve o kılıçları kınlarına koyamayız.»

Seddâd'ın Tâif'e yürüme hakkındaki şiiri

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Seddâd b. Ârız el-Cuşemi, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem)'in Tâif'e yürümesi hakkında şöyle dedi :

لَا تَنْصَرُوا اللَّاتِ إِنَّ اللَّهَ مَهْلِكُهَا وَكَيْفَ يَنْصَرُ مَنْ هَوَّلَسَ يَنْصَرُ
إِنَّ الْآتِيَ حُرُوتٌ بِالْإِثْدَاقِ فَاسْتَمَلَتْ وَلَمْ يُقَاتِلْ لَدَى أَحْجَارِهَا هَدَرُ

(117) «Bundan önce Amr b. Amir bizi tecrübe etti» sözünü Ensar'a cevap olarak söyledi. Çünkü onlar Benû Hârise b. Sâlebe b. Amr b. Âmir'dir. Ensâr'ın daha önce onları denediğini kast etmiyor. Ancak onların kardeşlik müttefikleri olan Huzaa kabilesini kast ediyor. Çünkü onlar Benû Rabie b. Hârise b. Amr b. Âmir'dir. Mekke'ye indiklerinde onlarla muhârebe etmişlerdi.

Bekrî şöyle dedi : Şair ancak Benî Amr b. Âmir b. Sa'saa'yı kast etmiş. Çünkü bunlar Sakif'e komşu idiler. Sakif Benî Amr b. Âmir'i yerlerine konuk etmişti ki orada çalışsınlar ve ekin ve meyvanın yarısı onların olsun. Sonra Sakif onları bundan men etti. Onlar da bulundukları yerin etrafında inşa ettikleri bir bahçeye sığındılar. Benû Amr b. Âmir onlarla savaştı, fakat onlardan bir şeyi ele geçiremediler ve işte bu beldelelerden çekildiler (Süheyli'ye müracaat et).

(118) Burada yakan kimse Amr b. Âmir'dir. Bu Arabı ateşle yakan kimselerin ilkidir. (Süheyli'den naklen).

إِنَّ الرَّسُولَ مَتَى يَنْزِلَ بِلَادَكُمْ بَطْنٌ وَلَيْسَ بِهَا مِنْ أَهْلِهَا بَشَرٌ

«Lât'a yardım etmeyiniz, çünkü Allah onu helak edicidir.

Nasıl olur da yardım etmeyen kimseye yardım edilir!

Bir şey ki dağda yakıldı ve alevlendi ve taşlarının yanında savaşılmadı, o şey hederdir. (119)

Şüphesiz ki, Resûl sizin beldelerinize indiği zaman hemen kalkar ve oralarda ora ehlinde hiçbir beşer yoktur.»

Tâif'e gidiş yolu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Nahle-i Yemâniye üzerinden yola çıktı. Sonra Karn'a (120) vardı. Sonra Müleyh üzerinden yürüdü. Sonra Leyye'den olan Buhret'i Rûgâ üzerinden gitti ve orada bir mescid bina etti, o mescidin içinde namaz kıldı,

İbn-i İshak dedi :

Bana Amr b. Şuayb haber verdi ki :

İşte o günde, Buhret-i Rûgâ'da, oraya indiği bir sırada bir kanın kisasını aldı. Bu, islâmda mukabilinde kısas edilen ilk kan idi. Beni Leys'den bir adam Hüzeyl'den bir adamı katletti. O da onun mukabilinde onu katletti. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kendisi Leyye'de iken, Malik b. Avf'ın kalesinin yıkılmasını emr etti. Ve kale yıkıldı. Sonra Dayka denilen bir yolda yürüdü. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o yola yöneldiği zaman; «bu yolun ismi nedir?» diye sordu. Ona denildi ki :

— Dayka'dır.

Bunun üzerine dedi ki :

— Hayır bilakis o Yüsrâ'dır (Dayka darlık, Yüsrâ kolaylık manasına gelir ki bunu uğurluluk için değiştirmiştir.)

Sonra oradan Nahb yolu üzerine çıktı. Nihâyet bir sedir ağacının altına indi ki ona sadire denilirdi. Sakif'den bir adamın malına yakın idi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona haber gönderdi ki :

(119) Heder : Yani değersiz kan ki, intikamı alınmaz.

(120) Karn, Müleyh, Rûgâ ve Leyye Taif'te birer mevkidirler.

«Ya çıkarsın veya senin üzerine bahçeni harab ederiz.» O da çıkmaktan imtina etti. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o bahçenin harap edilmesini emr etti.

Bundan sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yola devam etti. Taif'e yakın bir yere gelince konukladı. Burada Onun ashabından birtakım insanlar oklarla katl edildi. Bunun sebebi, askerler Taif'in bahçelerine yaklaşmıştı. Böylece oklar onlara erişiyordu. Müslümanlar ise, onların kendilerine karşı kitlemiş oldukları kalelerine girmeye kaadir olamıyorlardı. Ashabından işte o kişiler oklarla musibete maruz kalınca askerini bu gün Taif'te bulunan mescidinin yanına bıraktı, Taif'i yirmi kûsûr gece muhasara etti.

İbn-i Hişâm dedi ki : Yirmi yedi gece olduğu söylenir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Onunla beraber hanımlarından iki hanım var idi. Bunlardan biri, Ümm-ü Seleme bint-i Ebi Ümeyye idi. O ikisi için iki kubbe kurdu. Sonra o iki kubbenin arasında namaz kıldı. Sonra ikamet etti. Sakif müslüman olduğu zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in namaz kıldığı işte o yer üzerine Amr b. Ümeyye b. Vehb b. Muattib b. Malik bir mescid inşa etti. İddia ettiklerine göre, o mescitte bir Seriyeye vardı. Allah'ın hiçbir günü geçmezdi illa onlardan bir (savaş) sesi işitilmesin. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Taiflileri muhasara etti ve onlarla şiddetli bir şekilde savaştı, oklarla atıştılar.

Mancınıkla atanların ilki Resulüllah'dır

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlarla mancınıkla taş attı. Bana kendisine güvendiğim bir kimse haber verdi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) islamda mancınıkla atanların ilkidir. Bunu Taif halkına atmıştır.

Taif Surunu açma günü

İbn-i İshak şöyle dedi :

Nihayet Taif'in surunda gedik açma günü, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından bir topluluk debbâbenin altı-

na girdiler. (Debbâbe surlara tırmanma aletidir) Sonra onunla Taif'in duvarına doğru, onu delmek için yürüdüler. Bunun üzerine Sakif onların üzerlerine ateşle kızdırılmış katı kalın demirler gönderdi. Bunun üzerine onlar debbâbenin altından çıktılar. Sakif onlara ok attı ve onlardan birtakım adamları katlettiler. Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Sakif'in üzüm bağlarının kesilmesini emretti. Bunun üzerine sahabeler onların içine girip kesmeğe koyuldular.

Sakif ile görüşmeler

Sonra Ebü Süfyan b. Harb ve Muğire b. Şu'be Taif'e gittiler. Sakif kabilesini şuna çağıldılar :

— Bize eman veriniz ki sizinle konuşalım.

Onlar da onlara eman verdiler. Bunun üzerine o ikisi Kureyş'in ve Beni Kinâne'nin kadınlarından orda bulunan birtakım kadınları çağıldılar ki onların yanına gelsinler. Çünkü onlar daha eman altına alınmamıştı. O kadınlar da bu çağrıya karşı imtina ettiler. Onlardan biri, Âmine bint-i Ebi Süfyan'dır. Bu kadın Urve b. Mes'ud'un nikâhında idi. Urve'nin o kadından olma oğlu Dâvud b. Urve vardır.

İbn-i Hişam dedi :

Denilir ki Dâvud'un anası, Meymüne bint-i Ebi Süfyan'dır. Bu kadın, Ebu Mürre b. Urve b. Mes'ud'un nikâhında idi. Onun o kadından oğlu Dâvud b. Ebi Mürre olmuştu.

İbn-i İshak dedi :

Firasiyye bint-i Süveyd b. Amr b. Sa'lebe vardı. Bu kadın Abdurrahman b. Kaarib'de idi.

Bir de Fukaymiyye vardı. Bu, Ümeymeh bint-i Nâsi' Ümeyye b. Kal'dır. Bu kadınlar bu ikisine karşı imtina ettikleri zaman İbnü'l-Esved b. Mesud onlara şöyle dedi :

Ey Ebü Süfyan ve Ey Muğire, kendisi için geldiğiniz şeylerden daha hayırlı bir işi size göstereyim mi? Beni Esved b. Mes'ud'un malının yerini biliyorsunuz. — Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ora ile Taif'in arasında idi. Kendisine Akik denilen bir vâdiye inmişti — Taif'te Beni Esved'in malından, sulama yönünden daha uzak, külfet yönünden daha meşakkatli ve imaret bakımından daha uzak

hiçbir mal yoktur. Eğer Muhammed onu keserse daha asla imar edilmez. O halde ona söyleyiniz, ya kendisi için alsın veya Allah için ve akrabalık hakkı için onu bıraksın. Çünkü bizimle onun arasında mechûl kalmayacak şekilde bir akrabalık vardır.

İddia ederler ki : Bunun üzerine de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu onlar için bıraktı.

Resulûllah'ın rüyası ve Ebu Bekr'in onu tabir etmesi

Bana şu haber geldi ki : Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr'e (ki o, o sırada Sakif'i kuşatıyordu.) şöyle dedi :

— Ey Ebu Bekr, ben rüyada gördüm ki bana içi kaymak dolu bir kadeh hediye edildi. Bir horoz da onu didikleli ve içindekini akıttı.

Ebu Bekr de şöyle dedi .

— Bu gün onlardan istediğimiz şeyi elde edeceğimizi zan etmiyorum.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ben de zan etmiyorum.

Müslümanların yola çıkmaları ve bunun sebebi

Sonra Huveyle bint-i Hakim b. Ümeyye b. Harise b. El-Evkaş es-Sülemiyeye — ki bu kadın Osman'ın karısıdır — şöyle dedi :

Yâ Resulallah, eğer Allah Ta'î'î sana açarsa bana Bâdiye bint-i Gaylan b. Maz'un b. Seleme'nin zinetini veya Fârie bint-i Akil'in zinetini ver. Bu iki kadın Sakif'in kadınlarının en fazla zinet sahipleri idiler.

Bana zikir edildi ki; Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi :

— Yâ Huveyle, eğer bana Sakif hakkında izin verilmemişse ne yapalım?

Bunun üzerine Huveyle çıktı ve bunu Ömer b. El-Hattab'a zikir etti. O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi ve şöyle dedi :

— Yâ Resulellah, Huveyle'nin bana verdiği haber nedir? iddia ediyor ki onu sen söylemişsin.

Dedi ki :

— Onu ben söyledim. Dedi ki :

— Onların hakkında sana izin verilmedi mi ya Resûlellah?

Dedi ki :

— Hayır verilmedi.

Dedi ki :

— Yola çıkmayı ilan edeyim mi?

Dedi ki :

—Evet ilan et. Ömer de yola çıkmayı ilan etti.

Uyeyne ve gizlemiş olduğu niyyeti

Sahabeler yola çıktıkları zaman Said b. Ubeyd b. Esid b. Ebi Amr b. İlac şöyle seslendi :

— Ey insanlar Sakif kabilesi kalcıdırlar. Uyeyne b. Hısn da şöyle diyordu :

— Evet, vallahi şecaatlı ve üstün bir kavim olarak kalıyorlar.

Bunun üzerine müslümanlardan bir adam ona şöyle dedi :

— Ey Uyeyne, Allah sana lanet etsin, müşrikleri, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den imtina etmeleri sebebiyle medh mi ediyorsun. Halbuik sen Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yar-dım etmek üzere gelmiştin!

O da şöyle dedi :

— Ben vallahi sizinle birlikte Sakif'le savaşmak için gelmedim yalnız istedim ki Muhammed Taif'i feth etsin de bana Sakif'ten bir câriye isabet etsin yatağına gireyim. Umulur ki : benim için ondan bir er çocuk doğar. Çünkü Sakif kabilesi dehâ ve zekâ sahibidirler.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Taif'in yakınlarında ikameti sırasında Taif'te muhasara altında buluananlardan birtakım köleler indiler ve müslüman oldular. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onları azad etti.

Sakif'in azadlıları .

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana itham etmediğim bir kimse, Abdullah b. Mükeddem'den, o,

Sakif'den birtakım adamlardan naklen bana haber verdi ki onlar şöyle dediler :

Taif halkı müslüman olduğu zaman onlardan birtakım kişiler işte o kölelerin hakkında konuştular. Bunun üzerine Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

«Hayır, işte onlar Allah'ın âzadlılarıdır.» Onların hakkında konuşanlardan Hâris b. Kelede var idi.

İbn-i Hişam dedi ki :

İbn-i İshak inen o kölelerin isimlerini zikr etmiştir.

Übeyy b. Malik'in Mervan'ın elinden serbest bırakılması ve Dahhak'ın bu husustaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sakif'ten olan Kays kolu Mervan b. Kays ed-Devsi'nin bir ehlini ele geçirmiştiler. Mervan müslüman olmuştu. Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara karşı geldi. Sakif kabilesi derler ki :

Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mervan b. Kays'a şöyle dedi :

«Ey Mervan senin âilen mukabilinde Kays'dan ilk karşılaştığın adamı al.» O da Übeyy b. Mâlik el-Kuşeyriye rastladı ve onu, ehlini kendisine verinceye kadar tuttu. Bunun hakkında Dahhak b. Süfyan el-Kilâbi de kalktı ve Sakif ile konuştu, nihayet onlar Mervan'ın ailesini gönderdiler. O da onlar için Übeyy b. Malik'i serbest bıraktı. Bunun üzerine Dahhak b. Süfyan, kendisiyle Übeyy b. Malik'in arasında olan bir şey hakkında şöyle dedi :

أَتَشَى بِلَايَ يَأَيُّ بَن مَالِكٍ غَدَاةَ الرَّسُولِ مُعْرِضُ عَنْكَ أَشْوَسُ
يَقُودُكَ مَرْوَانُ بْنُ قَيْسٍ يَحْمِلُهُ ذَلِيلًا كَمَا قِيدَ الذَّلُولِ الْمُعْيَسُ
فَادَّتْ عَلَيْكَ مِنْ بَقِيَّةِ عَصَاةٍ مَعَ بَاتِنِهِمْ مُسْتَفْسِسُ الشَّرِّ يُقْسِسُوا
فَكَانُوا مِمَّنْ أَلْمَزُوا فِى مَادَاتِ حُلُومِهِمْ عَلَيْكَ وَقَدْ كَادَتْ بِكَ النَّفْسُ نِيَاسُ

«Ey Übeyy b. Malik, Resul'ün diğer bir cihete bakarak senden yüz çevirdiği sabahı benim sana olan nimetimi unutuyor musun?

*Mervan b. Kays ipiyle seni zelil bir vaziyette yediyordu,
zelil kılınmış çok zelil bir kimsenin yedilmesi gibi.
Sakif'den bir topluluk senin üzerine saldırmıştı ne zaman ki onlara
şerrin talibi geldiği zaman onlar da o talebi kabul ederler.
Onlar efendi idiler senin üzerine onların akıllıları saldırdılar
az kala (hayattan) umudunu kesiyordun.»*

İbn-i Hişam şöyle dedi : **«يَقْتُلُوا»**

İbn-i İshak'ın gayrından menkuldür.

Tâif gününde müslümanların şehidleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Taif gününde Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bulunup şehid düşen müslümanların isimleri şunlardır :

Kureyş'den olanlar

Kureyş'den olan Beni Ümeyye b. Abd-i Şems'den : Said b. Said b. As b. Ümeyye vardır. Bir de Urfuta b. Cennab vardır. Bu onların halifidir. Esd b. Çavs'dendir.

İbn-i Hişam şöyle dedi : Urfuta b. Hubab denilir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Beni Teym b. Mürre'den : Abdullah b. Ebi Bekr es-Sıddık vardır. Bir ok ile vuruldu. O yüzden Medine'de Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefatından sonra öldü.

Beni Mahzum'dan : Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Muğire vardır. O günde atılan bir ok sebebiyle şehid düşmüştü.

Beni Adiyy b. Kâb'den : Abdullah b. Âmir b. Rebie vardır. Bu, onların halifidir.

Beni Sehm b. Amr'dan : Sâib b. Hâris b. Kays b. Adiyy vardır. Bir de onun kardeşi Abdullah b. Hâris vardır.

Beni Sad b. Leys'den : Cüleyhe b. Abdullah vardır.

Ensar'dan olanlar

Ensar'dan şunlar şehid düştüler :

Beni Seleme'den : Sabit b. Ceze'.

Beni Mâzin b. Neccâr'dan : Hâris b. Sehl b. Ebi Sa'saa.

Beni Saaide'den : Münzir b. Abdullah.

Evs'den : Rukaym b. Sâbit b. Salebe b. Zeyd b. Levzân b. Muaviye

Böylece, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından Taif'de şehid düşenlerin hepsi on iki erkek kişidir. Yedisi Kureyş'dendir. Dördü Ensar'dandır. Bir kişi de Beni Leys'dendir.

Huneyn ve Taîf hakkında bir şiir

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kıtaldan ve muhasaradan sonra Taîf'den ayrıldığı zaman Buceyr b. Züheyr b. Ebi Süлма Huneyn ve Taîf'i zikrederek şöyle dedi :

كَانَتْ عَلَاةَ يَوْمٍ ظَنَنْ حُسَيْنٍ وَغَدَاةَ أَوَّلَاسٍ وَيَوْمَ الْأَبْرَقِ
سَمَّتَ بِإِغْوَاءِ هَوَازِنْ جَنَّمَا فَبَدَّدُوا كَالطَّيْرِ لِلتَّهَوُّقِ
لَمْ يَنْجِنُوا مِنَّا مَقَامًا وَاحِدًا إِلَّا جَدَارَهُمْ وَبَطْنَ الْخَنْدَقِ
وَلَقَدْ تَمَرَّضْنَا لِكَيْلِكَ بِمَرْجُوا فَتَحَفَّنُوا مِنَّا بِبَابِ مُثَلَّقِ
تَرَدَّدْ حَسْرَاتًا إِلَى رَجْرَاجَةٍ شَبَاءَ نَلْعُ بِالْأَلْمَاءِ فَيَلْقِ
مَلُومَةٍ حَضْرَاهُ لَوْ قَدَّوْا بِهَا حَصْنًا لَطَلَّ كَأَنَّهُ لَمْ يَخْلُقِ
مَنْعَى الضَّرَاءِ عَلَى الْمَرَّاسِ كَأَنَّا قَدَرْنَا تَفَرُّقُ فِي انْقِيَادٍ وَتَلْقِ
فِي كُلِّ سَابِقَةٍ إِنَّا مَا اسْتَحْصَلَتْ كَأَلْتَمَعِي مَبْتَ رِيحُهُ لَلتَرْقُوقِ
جُدَلْ نَحْسُ فُضُولُنْ نَالْنَا مِنْ نَسِجِ دَاوُدَ وَآلِ هُرُقِ

• Huneyn vadisi gününde ve Evtas sahalında ve Ebrak (121) gününde koşmaktan sonra koşmak veya kıtaldan sonra kital oldu.

(121) Evtas : Beni Hevâzin diyarında bir vadidir. Orada Huneyn vak'ası olmuştur. Ebrak : Bir mevkidir. Bunun aslı, bir dağdır ki onda çeşitli taşlar ve kumlar vardır.

Hevâzin iğva (122) ile cemaatlerini topladı ve parçalanıp birbirinden ayrılmış kuşlar gibi dağıldılar.
Bizden hiçbir kalacak yerlerini koruyamadılar ancak surlarını ve hendeğin batnını korudular.
Onların çıkması için biz onlara taarruz ettik, onlarsa bizden kilitlenmiş bir kapı ile kalelendiler korundular.
Bizim yorgun kişilerimiz şiddetli çok büyük bir ordu birliklerine dönüşüyor ölümlerle parıldıyor şiddetli büyük bir ordu haline geliyordu.
Silahların renklerinden yeşile bürünmüş bir ordu topluluğu ki şayet onunla Haden dağına atsalar elbette o dağ yaratılmamış gibi olurdu.
Dikenli bitkilerin üzerinde köpeklerin veya saldırgan arslanların yürüyüşüyle yürüdüğümüz zaman sanki ayaklarını ellerinin yerine koyan atlar gibi olduk. Öyle ki yedilmelerinde bazan ayakları birbirinden ayrılır bazan birleşirler.
Her bir kâmil zırh içinde kalelenip korunma vaziyetine geçtikleri zaman tıpkı hareketli, rüzgârı esen derin bir su gibiyiz.
İyi dokunmuş-birtakım zırhlarla ki, onların etekleri ayakkabılarımıza değmektedir. Davud'un dokumasından ve Al-i Muharrik'in (123) dokumasındandır.»

HEVÂZİN'İN MALLARININ VE ONUN ESİRLERİNİN DURUMU VE ONLARDAN MÜELLEFE-İ KULUBA BAŞŞİŞ EDİLMESİ

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in

Hevâzin hakkında yaptığı in'am, ihsanı ve Hevâzin için duası

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Taif'den ayrıldığı zaman Dehna (124) üzerinden yola çıktı ve beraberindeki insanlarla birlikte Cîrâne'de konukladı. Beraberinde Hevâzin'den çok esirler bulunmaktaydı. Sakif'den ayrılp yola çıktığı günde ashabından bir adam ona şöyle demişti :

(122) İğvâ : Rüşdün yani doğruluğun hilafı olan şaydendir. Aldatma manasına gelir.

(123) Al-i Muharrik : Hire Meliki Amr b. Hind'i kâd ediyor.

(124) Dehnâ : Taif bölgelerinden bir bölgedir.

Yâ Resulallah, onların üzerlerine bed duâ et. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de şöyle dedi :

Ey Allah'ım, Sakif'i hidayet et, onları doğru yola ilet ve onları müsahhar kıl...

Resulûllah'ın Hevâzin'e bağıışı

Sonra Hevâzin'in elçiler heyeti Cirâne'de yanma geldiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Hevâzin'in esirlerinden altı bin çocuk ve kadın var idi. Develerden ve koyunlardan ise sayısının ne kadar olduğu bilinemeyecek kadar mal vardı.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Amr b. Şuayb, babasından, o dedesi Abdullah b. Amr'dan naklen şu haberi verdi :

Hevâzin'in elçiler heyeti, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e müslüman olmuş olarak geldiler. Ve şöyle dediler :

Yâ Resûlallah, biz bir asılız bir aşiretiz. Sana gizli kalmayan bir belâ bize isabet etmiştir. Bize lutf eyle, Allah da sana lutf etsin. Dedi ki :

Hevâzin'den sonra Beni Sa'd b. Bekr'den biri olan kendisine Züheyr denilen Ebû Süred ile künyelenen bir adam kalktı ve şöyle dedi : Yâ Resûlallah senin halaların, teyzelerin ve sana küçükken bakan süt emziren bakıcı kadınlar şimdi ağıllardadır. Şayet biz Hâris b. Ebî Şemr'e (125) veya Numan b. Münzir'e süt emzirmiş olsaydık sonra başımıza gelen bu şey gibisi başımıza gelseydi onun bize şefkatını ve fazlını lutfunu umardık, halbuki sen kendisine bakılıp büyütülenlerin en hayırlısıdır.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Rivâyet edilir ki : Şâyet biz Hâris b. Ebî Şemr'e veya Numan b. Münzir'e süt emzirmemiş olsaydık,

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Amr b. Şuayb babasından, o, dedesi Abdullah b. Amr'dan naklen şöyle haber verdi :

(125) Hâris b. Ebî Şemr el-Çassânî Arablardan olup Şam hükümdarıdır. Numân b. Münzir ise Arablardan olup Irak hükümdarıdır.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Sizin çocuklarınız ve kadınlarınız mı size daha sevgilidir yoksa mallarınız mı?

Onlar da şöyle dediler :

— Yâ Resülallah bizi mallarımız ile haseblerimiz arasında muhayyer kıldın. Bilakis bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri verirken o bize daha sevimlidir.

O da onlara şöyle dedi :

— Benim ve Beni Abdul-Muttalib'in elinde olanlar sizindir. Ben öğle namazını insanlara kıldırduğım zaman kalkınız ve : «Biz Resulüllah'ı müslümanlara, müslümanları da Resulüllah'a çocuklarımız ve kadınlarımız hakkında bize şefa'atçı olmasını diliyoruz.» deyiniz. Ben de kendimdekileri veririm ve sizin için onlardakini isterim.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) millete öğle namazını kıldırduğu zaman kalktılar ve onlara emrettiği şeyi konuştular. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Benim ve Beni Abdul-Muttalib'te olanları veriyorum.

Bunun üzerine Muhâcirler şöyle dediler :

— Bizdekiler de Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir. Ensar da şöyle dedi :

— Bizdekiler de Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir.

Ekra' b. Hâbis ise şöyle dedi :

— Fakat ben ve Benü Temim bir şey vermeyiz.

Uyeyne b. Hısn da şöyle dedi :

— Bana ve Benü Fezâreye gelince biz de vermeyiz.

Abbâs b. Mirdâs da şöyle dedi :

— Ben ve Benü Süleym de vermeyiz.

Benü Süleym ise şöyle dedi :

— Hayır bilakis bizde olan şey Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir.

Abbâs b. Mirdâs Beni Süleym'e : «Beni zayıf bıraktınız.» dedi. Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Dikkat edin. Sizden kim bu esirlerden hakkını elinde tutarsa ona her bir fert mukabilinde (bundan sonra) ilk elime geçen esirlerden altı hisse olacaktır. Artık çocuklarını ve kadınlarını geri veriniz.

İbn-i İshak dedi :

Bana Ebû Vecze Yezid b. Ubeyd es-Sa'di şöyle haber verdi : Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebû Talib (Radiyalahü anh)'e bir câriye verdi. O câriyeye Rayta bint-i Hilal b. Hayyan b. Umeyre b. Hilal b. Nâsire b. Kuseyye b. Nasr b. Sa'd b. Bekr denilir. Osman b. Affan'a da bir câriye verdi ki o câriyeye Zeyneb bint-i Heyyan b. Amr b. Heyyan denilir. Ömer b. el-Hattab'a da bir câriye verdi. O ise onu oğlu Abdullah b. Ömer'e hibe etti.

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdullah b. Ömer'in azadlısı Nafi, Abdullah b. Ömer'den şöyle dediğini haber verdi :

O câriyeyi Beni Cume'h'den olan dayılarıma gönderdim ki ondaki bazı huyları benim için islah etsinler ve onu hazırlasınlar. Ben Beyti tavaf ettikten sonra onlara gidecektim. İstiyordum ki döndüğüm zaman o câriye ile yatayım. Tavafımı bitirdiğim zaman mescidden çıktım. Baktım ki millet (Taifliler) koşuyorlar. Dedim ki :

— Nedir sizin bu haliniz?

Onlar dediler ki :

— Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri verdi.

Ben de dedim ki : «Sizden olan bendeki câriye Beni Cume'h'dedir, gidiniz ve alın.» Onlar da gittiler ve onu aldılar.

İbn-i İshak dedi :

Uyeyne b. Hısn'a gelince, Hevâzin'in ihtiyar kadınlarından bir kadını aldı. O kadını alırken şöyle dedi :

«Bir ihtiyar kadın görüyorum ki ben elbette kabile içinde onun için iyi bir neseb olduğunu zan ediyorum, umulur ki o kadının fidyesi büyük olsun.» Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) esirleri altı hissa mukabilinde geri verdiği zaman o ihtiyar kadını geri vermekten imtina etti. Bunun üzerine Ebu Suret Züheyr ona şöyle dedi :

— Onu gönder. Vallahi onun ne ağzı serindir ne memesi büyüktür, ne karnı çocuk doğurucudur ve onun kocası da onu kaybettiği-ne üzülen değildir ve sütü bol değildir.

Böylece, Züheyr ona öyle söylediği zaman altı hissa mukabilinde onu geri verdi. İddia ederler ki Uyeyne Akra' b. Hâbis'e rastladı ve bu durumu ona şikayet etti. O da şöyle dedi :

— Vallahi o kadın yaşça kadınların orta hallisi değildi. Vücut-
ça da ideal değildi.

Mâlik b. Avf en-Nasrî'nin müslüman olması

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin'in elçiler hey'-
etiyle konuştu ve onlara Mâlik b. Avf'in ne yapmakta olduğunu sor-
du. Onlar dediler ki :

— O Taif'de Sakif kabilesi ile birlikte dir.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki :

— Mâlik'e haber veriniz ki eğer o bana müslüman olarak gelirse
ona ailesini ve malını geri veririm. Ve ona yüz deve veririm.

Bu haber Mâlik'e iletilti. O da Taif'den ona gitmek üzere yola
çıktı. Mâlik, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendi kabi-
lesi olan Sakif'in ona verdiği sözü öğreneceklerinden ve kendisini
alakoyacaklarından korkuyordu. Fakat hazırlanması için gerekenle-
rin yapılmasını emretti. Hazırlıklar yapıldı. Bir atın hazırlanmasını
emretti. Onu Taif'e götürdüler. Gece binip çıktı. Atını koşturdu ta
deve ile gönderdiği hazırlıklarına kavuştu. Daha önce belli bir yerde
beklemelerini söylemişti. Böylece Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve
Sellem)'e kavuştu. (Ci'râne'de veya Mekke'de Ona erişti.) O da ona
ailesini ve malını geri verdi ve ona yüz deve bahşetti. O müslüman
oldu ve İslamiyetini güzelce yaşadı. Mâlik b. Avf müslüman olurken
şöyle dedi :

مَا إِن رَأَيْتُ وَلَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ فِي النَّاسِ كُلِّهِمْ يَمْنِلُ مُحَمَّدٍ
أَوْقَى وَأَعْلَى الْجَبَرِيلِ إِذَا اجْتَدَى وَمَقَى تَشَأْ بِكَ عَمَّا فِي غَدِ
وَإِذَا الْكُتَيْبَةُ عَرَدَتْ أَنْيَابُهَا بِالسَّهْمِ وَضَرَبَ كُلُّهُمْ هُنْدُ
فَكَانَ لَيْثٌ عَلَى أَشْبَالِهِ وَسَطَ الْهَبَاءِ خَادِرٌ فِي مَرَصَدِ

«İnsanların bütünü içinde Muhammed'in emsali gibi birisi olduğunu
ne gördüm ne işittim.

Sözünü yerine getirdi ve bahşış verdiği zaman bol bol verdi ve
ne zaman dilerse yarın olacak şeylerden sana haber verir.

*Ordu süngü ile ve her bir kılıçla vurmakla dişlerini kuvvetlendirip
şiddetlendirdiği zaman bakarsın ki sanki tozların ortasında
yavruları üzerinde bir arslan ininde teyakkuz halindedir.»*

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu kavminden müs-
lûman olan kimselerin üzerine amil (vali) tayin etti. Etbaı olan ka-
bileler şunlardır :

Sümâle, Selime ve Fehm. O, onlarla Sakif ile savaşıyordu. On-
ların bir malı veya davar sürüsü çıkmazdı ki onun üzerine saldır-
masınlar. Nihayet onları sıkıştırdı. Bunun üzerine Ebû Mihcen b. Ha-
bib b. Amr b. Umeyr es-Sekafi şöyle dedi :

هَابَتِ الْأَعْدَاءُ جَانِبَنَا ثُمَّ تَقَرُّوْنَا بِنُؤْسِلَةٍ
وَأَتَانَا مَالِكٌ بِسِمْ نَاقِصًا لِّلْعَدِ وَالْحُرْمَةِ
وَأَتُونَا فِي مَنَازِلِنَا وَقَدْ كُنَّا أُولَى نَقَمَةٍ

*«Düşmanlar bizim tarafımızdan korkutulur sonra Benü Selime bizimle
savaşmaya özendi.*

Ahdi ve haramları bozarak Mâlik onları bize getirdi.

Bizim konuk yerlerimize geldiler ve biz intikam sahibleri idik.»

Ganimeti taksim

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn esirlerini Hu-
neyn halkına geri verme işini bitirdiği zaman bineğine bindi ve mil-
let (sahabeler) de onun peşine düştüler. Şöyle diyorlardı :

— Ya Resulallah, bize develerden ve koyunlardan ganimet edi-
len mallarımızı taksim et.

Hatta onu bir ağaca sığınmaya zorladılar. Cübbesi ona takıldı.
O (A.S.M.) şöyle buyurdu :

— Ey insanlar bana cübbemi veriniz. Vallahi şayet sizin için
Tihame'nin ağaçları sayısınca develer ve sığırlar olsa elbette onu si-
ze taksim ederdim. Ben ne cimriyim ne korkağım ne de yalancıyım.
Benden böyle bir şey göremiyacaksınız.

Sonra bir devenin yanına vardı, hörgücünden bir az yün aldı ve
onu parmakları arasına koydu sonra yukarı kaldırdı, ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, Vallahi benim sizden alman ganimetinizden ve şu yün parçasından ancak beştebir hissem vardır. Beşte bir de size geri verilmiştir. Sonra sahabelerine :

•İpliği iğneyi veriniz, çünkü hiyânet, ehli üzerine âr olur, kıyâmet gününde nâr ve arların en çirkini olacaktır.• diye buyurdu. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam kıl ipliklerinden bir dürüm getirdi ve şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah bu dürüm ipliği aldım ki onunla benîm sırtı yağır olan bir binek deveme eğer altından bir keçe yapayım.

O da şöyle dedi :

— İşte ondan olan benim payım senindir. Ensari adam :

— İş bu dereceye varınca benim ona ihtiyacım yoktur, dedi. Sonra o yünü ganimetin içine attı.

Sonra onu elinden attı.

İbn-i Hişam dedi :

Zeyd b. Eslem, babasından naklen şöyle zikr etti :

Akil b. Ebi Tâlib Huneyn gününde karısı Fâtıma bint-i Şeybe b. Rabia'nın yanma kılıcı kanla bulaşmış vaziyette girdi. Karısı ona şöyle dedi :

— Ben bildim ki sen muhakkak savaşmışsın. Müşriklerin ganimetlerinden neler ele geçirdin?

O cevaben :

— İşte şu iğneyi al ki onunla elbiselerini dikersin, dedi ve ona verdi.

Bunu müteakip Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in nidasını işitti ki o şöyle diyor :

•Kim bir şey almışsa onu geri versin, hatta bir iplik ve iğne almış olan dahi.• Bunun üzerine Akil geri döndü ve karısına :

•Senin iğnen gitti.• dedi. İğneyi aldı ve ganimetlerin içine attı.

Müellefe-i kulub'a (126) bahşiş verilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalbleri telif edilen kimselere bahşiş verdi. Bunlar şeref sahibi kişiler idiler. Onları ısın-

(126) İslama kalblerini çekmek için onlara yardım edilen gayrı müslimlerdir.

dırıyor ve onların sebebiyle onların kavimlerini de ısındırıyordu. Ebû Süfyan b. Harb'e yüz deve verdi. Onun oğlu Muâviye'ye de yüz deve verdi. Hâkim b. Hizâm'a yüz deve verdi. Hâris b. Hâris b. Kelede'ye ki, bu Benî Abduddar'ın kardeşidir, yüz deve verdi.

İbn-i Hişam şöyle dedi :

O Nusayr b. Hâris b. Kelede'dir. Veya Hâris, onun başka bir ismi olması da mümkündür.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hâris b. Hişam'a yüz deve verdi. Süheyl b. Ömer'e yüz deve verdi. Huveytib b. Abdul-uzza b. Ebi Kays'a yüz deve verdi. Alâ b. Cârîye es-Sakafî'ye, — ki bu, Benî Zühre'nin halifidir — yüz deve verdi. Uyeyne b. Hısn b. Hüzeyfe b. Bedr'e yüz deve verdi. Akre' b. Hâbis et-Temimi'ye yüz deve verdi. Mâlik b. Avf en-Nasri'ye yüz deve verdi. Safvan b. Ümeyye'ye yüz deve verdi. İşte bunlar yüz deve verilen kimselerdir.

Kureys'den birtakım adamlara ise yüzün aşağısında verdi. Onlardan Mahreme b. Nevfel ez-Zühri, Umeyr b. Vehb el-Cumehl ve Hişam b. Amr Benî Amir b. Luay'ın kardeşi vardır. Onlara ne verdiği aklımda kalmadı. Yalnız şunu biliyorum ki onlara verilen yüzün altındadır. Said b. Yerbû b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm'a ve Sehmi'ye elliser deve verdi.

İbn-i Hişam dedi ki : Onun ismi Adiyy b. Kays'dır.

İbn-i Mirdâs'ın aldığını az görmesi ve Resulullah'ın onu râzı etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Abbâs b. Mirdâs'a birkaç deve verdi, o da buna kızdı ve onların hakkında Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e itab etti. Ve şöyle dedi :

كَانَتْ نِيَّتِي أَنْ تَلَا فَيْتَهَا بِكَرَرٍ عَلَى الْفَرِّ فِي الْأَجْوَعِ
وَأَيْعَاطِي الْقَوْمَ أَنْ يَرْقُدُوا إِذَا حَجَّ النَّاسُ لَمْ أَهْجِعْ

فَأَضْبَحَ نَهْيَ وَنَهْبُ الْيَدَيْنِ عَيْنَةً وَالْأَفْرَجِ
وَقَدْ كُنْتُ فِي الْحَرْبِ ذَاتُ دُرٍّ أَلَمْ أَنْطَ شَيْئًا وَلَمْ أَضْمَعْ
إِلَّا أَقَاتِلَ أُعْطِيَنَّهُمَا عَيْدَ قَوَائِمِ الْأَزْمِ
وَمَا كَانَ حِصْنٌ وَلَا حَابِسٌ يَفُوقَانِ شَيْئِي فِي الْجَمْعِ
وَمَا كُنْتُ دُونَ أَمْرِي مِنْهَا وَمَنْ تَقَمَّ الْيَوْمَ لَا يَرْفَعُ

«Bir yağma idi ki onu atın taşı üzerinde ovalık yerde hanle yapmamla, Uyumakta olan kavrimi uyandırmakla, insanlar uyudukları zaman uyumadığını bir zamanda, tedarik etmiştim.

Böylece benim yağma ettiğim, ganimet aldığım ve Ubeyd'in ganimet aldığı şeyler Uyeyne ile Ekra arasında taksim edildi.

Halbuki ben harpte kaviminden düşmanı dej eden bir kişiliğe sâhibtim. Bana ne bir şey verildi ne de verilmedi.

Ancak birkaç küçük deve ki ancak onların dört ayaklarının sayısınca bana verildi.

Ne Hısn ne de Hâbis toplulukta şeyhimden (127) üstün olmazlardı.

Onlardan bir kişinin aşağısında değildim bu gün alçalan yükselmez.»

İbn-i Hişam şöyle dedi : Bana Yunus en-Nahvi şöyle haber verdi :

فَا كَانَ حِصْنٌ وَلَا حَابِسٌ يَفُوقَانِ مِرْدَاسَ فِي الْجَمْعِ

«Ne Hısn ne Hâbis toplumda Mirdâs'tan üstün olmazlardı.»

İbn-i İshak dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

Ona gidiniz ve onun lisanını benden kesiniz. Onlar da gittiler ve razı oluncaya kadar ona verdiler. Resulüllah da bunu kast etmişti.

İbn-i Hişam şöyle dedi : İlim ehlinde biri haber verdi ki :

Abbâs b. Mirdâs, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona :

«فَأَصْبَحَ نَهْيَ وَنَهْبُ السَّيِّدَيْنِ الْأَقْرَعِ وَعَيْنُهُ»

«Benim ganimetim ve Ubeyd'in ganimeti, Akra ile Uyeyne arasında taksim edilir oldu»

sözünü söyleyen sen misin? dedi.

Ebü Bekr es-Siddık :

«Uyeyne ile Akre arasında.» (128) dedi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

O ikisi birdir, dedi. Ebü Bekr :

Şehâdet ederim ki muhakkak sen Allah'ın şu dediği gibisin, dedi.

«وَمَا عَلَّمَهُ الشَّرَّ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ»

«Biz ona şiiri öğretmedik ne de şiir söylemek ona yakışır.»

Huneyn ganimetlerinin bey'at edenlere tevzili

İbn-i Hişam dedi ki :

Bana isnadda ehl-i ilimden kendisine isnadda itimad ettiğim bir kimse, İbn-i Şihâb ez-Zühri'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki İbn-i Abbâs şöyle dedi :

Kureyş'den ve başkalarından bazı kimseler Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e beyat ettiler, o da Cî'râne gününde Huneyn'in ganimetlerinden onlara verdi.

Beni Ümeyye b. Abd-i Şems'den : Ebü Süfyan b. Harb b. Ümeyye, Talık b. Süfyan b. Ümeyye ve Hâlid b. Esid b. Ebil-İs b. Ümeyye vardır.

Beni Abduddar b. Kusayy'dan : Şeybe b. Osmân b. Ebi Talha b. Abdul'uzzâ b. Osman b. Abduddar, Ebu Senâbil b. Sa'keke b. Hâris b. Umeyle b. Sebbak b. Abduddar; İkrime b. Amir b. Haşim b. Abd-i Menaf b. Abduddar.

(128) Uyeyne ile Akra' arasında şiirdeki yerlerinin değiştirilmesi söz ediliyor.

Beni Mahzûm b. Yakaza'dan : Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire, Haris b. Hişam b. Muğire, Halid b. Hişam b. Muğire, Hişam b. Velid b. Muğire, Süfyan b. Abdul-Esed b. Abdullah b. Amer b. Mahzum ve Sâib b. Ebi Saib b. Aiz b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm.

Beni Adiyy b. Kâb'den : Muti' b. Esved b. Hârise b. Nadle ve Ebu Cehm b. Huzeyfe b. Ğanim.

Beni Cumeş b. Amr'dan : Safvan b. Ümeyye b. Halef ve Uheyhe b. Ümeyye b. Halef ve Umeyr b. Vehb b. Hâlef.

Beni Sehm'den : Adiyy b. Kays b. Huzâfe.

Beni Âmir b. Luay'dan : Huveytib b. Abduluzza b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd ve Hişam b. Amr b. Rebie b. Hâris b. Hudeyyib.

Kabilelerin dışından olanlardan :

Beni Bekr b. Abd-i Menât b. Kinâne'den : Nevfel b. Muâviye b. Urve b. Sahr b. Rezn b. Yamer b. Nüfâse b. Adiyy b. Dil.

Beni Kays'dan olan Beni Âmir b. Sasaa'dan sonra Benî Kilâb b. Rebie b. Âmir b. Sasaa'dan : Alkame b. Ulâse b. Avf b. Ehvas b. Cafer b. Kilâb ve Lebid b. Rabia b. Mâlik b. Cafer b. Kilâb.

Beni Âmir b. Rebie'den : Hâlid b. Hevze b. Rebie b. Amr b. Âmir b. Rebie b. Âmir b. Sasaa ve Hermele b. Hevze b. Rebie b. Amr.

Beni Nasr b. Muâviye'den : Mâlik b. Avf b. Said b. Yerbû.

Beni Süleym b. Mansûr'dan : Abbâs b. Mirdâs b. Ebi Âmir. Bu, Beni Hâris b. Bûhse b. Süleym'in kardeşidir.

Beni Gatafan'dan olan Beni Fezâre'den : Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr.

Beni Temim'den olan Beni Hanzele'den : Ekra' b. Hâbis b. İkal. Bu Beni Mücâşi' b. Dârûm'dendir.

Resulûllah'a, Cueyl'e bahşiş verilmesi soruldu o da cevap verdi

İbn-i İshak şöyle dedi : Bana Muhammed b. İbrahim b. Hâris et-Teymî şu haberi verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından biri ona şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah, Uyeyne b. Hısn'a ve Ekra' b. Hâbis'e yüzer de-
ve verdin. Cueyl b. Sürâka el-Damri'yi ise bıraktın :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zât'a yemin ederim ki,
Cueyl b. Sürâka, dünya dolusu Uyeyne b. Hısn ve Ekrâ b. Habis gibi-
lerden daha hayırlıdır, fakat ben o ikisini ısındırdım ki müslüman ol-
sunlar. Cueyl b. Sürâka'yı ise islamına ısmarladım.

Zü'l-Huveysire et-Teymi'nin İtirazı

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Ebu Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yasir, 'Abdullah b.
Hâris b. Nevfel'in mevlâsı Ebul-Kasım Miksem'den naklen bana ha-
ber verdi ki : O şöyle dedi :

Ben ve Telid b. Kılâb el-Leysi çıktık ve Abdullah b. Amr b. Âs'a
geldik, o Beyti tavaf ediyordu, ayakkabısını eline almıştı. Biz ona de-
dik ki :

— Huneyn gününde Temimli adam Resulüllah (Sallallahü Aley-
hi ve Sellem) ile konuşurken hâzır bulundun mu? Dedi ki :

— Evet Beni Temim'den Ebi Huveysire namında bir adam geldi.
Resulüllah millete ganimet dağıtırken onun yanında durdu ve şöyle
dedi :

— Ey Muhammed, bu gün senin yaptığın şeyi gördüm.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Evet. Nasıl gördün?

O da şöyle dedi :

— Seni adâletli görmedim.

Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gazab-
landı sonra şöyle dedi :

— Yazık sana! Adâlet bende olmazsa kimde olur.

Bunun üzerine Ömer b. Hattâb şöyle dedi :

— Ya Resûlallah onu katl edeyim mi? Resulullah :

— Hayır, onu bırak çünkü yakında onun için bir şia = taraftar
topluluğu olacak; dinde aşırı giderler. Sonra okun yaydan çıktığı gibi
dinden çıkarlar. Ki okun ucuna bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun
gövdesine bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun kirişe gelen tarafı-
na bakılır bir şey bulunmaz en sonunda onun kan ve karına geçtiği
görülür.

İbn-i İshâk dedi : Bana, Ebû Cafer Muhammed b. Âlî b. Hüseyin Ebû Ubeyde'nin rivayetinin aynını haber verdi ve onun ismini Zu-Huveysire olarak zikretti.

İbn-i İshâk dedi : Bana Abdullah b. Ebi Necih, babasından naklen bu rivayetin mislini haber verdi.

**Hassân'ın, Ensâr'ın ganimetlerden mahrum
kalmaları hakkındaki şiiri**

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kureys ve Arab kabileleri içinde ganimetleri dağıttığı ve Ensara bir şey vermediği zaman, Hassân b. Sâbit bu hususta ona itap ederek şöyle dedi :

رَأَيْتُ هُمُومَ قَاءِ الْعَيْنِ مُنْهَدِرُ سَعًا إِذَا حَفَلَتْهُ عِبْرَةٌ دَرَرُ
وَجَدَا بِشَاءٍ إِذْ شَمَاءَ بَهْكَفَةٌ هَيْفَاءُ^(١) لَادَنَسَ^(٢) فِيهَا وَلَا خَوَرُ
دَعَا هَنَّاكَ شَمَاءَ إِذْ كَانَتْ مَوَدَّتُهَا نَزَرًا وَشَرَّ وَصَالِ الْأَوَّاصِلِ التَّرَدُّ
وَأَتَى الرَّسُولَ قَتْلَ بَاخِرٍ مُؤْتَمِنٍ لِلْمُؤْمِنِينَ إِذَا مَا عُدَّدَ^(٣) الْبَشَرُ
عَلَامٌ تَدْعَى سُلَيْمٌ وَهِيَ نَارِخَةٌ قَدَامَ^(٤) قَوْمٍ هُمُ آوُوا وَهُمْ نَصَرُوا
سَمَاهُمُ اللَّهُ أَنْصَارًا يَنْصُرُهُمُ دِينَ الْمُنْكَدَى وَعَوَانُ الْحَرْبِ تَسْتَعِيرُ
وَسَارِعُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْتَرَفُوا لِنَائِيَاتٍ وَمَا حَامُوا وَمَا صَجِرُوا
وَالنَّاسُ أَلْبُ^(٥) عَلَيْنَا فَبِكَ لَا نَسْ لَنَا

إِلَّا الشُّيُوفَ وَأَطْرَافَ أَعْنَآ وَزَرُ
مُجَالِدِ النَّاسِ لَا يُبْقِي عَلَى أَحَدٍ وَلَا نُصَيِّعُ مَا تَوَحَّى بِهِ السُّورُ
وَلَا تَهْرُ جُنَاهُ الْحَرْبِ تَادِبَتَا وَنَحْنُ جِبَتْ نَلْطَى نَارَهَا سُرُ

كَلَّا رَدَدْنَا بِبَدْرِ دُونَ مَا طَلَبُوا أَهْلَ الْبِقَاعِ وَفِينَا يُنْزَلُ الظُّمَرُ
وَنَحْنُ جُنْدُكَ يَوْمَ النَّفِّ مِنْ أَحَدٍ
إِذْ حَزَبْتَ^(*) بَطَرًا أَخْرَابَهَا^(*) مَضْرُ
فَا وَنَيْنَا وَمَا خِنَا وَمَا خَبَرُوا مِنَّا عَثَارًا وَكُلُّ النَّاسِ قَدْ عَبَرُوا

«Hüzün ve kederler arttı ve gözüün yaşı çoğalıp damlalar toplanıp dökülerek aşağı iniyor.

Şemmâ'ya (129) üzülerək, zirâ Şemmâ çok etlidir, koltuk altları ince zayıfcaıdır, Onda ne bir kir ne de bir zaf yoktur.

Şemmâ'yı bırak, zira onun sevgisi az oldu. Ve vâsıl olan bir kimsenin visâlinin en şerlisi, az sevgi olmaktır.

Resûle git ve de ki: Ey insanların sayıldığı zaman müminler için en hayırlı emin olan kimse,

Kendisi uzak olduğu halde ne sebeple Süleym öyle bir kavmin önünde çağırılır ki onlar, sizi barındırdılar ve yardım ettiler.

Allah onlara, (birbir peşine katl edilen âlevlenen şiddetlenen bir harb olurken, hidâyetci dine yardımları sebebiyle) Ensar ismini verdi.

Onlar Allah yolunda koştular, musibetlere sabr ettiler ne korktular ne de güç ve dar duruma geldiler.

Halbuki insanlar senin hakkında bize karşı toplanmışlardır, bizim için başka bir şey olmayıp ancak kılıçlar ve mızrakların uçları sığınak yeridir.

İnsanlarla kılıçla vuruşuruz, hiçbir kimseye acımayız ve sûrelerin kendisiyle vahy olduğu şeyleri zâyi etmeyiz.

Harbin derinliklerine dalan kimseler, bizim meclisimizi nâhoş karşılamazlar ve biz harbin ateşi yandığı zaman harbi yakar ve onu âlevlendiririz.

Nitekim Bedir'de ehl-i nişâkı, taleb ettikleri şeylere karşı, geri çevirdik ve bizim hakkımızda zafer nâzil oluyordu.

Biz Uhud'dan dağın eteği gününde senin askerlerindik.

Bir sırada ki Muzar sevincinden veya tekebbüründen hiziblerini toplamıştı.

Biz ne za'fa düştük ne korkaklık ettik ne de bizden, bir kayma haberi verdiler, halbuki insanların hepsi kaymaktaydılar.»

**Ensâr'ın mahrûm kalmalarından ötürü hüzûnlenmeleri
Resulûllah'ın da onları râzı etmesi**

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Bana Ziyâd b. Abdullah İbn-i İshak'tan, O Âsım b. Ömer b. Kâtâde'den O, Mahmûd b. Lebid'den, O, Ebû Said el-Hudri'den naklen şöyle haber verdi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) işte o bahşişlerden verdiği şeyleri ve Arab kabilelerine dağıttığında ve Ensâra bir şey vermediğinde, Ensâr'dan işte bu gurup içlerinde bir burukluk hissettiler, hatta onlarda adi sözler çoğaldı, öyle ki onlardan bir sözcü şöyle dedi :

— Vallahi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kavmine kavuştu.

Böylece Sâd b. Ubâde onun yanına girdi ve şöyle dedi :

— Yâ Resulallah, şüphesiz işte Ensâr'dan bu topluluk sana karşı içlerinde bir şeyler hissetmeğe başladılar ki, ele geçirdiğin bu ganimet hakkında yaptığını yaptın. Kavmin içinde taksim ettin ve Arab kabileleri içinde büyük bahşişler bahşettin. Halbuki Ensâr'dan işte bu topluluk için bir şey verilmedi.

Resulûllah buyurdu ki :

— Ey Sâd, sen ne diyorsun?

Dedi ki :

— Yâ Resulullah, ben başka değil ancak kavmimden bir kişiyim.

Dedi ki :

— O halde işte bu ağılda kavmini bana topla.

Bunun üzerine Sâd çıktı ve o ağılın içinde Ensâr'ı topladı. Sonra muhâcirlerden birtakım adamlar geldiler o da onları bıraktı ve onlar girdiler, diğer bir takım daha geldi onları ise geri çevirdi. Onun için onlar toplandıklarında Sâd Resulûllah'a gitti ve şöyle dedi :

— Senin için Ensârdan işte bu topluluk toplanmıştır.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara geldi ve Allah'a hamd etti ve O'na layık olduğu şeyle senâ etti, sonra şöyle dedi :

— Ey Ensâr topluluğu; sizden bana varan dedikodu nedir? Bir his ki onu bana karşı içinizde duymaktasınız? Sizler dalâlettekiler olduğunuz halde ben size gelmedim mi, böylece Allah sizi hidayete erdirmemi, sizler fakirdiniz de Allah sizi zengin etmedi mi, siz birbirinize karşı düşmandınız da Allah sizin kalblerinizi birleştirmedimi! Dediler ki:

— Evet öyle oldu, Allah ve Resûlü en lutufkârdır ve en faziletli ve ihsanlıdır.

Sonra şöyle dedi:

— Ey Ensâr topluluğu, bana cevap vermiyor musunuz?

Dediler ki:

— Yâ Resûlallah ne ile sana cevap verelim? Minnet ve fazl Allah ve Resulüne âiddir.

Sallallahü Aleyhi ve Se'lem şöyle dedi:

— Amma vallahi şayet dileyseydiniz şöyle derdiniz ve doğru söylemiş olurdunuz ve elbette doğrulanırdınız:

•Bize yalanlanmış olarak geldin biz seni tastik ettik ve yardım-sız terkedilmiş olarak geldin biz sana yardım ettik, kovulmuş olarak geldin biz seni barındırdık ve fakir yoksul olarak geldin biz sana bahsettik, bizden birimiz gibi kıldık. •

Ey Ensâr topluluğu, dünyadan yumuşak yeşil bir bakla (dünya güzellik ve nimetleri) hakkında hislere kapıldınız, ki onunla müslüman olsunlar diye bir kavmi ısındırdım ülfet ettirdim. Sizi ise sizin islamınıza ısmarladım. Ey Ensâr topluluğu insanların, davarlarla ve develerle gitmesine karşılık sizin Resulüllah ile yolculuğunuza dönmenize razı olmaz mısınız? Muhammed'in nefsi yedinde olan Zât'a yemin ederim ki şayet hicret olmasaydı elbette Ensâr'dan bir kişi olur-dum ve şayet bütün insanlar bir yola sülûk etseler ve Ensâr da ayrı bir yola sülûk etseler, elbette ki Ensâr'ın yoluna sülûk ederdim. Ey Allah'ım Ensâr'a ve Ensâr'ın çocuklarına ve Ensâr'ının çocuklarının çocuklarına rahmet et.

Bunun üzerine Ensâr ağladı, öyle ki sakalları ıslandı. Dediler ki:

•Payımız ve kismetimiz olarak Resulüllah'a râziyız. •

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) döndü onlar da dağılıp gittiler.

RESULÜLLAH'IN Cİ'RÂNE'DEN UMRESİ

Attâb b. Esid'in Mekke üzerine bırakılması ve Attâb'ın
müslümanlara sekizinci senede hac yaptırması
Resulüllaḥ'ın umre yapması ve İbn-i Esid'i
Mekke üzerine naib tayin etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Cî'râne'den umre etmek üzere yola çıktı ve ganimetin geri kalanlarının Merr-i Zah-rân'ın bir bucağında bir muhafazalıkta tutulmasını emretti. Resu-lüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) umresini bitirdiği zaman Medi-ne'ye dönmek üzere ayrıldı. Attâb b. Esid'i Mekke üzerine kendisi-ne vekil tayin etti. Onunla birlikte Muâz b. Cebel'i de millete din-lerini öğretmesi ve Kur'ân'ı talim etmesi üzere halef bıraktı. Gani-metin bakiyesini almak üzere Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem)'e müracaatlar başladı.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Zeyd b. Eslem'den naklen bana haber verildi ki, o şöyle dedi :

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Attâb b. Esid'i Mekke üzerine âmil kıldığı zaman her bir gün için bir dirhemle onu rızık-landırdı (maaş bağladı). O da kalktı ve millete hitab ederek şöyle dedi :

— Ey insanlar Allah bir dirhemden fazlasına imrenen kimsenin ciğerini incitsin. Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) her bir gün için beni bir dirhem ile rızıklandırmıştır. O halde benim hiçbir kimseye ihtiyacım yoktur.

Umre'nin vakti

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in umresi Zilka'de'de idi. Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zika'de'nin kalanında veya zül Hicce'de Medine'ye geldi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Resulüllaḥ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye, Ebû Amr el-Medenî'nin iddiasına göre, zilkadeden geri kalan altıncı gecede geldi.

İbn-i İshak dedi :

İşte o senede halk, Arabların hac ettikleri minval üzere hac yaptılar. İşte o senede Attab b. Esid müslümanlara hac yaptırdı. Bu H. Sekizinci senesinde idi. Taif halkı, şirk üzere ve Taif'te Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Zülkâdede ayrıldığı sıradan doku-zuncu senenin Ramazan ayına kadar ikamet edip kaldılar.

KÂB B. ZÜHEYR'İN TÂİF'TEN AYRILMASINDAN SONRAKİ DURUMU

Buceyr'in, kardeşi Kâb için korkması ve onun ona nasihati

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Taif'den ayrıldığı yerden geldiği zaman, Buceyr b. Züheyr b. Ebi Sülmâ, kardeşi Kâb b. Züheyr'e, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, kendisini hicveden ve ona eziyet veren kimselerden birtakım adamları Mekke'de katlettiğini ve Kureys'in şâirlerinden geriye kalan İbn-i Zibârâ ve Hubeyre b. Ebi Vehb'in etrafa kaçıklarını haber vererek bir mektûb yazdı. Mektûbunda devamla şöyle diyordu :

«Eğer senin kendine bir ihtiyacın var ise Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e uç git, çünkü ona tevbe ederek gelen hiçbir kimseyi katletmez. Eğer sen bunu yapmazsan yerden sığınacak bir yere sığın.» Kâb b. Züheyr de şöyle demişti :

أَلَا أَلَيْبَا عَنِّي يُجِيزُ رِسَالَةً
فَبَيْنَ لَنَا إِنْ كُنْتَ أَنْتَ بِهَاجِلٍ
عَلَى خَلْقٍ لَمْ أَنْفِ بِوَمَا أَمَا لَهُ
فَلَنْ أَنْتَ لَمْ تَقْمَلْ فَلَنْتَ بِأَسِيفٍ
فَلَنْكَ فَبِهَا قَالَتْ وَنَحْكَ قَلْ لَكَ
عَلَى أَيْ نَوَى غَيْرِ ذَاكَ دَلْكَ
عَلَيْهِ وَمَا تَقْلِي عَلَيْهِ أَمَا لَكَ
وَلَا قَاتِلٍ إِمَّا عَرَّتْ : لَمَّا بَكَ
فَأَنْهَكَ الْأَمُونُ مِنْهَا وَعَلَّكَ
سَتَاكَ بِهَا الْأَمُونُ كَأَنَّ رَوِيَّةً

«İşte, Benden Buceyr'e bir mektûb iletiniz ki, eğer senin dediğim şeyle bir ihtiyacın yoksa, Eğer yapacak değilsen bize bildir. Seni buna iten nedir?

Bir ahlâk üzeredir onun babasını bir gün olsun öyle görmedim.

Sen de o konuda bir baba bulamazsın.

Eğer sen dediğimi yapan falan değilsen, hiç de esef eden değilim.

*Ne de, eğer kayarsan kayman, zail olsun, diye dua eden de değilim.
Seni Me'mun (130) onunla kanarcasına bir bardakla suladı ki
Me'mun seni ondan birinci kere içirdi ve ikinci içirimi de içirdi.»*

Ibn-i Hişâm şöyle dedi :

«الْأُمُورُ»

diye rivâyet edilir.

«فَقَيْنَا»

sözü Ibn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Şiir ilmi ehlinde biri bana bu şiiri şöyle rivâyet etti.

مَنْ مُنِيعٌ عَنِّي يُخَيِّرُ رِسَالَةً فَلَوْلِكَ نَبَاهُ قُلْتِ بِالْخَيْفِ مَلَّ لَكَ
شَرِبْتُ مَعَ الْأَثَوْنِ كَلْبًا رَوِيَةً فَاتَّهَلَّكَ الْأَثَوْنُ مِنْهَا وَعَلَّكَ
وَحَالَتْ أَسْبَابُ الْمُدَى وَاتَّبَعَتْ عَلَى أَيْ شَيْءٍ وَوَيْبٌ غَيْرُكَ ذَلِكَ
عَلَى خَلْقٍ لَمْ تَلَفْ أَمَّا وَلَا أَبَا عَلَيْهِ وَلَمْ تُتَذَرِكْ حَلَبَ إِخَالِكَ
فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَمُتْ فَلَسْتُ بِأَسِيفٍ وَلَا قَاتِلٍ إِمَّا عَمَرْتُ : كَالْكَ

«Kim benden Büceyr'e bir haber götürecektir : Hayf'de (131) sana dediğim şeyde senin için bir fayda yok mudur.»

Me'mun ile birlikte kana kana bir bardaktan içtin, Me'mun ondan sana bir kere içirdi ve sana ikinciye de içirdi.

Sen hidâyet sebeplerine muhâlefet ettin ve ona tâbi oldun.

Hangi şeye göre senin gayrın helakiyle helak oldun.

Ne ile onu buldun.

Bir ahlâk üzere ki, ne bir anayı ne bir babayı onun üzerine bulmadın.

Onun üzerine olan bir kardeşine de erişmedin.

Eğer sen dediğimi yapmazsan esef eden falan değilim, ne de eğer kayarsan, kayman zâil olsun, diyen de değilim.»

(130) Me'mun : Bununla Peygamber (Salallahü Aleyhi ve Sellem)'i kasd eder. Kureyş onu onunla isimlendirirdi. Peygamberlikten önce ise Emin ile isimlendirirlerdi.

(131) Hayf : Dağın alt yanıdır. Bununla Mina'nın hayf'ını kasd eder.

Ve bu risâleyi Büceyr'e gönderdi. Mektûb Büceyr'e geldiği zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onu gizlemek hoşuna gitmedi ve o şiiri ona okudu. Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

«سَتَلَ بِهَا الْأُمُورُ»

«Me'mun seni onunla suladı.»

sözünü işitince şöyle dedi :

Doğru söyledi. Fakat o yalancıdır, ben Memûn'um. Ve

«عَلَى خُلُقِي لَمْ تَلْبِ أُمًّا وَلَا أَبَا عَلَيْهِ»

«Bir ahlâk üzeresin ki ne bir anayı ne bir babayı onun üzerine bulmadın.»

sözünü işitince de :

— «Evet, ne anası ne de babası o ahlâk üzere değildi» dedi.

Sonra Büceyr Kâb'e şöyle söyledi :

مَنْ مُبْلِغٌ كُفْبًا قَهْلَ لَكَ فِي الْبَيْتِ تَلُوْمُ عَلَيْهَا بَاطِلًا وَهِيَ أَخْرَمُ
إِلَّا اللَّهُ (لَا تُزْمَى وَلَا اللَّاتُ) وَخَدَهُ فَتَنْجُو إِذَا كَانَ النُّجَاةُ وَتَسْلَمُ
لَدَى بَوِّهِ لَا يَنْجُو وَلَيْسَ بِمُفْلِتٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا طَائِفٌ أَقْلَبَ مُسْلِمُ
قَدِيرٌ زُهَيْرٌ وَهُوَ لَا شَيْءَ دِينُهُ وَدِينُ أَبِي سُلَيْمَى عَلَى مُحَرَّمُ

«Kim Kâb'e iletecektir ki, kınadığın şeyde bir bâtıl var mıdır. Halbuki o yalnızca Allah'a muhkemce bağlayıcıdır, Uzzâ'ya ve Lât'a değil. Kurtulursun, kurtulur ve islama girersen. (132) Bir gün ki insanlardan hiçbir kurtulan olmaz ancak kalbi temiz müslüman kimse kurtulur.

(132) Zürkaani İbn-i Enbarî'den naklen ilâve etti ki : Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi : Sizden kim Kâb b. Zühayr'e rastlarsa onu katletsin.

Züheyr'in dini hiçbir şey değildir. Ebu Sülmâ'nın dini ise bana haram kılınmıştır.»

İbn-i İshak şöyle dedi :

Kâb, Kureyş'in Resulüllah'a «Me'mun» dedikleri için ona o lakabı taktı.

İbn-i Hişam'ın rivayetinde ise Kureyş Resulüllah'a «Me'mur» diyorlarmış.

Kâb'ın, Resulüllah'ın yanına gelişi ve onun Kaside-i Lâmiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Mektûb Kâb'e varınca, yer ona dar geldi. Kendisinden korktu. Kabilesinde bulunan düşmanlarından bazıları onun hoşuna gitmeyen şeylerle onu korkuttular. Dediler ki : «Kâb öldürülecektir» O hiçbir şeyden bir kurtuluş çaresi bulamayınca, içinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i öven kasidesini söyledi. Ve o kasidede korkusunu ve düşmanlarından onu jurnal eden onun kötülüğünü isteyen ve ona korkutucu şeyler söyleyen kimseleri zikir etti. Sonra çıktı ve ta Medine'ye geldi. Bana zikir edildiği gibi : Cüheyne'den kendisiyle arasında tanışık olduğu bir adamın yanına indi. O adam bunu sabahleyin erkenden Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına sabah namazını kıldığı sırada götürdü. O da Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte namaz kıldı. Sonra ona Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işaret etti ve şöyle dedi :

— İşte Resulüllah! kalk ona git ve ondan eman dile.

Bana zikir edildi ki : Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e doğru kalkıp gitti, onun yanına oturdu, elini onun eline koydu. Resulüllah (Saallahü Aleyhi ve Sellem) onu tanımıyordu. O şöyle dedi :

— Yâ Resulallah Kâb b. Züheyr tevbe ederek ve müslüman olarak gelmiştir ki senden emân dileye. Onu sana getirsem kabul edecek misin?

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki :

— Evet.

Dedi ki :

— YA Resûlallah, Kâb b. Züheyr benim.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde şu haberi verdi:

Ensâr'dan bir adam yerinden fırladı ve şöyle dedi:

— YA Resûlallah Beni Allah düşmanı ile başbaşa bırak da onun boynunu vurayım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de şöyle dedi:

— Sen onu bırak. Çünkü o tevbe ederek ve üzerine bulunduğu şeyden ayrılarak gelmiştir.

Bunun üzerine Kâb, Ensâr'dan işte bu topluluğa kızdı. Ki onlardan olan o adam onu öldürmeye kalkışıyordu. Muhâcirler ise onun hakkında iyilikten başka bir şey söylememiştiler. Kâb, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiği zaman şu kasidesini söyledi:

بَاتَتْ سَعَادُ قَلْبِي الْيَوْمَ مَشْغُولُ	مَتَّيْمٌ بِأَمْرَهَا لَمْ يَفِدْ مَكْبُولُ
وَمَا سَعَادُ غَدَاةِ الْبَيْنِ إِذْ رَحَلُوا ^(*)	إِلَّا أَغْنَى غَضَبُ الطَّرْفِ تَكْعُولُ
هَيْفَا مُقْبِلَةَ عَجْزَاهُ مُدْرَّةُ	لَا يَشْتَكِي قِصْرَ مِنْهَا وَلَا طُولُ
تَجْلُو عَوَارِضَ ذِي ظِلِّ إِذَا ابْتَسَمَتْ	كَأَنَّهُ مِنْهَلٌ بِالرَّاحِ مَقْلُولُ
شُبَّجَتْ بِذِي شَبَمٍ مِنْ مَاءِ مَحْنِيَةٍ	صَافٍ بِأَطْلَعِ أَتَمَّتْ وَهُوَ مَشْمُولُ
تَنْفَى الرِّيحُ الْقَذَى عَنْهُ وَأَفْرَطُهُ	مِنْ سَوْبِ غَادِيَةِ بَيْضٍ بِتَالِيلُ
فَيَا لَمَّا خَلَّةٌ لَوْ أَنَّهَا صَدَقَتْ	بِوَعْدِهَا أَوْلُو أَنْ النَّصْحَ مَقْبُولُ
لَيْكُنَّ خُلَّةٌ قَدْ سَيِّطَ مِنْ دَهَا	فَجَعُ وَدَلَّعَ وَإِخْلَافُ وَتَبْدِيلُ
فَمَا تَدْرُمُ ^(*) عَلَى حَالِ تَكُونُ بِهَا	كَأَنَّ تَلَوْنَ فِي أَثْوَابِهَا الْقَوْلُ
وَمَا ^(*) تُحْمَتُكَ ^(*) بِالْهَيْدِ الْبَدَى دَعَتْ	إِلَّا كَمَا يُمِيتُكَ الْمَاءُ الْفَرَايِيلُ
فَلَا يَفِرُّ نَكَ مَا مَنَنْتَ وَمَا وَعَدْتَ	إِنَّ الْأَمَانِي وَالْأَحْلَامَ تَقْبِيلُ
كَانَتْ مَوَاعِيدُ مَرْقُوبٍ لَهَا مَثَلَا	وَمَا مَوَاعِيدُهَا إِلَّا الْأَبَابِيلُ

أَرْجُو وَأَمْلُ أَنْ تَذُو مَوَدَّتَهَا
أَمْسَتْ سَعَادُ بِأَرْضٍ لَا يُلْفَهَا
وَلَنْ يُلْفَهَا إِلَّا عُدَاوَةٌ
مِنْ كُلِّ نَضَاخَةِ الدَّفْرِ إِذَا عَرَفَتْ
تَرْبَى النِّجَادِ بَيْنِي مُفْرِدٍ لَمِيقِ
فَضَحْمٍ مُقْبِلَهَا قَسَمٌ مُقْبِلُهَا
خَلْبَاءُ وَجَنَاءُ حُلُكُومٍ مَذْكُورَةٌ
وَجِلْدَهَا مِنْ أَطْوَمٍ مَا بُوَيْسَتْ
حَزَفُ أَخْوَاهَا أَبْوَاهُ مِنْ مُهَجَّنَةٍ
يَمْنَى الْفَرَادِ حَلِيهَا ثُمَّ يَرْفَعُهُ
مِرْقَاهُ قُدِّقَتْ بِالنَّخِصِ عَنْ مَرُوضِ
كَأَنَّمَا قَاتَ عَيْنِيهَا وَمَذْبَحُهَا
نُحْرٌ مِثْلَ عَسِيبِ النَّخْلِ ذَا حَصَلِ
قَتَوَاهُ فِي حُرْتِنَاهَا لِلْبَصِيرِ بِهَا
تَحْدَى عَلَى يَسْرَاتٍ وَمَى لَاحِقَةٌ
شُمْرِ الْجَبَابِاتِ يَتَوَكَّنُ الْحَصَى زَيْجًا
كَأَنَّ أَوْبَ ذِرَاعِيهَا وَقَدْ عَرَقَتْ
بَوْمًا يَظَلُّ بِهِ الْجُرْبَاءُ مُعْطَلِدًا
وَقَالَ لِقَوْمٍ حَادِيهِمْ وَقَدْ جَعَلَتْ
شَدَّ النَّهَارِ ذِرَاعًا عَيْطَلٍ نَصَفَ

وَمَا إِخَالُ لَدَيْنَا مِنْكَ تَنْوِيلُ
إِلَّا الْقِتَاقُ النَّجِيَّاتُ لِلرَّاسِمْ
لَمَّا عَلَى الْأَيْنِ إِزْقَالُ وَتَبْخِيلُ
عُرْضَتُهَا طَامِسُ الْأَعْلَامِ جَهْلُ
إِذَا تَوَقَّدَتْ الْحِزَانُ وَالْبِلُّ
فِي خَلْقِهَا مِنْ بَنَاتِ الْفُضْلِ تَفْخِيلُ
فِي دَهْمَا سَعَةٍ قَدَامُهَا مِيلُ
طَلَحَ بِضَاحِيَةِ الثَّنَيْنِ مَهْزُولُ
وَعَمَّهَا خَالَمًا قَوْدَاهُ شَمْلِيلُ
مِنْهَا لَبَانٌ وَأَقْرَابُ زَهَابِلُ
مِرْقَاهُ مِنْ بَنَاتِ الزَّوْرِ مَفْخُولُ
مِنْ خَطْمِهَا وَمِنْ الْأَخْيَيْنِ رَطْلِيلُ
فِي غَارِزٍ لَمْ تَخْوَنَهُ الْأَحَابِلُ
عَيْنُ مُبِينٍ فِي الْخَلْدَيْنِ تَنْهِيلُ
ذَوَابِلُ مَشْهُنَ الْأَرْضِ تَنْجِيلُ
لَمْ يَقِينَ رُمُوسَ الْأَكْمِ تَنْمِيلُ
وَقَدْ تَلَقَّعَ بِالْقَوْرِ الْقَسَاقِلُ
كَأَنَّ ضَاحِيَةَ الشَّمْسِ تَمْلُولُ
وَزُقُ الْجَنَادِ بِرَكْضِ الْحَصَاقِيلِ
قَامَتْ لِحَابِهَا نَكْدٌ مَثَاكِيلُ

نَوَاحِي رُحُوهِ الْعَصَبِينَ لَيْسَ لَهَا
تَغْرِي الْأَبَانُ بِكَفِّئِهَا وَمِدْرَعُهَا
تَنْحَى الْفَوَاحِ جَنَابِهَا وَقَوْلُهُمْ
وَقَالَ كُلُّ صَدِيقِي كُنْتُ أَمَلُهُ
صَلْتُ خَلُوعًا سَبِيلَ لَا أَبَالِكُمْ
كُلُّ ابْنِ ابْنِي وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ
نُبِيتُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ أَوْعَدَنِي
مَهْلًا هَذَا الَّذِي أَطْلَاكَ نَافِلَةَ
لَا تَأْخُذْنِي بِأَقْوَالِ الْوُشَاةِ وَلَمْ
لَقَدْ أَقَوْمُ مَقَامًا لَوْ يَقُومُ بِهِ
لَطَلَّ بَرْعُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ
حَقٌّ وَصَمْتُ يَمِينِي مَا أَنَارَعُهُ
فَلَهُوَ أَخَوْفُ عِنْدِي إِذَا أَكَلْتُهُ
مِنْ صَيْغَمٍ بِضَاءِ الْأَرْضِ مُحْدَرُهُ
يَنْدُو فَيُلْعِمُ ضِرْعًا مَعِينٍ عَيْشُهَا
إِذَا يَسَاوُرُ قِرْنًا لَا يَهْلُ لَهُ
مِنْهُ تَقَلُّلٌ سَبَاعُ الْحَوَى نَافِرُهُ
وَلَا يَزَالُ بِوَادِيهِ أَخُو ثِقَةٍ
إِبْنُ الرَّسُولِ لِنُورٍ يُسْتَضَاءُ بِهِ
فِي عَصْبَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ قَاتِلُهُمْ
زَالُوا فَزَالِ أَنْكَاسٌ وَلَا كُشْفٌ
شَمُّ الرَّاغِبِينَ أَبْطَالُ لِبُوسِهِمْ
لَمَّا نَمَى بِكُرْهَا النَّاعُونَ مَقُولُ
مُشَقَّقٌ عَنْ تَرَابِهَا رَعَابِلُ
إِنَّكَ يَا ابْنَ أَبِي سُلَيْمٍ لَمَقُولُ
لَا لَهْمِيكَ إِلَيَّ عَنْكَ مَشْغُولُ
فَكُلَّ مَا قَدَّرَ الرَّحْمَنُ مَفْعُولُ
يَوْمًا عَلَى آلِهِ حَدْبَاءُ مَحْمُولُ
وَالصَّوُّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ مَأْمُولُ
قُرْآنٍ فِيهَا مَوَاطِئُ وَتَنْفَعِيلُ
أُذِنَ وَلَوْ كَثُرَتْ فِي الْأَقَابِلِ
أَرَى وَأَسْمَعُ مَا لَوْ يَسْمَعُ الْقَبِيلُ
مِنْ الرَّسُولِ يَا ذِي اللَّهِ تَنْوِيلُ
فِي كَفٍّ ذِي قِمَامَاتٍ قَبِيلُهُ الْقَبِيلُ
وَقَبِيلُ إِنَّكَ مُنْسُوبٌ وَمَسْئُولُ
فِي بَطْنِ عَتْرَغِيلٍ دُونَهُ غَيْلُ
لَهُمْ مِنَ النَّاسِ مَمْقُورٌ خَرَادِيلُ
أَنْ يَفْرَكَ الْقَرْنَ إِلَّا وَهُوَ مَقُولُ
وَلَا يَمْتَنِي بِوَادِيهِ الْأَرَاغِيلُ
مُفْرَجُ الْبَرْوَالِ الدَّرَسَانِ مَا كُولُ
مُهْدَمٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ مَسْئُولُ
يَبْطُنُ مَكَّةَ لَمَّا أَسْلَمُوا زُلُوفُ
عِنْدَ الْقَاءِ وَلَا مِيلٌ مَمَازِيلُ
مِنْ نَسَجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَاسِ رَائِلُ

بِئْسَ سَوَاعٍ قَدْ شُكِّتَ لَهَا حَلَقُ كَانَهَا حَلَقُ الْقَمَامِ مَجْدُولُ
لَيْسُوا مَقَارِجَ إِنْ نَالَتْ رِمَاحَهُمْ قَوْمًا وَلَيْسُوا مُجَازِيًا إِذَا نِيلُوا
يَمْتَشُونَ مَشَى الْجَلَالِ الزُّهْرُ بِنَصْمِهِمْ ضَرَبُ إِذَا عَرَدَ السُّودُ التَّنَائِيلُ
لَا يَبْقَعُ الطَّنُّ إِلَّا فِي نُجُورِهِمْ وَمَالَهُمْ عَنْ حِيَاصِ الْمَوْتِ تَهْلِيلُ

«Suad (133) uzak bir ayrılışla ayrıldı, kalbim bu gün yaralıdır.

Onun için de zelildir uzak kaldığını hissetmiştir, esirlikten kurtulamamış bağlanmıştı.

Suâd ayrılış sabahı intikal ettikleri zaman ancak sesi genizden gelen küçük bir geyiktir, göz kapakları yumulmuş sürme çekilmiştir. (134)

Önünü çevirdiği zaman karnı zayıf koltuk altları ince, arkasını çevirdiği zaman kalça tarafları büyük ne kısalık ne uzunluğundan şikâyet edilmez. (135)

Tebessüm ettiği zaman sulu ve parlak beyaz dişleri görünür sanki o hamrı bir ve iki kere içmiştir (136)

Zi Şebem Deresinin saf ve kuzey rüzgariyle soğutulmuş suyundan doydı.

(133) Suad : Bir kadının ismidir. Bir kavle göre de (nitekim Zürkaani'de olduğu gibi) : O, onun karısı olan, amcasının kızıdır. Ondan ayrı ve uzak kalması sebebiyle hususi olarak zikir etti. Çünkü o kendisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kaçmıştı.

Şunu kast eder ki : Onun mahbûbesi ondan ayrılmıştır ve onun kalbi hastalık, zillet ve esaretin son haddine varmıştır. Öyle ki esâret bağından bir ayrılışı bulamamaktadır. Yine onun hapishanesinden de kurtulamamaktadır.

(134) Mahbûbesini ayrılış vaktinde sesi genizden gelen, göz kapağı yumulan, sürme çekilen bu sıfatlarla mevsuf bir geyiğe benzetti. Bunlar cemâl sıfatlarıdır.

(135) Kısalık şikâyet edilmez demek, gören kimsenin onu görmesi esnasında öndeki kısalıktan şikâyet etmez. Bununla şunu kast eder ki : İşte bu mahbûbe her halde manzarası güzel olur. Öne döndüğü zaman karnı zayıf beli ince, arkasını çevirdiği zaman kalçası büyük. Ve o uzunluk ile kısalık arasında orta hallidir.

(136) Şair şunu kast eder ki : Suâd tebessüm ettiği zaman sulu ve parlak dişler veya beyaz ve ince dişler görünür. Sanki onun ön dişleri, kokusunun güzelliğinden dolayı ard arda içki içmiştir.

Rüzgâr çerçöpü ondan atar. Sabahleyin kendisinden yağmur yağdığı bulutun yağmurdan meydana gelen ve su üstünde yükselen beyaz kabarcıklar ve köpükler ona geçer ve ona doldururlar. (137)
O ne kerim bir dost kadındır ki şayet o vâdinde doğru olsa veya şayet nasihatı kabul etse elbette ki dostluğun en tamamı ve hallerin en kâmilî olurdu (138)

Fakat o bir dost kadındır ki, onun etine ve kanına, ayrılık ve benzeri gibi kerih şeye isabet etmek, yalan, vâdinde durmamak karıştı (139)
Bu mahbûbe kadın, kendisiyle olduğu bir hal üzere devam etmez. Nitekim cinden sihirci gül denilen bir kadın gibidir ki elbiseleri içinde renkten renge girer halden hale değişir. (140)

İddia ettiği ahdi (141) ancak kalburların suyu tutması gibi tutar. Onun temenni ettirdiği ve vad ettiği şeyler seni aldatmasın ki boş ümidlere kapılmak ve rüyada görülen hayaller sapmaya sebeptir ve zamanı zayi etmektedir.

Urku'ın vadeleri o mahbube için bir mesel olmuştur. Onun vadleri ancak aslı faslı olmayan batıl şeylerdir. (142)

(137) Şunu kast eder ki: rüzgarlar çerçöpü hamrin kendisine karıştırdığı işte bu sudan izale ederler. O şekilde ki artık onda onu bulandıracak bir şey kalmaz. Ve bu selgâhı beyaz kabarcık ve köpükler doldurmuştur. O kabarcıklar ki, sabahtan yağın bulutun yağmurundan neşet ederler.

(138) Şunu kast eder ki: Şayet o kadın vâdinde doğru olsa ve nasihatı kabul etse elbette dostluğun en tamamı ve hallerin en kâmilî üzere olurdu.

(139) Kast eder ki bu beyitte geçen işte bu ahlâk ile onun mahbûbesi ittisaf etmiştir, o derece ki sanki onlar onun kanı ile karışmıştır.

(140) Gül: Onların iddialarınca cinnin sihirbaz kadındır. İddia ederler ki gül, sahralarda muhtelif renklerde görülür ve yoldan bir kenara alır ve onu gören kimse ona tabi olur. Böylece yoldan sapar ve helak olur. Şunu murad eder ki: Mahbûbe, üzerinde olduğu bir hal üzere devam etmez. Bilakis bir halden bir hale değişir, böylece muhtelif renklere bürünür ve muhtelif suretlerde görünür. Nitekim gülün elbiseleri içinde birçok renklerle renklenmesi gibi.

(141) O mahbûbenin ahidini tutmasını, kalburların suyu tutmasına benzetir. Bunu ahdi bozmakta, onu çözmekte ve ahde vefa etmemekte mubalağa için yapar. Çünkü su sırf kalburların içine konulmakla dökülür.

(142) Urku: Bir adamdır, Arablar nezdinde, sözünde durmamakla şöhret bulmuştur. Bunun üzerine vâdinde durmama hakkında onunla darbu mesel verilmiştir.

O mahbûbenin sevgisinin yaklaşmasını umar ve ümid ederim.

Zan etmiyorum ki bizim katımızdan senden bir bahşiş = vuslat olsun. (143)

Süâd bir yerde akşamladı ki, oraya başkası vardırılmaz ancak üstün asıllı hafif kuvvelli ve süratli koşan develer vardırabilirler.

Ona elbette başkası vardırılmaz, ancak yorulma ve meşakkata karşı dört nala giden salabetli develer vardırırılar. (144)

Kulağının çukurundan başlayarak çok ter akıtan her bir deveden ki, onun himmeti, terlediği zaman kendisiyle doğruyu bulmak için yola konulan alametlerin eskiyip değişikliğe uğradığı zaman, çok gidip geldiğinden, meçhûl yolu bulmaktır. (145)

Bir mekânda tek kalan beyaz vahşi sığırın iki gözüyle kendilerinde çok çakıllar bulunan salabetli katı mekânlar ve kabaca birikmiş kum yığınları parladığı zaman yükselen yücelen yerlere atarsın (146)

Boyundaki gerdanlık yeri kalıncadır, ayakları ise dolguncadır. (147)

Aşılarmaya hazırlanmış erkek deveye mensub dişi develerden yaratılışça üstündür.

(143) Kast eder ki: Ben onun cefa ile, vaaadde durmamakla ve ahde vefa etmemekle muttasif olmasıyla beraber onun sevgi ve dostluğundan umud kesmem ve ona vasil olmaktan ye'se düşmem, bilakis onun dostluğunu ve sevgisinin yaklaşacağını umar ve ümid ederim, der. Her ne kadar bunda bir uzaklık olsa da,

(144) Kast eder ki: Onun mahbûbesi çok uzak bir yerde kalmıştır, onu, ancak asılları iyi üstün süratli yürüyen kuvvetli develer ona kavuştururlar.

(145) Murad eder ki işte bu deve çok terler. Bu ise ancak şiddetli yürümekle ve çalışmakla olur. Bir de o devenin özellikleri, gidiş yerleri belirsiz hale gelmiş yolu bilmesidir. Çünkü o sefere çıkan ve sahralarda çok yürüyendir.

(146) Murad eder ki işte bu dişi devenin görmesinin keskinliği son derece ileridir. Yolun eserlerinden = izlerinden gözlerden gaib olan şeyi katı salâbetli ve birikmiş kalın kum yığınlarında sıcağın şiddetli vaktinde beyaz vahşi öküzün gözlerine benzeyen iki gözleriyle görür.

(147) Dişi deveyi boynunun şişmanlığı ile vasıflıyor. Bu onun başının bütünüünün şişmanlığını gösteriyor. Ayaklarının da büyüklüğü ile vasıflıyor. Bu ise onun yürümedeki kuvveti ve ağır yükü taşımaya gücünü gösteriyor. Bir de o devenin başka develerin üzerine hilkatının büyüklüğünde ve teşekkülünün güzelliğinde üstünlüğünü vasf ediyor.

Boynu kalındır, yanağının elmacıkları büyüktür, şiddetlidir, develerin erkeklerine benzeyen hilkatı büyük, iki yanı geniş, boynu uzundur. Onun derisi deniz kaplumbağasının cildindendir. (148) Hayvanın sağından ve solundan belini kuşatan sinir ve etten güneşe karşı gelen tarafında açlıktan cılız olan kurt onu zelil etmeğe çalışıyor fakat tesir edemiyor.

Kuvvet ve salabette (149) dağdan çıkan bir kıta gibidir. Anası babası amcası ve dayısı üstün asıllı develerdir. Sırtı ve boynu uzundur. Hafiftir süratlidir.

Onun üzerinde kurdlar yürürler sonra ondan dümdüz (150) yusyuvarlak olan göğsü ve pöç kısmı o kurdları düşürürler.

Süratında, dinçliğinde ve selabetinde vahşi eşeğe benzeyen bir dişi devedir ki yanlarından et fışkırmıştır. Dirsekleri kaburgalarından uzaktır. (150/a)

Sanki o deve gözlerini ve kesilme yeri olan boğazını kaybetmiştir. Böylece sanki o devenin yüzünden iki gözlerine kadar olan yerleri burnundan ve alt dişlerinin üzerinde bittiği iki çene kemiğinden itibaren uzunca bir taş gibidir. (150/b)

(149) Dişi deveyi kuvvette ve salabette dağdan çıkan parçaya benzetti. Develerden olan anası babası bakımından kerim asıllı olup nesebine, yakınlarının gayrı bir deve girmediğini kast eder. Sırtının ve boynunun uzun olması, devenin kendisiyle medh edildiği sıfatlar cümlesindendir.

(148) Sağdan ve soldan sinir ve etten belini kuşatan şeyin güneşe karşı gelen tarafını hassaten zikr etti. Çünkü kurdun güneşte himmeti kavileşir, hareketi çoğalır ve kanı emmesi şiddetlenir. Kast eder ki : İşte bu dişi devenin cildi yumuşaklığın ve düzlüğün son haddindedir ki onda açlıktan cılız kalan kurdlar o devenin sağından ve solundan belinin iki yanından güneşe açık olan yerde tesir etmez.

(150) Şunu kast eder ki : işte bu dişi deve yumuşaklığından ve sırtının düz olmasından ötürü onun üzerinde kurd kalamaz.

(150/a) Murad eder ki : işte o dişi devenin dirsekleri, göğsün etrafında bulunan kaburgalardan uzak kalmıştır. Böylece sıkışmaktan korunmuştur. Çünkü dirsekleri kaburgalarından uzaktır.

(150/b) Şunu murad eder ki : o devenin yüzü burnundan ve çenenin sağlı sollu iki kemiğinden itibaren uzunca bir taş benzer.

Yapraksız hurma dalının benzeri kıldan lifleri olan kuyruğunu bir memeye sürer ki sütün çıkış yerleri onu noksanlatmaz. (150/c)

Kanbur burunlu, o deveye iyi bakmasını bilen kimseye, onun kulaklarında zahir bir üstünlük vardır. Yanaklarında ise yumuşaklık ve necabet vardır. (150/d)

Mızrak gibi kuru ve salabelli olan avuçlu hafif ayaklarının üzerine, onu geçmiş olan develere kavuşmuş olduğu halde, süratle yürür ki, o ayaklar az yere değer. (150/e)

Tırnaklara bitişik buğday renkli süngüler gibi, sinirler veya ayağın elleri, çakılları dağınık vaziyette terkederler ki onları nallamak, yüksek arazilerin üstlerinde onları taşlardan korumaz. (151)
Korumaya ihtiyaç vaki olmaz.

Deve sıcaklığın şiddetinden terlemiş ve serap küçük dağları kaplamış olduğu halde sanki o devenin ayaklarının hal değiştirmesinin ve dönüşünün sürati öyle bir günde vaki olmaktadır ki o günde kertenkele, güneşin hararetiyle yanmaktadır. Sanki onun güneşe karşı gelen tarafı sıcak küle konulmuştur. (152)

(150/c) Murad eder ki : işte bu dişi deve kalınlıkta ve uzunlukta ve tüyü çok olmakta hurma ağacının dalı gibi olan kuyruğunu meme üzerine gezdirir, sütün çıkış yerleri o memeyi noksanlatmaz. Çünkü o deve sağılmaz. Böylece bu onun için yürümeğe karşı daha kavi olur.

(150/d) Murad eder ki : işte bu dişi deve burnu kamburdur iyi develeri bilen kimse için onun kulaklarında güzel oldukları ve uzun oldukları için zahir bir kerim üstünlük hemen zahir olur. Onun yanaklarında ise necabet ve yumuşaklık vardır.

(150/e) Murad eder ki : işte bu dişi deve ayaklarıyla yürümekte süratlidir, yerden ayaklarını süratlice kaldırandır. Sanki o ayaklarını yere hiç dokundurmamış ancak yemini çözecek bir zaman kadar dokundurmuştur. Bu ise yürümesinde süratli gitmenin en son haddidir.

(151) Şunu kast eder ki, işte bu dişi devenin ayaklarının sinirleri şiddetlidir. Tıpkı esmer mızraklar gibi. Ve o devenin yere şiddetli basmasından dolayı da çakılları dağınık vaziyette kılar. Avuçlarının salabetinden dolayı da avuçları yüksek arazilerin üstlerinde olan taşlardan koruyan nallamaya ihtiyaç göstermez. Böylece ayakları ne yalın olur ne de incelir.

(152) Murad eder ki : Küçük dağlar, kendisinde kertenkelelerin güneşle yandıkları bir günde serap ile kaplanır. Sanki işte o günde ters çevrilmesinde ve dönmesinin süratinde işte o hayvandan güneşe açık kalan kısımları sıcak kumda yapılmış bir ekmektir.

Çekirgelerin siyaha çalan yeşil renkleri hararetin şiddetinden uçmaktan yorulmaları sebebiyle inmeyi kasd ettikleri için ayaklarıyla çakılları hareket ettirmeğe başladıkları halde, kavmin develerini süren kimse kavmine : (153) Kaylûle yapınız yani öğle vaktinin sıcağından istirahatata çekiliniz, dedi.

Sanki gündüzün güneş yükseldiği tam hararetili vakitte uzun boylu orta yaşlı kadının kollarının hareketinin süratı gibidir ki o kadına çocukları yaşamayan çokca çocuklarını yitiren kadınlar kalkıp cevap verirler. (154)

İşte bu kadın ölüsü üzerine çok ağlayıcıdır. Kollarını sarkıtmıştır. Böylece onun elleri hareket ederken süratlidirler. Ölüm haberi veren haberciler onun ilk çocuğunun ölümünü haber verdikleri zaman onun için akıl kalmadı. O halde o kadın yorgunluk ve meşakkati hissetmez. İşte bu dişi devenin durumu da yürümesinde ne yorgunluk ne de meşakkat hissetmez.

İşte bu kadın, aklı gittiği için parmak uçlarıyla gömleğini keser. O halde onun gömleği göğsünün kemiklerinden çokca kesmekle yarılmıştır. Deve işte bu kadına, onlardan her ikisinin de idraki gitmiş olmakta benzer. Böylece karşılaştığı meşakkat ve şiddeti hissetmez.

Müşsidler onun iki yanı etrafında koşarlar. Onların sözleri ise şudur : Ey Ebû Sülman'ın oğlu sen katl edilmekle tehdit edilmektesin. (Çünkü Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem onun kanını heder etti.) (155)

Felâkelli günlerde yardımlarını umduğum her dost şöyle dedi :

(153) Bu beytte ve «sanki ile başlayan bundan sonraki beytte işte bu dişi devenin ellerinin hareketinin süratini, uzunca orta halli yaşta olan bir kadının çocuğuna karşı hüznünün şiddetinden dolayı yüzüne şamar vurmakta ellerinin hareketinin süratine benzetiyor ki o kadına çocukları yaşamayan kadınlar cevap veriyorlar, böylece o kadının fiili şiddetleniyor ve ağlama esnasında ellerini ileri geri hareket ettirmesi kuvvetleniyor. Çünkü başka kadınların hüznünü ve onların kendi yüzlerine şiddetli şamar vurmalarını görüyor.

(154) Yani öyle sıcaktır ki : Sürü çobanı dahi develerini istirahatata çeker.

(155) Şiirin başından beri Suad ile kast ettiği deve ve kadından kastı kendisidir. Şair. Kâb, deve ve kadın güzelliklerini gösterip kendini mazur gösmek istiyor.

Seni teselli edemem. Çünkü meşgulum. Artık sen kendine çalış, kendi işine bak. Çünkü ben sana bir fayda sağlayamam.
Ben de dedim ki: Benim yolumu bırakınız. Size hiç bir politikam yoktur. Rahmanın takdir ettiği her şey yapılmış demektir.
Selâmette kalması ister uzasın ister kızsın, her insan oğlu bir gün üzerinde ölünün taşındığı na'şın üzerine biter. O hâlde helâk olduğum zaman hiçbir kimse benim üzerime gülüp ölümüne sevinmesin.
Haber aldım ki, Resulüllah beni katil ile tehdid etmiştir.
Halbuki Resulüllah'tan af umulur.
Biraz mühlet ver, içinde vaz ve nasihatlar ve hak ile batılın arasını ayırma bulunan Kura'n'ın nafilesini bahşeden Zât bununla senin hidayetini ziyade etti. (156)
Beni birtakım jurnalcıların sözleriyle muaheze etme. Halbuki ben günah işlemedim. Her ne kadar hakkımda yalan ve bühtanlar çok oldu ise de. (157)
And olsun ki bir makamın huzurunda bulunmaktayım ki şayet benim gördüğüm ve işittiğim şeyleri fil (158) orada bulunsa da işitse, elbette titremeğe başlar. Meğer ki onun için Resûl'den Allah'ın izniyle bir teminat olsun.
Nihâyet, dediği dedik olan intikamlar (159) sahibi olan Zâtın avucuna

(156) Senin hidayetini artırdı veya Allah seni, beni af etmeğe, bağışlamaya hidayet etsin demektir. Buna göre kendisi için dua eden olur. Nafile, ziyâde demektir. Kur'an'ı nafile diye isimlendirdi. Çünkü O, peygamberlik üzerine ziyade bir bahşıştır.

(157) İşte bu beyt şefkat ve sözde lutf elde etmenin cümlesindendir. O hakle nefi edatı olan «la» her ne kadar vazı hesabıyla nahiye ise de yani olumsuz emir kipi ise de fakat ondan murad, niyaz ve yakarıştır. Benimle senin aramıza ifsad, yalan ve buhtan ile giren söz götürüp getirenlerin sözleri sebebiyle kanıma girme, kanımı mübâh görme, demektir.

(158) Fil ile şiirde tazim ve korkutmayı kast ediyor. Fil hayvanların cüsse ve durum bakımından en büyüğüdür. Ancak Allah'ın izniyle Resûl'den eman alınırsa onunla onun korkusu sakın olur ve onunla nefsi sabit olur.

(159) İntikamlar sahibinden kasıt. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'dir. Çünkü o kâfirlerden intikam alırdı. Böylece onların hakkında şiddetli ve katı durumda idi. Bu beyt ile, Mescidde yanına geldiği elini eline koyduğu ve kendisinden eman dilediği zamanki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber olan haline işaret ediyor.

sağ elimi koydum, münazaa ve münakaşa etmeksizin emrini beklercesine duruyorum.

Vah bana kendi kendime konuştuğum bir şey vardır ki ondan korkuyorum. O da şudur : Sen birtakım söylenen sözler sana nisbet ediliyor ve sen bunu niçin yaptın diyene karşı sorumlusun denilirse ne yapacağım.

Bir arslandan ki, yatağı ormandır. Bir vâdide ki birbirine yakın sık meşeliklerin bulunduğu yırtıcıların çokluğu ile meşhurdur (Murad eder ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sık meşeliklerdeki yatağında bulunan arslanlardan daha heybetlidir.)

Yavrularına av aramak üzere gündüzün evvelinde çıkar. İki yavrusunu et ile doyurur. O iki yavrunun geçimi insanların etiyle sağlanır. Bu etler küçük parçalar halinde yere atılmıştır. (Bu etlerin küçük parçalar halinde toprağa atılmış olmasıyla vasıflaması çokluğundan ve tok olmasından ötürü kaygılanmadığından dolayıdır.)

O arslan şecaatta mukavim olan bir arslana saldırdığı zaman, onun için şecaatta mukavim olan o arslanı bırakması başkaca helal olmaz, ancak kırılmış ve yenik bir hale gelmesi müstesnadır. (Şecaatta mukavim olanı zikr etmesinde şuna işâret vardır ki bu arslan ne zayıfa ne korkağa saldırmaz, ancak şecaatta mukavim olanına ve kuvvette müsâvi olanına saldırır.)

Cev denilen mevziin veya geniş vadilerin veya gök ile yer arasının yırtıcıları ondan uzak olur. Onun vadisinde erkek cemaatları yürümez olur. (İşte bu arslanı kuvvet ile vasıflar. Öyle ki ondan yırtıcı hayvanlar ve insanlar korkarlar).

Onun vâdisinde şecaatına güvenen şecatlî kişi eksik olmaz. Silah ve eski elbiselerle kana boyanmış kimseler işte bu arslanın yemeğidir. (Şunu murad eder ki : işte bu arslanın vadisinde hiçbir şecatlî kimse geçmez ki onu yiyip parça parça ettiği elbiselerini atmasın. Başkasına değil ancak şeci kimseye haristir, başkasına aldırış ve iltifat etmez.)

Muhakkak Resül elbetteki bir nurdur onunla hakka varılır. Kiminden çıkmış kılıçlarından Allah'ın bir Hımd kılıcıdır (Arabın adeti, etraflarındaki bir kavmi çağırmaı murad ettikleri zaman parıldayan kılıcı kınından çıkartmak idi. Böylece o kılıç parlar ve bunun peşine onun parlaklığı ortaya çıkar. Böylece ona gelirler onun nuriyle hidayete ererler yolu bulurlardı. Onun yol göstermesine emin

olarak. İşte burada Resûlullah, o kılıcı benzetmiştir. Hind kılıcı eskiden kılıçların en güzeli ve en iyisi idi. Allah'ın kılıçlarından demek : Bir takım kılıçlardandır ki, Allah onları zafere ve intikâm almaya nail olmakla aziz kıldı.)

Kureys'den bir cemaat içinde, müslüman oldukları zaman Mekke'nin vadisinde onların bir sözcüsü, yer değiştiriniz ve intikal ediniz, dedi. (Yani Mekke'den Medine'ye).

İntikal ettiler, ne zayıflar ne düşmanla karşılaşma esnasında kalkınları olmayanlar ne kılıçları olmayanlar veya binmesini bilmeyenler olarak, ne de silâhsızlar intikal etmediler.

Burun kemiği yüksek olan, şecaatlı kişilerdir. Elbiseleri, harpte giysiler Davud dokumalı zırhlardandır. (Dâvud dokumalıdır, diye vasıflamasının korunmalı olmasına bir delildir.)

Parlak bir takım paslanmaz zırklar, halkaları olan ve birleşmeyen birbirlerine girmiş) kamil muhkem yapılı zırhlardır.

Eğer süngüleri bir kavme nail olursa çok sevinir olmazlar. Kendilerine nail olunduğu zaman çok üzgün durumda değillerdir.

Beyaz erkek develerin yürüyüşü gibi yürürler. Siyah kısa adam, emsalinden kaçıp ondan yüz çevirdiği zaman bir vuruş onları korur. Vurma, başka yerlerine değil, ancak göğüslerine vâki olur.

Onlar için savaş alanlarından geri kalma yoktur.»

İbn-i Hişam dedi : Kâb Medine'de Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelmesinden sonra bu kasideyi söyledi :

beyti, «حَرَفَ أَخُوَهَا أَبُوهَا»

beyti, «يَمْنَى الْقُرَادُ»

beyti, «عَيْرَانَهُ قَذَفَتْ»

beyti, «نُيْمٌ مِثْلَ عَسِيبِ النَّحْلِ»

«تَرَى الْبَّانِ»

beyti,

«إِذَا يَسْأَلُ قِرْنًا»

beyti ve

«وَلَا يَزَالُ يَوَادِي»

beyti İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Kâb'ın Ensâr'ı medhetmesiyle onların rızâlarını
taleb etmesi

İbn-i İshak dedi : Âsım b. Ömer b. Katâde şöyle dedi :

Kâb,

«إِذَا عَرَدَ السُّودُ التَّنَائِيلُ»

«Siyah kısa adam emsalinden kaçıp ondan yüz çevirdiği zaman...»

sözünü söylediği zaman, (ki ancak biz Ensâr topluluğunu murad ediyordu, çünkü bizim arkadaşımız ona yapacağını yapmıştı,) ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından Kureys'den olan muhacirleri özellikle medhettiği zaman, Ensâr ona karşı gazablandılar. Fakat müslüman olduktan sonra Ensâr'ı medh eder ve onların Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte çektikleri belâyı ve Yemen'deki yerlerini zikr ederek şöyle dedi :

مَنْ سَرَّهُ كَرَمُ الْحَيَاةِ فَلَا يَزَلْ	فِي مِقْنَبٍ مِنْ صَالِحِي الْإِنْسَارِ
وَرِثُوا الْمَكَارِمَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ	إِنَّ الْخِيَارَ هُمْ بَنُو الْأَخْيَارِ
الْمُكْرَمِينَ الشَّهْرَى بِأَذْرَعِ	كَسَوَالِفِ الْمُنْدَى غَيْرُ قَصَارِ
وَالنَّاظِرِينَ بِأَعْيُنِ مُحَرَّرَةٍ	كَالْجَمْرِ غَيْرُ كَلِيلَةِ الْأَنْبَارِ
وَالْبَائِعِينَ قَوْمَهُمْ لِنَبِيهِمْ	لِلنَّوْتِ يَوْمَ تَعَاتِقِ وَكَرَارِ

وَالْقَائِدِينَ⁽¹⁾ النَّاسَ عَنْ أَدْيَانِهِمْ بِالْمَشْرِقِ وَبِالْمَغْرِبِ
يَطْمَرُونَ بَرَوْتَهُ نُسْكَاً لِمَنْ
دَرَبُوا كَمَا دَرَبْتَ يَطْلُنُ خَفِيَّةً
وَأِذَا حَلَّتْ لِيَمْنَعُوكَ إِلَيْهِمْ
صَرَبُوا عَلَيَّ يَوْمَ بَدْرٍ مَرَّةً
لَوْ يَفْلَحُ الْأَقْوَامُ عَلَى كُلِّ
قَوْمٍ إِذَا حَوَتْ الشُّجُومُ قَائِمَهُمْ
فِي النَّارِ مِنْ غَسَّانٍ مِنْ جُرُومَةٍ

بِالْمَشْرِقِ وَبِالْمَغْرِبِ
يَدْمَاءُ مَنْ عَلِمُوا مِنَ الْكُفَّارِ
غُلَبُ الرِّقَابِ مِنَ الْأَسُودِ صَوَارِي
أَصْبَحْتَ عِنْدَ مَقَالِلِ الْأَغْنَارِ
دَانَتْ لَوْقَتِهَا جَمِيعُ زَرَارِ
فِيهِمْ لَصَدَقَنِي الَّذِينَ أَمَارِي
لِلطَّارِقِينَ النَّازِلِينَ مَقَارِي
أَهَيْتُ مَخَافَرُهَا عَلَى لِفْنَارِ

*Üstün hayat sürmek kimin hoşuna giderse, Ensâr'ın salihlerinden bir cemaat içinde yaşasın.

Onlar büyükten büyüğe üstün vâsıf ve ahlâka vâris oldular, çünkü hayırlılar, ancak onlar, hayırlıların oğullarıdır.

Mızrağı kollarla zorlatanlar olarak. Tıpkı kısa olmayan Hind kılıçlarının aksesuarı gibidir. Göxmeleri yorulmuş olmayarak köz gibi kızartılmış gözlerle bakar olarak.

Boğaz boğaza gelindiği ve hamleler yapıldığı bir günde ölüm için canlarını peygamberlerine satanlar olarak.

İnsanları, Meşref'e mensub kılıçlarla ve titreyen süngülerle dinlerinden def edenler olarak.

Kâfirlerin kanlarından bulaşan şeylerden temizlenirler ve onu kendileri için bir ibadet ameli gibi itikad ederler.

Alışkanlık haline getirdiler, tıpkı arslanlı bir yerde avlanmayı ve saldırmayı alışkanlık haline getiren kalın boyunlu arslanlar gibi.

Kendini onlardan korumak için yerleştiğin zaman, dağ geçişinin korunma yerlerinde sabahladın.

Bedr gününde Ali'ye (yani Ali b. Mes'ud b. Mâzin el-Gassani'ye) bir darbe vurdukları zaman onun vak'asına Nizâr'ın hepsi toplandılar.

Şayet onların hakkında kavimlerin hepsi benim bildiğim şeyi bilselerdi benimle mücadele eden kimseler elbette beni tastik ederlerdi.

Bir kavimdir ki, yıldızlar döküldükleri ve onların düşmeleri esnasında yağmur yağmadığı zaman anlar gece gelip yanlarına konuk olarak inen kimseleri ziyafettendirip doyuran bir kavimdir.

Gassan'dan bir yerin temelinden yarılmasında kazan âlete, kazılar meşakkat ve yorgunluk verir.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Denilir : Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kâb, daha evvel onun hakkında, o uzun kasideyi okuduğu zaman ona şöyle dedi :

Keşke Ensâr'ı da hayır ile ansaydın, çünkü onlar buna ehildirler. Peygamberin arzusu üzerine Kâb işte bu beyitleri söyledi. Bu beytler onun bir kasidesinde geçmektedir.

İbn-i Hişam şöyle dedi : Bana Ali b. Zeyd b. Cüd'an'dan naklen zikir edildi ki o şöyle dedi :

Kâb b. Züheyr «Banet Suadı» kasidesini, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mescidde iken söyledi.

TEBÜK GAZVESİ

(H. Dokuzuncu sene Receb ayında)

Resulullah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için
milletle emretmesi

Ebü Muhammed Abdul-melik b. Hişam bize haber verdi ki : Ziyad b. Abdullah el-Bekkâi Muhammed b. İshak el-Muttalibi'den naklen şöyle dedi :

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zil-Hicce ile Receb ayları arasında Medine'de ikamet etti. Sonra Rumlarla savaş için sahabelerine hazırlanınız diye emr etti. (Zühri, Yezid b. Rumân, Abdullah b. Ebi Bekr, Âsım b. Ömer b. Katâde ve onlardan başka alimlerimiz bize durumu zikir ettiler. Her biri Tebük gazvesi hakkında, o gazveden kendisine ulaşanı haber verdi. Birinin haber vermediğini diğerleri haber verdi.)

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabına Rûm savaşı için hazırlanmayı emr etti. Bu olay, milletin sıkıntıda ve sıcakın şiddetinde ve kıtlık zamanında idi. Meyvalar olgunlaştığı ve milletin

bahçelerin gölgelerinde kalmayı arzuladıkları ve içinde bulundukları halden hoşnut olmadıkları bir zamanda idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gazveye çıktığında çoğu zaman gitmek istediği yeri gizlerdi. Başka bir yere gittiğini söylerdi. Fakat Tebük gazvesinde açıkça nereye gideceğini söyledi. Çünkü yolun uzaklığından ve zamanın şiddetinden ve kasd ettiği düşmanın çokluğundan ötürü o gazveyi millete beyân etti ki onun için hazırlıklarını yapsınlar. Teczizatlarını hazırlamalarını söyledi ve Rumu (Bizans'ı) kast ettiğini onlara haber verdi.

**Ced'in savaşa katılmayıp geri durması ve
onun hakkında nâzil olan âyet**

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir gün bu savaş için cihazlanırken Ced b. Kays'a (ki Beni Selime'den birisidir) şöyle dedi :

— Ey Ced, bu sene Beni Esfer ile (Rum ile) kılıçla vuruşmak istemez misin?

O da şöyle dedi :

— *Yâ Resulallah bana izin versen beni fitneye düşürmesen olmaz mı? Vallahi kaymım bilir ki kadınlara benden daha meftun bir adam yoktur ve ben korkarım ki eğer Beni Esfer'in kadınlarını görürsem sabr edemem.*

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ondan yüz çevirdi ve »Sana izin verdim.« dedi. Bunun üzerine Ced b. Kays hakkında şu âyet-i kerime nâzil oldu :

(وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ اِنَّكَ لَيَّ لَا تَنْفِقُ اِلَّا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنْ جِئْتَهُمْ لِجَيْلَةٍ
بِالْكَافِرِينَ).

«Onlardan — Bana izin ver, beni fitneye düşürme —, diyeni vardır. Bilmiş olunuz ki : fitneye düşmüşlerdir. Ve cehennem elbette ki kâfirleri kuşatıcıdır.»

Yani eğer ancak Beni Esfer'in kadınlarından gelen fitneden korkuyordu ise — ki böyle bir şey yoktur — içine düştüğü fitne bundan daha büyüktür. Bu fitne Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den geri kalmakladır ve nefsi arzusu sebebiyle kendisinden yüz çevirmesidir. Allah Teâla meâlen şöyle buyurmaktadır : «Cehennem onun arkasındadır.»

Bekleyip harpten geri duranların hakkında nâzil olan âyetler

Münâfıklardan bir kavmin ferdleri birbirlerine şöyle dediler :
Sıcakta savaşa çıkmayınız.

Cihâddan kaçındıkları ve hakta şekke düştükleri ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yalan haber verdikleri için böyle dediler. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Talâla onların hakkında şu âyetini indirdi :

(وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ، قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ
فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكِوْا كَثِيرًا بَعْزُهُمْ لِبَعْزِهِمْ كَاثِرُونَ)

•Dediler ki : Sıcakta yola çıkmayınız, de ki : Cehennem'in ateşi daha sıcaktır. Keşke bunu anlasalardı. O hâlde az gülsünler, çok ağlasınlar. Bu onların yaptıkları sebebiyle onlara bir cezadır.»

**Süveylim'in evinin yakılması ve Dahhâk'ın
bu husustaki şîri**

İbn-i Hîşâm şöyle dedi :

Bana itimada şayan kişiler, kendilerine Muhammed b. Talha b. Abdurrahman'dan naklen ona da İshak b. İbrahim b. Abdullah b. Hârîse'den naklen, ona da onun babasından naklen ona da onun dedesinden naklen onun şöyle dediğini haber verdiler :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şu haber geldi ki : Münafıklardan bir grup yahûdi Süveylim'in evinde toplanıyorlar. Onun evi Câsum denen bir mevkide idi. Milleti Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den, Tebûk gazvesine gitmekten geri çevirmek istiyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Talha b. Ubeydullah'ı, ashâbından birtakım kişilerle birlikte gönderdi ve ona Süveylim'in evini, onların üzerlerine yakıp yıkmalarını emr etti. Talha da bunu yaptı. Dahhâk b. Halife evin arkasından atladı ve ayağı kırıldı. Onun arkadaşları da atladılar, kurtuldular. Bunun üzerine Dahhâk bu hususta şöyle dedi :

كَادَتْ وَبَيْتِ اللَّهِ نَارُ مُحَمَّدٍ
وَوَلَّتْ وَقَدْ ظَنَنْتُ كَيْسَ سُوَيْلِمٍ
يَشِيطُ بِهَا الضَّعَاكُ وَأَبْنُ أَبِي قُرَيْشٍ
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا أَعُوذُ لَهَا
أَنَّهُ عَلَى رَجُلٍ كَبِيرٍ وَمِنْ فِتْنٍ
أَخَافُ وَمَنْ تَشْمَلُ بِهِ النَّارُ يَحْرَقُ

«Allah'ın Bextine and olsun ki, az kaldı ki Muhammed'in ateşi ile Dahhak ve İbn-i Übeyrik yanıyordu.
 Süleym'in küçük evinin üstüne yükselmiş iken kırılmış bir vaziyette ayağımın ve dirseğimin üzerine düşmüştüm.
 Sizin üzerinize Allah'ın selâmet ve bereketi olsun, bunun benzerine bir daha gelmiyecem. Korkuyorum. Ateş kimi kuşatırsa yanar.»

Resulüllah'ın orduya nafaka vermeğe teşviki ve Osman'ın bu husustaki durumu

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıkmaya çalıştı. Millete toparlanmayı ve hazırlanmayı emr etti. Zengin kişileri Allah yolunda nafaka ve sefere götürecekleri yükleri vermeye teşvik etti. Bunun üzerine zengin kimselerden bir takım adamlar yükleri verdiler ve ecrini Cenâb-ı Hakdan belkediler. Osman b. Affan bu hususta büyük bir nafaka infak etti ki, şimdiye kadar onun mislini hiç bir kimse infak etmemişti.

İbn-i Hişâm dedi ki : Bana kendisine itimad ettiğim birisi şu haberi verdi :

Osman b. Affan Tebük gazvesinde dar durumda olan orduya bin dinâr infak etti. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi. «Ey Allah'ım, Osman'dan razı ol, çünkü ben ondan razıyım.»

Ağlayanların durumu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra müslümanlardan birtakım adamlar ağlayarak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Onlar Ensâr'dan ve onlardan başka Beni Amr bin Avf'ten olup cemian yedi kişi idiler : Sâlim b. Umeyr ve Ulbe b. Zeyd vardı. (Bu Ulbe, Beni Hârise'nin kardeşidir) Ve Ebu Leylâ Abdurrahman b. Kâb (Bu, Beni Mâzin b. Necâr'ın kardeşidir.) Ve Amr b. Humâm b. Cemûh (Bu Beni Selime'nin kardeşidir.) ve Abdullah b. Muğaffel el-Müzeni. (Bazıları derler ki :

Bilakis o, Abdullah b. Amr el-Müzeni'dir) ve Heremi b. Abdullah. (Bu Beni Vaakıf'ın kardeşidir.) ve İrbaz b. Sâriye el-Fezâri... Bunlar Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendilerini bin-

direceği ve seferde yüklerini yükleyecekleri hayvan istiyorlardı. İhtiyaç içindeydiler. O da şöyle dedi :

— Size üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum. Bunun üzerine onlar infak edilecek şeyi bulamamaktan ötürü üzülererek gözleri yaşlar akıtır olduğu halde geri döndüler.

İbn-i İshak dedi :

Bana şu haber geldi ki İbn-i Yâmin b. Umeyr b. Kâb en-Nadri, Ebu Leylâ Abdurrahman b. Kâb ve Abdullah b. Muğaffel'e rastladı; onlar ağlıyorlardı.

Sizi ağlatan nedir? dedi. Onlar dediler ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldik ki bizi bindirsin, fakat yanında bizi üzerine bindireceği bir şey bulamadık. Bizde de onunla birlikte çıkmaya kendisiyle takviye göreceğimiz bir şey yoktur. Bunun üzerine o onlara üzerinde su taşınan bir erkek deve verdi. Onlar, çıkmaya hazırlanınca, onlara bir miktar hurma da verdi. Böylece onlar Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yola çıktılar.

Mâzurların durumu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bedevilerden mâzur olanlar ona geldiler ve ondan özür dilediler. Allah Taâlâ onların özürlerini kabul etmedi. Bana zikr edildi ki onlar Beni Gıfar'dan birtakım kişilerdir.

İmanlarında bir şübhe olmadığı halde, değişik sebeplerle geri kalanlar

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sefere çıkmaya pekışti. O, çıkmaya azm etti. Kalblerinde bir şüphe olmadığı halde bazıları geri kalmak istediler. Ve gitmediler. Onlardan bazıları şunlardır: Kâb b. Mâlik b. Ebi Kâb. Bu Beni Selime'nin kardeşidir. Mürâre b. Rebi. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Hilâl b. Ümeyye. Bu, Beni Vaakıf'ın kardeşidir. Ebû Hayseme. Bu, Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşidir. Bunlar doğru kişiler olup islamlarından ittiham edilmezlerdi.

**Resulüllah'ın çıkması ve Medine üzerine âmil (vali)
tâyin etmesi**

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktığı zaman askerini Seniyyetü'l-Veda (160) üzerinden yürüttü.

İbn-i Hişâm dedi ki :

Medine üzerine Muhammed b. Mesleme el-Ensâri'yi âmil tayin etti.

Abdul-Aziz b. Muhammed ed-Derâverdi, babasından naklen şöyle zikr etti :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine üzerine Tebük'e doğru çıkışında, Sibâ' b. Urfuta'yı âmil kıldı.

Münâfıkların geri kalıp harbe iştirak etmemeleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Abdullah b. Ubeyy, ayrı bir taraftan kendisiyle birlikte askerini ondan alt yana bir yerden Zübâb'a (161) doğru yürüttü. Denilir ki : Onun askerleri islâm askerlerinden az değildi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdüğü zaman Abdullah b. Ubeyy, münâfıklardan, şüphe erbabından ayrılanlarla birlikte ondan ayrılıp geri kaldı.

Ali b. Ebi Tâlib'in durumu

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Talib'i (Rıdvanullahi aleyhi), ailelerine bakmak için geri bıraktı ve ona onların içinde kalmasını emr etti. Bunun üzerine münafıklar bu konuda yalan haberler uydurdular. Dediler ki : Ancak onu ağır gördüğünden ve korktuğundan geri bıraktı. Münafıklar bunu söyledikleri zaman Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyhi) silahını aldı, çıktı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Cürf'de (162) inmiş iken vardı ve şöyle dedi :

(160) Seniyyetül-Veda : Medine'ye yüksekte bir tepedir. Mekke'ye gitmek isteyenler oradan geçerler.

(161) Zübâb veya Zübâb : Medine'de bir dağdır.

(162) Cürf : Medine'den üç mil ötede bir mevkidir.

— Yâ Nebiyyellâh, münâfıklar iddia ettiler ki, sen ancak beni ağır bulduğundan ve korkmandan dolayı geri bıraktın.

O da şöyle dedi :

— Yalan söylemişler. Ben seni arkamda bıraktığım şeyler için geri bıraktım. Geri dön, ailemin ve âilen içinde kal. Ey Ali, Hârûn'un Mûsâ'ya kardeş olduğu gibi bana kardeş olmak istemez misin. Fakat benden sonra bir nebi daha gelmeyecektir.

Bunun üzerine Ali Medine'ye geri döndü. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seferine devam etti.

İbn-i İshak dedi :

Bana Muhammed b. Talha b. Yezid b. Rükâne, İbrahim b. Sad b. Ebi Vakkas'dan, o da babası Sad'den naklen onun, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ali'ye bu sözü söylediğini işittim, dediğini haber verdi.

Ebû Hayseme'nin durumu

İbn-i İshak dedi :

Sonra Ali Medine'ye geri döndü. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seferine devam etti. Ebû Hayseme, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birkaç gün yürüdükten sonra sıcak hararetili bir günde âilesine geri döndü. İki karısını bahçesinde iki gölgelik içinde buldu. O ikisinden her biri gölgeliğini döşemiş ve onun için orada su soğutmuş ve yemek hazırlamıştı. Bustan'a girdiği zaman gölgeğin kapısı önünde dikildi ve iki karısına baktı ve onların kendisi için yaptıklarını görünce şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) güneşte rûzgârda ve sıcakta olsun, Ebû Hayseme ise serin bir gölgede olsun ve yemeği de hazırlanmış ve daim olan malının içinde güzel karısıyla birlikte olsun, bu insafa sığmaz! Sonra şöyle dedi :

Vallahi sizin ikinizden hiçbirinizin gölgeliğini görmem, tâ ki Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kavuşayım. Bana azık hazırlayınız. Onlar da emrini yerine getirdiler. Sonra binek erkek devesi geldi ve onunla yola çıktı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i aramaya çıktı, nihâyet ona, Tebûk'e indiği zaman kavuştu. Umeyr b. Vehb el-Cumehi de yolda Ebû Hayseme'ye kavuşmuştu.

O da Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i arıyordu. İkisi birbirine arkadaş oldular ve Tebük'e yaklaştıkları zaman Ebu Hayseme, Umeyr b. Vehb'e şöyle dedi :

Benim bir günahım vardır, öyle ise benden geri kalmanda ve ben Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardıktan sonra ona gelsen senin için daha iyi olur. O da onun bu dediğini yaptı. Nihâyet Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, O Tebük'e indiği bir sırada yaklaştığı zaman millet şöyle dedi.

— İşte yol üzerinde binekli bir kişi gelmektedir.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ebû Hayseme ola.

Onlar da dediler ki :

— Yâ Resulallah o vallahi Ebû Hayseme'dir.

Devesini çöktürdüğü zaman ilerledi ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selâm verdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona şöyle dedi :

— Ey Ebû Hayseme helaka yaklaştın.

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e olayı haber verdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de iyilikle ona söyledi ve onun için hayır ile dua etti.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Ebû Hayseme bu hususta bir şiir söyledi. Onun ismi Mâlik b. Kays'dır :

لَمَّا رَأَيْتُ النَّاسَ فِي الدِّينِ نَاقُوا أَنَيْتُ إِلَهِ كَانَتْ أَهْفَ وَأَكْرَمَا
وَأَيْتُ بِالْيَمْنِ يَدَى لِعُمْدٍ فَلَمْ أَكْتَسِبْ إِنَّمَا وَلَمْ أَغْشَ حَرَمَا
تَوَكَّتُ حَضْبِيَّ فِي الْعَرَبِ وَمِصْرَةٍ صَقَايَا كِرَامًا بُرْمًا قَدْ تَحَمَّمَا
وَكُنْتُ إِذَا نَشَأَ الْمَنَافِقُ أَسْمَعْتُ إِلَى الدِّينِ فَنَبِي شَطْرَهُ حَيْثُ يَمَّمَا

«İnsanları dinde nişak etmiş olarak gördüğüm zaman en iffetlisini ve en iyisini yaptım.

Sağ elimle Muhammed'in iki eline beyât ettim ve bir günâh işlemedim ve haram kılınmış şeye bürünmedim.

Boyalı kadını çadırında ve çok yüklü büsrü (yani çağlast) kızarıp

kararıp olgunlaşmaya yüz tutmuş hurma ağaç topluluklarını terkettim.

Münâfık şek ettiği zaman, nefsim kendini dine teslim etti.»

Peygamber ve müslümanlar Hicr'de

İbn-i İshak dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hicr'e vardığı zaman orada inmişti. Sahabeler oranın kuyusundan su aldılar. Oradan, yola düştükleri zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

«Oranın suyundan bir şey içmeyiniz. Ondan namaz için abdest de almayınız. O sudan yaptığınız hamurları da develere alaf ediniz. Ondan hiçbir şeyi yemeyiniz. Bu gece sizden hiçbir kimse bir arkadaş yanına almadan çıkmasın.» Onlar Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendilerine emr ettiği şeyi yaptılar. Ancak Benî Sâide'den iki adam bunu yapmadılar. Onlardan biri bir hâceti için çıktı. Diğeri de bir devesini aramaya çıktı. Hâceti için çıkana gelince o gidiş yolu üzerinde sıkıştı. Devesini aramaya çıkana gelince rüzgâr onu sürükledi ve onu Tay'ın iki dağına attı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunun haberini aldı ve şöyle dedi :

— Sizden bir kimsenin arkadaşsız dışarı çıkmasını nehy etmemiş miydim?

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haceti için çıktığı halde sıkışan kimse için dua etti. O şifa buldu. Tay'ın iki dağına düşen diğeri gelince, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldiği zaman Tay onu ona hediye ettiler.

Bu iki adamdan nakledilen haber, Abdullah b. Ebi Bekr'den onun da Abbâs b. Sehl b. Sad es-Sâidi'den nakl edilmiştir. Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki : Abbâs ona o iki adamın ismini zikr etmiştir. Fakat ona onları kimseye söyleme diye ondan teminat almıştır. Onun için Abdullah onların isimlerini bana zikr etmekten çekindi.

İbn-i Hişam dedi :

Bana Zühri'den naklen şöyle haber geldi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hicr'e (163) vardığın-

(163) Hicr, Salih peygamberin kavminin şehridir. İsyankârlıkla zulmet-

da elbisesini yüzüne kapattı ve bineğini acele sürdü sonra şöyle dedi : Zulmedenlerin evlerine ancak ağlayarak giriniz. Korkunki, onlara isabet eden şeyin misli sizlere isâbet etmesin.

İbn-i İshak dedi :

Millet kendilerinde su kalmayınca durumlarını Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şikâyet ettiler. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dua etti ve Allah Sübhânehu ve Taâla bir bulut gönderdi. Buluttan yağmur yağdı. Millet, suya kandılar ve sudan ihtiyaçlarını bineklerine yüklediler.

İbn-i İshak dedi :

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Mahmud b. Lebîd'den o da Beni Abdul-Eşhel'den olan birtakım adamlardan naklen dedi ki : Mahmûd'a şöyle dedim :

— Millet kendi içlerindeki nifakı biliyorlar mıydı?

Dedi ki :

— Evet vallahi adam onu kardeşinden babasından amcasından ve aşiretinden öğrenmek sûretiyle bilirdi ve birbirini teşvik ederlerdi.

Sonra Mahmûd şöyle dedi :

— Bana kaviminden bir takım adamlar, münafıklardan nifakla maruf bir adamı haber verdiler ki Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nereye giderse o da oraya gidiyordu. Hicr'de insanların durumlarına dair olan şeyler olduğu ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) duasını yaptığı zaman, Allah bir bulut gönderdi ve buluttan yağmur indi. Millet suya kandılar. Dediler ki onun (o münafığın) yanma gittik şöyle diyorduk :

— Yazık sana, bundan sonra daha ne kaldı! İnanmıyorsun.

Dedi ki :

•Yürüyen bir buluttan başka bir şey değildi. •

Resulüllah'ın devesinin kaybolması ve

İbn-i Lusayt'ın haberi

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdü. Yolda bir yerde durdu ve devesi kayboldu. Bunun üzerine ashâbı o deveyi

mişler. Başlarına yok edici bir fırtına gelmiştir. Onun için oranın havasını ve suyunu sevmemiştir.

aramaya çıktılar. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında ashabından Umare b. Hazm adıyla bir adam vardı. Akabe'de ve Bedir'de bulunmuştu. Amr b. Hazm oğullarının amcası idi. Onun takımında Kaynuka'lı Zeyd b. Lusayt vardı. Münâfık idi.

(İbn-i Hişam dedi: İbn-i Lusayb denilir.)

İbn-i İshak dedi:

— Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Mahmûd b. Lebid'den, o Beni Abdul-Eşhel'den olan birtakım adamlardan naklen haber verdi ki onlar şöyle dediler:

Umare Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında iken bu Zeyd b. Lusayt, onun takımında:

•Muhammed peygamber olduğunu ve gökten haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor• dedi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Umare yanında iken ona şöyle dedi:

Biri diyor: •Muhammed size kendisinin bir peygamber olduğunu haber veriyor. Size gökûn durumunu haber verdiğini iddia ediyor halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor.

Vallahi ben, ancak Allah'ın bana bildirdiğini bilirim. Allah bana o deveyi gösterdi. O deve şu vadidedir. Şöyle şöyle iki dağ arasındaki bir yoldadır.

— Yuları bir ağaca takılmıştır. Gidiniz ve onu bana getiriniz.

Onlar da gittiler ve onu getirdiler. Umâre b. Hazm da takımına döndü ve: •Vallahi bir acayib şey ki Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) biraz önce bir söyleyicinin sözünü bana anlattı. Allah, ona, birinin şöyle şöyle dediğini haber vermişti. Lusayt'ın dediğini dile getiriyordu. Bunun üzerine Umâre'nin takımında ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gitmeyen bir adam şöyle dedi:

— Vallahi o Zeyd'dir, sen buraya gelmeden önce bu sözü o söyledi.

Bunun üzerine Umâre Zeyd'e doğru onun boynuna dürter bir vaziyette yöneldi ve şöyle diyordu:

— Ey Allah'ın kulları bana bakınız, takımımnda bir musibet varmış da ben bilmiyormuşum. Ey Allah düşmanı takımımdan çık, artık bundan sonra bana arkadaşlık etme.

Ebü Zerr'in durumu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Biri der ki : «Zeyd bundan sonra tevbe etmiştir.» 'Biri de şöyle der : «O, helâk oluncaya kadar öyle müttehem kaldı.»

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürümeğe devam etti. Biri ayrılıp geri kalmaya başlayınca, sahabeler :

— Yâ Resûlallah, falan ayrılıp geri kaldı.

O da şöyle diyordu :

— Onu bırakınız, eğer onda bir hayır var ise yakında Allah Ta'âla onu size kavuşturur, eğer onda başka bir şey var ise Allah sizi ondan kurtarıp rahata kavuşturmuş demektir.

Ve nihayet şöyle denildi :

— Yâ Resûlallah, Ebü Zerr geri kaldı. Onun devesi onu geciktirdi.

O da cevaben şöyle dedi :

— Onu bırakınız eğer onda bir hayır var ise Allah onu size kavuşturacaktır ve eğer bunun gayrı var ise Allah sizi ondan kurtarmıştır.

Ebü Zer ise binek devesinin üzerinde kaldı. Fazla geciktiğini görünce eşyasını aldı ve sırtına yükledi sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in izine düştü. Resulüllah ise konuklama yerlerinden birinde konuklamıştı. Müslümanlardan bir gözcü baktı ve şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah işte yolda bir adam yalnızca gelmektedir.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

«Allah'dan umarım ki o, Ebü Zerr olsun», dedi. Millet ona dikkat ettikleri zaman şöyle dediler :

— Yâ Resûlallah vallahi o, Ebü Zerr'dir.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Allah Ebü Zerr'e rahmet etsin, yalnız yürür, yalnız ölecek ve yalnız dirilecektir.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Büreyde b. Süfyan el-Eslemi, Muhammed b. Kâb el-Kur'zî'den, o, Abdullah b. Mesud'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Osman, Ebû Zerri Rebeze'ye sürdüğü ve eceli orada geldiği zaman karısından ve onun bir kölesinden başka kimse yanında yoktu. O da onlara «Beni yıkayınız ve kefenleyiniz sonra beni yolun ortasına koyunuz, size rastlayan ilk yolcu kafilisine «Bu Ebû Zer'dir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahabisidir, onun defni için bize yardım ediniz, deyiniz» diye vasiyyet etti. Öldüğü zaman onlar bunu yaptılar sonra onu yolun ortasına koydular ve Abdullah b. Mesud, Umre'ye gelen Iraklı bir toplulukla birlikte geldi ve onlar yolun üstünde bir cenâze ile karşılaştılar. Az kalsın develer onu çiğneyeceklerdi. Köle onlara doğru gitti ve şöyle dedi :

— Bu, Ebû Zer'dir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahabesidir. Onun defn edilmesi için bize yardım ediniz.

Dedi ki :

— Abdullah b. Mesud ağlamağa ve şöyle demeye başladı : «Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) doğru söyledi yalnız başına yürürsün, yalnız başına ölürsün ve yalnız başına haşr edilirsin dedi.» Sonra o ve arkadaşları bineklerinden indiler ve onu örttüler sonra Abdullah b. Mesud onun hadisesini ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tebük'e gidişinde onun için söylediklerini haber verdi.

Münafıkların müslümanları yarımsız bırakmaları ve onların hakkında nâzil olan âyet

İbn-i İshak şöyle dedi :

Münafıklardan bir topluluk vardı. Onlardan biri Vedio b. Sâbit'tir. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Onlardan biri de Eşce'den bir adamdır. Bu, Beni Selime'nin halifidir. Ona Muhaşşin b. Humeyyir denilir — İbn-i Hişam dedi : Mahşi denilir — Bunlar Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kast ediyorlardı. O ise Tebük'e doğru yürümekteydi. Birbirine şöyle dediler :

— Beni Asfer'in kılıçla vuruşmasını, arapların birbirleriyle savaşması gibi mi zan ediyorsunuz! Vallahi sanki biz yarın sizi iplere dizilip bağlanacağınızı görüyoruz.

Bunu, müminlere yalan haber yaymak ve onları heyecanlandırmak ve onları korkutmak için söylüyorlardı. Bunun üzerine Muhaşşin b. Humeyyir şöyle dedi :

— Vallahi ben bizden her bir adama yüz celde vurulmasını isterim de hakkımızda bu sözünüzden dolayı Kur'an inmesinden kurtulalım.

Bana gelen habere göre, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ammar b. Yâsir'e şöyle dedi :

— Kavme kavuş, onlar helak oldular. Ve onlara söylediklerini sor. Eğer inkâr ederlerse; «Evet siz şöyle şöyle söylediniz», de.

Ammar da onlara gitti. Onlara söyledi. Onlar da Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, özür dileyerek geldiler. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) devesinin üzerinde dururken Vedio b. Sâbit konuştu ve o, o devenin kolanından tuttuğu halde şöyle demeğe başladı :

— Yâ Resûlallah biz ancak eğlenip oynuyorduk.

Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle) şu âyetini indirdi :

«وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَعْمُرُ وَنَلْعَبُ»

«Eğer onlara soracak olursan, «Biz andolsun ki eğlenip oynuyorduk» diyecekler.»

Muhaşşin b. Humeyyer şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah ismim ve babamın ismi beni geri bıraktı.

Bu âyetle af edilen kişi Muhaşşin b. Humeyyer'dir. Bunun üzerine Abdurrahman ile isimlendirildi. Allah Teâlâ'dan yerinin bilinmeyecek bir şekilde şehid olarak katli edilmesini istedi, Yemâme gününde katli edildi ve izi bulunmadı.

Resulullah ile Yuhanna arasındaki sulh

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebük'e vardığı zaman, ona Kudus'un valisi Yuhanna b. Rüube, geldi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile sulh yaptı ve ona cizye verdi. Cerbâ ve Ezrûh halkı da geldi onlar da ona cizyeyi verdiler. Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara bir yazı (andlaşma) yazdı. Bu onların yanındadır..

Resulüllah'ın Yuhanna'ya yazısı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla: Bu Allah'dan ve Allah'ın Resülü peygamber Muhammed'den Yuhanna b. Rüübe, karada ve denizde Eyle halkı için bir güvencedir. Onlara Allah'ın ahdi ve Peygamber Muhammed'in ahdi vardır. Ve onlarla beraber olan Şam halkı, Yemen halkı ve Bahreyn halkı için de bu ahdlar vardır. Onlardan kim bir hâdisе çıkarırsa onun malı canının arasına geçip onu kurtarmaz. Ve o zaman malları insanlara helâl olur. İçmek istedikleri hiçbir su ve geçmek istedikleri hiçbir yolu insanlardan yasaklamayacaklardır.»

Ükeydir'in esir edilmesi hadisesi sonra da
musâlaha yapması

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i çağırdı ve onu Dûme'nin Ükeydir'ine gönderdi. Bu, Ükeydir b. Abdul-Melik'dir. Kinde'den bir adamdır. Oranın üzerine bir melik idi. Nasrânî idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Halid'i gönderirken: Halid'e: «Onu öküz avına çıkmış olarak bulursun.» dedi.

Hâlid çıktı nihâyet kalesinden gözle görülecek bir mesafede durdu. Ay ışığı olan bir yaz gecesi idi. Evinin damında idi. Yanında karısı da vardı. Yabani Öküzler boynuzlarıyla köşkün kapısını dürtüyorlardı. Karısı ona «Şimdiye kadar bunun benzerini hiç gördün mü?» dedi. O: «Hayır vallahi görmedim!» dedi. Hanımı: «Böyle av çıkarılır mı?» Kocas: «Asla!» Bunun üzerine indi ve atının hazırlanmasını emretti. Onun için at eğlendi ve onun ev halkından bir topluluk ile birlikte atlarına bindiler. Onların içinde bir erkek kardeşi de vardı. Ona Hassân denilirdi. O da atına bindi. Silahlarıyla çıktılar. Çıktıkları zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in atlıları onları karşıladılar. Onu yakaladılar ve kardeşini katlettiler. Onun üzerinde altınla işlemeli ipekten kaftan vardı. Hâlid onu üzerinden soydu ve o elbiseyi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e (onu onun yanına götürmeden önce) gönderdi.

İbn-i İshak dedi :

Bana Asım b. Ömer t. Katâde, Enes b. Mâlik'ten şöyle haber verdi:

Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirildiği zaman, Ükeydir'in entarisini gördüm. Müslümanlar onu elleriyle yokluyorlar ve hayrete düşüyorlardı. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Bundan hayrete mi düşünüyorsunuz? Nefsim kudret elinde olana kase ederim ki cennette Sâd b. Muâz'ın mendilleri bundan daha güzeldir.

İbn-i İshak dedi :

Sonra Hâlid, Ükeydir'i Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun kanını korudu ve cizye karşılığında onunla sulhlaştı. Sonra onun yolunu serbest bıraktı o da köyüne döndü. Tay'dan kendisine Buceyr b. Bücere denilen bir adam Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hâlid'e söylediği : «Sen onu yakında öküz avlarken bulursun» sözünü ve işte o gecede öküzlerin onu evinden çıkartıncaya kadar yaptıkları şeyleri zikrederek Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sözünü tastik için şöyle dedi :

تَبَارَكَ سَائِقُ الْبَقَرَاتِ إِنِّي رَأَيْتُ اللَّهَ يَهْدِي كُلَّ هَادِي
فَمَنْ بَكَ حَائِدًا عَنْ ذِي تَبُوكٍ فَإِنَّا قَدْ أَمَرْنَا بِالْجِهَادِ

«Sığırları sevk eden ne yücedir. Ben gördüm ki Allah her hidâyetcinin hidâyet edenidir.

Kim Tebûk'un sahibinden meylediyor idiyse biz cihâd ile emr olunmuşuzdur.»

Medine'ye geri dönüş

Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebûk'da on kûsûr gece kadı. Daha fazla kalmadı. Sonra Medine'ye dönerek oradan ayrıldı.

Vadi-i Müşakkak ve onun suyunun hâdisesi

Yolda kayalardan damlayan bir su sızıntısı vardı. Bir, iki veya üç binicinin su ihtiyacına yetmezdi. Kendisine Vâdi-i Müşakkak denilen bir vadide idi. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

Bizden kim önce bu vâdiye giderse biz ona varıncaya kadar ondan su almasın.

Münafıklardan bir topluluk ona önce gittiler ve vâdinin içinde bulunan suyu aldılar. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldiği ve suyun başında durduğu zaman orada kimseyi görmedi. Dedi ki :

— Bu suya bizden önce kim gelmiş?

Ona denildi ki :

— Yâ Resûlallah falan ve falan.

Resulüallah :

«Ben onun yanına varıncaya kadar ondan su almalarını nehy etmemişmiydim!» dedi.

Sonra onlara lanet ve bed dua etti. Sonra indi ve elini su sızan kayanın altına koydu. Elinden Allah'ın, akmasını dilediği mikdar su akmaya başladı. Sonra suyu oradan akıttı ve orayı eliyle meshetti yani elini oraya sürdü. Allah'ın, dua etmesini dilediği kadar dua etti ve kayada bir yarılma oldu (orada olanın rivayetine göre) yıldırımlardan iştilen bir ses gibi sesi vardı. Millet içtiler ve su ihtiyaçlarını ondan karşıladılar. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Eğer yaşarsanız veya sizden yaşayanlar olursa işte bu vadiyi önünde ve ardında yemyeşil (bereketli) bir yer olarak göreceksiniz.

Zül-Bicâdeyn'in vefatı ve Resûlullah'ın onun defn işlerini yerine getirmesi

Dedi ki : Bana Muhammed b. İbrahim b. Haris et-Teymi haber verdi ki : Abdullah b. Mesûd rivayet edip şöyle diyordu :

Ben Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Tebük gazvesinde iken bir gece birden kalktım. Ordugahın tarafında ateşten bir alev gördüm.

Dedi ki :

— Onun peşine düştüm ki ona bakayım bir de baktım ki Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ebû Bekr ve Ömer orda ve Abdullah Zül-Bicâdeyn el-Müzeni ölmüş. Onlar onun için mezar kazmaktadırlar. Resulüallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mezarı

içindedir. Ebü Bekr ve Ömer de ona yaklaşmaktadırlar. O şöyle di-yordu :

— Kardeşinizi bana yaklaştırınız.

Onlar da ona onu yaklaştırdılar. Onun mezarını ona hazırladığı zaman şöyle dedi :

— Ey Allah'ım ben ondan razı oldum. Sen de ondan razı ol.

Ben : «Keşke kazılmış yerin sahibi ben olsaydım!» dedim.

Onun Zül-Bicâdeyn ile isimlendirilmesinin sebebi

İbn-i Hişam dedi :

Zül-Bicâdeyn ile isimlendirilmesi ancak şunun içindir : O islama çağırırdı. Kavmi ise onu bundan men ederdi. Onu sıkıştırırlardı. Ni-hayet onu Bicâd içinde bıraktılar. Üzerinde başka bir şey yoktu. (Bi-câd, kalın kaba katı bir giysidir.) O da Resulüllah (Sallallahü Aley-hi ve Sellem)'in yanına kaçtı. Ona yaklaştığı zaman bicâdını ikiye yarıp ayırdı ve birini izar yani don edindi diğerini de üzerine aldı. Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve ona bun-dan dolayı Zül-Bicâd denildi. Bicâd yine palas manasına da gelir. İbn-i Hişam dedi : İmriül-Kaya şöyle dedi :

كَانَ أَبَانَا فِي عَرَابَيْنِ وَدَقِهِ كَبِيرُ أُنَاةٍ فِي بَحَادٍ مَرْمَلٍ

«Sanki Ebban, iki savaş içinde şimşegi, bir palas içinde örtünen büyük bir insan topluluğudur.»

Resulüllah'ın, Ebü Rühm'e geri kalıp harbe katılmayanları sorması

İbn-i İshak dedi :

İbn-i Şihâb ez-Zühri İbn-i Ükeyme el-Leysi'den naklen, o da Ebü Rühm el Gıfârî'nin kardeşinin oğlundan naklen zikr etti ki o Ebü Rühm Külsüm b. Husayn'dan (ki o, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağacın altında beyat eden ashabındandı) işitmiş ki o şöyle diyordu :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Tebük gazvesinde savaştım. Bir gece onunla birlikte yürüdüm. Biz Ahdar'da Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yakın bir durumda idik. Allah üzerimize bir uyuklama attı. Uyandığımda baktım ki benim bineğim Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüküne yaklaşımıştır. Onun ona yaklaşması beni korkutuyordu. Çünkü onun ayağı benim bineğimin kayış üzengisine takılabiliirdi. Bunun üzerine benim bineğimi ondan uzaklaştırmaya başladım. Nihayet yolun bir yerinde uyku gözüme galib geldi. Gecedden hayli zaman geçmişti. Benim bineğim Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bineğini sıkıştırdı. Onun ayağı ise üzengide idi. Ben ancak onun «Acındım» sözüyle uyandım ve dedim ki :

— Ya Resulallah benim için istiğfar et.

O da şöyle dedi :

— Yürü.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benden, Beni Cıfar'dan geri kalanların durumundan sormaya başladı. Ben de Ona haber veriyordum. O benden sorarak şöyle dedi :

— Kırmızı uzun köse sakallı kişiler ne yaptılar?

Ben de onların ayrılmalarını ve geri kalmalarını ona haber verdim. O şöyle dedi :

— Siyah, kıvrıkcık saçlı kısa kişiler ne yapıyorlar?

Dedim ki :

— Vallahi içimizde öyleleri tanımıyorum.

Dedi ki :

— Evet! Sizde onlar vardır Onların Şebeke-i Şedh'de (164) develeri vardır.

Onları Beni Cıfar'ın içinde hatırlamaya çalıştım ve onları hatırlayamadım. Nihayet hatırladım ki onlar Eslem'den bir topluluktur. Onlar bizim içimizde halifler idiler. Ve dedim ki :

— Ya Resulallah işte onlar Eslem'den bir topluluktur bizim içimizde haliflerdir. (185)

(164) Şebeke-i Şedh : Beni Cıfâr'dan olan Eslem'in suyudur.

(165) Halif : Başka bir kabileden olup içinde bulunduğu kabile ile anlaşma yapan ve onlardan sayılan demektir.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Onlar hiç biri, geri kaldığında, Allah için çalışan bir müslümanın onun devesine binmesini engellemedi. Esas bana zor gelen Muhacirlerin, Ensarın, Gifar ve Eslem'in geri kalmasıdır.

TEBÜK GAZVESİNDEN DÖNÜŞTE MESCİD-İ DİRAR'IN DURUMU

Onların Resûl'ü onun için namaz kılmaya çağırmaları

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yöneldi ve Zî Evân'da indi. Ora ile Medine arası gündüzden bir saat süren bir beldedir. O Tébük'e cihazlanırken Mescid-i Dırar ashabı ona gelmişler ve şöyle demişlerdi :

— Yâ Resûlallah, biz hastalar ve ihtiyaçlılar için yağmurlu gece ve kış gecesi için bir mescid inşa ettik. Biz, bize gelmeni ve bizim için onun içinde namaz kılmanı istiyoruz.

O da şöyle dedi :

— Ben sefer kanadı üzerinde ve meşguliyet hali üzereyim (veyâ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benzerini söyledi.) Eğer gelirsek inşâallah size geliriz ve sizin için onda namaz kılarız.

Resulüllah'ın iki kişiye, o mescidi yıkmayı emr etmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zû Evan'a indiği zaman mescidin haberini aldı. Bunun üzerine Resûlullah, Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşi Mâlik b. Dühşem'i ve Maan b. Adıyy'i veya onun kardeşi Âsım b. Adıyy'i : (Beni Aclân'ın kardeşi Müttefiki) çağırdı. Ve şöyle dedi :

— İşte o zalimlerin mescidine gidiniz ve yıkınız, yakınız.

Onlar da süratle çıktılar, Beni Sâlim b. Avf'a geldiler. Onlar Mâlik b. Duhşem'in kavmidir. Mâlik Maan'a şöyle dedi :

— Beni bekle taki evimden bir ateş ile geleyim.

Evine girdi, hurma ağacından bir yapraklı dal aldı ve onda bir ateş alevlendirdi. Sonra ikisi koşarak çıktılar. O münafıklar o mescidin içinde iken onun içine girdiler, onu yaktılar ve yıktılar. Onlar

da ordan dağılıp gittiler. Onların hakkında Kur'an'dan şu âyetler nâzil oldu :

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ

«O kimseler ki başkalarına zarar vermek, küfretmek, mü'minlerin arasını ayırmak için bir mescid edindiler..»

Kıssasının sonuna kadar...

Onu inşâ edenlerin isimleri

Onu yapanlar on iki kişi idi. Benî Ubeyd b. Zeyd'den Hizâm b. Hâlid. (Benî Amr b. Avf'dan birisidir.) Mescid-i Şikak (166) onun evinden bölünüp yapılmıştı. Benî Ümeyye b. Zeyd'den Sâlebe b. Hatıb. Benî Dubey'e b. Zeyd'den Muattib b. Kuşeyr. Ebû Habibe b. Ezar. Benî Dubeye b. Zeyd'den Abbâd b. Huneyf. Sehl b. Huneyf'in kardeşidir. Benî Amr b. Avf'dandır. Cârîye b. Amir ve onun iki oğlu Mücemmî b. Cârîye ve Zeyd b. Cârîye. Nebtel b. Hâris. Bu Benî Dubeye'dendir. Behzec. Bu Benî Dubeye'dendir. Bicâd b. Osman. Bu Benî Dubeye'dendir. Vedie b. Sâbit. Bu Benî Ümeyye b. Zeyd'dendir. Ebû Lübâbe b. Abdul-Münzir'in kavmindendir.

Resulüllah'ın Medine ile Tebûk arasındaki mescidleri

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Medine ile Tebûk arasında bilinen isimlenmiş mescidleri şunlardır :

Tebûk'daki bir mescid. Seniyye-i Medârân'daki bir mescid. Zât-ı Zirâb'daki bir mescid. Ahdar'daki mescid. Zât-ı Hitmi'deki mescid. Elâe'deki mescid, Zeneb-i Kevâkib'den Betrâ tarafındaki mescid, Şakk'daki mescid. Şikk-ı Tarad'ın Zû Cife'deki mescid. Sadr-i Havza'daki mescid. Hicr'deki mescid, Said'deki mescid. Vadi'deki mescid. Bu gün oraya Vadil-Kura denilir. Şikka'dan; Benî Uzre'nin şikkasından = bölmesinden Rakua mescidi. Zül-Merve'deki mescid, Feyfâ'daki mescid ve Zû Huşub'daki mescid.

(166) Şikak : Bölücülük mescidi demektir.

TEBÜK GAZVESİNDE GERİ KALAN ÜÇ KİŞİNİN DURUMU İLE ÖZÜRLÜLERİN DURUMU

Resulüllah'ın, geri kalan üç kişi ile konuşmayı yasaklaması

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldi. Münafıklardan bir topluluk savaştan geri kalmıştı. Müslümanlardan üç kişi ise şübhe etmeksizin ve onlarda münafıklık olmaksızın geri kalmışlardı. Bunlar :

Kâb b. Mâlik, Mürâre b. Rebi' ve Hilâl b. Ümeyye'dir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabına şöyle dedi :

— İşte o üç kişiden hiçbirisiyle kesinlikle konuşmayınız.

Münafıklardan olup geri kalanlar ona geldiler. Yemin etmeğe ve özür dilemeğe başladılar. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlardan yüz çevirdi. Onların özürlerini ne Allah ne de Resülü kabul etmedi. Müslümanlar da işte o üç kişi ile konuşmaktan uzak durdular.

Kâb'ın geri kalmasını anlatması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Zühri Muhammed b. Müslim b. Şihâb, Abdurrahman b. Abdullah b. Kâb b. Mâlik'den şöyle söz etti : Abdurrahman dedi ki :

Babam Abdullah, ki babası Kâb'ın gözü görmez olduğunda onu yediyordu, şöyle dedi : Babam Kâb b. Mâlik'den işittim :

Tebük gazvesinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den geri kaldığı zaman kendisinin ve iki arkadaşının olayını haber vererek şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Bedir hariç şimdiye kadar hiçbir gazvede geri kalmadım. O bir gazve idi ki ne Allah ne de Resülü ondan geri kalan hiçbir kimseye itab etmedi. Çünkü :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ancak Kureyş'in bir kafilesini kâst ederek çıktı. Nihâyet Allah onunla düşmanını vade tayin edilmeyen bir vakitte cem etti=bir araya getirdi. Halbuki Akabe'de ve islam üzerine andlaşma yaptığımız zamanda hazır bulunmuştum. Benim için o Akabe'de hazır bulunmak Bedr'de hazır bulunmaktan daha üstündü. Her ne kadar o Bedr gazvesi, insanlarda, Akabe'den daha çok hatırdaki kalmış kendinden söz edilmekte ise de.

Tebük gazvesinde Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ayrılıp geri kaldığım zaman : Başımdan geçen şeylerden birisi de şudur ki : Ondan ayrılıp geri kaldığım zaman o gazvedeki durumumdan hiçbir zaman daha kuvvetli ve daha varlıklı değildim.

Vallahi benim için o savaşa kadar iki binek hayvanı bir araya gelmemiştir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gaza ettiği hiçbir gazveyi kast etmezdi ki illa onun gayrını izhar etmesin. Nihâyet işte o gazve oldu. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şiddetli bir sıcakta çıktı. Çok uzak bir sefere gitti ve çok düşmanlarla savaşmayı karşıladı. Millete durumlarını açıkladı ki bunun için hazırlıklarını yapsınlar. Onlara kast ettiği vechiyle savaşın durumunu haber verdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e tâbi olan müslümanlar ise çoktu. Onları bir arada zikreden hıfz edici hiçbir kitap yoktu. Yani yazılmış hiç bir kütük yoktu.

Çok az adam vardır ki gizlenmeyi murad edip de hakkında Allah'dan bir vahiy inmedikce, bunun kendisi için gizleneceğini örtbas edileceğini zan etmesin. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu gazveyi meyvalar olgunlaştığı ve gölgeler sevimli hale geldiği, insanlar ise onlara meyleder olduğu bir sırada yaptı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cihazlandı ve müslümanlar da onunla birlikte cihazlandılar. Ben de onlarla birlikte cihazlanmak için sabahtan yola çıkmaya başladım. Geri dönüyor ve bir hâcet için karar veremiyordum. İçimden diyordum ki : «Ben murad ettiğim zaman buna kadirim yapabilirim.» Bu durum benden ayrılmadan devam etti. Say ve gayret milletin paçalarını sıvazlattı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de sabahtan erkenden yola çıktı. Müslümanlar da onunla birlikte yola çıktılar. Hazırlıklarım için hiçbir şeye karar veremedim ve şöyle dedim :

Ondan bir veya iki gün sonra cihazlanırım. Sonra da onlara kavuşurum.» Onların ayrılmalardan sonra sabahleyin erkenden cihazlanmağa koyuldum ve bir şeye karar veremedim geri döndüm. Sonra sabahtan yine erkenden cihazlanmaya koyuldum ve hiçbir şeye karar veremedim geri döndüm. Bu durum benden ayrılmadan devam ediyordu. Nihayet onlar süratlendiler ve gaza kaçırıldı. Bunun üzerine yola çıkmaya ve onlara kavuşmaya azmettim, keşke yapsaydım. Fakat yapmadım.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in savaşa çıkmasından sonra halkın içine çıkmaya başladığım zaman onların arasında bir dolaştım. Kendimi ancak nifakta üzerine tan edilen veya zayıf kişilerden özrünü Allah'ın kabul ettiği kimselerden bir adam olarak görmem beni üzüyordu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebük'a varıncaya kadar benden söz etmedi ve o Tebük'da kavmin arasında oturur olduğu bir halde : «Kâb b. Mâlik ne yapıyor?» dedi. Beni Selime'den bir adam :

— Yâ Resulallah, onun iki kumaş elbisesi ve koltuklarına bakmak onu hapsetti, dedi.

Bunun üzerine Muâz b. Cebel şöyle dedi :

— Ne kötü söyledin! Vallahi Yâ Resulallah ondan, başka şey değil ancak hayır işitmişiz.

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sükût etti.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tebük'dan geri dönerek yola yönelmiş olduğu haberi bana gelince hüznüm bana geldi; bir yalan hatırlamaya başladım. Şöyle diyordum :

«Yarın Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gazabından nasıl kurtulurum.» Buna karşı ehlinden görüş sahibi herkesten yarıdım diliyordum. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gelmesi yaklaşmıştır, denildiğinde, benden bâtıl zâil oldu ve bildim ki, ondan, ancak doğru sözle kurtulurum. Böylece ona, doğru söylemeğe azmettim.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye sabahleyin geldi. Seferinden geldiği zaman ilk olarak mescide giderdi. Onda iki rekât namaz kılar sonra millet içinde otururdu. Bunu yaptığı zaman ona harbe katılamayıp geri duranlar geldiler ve ona yemin etmeğe ve özür dilemeğe başladılar. Seksen küsur adam idiler.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlardan aşikârlarını ve yeminlerini kabul ediyor ve onlar için istiğfar ediyordu. Gizliliklerini ise Allah Tealâ'ya ısmarlıyordu. Nihâyet geldim ve ona selam verdim. Gazablı bir tebessümle tebessüm etti, sonra bana şöyle dedi :

— Gel bakalım..

Ben de yürüyerek geldim ve önüne oturdum. Bana şöyle dedi :

— Seni geri bırakan nedir? Hiç arkadan geri dönüp bakmadın mı?

Dedim ki :

— Yâ Resûlallah, ben vallahi dünya ehlinde senin gayrın bir kimsenin yanında otursaydım elbette bir özürle onun gazabından kurtulacağımı zan ederdim. Allah bana cidal kuvvetini vermiş, fakat vallahi biliyorum ki eğer sana bu gün yalan bir söz söylersem elbette benden razı olursun. Ama sonra Allah seni benim üzerime gazablandırır. Sana bir doğru söz söylersem beni suçlu görürsün. Ben bu meselede Allah'dan cezamı umarım. Hayır vallahi benim için bir özür yoktu. Vallahi şimdiye kadar hiçbir zaman senden ayrılıp geri kaldığım zamanki durumumdan daha kuvvetli ve daha varlıklı olmamıştım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— İşte sen doğru söyledin kalk, tâki Allah senin hakkında hükümünü versin.

Ben de kalktım ve benimle birlikte Beni Seleme'den birtakım adamlar da yerlerinden kalktılar. benim peşime düştüler, bana :

«Vallahi senin bundan önce bir günah işlediğini bilmiyoruz» dediler. And olsun aciz kaldın, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, harpten geri kalanların ona özür diledikleri şeyle özür dilemedin. Halbuki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in senin için istiğfar etmesi, senin günâhın için sana yeter idi. Vallahi benim hakkımda böyle söylemeye devam ettiler hatta bir ara istedim ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döneyim ve kendimi yalanlayayım. Sonra onlara şöyle dedim :

— Acaba benden başka bu durumda olan oldu mu? Dediler ki :

— Evet iki adam. Senin gibi söylediler. Onlara da sana söylenen şeyin misli söylendi. Dedim ki :

— Onlar kimlerdir? Dediler ki :

— Beni Amr b. Avf'dan olan Mürâre b. Rebi' el-Amri. Bir de Hilâl b. Ebi Ümeyye el-Vâkıfî. Böylece bana salih iki adamı zikr ettiler ki onlarda güzel örnekler vardır. Onları bana zikrettikleri zaman sustum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geri kalan biz üç kişi ile konuşmayı yasakladı. Bize karşı milletin durumu değişti. Bizden

uzaklaştılar. Hatta kendimi kaybettim, dünya başka bir dünya oldu. Artık o bildiğim tanıdığım bir yer yüzü değildi. Bu minvâl üzere elli gece bekledik. Amma o iki arkadaşına gelince onlar gizlendiler ve evlerinde oturdular. Ben ise kavmin en genci ve onların en salabetli kuvvetlisi idim. Ben çıkıyordum ve müslümânlarla birlikte namazlarda hâzır bulunuyor ve sokakları dolaşıyordum. Benimle hiçbir kimse konuşmuyordu. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidiyor ve o namazdan sonra meclisinde olduğu bir sırada ona selam veriyordum. İçimden de şöyle diyordum :

«Acaba selamımı almakla iki dudağımı hareket ettirdi mi, yoksa ettirmede mi?» Sonra ona yakın bir yerde namaz kılıyor ve ona bakmak için bir göz atıyordum. Namazıma döndüğüm zaman bana bakıyor onun tarafına yöneldiğim göz attığım zaman benden yüz çeviriyordu. Nihayet bu müslümanların bu çekinmeleri uzayınca yürüdüm. Ebû Katâde'nin bahçesinin duvarının üstüne çıktım. O benim amcam oğludur. Ve bana insanların en sevgilisidir. Ona selâm verdim. Vallahi o benim selâmımı almadı, Ben :

— Ey Ebû Katâde, Allah hakkı için benim Allah'ı ve Resulünü sevdiğimi biliyor musun? dedim. O, Sükût etti. Yeniden onu Allah hakkına havale ettim. Yine bana cevap vermekten sükût etti. Bir daha onu çağırdım. Yine susup kaldı. Dördüncü sefer ısrarında o şöyle dedi :

«Allah ve Resulü daha iyi bilir.» Bunun üzerine gözlerim yaş dökmeğe başladı. Fırladım ve duvarın üzerine çıktım sonra sabah-tan erkenden çarşıya gittim. Bir ara ben çarşıda yürürken bir de baktım ki, Nabatlı birisi beni soruyor. Kendisi Şam'ın Naba'ından Medine'ye satmak üzere buğday getiren kimselerdendi, şöyle diyordu :

— Kim bana Kâb b. Mâlik'i gösterecek. Bunun üzerine millet beni ona gösterdiler. Nihayet bana geldi ve bana Gassan melikinden bir mektup verdi. Bir ipek kumaş parçasına bir yazı yazmıştı. Bir de baktım ki içinde :

«Amma ba'd, bize gelen habere göre senin arkadaşın sana cefa ediyormuş, halbuki Allah seni ne hakir bir yurdda, ne de harcancak bir mekânda kıldı. O hâlde bize lahik ol seni geçim ve rızıkta ortak ederiz.»

Ben o yazıyı okuduğum zaman dedim ki : Bu başka bir beladır. İçine düştüğüm şey bir dereceye vardı ki müşrik bir adam bana im-

reniyordu. Ben de o yazıyı tandıra götürdüm onu orada tutuşturdum. Biz bunun üzerine kaldık ve elli gecedan kırkı geçtiği zaman bir de baktım ki Resulullah'ın elçisi bana geliyor ve şöyle diyor :

— Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sana karından uzaklaşmanı emreder. Dedim ki :

— Onu boşayayım mı yoksa ne yapmam isteniyor? Dedi ki :

— Hayır bilakis ondan uzaklaş ve ona yaklaşma.

İki arkadaşına da bunun mislini göndermiş. Ben de karıma şöyle dedim :

— Sen ailene kavuş ve onların yanında ol, taki Allah bu işte kaza etmiş olduğu şeyi bildirsın. Dedi ki :

Hilâl b. Ümeyye'nin hanımı Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve şöyle dedi :

— Ya Resûlallah, Hilâl b. Ümeyye yaşlı ihtiyar bir kimsedir. Bir hizmetcisi olmayan yıpranmış bir kimsedir. Ona hizmet etmemi istemiyor musun? Dedi ki :

— Hayır istemiyor değilim. Fakat sana yaklaşmasın.

Hanımı şöyle dedi :

— Vallahi ya Resûlallah onda bana bir hareketi yoktur ki. Vallahi bu iş olalıdan beri bu gününe kadar devamlı ağlamaktadır. Bu sebeple onun gözünün gideceğinden korkmaktayım.

Bana da ehlimden birisi şöyle dedi :

— Resulullah'dan hanımın için izin istesen ne olur. Hilâl b. Ümeyye'nin karısı için ona hizmet etmesine izin vermiştir. Ben de dedim ki :

— Vallahi hanımım için ondan izin isteyemem. Bilmem ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hususta ondan izin istediğim zaman ne der, çünkü ben genç bir kişiyim.

Bundan sonra on gece daha bekledik. Böylece Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müslümanları bizimle konuşmalarından nehyetmesi zamanından beri bizim için elli gece tamam oldu. Sonra sabah namazını kıldım. Elli gecenin son gecesinin sabah namazını evlerimizden birinin üstünde Allah'ın bizim hakkımızda zikrettiği bir hal üzere iken kıldım. Bizim üzerimize yer bütün genişliği ile daralmıştı. Canım sıkılıyordu. Sel' dağının üstünde bir çadır kurmuş-tum ben orada bulunuyordum. Birden, dağın sırtında bir bağırıncının sesini işittim. En yüksek sesyle şöyle diyordu :

— Ey Kâb b. Mâlik müjde.

Bunun üzerine secdeye kapandım ve bildim ki gamdan kederden kurtulup şad olma zamanı geldi.

Allah'ın o üç kişinin tevbesini kabul etmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sabah namazını kıldığı zaman, Allah'ın bizim tevbemizi kabul ettiğini millete bildirdi ve halk bizi müjdeleyerek geldiler. Müjdeciler iki arkadaşına koşuştular. Bir adam da bana doğru at koşturuyordu. Eslemden biri koştu ve dağın üzerine çıktı. Uzaktan bağırdı. Ses attan daha süratli geldi. Beni müjdelerken sesini işittiğim kimse bana geldiği zaman iki elbiseyi de çıkarttım ve müjdesine mukâbil onları ona giydirdim. Vallahi işte o zaman o iki elbiseden başkasına malik değildim. İki elbise emanet aldım ve onları giyindim. Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmeyi kasd ederek gittim. Millet beni, tevbe ile müjdeleyerek karşılıyorlardı. Ve şöyle diyorlardı :

«Allah'ın senin tevbeni kabul etmesi, mübarek olsun.»

Nihâyet mescide girdim. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oturuyordu. Sahabeler etrafında toplanmışlardı. Talha b. Ubeydullah bana geldi, beni selamladı ve bana «mübarek olsun!» dedi. Vallahi muhâcirlerden onun gayrı hiçbir adam bana kalkıp gelmedi.

Kâb b. Mâlik Talha'nın bu iyiliğini unutmuyordu.

Kâb dedi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selam verdiğim zaman sevinçten yüzü parlar vaziyette bana şöyle dedi :

— Seni anan doğurduğundan beri en hayırlı günün ile seni müjdelirim.

Dedim ki :

— Yâ Resûlallah bu tevbe kabulü senin katından mıdır, yoksa Allah'ın katından mıdır?

Dedi ki :

— Allah'ın katındandır.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni müjdelediği za-

man sanki onun yüzü aydan bir parça idi. Onun, sevindiği zaman öyle parladığını görüyorduk.

Onun önünde oturduğum zaman dedim ki :

— Yâ Resulallah Allah Azze ve Celle'ye tevbe olarak Allah'a ve Onun Resûlüne sadaka olsun diye malımdan soyuluyorum. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dedi ki :

Malının bir kısmını yanında bırak. Bu senin için daha hayırlıdır. Dedim ki :

— Ben Hayber'deki payımı bırakıyorum. Yâ Resulallah, şüphesiz Allah beni doğru söz söylemekle kurtardı. Benim Allah'a tevbe olarak yaşadığım müddetce başka değil ancak doğru söz söylemem olacaktır. Vallahi Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e doğru konuştuğumdan beri doğrulukta Allah'ın beni imtihan etmesinden daha üstün bir şekilde insanlardan hiçbir kimseyi imtihan ettiğini bilmiyorum. Vallahi bunu Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zikir ettiğimden beri, işte bu gününe kadar, kasden hiçbir yalan söylemedim. Ben umarım ki Allah kalan hayatım boyunca da beni korusun.

Allah Taâlâ onlar hakkında şu âyetleri indirdi :

« لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْمُسْرَةِ
مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ قَوْمٍ مِنْهُمْ إِنْ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ يَرْوِفُ رَحِيمٌ
وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَوْا »

«And olsun, Allah, sıkıntılı bir zamanda bir kısmının kalbleri kaymak üzere iken Peygamber'e uyan Muhâcirlerle Ensarın ve Peygamberin tevbelerini kabul etti. Tevbelerini, onlara karşı şefkatli ve merhametli olduğu için kabul etmiştir. (Durumlarının ne olacağı kendisine bildirilmesini beklemek üzere) Peygamber tarafından, diğerlerinden geriye bırakılan üç kişinin tevbesini de...» şu kavline kadar :

« وَكَوْنُوا مَعَ الصَّادِقِينَ »

«Doğrularla beraber olun.»

Kâb şöyle dedi :

Allah beni islâma hidâyet ettikten sonra, o günde Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, doğru söz söylememden daha büyük olan bir nimeti şimdiye kadar bana inam etmedi. Ona yalan söyler olmadım. Böylece yalan söyleyenlerin helâk olması gibi helâk olurdum. Çünkü Allah Tebâreke ve Teâlâ ona yalan söyleyenlerin hakkmda vahyi indirdiği zaman bir kimseye söylediği şeyin en şerlisini söyledi. Şöyle dedi :

(سَيَخْلِفُونَ اللَّهَ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَىٰ أَيْمَانِهِمْ لِيُغْرِبُوا عَنْهُمْ ، فَأَغْرِبُوا عَنْهُمْ ،
إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَا وَهَمُ بِهِمْ مِنْ شَيْءٍ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ . يَخْلِفُونَ لَكُمْ
لِيُغْرِبُوا عَنْهُمْ ، فَإِنْ تَرَوْهُمُ عَنْهُ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ)

•Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız için, Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin; çünkü pıstirler. Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir. Kendilerinden hoşnud olasınız diye, size and verirler. Siz onlardan hoşnud olsanız bile, Allah, yoldan çıkmış kimselerden razı olmaz. •

Dedi ki; Biz üç kişi olarak, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelip yemin ettikleri onun da onları mazur gördüğü ve onlar için istiğfar ettiği zaman kendilerinden kabul ettiği işte o kimsele-
rin durumundan geri bırakıldık. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bizim durumumuzu ise tehir etti. Tâki o durum hakkında Allah verdiği hükmünü bildirdi. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurdu :

(وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا)

•(Durumları, anlaşılmak üzere Peygamber tarafından diğerlerinin durumlarından ayırd edilip) geri bırakılan üç kişinin tevbesini de. •

Allah'ın bizim tahlifimize (yani geriye bırakılmamıza) dair zikr ettiği şey, bizim gazveden geri kalmamız değildir. Fakat kendisine yemin eden ve ona özür dileyen ve onun da kendisinden kabul ettiği kimselerden bizi geriy bırakması ve bizim işimizi te'hir etmesidir.

**SAKİF KABİLESİNİN ELÇİLER HEY'ETİNİN DURUMU
VE O KABİLENİN MÜSLÜMAN OLMASI
(H. Dokuzuncu sene Ramazan ayı)**

**Urve b. Mes'ûd'un müslüman olması ve kavmine
geri dönmesi**

İbn-i İshâk dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazan'da, Tebük-dan Medine'ye geldi. İşte bu ayda Sakif'in elçiler hey'eti onun yanına geldiler.

Onların haberleri şöyledir :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlardan ayrıldığı zaman Urve b. Mes'ûd es-Sekafi onun izine düştü. Nihâyet ona Medine'ye varmadan önce kavuştu. Ve müslüman oldu. Resûlullah'dan kavmine İslâmı iletmesi için geri dönmeyi istedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona (onun kavminin rivâyet ettikleri gibi) şöyle dedi :

Onlar seni öldürürler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların inat ve serkeşliklerini biliyordu. Urve de şöyle dedi :

— Ya Resûlallah, ben onlara onların ilk çocuklarından daha sevgiliyim.

İbn-i Hîşâm dedi : Onların gözlerinden daha sevgiliyim, dedi diye rivâyet edilir.

Urve'nin İslâma çağırması ve katl edilmesi

İbn-i İshâk dedi :

O, onların içinde işte böyle sevilen ve itaat edilen bir kimse idi. Kavmini İslâma çağırarak üzere yola çıktı. Onların ona muhalefet etmeyeceklerini umuyordu. Çünkü onların içinde onun bir makamı menzilesi vardı. Onlara yönelmek için kendisinin odasına çıktığı zaman onları İslâma dâvet ederken ve dinini onlara açıklarken onlar onu her cihetten oklarla vurdular. Bir ok ona isabet etti, onu katletti. Beni Mâlik derler ki, onu kendilerinden bir adam katletti. Ona Beni Sâlim b. Mâlik'in kardeşi Evs b. Avf denilir. Ahlâf müttefikler de derler ki, onlardan bir adam onu katletmiştir.

Bu adam Beni Ahtâb b. Mâlik'dendir. Ona Vehb b. Câbir denilir. Vurulduktan sonra Urve'ye şöyle denildi :

— Senin kanın için ne düşünüyorsun?

O da şöyle dedi :

— Bu Allah'ın bana ikrâm ettiği bir ikrâmdır ve bana gönderdiği bir şehâdetir. Benim kanım, ancak Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu şehirden gitmeden önceki katl edilen şehidlerin kanı gibidir. Beni onlarla birlikte defn ediniz.

Onlar da onu onlarla birlikte defn ettiler. İddia ederler ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun hakkında şöyle dedi :

«Onun kavmı içindeki durumu. Yâsin sûresinde adı geçen, kavmini hidâyete dâvet eden adamın durumu gibidir.»

Sakîf'in Resûlullah'a elçiler heyetî göndermek için müşavere etmesi

Sonra Sakîf kabilesi Urve'nin katl edilmesinden sonra birkaç ay öyle kaldılar. Sonra onlar aralarında müşavere ettiler, bey'at etmiş ve müslüman olmuş olan etraflarındaki araplarla harp etmeğe takatlarının olmadığı kanaatine vardılar.

Bana Yâkub b. Utbe b. Muğire b. Ahnes şöyle haber verdi :

Beni İlâc'ın kardeşi Amr b. Ümeyye, Abd-i Yâ Leyl b. Amr'e ikisinin arasındaki bir kötülükten dolayı küs idi. Amr b. Ümeyye Arab'ın dâhilerindendi. Abd-i Yâ Leyl b. Amr'a doğru yürüdü tâ onun evine girdi. Sonra ona haber gönderdi ki Amr b. Ümeyye sana şöyle diyor :

— Bana doğru gel. Dedi ki :

Abd-i Yâ Leyl de elçiye şöyle dedi :

— Hay yazık, Amr mı seni bana gönderdi?

Dedi ki :

— Evet, işte o burada senin evinde duruyor.

O da şöyle dedi :

— Bu benim zannetmediğim bir şeydir. Muhakkak, Amr böyle bir şey yapmaktan daha gururludur.

Böylece ona doğru çıktı. O da onu görünce ona «merhaba» dedi. Amr da ona şöyle dedi :

— Bize bir durum gelip çatmıştır ki ondan kaçış yoktur. İşte bu adamın (Muhammed'in) durumu gördüğün gibidir. Arabların hep-

si müslüman oldular. Sizin onlarla harb etmeğe takatınız yoktur. Arık başınızın durumuna bakınız.

Bu esnada Sakif kendi arasında meşveret yaptı ve birbirine şöyle dediler :

— Görmüyor musunuz size âid olan hiçbir yayılan mal güven içinde değildir. Ve sizden bir kimse çıkmaz ki önü kesilmesin.

Böylece aralarında meşveret ettiler, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bir adamı göndermeğe karar verdiler. Daha evvel Urve'yi gönderdikleri gibi, Abd-i Yâ Leyl b. Amr b. Umeyr'le konuştular. Onun yaşı Urve b. Mes'ûd'un yaşında idi. Bu meseleyi ona arz ettiler o ise yapmaktan imtina etti ve döndüğü zaman Urve'ye yapılan şeyin kendisine yapılmasından korktu. Şöyle dedi :

— Benimle birlikte birtakım adamlar göndermenize kadar bunu yapacak değilim.

Bunun üzerine onlar onunla birlikte Ahlaf'dan iki adamı ve Beni Mâlik'den de üç adamı göndermeğe karar verdiler. Altı kişi oldular : Abd-i Ya Leyl ile birlikte Hakem b. Amr b. Vehb b. Muattib'i ve Şüreyhbil b. Gaylan b. Sâlime b. Muttalib'i ve Beni Mâlik'den Osmanın b. Ebil-As b. Bışr b. Abd-i Dühmân'ı (ki bu Beni Yesâr'ın kardeşidir) ve Evs b. Avf'ı (ki bu Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşidir) ve Numeyr b. Hareşe b. Rebie (ki Beni Hâris'in kardeşidir.) yi gönderdiler. Abd-ü Yâ Leyl kavmin efendisi ve onların başkanı olarak onlarla yola çıktı. Onlarla beraber çıkmasının sebebi ancak Urve b. Mes'ûd'a yapılan şeyin kendisine yapılmasından korkması idi. Çünkü onlardan her biri Tâif'e döndüğü zaman kavmini meşgul edebilirdi.

Onların Medine'ye gelmeleri ve Resûlullah'tan birtakım şeyler istemeleri onun da imtina etmesi

Medine'ye yaklaştıkları ve Kanat'ta indikleri zaman orada Muğire b. Şu'be'yi buldular. Nöbetinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahâbelerinin binek develerini otlatıyordu. Sahâbeler nöbetleşe onları otlatıyorlardı. Muğire onları görünce develeri Sakafi'lerin yanında bıraktı, süratle yürüdü ki onların Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiklerini ona müjde versin. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girmeden önce ona Ebû Bekr es-Sıddık rastladı. O da ona Sakif'in kafilésinin bey'at ve İslâmı kast ederek geldiklerini haber verdi. Onlar şu şartla gelmişler idi ki, ka-

bileleri, malları ve memleketleri için Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den yazılı bir emr alsınlar. Bunun üzerine Ebû Bekr, Muğire'ye and içirdi ki: «Benden önce Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e varmayacaksın ki ona haber veren ben olayım. Muğire de kabul etti. Ebû Bekr, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi ve onların gelişlerini ona haber verdi. Sonra Muğire arkadaşlarının yanına çıktı ve onlarla birlikte develeri, barınaklarına götürdü. Onlara Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e nasıl selâm vereceklerini öğretti. Onlar ise bunu yapmadılar ancak câhiliye selâmiyle selâm verdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldikleri zaman (rivâyet edildiği gibi) onun mescidinin bir kenarında onlara bir çadır kuruldu. Onlar Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den anlaşmayı alıncaya kadar, onlarla Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) arasında gidip gelen Halit oldu. Ve Resûlullah'tan onlara gelen yemekten Halid yemedikçe onlar yemiyorlardı. Nihayet müslüman oldular ve yazı işlerini bitirdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den istedikleri şeylerden biri Tâğiye'yi onlara bırakması idi. Tağiye, Lât'tır. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den üç sene onu yıkmamasını istediler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise buna râzı olmayıp imtina etti. İki sene ve bir sene istemeye devam ettiler. Fakat Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabul etmedi. Nihayet gelişlerinden sonra bir ay kalmasını istediler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiç birini kabul etmedi.

Dediklerine göre o Tağiye'yi bırakmaktaki kasıtları sefihlerinin, kadınlarının ve çocuklarının itirazlarından emniyette kalmak ve kavimlerini İslâma sokuncaya kadar Latı yıkmakta onları korkutmamaktı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buna razı olmayıp, Ebû Süfyan b. Harb ile Muğire b. Şube'yi gönderdi. Onlar da onu yıktılar.

Sakif Tağiye'nin terkedilmesiyle birlikte Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendilerini namazdan af etmesini ve putlarını kendi elleriyle kırdırmamasını istemişlerdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Putlarınızın sizin ellerinizle kırılmasına gelince, sizi ondan af edeceğiz. Amma namaza gelince namazı olmayan bir dinde hayır yoktur. Onlar da şöyle dediler :

— Ey Muhammed, onu yakında sana getiririz her ne kadar bir hasislik ise de.

Osman b. Ebi'l-As'ın onların üzerine emir kılınması

Müslüman oldukları ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlar için anlaşmayı yazdığı zaman onların üzerine Osmân b. Ebi'l-As'ı emir kıldı. Bu onların yaşça en gençleri idi. Onun emir kılınmasının sebebi, onun islam bilgisini edinmeğe ve Kur'an'ı öğrenmeğe onların en düşkünü olması idi. Ebû Bekr, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi :

— Yâ Resulallah, ben işte onlardan bu delikanlıyı islam bilgisi edinmeğe ve Kur'an öğrenmeğe onların en düşkünü gördüm.

Bilâl ve Sakif'in Ramazân'da gelen elçiler heyeti

İbn-i İshak dedi :

Bana İsâ b. Abdullah b. Atiyye b. Süfyan b. Rebîe es-Sakafi, elçiler heyetinden bir kimseden naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

— Müslüman olduğumuz ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Ramazan'dan kalan günleri oruç tuttuğumuz zaman Bilâl bize iftar yemeğimizi ve Sahur yemeğimizi Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından getiriyordu. O bize Sahur yemeğini getiriyorken biz şöyle diyorduk :

— Biz, fecrin doğmuş olduğunu görüyoruz. O da şöyle diyordu :

— Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i henüz sahur yemeğini yerken bıraktım ve buraya geldim. Bize iftâr yemeğimizi getiriyorken biz, güneşin henüz tam battığını göremiyoruz. Bilâl :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yemeğini yidi. Sonra ben size geldim, diyordu. Sonra kendisi de elini çanağa koyuyor ve ondan yiyordu.

İbn-i Hîşam dedi :

Bî fetûrina ve sehûrina (yukarki rivayet : Bî fitrina ve sehurina idi. İkisinin de manâları aynıdır.)

**Resulûllah'ın, İbn-i Ebi'l-Âs'ı, Sakif'in üzerine
emir kıldığı zaman ona olan ahdı**

İbn-i İshak dedi :

Bana Said b. Ebi Hind, Mutarrif b. Abdullah b. Şihhir'den, o da Osman b. Ebi el-As'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), beni, Sakif'in üzerine gönderdiği zaman bana en son ahd ettiği şeylerden biri de şöyle demesi oldu :

— Ey Osman, namazı hızlı kıldır, insanları zayıfları ile ölç, çünkü onların içinde yaşlı, küçük, zayıf ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır.

Tâğiye'nin yıkılışı

İbn-i İshak dedi :

İşlerini bitirdikleri ve geri dönerek beldelerine yöneldikleri zaman, Resulûllah (Salallahü Aleyhi ve Sellem) onlarla birlikte Ebû Süfyan b. Harb ve Muğire b. Şube'yi Tâğiye'nin yıkılması için gönderdi. Onlar da bu topluluk ile birlikte yola çıktılar. Tâif'e geldikleri zaman Muğire b. Şube, Ebû Süfyan'ı önde göndermeyi istedi. Ebû Süfyan kabul etmedi ve «kavminin yanına sen gir.» dedi. Ebû Süfyan mah ile Zü Hedm'de kaldı. Muğire b. Şube girdiği zaman o Tâğiye'ye balta ile vurmak üzere üstüne çıktı. Kavmi olan Beni Muattip onun önünde durdular. Urve gibi onun da vurulmasından korktular. Sakif'in kadınları ise o Tâğiye'ye ağlayarak ve şöyle diyerek başları açık bir vaziyette çıktılar :

تَبْكِينَ دُمَاعُ أَتْلَمَا الرَّمَاغُ
لَمْ يَخْسِرُوا الْمَاعُ

«Düffâ'a (167) ağlansın, ki onu kötü yaramaz kişiler teslim ettiler,
onlar kılıçlarla vuruşmasını bilmediler.»

İbn-i Hişam dedi : «تَبْكِينَ»

sözü İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

(167) O Lât putuna «Düffâ» adının verilmesi, onların iddialarına göre, o putun onları koruduğu ve menfaat ve zarar verdiği içindir.

İbn-i İshak dedi :

Muğire balta ile o Tağiye'ye vururken Ebû Süfyan şöyle diyordu :

— Vah yazık. Ah yazık.

Muğire o Tağiye'yi yıktı ve malını ve zinetlerini aldı. Ebû Süfyan'a haber gönderd. Siyahlı beyazlı boncuklardan teşekkül eden mal ve altın orda toplanmıştı.

Ebû Müleyh ve Kaarib'in müslüman olması

Ebû Müleyh b. Urve ve Kaarib b. El-Esved, Sakif'in elçiler heyetinden önce; Urve katli edildiği zaman, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Sakif'den ayrılmayı ve onlarla asla hiçbir şey üzere birleşmemeyi istiyorlardı. Ve müslüman oldular.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise onlara şöyle dedi :

— Dilediğiniz kimseyi dost ediniz.

Onlar :

— Allah ve Resulünü dost ediniyoruz, dediler.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Bir de dayınız Ebû Süfyan b. Harb'i dost ediniz.

Onlar da dediler ki :

— Bir de dayımız Ebû Süfyan b. Harb'i dost edindik...

O iki kişinin Resulullah'm Tağiye'nin mallarından borç ödemesini istemeleri

Tâif halkı müslüman olduğ,u ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyan'ı ve Muğire'yi Tağiye'nin yıkılmasına yönelttiği zaman Ebû Müleyh b. Urve, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den, babası Urve'nin üzerinde olan bir borcu onun yerine Tağiye'nin malından ödemesini istedi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kabul etti. Bunun üzerine Kaarib b. Esved ona şöyle dedi :

— Ya Resulallah Esved'in yerine de öde, Urve ile Esved ikisi baba ve ana bir kardeşirler.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona cevaben şöyle dedi :

— Şüphesiz Esved müşrik olarak ölmüştür. Kaarib de Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi :

— Yâ Resulallah, fakat karabet sahibi olan bir müslümana borç ödemek gerekiyor. (Bununla kendisini kasd ediyordu.) Borç ancak benim üzerimedir. Benden isteniyor.

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyan'a emr etti ki Urve ve Esved'in borcunu, Tağiye'nin malından ödesin. Muğire Tağiye'nin malını bir araya getirdiği zaman Ebû Süfyan'a şöyle dedi :

— Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sana emr eder ki, Urve ve Esved'den onların borçlarını ödeyesin.

O da borçlarını ödedi.

Resulüllah'ın, Sakif'e yazısı

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onlara yazmış olduğu mektub şu idi :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-Rahman ve Rahim Allah'ın adiyle : Allah Resulü Peygamber Muhammed'den mü'minlere : Şüphesiz Vecc'in (168) ide dedilen dikenli ağaçları ve oranın avı kesilmez. Bunlardan bir şeyi yapan bir kimse bulunursa ona celde vurulur ve onun elbiseleri çıkartılır. Eğer bunu tecâvüz ederse o kimse yakalanır ve Peygamber Muhammed'e götürülür. İşte bu Peygamber Muhammed Resulüllah'ın emridir.

Hâlid b. Said yazdı : Bu, Resul Muhammed b. Abdullah'ın emridir. Hiç kimse sınırı aşmamalıdır. Şayet tecâvüz ederse, Muhammed Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emr ettiği şeyde kendine zulmetmiş olur.

H. DOKUZUNCU SENEDE EBÛ BEKR'İN İNSANLARA HAC YAPTIRMASI

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi)'yi O'nun yerine ilk beraeti yerine getirmekle hususi olarak görevlendirmesi ve beraetin zikri ve onun tefsiri hakkındaki kıssalar.

Ebû Bekr'in Hacc üzerine emir kılınması

İbn-i İshâk dedi :

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazan ayının kalanını, Şevval ve Zul-Kade'yi (Medine'de) geçirdi. Sonra dokuzuncu senede Ebû Bekr'i müslümanlara haclarını yaptırmak için hac üzerine emir olarak gönderdi. Müşrikler eskiden olduğu gibi haclarını yapmaktaydılar. Ebû Bekr (Rıdvanullahi anh) ve müslümanlardan onunla birlikte olan kimseler yola çıktılar.

Resûlullah ile müşriklerin arasındaki andlaşmanın bozulması hakkında Berâetin nâzil olması

Berâet Süresi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile müşriklerin arasındaki ahdin (andlaşmanın) bozulması hakkında indi. Müşrikler bu andlaşmaya bağlı kalmışlardı.

Bu andlaşma müslümanlar ile müşrikler arasında genel bir andlaşma idi. Bunun arasında Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Arabdan birtakım kabilelerin arasında isimleri zikr edilmiş vadelere kadar hususi birtakım andlaşmalar da vardı. İşte bu andlaşma ve Tebûk'da ondan ayrılıp geri kalan münafıklar ve dedikoduları hakkında Berâet Süresi indi. Allah Teâlâ o sürede birtakım kavimlerin sırlarını açığa vurdu ki onlar kendilerini dost gösteriyorlardı. Onlardan bize isimleri zikr edilenler vardır. Onlardan bize isimleri zikr edilmeyenler de vardır. Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurdu :

•Bu, Allah'dan ve Peygamberinden, kendileriyle andlaşma yaptığınız müşriklere bir ihtardır.• Yâni ehli şirkten umumi bir ahidle ahid yaptığı kişiler için.

فَسِخُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ يُخْزِي الْكَافِرِينَ ، وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ بِوَيْمِ الْحُجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ

•Yer yüzünde dört ay daha dolaşabilirsiniz. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı, Allah'ın inkârcıları rezil edeceğini bilin. Allah'ın ve peygamberinin, puta tapanlardan uzak olduğunu, büyük hac günü, Allah ve peygamberi insanlara ilân eder.• Yâni işte bu yıldan sonra.

(فَإِنْ تُبَتِّمُوا هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابِ أَلِيمٍ . إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ)

•Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için daha hayırlı olur, yüz çevirirseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. Ey Muhammed! İnkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. Ancak müşriklerden kendileriyle andlaşma yaptığınız kimseler bundan müstesnadır.• Yâni bir vadeye kadar hususi ahid ile andlaşma yaptığınız müşrikler...

(نُمِّ لَمْ يَنْفَعُوكُمْ دِينًا وَلَمْ يَظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتُوا إِلَيْنِهِمْ عَهْدُهُمْ إِلَىٰ مَدِينِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) فَإِذَا انشَاءَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُواهُمْ وَاصْفُرُوهُمْ وَأَقْبِدُوا لَمْ كُلِّ مَرْصِدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) أَى مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَمَرْتُكَ بِقَتْلِهِمْ (اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ . ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ) .

• (Sizinle andlaşma yapanları sonra andlaşma hükümlerini bozmayanlar ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen bu müşriklerle yaptığınız andlaşmaya sonuna kadar riâyet edin. Allah sakınanları sever. Hürmetli aylar çıkınca.) Yâni kendileri için bir vade tâyin edilen dört ay.

• Puta tapanları bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayıp hapsedin; her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verilerse yollarını serbest bırakın. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. Eğer puta tapanlardan biri.. Yâni katledilmelerini sana emr ettiğim işte o kimselerden...

• Ey Muhammed! Sana sığırırsa onu güvene al, tâki Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur.

Sonra şöyle buyurdu :

(كَيْفَ يَكُونُ الْمُشْرِكِينَ)

• Müşrikler ki sizinle, Kâbe'de ve haram aylarda size zarar vermeyecekleri üzerine sizinle andlaşma yapmışlardı..

(عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ)

• Mescid-i Haram'ın yanında andlaştıklarınızın dışında, puta tapanların Allah ve peygamberinin yanında nasıl bir andlaşmaları olabilir..

Âyette söz edilen bunlar Beni Bekr'den birtakım kabilelerdir ki onlar Kureyş'in akdine ve Hudeybiye günündeki andlaşmalarına girmişlerdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Kureyş'in arasında konulan müddete kadar. O Hudeybiye andlaşmasını başkası nakzeden olmadı ancak Kureyş taraftarı olan bu kabile bozmuştu. Bu kabile, Beni Bekr b. Vâil'den Dil kabilesidir. Onlar ki Kureyş'in akdine ve onların ahdine (yâni andlaşmalarına) dâhil olmuşlardı. Beni Bekr'den andlaşmayı bozmayan kimseler için andlaşmanın vâdesine (*) kadar ahdi tamamlamakla emr olundu.

(*) Hudeybiyye andlaşmasında bu vâde on sene olarak tayin edilmişti.

(فَاِنتَقِمُوا لَكُمْ فَاسْتَقْبِلُوا لَهْمَ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ)

«Size doğru davrandıkca siz de onlara doğru davranın. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever.»

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(كَيْفَ وَاِنْ يَّظْهَرُوا عَلَيْنَكُمْ)

«Nasıl olabilir? Ki, size üstün gelselerdi.» Yani o müşrikler ki umumi şirk ehlinde olup belli bir müddete kadar bir ahid (andlaşmaları) yoktur.

(لَا يَرْفُقُوا فِيكُمْ اِلَّا وَلَا ذِمَّةً)

«Ne bir yakınlık, ne de bir ahid gözetirlerdi.»

İbn-i Hişâm'ın bâzı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

İll: Hilftir. Bu iki kelime yeminleşme andlaşma manasınadır. Evs b. Hacer ki bu Beni Üseyyid b. Amr b. Temim'den biridir, şöyle dedi :

لَوْلَا بَنُو مَالِكٍ وَالْاِلَاءُ مَرْقَبَةٌ وَمَالِكٌ فِيهِمُ الْاِلَاءُ وَالشَّرَفُ

«Şâyet Benû Mâlik olmasaydı ve yeminleşme de gözetilir olmasaydı.. Halbuki nimetler ve şeref Mâlik'dedir.»

Bu beyt onun bir kasidesindedir. Onun cemi âlâl'dır. Şair şöyle dedi :

فَلَا اِلَّ مِنْ الْاِلَالِ يَنْبِيْ وَيَنْتَكُمُ فَلَا تَأْنِ جُودًا

«Sizlerle benim aramda yeminleşmelerden bir yeminleşme yoktur. O halde gayretinizi esirgemeyiniz.»

Zimmet : Ahid = andlaşmadır. Ecde' b. Malik el-Hemdani (ki bu, fakih Ebü Mesrûk b. Ecde'dir,) şöyle dedi :

وَكَانَ عَلَيْنَا ذِمَّةٌ أَنْ نُجْلِزُوا مِنْ الْأَرْضِ مَعْرُوفًا إِلَيْنَا وَنُشْكِرَا

«Bizim üzerimize, yerden maruf ve müker (iyi ve kötüyü) bize göndermeniz bir ahit oldu.»

Bu beyt onun üç beyti içerisindeydir. Zimmetin cem'i zimemdir.

(يَرْضُونَكُمْ بِأَهْوَاءِهِمْ وَتَأْتِي قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ . اِشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَعَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا بِفِعْلِهِمْ . لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْتَدُونَ) أَيْ قَدْ اعْتَدُوا عَلَيْكُمْ (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَابْخُوا فِي الدِّينِ ، وَتَقَعُلِ الْآيَاتِ لِيَوْمٍ يَذْمُوتُ) .

-Kalpleriyle istemezlerken sizi ağızlariyle hoşnut etmeye uğraşırlar; çokları fasıktırlar. Allah'ın âyetlerini az bir değere değişip, O'nun yolundan alıkoydular. Onların işledikleri gerçekten ne kötüdür! Onlar hiç bir mü'minin yakınlık veyâ ahidini gözetmezler. İşte aşırı gidenler bunlardır.»

Yani size karşı haddi tecavüz etmişlerdir.

Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, sizin din kardeşiniz olurlar. Bilen kimseler için âyetleri uzun uzadıya açıklıyoruz.»

Resulüllah'ın Ali'yi kendi yerine beraeti = müslümanların andlaşmadan beri olduklarını ifan için görevlendirmesi

İbn-i İshak dedi :

Bana Hakkım b. Abbâd b. Huneyf, Ebü Ca'fer Muhammed b. Ali Rıdvanullahi Aleyhi'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Berâet, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e nâzil olduğu ve Ebû Bekr es-Siddîk'ı insanlara hac yaptırmak için göndermiş olduğu zaman ona denildi ki :

— Yâ Resûlallah keşke o süreyi Ebû Bekr'e gönderseydin!

O da şöyle buyurdu :

— Onu ancak Ehl-i Beytim'den bir adam yerine getirir. Sonra Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi)'yi çağırdı ve ona şöyle dedi :

— Berâet süresinin baş tarafından işte bu kıssayı götür ve insanların içinde Nahir Kurban gününde, Minâ'da toplandıkları zaman ilan et ki cennete hiçbir kâfir giremez ve bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, beyti de çıplak olarak tavaf edemez. Kim için Resulullah'ın katında bir andlaşma var ise o andlaşma sonuna kadar bakidir. Bunun üzerine, Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Adbâ lakabındaki dışı devesinin üzerinde yola çıktı. Nihayet Ebû Bekr'e yolda kavuştu. Ebû Bekr onu yolda görünce şöyle dedi :

— Emirmisin yoksa memurmusun?

O şöyle dedi :

— Hayır bilakis memurum.

Sonra gittiler. Ebû Bekr insanlara haclarını ifa ettirdi. Arablar da işte o senede cahiliye devrinde hacdaki durumlarını muhâfaza ettiler. Nihâyet Nahir günü olduğu zaman Ali b. Ebi Tâlib (Radiyalahu anh) kalktı ve insanlar içerisinde Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ona emr ettiği ayetleri ilan etti ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, bilmiş olunuz ki, cennete hiçbir kâfir giremez. Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, Beyti çıplak olarak tavaf edemez. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katında kendisi için bir ahid (andlaşma) olan kimse için o ahid, müddetine kadar bâkidir.

İnsanlar içlerinde berâetin ilan edildiği günden itibaren dört ay tehir edildiler ki her bir kavim güven duydukları yerlerine veya beldelelerine dönsünler. Sonra belli bir müddete kadar andlaşmaları olanlar hariç hiç bir müşrike ahit ve andlaşma olmayacak. Bu seneden sonra hiç bir müşrik hacc etmedi ve Kâbe'yi çıplak olarak tavaf etmedi.

ferahlandırır, kalblerindeki öfkeyi gidersin. Allah tevbe-i- yani bundan sonra; «Dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah Bilendir, Hakimdir. Allah, içinizden cihâd edenleri; Allah'dan, peygamberinden ve insanlardan başka sırdaş ve dost edinmeyenleri ortaya çıkarmazdan sizi kendi halinize bırakacak mı zannediyorsunuz? Allah işlediklerinizden haberdardır.»

İbn-i Hişâm'ın bâzı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Velice : Dahil sırdaş manasınadır. Cemi : velâic'dir. Velece yelici' dendir. Yani dünyasına girdi demektir.

Allah (Azze ve Celle)'nin Kitâbında;

(حَتَّىٰ يَلِيَّجَ الْجَلُّ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ)

«Deve iğnenin deliğinden geçmedikçe.» yani girmedikçe.

Ayet diyor ki :

O müslümanlar ki Allah'tan başka bir sırdaş edinmediler. Öyle sırdaşlar ki münâfıkların yaptığı gibi kendilerini olduklarından başka gösteriyorlar. İman edenlere iman ettiklerini izhar ediyorlar.

Halbuki :

(وَإِذَا خَلَا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ)

Elebaşlarıyla başbaşa kaldıklarında; Biz şüphesiz sizinleyiz, derler.»

Şâir şöyle dedi :

واعلم بأنك قد جُعلت وليجة ساقوا إليك الحنف غير مشوب

«Şunu bil ki sen sırdaş kılınmışsındır, ki sana karışık olmaksızın ölümü sevkettiler.»

**Kureyşlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve
onları redd için nâzil olan âyetler**

İbn-i İshak dedi :

Sonra Allah Kureyş'in şu sözünü zikr etti : Biz Harem ehliyiz, haccin su içirenleriyiz ve işte bu Beytin tamircileriyiz. O halde bizden efdal hiçbir kimse yoktur. Bunun üzerine şöyle buyurdu :

(إِنَّمَا يَعْبُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنِ يَوْمٍ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ)

«Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhîret gününe iman edenler tamir ederler.» Yani sizin tamir etmeniz böyle değildir. Allah'ın mescidlerini ancak onları hakkiyle tamir edenler bu berikilerdir.

(مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ)

«Allah'a ve âhîret gününe iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler ve başkasından değil ancak Allah'dan korkanlardır.» Yani işte onlardır Allah'ın mescidlerinin imarcıları.

(فَمَسُوا أَوَّلَ ذَلِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَدِينِ)

«İşte onlar doğru yolda bulunanlardan olabilirler. Âyette geçen «Asa» Allah için haktır gerçektir, manasına gelir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(اجْمَعْنُمْ سِفَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَبْنِ آمَنِ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاعِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ)

«Hacca gelenlere su vermeyi, Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve âhîret gününe inanana, Allah yolunda cihâd edenle bir mi tuttu-nuz? Allah katında bir olmazlar.»

Müşriklerle savaşmak için nâzil olan âyetler

Âyetler, onların düşmanlıklarından tâ Huneyn ve Huneyn'de olanlar ve müslümanların düşmanlarından kaçışları ve mağlubiyetten sonra Allah'ın onlara yardımını anlatıyor. Bu âyetlerden sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

إِنَّمَا الشِّرْكُوتَ فَجَسْ فَلَا يَفْرَبُوا السَّجْدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَائِمِهِمْ مَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً

«Doğrusu puta tapanlar pistirler, bu sebeple, bu yıllardan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız» (Ki: insanlar şöyle dediler : elbette çarşılar kapanır ve ticâret kesad olur ve muhtaç olduğumuz mallar bulunmaz olur. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurdu :

(وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَدَوْفَ يُغْنِيكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ)

«Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah dilerse sizi bol nimetle zenginleştirecektir.» Yani başka bir yoldan.

إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ، قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ - قَتْلُ يَعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

«Eğer dilerse. Allah şüphesiz bilendir, hâkimdir. Kitâb verenlerden, Allah'a, âhret gününe inanmayan, Allah'ın ve peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, hak dinini din edinmeyenlerle, boynunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın.» Yani işte Mekke ticaretinin kesilmesine bedel bu cizyeleri size gelecektir.

İki Ehl-i Kitâb hakkında nâzil olan âyetler

Sonra iki Ehl-i Kitâb'ın kötülüklerini ve uydurdıkları yalanlarını zikretti. Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar geldi :

(إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالنِّعَمَةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ .

•Hahamlar ve Rahiblerin çoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler. Allah yolundan ahkoyarlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarfetmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.»

Nesi hakkında nâzil olan âyetler

Sonra nesi ve onda Arapların ihdas etmiş oldukları şeyleri zikir etti. Nesi, Allah Teâlâ'nın haram kıldığı ayların helâl kılınması ve haram aylardan Allah'ın helâl kıldığını da haram kılmaktır. Ve şöyle buyurdu :

(إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَدِيمُ فَلَا تَغْلِبُوا فِيهِ أَنْفُسَكُمْ

•Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazgısında, Allah'a göre ayların sayısı onikidir. Bunlardan dördü hürmetli aydır. Bu dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylar içinde kendinize yazık etmeyin.» Yani onların haramını helâl ve helâlini da haram kılmayınız. Müşriklerin yaptığı gibi.

(إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ، يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلِلُونَ عَمَّا وَحُرِّمُونَهُ عَمَّا لِيُؤْطِلُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَيُحْلِلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ، رَبِّ هَلْ لَكُمْ مِنْ أَعْمَالٍ، وَأَفَلَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ)

•Ancak nesi». Yani onların yapmakta oldukları şey :

•Sapıtmak için hürmetli ayların yerlerini değiştirip geciktirmek, küfürde gerçekten ileri gitmektir. İnkâr edenler, Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, onu bir yıl haram, bir yıl helâl sayıyor, böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kılıyorlar. Kötü işleri

kendilerine güzel göründü. Allah, inkâr eden toplumu doğru yola erdirmez.»

Tebük savaşı hakkında nâzil olan âyetler

Sonra Tebük savaşını ve müslümanların üşengeçlik edip geri kalmalarını ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onları Rum-larla cihad etmeğe çağırdığı zaman savaşı büyük gördüklerini ve münâfıklardan, kendisine davet edildikleri cihada çağrıldıkları zaman münâfıklık edenlerin nifakını sonra islamda ihdas ettikleri şeylerden üzerlerine ayıpladığı ve itâb ettiği şeyleri zikr etti ve şöyle buyurdu :

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ افْعُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتَلُمُ
إِلَى الْأَرْضِ)

«Ey inananlar! Size ne oldu ki, «Allah yolunda, savaşa çıkın» denildiği zaman yere çöküp kaldınız?» Sonra kıssa, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar devam eder :

(يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ)

«Çıkmazsanız Allah size can yakıcı azabla azabeder ve yerinize başka bir millet getirir.» Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar :

(إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ النِّدْبِ
إِذْ هُمْ فِي الْغَارِ)

«Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, inkâr edenler onu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti.»

Ehl-i nifak hakkında nâzil olan âyetler

Sonra Allah Teâlâ nifak ehlini zikrederek Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'ine şöyle dedi :

لَوْ كَانَ عَرَضًا غَرِيبًا فَتَنًا قَاسِدًا آلَتَنَاهُ لَ، وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السُّعَّةُ
رَسَخُوا فِيهِ رِاسَةً فَتَرَجَّ مَعَ كُفْرِهِمْ، يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

«Ey Muhammed! Kolay bir kazanç, normal bir yolculuk olsaydı sana uyarlardı, fakat çıkılacak yol onlara uzak geldi, kendilerini helâk ederek, «Gücümüz yetseydi sizinle beraber çıkardık, diye Allah'a yemin edeceklerdir. Allah onların yalancı olduğunu elbette biliyor.» Yani onların güçleri yetiyordu.

عَمَّا اللَّهُ عَنْكَ، لِمَ أُرِيتَ لَهُمْ حَقُّ يَدَيَّيْنِ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَافِرِينَ

«Allah seni affetsin; doğrular sana belli olup, yalancıları bilmeden önce, niçin onlara izin verdin?» Şu kavline kadar :

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا أُضْمُوا إِلَيْكُمْ يَكُونُكُمْ
الْفِتْنَةُ وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ كُفْرًا

«Aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak sizi bozmağa çalışırlar ve fitneye düşürmek için aranıza sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler var.»

İbn-i Hişâm'ın, bazı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Evdeü hılâleküm Sarû beyne ez'âfiküm, demektir. Yani sizin zayıflarınızın arasına girerler.

Evdü : Koşmaktan bir nevidir. Yürümekten daha süratlıdır. Ec-de' b. Mâlik el-Hemdâni şöyle dedi :

يَضْطَادُّكَ الْوَحْدَ الْمُدَّ بِشَاوِهِ بِشَرِيحِ بَيْنِ الشَّدِّ وَالْإِبْغَاعِ

«Şiddetli yürümek ile normal yürümce arasında yürüyen yabancı öküz, (o at) seni avlayacaktır.»

Bu beyt onun bir kasidesindedir.

Nifak ehli hakkında nâzil olan âyetlere yeniden dönüş

İbn-i İshâk dedi :

Bana verilen bilgiye göre Resulullah'tan izin isteyen eşraf şunlar idiler : Abdullah b. Übeyy b. Selül ve Ced b. Kays vardı. Bunlar kavimleri içinde eşraf idiler. Allah da onları bildiği için onunla birlikte çıkıp ona karşı askerlerini ifsad etmekten geri bıraktı. Resulullah'ın askerleri içinde onlara muhabbet besleyen ve çağırdıkları şeyde onlara itaat edecek bir topluluk vardı. Çünkü onlar onların içinde şerefli kişilerdi. Allah Teâlâ da şöyle buyurdu :

(وَنِيكُمُ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ لَقَدْ ابْتَنَوْا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ)

«İçinizde onlara kulak verenler var. Allah kendilerine yazık edenleri bilir. And olsun ki, daha önce de fitne koparmak istemişlerdi.» Yani senden izin istemelerinden önce.

(وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ)

«Sana karşı bir takım işler çeviriyorlardı.» Yani senin ashabının senden yardımlarını terketmeieri ve seni kendi işinle başbaşa bırakmak için

حَقَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ - وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَنْفِتْنِي
أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا

«Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı. Allah'ın emri üstün geldi. Onlardan, «Bana izin ver, beni fitneye düşürme» diyen vardır. Bilin ki onlar zaten fitneye düşmüşler.»

Bize zikr edildiğine göre bunu söyleyen kimse Beni Seleme'nin kardeşi Ced b. Kays'dır. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Rum'un (Bizansın) cihadına çağırdığı zaman böyle demişti. Sonra konu, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar devam ediyor :

(لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً أَوْ مَفَارِجَ أَوْ مَدْخَلًا أَوْ لَوْ إِلَى يَدِهِ وَعُهُم يَخْتَفُونَ . وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ ، فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا ، وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَاهُمْ يَسْتَخْفُونَ)

«Bir sığınak veya mağara yahut girecek bir yer bulmuş olsalardı, çarçabuk oraya yönelirlerdi. Sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Onlara verilirse hoşnud olurlar, verilmezse hemen öfkeleniverirler.» Yani onların niyyetleri rızaları ve gazabları ancak dünyaları içindir.

Sadaka erbâbını anlatmak için nâzil olan âyetler

Sonra sadakaların kimler için kimlere ait olduğunu beyân etti ve sadaka ehlinin isimlerini zikr etti ve şöyle dedi :

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالسَّائِكِينَ وَالْعَالِيَيْنَ عَالِمَهَا وَالْوَالِقَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالنَّارِ مِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ، فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ)

«Zekâtlar; Allah'tan bir farz olarak yoksullara, düşkünlere, onu toplayan me'murlara, kalbleri müslümanlığa ısındırılacaklara verilir. Kölelerin, borçluların, Allah yolunda olanların ve yolda kalanların uğrunda sarfedilir. Allah bilendir hakimdir.»

Resulüllah'a eziyet veren kimseler hakkında nâzil olan âyetler

Sonra onların hiyânetlerini ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e eziyetlerini zikr etti ve şöyle dedi :

(وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ ، قُلْ أَذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ ، يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ ، وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)

«İkiyüzlülerin içinde «O her şeye kulak kesiliyor» diyerek peygamberi incitenler vardır. De ki: «O kulak, Allah'a inanan ve müminlerin menfaatına inanan, sizin için hayırlı olan, içinizden inanan kimselere rahmet olan bir kulaktır. Allah'ın peygamberini incitenlere can yakıcı azab vardır.» Bana gelen habere göre işte o sözü söyleyen kimse Benî Amr b. Avf'ın kardeşi Nebtel b. Hâris'dir. Bu âyet onun hakkında nâzil oldu. Bunun sebebi ise şudur: o şöyle diyordu:

Muhammed ancak bir kulaktır. Kim ona bir şey konuşur haber verirse onu tastik eder. Allah Teâlâ şöyle diyor:

(قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ)

«De ki: O sizin için hayırlı bir kulaktır.» Yani hayrı dinler ve onu tastik eder.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُضْعَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ
إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ)

«Sizi hoşnud etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer inanıyorlarsa Allah'ı ve peygamberini hoşnud etmeleri daha gereklidir.» Sonra şöyle dedi:

(وَالَّذِينَ سَأَلْتَهُمْ لِيَقُولُوا إِنَّمَا كُنَّا نَخَوْضُ وَنَلْعَبُ قُلْ يَا اللَّهُ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولُهُ كَذَبُمْ تَسْتَهْزِءُونَ)

«Onlara soracak olursan, «Biz and olsun ki, eğlenip oynuyorduk» diyecekler. De ki: «Allah'a, âyetleriyle, peygamberiyle mi alay ediyordunuz?» Şu âyete kadar:

(إِنْ تَبُذُّ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُذِيبْ طَائِفَةً)

«İçinizden bir topluluğu affetsek bile, suçlarından ötürü bir top-

luluğa da azab ederiz.» Bu sözü söyleyen kimse, Beni Ümeyye b. Zayd'in kardeşi Vedie b. Sâbit'tir. Beni Amr b. Avf'dandır. Bana gelen habere göre af edilen kimse Beni Selime'nin halifi Muhaşşin b. Humeyyir el-Eşce'i idi. Bunun sebebi onun o münafıklardan dinlediği bir şeyi inkâr etmesidir.

Münafıkların evsafını anlatan kıssa Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar varır :

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَأَوَاظُهُمْ جَهَنَّمُ وَفِئْسَ الْمَصِيرُ . يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْ يَعْلَمُونَ . إِنَّمَا يَنْتَلُوهُمُ إِلَّا أَنْ أَعْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ)

«Ey Peygamber! İnkarcılarla, ikiyüzlülerle savaş; onlara karşı sert davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüştür. And olsun ki, müslüman olduktan sonra inkâr edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemedik, diye Allah'a yemin ettiler, başaramıyacakları bir şeye giriştiler; Allah ve peygamberi bol nimetlerden müslümanları zenginleştirdi diye onlara kin bağlarlar.» Şu kavline kadar :

(مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ)

«Yeryüzünde bir dost ve bir yardımcıları yoktur.» Bunu söyleyen, Cülâs b. Süveyd b. Sâmit'tir. Onun yanındaki bir adam Onun bu sözünü Resulüllah'a ilettili. O adama Umeyr b. Sâd denilir. O ise söylediğini inkâr etti ve söylemediğine dair Allah'a yemin etti. Onların hakkında Kur'an nâzil olunca tevbe etti, o halinden sıyrıldı. Bana gelen habere göre onun hali ve tevbesi güzel oldu.

Sonra Allah Teâlâ şöyle dedi :

(وَمِمَّنْ مِنْ عَاهِدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونُ مِنَ الصَّالِحِينَ)

«Aralarında : «Allah bize bol nimetinden verecek olursa, and olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız» diye O'na and veren-

ler vardır.» Onlardan Allah ile iddialaşanlar Salebe b. Hattab ile Muattib b. Kuşeyr'dir. Bunlar Beni Ömer b. Avf'dandırırlar.

Sonra şöyle dedi:

(الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ، سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)

«Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere bu davranışlarının cezasını, Allah verecektir; onlara can yakıcı azâb vardır.» Müminlerden sadaka vermekte gönülden davranan kimse-ler Abdurrahman b. Avf ve Asım b. Adiyy idiler. Bunlar Beni Ac-lân'ın kardeşidirler. Bunun sebebi; Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka vermeğe tergib ve teşvik etti. Abdurrahman b. Avf kalktı ve dört bin dirhem sadaka verdi. Asım b. Adiyy de kalktı, yüz vesk yük hurma sadaka verdi. Onlar ise onları alayvari bir işâretle şöyle dediler: «Bu ancak rıya içindir.» «Elinden geldiği kadar ancak sadaka veren ise Ebû Akil'dir.» Bu Beni Üneyk'in kardeşidir. Bir sâ = tabak hurma getirdi ve onu sadakanın içine boşalttı. Bunun üzeri-ne onlar buna gülüştüler ve şöyle dediler:

— Şüphesiz ki Allah elbette Ebû Akil'in sâından zengindir.

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cihad etmeyi emr ettiği ve sıcaklığın şiddetine ve beldelerin kıtlık içinde olmalarına rağ-men Tebûk'e gitmeyi emr ettiği zaman onların birbirlerine söyledik-lerini zikr etti. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ. فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا)

«Sıcakta savaşa çıkmayın, dediler. De ki: Cehennem ateşi daha sıcaktır. Keşki bilseydiler! Yaptıklarının cezası olarak bundan böyle az gülsünler, çok ağlasınlar.» Şu kavline kadar:

(وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ)

«Malları ve çocukları seni hayrete düşürmesin.»

Peygamber'in, İbn-i Übeyy üzerine cenâze namazı
kılması sebebiyle nâzil olan âyet

İbn-i İshâk şöyle dedi: Bana Zühri, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

İşittim ki Ömer b. el-Hattab şöyle diyor: Abdullah b. Übeyy öldüğü zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona cenâze namazı kılmaya çağırırdı. O da kalkıp gitti. Onun başucunda namaz kılmayı murad eder olduğu halde durduğu zaman, yer değiştirdim ve onun göğsü hizasında durdum ve şöyle dedim:

— Yâ Resûlallah, Allah'ın düşmanı Abdullah b. Übeyy b. Selûl'e mi namaz kılıyorsun? ki o şu günde şöyle söyleyen şu günde de şöyle söyleyen kimsedir, onun günlerini sayıyordum. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tebessüm ediyordu. Nihâyet tekrarladığım zaman şöyle dedi:

— Ey Ömer, geri dur, çünkü ben muhayyer kıldım ve bunu seçtim. Bana denildi ki:

(اَسْتَفْزِرُ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَفْزِرُ لَهُمْ اِنْ تَسْتَفْزِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ)

«Ey Muhammed onların ister bağışlanmasını dile, ister dileme, birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen Allah onları bağışlamayacaktır.» Şâyet bilsem ki ben eğer yetmiş üzerine ziyâde edersem onun günahı bağışlanır elbette ziyâde ederdim.

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun üzerine cenâze namazını kıldı ve cenâzesiyle birlikte yürüdü ve kabrinin başına gelip durdu ta defin işi bitene kadar. Bunun üzerine kendime ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e karşı cüretime hayret ettim. Halbuki, Allah ve Onun Resûlü daha iyi bilir. Vallahi çok geçmedi ki işte şu iki âyet indi:

(وَلَا تَعْلَلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَتَّبِعْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ)

-Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkâr ettiler, fısık olarak öldüler. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bundan sonra Allah Teâlâ kendi ruhunu kabz edinceye kadar hiçbir mü'minfık üzerine cenâze namazı kılmadı.

İzin isteyenlerin hakkında nâzil olan âyetler

İbn-i İshak dedi:

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(وَإِذَا أَتَرَاتِ سُورَةٌ أَنْ آمَنُوا بِهَا وَجَاهَدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ
أُولُوا الطُّولِ مِنْهُمْ)

-Allah'a inanın ve peygamberinin yanında savaşın, diye bir sûre inmiş olsa, onların güçlülere sizden izin isterler.- İbn-i Übeyy işte onlardandı. Allah da onu anlatıp onu ayıptıyor. Sonra Allah Teâlâ söyle buyurdu:

(لَكِنَّ الرُّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ
لَهُمْ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا. ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ
لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ)

-Fakat peygamber ve onunla beraber bulunan mü'minler, mal-lariyle ve canlariyle savaştilar. İşte iyilikler onlardır. Saadete erişenler de onlardır. Allah onlara temelli kalacakları, içlerinden ırmak-lar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük kurtuluş budur. Bedeviler-den, izin almak üzere, özür beyan eden kimseler geldiler. Allah'a ve peygamberine yalan söyleyenler ise özür bile beyan etmeksizin geri kaldılar.-

Kıssanın sonuna kadar.

Bana gelen habere göre, özür beyan edenler Beni Cıfar'dan bir

topluluk idi. Hufaf b. Eyma b. Rahaza onlardandır. Sonra kıssa özür ehli için indi. Nihâyet Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar vardı :

(وَلَا عَلَى الدِّينِ إِذَا مَا اتُّوْكَ اِتْعَمَلْتُمْ قُلْتُمْ لَا أَجِدُ مَا أَحْلِكُكُمْ عَلَيْهِ تَوَاتَوْا
وَأَعْيَبُهُمْ نَقِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ)

«Binek vermen için sana geldiklerinde, size binек bulamıyorum, dediğin zaman, sarfedecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden göz-yaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.» Savaşa gidemedikleri için, çok ağlayanlar bunlardır.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الدِّينِ يَسْتَأْذِنُوكَ وَهُمْ أَغْنِيَا، رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ
الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ)

«Sorumluluk ancak, zengin oldukları halde senden izin isteyen, geride kalan kadınlarla bulunmaya razı olanlar ve Allah kalblerini mühürlemiş olduğu için bilmeyenlerdir.»

Hevâlif : Kadınlardır. Sonra onların müslümanlara yemin etmelerini ve özür beyân etmelerini zikr etti. Şöyle buyurdu :

(فَاغْرَضُوا عَنْهُمْ)

«Siz onlardan yüz çevirin.» Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar :

(فَإِنْ رَضُوا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ)

«Siz onlardan hoşnud olsanız bile, Allah, yoldan çıkmış kimse-lerden razı olmaz.»

Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında inen âyetler

Sonra bedevi arabları ve onlardan münafıklık yapan kimseleri, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ve müminleri gözetleme-lerini zikr etti ve şöyle dedi :

(وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ)

«Bedevilerden (Allah yolunda) sarfettiklerini angarya sayanlar»

(مَنْ مَّا وَيَتَّخِذُ بِكُمُ الدَّوَّارَ ، عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)

«Ve sizin başınıza belalar gelmesini bekleyenler vardır. Belalar onlara olsun. Allah işitir ve bilir.»

Sonra bedevilerden ehli ihlas ve ehli iman olanları zikr etti ve şöyle buyurdu :

(وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ)

«Bedevilerden, Allah'a ve âhiret gününe inanan, sarfettiğini, Allah katında ibadet ve peygamberin dualarına nâil olmağa vesile sayanlar da vardır. Bilin ki, verdikleri onlar için ibâdettir.»

Muhâcîr ve Ensâr'ın öncüleri hakkında nâzil olan âyet

Sonra Muhâcîrler ve Ensâr'dan önce geçenleri ve onların faziletlerini ve Allah'ın onlara vâd ettiği güzel sevabını zikr etti, sonra güzelliikle onlara tabi olanları zikretti ve şöyle dedi :

(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ)

«Allah hoşnud olmuştur, onlar da Allah'dan hoşnuddurlar.»
Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَمَنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنَاقِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُّوا عَلَى النَّفَاقِ)

«Çevrenizdeki bedeviler içinde ikiyüzlüler ve Medineliler içinde de ikiyüzlülükte direnenler vardır.» Yani münafıklıkta direndiler ve onun gayrından kaçındılar.

(سَنَعِدُّهُمْ مَرَّتَيْنِ)

«Kendilerine iki defa azab edeceğiz.» Onlara Allah Teâlâ'nın vâd ettiği azabı iki kattır.

Bana gelen habere göre onların azabı, islamiyetten dolayı başlarına gelen durumdan onların üzülmeleridir ve islamın beklenmedik muvaffakiyetine kızmalarıdır. Sonra kabirde çecekleri azaptır. Sonra Ebi Cehennem ateşidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَأَخْرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ)

«Savaştan geri kalanların bir kısmı da, suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötüyle karıştırdılar. Allah'ın onların tevbesini kabul etmesi umulur. Çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir.»

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَأَخْرُونَ مَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ)

«Savaştan geri kalanların bir kısmının işi de Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Allah onlara ya azâbeder ya da tevbelerini kabul eder.» Onlar ise durumları belli olsun diye geri bırakılan ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Allah'dan onların tevbelerinin kabulü gelinceye kadar tehir ettiği üç kişidir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا)

«Zarar vermek, inkâr etmek için bir mescid kurup» kıssasının sonuna kadar. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ)

«Allah şüphesiz, Allah yolunda savaşıp öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını cennete bedel olarak satın almıştır.» Sonra süre sonuna kadar Tebük'ta olan şeyleri anlattı.

Berâet süresi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in zamanında ve ondan sonra Mübe'sire ile isimlendirilirdi. Çünkü o süre onların sırlarını açığa vurmaktadır. Tebük Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaptığı gazvelerinin en sonuncusu idi.

Hassan'ın içinde gazveleri saydığı şiiri

Hassan b. Sâbit Ensar'ın Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber yaşadıkları savaş günlerini sayarak ve onunla birlikte savaşta bulundukları yerleri zikrederek aşağıdaki şiiri söyledi.

İbn-i Hişâm dedi ki :

Bu şiir, onun oğlu Abdurrahman b. Hassân'a aid olarak da rivayet edilir :

وَمَشَرْنَا إِنْ هُمْ غَمُّوْا وَإِنْ حُصِّلُوا	أَلَيْتُ خَيْرَ مَمَدٍ كُلَّهَا قَرَأَ
مَعَ الرَّسُولِ قَدْ أَلَا وَمَا خَذَلُوا	قَوْمٌ هُمْ شَهِدُوا بَذَرًا بِأَجْمَعِهِمْ
مِنْهُمْ وَلَمْ يَكُ فِي إِيْمَانِهِمْ دَخَلٌ	وَبَابِئِهِ قَلَمٌ يَنْكُثُ بِهِ أَحَدٌ
ضَرْبُ رَصِيْنٍ كَعَجْرِ النَّارِ مُشْتَعِلٌ	وَيَوْمَ صَبَّحَهُمْ فِي الشَّعْبِ مِنْ أَحَدٍ
هَلْ الْجِيَادُ قَدْ خَامُوا وَمَا نَسَكَلُوا	وَيَوْمَ ذِي قَرْدٍ يَوْمَ اسْتَنَارَ بِهِمْ
مَعَ الرَّسُولِ عَلَيْهَا الْبَيْضُ وَالْأَسَلُ	وَدَا الشَّيْثَةَ جَاسُوهَا بِمَحْمِلِهِمْ
بِالْحَيْلِ حَتَّى نَهَانَا الْحَزْنُ وَالْجَبَلُ	وَيَوْمَ وَدَّانَ أَجْلُوا أَهْلَهُ رَقَصَا
لِلَّهِ وَاللَّهُ يَجْزِيهِمْ بِمَا عَمِلُوا	وَلَيْسَلَةَ طَلَبُوا فِيهَا عُلُوْمُهُمْ
مَعَ الرَّسُولِ بِهَا الْأَسْلَابُ وَالْقَتْلُ	وَعَزْوَةٌ يَوْمَ نَجْدٍ ثُمَّ كَانَ لَهُمْ
فِيهَا يَتْلُهُمْ بِالْحَرْبِ إِذْ نَهَلُوا	وَلَيْسَلَةَ يَحْنِنِينَ جَالِدُوا مَعَهُ
كَأَمْ تَفَرَّقُوا دُونَ الشَّرِبِ الرَّسُلُ	وَعَزْوَةٌ الْقَاعِ قَوْمَنَا الْقُدُوْهُ

وَيَوْمَ يُبْعَثُونَ كَانُوا أَهْلَ بَيْتِهِ
وَعَزْوَةَ الْفَتْحِ كَانُوا فِي سَرِيَّتِهِ
وَيَوْمَ خَبِرَ كَانُوا فِي كِتَابَتِهِ
بِالْبَيْضِ رُعْشُ فِي الْأَيْمَانِ عَارِيَةً
وَيَوْمَ سَارَ رَسُولُ اللَّهِ مُحْتَسِبًا
وَسَاسَةُ الْحَرْبِ إِنْ حَرَبَ بَدَتْ لَهُمْ
أُولَئِكَ الْقَوْمُ أَنْصَارُ النَّبِيِّ وَهُمْ
مَاتُوا كِرَامًا وَلَمْ تُنْكُثْ عُهُودُهُمْ
عَلَى الْجِلَادِ فَاسْوَدَّ وَمَا عَدَلُوا
مُرَابِطِينَ فَمَا طَاشُوا وَمَا عَجَلُوا
يَمْشُونَ كُلُّهُمْ مُسْتَبْسِلٌ بَطْلٌ
تَفَوَّجَ فِي الضَّرْبِ أَحْيَانًا وَتَمْتَدُّلٌ
إِلَى تَبُوكَ وَهُمْ رَايَاتُهُ الْأَوَّلُ
حَتَّى بَدَأَ لَهُمْ الْإِقْبَالُ وَالْقَفْلُ
قَوْمِي أَصِيرُ إِلَيْهِمْ حِينَ أَنْصَلُ
وَقَتْلُهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِذْ قَتَلُوا

«Maaddin hepsinin tek kişi olarak ve topluluk olarak, en iyi kişisi değil miyim? İster onlar ayrı ayrı ister toplu olsunlar.

Onlar bir kavimdir ki, Bedr'de bütünüyle Resül ile birlikte hazır bulundular, ne kusur ettiler ne de yardımsız bırakıp gittiler. Onunla bey'at ettiler onlardan hiçbirisi o beytatlasmayı bozmadı ve imanlarında bir fesad olmadı.

Uhud'daki boğazda, onların yanına sabahleyin vardığı zaman, sabit muhkem bir vuruş oldu ki, bu tıpkı alevlenmiş bir ateşin sıcağı gibiydi.

Zü Kared gününde onları iyi koşan atların üzerine sıçrattığı gün ne korktular ne korkudan dolayı ayrılıp uzaklaştılar.

İşte Zü-Uşeyre, Resül ile birlikte oraya atlarıyla ayak bastılar, üzerlerinde kılıçlar ve süngüler vardı.

Veddân gününde oranın ehlini oradan çıkarttılar, atlarla rehvana kalktıkları bir sırada. Nihâyet bizi yüksek yerlere ve dağa vardırıdılar. Bir gece ki onda Allah için düşmanlarını aradılar. Allah ise onların işledikleri şey sebebiyle karşılığını veriyordu.

Necid günü gazvesinde, Resül ile birlikte onlar için orada selebler (yani karşı savaşçıların üzerlerindeki silâh, techizât ve elbise gibi şeyler) ve ganimetler oldu.

Bir gece, Huncyn'de, Resül ile kılıçlarla vuruştular, onlara hamle üzerine hamle yapıyorlardı.

Kaa' gazvesinde düşmanı onunla dağıttık, tıpkı develerin su içme yerinde dağılmalrı gibi.

Bey'at ediliği günde kılıçlarla vuruşma üzerine onun bey'at ehli oldular. Onlar onu kendilerine nimette ortak ettiler ve bundan asla ayrılıp uzaklaşmadılar.

Fetih gazvesinde onun seriyesinde murâbıtlar (korkmayan cesur kişiler) oldular, ne yavaş ne de aceleci oldular.

Hayber gününde onun ordu birliğinde yürüyorlardı, hepsi de kendisini ölüme hazırlamış bahadır, cesur kahraman kişilerdi.

Sağ ellerde âriye (emânet) olarak kılıçları titrer, vuruşta bazan eğilirler bazan doğrulurlar.

Resulullah'ın Allah'dan ecir dileyerek Tebük'a yürüdüğü günde, onlar onun ilk bayrakları idiler.

Eğer bir harb olursa, onlara harbin edebi ve idâresi zâhir olur.

Hatta onlara ilerlemek ve gerilemek dahi zâhir oldu.

İşte o kavim Peygamberin Ensarıdır (yardımcılarıdır). Onlar benim kavimimdir ki nesebimle nisbet ediliğim zaman onlara varırım.

Kerimler (üstünler) olarak öldüler ve ahidleri bozulmadı, katli edildikleri zaman da onların katli Allah yolundadır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Bu şiirin sonunda yer alan bir beyt İbn-i şak'ın gayrındandır.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Hassân b. Sâbit yine şöyle dedi :

كُنَّا مُؤَيَّدَ النَّاسِ قَبْلَ مُحَمَّدٍ	ظَلَّ أَتَى الْإِسْلَامُ كَانَ لَنَا أَفْضَلُ
وَأَكْرَمَنَا اللَّهُ الَّذِي لَيْسَ غَيْرُهُ	إِلَّا بِأَيَّامٍ مَمَّتْ مَا لَمْ يَكُنْ
يَنْصُرُ إِلَّا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ^(٢) وَدِينَهُ	وَالنَّبِيَّاهُ إِنَّمَا مَضَى مَا لَهُ مِثْلُ
أُولَئِكَ قَوْمِي خَيْرٌ قَوْمٍ بِأَسْرِمِ	فَمَا عُدَّ مِنْ خَيْرٍ قَوْمِي لَهُ أَهْلُ
يَرْبُؤْنَ بِالْمَعْرُوفِ مَعْرُوفٍ مَضَى	وَلَيْسَ عَلَيْهِمْ دُونَ مَعْرُوفِهِمْ قَوْلُ
إِذَا اخْتَبَطُوا لَمْ يُعْشُوا فِي نَدِيهِمْ	وَلَيْسَ عَلَى سَوَالِمِهِمْ عِنْدَهُمْ بَحْلُ
وَإِنْ حَارَبُوا أَوْ سَالُوا لَمْ يُشْجَبُوا	فَعَزَّيْتُمْ خَفَّ وَسَلِمْتُمْ سَهْلُ

وَجَارُهُمْ مُؤَفِّ بِمَلِيَاءَ بَيْتَهُ لَهُ مَانَوَىٰ فِينَا الْكَرَامَةَ وَالْهَدْلُ
 وَحَامِلُهُمْ مُسَوِّفٌ بِكُلِّ حِمَالَةٍ تَحْتَلَّ لَا غُرَىٰ عَلَيْهَا وَلَا خَدْلُ
 وَقَاتِلُهُمْ بِالْحَقِّ إِنْ قَالَ قَاتِلُ وَحَلِيمُهُمْ عَوْدُ وَحُكْمُهُمْ عَدْلُ
 وَمِنَّا أَمِينُ الْمَلِكِ حَيَاتُهُ وَمَنْ غَشَّاهُ مِنْ جَنَابَتِهِ الرُّشْلُ

•Muhammed'den önce insanların melikleri idik, islâm gelince bizim için fazl oldu.

Kendisinden başka bir ilâh olmayan Allah, misli olmayan geçmiş günlerde bize ikrâm etti.

Allah'ın, Resûlünün ve dininin yardımıyla. Ona kendisi için misli geçmiş olmayan bir isim giyindirdik.

İşte onlar benim kavimimdir. Bütünüyle hayırlı bir kavimdir.

Hayra dair şeyler sayıldığında benim kavimim onun için ehildir. İyilikle istlah ediyorlar, geçen kimseler iyidirler onların üzerinde iyiliklerinin önünde bir geri dönüş yoktur.

Meclislerine gittikleri zaman çirkin işler yapmadılar.

Onların katında onlardan isteyicilere karşı bir cimrilik olmaz.

İster harb etsinler ister sulh etsinler, kimse kendilerine benzemez.

O halde onların harbi ölündür, sulhları ise yumuşaktır.

Onların, komşularının odası yüksek yere çıkmıştır. Bizim içimizde kaldığı müddetce onun için ikram ve ihsân vardır.

Onların taşıyıcısı yüklendiği her diyet borcunu işâ edicidir.

O yüklenen diyet borcuna karşı ne zarar ne meşakkat vardır.

Ne de yardımı terk etme vardır.

Eğer onlardan bir sözcü söylerse, hakkı söyler. Onların hilmi eskidir, tekrar edilegelmektedir. Onların hükümleri ise adâlettir.

Müslümanların emini (169) hayatı boyunca bizdendir. Ve meleklerin, cenâbetinden yıkadığı kimse de bizdendir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : « وَالْبِسَاءُ أَسْمَاءُ »

İbn-i İshâk'ın gayrındandır.

İbn-i İshak dedi ki :

Hassân b. Sâbit yine şöyle dedi :

(169) Müslümanların emini : Sad b. Muaz'dır. Meleklerin yıkadığı ise Hanzala'dır. Bu hadise Uhud gününde şehid düştüğü zamanda oldu.

قَوْمِي أَوْلَيْكَ إِن تَسَالَى كِرَامَ إِذَا الصَّيْفُ يَوْمًا أَلَمَ
عِظَامُ الْقُدُورِ لِأَبَارِمِ يَكْتُونَ فِيهَا الْمِسَّ السَّمِ
يُؤَاسُونَ جَارَهُمْ فِي الْفَنَى وَيَحْمُونَ مَوْلَاهُمْ إِن ظَلِمَ
فَكَانُوا مُلُوكًا بِأَرْضِهِمْ يَنَادُونَ عَضْبًا بِأَمْرِ غُثِمِ
مُلُوكًا عَلَى النَّاسِ، لَمْ يُمْلِكُوا مِنَ الدَّهْرِ يَوْمًا كَحِلِّ الْقَسَمِ
فَأَبْنُوا بَعَادَ وَأَشْيَاعَهَا تُمُودَ وَبَعْضَ بَقَايَا إِرَمِ
يَتَرَبَّبُ قَدْ شِيدُوا فِي النَّجِيلِ حُصُونًا وَدَجَّنَ فِيهَا النَّعَمِ
تَوَاضَعَ قَدْ عَلَّتْهَا الْبُهِوُ دُ (عَلَن) إِلَيْكَ وَقَوْلًا هَلُمِ
وَفِيَا اشْتَهَوْا مِنْ عَصِيرِ الْقَطَا فِي وَالْمَيْشِ رَخَا عَلَى غَيْرِ هَمِ
فَمِرْنَا إِلَيْهِمْ بِأَتْنَانِيَا عَلَى كُلِّ فَخْلٍ هَبَانِ قَطِمِ
جَنَبْنَا بِهِنَّ جِبَادَ الْحَيُو لِي قَدْ جَلَلُوهَا جِلَالِ الْأُدِمِ
فَلَمَّا أَنَاخُوا بِجَنَّتِي صِرَارِ وَشَدُّوا الشُّرُوجَ بَلَى الْحُرُمِ
فَمَا رَاعَهُمْ غَيْرُ مَمْجَرِ الْحَيُو لُ وَالزُّخْفُ مِنْ خَلْفِهِمْ قَدْ دَمِ
فَطَارُوا سِرَاعًا وَقَدْ أَفْرَعُوا وَجِنْنَا إِلَيْهِمْ كَأَسَدِ الْأَجِمِ
عَلَى كُلِّ سَلْبَةٍ فِي الْعَصَا إِن لَا يَشْتَكِينَ نُحُولَ السَّامِ
وَكُلُّ كَمِينَتِ مُطَلِّرِ الْغَوَادِ أَمِينِ الْمُصُوصِ كَثَلِ الزُّلَمِ
عَلَيْهَا فَوَارِسُ قَدْ عَوَّدُو قِرَاعَ الْكِمَاءِ وَضَرْبَ الْبُهَمِ
مُلُوكَ إِذَا غَشَمُوا فِي الْإِلَا دِي لَا يَنْكُلُونَ وَلَكِنْ قَدُمِ
فَأَبْنَا بِسَادَتِهِمُ وَالنِّسَاءِ وَأَوَّلَازِمُ فِيهِمْ تُقْتَسِمِ
وَوَرْنًا مَا كَتَمَهُمْ بِنَدَمِ وَكُنَّا مُلُوكًا بِهَا لَمْ نَرِمِ
فَلَمَّا آتَانَا الرُّسُولُ الرَّشِيدُ بِالْحَقِّ وَالتَّوَرِّ بِبَدِ الطُّلَمِ
فَلَمَّا صَدَقَتْ رُسُولُ اللَّهِ الْبَلِيكِ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَفِينَا أُمَمِ

فَتَشْهَدُ أُنْكَ عِنْدَ الْإِلَهِ أُرْسِلْتَ ثَوْرًا يَدِينُ قِيمَ
 فَأَنَا وَأَوْلَادُنَا جُنَّةٌ نَقِيكَ وَفِي مَالِنَا فَاحْتِكِ
 فَتَمْنُ أُولَئِكَ^(١) إِنْ كَذَّبُوكَ نِدَاءُ وَلَا تَحْتَشِمِ
 وَنَادِ بِمَا كُنْتَ أَخِيَّتَهُ نِدَاءُ جَهَارًا وَلَا تَكْتُمِ
 فَار^(٢) النُّوَاةَ بِأَسْمَائِهِمْ إِلَيْهِ يَظُنُّونَ أَنْ يُحْتَرَمَ
 قَمْنًا إِلَيْهِمْ بِأَسْمَائِنَا نَجَالِدُ عَنْهُ جُنَاةَ الْأَمَمِ
 بِكُلِّ صَبِيلٍ لَهُ مِيقَةٌ رَقِيقِ الدَّيَابِ عَمُوضِ خَدَمِ
 إِذَا مَا يُصَادُفُ مُمْرٌ أَلِيطَا لَمْ يَنْبُ عَنْهَا وَلَمْ يَنْتَلِمِ
 فَذَلِكَ مَا وَرَثْنَا الْقُرُو مُجْدًا تَلِيدًا وَعِزًّا أَقَمِ
 إِذَا مَرَّ نَسْلٌ كَفَى نَسْلُهُ وَعَادَرَ نَسْلًا إِذَا مَلَأَ انْقَمِ
 فَا إِنْ مِنْ النَّاسِ إِلَّا لَنَا عَلَيْهِ وَإِنْ خَاسَ فَضْلُ النِّعَمِ

«İşte o kavminin durumundan sorarsan bir gün konuk geldiği zaman ikram edicidirler.

Meysir yemekleri için çömlikleri büyük olup içlerine hörgüçleri büyük develer konulur.

Komşularını zenginlikte kendilerine ortak ederler ve eğer zulme uğrarsa efendilerini himaye ederler.

Yurdlarında hükümdarlar idiler, en kötü bir zulüm sebebiyle söverek bağırsırlar.

İnsanlar üzerine melikler oldular. Bir gün, kısa bir fetrat devresi gibi, melik kılınmadılar.

Âd ve onun taraftarları Semûd ve İrem'den bazı topluluklarla
haber verdiler.

Yesrib'de (yani Medine'de) hurmalıkları içinde muhkem kaleler
inşa ettiler ve orada evlerde deve sığır ve davarları beslediler.

Birtakım üzerinde su taşınan develeri de besterler ki onlara yahudiler
«el» ve «helümme» sözlerini öğrettiler. («El» git uzaklaş, demektir.
«Helümme» ise gel yaklaş manasındır, develeri çağırma ve kovma
için söylenilen sözlerdir.)

Hurma veya üzüm salkımının şirasından iştahlarının çektiği şeyde ve
bolluk geçimde keder üzere değillerdir.

Böylece biz çekilmeğe hâzır beyaz erkek develer üzerinde ağırlıklarımız
ile onlara doğru yürüdük.

Biz işte o develerle, derilerden örtülerle örtülmüş iyi koşan atları
yeddik.

Yüksek yerin iki yanında develerini çöktürdükleri ve eğimleri
bağladıkları zaman kolanlar eskir.

Onları, atların süratinden ve arkalarından hazırlık olmaksızın gayretle
gelen savaştan başkası korkutmaz.

Böylece onlar süratlice korkutulmuş oldukları halde uçtular ve
sık meşeliğin yatağındaki arslanları gibi onlara geldik.

Örtüleri içinde uzunca bir at üzerinde ki, onlar usanmanın cılızlığından
şikâyet etmezler.

Kalbi keskin, kemiklerinin mafsalları kuvvetli, ok gibi her bir at
üzerinde.

Üzerlerinde süvariler, seçi kişilerin ve bahadır kişilerin
vuruşmasına alışmışlardır.

Birtakım melikler beldelerde zülümelerini artırdıkları zaman, onlar
geri durmazlar afaak ilerlerler.

Biz onların efendileriyle geri döndük, onların kadınları ve çocukları da
onların içerisinde taksim ediliyordu.

Onlardan sonra onların meskenlerine vâris olduk, biz orada yer
değiştirmeyen melikler idik.

Zulümden sonra hakkı ve nuru bulan Resûl bize geldiği zaman,

Melik'in Resûlü doğru söyledin, bize gel ve bizde kal dedik.

Senin Allah'ın kulu olduğuna kendisinde eğrilik olmayan bir din ile,
nur olarak gönderildiğine şehâdet ederiz.

Biz ve çocuklarımız bir kalkandır, seni koruruz ve bizim
malımızda muhkemlen.

Biz o kimseleriz ki, seni yalanlayanlara karşı bize emretmen yeter. Gizlemekte olduğun şey ile aşikâr bir nida ile nida et ve gizleme. Azgınlık kılıçlarıyla ona doğru yürüdüler, onun helâk olacağını zan ediyorlardı.

Bunun üzerine biz kılıçlarımızla kalkıp onlara doğru gittik ondan müdafî olarak milletlerin azgınlıklarıyla kılıçlarımızla vuruşuyorduk. Kendisi için suyun berraklığında olan parlak uclu, ince, kesici her kılıç ile.

Kemiklerin sağırlığına tesadüf ettiği zaman onlardan geri çevrilmez ve ne de kendisinde bir gedik olur.

Bu efendilerin eski bir şeref ve yüksek bir izzete bizi vâris kılmasıdır. Bir nesil geçtiği zaman onun nesli kâfi gelir, ve son bulduğu zaman bir nesli terkeder.

İnsanlardan hiçbir kimse yoktur ki bizim için onun üzerinde nimetlerin fazlî olmasın. Her ne kadar gadr etse de...»

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Bana Ebû Zeyd el-Ensâri şu beyti haber verdi :

فَكَانُوا مُلُوكًا بِأَرْضِهِمْ يَتَادُونَ غَضَبًا بِأَمْرِ غُثَمٍ

«Kendi yerlerinde mülk idiler, çok zulüm sebebiyle gazablı olarak nidâ ediyorlardı.»

Ve bana şunu :

يَتَرَبَّ قَدْ شَيْدُوا فِي النَّحِيلِ حُصُونًا وَدُجِّنَ فِيهَا النَّعَمُ

ve :

«وَكُلُّ كَمِيَّةٍ مُطَارٍ الْمُؤَادِ»

beytini ondan naklen haber verdi.

H. DOKUZUNCU SENE VE ONUN VÜFUD (ELÇİLER) SENESİ İLE İSİMLENDİRİLMESİ

(Fetih sûresinin nâzil olması)

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'yi fethettiği ve Tebük'dan işini bitirdiği, Sakif müslüman olduğu ve beyat ettiği zaman ona her bir taraftan Arabların elçiler heyetleri geldiler.

İbn-i Hişâm dedi :

Bana Ebü Übeyde haber verdi ki : Bu geliş H. dokuzuncu senede idi. Ve o sene, elçiler senesi diye isimlendiriliyordu.

Arabların boyun eğmeleri ve müslüman olmaları

İbn-i İshak dedi :

Araplar Kureyş kabilesine bakarak islama girmekten durdular. Çünkü Kureyş onların önderi ve onların yol göstericisi, Beyt-i Haram'ın ehli ve İsmail b. İbrahim (Aleyhimessalam)'ın öz çocukları idiler. Arabın önde gelenleri ise bunu yadırgamıyorlardı. Kureyş, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşmak için yegâne dikilmiş kimselerdi. Ve onun muhâlifi idiler. Mekke fetih edildiği ve Kureyş ona yaklaştığı ve islam Kureyş'e boyun eğdirdiği ve Arap kendileri için Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile harp etmeğe ve ona düşmanlık etmeğe takatlarının olmadığını bildikleri zaman; Allah (Azze ve Celle)'nin dediği gibi, Allah'ın dinine bölük bölük girdiler her bir taraftan ona geliyorlardı. Allah Teâlâ Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle diyordu :

(إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا)
(فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا)

«Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanları Allah'ın dinine bölük bölük girerken gördüğün zaman Rabbi'nin hamdiyle tesbih et (Onun noksan sıfatlardan beri olduğunu överek an) ve ondan mağfiret dile, çünkü O, tevbe edenlerin tevbesini kabul edendir.» Yani Allah'a, senin dinini izhar edip galib çıkarmasına karşılık hamd et ve ondan af dile. Çünkü O tevbeyi kabul edicidir.

BENİ TEMİM'İN ELÇİLER HEYETİNİN GELMESİ VE HUCURÂT SÜRESİNİN İNMESİ

Hey'etin adamları

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Arapların elçiler heyetleri geldiler. Utârid b. Hâcib b. Zürâre b. Uduş et-Temimi de Beni Temim'in eşrafiyle birlikte Resulüllah'a geldi. O elçiler içinde Ekra' b. Hâbis et Temimi ve Beni Sad'dan biri olan Zibirkan b. Bedr et-Temimi ve Amr b. El-Ehtem ve Hebhab b. Yezid vardır.

Hütât'tan bir şey

İbn-i Hişam şöyle dedi :

Hütât; Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bununla Muâviye b. Ebi Süfyan'ın arasında kardeşlik akdi yaptığı bir kişidir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Muhâcîrlerden olan ashabından birtakım kişilerle Ebû Bekr ve Ömer'in arasında kardeşlik akdi yapmıştı. Osmân b. Affân ile Abdurrahman b. Avf'in arasında; Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. el-Avvam arasında ve Ebû Zer el-Çifârî ile Mikdâd b. Amr el-Behrânî arasında ve Muâviye b. Ebi Süfyan ile Hütât b. Yezid el-Mecâşîi arasında da kardeşlik akidleri yapmıştı. Hütât Muâviye'nin hilâfetinde onun yanında öldü. Muâviye de onun terkettiği malını işte bu kardeşlik sebebiyle verâseten aldı. Bunun üzerine Ferazdak, Muâviye için şöyle dedi :

أَبُوكَ وَحَمِيٌّ بِأُمْلَوَى أَوْرَنَا نَرَانَا فَيَخْتَارُ الثَّرَاثُ أَقَارِبَهُ
فَبَالَ مِيرَاثِ الْمُتَنَابِ أَكَلْتَهُ وَمِيرَاثِ حَرْبٍ جَايِدٌ لَكَ ذَائِبُهُ

«Ey Muâviye senin baban ve benim ammim birtakım miraslar bıraktılar ki, mirasa ancak ikisinin akrabaları konarlar.

O hâlde Hütât'ın mirasının hali nedir ki, sen onu yedin. Harb'in (yani senin babanın) mirasına ne olmuş ki kaymağı sana donmuştur.»

İşte bu iki beyt onun birtakım beytleri içindedir.

Elçiler heyetinin diğer adamları

İbn-i İshak dedi :

Beni Temim'in elçiler heyeti içerisinde Nuaym b. Yezid, Kaya b. Hâris ve Kays b. Asım vardı. Bu Kays b. Asım, Beni Sâd'ın kardeşi-
dir. Bunlar Beni Temim'den büyük bir elçi heyeti içindeydiler.

İbn-i Hişam dedi :

Ve şunlar vardı : Utârid b. Hâcib. (Bu, Beni Dârûm b. Mâlik b. Hanzala b. Malik b. Zeyd-i Menat b. Temim'den biridir.) Akra' b. Hâ-
bis (ki bu Beni Dârûm b. Mâlik'den biridir.) Hütat b. Yezid, (ki bu,
Beni Dârûm b. Mâlik'den biridir.) Zibirkan b. Bedr (ki bu Beni Beh-
dele b. Avf b. Kâb b. Sad b. Zeyd-i Menât b. Temim'den biridir.) Amr
b. el-Ehtem (ki bu Beni Minkar b. Ubeyd b. Hâris b. Amr b. Kâb b.
Zeyd-i Menât b. Temim'den biridir.) Kays b. Asım, (ki bu Beni Min-
kar b. Ubeyd b. Hâris'den biridir.)

İbn-i İshak şöyle dedi :

Ve onlarla birlikte Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezâri
vardı. Akra' b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn Resûlullah (Sallallahü Aleyhi
ve Sellem) ile birlikte Mekke'nin fethinde, Hunejd'de ve Taif'de
hazır bulundular.

Resulûllah'a bağıarak seslenmeleri ve Utârid'in sözü

Beni Temim'in elçiler heyeti geldiği zaman o ikisi onlarla birlik-
te idiler. Beni Temim'in elçiler heyeti mescide girdiği zaman Resu-
lûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hücrelerinin arkasından ona
şöyle seslendiler :

— Ey Muhammed bize doğru çık.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onların bağırma-
larından eziyet duydu ve onların yanlarına çıkıp geldi.

Onlar da ona şöyle dediler :

— Ey Muhammed sana geldik ki seninle iftiharlaşalım, o halde
bizim şâirimize ve hatibimize izin ver.

Dedi ki :

— Sizin hatibinize izin vermişimdir; konuşsun.

Bunun üzerine Utârid b. Hâcib kalktı ve şöyle dedi :

«O Allah'a hamd olsun ki, onun üzerimizde nimet ve lutfu vardır. Ve O, onun ehlidir. O bizi melikler kıldı ve bize büyük mallar bahşetti. Onlarla iyilik yapıyoruz. Bizi meşrik ehlinin en azizi ve sayıca en çoğu ve hazırlıkca en varlıklı kıldı. O halde insanların içinde mislimizde kim vardır? Biz insanların başları ve onların fazilet sahibleri değil miyiz? O halde kim bize karşı iftihar ederse bizim saydıklarımızın mislini saysın. Ve biz şayet dileseydik elbette kelamı çok ederdik. Fakat bize verilen şeyler hakkında çok kelam etmekten haya ederiz. Ve biz bununla tanınırız.

Bunu söylüyorum ki, sözümüzün mislini ve durumumuzdan daha üstününü gösterebilirsiniz.» dedi. Sonra oturdu.

Utârid'e karşı reddeden Sâbit'in söylediği söz

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Hâris b. Hazrec'in kardeşi Sâbit b. Kays b. Şemmâs'a şöyle dedi :

«Kalk ve adama hutbesi hakkında cevap ver.» Sâbit de kalktı ve şöyle dedi :

O Allah'a hamd olsun ki gökler ve yer onun yaratığıdır. Onlarda emrini kaza etmiştir. Onun kürsisini ilmi ihata etti. Hiçbir şey olmamıştır ki onun fazlından olmasın. Sonra Onun kudretindendir ki bizi melikler kılmıştır. Halkının en hayırlısından bir Resûl seçmiştir. Halkının nesebce en kerimi, sözce en doğrusu, hasebce en faziletlisidir. Ona kitabını indirdi ve onu halkı üzerine emin kıldı. Böylece o Allah'ın âlemlerden seçtiği oldu. Sonra insanları ona iman etmeğe çağırdı. Böylece kavminden ve arkabalarından Muhâcirler Resulüllah'a iman ettiler.

O insanların habesce en kerimi, yüzce en güzeli, fiilce en hayırlısıdır. Sonra icabet etme yönünden halkın en evveli idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah için davet ettiği zaman biz Ona icabet ettik. Biz Allah'ın Ensarıyız. Resulünün vezirleriyiz, insanlarla Allah'a iman etmelerine kadar savaşıyoruz.

O halde kim Allah'a ve Resulüne iman ederse onun malı ve kanı bizden men olunur korunur. Kim de inkâr ederse, Allah yolunda onunla ebede kadar cihâd ederiz. Onun katledilmesi bize çok kolay-

dır. İşte bu sözümü söylüyor ve kendim, mümin erkekler ve mümin kadınlar için Allah'dan af diliyorum. Selam üzerinize olsun.

Kavmiyle ögünen Zibirkan'ın şiiri

Bunun üzerine Zibirkan b. Bedr kalktı ve şöyle dedi :

نَحْنُ الْكِرَامُ فَلَا حَىُّ يُعَادِلُنَا مِمَّا الْمُلُوكُ وَفِينَا نُنْصَبُ الْبَيْعُ
وَكَمْ قَسَرْنَا مِنَ الْأَحْيَاءِ كُلَّهُمْ عِنْدَ النَّهَابِ وَفَضْلُ الْعِزِّ يَنْبَغُ
وَنَحْنُ بَطْنٌ عِنْدَ الْقَعَطِ مُطْمِئِنَّا مِنَ الشَّوَامِ إِذَا لَمْ يُوَافِقِ الْقَرْعُ
بِمَا تَرَى النَّاسَ نَأْتِنَا سَرَائِهِمْ مِنْ كُلِّ أَرْضٍ هُوَ يَأْتِمُّ نَضْطَنِعُ
فَنَنْحَرُ الْكُومَ عُطْلًا فِي أَرْوَمِنَا لِلنَّازِلِينَ إِذَا مَا أَنْزَلُوا شَبَعُوا
فَلَا تَرَانَا إِلَى حَىُّ تُنَاخِرُهُمْ إِلَّا اسْتَفَادُوا فَكَانُوا الرَّأْسَ يُقْطَعُ
فَنُفَاخِرُنَا فِي ذَلِكَ نَعْرِفُهُ فَيَرْجِعُ الْقَوْمُ وَالْأَخْبَارُ تُسْمَعُ
إِنَّا أَتَيْنَا وَلَا يَأْنِي لَنَا أَحَدٌ إِنَّا كَذَلِكَ عِنْدَ الْفَخْرِ نَرْفَعُ

*Kerimler bizleriz; bize muadil olacak bir kabile yoktur.

Melikler bizdendir, dua ve ibadet yerleri bizde dikilir.

Kabilelerin hepsinden çok kimseleri, ganimet esnasında mağlub ettik.

Tâbi olunacak şey ise güçlülüğün fazlıdır.

Biz o kimseleriz ki kıtlık zamanı yedircimiz doyurucumuz, yağmur yağmadığı ve kıtlık olduğu zaman kebaptan yedirip doyurur.

İnsanları, gördüğün şeyle her bir yerden onların efendileri süratle bize gelirler sonra biz işleriz.

Böylece konuk olup inenler için bu kerem bizde bir asalet olarak, bir illet olmaksızın, hörgüçleri büyük dişi develeri boğazlarız. İndikleri zaman doyarlar.

Bizi hiçbir kabileye karşı Jahırlanır = övünür olarak görmezsin ki istifade etmesinler ve onlar kesilen bir baş olmasınlar.

Kim bize karşı bu hususta istiharlanırsa onu biliriz ve haberler dinler olarak geri döneriz.

Biz karşı çıkarız, hiçbir kimse bize karşı çıkamaz, biz işte böyle Jahr csnasında yükseliriz.»

İbn-i Hişâm dedi : Şöyle rivâyet edilir :

مِنَ الْمُلُوكِ وَفِينَا تَقْسَمُ الرَّبْعُ

«Melikler bizdendir ve rib (170) = dörtte bir bizde taksim edilir.»

Ve şöyle rivâyet edilir :

مِنْ كُلِّ أَرْضٍ هَوَانًا ثُمَّ نَتَّبِعُ

«Her yerden hakir olarak gelirler sonra bize tabi olurlar.»

Beni Temim'den biri bana bu şiirleri rivâyet etti. Şiir bilginlerinin ekserisi onun Zibirkân'a âid olduğunu inkâr ederler.

Ziberkân'a karşı Hassân'ın reddiyesi

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Hassân orada yoktu. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona haber gönderdi.

Hassân dedi :

— Resulullah'ın elçisi bana geldi. Bana haber verdi ki O beni ancak Beni Temim'in şâirine cevap vermem için çağırmış. Bunun üzerine ben Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına çıkıp gittim ve ben şöyle diyordum :

مَنْعَنَا رَسُولَ اللَّهِ إِذْ حَلَّ وَسَطَنَا
عَلَى أَثْفِ رَاضٍ مِنْ مَمْدٍ وَرَاضٍ
مَنْعَهُ لَمَّا حَلَّ يَنْ يُونِنَا
بِأَسْيَافِنَا مِنْ كُلِّ بَاغٍ وَظَالِمٍ
يَبْتِغِيهِ الْحَوْلَانِ وَسَطَ الْأَعَاجِمِ
وَجَاءَ الْمُلُوكُ وَاجْتَمَعَ الْعُظَمَاءُ
هَلْ الْجَدُّ إِلَّا الشُّودُّ وَالْعَوْدُ وَالنَّدَى
وَرَأَاهُ

(170) Rib' bizim içimizde taksim edildi : Yani bizler başkanlar ve efendileriz. Bunun sebebi şudur. Reis câhiliye çağında ganimetin dörttebiri alırdı.

Resulüllah'ı içimize baş üstüne, yerleştiği zaman koruduk. Mead ve Rûğim'den râzıdır. Bizim celerimizin arasında yerleştiği zaman onu kılıçlarımızla her azgın ve zâlimden koruduk.

İzzette biricik olan ve çok malları da Acemlerin içinde Câbiye el-Cevlân'da bulunan bir evde. (171)

Mead ve şeref ancak dâimi tekrar olunan efendilik ve ihsandır.

Meliklerin câhi ve büyük işleri yüklenmektedir.»

Dedi ki : Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına vardığımda ve kavmin şâiri kalkıp söylediğini söylediği zaman sözüne mukabelede bulundum ve onun söylediği minvâl üzere konuştum. Dedi ki :

Ziberkan bitirdiği zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hassân b. Sâbit'e şöyle dedi :

— Ey Hassân kalk ve adama söylediği şeyde cevap ver. Hassân da kalktı ve şöyle dedi :

قَدْ بَيَّنَّا سُنَّةَ النَّاسِ تَتَبِعْ	إِنَّ الدَّوَابَّ مِنْ فِئَرٍ وَإِخْوَانِهِمْ
تَقْوَى الْإِلَهِ وَكُلِّ الْخَيْرِ يَطْمِئِنُّ	بِرَضَاهُمْ كُلُّ مَنْ كَانَتْ سِرِّيْرَتُهُ
أَوْ حَاوَلُوا النَّفْعَ فِي أَشْيَائِهِمْ نَفَعُوا	قَوْمٌ إِذَا حَارَبُوا صَرُّوا عَدُوَّهُمْ
إِنَّ الْخَلَائِقَ فَاعِلٌ شَرُّهَا الْبِدْعُ	سَجِيَّةَ تِلْكَ مِنْهُمْ غَيْرُ مُحَدَّثَةٍ
فَكُلُّ سَبْقٍ لِأَدْنَى سَقِيمٍ تَبِعْ	إِنْ كَانَ فِي النَّاسِ سَبَاقُونَ بَدَمُ
عِنْدَ الدَّفَاجِ وَلَا يُوقُونَ مَارَقُوا	لَا يَرْتَقِ النَّاسُ مَاؤُهُتْ أَكْثَرُهُمْ
أَوْ وَارَئُوا أَهْلَ تَحْدِ الْبَلَدِ مَتَعُوا	إِنْ سَابَقُوا النَّاسَ يَوْمًا فَارَسَبُوهُمْ
لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يُرْدِيهِمْ طَمَعُ	أَعَفَتْ ذِكْرَتِي فِي الْوَحْيِ عَمَّتُهُمْ
وَلَا يَمْسُهُمْ مِنْ مَطْمَحٍ طَمَعُ	لَا يَبْغُلُونَ عَلَى جَارٍ بِقَضَائِهِمْ

(171) Câbiyetü'l-Cevlân : Şam'da bir beldedir. Şunu kast eder ki : Peygamber, korumacı şevketli olan Ensar'dan bir kabilenin içinde idi. Onların câh ve mevkileri eskidir, Şâm melikleri Ğassanlıların câhına bitişiktir.

إِذَا نَصَبْنَا لِحَيٍّ لَمْ تَدِبْ لَهُمْ كَمَا يَدِبُّ إِلَى الْوَحْشِيَةِ الْقِرْعُ
 نَسُوا إِذَا الْحَرْبُ تَأَلَّتْنَا مَحَالِبَهَا إِذَا الرِّعَافُ مِنَ أَغْفَارِهَا خَسَمُوا
 لَا يَفْعَرُونَ إِذَا نَالُوا عَذْوَهُمْ وَإِنْ أَصِيبُوا فَلَا خُورَ وَلَا هُلَعُ
 كَانَهُمْ فِي الْوَعَى وَاللُّوتِ مُكْتَنِعُ أَشَدُّ بِحَلْيَةٍ فِي أَرْسَافِهَا قَدْعُ
 خَذَ مِنْهُمْ مَا لَوْ عَفُوا إِذَا غَضِبُوا وَلَا يَكُنْ مَعَكَ الْأَمْرُ الَّذِي يَنْتَمُوا
 فَلَنْ فِي حَرْبِهِمْ فَاتَرَكَ عَدَاوَتَهُمْ خَرًّا يُخَاضُ عَلَيْهِ السَّمُّ وَالسَّعْ
 أَكْرَمَ قَوْمٍ رَسُولُ اللَّهِ يَجِيعُهُمْ إِذَا تَوَارَتْ الْأَهْوَاءُ وَالشَّيْخُ
 أَهْدَى لَهُمْ مَدِجَتِي قَلْبُ يُؤَازِرُهُ فِيمَا أَحَبَّ لِي أَنْ حَاتِكَ مَصْنَعُ
 فَلَهُمْ أَنْفُسُ الْأَحْيَاءِ كُلُّهُمْ إِنْ جُدَّ النَّاسُ جِدَّ الْقَوْلِ أَوْ شَمِعُوا

«Fikr ve kardeşlerinden olan efendiler, insanlara bir sünnet beyan etmişlerdir ki ona uyulur.

Kalbi, İlahın takvası olan ve her hayrı yapan her kimse onlara razı olur.

Bir kavimdir ki, harb ettikleri zaman düşmanlarına zarar verirler ve taraftarlarına menfaat vermek isterlerse menfaat verirler.

İşte o onlardan bir seciyyedir bir tabiatır, sonradan icad edilmiş değildir. Çünkü bilki: halaikin şerleri bidatlardır.

Eğer onlardan sonra insanların içinde ileri geçenler olursa her bir geçiş, onların en aşağı geçişine tabidir.

Müdafaa esnasında insanlar ellerinin yıktığı şeyi onarmazlar ve onardıkları şeyi de yıkmazlar.

Eğer bir gün insanlar birbirini geçmek için yarış ederlerse, onların geçişi başarıya ulaşır veya insan ile şeref sahibi kimselerle boy ölçüşürlerse ziyâde olurlar.

İffetlidirler, onların ifsetleri vahiye zikr edildi. Ne kirlenirler ne de bir tama onları alçaltır.

Fazalları sebebiyle hiçbir komşuya buhl etmezler. Ne de kirlilik tamamından bir şey onlara dokunmaz.

Bir kabileye düşmanlık izhar ettiğimiz zaman, yavrusunun vahşi ineğe doğru yürümesi gibi o kabileye biz debelemeyiz.

Harb bize tırnaklarından çengellerini kavuşturduğu zaman, insanların etrafları ve etbaları zelil oldukları zaman, yerimizden kalkarız. Düşmanlarına musibet erıştirdikleri zaman şahirlenip böbürlenmezler. Eğer kendilerine felâket erışirse ne zelil olurlar ne de korkar ve sabırsız hale gelirler. Sanki onlar harptedir ölüm de yaklaşmıştır. Yemen'deki bir arslanlıkta arslanlar olup bileklerinde bir yana eğiklik vardır. Gazablandıkları zaman meşakkatsiz gelen şeyi onlardan al, senin kasdin vermedikleri şey olmasın. Onların düşmanlığını terket, çünkü onlarla savaşmakta zehirli otlarla karışık zararlar vardır. Bir kavme ikram et ki Resulüllah onların taraftarıdır. O zamanda ki hevalar bidatlar ve taraftarlar farklılık arzederler. Bir kalb ki sevdiğim şeylerde, sözü güzel yapan tırmalayıcı bir lisan ona yardım eder, işte o kalb onlara medh edişimi hediye etti. Çünkü onlar bütün kabilelerin en üstünüdür. İster insanlara ciddi konuşsun ister şaka yapsınlar.»

İbn-i Hişam şöyle dedi: Bana Ebü Zeyd şöyle rivâyet etti:

بَرَضِي بِهَا كُلُّ مَنْ كَانَتْ سِرِّيَّةُ
تَقْوَى إِلَهِهِ وَالْأَمْرِ الَّذِي شَرَعُوا

«Kalbi İlah'ın takvası olan herkes onlara ve başlamış oldukları işe razı olur.»

Ziberkan'a âid diğer bir şiir

İbn-i Hişam dedi:

Bana Beni Temim'den şiir bilginlerinden biri şöyle haber verdi: Ziberkan b. Bedr Beni Temim'in içinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman kalktı ve şöyle dedi:

إِذَا احْتَفَلُوا⁽¹⁾ عِنْدَ احْتِمَارِ الْوَأَسِيمِ
وَأَنْ لَيْسَ فِي أَرْضِ الْحِجَارِ كَدَارِمِ
وَنَضْرِبُ رَأْسَ الْأُضْيَدِ الْمُتَقَايِمِ
تُحِيرُ بِنَجْدٍ أَوْ بِأَرْضِ الْأَعَايِمِ
أَتَيْنَاكَ كَمَا يَلَمُّ النَّاسُ فَضَلْنَا
بِأَنَّا فَرُوعُ النَّاسِ فِي كُلِّ مَوْطِنِ
وَأَنَا نَذُودُ الْقَلِيلِينَ إِذَا اتَّخَعُوا
وَأَنَّ لَنَا الْمَرْبَاعَ فِي كُلِّ غَارَةٍ

«Mevsimler (173) gelip çıktığı esnada toplandıkları zaman sana geldik ki insanlar bizim faziletimizi bilsinler.

Şöyle ki biz her bir mevkide insanların dalları şubeleriyiz ve Hicaz topraklarında Dârim gibisi yoktur. (174)

Ve biz harpte bilinmek için kendilerini alametlendiren kişileri tekebbür edip böbürlendikleri zaman def eder onları kovarız ve tekebbüründen boynunu sağa ve sola eğmeyen böbürlenen kimsenin başını vururuz.

Ve Arap topraklarında veya acemlerin yurdlarında yağma ettiğimiz her bir yağmada ganimet mallarında dörtte bir (175) bizim içindir.»

Zilberkan'a karşı Hassân'ın reddiyesi

Hassân b. Sâbit de kalktı ve ona cevap vererek şöyle dedi :

وَجَاءَ الْمُلُوكُ وَاجْتَمَعَ الْقَطَايِمُ	هَلِ الْمَجْدُ إِلَّا السُّودُ الدُّوْدُ وَالنَّدَى
عَلَى أَقْبِ رَاضٍ مِنْ مَعْدٍ وَرَاضٍ	نَصْرَنَا وَأَوْبَنَا النَّبِيُّ مُحَمَّدًا
بِحَايَةِ الْجَوْلَانِ وَشَطَّ الْأَعَاجِمِ	يَحْيَى حَرِيدَ أَصْلِهِ وَرَأُوهُ
بِأَسْفَانٍ مِنْ كُلِّ بَاغٍ وَطَائِلِ	نَصْرَنَا لِمَا حَلَّ وَشَطَّ دِيَارِنَا
وَطَبْنَا لَهُ نَفْسًا بِقِيَّةِ الْمَنَامِ	جَعَلْنَا بَيْنَنَا دُونَهُ وَبَيْنَنَا
عَلَى دِينِهِ بِالْمَرْحَمَاتِ الصَّوَامِ	وَنَحْنُ صَرَبْنَا النَّاسَ حَتَّى تَتَابَعُوا
وَلَدْنَا نَبِيَّ الْخَلِيقِ مِنْ آلِ هَاشِمِ	وَنَحْنُ وَلَدْنَا مِنْ قُرَيْشٍ عَظِيمَا
يَمُودُ وَبَالَا عِنْدَ ذِكْرِ الْمَكَارِمِ	بَنِي دَارِهِمْ لَا تَفْخَرُوا إِنْ فَخَرَكُمُ

(173) Mevâsim: Mevsim'in cemidir. Hacc gibi milletin toplandığı panyayrlar demektir. Ukkâz ve Zül-Mecâz gibi.

(174) Dârim, Beni Temim'dendir.

(175) Mirba=dörtte bir: Ganimetten dörtte biri alır. Burda kendilerinin reisler olduğunu kast eder. Necd, yerin yükselen yerleridir. Necd'den kassıt Arabistan'dır.

هَمَلْنَاهُمْ عَلَيْنَا تَفْعُرُوتَ وَأَنْتُمْ لَنَا خَوْلٌ مَا بَيْنَ ظَنَرٍ وَخَادِمٍ
فَإِنْ كُنْتُمْ لِحِقْنِ دِمَائِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ أَنْ تَقْسُوا فِي الْقَائِمِ
فَلَا تَحْمِلُوا فِيهِ نِدَاً وَأَسْلَمُوا وَلَا تَلْبَسُوا رِيّاً كَرِياً أَلْعَاجِمِ

«Meedd (yeni şeref), ancak efendilik, ihsan lutuf ve meliklerin cahı ve büyük şeyleri yüklenmektir.

Peygamber Muhammed'e yardım ettik ve başımız üzerinde barındırdık.

O Meadd ve Râgim'den râzıdır.

Biricik bir kabile ile ki onun aslı ve servetleri Accmilerin ortasında Câbiye-i Cevlân'dadır.

Bizim memleketlerimizin ortasına yerleştiği zaman ona her azgın ve zalimden kılıçlarımızla yardım ettik.

Oğullarımızı ve kızlarımızı onun önünde kıldık ve ganimetlerin taksiminde onun için gönlümüzü hoş ettik.

Biz insanlar onun dinine tabi oluncaya kadar insanlara keskin kılıçlarla vurduk.

Biz Kureys'den onların büyüklerini doğurduk. Haşim soyundan olan hayır peygamberini doğurduk.

Ey Beni Dârim fahirlenmeyiniz, çünkü sizin fahriniz, üstünlükleriniz zikr edildiği zaman istiskal edilir.

Bize karşı fahirleniyorsunuz, çocuğunuzu ve aklınızı kaybettiniz.

Halbuki siz bizim için süt anası ve hizmetçi olma arasında köle ve câriyelerdiniz.

Eğer siz kanlarımızı hıfz etmek onu korumak için ve mallarımızın taksim olunmasını korumak için gelmiş iseniz,

Allah'a bir ortak koşmayınız, islam olunuz, accmilerin kılık kıyafetini giymeyiniz.»

Onların müslüman olması ve Resül'ün onları mükâfatlandırması

İbn-i İshak dedi :

Hassân b. Sâbit sözünü bitirdiği zaman Akra' b. Hâbis şöyle dedi :

— Babam feda olsun, işte bu adam elbette muvaffak kılınmıştır.

Onun hatibi bizim hatibimizden daha hitâbetlidir. Onun şairi bizim

şairimizden daha şairdir. Onların sesleri sedaları bizim ses ve sadalarımızdan daha helâvetli ve tatlıdır.

Konuşmasını bitirdiği zaman onlar müslüman oldular. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onları mükâfatlandırdı. Onlara güzel armağanlar verdi.

**İbn-i Ethem'in, Kays'ı, ona hakaret ettiği için
hicv etmesi**

Beni Temim heyeti Amr b. el-Ehtem'i geride develerinin yanında bırakmışlardı. O onların en genci idi. Kays b. Asım, ki Amr b. el-Ehtem'e kızılıyordu. Şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah, o bizim yolculuk eşyalarımızın yanında kaldı. Genç biridir. Ben onu azarlardım.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) heyete verdiğinin mislini ona da verdi. Amr b. el-Ehtem Kays'ın bunu söylediği haberini aldığı zaman, onu hicvederek şöyle dedi :

ظَلَيْتَ مُقْتَرِشَ الْمَلْبَاءِ تَشْتَبِي عِنْدَ الرَّسُولِ فَلَمْ تَصْدُقْ وَلَمْ تُحِبِ
سُدْنَا كُمْ سُودًا زَهْرًا وَسُودًا كُمْ بَادٍ نَوَاجِذُهُ مُنْعَرٌ عَلَى الذَّنْبِ

«Dübürü yere düşeyici olarak Resûl'ün katında bana söğmeğe
başladın ne doğru söyledin ve ne de isabet ettin.

Sizi geniş bir şekilde bir efendilikle şereflilikle efendi ve şerefli yaptık.
Sizin efendiliğinizin dişleri açıktır ve uylukları üzerine oturmuştur.»

İbn-i Hişam dedi :

Bir beyti yazmadık. Çünkü onda ayıp söz söylemişti.

İbn-i İshâk dedi : Kur'ân'dan şu âyet onların hakkında nâzil oldu :

إِنَّ الدِّينَ بُنَاؤُكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

«Hücrelerin arkasından sana nidada bulunanların ekserisi akletmezler.»

ÂMİR B. TUFEYL VE ERBED B. KAYS'IN KISSASI

Beni Âmir'in yerine elçi olarak gelmeleri
ve elçilik heyetinden bâzıları

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Beni Âmir'in elçilik heyeti geldiler. Onların içinde Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays b. Ceze b. Hâlid b. Cafer ve Cebbâr b. Selmâ b. Mâlik b. Cafer vardı. İşte bu üçü kavmin reisleri ve onların şeytanları idiler.

Resûl'e gadr için Âmir'in tedbiri

Allah düşmanı Âmir b. Tufeyl, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Ona gadr ve hâinlik etmeyi murad ediyordu. Onun kavmi ona şöyle demişti :

— Ey Âmir, insanlar müslüman olmuşlardır, o halde sen de müslüman ol.

Dedi ki :

— Vallahi cehd etmiştim ki Arab benim peşime gelinceye kadar durmayayım. Ben mi bu Kureyş'li genç peşine gideceğim! Sonra Erbed'e şöyle dedi :

— Adamın yanına geldiğimiz zaman ben onun yüzünü senden meşgul ederim. Bunu yaptığım zaman onu kılıç ile katlet.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldikleri zaman Âmir b. Tufeyl şöyle dedi :

— Ey Muhammed, gel, seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki :

— Hayır, vallahi Allah'ın bir olduğuna iman etmedikçe seninle yalnızca konuşmam.

Dedi ki :

— Yâ Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Onunla konuşmaya ve Erbed'den, ona emr ettiği şeyi yapmasını beklemeye başladı. Erbed bir şey tercih edemedi. Dedi ki :

Âmir, Erbed'in bir şey yapmadığını görünce şöyle dedi :

— Ey Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki :

— Hayır, Allah'ın hiçbir ortağının olmadığına iman edinceye kadar yapmam.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona karşı rıza göstermeyince şöyle dedi :

— İşte vallahi elbette burayı sana karşı atlılarla ve piyâdelerle dolduracağım.

Geri döndüğü zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Ey Allah'ım beni Âmir b. Tufeyl'den koru.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından çıktıklarında Âmir Erbed'e şöyle dedi :

— Yazık sana ey Erbed! Sana emr etmiş olduğum şey nerede kaldı? Vallahi yer yüzünde bana göre senden daha korkunç bir adam yoktu. Allah'a yemin ederim ki bu günden sonra artık asla senden korkmayacağım.

Dedi ki :

— *Sana hiç aldırış etmem! Bana, acele etme. Vallahi onun yapacağına dair bana emr ettiğin şeyi her yapmak istediğimde ancak benimle onun arasına sen giriyordun. Öyleki senden başka bir şey göremez oldum, kılıçla sana mı vursa idim?*

Resûl'ün Âmir'e bed duasiyle Âmir'in ölmesi

Beldelerine dönerek yola çıktılar, nihayet yolun bir yerinde oldukları zaman Allah Âmir b. Tufeyl'in üzerine boğazına veba gönderdi ve Allah onu Beni Selûl'dan bir kadının evinde katletti. Ve şöyle demeğe başladı :

— Ey Beni Âmir, Beni Selûl'dan bir kadının evinde Bekr'e (genç deveye) (176) isabet eden ğudde gibi öldürücü hastalıkla mı öleceksin!

(176) Bekr : Genç deve. Amir maktul olarak ölmediğine esef ediyor. Tıpkı şecaatli kişinin esef etmesi gibi. Yine Selûl'dan bir kadının evinde ölmesine de esef ediyor. Çünkü Benû Selûl onlarca yaramazlıkla biliniyordu. Halbuki bu onların asıllarının yaramazlığından dolayı değildir. Çünkü onların kavimleri içinde ünleri büyüktür.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Denilir ki; İbil'e = deveye isabet eden ve öldürücü olan bir hastalıkla mı ve Selûl'lü bir kadının evinde bir ölüm mü?

Erbed'in yıldırım çarpmasıyla ölmesi. onun
ve Âmir'in hakkında nâzil olan âyet

İbn-i İshak şöyle dedi :

Sonra onun arkadaşları onu gömüp gizledikleri zaman yola çıktılar ve dağınık vaziyette Beni Âmir'in yurduna geldiler. Geldikleri zaman kavimleri onlara geldiler ve şöyle dediler :

— Ey Erbed sen ne yaptın?

Dedi ki :

— Vallahi hiçbir şey yapmadım. Bizi bir şeye ibadet etmeğe çağırırdı, şimdi onun benim yanımda olmasını ve ona ok atıp onu katletmeyi çok isterdim.

Bu sözünü söyledikten bir gün veya iki gün sonra eşine gitmek için bir erkek devesiyle birlikte yola çıktı ve Allah Teâlâ onun ve erkek devesi üzerine bir yıldırım gönderdi. Yıldırım o ikisini yaktı. Erbed b. Kays, Lebid b. Rebie'nin ana bir kardeşi idi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Zeyd b. Eslem Atâ b. Yesâr'dan naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen zikr etti ki o şöyle dedi :

Allah (Azze ve Celle) Âmir ve Erbed hakkında şöyle dedi :

(اَللّٰهُ يَعْزَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْتَى وَتَاتِيْعِيْنَ الْاَزْحَامِ وَتَاَزْدَادُ)

«Allah her kadının batnında yüklendiğini ve rahimlerin eksilttiğini ve artırdığını bilir.» Şu kavline kadar :

(وَتَا لَهْمُ مِنْ دُوْنِهِ مِنْ وَاَلِ)

«Ondan başka onlar için hiçbir vali (otoriter) yoktur.»

Dedi ki : Muakkibat, meleklerdir. Allah'ın emriyle Muhammed'i korurlar. Sonra Erbed'i ve onu kendisiyle katlettiği şeyi zikr etti ve şöyle dedi :

«Yıldırımları gönderir ve onunla dilediği kimselere musibet indirdir.» Şu

(وَبُرِّسِلُ السَّوَاعِقِ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ ، إِلَى قَوْلِهِ شَدِيدٌ لِلْعَالِ)

e kadar.

Erbed'e ağlayarak Lebid'in söylediği şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi : Lebid, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi :

لَا وَاللَّهِ مُشْفِقٌ وَلَا وَلَدٍ	مَا إِنْ تَدَّى النَّوْنُ مِنْ أَحَدٍ
أَرْهَبُ قَوْمَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ	أَخْشَى عَلَى أَرْبَدٍ الْخَوْفَ وَلَا
فَتْنَا وَقَامَ النَّسَاءُ فِي كَبَدٍ	فَسِينُ هَلَّا بَكَيْتِ أَرْبَدَ إِذْ
أَوْ يَقْصِدُوا فِي الْمَحْكُومِ يَفْتَعِدُ	إِنْ يَشْفَعُوا لِأَيِّكَلِ شَفْعَهُمْ
مُرٌّ لَطِيفُ الْأَخْشَاءِ وَالْكَبَدِ	حُلُوٌّ أَرْبَدَ وَفِي خَلَاوَتِهِ
أَلَوْتَ رِيَّاحَ الشَّتَاءِ بِالْفَضْدِ	وَعَيْنُ هَلَّا بَكَيْتِ أَرْبَدَ إِذْ
حَقٌّ تَجَلَّتْ غَوَابِرُ اللَّدَدِ	وَأَصْبَحَتْ لَأَقِيعًا مُضَرَّمَةً
ذُو نَهْمَةٍ فِي الْفُلَا وَمُنْتَعِدٍ	أَشْجَعُ مِنْ لَيْثٍ غَابَةِ لَحْمِ
لَيْلَةٌ تُنْمِي الْجِيَادَ كَالْقَدِيدِ	لَا تَبْلُغُ النَّسِينَ كُلَّ نَهْمَتِهَا
مِثْلَ الظُّبَاءِ الْأُبْكَارِ بِالْجُرْدِ	الْبَائِعِ النَّوْخَ فِي مَائِمِهِ
فَجَعَنِي أَفْبَرَقُ وَالسَّوَاعِقُ بِالْفَارِسِ يَوْمَ الْكَرْبَةِ النَّجْدِ	فَجَعَنِي أَفْبَرَقُ وَالسَّوَاعِقُ بِالْفَارِسِ يَوْمَ الْكَرْبَةِ النَّجْدِ
جَاءَ نَكِيًّا وَإِنْ يَمُدُّ يَمُدُّ	وَالْحَارِبِ الْجَارِ الْهَرَبِ إِذَا
يُنْبِتُ غَيْثُ الرَّبِيعِ ذُو الرَّمْدِ	يَتَفَوَّ عَلَى الْجَهْدِ وَالشَّوَالِ كَمَا
قُلٌّ وَإِنْ أَكْثَرْتَ مِنَ الْقَدَدِ	كُلُّ بَنِي حُرَّةٍ مَعِيرُهُمْ
يَوْمًا فَهُمْ لِلْهَلَاكِ وَالْقَدِيدِ	إِنْ يُقْبَطُوا يُهْتَبَطُوا وَإِنْ أَمَرُوا

«Zaman hiçbir kimseden vaz geçmez, ne müşfik bir ana babadan
ne de bir yavrudan.
Erbed'in ölümünden korkarım ne Balık Burcu'nun ne de Esed
Burcu'nun yıldızlarının dökülmesinden korkmam.
Ey benim gözüm, Erbed'e ağlamaz mısın, biz ve kadınlar hüznün içinde
kalktığımız zaman.
Eğer şerri üzerlerine tahrik ederlerse onların bu tahrikine aldırış etmez,
veya hükümlerde adâlet ederlerse adâlet eder.
Tatlıdır, akıllıdır, dahidir, tatlılığında bir acılık vardır,
bağırsakları ve ciğeri latiftir incedir.
Ey benim gözüm, Erbed'e ağlamaz mısın, şu zamanda ki kış rüzgârları
ağaçları eğer ve yapraklarını döker.
Sütü olmayan sağır bir deve oldu. Hatta müddetlerin kalanları
açılıncaya kadar.
Meşeliğin arslanından daha şecidir, ellidir tavlıdır, gözlerini yukarlara
dikerek bakıcıdır. İşleri iyi görüp bilendir.
İyi koşan atlar sıırımlar gibi olduğu gecede göz bütün gayelerine
varmaz.
Ağlayan kadınlar topluluğunda ağlamaya sebeptir. Tıpkı kendisinde
nebat olmayan kırdaki genç geyikler gibi.
Yıldırım şecaatlı bir suvariye hoş gitmeyen bir günde aniden
bana musibet erıştirdi.
Musibete ermiş olarak geldiği zaman soyulmuşu cebren soyan
soyucuya. Eğer avdet ederse avdet eder.
Bahşışı çok olur ve cehd ve meşakkat zamanı artar, nitekim
az ol veren bahar yağmurunun bitirmesi gibi.
Beni Hurrc'nin hepsinin varacağı yer azdır, her ne kadar sayıca
çok iseler de.
Eğer haller iyileşirse arızı halleri değişir, eğer bir gün çoğalırlarsa
kökleri kesilir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

«وَالْحَارِبُ الْجَارُ الْحَرِيبُ»

beyti, Ebû Ubeyde'den menkuldur.

«يَفْعُو عَلَى الْجَهْدِ»

beyti ise İbn-i İshak'ın başkasından menkuldür.

İbn-i İshak şöyle dedi : Yine Lebid, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi :

وَمَارِعُ ضَيْعَهَا يَوْمَ الْخِصَامِ	أَلَا ذَهَبَ الْمُعَافِطُ وَالْعَامِي
تُقَسَّمُ مَالُ أُرَيْدَ بِالسَّهَامِ	وَأَيْقَنْتُ التَّمَرُّقُ يَوْمَ قَالُوا
وَوِزْرًا وَالزَّعَامَةُ قِنْلَامِ	تُطِيرُ عِدَائِدَ الْأَشْرَاكِ شَفْعًا
وَقَلَّ وَدَاعُ أُرَيْدَ بِالسَّلَامِ	فَوَدَّعَ بِالسَّلَامِ أَبَا حَرِيرٍ
وَكَانَ الْحَرْغُ يُحَقِّطُ بِالنِّظَامِ	وَكُنْتُ إِمَامَةً وَلَنَا نِظَامًا
تَقَعَّرَتِ الشَّاجِرُ بِالْفَنَامِ	وَأُرَيْدُ فَارِسُ الْمَيْجَا إِذَا مَا
حَوَاسِرُ لَا يُجِئْنَ عَلَى الْخِدَامِ	إِذَا بَكَرَ النَّسَاءُ مُرَدَّ قَاتِ
كَمَا وَالَّ الْحِلِّ إِلَى الْحَرَامِ	فَوَاعِلُ يَوْمَ ذَلِكَ مِنْ أَنَاءِ
إِذَا مَاذُمُ أَرْبَابُ الْعِلَامِ	وَيَمْحَدُ قِدْرُ أُرَيْدَ مِنْ عَرَاهَا
لَهَا نَهْلٌ وَحَطٌّ مِنْ سَلَامِ	وَحَارَتُهُ إِذَا حَلَّتْ لَدَيْنِ
وَإِنْ تَطْلُنَ فَدُخِئَتْهُ الْكَلَامِ	فَإِنْ تَقَعَّدُ فَمُكْرَمَةٌ حَصَانِ
عَلَى الْأَيَّامِ إِلَّا ابْنِي سَيَّامِ	وَهَلْ خُذْتُ عَنْ أَخَوَيْنِ دَامَا
حَوَالِدَ مَا حَدَّثْتُ بِأَنْبِيَامِ	وَالْأَلْفَرَقْدَيْنِ وَالْأَلْ نَشِ

•Bilmiş olunuz ki, muhâfız ve himâyeci kimse ve husumetler gününün
zulmünün zilletinin mâniî gitmiştir.

Erbed'in malı schimlerle taksim ediliyor, dedikleri zaman
dağdınanmı olduğunu kesinlikle bildim.

Çift ve tek olarak ortakların nasiblerini paylarını süratle kılarısın.

Riyaset ise oğlan içindir.

Selâm ile Ebû Harayz'e veda et, Erbed'in selâm ile az vedalaştım.

Bizim imanımız idin, bizim bir düzenimiz vardı. Tesbih, ölçü ve düzen ile hayatta kalır.

Erbed harbin süvârisidir. İçlerinin halı kilimleriyle hevedecler donatılıp derinleştiği zaman.

Birbiri ardına yüzleri açık olarak kadınlar bineklerine bindikleri zaman, baldırlarını örtmezler.

İşte o günde ona gelen kimse bir sığınacak yere sığmır. Nitekim Hil'de bulunan kimselerin Haram bölgesine sığındıkları gibi. (177)

Et sâhibleri zem edildikleri zaman, Erbed'in kendisine ihsan ettiği kimseler onun çömleğini överler.

Onun kadın komşusu, onun yanında yerleştiği zaman, o kadın için bahşiş ve develerin hörgüçlerinden pay vardır.

Eğer o kadın oturursa ikram edilir. İffetli kalıp taarruz edilmmez.

Eğer durmaz da intikal ederse sözü güzel edendir.

Acaba iki kardeşten haber aldın mı ki onlar günlerce devam ettiler. Ancak iki dağ olan İbnâ Şemâm.

Ve Jerkedân yıldızları ile Âl-i na'ş (yani dört yıldızlar ile arkasındaki üç yıldızlar) devamlıdırılar onların yıkılmasından söz edilmmez.»

İbn-i Hişâm dedi : Bu, onun bir kasidesindedir.

İbn-i İshâk dedi :

Yine Lebid, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi :

انْعِ الْكَرِيمَ فِكْرِيْمِ اُزْبَدَا	انْعِ الرَّئِيسَ وَاللَّطِيفَ كَيْدَا
يُعْذِي وَيُعْطِي مَالَهُ لِيُعْتَدَا	اُذْمَا يُسْجِنَ صَوَارَا اُبْدَا
السَّائِلُ ⁽³⁾ الْفَضْلَ اِذَا مَا عُدَا	وَيَحْمِلُ الْخَفْنَةَ مَلْنَا مَدَدَا
رِغْمًا اِذَا يَأْتِي صَرْبِكَ وَرَدَا	مِثْلُ الَّذِي فِي الْعِلِّ يَفْرُو مُجْدَا
يَرْدَادُ قُرْبًا مِنْهُمْ اَنْ يُوعَدَا	اَوْرَثْنَا ثَرَاتٍ غَيْرَ اُنْكَدَا
غَبَا وَمَالًا طَارِفًا وَّوَلَدَا	شَرَحْنَا صُفُورًا يَافَا وَأَمْرَدَا

(177) Mekke'de yasak bölgeye Harem, normal bölgeye de Hil denilir.

«Kerim olan Erbed'in ölümünü kerime bildir. Reisin, latifin, yiğidin öldüğünü de bildir.

Malını bahşış eder ki övülsün, vahşileşmiş ürkek vahşi sığır sürülerine benzeyen beyaz develeri bahşeder.

Sayıldığı zaman fazlı, ihsanı boldur. Çömlükleri bol bol doldurur.

Bir fakir geldiği zaman gelir ve her gün daimi olarak bunu yapar. Tıpkı Cümüd isimli dağda bir arslan yatağında araştıran kimse gibi.

Tehdid olunmak için ziyâde yaklaşır, varlıksız olmayan bir adamın mirasına bizi vâris kılar.

Senin ölümünden sonra yeni meydana gelmiş mala, tıpkı şahin kuşu gibi genç bülüğa ermiş ve tüyü bitmemiş çocuğa.»

Yine Lebid şöyle dedi :

لَنْ تَقْنِيَا خَيْرَاتِ أَرْ بَدَقَانِكِيَا حَتَّى يَمُودَا
قَوْلَا هُوَ الْبَطْلُ الْمَعَا بِي حِينَ يُكُونُ الْحَدِيدَا
وَيَعُودُ عَنَّا الظَّالِمِينَ إِذَا لَقِينَا الْقَوْمَ صَدِيدَا
فَاعْتَاقَهُ رَبُّ الْكَرْبَةِ إِذْ رَأَى أَنْ لَا خُلُودَا
فَتَوَى وَلَمْ يُوجَّعْ وَلَمْ يُوصَبْ وَكَانَ هُوَ الْقَفِيدَا

«Siz ikiniz, Erbed'in hayratını yok edemezsiniz. O halde onun ycniden gelmesine kadar ağlayınız.

Deyiniz ki, o, demirden zırhlar giyildikleri zaman bahadır himayeci kişidir.

Boynunu kibir için eğen mütekebbir kişilerden müteşekkil bir kavimle karşılaştığımız zaman zalimleri bizden men ederdi.

Halkın Rabbi onu emeline kavuşmaktan men etti zira o gördü ki asla dünyada ebedi kalma yoktur.

Böylece kaldı ikamet etti bir yeri ağırmadı. Fakat kaybolan o oldu.»

Yine Lebid şöyle dedi :

يَذْكُرُنِي بِأَرْبَدٍ كُلِّ خَعِيمٍ
أَلَّا تَحَالَ خُطْبَةُ ضِرَارَا

إِذَا اقْتَدَدُوا فَمَنْصِدَ كَرِيمٍ وَإِنْ جَاوَزُوا سَوَاءَ الْحَقِّ جَارًا
وَيَهْدِي الْقَوْمَ مُطْلَمًا إِذَا مَا دَلِيلُ الْقَوْمِ بِالْوَمَةِ حَارًا

«Şiddetli her bir hasım, Erbed'i hana hatırlatır zan edersin ki onun işi zarar vermektir.

Adalet ettikleri zaman kerim bir adaletlidir. Zulüm ettikleri zaman da iyi zulm eder.

Bir gözetleyici olarak kavmi doğru yola iletir. Bunu çölde yolunu şaşırmış bir kavme rehber olduğu zaman yapar.»

İbn-i Hişam dedi: Onun son beyti İbn-i İshak'ın başkasından menkuldür.

İbn-i İshak dedi:

Yine Lebid şöyle dedi:

أَصْبَحْتُ أُنَبِّئُ بِمَدَسَلَى بْنِ مَالِكٍ وَبِمَدَآئِي قَيْسٍ وَعُرْوَةَ لَا لَاجِبَ
إِذَا مَا رَأَى ظِلَّ الْفَرَابِ أُنَجِّهِ حَذَارًا عَلَى بَاقِي السَّائِسِ وَالنَّصَبِ

«Selma b. Mâlik'den ve Ebû Kays ve Urve'den sonra hörgücü kesilmiş deve gibi yürür oldum.

O öyle kesilmiş deve ki, karganın gölgesini gördüğü zaman kalan omurga kemiklerine ve sinirlerine karşı, sakınmak kaçınmak için bağırır.»

İbn-i Hişam dedi: İşte bu iki beyt onun birtakım beytleri içindir.

DİMÂM B. SA'LEBE'NİN BENİ SA'D B. BEKR YERİNE ELÇİ OLARAK GELİŞİ

İbn-i İshak dedi:

Benû Sad b. Bekr bir adamını Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdiler, ki ona Dımâm b. Sa'lebe denilir.

**Onun Resüle birtakım sorular sorması sonra
müslüman olması**

İbn-i İshak dedi :

Bana Muhammed b. Velid b. Nuveyfi', Abdullah b. Abbâs'ın mevlâsı Küreyb'den naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Benû Sad b. Bekr, Dımâm b. Salebe'yi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e elçi olarak gönderdiler. O onun yanına geldi ve mescidin kapısı önünde binek devesini çöktürdü ve bağladı, sonra mescide girdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabiyle birlikte oturuyordu. Dımam kuvvetli, saçı iki örüklü bir adam idi. İlerledi ve ashabın içinde bulunan Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi durdu. Ve :

«Hanginiz Abdulmuttalib'in oğludur?» dedi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Muttalib'in oğlu benim, dedi. O :

— Muhammed mi? dedi. Resulullah :

— Evet, dedi. O :

— Ey İbn-i Muttalib, ben senden soru soracağım ve seni sıkıştıracam. Kırılırsın.

Dedi ki :

— Hayır kırılmam. Aklına ne gelirse sor.

Dedi ki :

— Senin ilahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, Allah seni bize Resûl mü gönderdi?

Dedi ki :

— Allah hakkı için evet.

Dedi ki :

— İlahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, Allah mı sana yalnızca ona ibâdet etmemizi ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamamızı ve babalarımızın onunla birlikte ibadet ettikleri işte bu ortakları soyup atmamızı bize emr etti?

Dedi ki :

— Allah hakkı için evet.

— Senin ilahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, şu beş vakit namazı kılmamızı Allah mı sana emr etti?

Dedi ki :

— Allah hakkı için evet.

Sonra islâmın farzlarını farz farz zikr etmeğe başladı : Zekâtı, orucu, hacı ve islâmın bütün ahkâmını zikr etti. Her bir farzda Ondan o yemini istiyordu. Nihâyet bitirdiği zaman şöyle dedi :

— Ben şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibadet edilmeğe lâyık hiçbir mâbud yoktur ve şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın resûlüdür. Ve yakında işte bu farzları eda edeceğim ve kendisinden beni nehy ettiğin şeylerden kaçınacağım, sonra ne ziyade ederim ne noksan ederim.

Sonra dönerek binek devesine doğru gidip uzaklaştı.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— İki örüklü adam, eğer doğru ise cennete girdi, demektir.

Onun kavmini islama davet etmesi

Binek devesine geldi bağını çözdü, çıktı ve kavminin yanına geldi. Onlar da onun yanına toplandılar. Onun ilk konuştuğu şey, şöyle demesi oldu :

— Lat ve Uzzâ ne kötü şeylerdir!

Dediler ki :

— Sus yâ Dımâm! Barasdan (yani alacalık hastalığından) sakın, cüzzâmdan sakın, cinnet getirmekten sakın!

Dedi ki :

— Yazıklar olsun sizlere! Onlar vallahi ne zarar verirler ne fayda verirler. Şüphesiz Allah bir Resûl göndermiştir ve ona bir kitap indirmiştir ki sizi içinde bulunduğunuz şeylerden kurtarsın. Ve ben şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibâdet edilmeğe lâyık hiçbir mâbud yoktur, yalnızca O vardır, Onun ortağı yoktur ve Muhammed Onun kuludur ve Resûlüdür. Onun katından size emr ettiği şeyi ve kendisinden sizi nehy ettiği şeyi getirdim. Dedi ki :

— Vallahi işte bu günden itibaren Onun mahallesinde ne bir erkek ne de bir kadın kalmadı. Ancak müslüman oldu.

Abdullah b. Abbas şöyle diyordu; Dımâm b. Sa'lebe'den daha efdal hiçbir kavmin elçisini işitmedik.

CÂRÛD'UN ABDÜ'L-KAYS'IN ELÇİLERİ İÇİNDE GELİŞİ

İbn-i İshak dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Abdul-Kays'ın kurdeşi Cârûd b. Amr b. Hanş, geldi.

İbn-i Hışam dedi :

Cârûd b. Hışr b. Muallâ Abdulkays'in elçileri içinde geldi. Nasrani idi.

**Resulüllah'ın onun borcunu tazmin etmesi ve
onun müslüman olması**

İbn-i İshak dedi : Bana itham etmediğim bir kimse Hassân'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Cârûd Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e varınca onunla konuştu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona islami arz etti ve onu islama çağırdı, onu islama terğib ve teşvik etti. O da şöyle dedi :

— Ey Muhammed, benim üzerimde bir borç var idi. Ben senin dinin için dinimi terk ediyorum. Benim için borcuma kefil olur musun?

Dedi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Evet, ben tazmin ederim. Allah ondan daha hayırlısını sana verdi.

O da bunun üzerine müslüman oldu, arkadaşları da müslüman oldular. Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den binek hayvanları istedi. O da şöyle dedi :

— Vallahi, benim yanımda üzerine sizi bindirecek bir hayvanım yoktur.

Dedi ki :

— Yâ Resulallah bizimle beldelerimizin arasında insanların yitik binek hayvanları vardır onların üzerlerinde beldelerimize varamaz mıyız?

Dedi ki :

— Hayır, sizi onlara binmekten sakındırırım. Çünkü onlara binmek ancak ateştir.

Kavmi İrtidat ederken onun tutumu

Cârüd Resulullah'ın yanından kavmine dönerek çıktı. Müslümanlığı güzel olmuştu. Dininde salabetli idi. İrtidat olayına kavuşmuş olarak öldü. Kavminden müslüman olan kimselerden, Ğarur (178) b. Münzir b. Numan b. Münzir ile birlikte ilk dinlerine dönenler olduğu zaman Cârüd kalktı ve konuştu ve hak şehâdetiyle şehâdet getirdi ve islama davet etti ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, ben şehâdet ederim ki, Allah'dan başka ibadet edilmeğe layık hiçbir mabûd yoktur ve Muhammed onun kulu ve resûlüdür. Şehâdet getirmeyenleri küfürle itham ederim.

İbn-i Hişam dedi :

Şöyle rivâyet edilir :

Şehâdet getirmeyenden beriyim.

İbn-i Sâvâ'nın müslüman olması

İbn-i İshâk dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alâ b. Hadrami'yi Mekk'e'nin fethedilişinden önce Münzir b. Sâvâ el-Abdi'ye gönderdi. O da müslüman oldu ve islamı güzelce yaşadı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den sonra Bahreyn halkının irtidadından önce öldü. Alâ, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Bahreyn üzerine emri idi.

BENİ HANİFE'NİN ELÇİLER HEYETİ VE ONLARLA BİRLİKTE MÜSEYLİMETÜ'L-KEZZÂB

Beni Hanife'nin elçiler heyeti Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. İçlerinde Müseylimetü'l-Kezzâb b. Habîb el-Hanîf de vardı.

İbn-i Hişam dedi :

Müseylime b. Sümâme'dir. Ebû Sümâme ile künyelenir.

(178) Ğarur : Onun ismi Münzir'dir. Böyle isimlendirildi. Çünkü o riddet harbi zamanında kavmini aldattı (Süheyli). Ğarur, aldatan demektir.

Resulüllah'ın Müseylime'ye söylediği

İbn-i İshak dedi :

O heyetin konukları Bint-i Hâris'in evinde idi. Bu Ensardan bir kadındır. Beni Neccar'dandır. Medine halkından ulemamızdan biri bana haber verdi ki :

Beni Hanife onu elbiselerle örtülü olarak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise ashabının içinde oturmakta idi. Elinde hurma dalından kesilmiş ucunda hurma yaprakları olan bir hurma budacı vardı. Onlar onu elbiseler içinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına getirdikleri zaman Resulüllah ile konuştu ve ondan bazı şeyler istedi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona şöyle dedi :

— Şayet işte bu hurma budacını benden istesen onu dahi vermem.

İbn-i İshak dedi :

Bana, Yemâme halkından Beni Hanife'den ihtiyar bir adam haber verdi. Müseylime'nin durumu bundan başka bir şeydir. O iddia etti ki, Beni Hanife'nin elçiler heyeti Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler, Müseylime'yi yolculuk eşyalarının yanında geri bıraktılar. Müslüman oldukları zaman onun nerede olduğunu zikr ettiler. Ve şöyle dediler :

— Yâ Resûlallah biz, bizim bir arkadaşımızı eşyalarımızın ve binek hayvanlarımızın yanında geri bıraktık ki o bizim için onları hıfz etsin.

Dedi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kavme emr ettiği şeyin misliyle ona emretti ve şöyle dedi :

— Amma onun işi sizinkinden daha kötü değildir. Çünkü arkadaşlarının mallarını koruyor.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kast ettiği kişi işte budur.

Onun irtidadı ve peygamberlik iddiası

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ayrıldılar. Resulüllah'ın ona gönderdiği şeyi ona getirdiler. Yemâme'ye vardık-

larında Allah düşmanı irtidad etti, dininden döndü ve peygamberlik iddia etti. Onlara yalan uydurmaya başladı. Ve şöyle dedi :

— Ben işte onunla ortak olmuşumdur.

Kendisiyle beraber olan elçiler heyetine şöyle dedi :

— Beni ona zikr ettiğiniz zaman size «amma onun işi sizden daha kötü değildir» demedi mi? Bu, başka şey değil ancak benim işte onunla ortak olduğumu bilmiş olmasından dolayıdır.

Sonra onlara seciler dizmeğe başladı ve onlara dediği şeylerde Kur'an'a benzer sözler söylüyordu. «Lekad en'amellahu al-el-hublâ, ahrece minhâ nesameten tes'a min beyni sıfâkın ve heşâ» (Allah yüklü kadına in'am etti, onda yürüyen bir yaratık çıkarttı, karından çıkan şey ile karında olan şey arasından). Onlara içkiyi ve zinâyı helâl kıldı ve namazı kaldırdı. Bununla birlikte şehâdet ediyordu ki, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) peygamberdir. Ebü Hani-fe kabilesi bu konuda ona el verdiler.

Bu iki rivâyetin hangisinin doğru olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

ZEYDÜ'L-HAYL'IN TAY'IN ELÇİLER HEY'ETİ İLE GELİŞİ

Onun müslüman olması ve ölümü

İbn-i İshak dedi :

Tay kabilesinin heyeti Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Onların içinde Zeydül-Hayl var idi. Bu onların efendisi idi. Resulü Allah'ın yanına vardıklarında onunla konuştular. Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara islamı arz etti. Onlar da müslüman oldular ve islamiyeti güzel yaşadılar... Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Selem), (Tay'ın adamlarından kendisini itham etmediğim bir kimsenin bana haber verdiği gibi) şöyle dedi :

Arablardan fazilet yönü ile bana zikr edilişde bana gelen hiçbir adam olmadı ki onu hakkında denilenden daha aşağı derecede görmeyeyim. Ancak Zeydül-Hayl müstesnadır.

Ondaki üstünlüklerin bahsi, tamamı ile henüz bana ulaşmamıştır.

Sonra Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona Zeydül-Hayr diye isim verdi. Onun için Feyd'i (179) tahsis etti. Ayrıca birtakım

(179) Feyd : Bir yerin ismidir.

araziler de tahsis etti. Ve ona bu konuda bir yazı verdi. O da Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından kavmine dönerek çıktı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Keşke Zeyd, Medine'nin sıtmasından kurtulsa.

Ravi şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sıtmayı (sıtma manasına olan) hummanın gayrı bir isimle isimlendirmiştir ve (sıtma manasına olan) ümm-ü melderden de gayrı bir isimle isimlendirmiştir. Fakat hatırlamıyorum o kelime ne idi.

Necid beldesinden oranın sularından bir suya vardığı zaman (ki o suya Ferde denilir) orada ona sıtma isâbet etti ve öldü. Zeyd ölümünü hissettiği zaman şöyle dedi :

أَمْرٌ مَحَلُّ قَوْمِي الشَّارِقَ غُدُوَّةً وَأَتْرَكَ فِي بَيْتِ يَهْرَدَ مُنْجِدٍ
أَلَا رَبَّ يَوْمَ لَوْ مَرَّضْتُ لَعَادَنِي عَوَائِدُ مَنْ لَمْ يَزِرْ مِنْهُمْ يَمُودَ

*Kavmin doğru taraflarına erkenden sefer eder ki Necd'de Ferde'de bir evde mi terk edilirim.

Bilmiş ol ki, çok günler vardır ki, şayet hastalansam elbette beni bir çok ziyaretçi kadınlar ziyaret ederler ki onlardan seferin zayıflarını adıkları kimseler güçlük çekerler.

Öldüğü zaman karısı, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tahsis ettiği yer ve araziler için ona verdiği o yazıları, ateşte yaktı.

ADİY B. HÂTİM'İN DURUMU

Fırar etmek için onun Şam'a kaçması

Adiyy b. Hâtım'e gelince, (bana gelen habere göre) o şöyle diyordu :

— Araplardan Resulullah'a gelen hiç kimse benden ona daha iğrenç gelen olmadı. Ben ise şerif bir kişi idim. Hristiyan idim. Kavminin içinde ganimetin dörttebiri alırdım. Kendimce bir din üye-

re idim. Bana yapılan şeylerden dolayı kavmimde bir melik idim. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işittiğim zaman ondan hoşlanmadım. Benim Arabdan olan bir uşağıma (ki o benim develerimi otlatıyordu) dedim ki, benim için develerimden tavlı eke erkek develerden hazırla ve onları bana yakın bir yerde beklet. Muhammed'e âit bir ordu birliğinin bu beldelere ayak bastığını işittiğin zaman bana bildir. O da bunu yaptı. Sonra o bir sabah bana geldi ve şöyle dedi :

— Ey Adiy, Muhammed'in atlıları seni sardığı zaman ne yapacaktın! Şimdi yap. Çünkü ben birtakım bayraklar gördüm ve onları sordum, şöyle dediler :

— İşte onlar Muhammed'in askerleridir.

Ben de dedim ki :

— Bana erkek develerimi yaklaştır.

O da onları yaklaştırdı. Ben de hanımı ve çocuklarımı bindirdim. Sonra şöyle dedim :

— Şam'da hristiyan olan ehl-i dinime kavuşurum. Böylece Cevşiye'nin yolunu tuttum. (İbn-i Hişam'ın dediğine göre Hevşiye (*) de denilir) Hatim'in (180) bir kızını kabiledede geride bıraktım. Şam'a geldiğim zaman orada ikamet ettim.

Resulullah'ın, Hatim'in kızını esir etmesi sonra onu serbest bırakması

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e aid atlılar benim ardıma düşerek ele geçirdikleri kadınlarla birlikte Hatim'in kızını da ele geçirdiler. Tay'dan olan kadın esirlerin içinde Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına getirdiler. Benim Şam'a kaçışım, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e haber verilmişti. Dedi ki :

Hatim'in kızı Mescid'in kapısı önünde etrafı çevrilmiş bir arsada konulmuştu. Esir kadınlar orada haps edilmişferdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun yanına vardı. O da kalkıp Resulullah'ın yanına gitti. İri yarı bir kadın idi. O kadın şöyle dedi :

(*) Hevşiye : Necd topraklarından Sırye'nin yakınında sırtlanların bulunduğu bir dağdır.

— Yâ Resûlallah, valid öldü, vâfid kayboldu. Bana lutfet Allah sana lutfetsin.

Dedi ki :

— Senin vâfidin (181) kimdir?

Kadın da şöyle dedi :

— Adiy b. Hâtîm.

Dedi ki :

— Allah ve Resûlünden kaçan mı?

Sonra kadın şöyle dedi :

— Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdü ve beni terketti. Ertesi gün bana yine uğradı yine ona söyledim. Bana dün söylediği gibi söyledi. Nihâyet ertesi gün olduğu zaman bana uğradı ve ondan ümidi kesmiştim. Onun arkasından bir adam bana işaret etti ki «kalk ve onunla konuş.» Ben de kalkıp ona gittim ve :

«Yâ Resulâllah, vâlid helâk oldu vâfid de gaib oldu o halde bana lutfet ki Allah sana lutfetsin.»

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Dediğini yapmışımdır. Senin kavminden sana itimadlı bir kimse bulmana kadar çıkmakta acele etme ki o kişi seni beldene götürsün. Sonra bana bildir.

Onunla konuşmam için bana işaret eden adamın kim olduğunu sordum, denildi ki :

«Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyh)'dir.» Kaldım, nihâyet Belî veya Kuzâe kabilesinden bir kervan geldi. Ancak ben istiyordum ki Şam'da kardeşime gideyim. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldim ve dedim ki :

— Yâ Resûlallah, kavminden bir topluluk gelmiştir. Benim onlara itimadım vardır.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de beni giydirdi, bindirdi ve bana nafaka verdi ben de onlarla birlikte çıktım ve Şam'a geldim.

(181) Vâfid, ziyâretçi demektir. Vâlid, bilindiği gibi baba demektir. Onun babası ise Hâtîm'dir. Sahiliği ile meşhur olan adam. O sıra o ölmüş, oğlu Adiy de böylece kız kardeşinin azarına maruz kalmıştı.

Hâtîm'in kızının, kardeşi Adıyy'e İslamı tebliğ etmesi

Adiy şöyle dedi :

— Vallahi ben ehlimin içinde oturmaktaydım. Hevdec içindeki bir kadını gördüm ki bize doğru geliyor. Dedim ki o Hâtîm'in kızıdır. Bir de baktım ki hakikaten de odur. Kadın benim yanımda durduğu zaman şöyle diyerek kınamaya başladı :

— Ey alâkayı kesen zâlim. Aileni ve çocuklarını bindirdin ve babanın kalan zürriyetini bıraktın.

Dedim ki :

— Ey kız kardeşim ancak hayır söyle, vallahi benim özrüm yoktur. Zikr ettiğin şeyleri yaptım.

Sonra kadın indi ve benim yanımda kaldı. O iyi görüşlü zabt kuvvetli bir kadın idi. Ona şöyle dedim : «Bu adamın durumu hakkında ne dersin?» Kadın da şöyle dedi :

— Senin hemen ona kavuşmanı uygun görüyorum. Eğer adam bir peygamber ise ona önce giden için fazilet vardır. Eğer bir melik ise elbette Yemen'in izzeti içinde zillete düşmeyeceksin. Sakın ha sakın.

Dedim ki :

— Vallahi işte bu iyi bir görüştür.

Adiy'in Resül'e gelmesi ve onun müslüman olması

Dedi ki :

Çıktım ve Medine'ye Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldim, onun yanına girdim. O Mescidinde idi. Ona selâm verdim. O da şöyle dedi :

— Bu adam kimdir?

Dedim ki :

— Adiy b. Hâtîm'dir.

Bunun üzerine Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı ve beni evine götürdü. Vallahi o beni kendisine götürmekteydi ki, ona zayıf yaşlı bir kadın rastladı. O kadın ondan durmasını istedi. O da o kadın için uzun zaman durdu o kadın onunla ihtiyaçları hakkında konuşuyordu. İçimden dedim ki : Vallahi bu bir melik değildir.

Sonra Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni götürdü. Beni evine getirdiği zaman içi lifle dolu deriden bir minder aldı ve onu bana attı ve şöyle dedi :

— İşte buna otur.

Dedim ki :

— Hayır, onun üzerine sen otur.

O da :

— Hayır, sen, dedi.

Ben onun üzerine oturdum. 'Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yere oturdu. İçimden dedim ki : Vallahi bu melikin durumu değildir. Sonra şöyle dedi :

— Ey Adiy b. Hâtim, hadi konuş tafsilatlı anlat bakalım. Sen Rekûsî (182) değil misin?

Dedim ki «evet Rekûsî'yim.» Dedi ki :

— Sen kavmin içinde ganimetin dörttebirlerini alan değil misin?

Dedim ki :

— Evet alıyorum.

— Dedi ki :

— İşte bu, senin dininde senin için helâl değildir.

Dedim ki :

— Evet vallahi! Ve ondan bildim ki o nebidir, mürseldir, bilinmeyen şeyi biliyor! Sonra şöyle dedi :

— Ey Adiy belki de seni işte bu dine girmekten ancak onların ihtiyaç içinde olduklarını görmek men ediyor. Vallahi umulur ki yakında mal onların içinde çoğalır, hatta onu alacak kimse bulunmaz olur. Belki de seni işte ona girmekten ancak onların düşmanlarının çok olduğunu ve adedlerinin az olduğunu görmek men ediyor. Vallahi umulur ki kadın Kadisiye'den binek devesi üzerinde çıkar ve korkusuzca işte bu beyti ziyaret eder. Belki de seni ancak bu dine girmenden mülkü, sultanı = idareyi onların gayrında görmüş olman men eder. Allah'a yemin ederim, umulur ki Bâbil topraklarından beyaz sarayların feth edilmiş olduğunu işiteceksin.

Ben de bunun üzerine müslüman oldum.

Resulüllah'ın Adiy'e vâd ettiği şeylerin vukuu

Adiy şöyle diyordu : İkisi geçmiştir, üçüncüsü kalmıştır. Vallahi elbette olacaktır. Bâbil topraklarından beyaz köşkleri gördüm ki

(182) Rekûsî : Rekûsiye'dendir. Bunlar bir kavimdir. Onların hristiyanlık ile sabiilerin dinleri arası bir dinleri vardır.

feth edilmişlerdir. Kadını gördüm ki Kadisiye'den binek devesi üzerinde çıkıyor işte bu Beyte hacca gelinceye kadar korkmuyor. Allah'a yemin ederim ki elbette üçüncüsü de olacaktır, elbette mal çoğalacak ve onu alacak kimse de bulunmayacaktır.

FERVE B. MÜSEYK EL-MURÂDÎ'NİN GELİŞİ

İbn-i İshak dedi :

Ferve b. Müseyk el-Murâdî, Kinde meliklerinden ayrılarak, onlardan uzaklaşarak Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

Murâd ve Hemdân arasında Redm günü

İslam'dan biraz önce Murâd ile Hemdân arasında bir vaka olmuştu. O vakada Hemdân, Murâd'dan istediklerine nâil olmuştu. Hatta bir günde çok katl ettiler ve onlara çok yara verdiler. O güne Redm günü denilirdi. İşte o günde Hemdân'ı Murâd'a karşı yöneten kişi Ecde' b. Mâlik idi.

İbn-i Hişâm dedi : işte o günde Hemdân'ı yöneten kişi Mâlik b. Herim el-Hemdâni idi.

Redm günü hakkında Ferve'nin şiiri

İbn-i İshak dedi : İşte o gün hakkında Ferve b. Müseyk şöyle diyordu :

يُنَازِعُنَ الْأَعْنَىةَ بِنْتَحِينَا	مَرَرْنَ عَلَى لُفَاتٍ وَهْنٍ خُوصٍ
وَإِنْ تَغْلِبَ فَغَيْرُ مُغْلِبِنَا	فَإِنْ تَغْلِبَ فَغَلَابُونَ قِدَمًا
مَتَابَانَا وَطَنُكُمْ آخِرِينَا	وَمَا إِنْ طَبْنَا جَبِينَ وَلَكِنْ
تَكَرَّرُ صُرُوفُهُ حِينًا حِينًا	كَذَلِكَ الْأَهْرُ دَوَانُهُ سِجَالٌ
وَلَوْ لُبِسَتْ غَضَارَتُهُ سِينَا	فِينَا مَا نَسِيرُ بِهِ وَتَرْضَى
فَأَلْقَيْتُ أَلَالِي غُطُوا طَحِينَا	إِذِ انْقَلَبَتْ بِهِ كَرَاتُ دَمِي
يَحْذِرُ رَبِّبُ الزَّمَانِ لَهُ خُفُونَا	فَمَنْ يُغْلِبُ رَبِّبَ الْأَهْرِ مِنْهُمْ

فَلَوْلَا لَوْلُوكُ إِذْ جَاءَنَا وَتَوَلَّى الْكَرَامُ إِذْ بَيْنَا
فَأَفْنَى ذَلِكُمْ سَرَوَاتٍ قَوْمِي كَمَا أَفْنَى اقْصَرُونَ الْأَوَّلِينَ

«O kadınlar çukur gözlü oldukları yularları tutmakta birbiriyle
nizâlaştıkları, kasd eder oldukları halde Lüfât'a vardılar.

Eğer galib gelirse zaten önceden galibler durumunda idik.

Eğer mağlûb olursak defalarca mağlûb olanlar değiliz.

Bizim âdetimiz korkaklık olmadı, fakat bizim maksudlarımız
başkalarına lutufta bulunmaktır.

Zaman işte böyledir, onun devleti kâh lehte kâh aleyhtedir. Onun
musibetleri ve hâdiseleri zaman be zaman tekrarlanır.

Taze elbiseleri senelerce giyilse de kendisiyle sevindiğimiz ve râzı
olduğumuz şeyler arasında olur.

Zamanın devirleri onu ters çevirdiği zaman önce geçen insanlar
harpci olarak hallerini iyi bulursun.

Onlardan zamanın hadiseleriyle, kimin hali iyi görülmezse zamanın
hadiselerini kendisi için çok hain olarak bulur.

Şâyet melikler ebedi kalsalardı biz de ebedi kalırdık. Şâyet kerim
kişiler baki olsalardı biz de kalırdık.

İşte bu, kavmimin şerif kişilerini yok etti. Nitekim ilk asırlarda
geçenleri yok ettiği gibi.»

İbn-i Hişam dedi : Ondan birinci beyt ve :

«بَابُ قَلْبِ»

beyti İbn-i İshak'dan menkul değildir.

Ferve'nin Resûl'e geliş ve müslüman oluşu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Ferve b. Müseyk, Kinde meliklerinden ayrılarak Resulüllah (Sal-
lallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelmeğe yöneldiğinde şöyle dedi :

لَمَّا رَأَيْتُ مُلُوكَ كِنْدَةَ أَعْرَضْتُ كَأَنِّي خَانَ الرَّجُلَ عَرَقَ نَسْلُهَا
قَرَبْتُ رَاحِلَتِي أَوَّلُ مُحَمَّدًا أَرْجُو فَوَاضِلَهَا وَحَسَنَ ثَرَاهَا

«Kinde meliklerini yüz çevirdiklerini gördüğün zaman tıpkı uyluktaki damarı kendisine hainlik yaptığı bir ayak gibi.
Muhammed'e muvafakat etmek üzere güzelliklerini ve servetinin güzelliğini umarak bineğimi yaklaştırdım.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

«أَرْجُو قَوَاضِيَهُ وَحَسَنَ ثَنَائِهَا»

sözünü bana Ebü Ubeyde haber verdi.

İbn-i İshak dedi :

O, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (bana gelen habere göre) ona şöyle dedi :

— Ey Ferve, Redm gününde kavmine isabet eden şey sana kötü mü geldi?

Dedi ki :

— Yâ Resulallah, Redm gününde benim kavmime isabet eden şeyin misli onun kavmine isabet eder de bu ona kötü gelmez olan kim var?

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi :

— Fakat bu, senin kavmine islamiyete girmelerine faydalı oldu.

Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu, Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali tayin etti. Ve onunla birlikte Hâlid b. Said b. el-Âs'ı sadaka = zekât memuru olarak gönderdi. Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât edinceye kadar onun memleketinde onun yanında kaldı.

AMR B. MA'D-İ YEKRÜB'ÜN BENİ ZEBİD'DEN BİR GRUPLA GELİŞİ

Amr b. Ma'd-i Yekrüb, Beni Zübeyd'den bir grup içinde, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve müslüman oldu. Olay şöyle olmuştu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emri kendilerine vardığı zaman, Amr, Kays b. Meksûh el-Murâdî'ye şöyle demişti :

— Ey Kays şüphesiz sen kavminin efendisisin. Bize zikr edildi ki kendisine Muhammed denilen Kureyş'den bir adam Hicâz'da çık-

miştir. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyor. Bizi ona götür de onun ilmini bilelim. Eğer dediği gibi peygamber ise, o sana gizli kalmaz. Onunla karşılaştığımız zaman ona ittiba ederiz. Eğer bunun gayrı ise onu tanımış oluruz. Kays ise bunu yapmaktan ona karşı ımtına etti ve onun görüşünü sefihliğe nisbet etti. Bunun üzerine Amr b. Ma'd-i Yekrüb atına bindi, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi, müslüman oldu. Onu tastik etti ve ona iman etti.

Bu haber Kays b. Meksüh'a vardığında, Amr'ı tehdid etti ve ona karşı şiddetlendi. Bana muhalefet etti ve benim görüşümü terketti! diye onu kınadı. Bunun üzerine Amr b. Mad-i Yekrüb bu hususta şöyle dedi :

أَمَرْتُكَ يَوْمَ ذِي صَنَاءٍ ، أَمْرًا بَادِيًا رَشِيدًا
 أَمَرْتُكَ بِاتِّقَاءِ اللَّهِ وَالْمَرْوُفِ تَتَعَدُّ
 خَرَجْتَ مِنَ اللَّيْلِ يَتْلُو الْعُمَيْرِ غَرَّةُ وَتَدُّ
 مَنَابِي عَلَى فَرَسٍ عَلَيْهِ جَالِيَا أَسَدًا
 عَلَى مَقَاضِيهِ كَالنَّقْصِ أَخْلَصَ مَاءَهُ جَدِيدًا
 تَرَدَّدَ الرِّيحَ مَنُفًى⁽¹⁾ السَّيَّانِ عَوَارِثًا قَصْدًا
 ظُلُومَ لَيْلٍ لَلْقَيْتِ لَيْثًا فَوْقَهُ لِيدًا
 تُلَاقِي شَيْئًا شَرًّا لَرَّائِي فَايْرًا كَتَدُّ
 بِسَاحِلِ الْقَرْنِ إِنْ قَرْنٌ نَيْسَهُ فَيَقْصِدُهُ
 فَيَأْخُذُهُ فَيَرْقُمُهُ فَيَغْضُهُ فَيَقْصِدُهُ
 فَيَدْمَنُهُ فَيَخْطِبُهُ فَيَغْضُهُ فَيَرْدُدُهُ
 ظُلُومَ الشَّرِّ فَمَا أَحْرَزْتُ أَنِيَابَهُ وَبَدُّ

«Zu San'a (183) gününde sana, doğruluğu aşikâr olan bir emirle emr ettim.

Allah'dan sakınmayı ve iyilik etmeyi sana emir ettim, sen ise tehdid ediyorsun.

Akıldan çıktın. Eşekcik gibi bağlandığı kazık onu aldattı.

Benden bir ata bindi. Üzerinde onun arslanı vardı.

Sert yerin suyunu koruyan derin su kuyusu gibi üzerimde derin bol zırhın olmasıdır.

Süngü demiri eğilmiş kırıkları uçmuş olarak geri dönen süngü,

Şayet bana rastlasaydın elbette üstünde tüyleri yükselen bir arslanla karşılaşmış olacaktın.

İki omuzu arası yüksek, ayak parmakları kalın bir arslana rastlarsın.

Eğer şecaatta emsal ise emsala iftihar eder onu doğrultur ve onu pazusunun altına yere yıkmak için girer.

Onu yakalar, onu kaldırır, onu indirir ve onu katleder.

Onun dimağına isabet eder, onu kırar, onu yer ve onu yutar.

Onun dişleri ve eli yakaladığı şeyde ipleri çok zalimânedir.»

İbn-i Hişâm dedi : Ebû Ubeyde şu beyitleri bana haber verdi :

أَمَرْتُكَ يَوْمَ ذِي صَنَاءَ . أَمْرًا مَيَّارًا
أَمَرْتُكَ بِاتِّمَاءِ الْقَتَائِبِ وَتَنْقِيهِ
فَكَتُّ كَذَى الْحُمَيْرِ غَرَّةً مَيَّارًا وَنَهْ

«Zü San'a gününde, sana doğruluğu ayan beyan olan bir meseleyi emrettim.

Sana Allah'dan sakınmayı emrettim sen ise ona geliyor ve onu tehdid ediyorsun.

Böylece eşek sahibi gibi oldun ki bağladığı kazık onu aldattır. »

Fakat diğer beyitleri bilemedi.

Onun dinden dönmesi ve bu husustaki şîri

Amr b. Mad-i Yekrüb Beni Zübeyd'den olan kavmi içinde kaldı. Onların üzerinde Ferme b. Müseyk vardı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince Amr b. Ma'd-i Yekrüb irtidad edip şöyle dedi :

وَجَدْنَا مُلْكَ قُرُوقٍ شَرَّ مُلْكٍ حَارًّا سَاكِنًا مُنْعَدًّا - رُهُ يَنْفَرِ
وَكُنْتُ إِذَا رَأَيْتَ أَبَا مُحَمَّدٍ تَرَى الْحَوْلَاءَ مِنْ خَبَثٍ وَغَدَرٍ

«Fervenin mülkünü mülkün en şerlisi bulduk, bir ççek gibi ki, onun burnunun delikleri döl yatağını koklar.

Sen Ebû Umeyr'i gördüğün zaman, çocuk doğarken beraberince dışarı çıkan kırmızı ve yeşil çizgiler ve damarlar bulunan suyu yeşil olan pis bir deri görmüş olursun.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : « يَنْفَرِ »

sözü Ebû Ubeyde'den menkuldür.

EŞ'AS B. KAYS'IN KİNDE ZİYARETCİLERİ İLE GELİŞİ

Onların gelişleri ve müslüman oluşları

İbn-i İshak şöyle dedi :

Eş'as b. Kays Kinde ziyaretçileri içinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Bana Zühri b. Şihâb haber verdi ki : o, Kinde'den seksen atlı kişi ile birlikte Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Mescidinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdiler. Başlarının üstündeki saçlarını iki omuzlarına doğru taramışlar ve sürmelenmişler, üzerlerinde ipekten pervazlamış yemen kumaşından pardisöleri vardı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdikleri zaman şöyle dedi :

— Siz müslüman olmadınız mı?

Dediler ki :

— Evet olduk.

Boyunlarınızda bulunan bu ipek nedir? diye sorunca, onlar elbiselerinden o ipeği alıp attılar.

Ziyaretçilerin, Âkilül-Mî'râr'a intisap edilmeleri

Sonra Eşas b. Kays ona şöyle dedi :

— Ya Resulallah : Biz Âkil-il-Mürar oğullarıyız. Sen dahi Âkilül-Mürar'ın oğlusun.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gülümsemi ve şöyle dedi :

— Abbâs b. Abdulmuttalib'i ve Rabia b. Hâris'i kast ediyorlar. Abbâs ve Rabia tâcir idiler. Arabların bazıları ile arkadaş oldukları zaman kimden oldukları sorulunca derlerdi ki :

— Biz Benü Akilü'l-Mürâr'ız. Onlarla şerefleniyorlardı. Çünkü Akilü'l-Mürâr'ın sülalesi olan Kinde kabilesi melikler idiler. Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara şöyle dedi :

— Hayır bilakis biz Benü Nadr b. Kinâne'yiz. Anamızın nesebine tâbi olmayız, babamızdan nesebimizi nefy etmeyiz.

Bunun üzerine Eş'as b. Kays şöyle dedi :

— Ey Kinde topluluğu, işlerinizi bitirdiniz mi? Vallahi hiçbir adamı işitmem ki böyle babasından ayrı kendisini nisbet etsin de ona seksen değnek vurmayayım.

Eşas'ın Âkilü'l-Mürâr'a nisbet edilmesi

İbn-i Hişam dedi :

Eş'as b. Kays ana tarafından Âkilü'l-Mürâr'a intisap eder. Âkilü'l-Mürâr : Hâris b. Amr b. Hucr b. Amr b. Muâviye b. Hâris b. Muâviye b. Sevr b. Mürette' b. Muâviye b. Kindi'dir. Kinde diye de söylenir. Ancak Âkilü'l-Mürâr, diye isimlenmesi şundan dolaydır : Amr b. Hebûle el-Gassani onların üzerine saldırdı. Hâris dışarda idi. Amr mallarını ganimet aldı ve kadınlarını esir etti. Hâris b. Amr'ın karısı Ümm-ü Ünâs bint-i Avf b. Muhalllem eş-Şeybânî de esir edilenlerin içinde idi. Ümm-ü Ünâs gidişinde Amr'a şöyle dedi :

— Sanki ben dudakları sarkıtılmış siyah, mürâr yiyen bir binek devesinin dudakları gibi olan birinin yanındayım.

Bu sözleriyle Hâris'i kasd ediyordu. Böylece mürâr yiyen mânasında Âkilü'l-Mürâr diye isimlendi. (Mürâr acı bir bitkidir.) Sonra Hâris geldi. Beni Bekr b. Vâil ile Amr'ın peşine düştü, ona kavuştu, onu katletti, hanımını ve ele geçirdikleri mallarını kurtardı.

Hâris b. Hillize el-Yeşkûri, Amr b. Münzir'e — ki bu Amr b. Hind el-Lahmî'dir — şöyle dedi :

وَأَقْدَمَكَ رُبَّ عَسَانٍ بِالنُّزْرِ كَرَاهًا إِذْ لَا تُكَالُ الدَّمَاءُ

«Ğassan'ın sahibi olarak Münzir mukabilinde seni istemeyerek kısas ettik. Çünkü kanlar ölçekle ölçülmez.»

Çünkü Münzir Hâris el-Arec el-Ğassanî'nin babasını katletmişti. Bu beyt onun bir kasidesindedir. Bu haber zikr ettiğimizden daha uzundur. Ancak onu uzunca anlatmaktan, söz ettiğim ihtisar beni men etti.

Bir rivâyette ise Bilâkis Âkilü'l-Mürâr : Hucr b. Amr b. Muâviye'dir. O bu olayın sahibidir. Ancak Âkilü'l-Mürâr ile isimlenmesi şunun içindir : O ve onun arkadaşları işte o gazvede mürâr denilen bir bitkiyi yediler.

SURED B. ABDULLAH EL-EZDÎ'NİN GELİŞİ

Onun müslüman oluşu

İbn-i İshak dedi :

Sured b. Abdullah el-Ezdi, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi, müslüman oldu ve İslâmiyeti güzel yaşadı. Ezd heyeti içinde idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu kavmin-den müslüman olanların üzerine emir tâyin etti. Onlar onu, müslüman olan kimselerle birlikte, Yemen taraflarından ona yakın yerdeki müşriklerle cihad etmesi için emir kıldılar.

Cüreş halkı ile savaşı

Sured b. Abdullah Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emriyle gitmek üzere yola çıktı. Nihayet Cüreş'e indi. Orası o zaman kilitlenmiş bir şehir idi. Orada Yemen kabilelerinden birtakım kabileler vardı. Has'am kabilesi onlara sığınmıştı. Müslümanların, kendilerine doğru yürümelerini işittikleri zaman Cüreş'e girmişlerdi. Müslümanlar onları bir aya yakın bir zaman orada muhasara ettiler. On-

lar da kendilerini müslümanlardan korudular. Sonra geri gelmek üzere ayrıldılar. Nihâyet onların Şekr denilen bir dağlarına vardıkları zaman Cüreş halkı, onlardan ancak yenilerek geri döndüklerini zan ettiler ve peşlerine düştüler. Nihâyet onlara kavuştukları zaman müslümanlar onların üzerlerine hücum ettiler ve onları şiddetli bir şekilde katl ettiler.

Resûlullah'ın Cüreş heyetine kavimlerinin başına gelenleri haber vermesi

Cüreş halkı kendilerinden iki adamı Medine'ye Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e göndermişlerdi. Gezip dolaşıp bakıyorlardı. Bir ara ikinci namazından sonra akşama doğru Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katında bulundukları bir sırada Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Şekr Allah'ın beldelerinin hangisidir?

Bunun üzerine o iki Cüreşli, kalktılar ve dediler ki :

— Yâ Resûlallah, bizim beldelerimizde bir dağ vardır, ona Keşr denilir. Cüreş halkı da onu işte böyle isimlendirirler.

O da şöyle dedi :

— O Keşr değildir, fakat o Şekr'dir.

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah, ne var orda?

Dedi ki :

— Allah'ın develeri şimdi onun yanında elbette boğazlanmaktadırlar.

Bunun üzerine o iki adam Ebü Bekr veya Osman'ın yanında oturdular.

O da onlara şöyle dedi :

— Yazık size! Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şimdi size sizin kavminizin katl edildiklerini haber veriyor. O halde kalkınız, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidiniz ve ondan sizin kavminizden bu katli kaldırması için Allah'a dua etmesini isteyiniz.

Onlar da kalkıp onun yanına gittiler ve bunu ona sordular. Bunun üzerine o şöyle dedi :

— Ey Allah'ım bunu onlardan kaldır.

Onlar da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından kavimlerine dönmek üzere yola çıktılar. Böylece kavimlerini Sured b. Abdullah'ın onlara vurduğu günde isabet aldıklarını gördüler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söylediği aynı günde ve aynı saatte, onların başına o savaşın geldiğini anladılar.

Cüreş halkının müslüman olması

Cüreş'in heyeti çıktılar, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler ve müslüman oldular. O da onlar için köylelerinin etrafında onların malı olarak bilinen dağların üzerinde atlar, develer ve çift sürme öküzleri için meralar verdi. Kim orayı otlatırsa onun için bir yasak yoktu. İşte bu gazvede Ezd'den bir adam aşğıdaki şiiri söyledi: Has'am kabilesi Cähiliye'de Ezd kabilesinden istediğine nâil olmuşlular. Onlara haram ayda tecâvüz etmişlerdi:

يَا غَزْوَةً مَا غَزَوْنَا غَيْرَ خَائِبِينَ فِيهَا الْبَغَالُ وَفِيهَا الْخَيْلُ وَالْحُمُرُ
حَقٌّ أَنَّنَا نَحْمِيهِمْ فِي مَصَانِبِهِمَا وَجَمْعُ خَنَمٍ قَدْ شَاعَتْ لَهَا الْفُزُرُ
إِذَا وَصَفْتَ غَلِيلًا كُنْتُ أَجْمَلَهُ قَمَا أَنَالِي أَدَاؤُوا بَعْدُ أَمْ كَفَرُوا

«Kendisinde katırların bulunduğu ve kendisinde atların ve eşeklerin bulunduğu bir gazve gibi ziyana uğramamış bir gazve yapmadık. Nihâyet Humeyr kabilesine köylerine kalelerine geldik, Hasam'ın topluluğu kendileri için korkutucular olduğu halde dağılmıştı. Taşımış olduğum içimin harâretini bıraktığım zaman, aldırış etmem, ister bundan sonra âine inkiyâd etsinler, ister inkâr etsinler.»

HİMYER MELİKLERİNİN ELÇİLERİ, ONLARIN MEKTUPLARI İLE GELİŞİ

Himyer meliklerinin elçilerinin gelişİ

Himyer meliklerinin mektubu ve müslüman olmalarının haberi, e lçiler ile Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Tebük'den döndüğü sırada geldi. Bu melikler: Hâris b. Abd-i Külâl, Nuaym b. Abd-i Külâl ve Numan'dır. Bunlar Zû Ruayn, Meâfir ve Hemdân'ın küçük

melikleridir. Zür'atü Zü Yezen Mâlik b. Mürre er-Rehâvî'yi müslüman olduklarını şirk'i bıraktıklarını haber vermek üzere Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdi.

Resulüllah'ın onlara mektubu

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara şu mektubu gönderdi :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim Allah'ın ismiyle: Allah Resülü Peygamber Muhammed'den, Hâris b. Abd-i Külâl ve Nuaym b. Abd-i Külâl ve Nûmân'a: Zü Ruayn, Meâfir ve Hemdân'ın yardımcı meliklerine. Amma bade zâliküm: Ben, Ondan başka ibâdete layık olmayan Allah'a hamd ederim. Amma bad: Rûm arzından dönüşümüzde sizin elçiniz bizim yanımıza geldi. Medine'de karşılaştık, onunla gönderdiğiniz mektubu iletti ve sizde olan şeyleri haber verdi ve bize islam olduğunuzu ve müşrikleri katletmenizi haber verdi. Eğer islah olur, Allah ve Resûlüne itaat ederseniz, namazı kılar, zekâtı verirsiniz ve ganimetlerden Allah'ın humusunu (beştebir hakkını) ve resûlün sehimini ve onun kendisi için seçtiğini verirsiniz, Allah sizi hidayetiyle hidayet etmiş demektir. Müminlerin üzerine akardan (yani araziden) verilen sadakadan farz olan, akar sularının ve yağmur sularının suladığından ondabirdir. Kova ile sulananın üzerine ise onda birin yarısıdır (yani yirmide birdir). Kırk deveye üç yaşına girmiş dişi deve yavrusu lazım gelir. Develerden otuz tanesinde iki yaşına girmiş erkek deve yavrusudur. Her beş deveye bir koyun lazım gelir. Her on deveye iki koyun lazım gelir. Her kırk sığırda üç yaşına girmiş bir sığır lazım gelir. Her otuz sığır da iki yaşına girmiş bir erkek buzağı lazım gelir. Her kırk davardan bir davar lazım gelir. Bu hayvanların sadece saim olanından (yani senenin altı ayından çoğunda dışarda otlayanlarından) lazım gelir. Onlar Allah'ın farizalarıdır ki Allah zekat olarak müminlerin üzerine farz kılmıştır. Kim ziya-

de ederse bu onun için hyırlıdır. Kim bunu eda ederse ve müslüman olduğunu isbat eder, müşriklere karşı müminlere yardım ederse o müminlerdendir, onlara olan ona da vardır. Onun için Allah'ın Resûlünün ahd ve andlaşması vardır. Yahûdî veya nasrânilerden kim müslüman olursa o müminlerdendir, onlara olan ona da vardır. Onlara lazım gelen ona da lazım gelir. Kim yahûdilîği üzere veya nasranilîği üzere olursa o dininden zorla çevrilmez. Onun üzerine cizye lazım gelir. Erkek olsun, kadın olsun hür olsun köle olsun bülûğ çağına gelmiş her kimse üzerine meâfir (185) kıymetinden tam bir dinâr veya elbise yönünden onun karşılığı lazım gelir. Kim bunları Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e eda ederse, onun için Allah'ın ahdi ve Resûlünün ahdi vardır. Kim vermezse o Allah ve Resûlünün düşmanıdır. Amma bad : Muhammed Resûlullah (S.A.V.), Zur'ate Zi Yezen'e haber gönderiyor : Ki benim elçilerim size geldikleri zaman onlara iyi davranmanızı tavsiye ederim : Bunlar Muâz b. Cebel, Abdullah b. Zeyd, Mâlik b. Ubâde, Ukbe b. Nemir, Mâlik b. Mürre ve onların arkadaşlarıdır. Ve sizin yanınızdaki sadakayı ve şehirlerinizden aldığınız cizyeyi elçilerime veriniz. Onların emiri Muâz b. Cebel'dir. Başka değil ancak râzı olarak geri dönsün. Amma bad : Muhammed şehâdet eder ki Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mâbûd yoktur ve o, onun kuludur ve resûlüdür.

Mâlik b. Mürre er-Rehâvî bana haber vermiştir ki sen Himyerin ilk müslümanı olmuşsun ve müşrikleri katletmişsin. Hayır ile müjdele. Himyere hayırlı davranmanı sana emr ediyorum, hiyânet etmeyiniz, bîr biribinizi yardımsız bırakmayınız. Allah Resûlü sizin zengininizin ve fakirinizin velisidir. Sadaka = zekat ne Muhammed'e ne de onun ehl-i Beytine helâl olmaz. O ancak bir zekât olup müslümanların fakirlerine ve yolcuya verilir. Mâlik haberi bize ulaştırmıştır ve sırrı gizlemiştir. Ona hayır ile davranmanı size tavsiye ederim. Ben ehlimin sâlihlerinden, dindarlarından ve ilim sahiblerinden olan kimseleri size göstermişimdir. Sana onlara hayır ile davranmanı tavsiye ederim. Çünkü onlar, güzide insanlardır. Allah'ın selâmı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

(185) Meâfir : Yemen elbiselerinden bir çeşit elbisedir.

YEMEN'E GÖNDERDİĞİ ZAMAN RESÜLULLAH'IN MUÂZ'A VASIYYETİ

**Resûl'ün Muâz'ı Yemen'e göndermesi ve orada
yapmasını istediği şeyleri ona emretmesi**

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki, ona şu haber verilmiş :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Muâz'ı gönderdiği zaman, ona vasiyyet etti ve ona ahidde bulundu. Sonra ona şöyle dedi :

Kolay kıl güçleştirme. Sevindir, nefret ettirme. Sen yakında Ehl-i Kitab'dan bir kavmin yanına gideceksin. Cennetin anahtarı nedir, diye sana soracaklardır. O zaman sen şöyle de :

— Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mabûdun olmadığına, yalnızca onun olduğuna, onun hiçbir ortağının bulunmadığına şehadet etmektir. Dedi ki :

Bunun üzerine Muâz çıktı ve Yemen'e geldiği zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emr ettiği şeyi yerine getirdi. Yemen halkından bir kadın ona geldi ve şöyle dedi :

— Ey Resulullah'ın sehâbesi, karının üzerinde kocasının hakkı nedir?

Dedi ki :

— Yazık sana! Kadın kocasının hakkını ödeyemez. Onun hakkını eda etmeye çalış, gücün yettiği kadar gayret göster.

Kadın şöyle dedi :

— Vallahi eğer sen Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sehâbesi isen muhakkak sen elbette kocanın karısı üzerindeki hakkını bilirsin.

Dedi ki :

— Yazık sana! Şayet ona geri dönsen ve onun burnu irin ve kan akıtır olarak onu bulsan ve onu giderinceye kadar emsen onun hakkını ödeyemezsin.

FERVE B. AMR EL-CÜZÂMÎ'NİN MÜSLÜMAN OLMASI

İbn-i İshak dedi :

Ferve b. Amr b. Nâfire el-Cüzâmî, en-Nüfâsî, Resulullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem'e müslüman olduğuna dair bir elçi gönderdi. Ve ona beyaz dişi bir katır hediye etti. Ferve, Bizans'a yakın Araplar üzerine Bizans'ın amili (valisi) idi. Onun oturmakta olduğu yer Muân ve Şam topraklarından oranın etrafı idi.

**Bizans'ın onu hapsedmesi ve onun haps edilişi
hakkındaki şiiri**

Onun islam olduğuna dair haberi, Bizans'a vardığı zaman, onu aradılar, ve yakaladılar ve onu kendileri yanında hapsedtiler.

O da bu hapsedilişi hakkında şöyle dedi :

طَرَقَتْ سُلَيْبِي مَوْهِنًا أَحْمَايَ وَالرُّومُ بَيْنَ أَلْبَابِ وَالْفَرِيقَانِ
مَدَّ الْحِيَالَ وَسَاءَ مَا قَدَرَأَى وَهَمْتُ أَنْ أُغْنِيَ وَقَدْ أَتَكَبَّيْ
لَا تَكْثُرِينَ الْفَيْنَ بَدَى إِمْدَا سَلَى وَلَا تَدْرِي لِلْإِثْنَانِ
وَلَقَدْ عَلِمْتُ أَمَا كَبِيشَةُ أَتَى وَمَسَّطَ الْأَعْرَةَ لَا يَحْصِي لِسَانِي
فَلَقِنُ هَلَكْتُ لَتَقْدِرُنَ أَحَاكُمُ وَلَقِنُ بَقِيْتُ لَتَقْرِفُنَ مَكَابِي
وَلَقَدْ جَمَعْتُ أَحَدًا مَاتَعَ الْفَتَى مِنْ جَوَادَةٍ وَشَجَاعَةٍ وَبَيَانِ
فَمَا أَجَمْتُ الرُّومَ إِصْلِيهِ عَلَى مَا دَهُمُ، يُقَالُ لَهُ عَمْرَأُ^(٥) يَفْلِسْطِينُ، قَالَ
أَلَا هَلْ أَتَى سَلَى بَانَ حَلِيلَهَا عَلَى مَاءِ عَمْرَأَتُوقِ إِحْدَى الرَّاوَحِلِ
عَلَى نَاقَةٍ لَمْ يَضْرِبْ أَفْعَلُ أَتَمَّا مُسْتَذَبَةً أَطْرَافُنَا بِالْمَلَأَجِلِ

«Ey Selmâciğim gecenin bir saatinden sonra arkadaşlarım kapımı çaldılar. Rum, kapı ile kapı önündeki hayvanların yalakları arasında idi.

Hayal durdu ve görmüş olduğu şey onun hoşuna gitmedi. İstedin ki hafifce bir uyuyayım, halbuki beni ağlatmıştı.

Ey Selmâ, artık benden sonra ismüd denilen sürmeyi göze çalma.

Yakınlıkta bulunmak için kimseye yaklaşma.

Ey Ebû Kübeyşe bilmektesin ki ben izzetlilerin arasındayım lisanım kesilmez.

Eğer ben helâk olursam and olsun siz bir kardeşinizi kaybedersiniz.

Eğer kalırsam elbette benim yerimi bilirsiniz.

Cömertlik, şecaat ve beyan gibi bir gencin cem ettiği şeylerin en büyüğünü cem etmişimdir.»

Bizanslılar, Filistin'de Afrâ denilen bir suyun yanında onu asmak için azmettikleri zaman o şöyle dedi :

«Acaba Selmâ, kocasının Afra suyunun üzerinde astıkları ağaçlardan birinin üstünde bulunduğunu gelip görecek mi?

Bir dişi devenin üzerinde ki, o devenin anasına hiçbir erkek deve çekilmedi. O ağaç ki dalları oraklarla kırılmıştır.»

Onun katledilişi

Zühri b. Şihâb iddia eder ki :

Onlar onu katletmek için gönderdikleri zaman o şöyle dedi :

بَلِّغْ سَرَاةَ السُّلَيْمِ يَا نَبِيَّ سَلَّمَ رَبِّي اعْظُمِي وَمَقَامِي

«Müslümanların eşrafına bildir ki, ben kemiklerim ve makamımla Rabbi'ne teslim olmuşumdur.»

Sonra onun boynunu vurdular ve onu işte o suyun üzerine astılar. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

BENÎ HÂRİS B. KÂB'IN, HÂLİD B. VELİD'İN ELİ İLE

MÜSLÜMAN OLMALARI

(Halid onlara yürüdüğü zaman)

Hâlid'in onları islama çağrısı ve onların müslüman olması

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i, Rebiül-âhir veya Cumâdî'l-üla ayında onuncu senede Beni Hâris b.

Kâb'e, Necran'a (186) gönderdi. Onlarla savaşmadan önce üç gün onları ıslama davet etmesini emr etti. Şöyle ki:

Eğer onlar daveti kabul ederlerse zekatlarını al. Eğer bunu yapmazlarsa onlarla savaş. Hâlid de çıktı ve onların yanlarına geldi. Her bir yönden onlara giden binekli adamlar gönderdi. Onları, ıslama davet ediyor ve şöyle diyorlardı:

«Ey halk, ıslam olunuz ki selâmet bulasınız.» Bunun üzerine onlar müslüman oldular ve kendisine çağırıldıkları dine girdiler. Hâlid onların arasında kaldı. Onlara ıslâmı, Allah'ın kitabını ve peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sünnetini öğretiyordu. Eğer onlar müslüman olur da savaşmazlarsa Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların içinde kal onlara ıslâmı öğret diye ona emr etmişti.

**Hâlid'in, kalması veya gelmesi hakkında,
görüşünü almak üzere Resûle durumu sorması**

Sonra Hâlid b. Velid, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle yazdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla: Allah'ın Resûlü Peygamber Muhammed'e, Hâlid b. Velid'den. Ey Allah Resûlü, senin üzerine Allah'ın selamı, rahmet ve bereketleri olsun. Ben, kendisinden başka ibâdete hiçbir mabûdun layık olmadığı Allah'a hamd ederim. Amma bad; Ey Allah'ın Resûlü (senin üzerine Allah salat etsin), sen beni, Beni Hâris b. Kâb'e yolladın ve bana emr ettin ki onlara gittiğin zaman üç gün onlarla savaşmayasın. Ve onları ıslama davet edesin, eğer müslüman olurlarsa onların içinde kal ve zekatlarını al. Onlara ıslâmın malumatını ve Allah'ın Kitâbını ve Peygamberinin sünnetini öğret. Eğer müslüman olmazlarsa onlarla savaş. Ben onlara geldim ve onları ıslama üç gün davet ettim. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana emr ettiği gibi. Onlara atlılar gönderdim, onlara şöyle tebliğ ettiler:

«Ey Benî Hâris müslüman olunuz ki, selâmet bulasınız.»

Onlar da müslüman oldular ve savaşmadılar. Ben şimdi onların arasında ikamet ediyorum ve onlara Allah'ın emr ettiği şeyleri emr ediyorum, ve onları, Allah'ın, kendisinden nehy ettiği şeylerden nehy ediyorum. İslamın esaslarını ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sünnetini öğretiyorum.

Halid bu göreve, «Yâ Resûlallah, (Senin üzerine Allah'ın selâmı rahmet ve bereketleri olsun)» sözünü Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yazıncaya kadar devam etti.

Resûl'ün, Hâlid'e gelmesini emreder bir mektûp göndermesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona bir mektup gönderdi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla :

Allah Resûlü Peygamber Muhammed'den, Hâlid b. Velid'e. Senin üzerine selâm olsun. Ben kendisinden başka ibâdet edilmeye layık hiçbir mabûd olmayan Allah'a hamd ederim. Amma bad : Senin mektûbun senin elçinle birlikte bana geldi. Habef veriyorsun ki, «Benî Hâris b. Kâb onlarla savaş yapmadan müslüman olmuşlardır. Onlar kendisine davet ettiğin islamı kabul etmişler, ve Allah'dan başka ibâdete lâayık hiçbir mabûdun olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet getiriyorlar ve Allah hidâyetiyle onları hidâyet etmiştir.» O halde onları müjdele ve onları korkut, sen gel ve seninle birlikte onların elçileri de gelsinler. Senin üzerine Allah'ın selamı rahmet ve bereketleri olsun.

Onların elçileriyle birlikte Hâlid'in Resûlullah'a gelişi

Bunun üzerine Hâlid, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Onunla birlikte Benî Hâris b. Kâb'ın elçileri de geldiler. Onlar içinde Kays b. Husayn Zül-Ğussa (187), Yezid b. Abdü'l-Medân, Ye-

(187) Ğussa ile isimlendi. Çünkü o konuştuğu zaman ğussalar (kederler) geliyordu.

zid b. Mühaccel, Abdullah b. Kurad ez-Ziyâdi, Şeddâd b. Abdullah el-Kenânî ve Amr b. Abdullah ed-Dabâbî vardı.

Onların heyetlerinin Resulüllah'ın yanında yaptıkları

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldikleri ve onları gördüğü zaman şöyle dedi :

— Kimlerdir bu cemaat. Sanki onlar Hind adamlarına benziyorlar.

Denildi ki :

— Yâ Resûlallah, onlar Beni Hâris b. Kâb'in adamlarıdır.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında durdukları zaman ona selam verdiler ve şöyle dediler :

— Şahâdet ederiz ki, sen muhakkak Allah Resûlüsün, ve şehâdet ederiz ki, Allah'dan başka ibadete layık hiçbir mabûd yoktur.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Ve ben dahi şehâdet ederim ki, Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir ilah yoktur ve ben Allah'ın resûlüyüm.

Sonra Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Men edildikleri zaman ilerleyenler sizler mi idiniz?

Onlar ise sükût ettiler ve onlardan hiçbirisi cevap vermedi. Sonra o sözü ikinci kere tekrar etti ve yine onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra üçüncü kere tekrar etti ve onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra o sözü dördüncü kere îade etti. Bunun üzerine Yezid b. Abdul-Medân şöyle dedi :

— Evet Yâ Resûlallah, men edildikleri zaman öne geçenler bizlerdik.

Bunu dört kere söyledi. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Şayet Hâlid bana sizin müslüman olduğunuzu ve savaşmadığınızı yazmamış olsaydı elbette sizin başlarınızı ayaklarınızın altına atardım.

Bunun üzerine Yezid b. Abdul-Medân şöyle dedi :

— Ama vallahi biz ne sana hamd ederiz ne de Hâlid'e.

Dedi ki :

— O hâlde kime hamd edersiniz?

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah, bizi seninle hidâyete erdiren Allah (Azz ve Celle)'ye hamd ediyoruz.

Dedi ki :

— Doğru söylediniz.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Câhiliyette sizinle savaşılan kimselere ne ile galib oluyordunuz?

Dediler ki :

— Hiçbir kimseye galib olmazdık.

Dedi ki :

— Evet sizinle savaşılanlara galib olurdunuz.

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah bizimle savaşılanlara galib olurduk, şöyle ki; Biz toplanırdık ve dağılmazdık ve hiç bir kimseye zulmetmekle başlamazdık. ▲

Dedi ki :

— Doğru söylediniz.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Hâris b. Kâb'ın üzerine Kays b. Husayn'ı emir kıldı.

Beni Hâris'in elçiler heyeti kavimlerine Şevval'in kalan kısmında veya Zil-kâde'nin başında döndüler ve kavimlerine dönmelerinden sonra ancak dört ay kaldılar ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat etti. Allah ona rahmet etsin onu mübârek kılsın, ondan râzı olsun ve ona inam ve ihsan etsin.

Resulûllah'ın Amr b. Hazm'i ahdiyle onlara göndermesi

Onların elçiler heyeti geri döndükten sonra, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara Amr b. Hazm'ı gönderdi ki onlara dini bilgiler öğretsin ve onlara sünneti ve islamın esaslarını öğretsin ve onlardan sadakalarını alsın. Ona bir mektup yazdı ki o mektupta onun taahhüdüyle geldiğini ve şu emirleri yazdı :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla: Bu, Allah'dan ve Resûlünden bir sözleşmedir. Ey iman eden kimseler akidleri yerine getiriniz! Bu, Muhammed Resulullah'dan; Amr b. Hazm'e, onun Yemen'e gönderdiği zaman, bir ahiddir = sözleşmedir. Ona bütün işlerinde Allah'tan sakınmasını emr etti. Çünkü Allah ittika eden sakınan ve ihsan edenlerle beraberdir. Ve ona hakkiyle amel etmesini Allah'ın ona emr ettiği gibi emr etti. Ve insanları hayır ile müjdelemesini ve onlara onunla emretmesini ve insanlara Kur'an'ı öğretmesini ve onda onları fakihleştirmesini ve insanları sakındırmasını ve hiçbir insanın Kur'an'a başkaca dokunmayıp ancak temiz olduğu halde dokunabileceğini ve insanlara kendileri için olanı ve kendi aleyhlerine olan şeyleri haber vermesini ve insanlara hakta yumuşak davranmasını ve zulum ettiklerinde onların üzerine şiddetli davranmasını emr etti. Çünkü Allah zulmü sevmez ve ondan nehy eder ve şöyle buyurur :

«الْأَمَةُ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ»

-Bilmiş olunsun ki, Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir.- İnsanları cennet ile ve onun ameliyle müjdelemesini ve cehennem ile ve onun ameliyle korkutmasını, insanların dinde anlama ve kavramaya geçinceye kadar, onları alıştırmasını ve insanlara haccın esaslarını, onun sünnetini ve farızasını ve Allah'ın emrettiği şeyleri, büyük haccı — ki bu büyük haccdır — ve küçük haccı — ki bu umredir — öğretmesini emr etti. İnsanları küçük tek bir elbise içinde namaz kılmaktan nehy etmesini emr etti; ancak iki ucu omuzuna katlanacak şekilde bir elbise ile olması müstesnadır. İnsanları ayıp yerlerinin göğe dikilecek şekilde bir tek elbise içinde oturup dizlerini yukarı dikmesinden nehyetmesini ve başının tüylerini ensesinde toplamasını nehy etmesini ve insanlar arasında harp olduğu zaman kabilelere ve aşiretlere çağırmaktan nehy etmesini emr etti. Allah'a ortak koşmadan onların dualarının Allah (Azze ve Celle)'ye, olmasını emr etti. Kim Allah'tan dua etmezse ve kabilelerden ve aşiretlerden istese; onların dualarının yalnızca Allah'a olmasına kadar, boyunlarının kesilmesini emr etti. İnsanlara abdestlerini alırken tam almalarını ve yüzlerini tam yıkamalarını ve ellerini dirseklerine kadar, ayaklarını da topuklarına kadar yıkamalarını, başlarını meshetmelerini emr etti. Nitekim Allah onlara böyle emr eder.

Namazı vaktinde kılmalarını, rükû, sücûd ve huşularını tam yapmalarını, sabah namazını gecenin son karanlığının akabinde kılmayı, öğle namazını güneş meylettiği zaman gündüzün ortasında, sıcağın en şiddetli olduğu zamanda kılmayı, ikindi namazını güneş yerde geri dönerken, akşam namazını gece gelirken kılıp, gökte yıldızların belirmesine kadar onu tehir etmemeyi, yatsı namazını gecenin evvelinde kılmayı, cuma için nida edildiği zaman cumaya say etmeyi emr etti. Cuma'ya gitmeden önce yıkanmayı emr etti.

Ganimetlerden Allah'ın beşte bir payını almasını ve müminlerin üzerine akardan (yani araziden) sadakada farz kılınan şeyi almasını emr etti. Bu, akar suyun ve yağmur suyunun suladığı yerden on-dabir, kova ile sulanan yerden çıkana onda birin yarısı (yani yirmide bir) ve her on deve de iki koyun, her yirmi deve de dört koyun ve her kırk sığırda bir sığır ve her otuz sığırda iki yaşına girmiş erkek veya dişi bir buzağı ve her kırk davardan bir davar lâzım gelir. Bu hayvanların sadakası lâzım gelmesi için sâime olmaları (yani senenin altı ayından fazlasını dışarda otlamaları) şart kılınır. Bunlar Allah'ın müminler üzerine farz kıldığı farızasıdır. Kim bir hayır ziyâde ederse o onun için daha hayırlıdır. Yahudi veya nasraniden bir kimse kendinden hâlis bir islamiyetle müslüman olsa ve islam dini ile dinlense o, müminlerdendir. Onlara olan ona da vardır. Onların üzerinde olan bir şey onun da üzerinedir. Kim nasraniliyeti veya yahüdiliği üzere olursa o kimse nasranilikten ve yahüdilikten döndürülmez ve erkek olsun kadın olsun, hür olsun köle olsun her bülûğ çağına ermiş kimsenin üzerine tam bir dinar (dirhemlerle ölçüldüğünde) veya elbiselerce onun karşılığı lazım gelir.

Kim bunları eda ederse onun için Allah'ın zimmeti ve resûlünün zimmeti (yani onların ahidleri vardır.) Kim bunları vermezse o, Allah'ın ve resûlünün ve müminlerin hepsinin düşmanıdır. Salavâtullahi Alâ Muhammed, vesselamü aleyhi ve rahmetullahi ve berekâtüh.

RİFÂE B. ZEYD EL-CÜZÂMÎ'NİN GELİŞİ

Onun müslüman olması ve Resûlullah'ın mektubunu
kavmine göstermesi

Hayber'den önce Hudeybiye musâlahasında Rifâe b. Zeyd el-Cüzâmi, ed-Dubeybi, Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bir hizmetçi köle hediye etti ve müslüman oldu. Ve islamiyeti güzel yaşadı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona kavmine götürmek üzere bir mektup verdi.

Mektubunda şöyle demişti :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

•Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla : Bu mektup, Resulüllah Muhammed'den, Rifâe b. Zeyd'e. Ben onu bütün kavmine ve onlara dahil olan kimselere, onları Allah'a ve resûlüne davet etmek üzere gönderdim. Onlardan kim gelirse Allah'ın ve resûlünün hizbindedir. Kim geri dönerse onun için iki ay eman vardır.

Rifâe kavmine geldiği zaman icâbet ettiler ve müslüman oldular. Sonra, Reclâ harresine doğru yürüdüler ve oraya indiler.

HEMDÂN'IN ELÇİLER HEYETİNİN GELİŞİ

Onların isimleri ve İbn-i Namat'ın, Resûlün önünde konuşması

İbn-i Hişâm dedi :

Hemdân'ın elçiler heyeti, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Bana kendisine itimad ettiğim bir kimse Amr b. Abdullah b. Üzeyne el-Abdi'den naklen, o da babam İshak es-Sübey'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Hemdân'm ziyaretçi heyeti Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Mâlik b. Namat ve Ebû Sevr onların içinde idi. Bu, Zû-Mi'sâr'dır. Mâlik b. Eyfe, Dımâm b. Mâlik el-Selmâni, Âmir b. Mâlik el-Harifi de onların içinde idi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Tebük'dan dönüşü sırasında karşılaştılar. Onların üzerlerinde Yemen kumaşlarından yapılmış çizgili elbiseler ve Aden sarıkları vardı. Mehriyye (188) ve Erhebiyye (189) hevdeçli bineklere binmiştiler.

(188) Mehriyye : Necib üstün vasıflı develerdir. Mehre'ye nisbet edilirler. Mehre, Yemen'de bir kabiledir.

(189) Erhebiyye : Erheb'e nisbet edilen develerdir. Onlar Hemdân'dan

Mâlik b. Namat ve diğer bir adam kavmi ile karşılıklı urcûze söylüyorlardı. O şöyle diyordu :

هَذَا خَيْرُ سَوْقٍ وَأَقْيَالٍ لَيْسَ لَهَا فِي الْمَالَيْنِ أَمْتَالٍ
مَحَلُّهَا الْمَضْبُ وَمِنْهَا الْأَبْطَالُ لَهَا إِطَابَاتٌ بِهَا وَآكَالُ

«Hemdân hayırlı yönetilenler ve yöneticilerdir, onlar için alemler içinde emsâl yoktur.

Onların mahalli yüksek yerlerdir. Şecaatlı bahadır kişiler onlardandır, onlar için iyi güzel mallar vardır ve oralarda meliklerin aldıkları vazifeler vardır.»

Kavmi şöyle cevap veriyordu :

إِلَيْكَ حَاوِزَنَ سَوَادَ الرَّبِيفِ فِي هَبَاتِ الْعُصْفِ وَالْخَرْبِ
* مَخَطَّاتٍ بِمِجَالِ اللَّيْفِ (A) *

«Sana yazın ve baharın tozları içinde nehirlere ve derin bol sulara yakın arazilerin ağacı ve hurma ağaçları çok olan köylerini, listen yapılmış yollarıyla armağan edilmiş develeri sana terkettiler.»

Resûlullah'ın önünde Mâlik b. Namat kalktı ve şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah, Hemdân'dan her bir şehir ve kırsal yerlerinden kavmin hayırlıları, süratli genç develerin üzerinde islama bağlı olarak sana geldiler. Hiçbir kınayanın kınaması onları Allah'ın yolunda geri tutmaz. Bunlar Hârif (*) Yâm ve Şâkir şehirlerinden deve at sahibleridirler. Resûl'ün davetine icâbet etmişler, ilahlara tapmaktan ve kendileri için kurbanlar kesilen taşlardan ayrılıp uzaklaşmışlar. Dağ durdukça ve geyik yavrusu da Sale denilen mevzide koştukça ahidleri bozulmaz.

bir kabiledir. Veya döl alınan erkek deve veya iyi vasıflı develerin nisbet edildiği bir mekândır.

(*) Hârif, Yâm ve Şâkir : Yemen'de kabilelerdir.

Resulüllah'ın yasaklayan mektubu

Resulüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlara bir mektup yazdı. İçinde şu vardı :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla : Bu, Resulüllah Muhammed'den, Hârif'in şehri için ve yüksek yerler halkı ve yuvarlak yığılmış kum halkı için onların ziyaretçi elçiler heyeti Zil-Mışâr Mâlik b. Namat ve kavminden müslüman olan kimselerle birlikte gönderilen bir mektuptur. Şunun üzerine ki namazı kıldıkları ve zekâtı verdikleri müddetce arazinin yüceleri ve alçakları onlarındır. Orların muz meyvelerini yerler ve oraların otlaklarını hayvanlarına otlatırlar. Onlar için bu konuda Allah'ın ahdi ve Resulünün zimmeti vardır. Onların şahidleri Muhâcirler ve Ensardır. Bu hususta Mâlik b. Namat şöyle dedi :

وَنَحْنُ بِأَعْلَى رَحْرَحَانَ وَصَدَدِ	ذَكَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ فِي فَعْمَةِ الدُّجَى
بِرُكْبَانِهَا فِي لَاحِبٍ مُتَمَدِّدِ	وَهُنَّ بَنَاتُ خُوصٍ طَلَاخٍ تَقْبَلِ
تَمَرُ بَنَاتِ مَرَّةٍ الْمَجْفُفِ الْخَفْدِ	عَلَى كُلِّ فِتْلَةٍ الدَّرَاعَيْنِ جَسْرَةٍ
صَوَادِرَ بِالرُّكْبَانِ مِنْ مَضْبِ قَرَدِ	حَلَفْتُ رَبِّ الرَّاغِصَاتِ إِلَى مِنَى
رَسُولُ آتَى مِنْ عِنْدِي الْقَرْنِ مَهْتَدِي	بِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَنَا مَصْدَقُ
أَشَدُّ عَلَى أَعْدَائِهِ مِنْ مُحَمَّدِ	فَمَا حَلَّتْ مِنْ نَاقَةٍ فَوْقَ رَحْلِهِ
وَأَمَضَى بِحَدِّ الشَّرْقِ الْمَهْدِ	وَأَعْطَى إِذَا مَا طَالِبُ الْغُرَفِ جَاءَهُ

«Resulüllah'ı, karanlığın karasında hatırladım. Biz, Rehrehan ve Salded mevkiilerinin üstünde idik.

O kadınlar bizim yanımızda gözleri çukurdur, ayıplıdır, uzunca açık seçik bir yolda kervanlarıyla yürümekte süratlidirler.

Yürümekte kuvvelli olan kolları omuzlarından uzak her bir deve üzerinde bize deve kuşlarının rastlaması gibi rastlıyorlardı.

Yüksek yerlerden kafile ile Mina'ya doğru dönen raksederek giden develerin Rabbi'ne yemin ederim ki.

Allah'ın Resûl'ü bizim içimizde tastik edilmiştir. Bir Resûl ki Arş'ın Sahibi'nin katından gelmiştir, hidâyet edilmiştir. Hiçbir deve bnek eğerinin üstüne, düşmanlarına Muhammed'den daha şiddetli katı olan hiçbir kimseyi yüklenmemiştir. İyilik isteyen kimse onun yanına geldiği zaman, ihsan eder ve Meşref'de yapılmış Hind kılıçlarınının ağızıyla infâz eder.»

İKİ YALANCI: MÜSEYLEMETÜ'L-HANEFİ VE ESVED EL-ANSİ

İbn-i İshak dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in zamanında iki yalancı peygamberlik iddia ettiler. Müseyleme b. Habîb Yemâme'de Beni Hanife'de idi. Esved b. Kâb el-Ansi ise San'a'da idi.

O ikisinin hakkında Resulullah'ın rüyası

İbn-i İshak dedi :

Bana Yezid b. Abdullah b. Kusayt, Atâ b. Yesâr'dan veya kardeşi Süleymân b. Yesâr'dan naklen, o da Ebû Sâid el-Hudri'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

İşittim ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minber üzerinde hutbe okuyor ve o şöyle diyordu :

— Ey insanlar ben kadir gecesinde bir rüya gördüm, sonra onu unuttum. Kollarımda altundan iki bilezik gördüm, onlardan hoşlanmadım. Onlara üfledim onlar uçup gittiler. Onları işte bu iki yalancı kişi ile tevil ettim : Bunlar Yemen sâhibi ve Yemâme sahibidirler.

Resulullah'ın deccallardan haber vermesi

İbn-i İshak dedi : Bana, itham etmediğim bir kişi Ebû Hureyre'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işittim şöyle diyordu :

Otuz deccal çıkmadıkca kıyamet kopmaz. Onların hepsi de peygamberliği iddia ederler.

EMİRLERİN VE AMİLLERİN SADAKALARI = ZEKATLARI ALMAK ÜZERE ÇIKMALRI

Emirler ve amillerin isimleri ve üstlendikleri şeyler

İbn-i İshak dedi :

Resulüllah (Sallallahü leyhi ve Sellem) emirlerini ve amillerini sadakaları almak üzere islamin ayak bastığı bütün beldelere göndermişti. Muhâcir b. Ebi Ümeyye b. Muğire'yi San'a'ya gönderdi. An-sî onun yanına çıktı. O orada idi. Ziyâd b. Lebîd'i Beni Beyaze el-Ensâri'nin kardeşini Hadremuta ve oranın sadakaları üzerine gönderdi. Adiyy b. Hâtîm'i Tay kabilesine ve oranın sadakalarını almaya ve Benî Esed üzerine gönderdi. Mâlik b. Nuveyre'yi (İbn-i Hîşam : Yerbul der.) Beni Hanzala'nın sadakaları üzerine gönderdi. Beni Sa'd'ın zekâtlarını almayı iki adama taksim etti. Ziberkan b. Bedr'i oradan bir bucak üzerine, Kays b. Âsım'ı bir bucak üzerine gönderdi. Alâ b. el-Hadrami'yi ise Bahreyn üzerine gönderdi. Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyhi)'yi Necrân halkına gönderdi ki onların sadakalarını toplasın ve onların cizyesini ona getirsin.

MÜSEYLEME'NİN RESULÜLLAH'A MEKTÜBU VE RESULÜLLAH'IN ONA CEVABI

Müseyleme b. Habib, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle bir mektup yazmıştı :

«Resulullah Müseyleme'den Resulullah Muhammed'e selam olsun. Amma bad. Ben bu işte seninle birlikte ortak oldum yerin yarısı bize, yarısı da Kureyş'e, fakat Kureyş tecavüz eden bir kavimdir.»

İşte bu mektubu ona iki elçisi getirdi.

İbn-i İshak dedi :

Bana Eşce'den ihtiyar bir adam, Seleme b. Nuaym b. Mesud el-Eşcei'den naklen, o da babası Nuaym'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

İşittim Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mektubunu okuduğu zaman o iki elçiye şöyle diyordu :

— Sizler ne dersiniz?

Dediler ki :

— Onun dediği gibi diyoruz.

Ve şöyle dedi : Bak amma vallahi şayet elçiler öldürülmez olmasalardı, elbette boynunuzu vururdum. Sonra Müseyleme'ye şöyle bir mektup yazdı :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla : Resulüllah Muhammed'den çok yalancı Müseylemeye :

Selâm hakka tabi olanlara olsun. Amma bad, Yer Allah'a aiddir, kullarından kimi dilerse onu onlara vâris kılar. Akibet ise muttakilerindir.

Bu olay, Hicri onuncu sene sonunda idi.

VEDA HACCI

Resulüllah'ın hazırlıkları yapması ve Medine üzerine Ebû Dücâne'yi amil kılması

İbn-i İshak dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Zul-kade girdiği zaman, hac için hazırlık yaptı ve hacca hazırlanmaları için millete emir verdi.

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdurrahman b. Kasım, babası Kasım b. Muhammed'den naklen, o, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zil-kade'den kalan beş gece içinde hacca çıktı.

İbn-i Hişam dedi :

Medine üzerine Ebû Dücâne es-Sâidi'yi amil tayin etti. Sibâ b. Udfîle el-Gıfârî olduğu da söylenir.

Resulüllah'ın Âişe'ye hayzı hakkında emr ettiği şey

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdurrahman b. Kasım, babası Kasım b. Muhammed'den, o Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Millet hactan başka hiç bir şeyi konuşmuyorlardı. Nihâyet Serif'e gidildiği zaman, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beraberinde hedy (kurbanlıklar) sevk etmişti. Eşraftan bir grup da böyle yapmışlardı. Rasulüllah millete umre ile ihramdan çıkmalarını emr etti, ve «hedy sevk edenler bundan müstesnadır» dedi. Âişe şöyle dedi :

— İşte o günde hayiz oldum. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yanıma girdiğinde ben ağlıyordum.

O şöyle dedi :

— Yâ Âişe sana ne oldu? Belki de hayiz oldun?

Âişe dedi : Dedim ki :

— Evet, keşke ben sizinle beraber bu sene bu sefere çıkmasaydım.

Resulüllah ise şöyle dedi :

— Böyle söyleme, çünkü sen hacıların eda ettikleri her şeyi eda edersin, ancak sen beyti tavaf etmezsin.

Âişe dedi ki :

— Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye girdi ve beraberinde kurbanlık olmayan herkes ihramdan çıktı ve onun hanımları da umre ile ihramdan çıktılar. Nahir günü olduğu zaman bana birçok sığır etleri getirildi ve evime atıldılar.

— Bu nedir? dedim.

Dediler ki :

— Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanımlarının yerine sığır boğazladı. Nihâyet taş atma, recm gecesi olduğu zaman, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benî kardeşim Abdurrahman b. Ebi Bekr ile birlikte gönderdi. O da bana geçirttiğim Umre'nin yerine Ten'im'den umre yaptırdı.

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdullah b. Ömer'in azadlısı Nâfi, Abdullah b. Ömer'den, o da Hafsa binti Ömer'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanımlarına umre ile ihramdan çıkmalarını emr ettiği zaman, onlar şöyle dediler :

— Ya Resulallah seni bizimle beraber ihramdan çıkmayı men eden nedir?

Dedi ki :

— Ben hedy gönderdim ve tozlanıp bitlenmemesi için ihram esnasında samâ (ağaç sakızı)'dan bir şeyi saçlarıma koydum, o halde hedyimi (kurbanlarımı) boğazlayıncaya kadar ihramdan çıkmam.

ALİ'NİN YEMEN'DEN DÖNÜŞÜNDE HACDA RESULÛLLAH'A KAVUŞMASI

Resulûllh'ın hac işlerinde Ali'ye emr ettiği şeyler

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdullah b. Ebi Necih şöyle haber verdi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali (Radiyallahu anh)'i Necdân'a göndermiş idi. Mekke'de ona kavuştu ve ihrama girdi. Ali Fatıma binti Resulûllah (Radiye Anha)'nın yanına girdi. Onu ihramdan çıkmış ve hazırlanmış buldu. «Ey Rasulûllah'ın kızı, sana ne oldu?» dedi. O Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) umre ile ihramdan çıkmamızı emr etti biz de çıktık, dedi. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldi. Ali, kendi seferi hakkında haber vermeyi bitirdiği zaman, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona on şeyi emretti :

— Git ve beyti tavaf et ve ihramdan çık, arkadaşların gibi.

Dedi ki :

— Ya Resulallah, ben senin tavafın gibi tavaf yaptım.

Sonra Resulûllah ona şöyle dedi :

— Dön, ihramdan çık, senin arkadaşların çıktıkları gibi.

Dedi ki :

— Ya Resulallah ben ihrama girdiğim zaman şöyle dedim :

— Ey Allah'ım ben, peygamberin, kulun ve Resulün Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tehlil getirdiği gibi tehlil ettim.

Dedi ki :

— Seninle birlikte bir hedy (kurban) yok mudur?

Dedi ki :

— Hayır.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu kurbanına ortak etti ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte ihrâmı üzere sebat etti, ta haccı bitirinceye ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ikisinin yerine de hedyi boğazlayınca-ya kadar.

Askerleri, Ali'yi Resulullah'a şikâyet ettiler

Çünkü O, Yemen bezinden olan hüllerini üstlerinden çıkartmıştı.

İbn-i İshâk dedi :

Bana Yahyâ b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Amre, Yezid b. Talha b. Yezid b. Rükâne'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Ali (Radiyallahu anh) Yemen'den Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Mekke'de buluşmak için geldiği zaman Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e acele geldi ve askerinin başına da arkadaşlarından kendisiyle beraber bulunan bir adamı yerine halef tayin etti. Bu adam da her bir adama, Ali (Radiyallahu anh) ile birlikte olan bezden cübbeler giydirdi. Ordusu yaklaştığında onları karşılaamak için Ali dışarı çıktı, bir de baktı ki onların üzerlerinde cübbeler vardır.

— Yazık! Nedir bu? dedi.

Arkadaşı :

— Milleti giydirdim ki, insanların içine geldikleri zaman güzel görünsünler.

Ali dedi ki :

— Yazık! Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) görmeden çıkart.

Bunun üzerine cübbeler çıkartıldı. Ali onları bezin içine koydu Râvi dedi ki :

— Ordu askerleri kendilerine yapılan şeyden dolayı şikâyetlerini Resulullah'a belirttiler.

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdullah b. Abdurrahman b. Mamer b. Hazm, Süleyman b. Muhammed b. Kâb b. Ucre'den, o, babasının kız kardeşi Zeyneb binti Kâb'den — ki bu kadın Ebû Saïd el-Hudri'de idi —, o da Ebû Saïd el-Hudri'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

İnsanlar, Ali (Rıdvânullahi aleyhi)'yi şikâyet ettiler. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bizim içimizde hitap etmek üzere kalktı ve şöyle dedi :

— Ey insanlar, Ali'yi şikâyet etmeyiniz. Vallahi o Allah yolunda şikâyet edilmez.

Vedâ haccında Resulullah'ın hutbesi

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haccma devam etti. İnsanlara hac farızalarını gösterdi ve onlara haclarının sünnetlerini bildirdi. İçinde büyük esasları beyan ettiği hutbesini insanlara anlattı. Allah'a hamd etti ve Ona sena etti. Sonra şöyle dedi :

— Ey insanlar, benim sözümü dinleyiniz, çünkü ben bilemiyorum, belki de işte bu senemden sonra işte bu mekânda asla sizinle karşılaşmam. Ey insanlar! Sizin kanlarınız, ve sizin mallarınız, Rabbinize kavuşuncaya kadar birbirinize haramdır, bu gününüzün haram olduğu gibi ve işte bu ayınızın haram olduğu gibi. Siz gelecekte Rabbinize kavuşacaksınız. O da size amellerinizden soracaktır. Tebliğ ediyorum, kimin yanında bir emanet var ise onu kendisini onun üzerine emin kılan (yani emânet eden) kimseye ödesin, versin. Ve her nevi faiz kaldırılmıştır. Ana mahnız sizindir, ne hakkınızın fazlasını alırsınız ne de hakkınız alınır. Allah hükmünü vermiştir, artık fâiz yoktur. Abbâs b. Abdulmuttalib'in faizi kaldırılmıştır. Câhiliyet'te olan her kan kalkmıştır. Kaldırdığım ilk kanınız, İbn-i Rabia b. Hâris b. Abdulmuttalib'in kanıdır. İbn-i Rabia Beni Leys'de süt emzirilmek için bulunduğu sırada Hüzeyl kabilesi onu katletmişti. Bu, Câhiliye kanlarından kendisiyle ilk başlanan kandır.

Amma bad : Ey insanlar, şüphesiz şeytan, bu memleketinizde ebedi olarak kendisine ibâdet olunmaktan ümidini kesmiştir. Fakat eğer başka küçük gördüğünüz şeylerde kendisine itaat edilirse o buna razıdır. Dininiz için ondan sakınınız.

Ey insanlar : Nesi (ayların yerlerini tehir etmek suretiyle değiştirmek haram ayı helal, helal ayı da haram kılmak) küfürde ileri gitmektir. İnkâr edenler onunla saptırılırlar. Bir sene onu helâl kılarlar bir sene onu haram kılarlar ki Allah'ın haram kıldığı şeyin sayısına uydursunlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helâl ederler ve Allah'ın helâl kıldığını da haram kılarlar. Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki şekli gibi duruyor. Allah katında ayların sayısı on iki aydır. Onlardan dördü haram aylardır. Üçü birbir peşine gelmektedir. Bir de Muzar kabilesinin Receb'dir (190). Bu Receb, Cemâziyelahir ayı ile Şaban ayı arasındadır.

Amma bad : Ey insanlar, Sizin hanımlarınızın üzerinde haklarınız vardır. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onların üzerlerinde sizin hakkınız: evinize hoşlanmadığınız hiçbir kimseyi ayak bastırmamalarıdır. Ve fuhş yapmamalarıdır. Eğer yaparlarsa şüphesiz Allah onları yataklarınızdan ayırmanıza ve onları şiddetli olmayan bir şekilde dövmenize izin vermiştir. Eğer yapmaktan vaz geçerse onlar için örfce kabul edilen rızıkları ve giysileri verin. Kadınlara iyiliği tavsiye edin. Çünkü onlar sizin yanınızda esirlerdir. Bir şeye sahip değiller. Ve siz ancak onları Allah'ın emânetiyle almışsınızdır, onların ferçlerini Allah'ın kelimeleriyle helâl kılmışsınızdır. O halde ey insanlar sözümü iyi dinleyiniz. Ben tebliğ ettim, bildirdim ve sizin içinizde öyle bir şey bıraktım ki, eğer ona bağlanırsanız ebedi olarak sapmazsınız. Apaçık bir şey! Allah'ın Kitâbı ve Peygamberinin sünneti.

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin ve onu iyi akledin, iyi biliniz ki her bir müslümân, diğerinin kardeşidir. Müslümanlar kardeşler. Hiçbir kişinin hiçbir şeyi gönül hoşluğu ile verdiğinden başka helâl değildir. Nefislerinize zulmetmeyiniz.

Ya Rabbi acaba tebliğ ettim mi?

Bana zikr edildi ki millet şöyle dediler : Ya Rabbi evet! Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

Ya Rabbi şahid ol.

(190) Muzar'ın Recebi : Bunu ancak şunun için söyledi : Rebîe kabilesi Ramazan'ı haram kılar ve onu Receb diye isimlendirirdi. Böylece Aleyhisselâm beyan etti ki o Muzar'ın Receb'dir, Rebîe'nin Receb'i değildir. Ve beyan etti ki o Cumadi ile Şabân ayının arasındaki aydır.

**Resulüllah'ın sözlerini etrafa iletenin ismi ve
onun tekrarladığı şeyler**

İbn-i İshak dedi :

Bana Yahyâ b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Arafat'da, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sözünü millete ileten adam, Rebîe b. Ümeyye b. Halef idi.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle derdi :

De ki : Ey insanlar! Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der :

«Biliyor musunuz bu hangi aydır?» O da onlara söylüyor, onlar da şöyle diyorlardı : «Haram aydır.» Bu sefer şöyle diyordu : Onlara de :

«Şüphesiz Allah sizin üzerinize kanlarınızı ve mallarınızı Rabbinize kavuşuncaya kadar haram kılmıştır. Tıpkı işte bu ayınızın haram olduğu gibi.» Sonra şöyle diyordu : De :

Ey insanlar Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der : Biliyor musunuz bu hangi beldedir? O da bunu tekrarlıyordu. Onlar da «haram beldedir» diyorlardı. Ve diyordu : Onlara şöyle de :

Şüphesiz Allah sizin üzerinize siz Rabbinize kavuşuncaya kadar kanlarınızı ve mallarınızı haram kılmıştır. Tıpkı işte bu beldenizin haram kılındığı gibi. Sonra şöyle diyordu : De ki : «Ey insanlar şüphesiz, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der :

«Biliyor musunuz bu hangi gündür?» O da onu onlara söylerdi. Onlar da şöyle derlerdi : «Büyük hacc günüdür.» Ve derdi : Onlara şöyle de :

«Şüphesiz Allah Rabbinize kavuşmanıza kadar kanlarınızı ve mallarınızı sizin üzerinize haram kılmıştır. Tıpkı işte bu gününüzün haram kılındığı gibi.»

**İbn-i Hârice'nin Veda haccında Resûlden işittiği
şeyleri rivayet etmesi**

İbn-i İshak dedi :

Bana Leys b. Ebi Süleym, Şehr b. Havşeb el-Eşâri'den naklen, o da Amr b. Hârice'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Attâb b. Üseyd, beni bir iş husûsunda Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise Arafâ'da vakfe etmekteydi. Ben o işi ona söyledim. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in devesinin altında vakfe yaptım ve o devenin ağız suları başımın üstüne dökülüyordu. O şöyle derken onu dinledim :

— Ey insanlar! Şüphesiz Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Vârise vasiyyet etmesi caiz olmaz. Çocuk yatak sahibinindir. Zinâ edene ise taş vurulur. Kim babasının gayrını baba diye iddia ederse veya mevâlisinin gayrını mevla edinirse Allah'ın, Meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Allah ondan ne bir tevbeyle ne bir fidyeyi kabul etmez.

Resulûllah'ın hacda bazı şeyleri millete öğretmesi

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdullah b. Ebl Necîh şöyle haber verdi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Arafat'da vakfe ettiği zaman üzerinde bulunduğu o dağ için şöyle dedi :

— Burası ve Arafat'ın hepsi vakfe yeridir.

Müzdelife sabahında Kuzeh dağının üzerinde vakfe ettiği zaman da şöyle dedi :

— Burası ve Müzdelife'nin hepsi vakfe yeridir.

Sonra Minâ'da kurban kesme yerinde kurbanını kestiği zaman şöyle dedi :

— Burası ve Minâ'nın hepsi kurban kesme yeridir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hacı edâ etti. Onlara menâsiklerini gösterdi ve hacılarından Allah'ın onlara farz kıldığı şeyleri onlara bildirdi :

Vakfe yapmak, şeytan taşlamak, Beyti tavâf etmek gibi... Hacılarından onlara helâl kılınan şeyleri ve onların üzerine haram kılınan şeyleri de bildirdi. Böylece bu, Belâğ yani tebliğ ve veda hacı oldu. Çünkü Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hacdan sonra bir daha hac yapmadı.

ÜSÂME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLMESİ

İbn-i İshak dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geri döndü ve Zil-hicce'nin kalanında Muharrem ve Safer aylarında Medine'de ikamet etti. Şâm'a bir elçiler heyeti gönderdi. Azadlısı Üsâme b. Zeyd b. Harise'yi onların üzerine emir kıldı. Filistin topraklarından Belka ve Dârum'un sınırlarına atlar girsin diye ona emr etti. Millet hazırlandılar ve Üsâme b. Zeyd ile birlikte ilk muhacirler ellerinden geldikleri kadar bir orduyu topladılar.

RESULÜLLAH'IN ELÇİLERİNİN KRALLARA GÖNDERİLMELERİ

Resulüllah'ın, kavmine, İsa konusunda ihtilaf ettikleri zaman Havârilere başına geleni hatırlatması

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabmdan birtakım elçileri krallara gönderdi. Onlarla beraber onları islama davet etmek üzere birtakım mektuplar gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi :

Bana kendisine itimad ettiğim biri, Ebû Bekr el-Hüzeli'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Bana şu haber geldi ki: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hudeybiye gününde yapamadığı umresinden sonra, bir gün ashabının karşısına çıktı ve şöyle dedi :

— Ey inananlar, şüphesiz Allah beni herkese rahmet olarak göndermiştir. Benim emrimde ihtilaf etmeyiniz. Havârilere İsa b. Mer-yem'in emrinde ihtilaf ettikleri gibi.

Ashabı da şöyle dediler :

— Ya Resulallah, Havârilere nasıl ihtilaf ettiler?

Dedi ki :

— Sizi davet ettiğim şeye onları davet etti. Yakındaki bir yere gönderdiği kimseler râzı oldular ve sükün içinde oldular. Uzak bir yere gönderdiği kimseler ise suratlarını astılar ve ağır davrandılar. İsa da bunu Allah'a şikâyet etti. Bunun üzerine ağır davrananlar gönderildikleri milletin lisaniyle konuşur oldular.

Elçilerin isimleri ve kendilerine elçiler gönderilen kimseler

Resulüllah (Sallallahü Aleyh ve Sellem) ashabından birtakım elçiler ve onlarla birlikte mektupları kralları islam'a davet etmek üzere gönderdi. Dihye b. Halife el-Kelbi'yi, Rum kralı Kayser'e gönderdi. Abdullah b. Huzâfe es-Sehmi'yi Fars kralı Kisrá'ya gönderdi. Amr b. Ümeyye el-Damri'yi Habeşistanın kralı Necâşi'ye gönderdi. Hâtıb b. Ebi Beltea'yı, İskenderiye kralı Mukavkıs'a gönderdi. Amr b. As' es-Sehmi'yi de Ummân'ın iki kralı Cülündi'nin iki oğlu Ezdli olan Ceyfer ve İyâz'a gönderdi. Salit b. Amr'ı, ki bu Beni Âmir b. Luay'dan biridir, Yemâme kralları Hanefi Sümâme b. Üsâl ve Hevze b. Ali'ye gönderdi. Alâ b. Hadrami'yi de Bahreyn'in kralı Münzir b. Sâvâ el-Abdi'ye gönderdi. Şüca b. Vehb el-Esdi'yi de Şam sınırlarının kralı Hâris b. Ebi Şimr el-Ğassâni'ye gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi : Şücâ' b. Vehb'i, Cebele b. el-Eyhem el-Ğassâni'ye gönderdi. Muhâcir b. Ebi Ümeyye el-Mahzümi'yi, Hâris b. Abd-i Külâl el-Himyeri olan Yemen Meliki'ne gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi : Ben Selit, Sümâme, Hevze ve Münzir'i unuttum.

İbn-i Hâbib'in Resulüllah'ın elçilerini göndermesini rivâyet etmesi

İbn-i İshak dedi :

Bana Yezid b. Ebi Habib el-Mısri şöyle dedi :

Bir mektub buldum; içinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in beldelelere, Arab ve Acemin meliklerine (191) elçiler göndermesine dair şeyler ve onları gönderdiği zaman ashabına dediği şeyler zikir edilmişti. Ben de onu Muhammed b. Şihâb ez-Zühri'ye gönderdim, o da onu tanıdı. O mektupta şöyle yazılı idi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabının karşısına çıktı ve onlara şöyle dedi :

Şüphesiz Allah Beni herkese rahmet olarak gönderdi. Benden iletiniz, Allah size rahmet etsin. Benim emrimde ihtilafa düşmeyiniz. Havârilere İsa b. Meryem'in emrinde ihtilafa düştükleri gibi. Dediler ki:

(191) Melik, kral demektir.

— Yâ Resûlallah, onların ihtilafı nasıl olmuştur?

Dedi ki :

— Sizi çağırdığım şeyin misline İsa onları çağırdı. Kendisini yakın yere gönderdiği kimse sevindi ve sükût buldu. Kendilerini uzağa gönderdiği kimseler de hoş görmediler ve imtina ettiler. Bunun üzerine İsa bu durumu Allah'a şikâyet etti. Bunun üzerine onlardan her bir adam kendilerine gönderildikleri kavmin lûgatiyle konuşur oldular.

İsa'nın elçilerinin isimleri

İbn-i İshak dedi :

İsa b. Meryem Aleyhisselam'ın gönderdiği etba ve havârilere isimleri şunlardır : Butrus el-Havâri ve onunla birlikte Pavlus, Pavlus etbadan idi. Havârilere değildi. Bunları Rûmiye'ye gönderdi. Enderâs ve Mentâ'yı da halkı insanları yiyen bir yere gönderdi. Tumas'ı doğuya Babil'e gönderdi Filibus'u Afrika'da Kartacenne'ye gönderdi. Yuhennes'i Efsus'a (Efes'e) gönderdi. Burası Eshab'ı kehfın köyüdür. Yakubus'u Urâşelim'e gönderdi. Burası Kuddûs'tür. İbn-i Selmâ'yı ise Arabiyye'ye gönderdi. Burası Hicâz yurduudur. Simûn'u Berber topraklarına gönderdi. Yahuzâ — ki havârilere değildir — Yudis'in yerinde kaldı.

BÜTÜN SAVAŞLAR

Ravi şöyle dedi : Bize Ebû Muhammed Abdul-Melik b. Hişâm haber verdi, şöyle dedi : Bize Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâi Muhammed b. İshak el-Muttalibi'den naklen şu haberi verdi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bizzat yaptığı gazveleri yirmi yedir. Onlardan biri Veddân Gazvesidir. Bu, Ebvâ gazvesidir. Sonra Buvât gazvesidir. Bu Buvât Radvâ bölgesindendir. Sonra Uşeyre Gazvesidir. Uşeyre Yenbuz batınındandır. Sonra ilk Bedir

gazvesidir. Kürz b. Cabir'i arıyordu. Sonra Bedir gazvesidir ki Allah onda Kureyş'in ulu bahadır kişilerini katl etti. Sonra Beni Süleym gazvesidir. Ta Küdr'e vardı... Sonra Sevik gazvesidir. Ebû Süfyan b. Harb'i arıyordu. Sonra Çatafan gazvesidir. Bu gazve, Zû emir gazvesidir. Sonra Behrân gazvesidir. Burası Hicâz'da bir yerleşme yeridir. Sonra Uhud gazvesidir. Sonra Hamrâ-i Esed gazvesidir. Sonra Beni Nadir gazvesidir. Sonra Zat-i Rika' gazvesidir. Burası Nahl'dendir. Sonra son Bedr gazvesidir. Sonra Dûmetü'l-Cendel gazvesidir. Sonra Handek gazvesidir. Sonra Beni Kureyze gazvesidir. Sonra Beni Lihyân gazvesidir. Burası Hüteyl'dendir. Sonra Zu Kared gazvesidir. Sonra Beni Mustalik gazvesidir. Burası Huza'e'dendir. Sonra Hudeybiye gazvesidir. Savaşmayı kast etmiyordu, müşriklerse onu men etmişlerdi. Sonra Hayber gazvesidir. Sonra Umretü'l-Kaza'dır. Sonra Fetih gazvesidir. Sonra Huneyn gazvesidir. Sonra Taif gazvesidir. Sonra Tebük gazvesidir. Onlardan dokuz gazvede savaştı. Bunlar : Bedr, Uhud, Handek, Kurayza, Mustalik, Hayber, Fetih, Huneyn ve Taif.

SERİYYE VE MÜFREZELER

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müfrezeleri ve seriyyeleri otuz sekiz idi. Gönderdikleri Seriyyelerden şunlar vardı :

Ubeyde b. Hâris gazvesi... Seniyyetü'l-Mere'nin alt yanında idi. Sonra Hâmza b. Abdulmuttalib gazvesi... Denizin sahilinde idi. Burası İs bucağındandır. Bazıları Hamza gazvesini Ubeyde gazvesinden önce söylerler. Sad b. Ebi Vekkas el-Harrar gazvesi... Abdullah b. Cahş gazvesi. Nahle'de olmuştur. Zeyd b. Hârise'nin gazvesi. Bu karde'de oldu. Muhammed b. Mesleme, Kâb b. El-Eşref'in gazvesi. Mersed b. Ebi Mersed el-Çanevi'nin gazvesi, Recî'de oldu. Münzir b. Amr'ın gazvesi. Bir-i Meûne'de oldu. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın gazvesi. Zulkasse'de oldu. Burası Irak yolundadır. Ömer b. el-Hattâb'ın gazvesi. Bu Türbe'de olmuştur. Beni Âmir'in memleketinden bir yerdir. Ali b. Ebi Tâlib'in gazvesi... Yemen'de oldu. Çalib b. Abdullah el-Kelbi'nin gazvesi... Bu Leys'i kelbinin gazvesidir. Kedid'de oldu. Beni Mülevvâh'a saldırdı.

ĞALİB B. ABDULLAH EL-LEYSİ'NİN BENİ MÜLEVVAH İLE GAZVESİNİN HABERİ

İbn-i Bersâ'nın durumu

Onun hakkındaki bilgilerden biri; Yakub b. Utbe b. Muğire b. el-Ahnes, Müslim b. Abdullâh b. Hubeyb el-Cüheni'den naklen, o da Münzir'den naklen o da, Cündeb b. Mekis el-Cüheni'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ğalib b. Abdullah el-Kelbi'yi (Kelb b. Avf b. Leys) içinde bulunduğum bir seriyye'de gönderdi. Ona Beni Mûlevveh üzerine akın düzenlemesini emr etti. Onlar Kedid'de idi. Biz de çıktık ve Kudeyd'de olduğumuz zaman Hâris b. Mâlik ile karşılaştık. O, İbn-i Bersâ el-Leysi'dir. Ve onu yakaladık. O şöyle dedi : Ben müslüman olmaya niyet ederek geldim. Ancak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmek için çıktım. Biz ona şöyle dedik :

— Eğer müslüman isen bir gece seni iple bağlamak sana bir zarar vermez. Eğer başka bir şey isen biz senin yönünden güvenlik içinde oluruz.

Ve böylece onu iple bağladılar. Sonra arkadaşlarımızdan siyah bir adamı onun başında bıraktılar. Biz ona dedik ki :

— Eğer sana galebe çalarsa onun boynunu uçar.

İbn-i Mekis'in işte bu gazvede çektiği belâlar

Sonra yürüdük ta güneşin batması esnasında Kedid'e vardık Biz vâdinin bir kenarında idik. Arkadaşlarım beni onlar için gözetleyici olarak gönderdiler. Ben de çıktım ve şehre bakan bir tepenin üzerine vardım oraya yükseldim ve onun başına çıktım, şehire baktım. Vallâhi ben tepenin üzerinde yüzükoyun yere yattım onlardan bir adam çadırından çıktı ve karısına şöyle dedi.

— Ben tepenin üzerinde bir karartı görüyorum. Sabahleyin orda öyle bir şey yoktu. Bak da ordan bir şey görebilirmisin. Köpekler birbirini oraya çekmezler.

Dedi ki : Kadın da baktı ve şöyle dedi :

— Hayır vallahi bir şey bulamıyorum. Dedi ki :

— O halde yayımı ve iki de ok ver.

O da ona verdi. Dedi ki :

— O da bir ok gönderdi. Vallahi tam yanıma hata etmeksizin isabet etti. Ben ise o oku vücudumdan çıkardım ve kenâra koydum. Yerimde sâbit kaldım. Sonra diğer oku gönderdi ve onu omuzuma kondurdu. Onu da çıkarıp yanıma koydum. Yerimde sâbit kaldım.

Bunun üzerine karısına şöyle dedi :

— Şayet kavmin bir gözetleyicisi olsaydı elbette hareket ederdi. Muhakkak iki oku da ona girdirdim. Ne ise, sabahladığın zaman o okları ararsın ve onları alırsın, köpekler onları çiğnemesinler.

Sonra içeri girdi.

Müslümanların mal ve davarlarla oradan ayrılımları

Onlara mühlet verdik, nihâyet sükûnete erdikleri ve uyudukları zaman, seher vakti idi ki onların üzerine dört bir yandan saldıran atlılarımızı saldı. Savaşık, develerini sürdük, kavmin borazanı çıktı ve bize çok büyük bir cemaat geldi. Bizim onları karşılama imkânımız yoktu. Develerini götürdük. İbn-i Bersâ ve arkadaşına vardık, onları da beraberimizde götürdük. Bizi takip ettiler ve bize yaklaştılar. Bizimle onların arasında ancak Kudeyd vâdisi kaldı. Allah da vâdiye Tebâreke ve Teâlâ'nın dilediği yerden gördüğümüz ne bir bulut ne de bir yağmur olmaksızın sel gönderdi. Bir şey getirdi ki hiçbir kimse ona karşı koyamadı. Onu geçemediler. Böylece bize bakar oldukları halde durdular. Biz ise onların develerini sürüyorduk. Onlardan hiçbir adam bize doğru gelemiyordu. Biz ise onları süratlice sürüyorduk. Nihâyet onlardan kurtulduk, onlar bizi aramaya tatkat getiremediler.

İşte bu gazvede müslümanların şıarı (parolası)

Onları Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdik.

İbn-i İshak dedi :

Bana bir adam Eslem kabilesinden olan bir adamdan naklen haber verdi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabının şiârı işte o gecede «emit emit» idi. (192) Müslümanlardan urcuze söyleyen bir adam develeri sürerken şöyle dedi :

أَبِي أَبُو الْقَاسِمِ أَنْ تَمْرِي فِي خَضِلٍ نَبَاهُهُ مُلَوِّبٍ
صُفْرُ أَعَالِيهِ كَلَوْنِ الذَّهَبِ

«Ebul-Kasım dipleri yeşil tepeleri yıldız gibi sarı bol otlakta yayılan develerin kaybolup geri dönmemesine razı olmaz.»

İbn-i Hişâm dedi : Şöyle rivâyet olunur :

«كَلَوْنِ الذَّهَبِ»

«Altın rengi gibi.»

Gazvelerin haberi tamam oldu. Seriiye ve ba'sler'in tafsiline yeniden dönüyorum.

Bazı Gazvelerin tanıtılması

İbn-i İshak dedi :

Ali b. Ebi Talib Radiyallahü Anh'in Fedek halkından Beni Abdullah b. Sâd ile gazvesi, Ebû Avcâ es-Sülemî'nin gazvesi, Beni Süleym'in bölgesinde oldu. O ve onun arkadaşları hep birlikte isabet aldılar.

Ükkâşe b. Mihsen'in gazvesi, Gamre'de oldu. Ebû Seleme b. Abdil-Esed'in gazvesi, Katana'da oldu. Burası Necid bölgesinde Beni Esed'in sularından bir sudur. Mesud b. Urve onda katl olundu.

Beni Hârise'nin kardeşi Muhammed b. Mesleme'nin gazvesi, Hevâzinden olan Kurefâ'da oldu. Beni Mürre bölgesinde olan Beşir b. Sad'in gazvesi, Fedek'de oldu.

Beşir b. Sad'in ikinci gazvesi Hayber bölgesinde oldu.

Zeyd b. Hârîse'nin gazvesi, Beni Süleym'in topraklarından Cemûh'da oldu.

Zeyd b. Hârîse'nin ikinci gazvesi Cüzâm'da oldu. Burası Huşeyn bölgesindendir.

İbn-i Hişâm kendisinden naklen Şâfii de Amr b. Habib'den, o, İbn-i İshak'dan naklen şöyle dedi: Hismâ bölgesindendir.

ZEYD B. HÂRİSE'NİN CÜZÂM'A DOĞRU GAZVESİ

O gazvenin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi:

İthâm etmediğim bir kimsenin Cüzâmdan birtakım alimlerinden naklen bana haber verdiği gibi, o gazvenin kıssası şudur:

Rifae b. Zeyd el-Cüzâmi Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından, onun mektubıyla, kavmini islama davet etmek üzere onlara geldi ve onlar da ona icâbet ettiler. Çok geçmeden Dihye b. Halife el-Kelbi, ticaret yapmakla beraber, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tarafından kendisine gönderildiği Rûm Meliki Kayser'in yanından geldi. Nihâyet cüzâm vâdilerinden Şenâr denilen bir vadide oldukları zaman Hüneyd b. Us ve onun oğlu Us b. Hüneyd Dihye b. Halife'ye saldırdılar. Onlar Duley kabilesinden idiler.

Duley Cüzâm'dan bir koldur. Onlar onunla beraber olan her malı ele geçirdiler. Bunun haberi, Dubeyb'den bir kavme vardı. Dübeyb Rifâe b. Zeyd'in kavmidir. Bunlar islamiyeti kabul edenlerden idiler. İçlerinde Beni Dubeyb'den Nûmân b. Ebi Cîâl vardı. Nihâyet Duleyilerle karşılaştılar ve savaştılar birbirini katlettiler. O gün, Kurre b. Eşkar ed-Dafâri sonra Dullei «Ben Lübnâ'nın oğluyum.» dedi. Ve Numan b. Ebi Cîâl'a bir ok attı ve onun dizine isâbet ettirdi. Ona vurduğu zaman «Al bunu benden. Ben Lübnâ'nın oğluyum.» dedi. Onun Lübnâ adıyla çağrılan bir anası var idi. Hassân b. Melle el-Dübeybi bundan önce Dihye b. Halife'ye arkadaşlık etmişti. Dihye ona Fatiha'yı öğretmişti.

İbn-i Hişâm dedi: Kurre b. Eşkar el-Defâri ve Heyyan b. Melle denilir.

Müslümanların, kâfirlere galibiyetleri

İbn-i İshâk dedi :

Bana, Cüzâm'ın adamlarından kendisini itham etmediğini biri şöyle haber verdi :

Dubeybliler Hüneyd ve oğlunun elinde bulunan malları kurtardılar ve onları Dihye'ye geri verdiler. Dihye çıktı, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve meseleyi ona haber verdi. Ondan Hüneyd ve oğlunun öldürülmelerini istedi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara Zeyd b. Hârise'yi gönderdi. Zeyd'in Cüzâm'a olan gazvesine sebep olan bu mesele idi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onunla birlikte asker gönderdi.

Cüzâm kabilesinden Çatafan ve Vâil ve Selamandan olanlar ve Sâd b. Hüzeym ve Rifâe b. Zeyd Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in mektubunu onlara götürdüğünde yola çıkmışlardı. Nihâyet harre'ye Reclâ harresine indikleri zaman Rifâe b. Zeyd Küra-ı Rabbe'de idi ve onların ne yaptıklarını bilmiyordu. Onunla beraber de Beni Dubeyb'den bir cemaat vardı. Beni Dubeyb'in geri kalanları ise Medân vâdisinde idiler. Burası Reda harresinin doğuya taraf akmakta olan tarafındadır.

Zeyd b. Hârise'nin ordusu ise Evlâc bölgesinden geldiler. Harre tarafından Maakis'a saldırdılar ve buldukları mal veya insanları topladılar ve Hüneyd ve oğlunu ve Beni Ahnef'den de iki adamı katlettiler.

İbn-i Hişâm dedi : Beni Ecnef'den iki kişiyi.

Melle'nin iki oğlu Hassan ve Üneyf meselesi

Beni Habis'den de bir adamı katlettiler. Beni Dubeyb bunu işittikleri zaman (o vakit ordu Medân'ın düz büyük sahrasında idi) onlardan bir topluluk atlarına bindiler. Onlar içinde, Hassân b. Melle, Süveyd b. Zeyd'in atına binmişti, o atın adı Acâce idi ve Üneyf b. Melle de babası Melle'nin atına binmişti. O ata da Rığal denilirdi. Bir de Ebû Zeyd b. Amr kendi atına binmişti. Onun atına Şemir denilirdi. Onlar gittiler ve orduya yaklaştıkları zaman Ebû Zeyd ve Hassân, Üneyf b. Melle'ye şöyle dediler :

— Uzaklaş ve git. Biz senin dilinden korkuyoruz.

O da uzaklaştı. Fakat onlar ondan uzaklaşmadan onun atı ön ayağıyla devşirmeye ve yerinden fırlamaya başladı. Bunun üzerine o şöyle dedi :

— Ey atım, senin o atlara olan isteğinden daha fazla ben de o adamlara istekliyim.

Böylece atının yularını serbest bıraktı ve onlara kavuştu. Onlar da ona şöyle dediler :

— Hadi ne ise, yaptığını yaptın, bari dilini bizden muhafaza et. Bu gün bize uğursuzluk etme.

Böylece aralarından, başkasının değil ancak Hassân'ın konuşmasını kararlaştırdılar.

Onlar arasında Cähiliye'den kalma bir söz var idi, ki onu birbirinden öğrenmişlerdi. Onlardan biri kılıcıyla vurmayı kast ettiği zaman, üri veya sûri derdi. Orduya karşı meydana çıktıkları zaman müslümanlar onlara doğru süratlice gelmeğe başladı. Hassân onlara :

— Biz müslüman bir kavmiz, dedi. Müslümanlardan onlarla karşılaşan ilk kişi, kara bir at üzerinde idi. Onları sürmeğe başladı. Bunun üzerine Üneyf -Üri- dedi. Buna karşı Hassân -acele etme-, dedi. Zeyd b. Harise'nin yanında durdukları zaman Hassân : -Biz müslüman bir kavmiz.- dedi. Zeyd de ona, öyle ise Ümmü'l-Kitâbı (Fatiha-yı) okuyun, dedi. Hassân da onu okudu. Bu sefer Zeyd b. Hârise : -Askerlere ilan edin ki; Bu kavmin himâye ettikleri bölgeleri Allah harâm kılmıştır. Ancak ahdi bozanlar müstesnâ.-

Onların, Resulüllah'a gelmeleri ve Ebü Cîâl'in şiiri

İbn-i İshak dedi :

Bir de baktılar ki, Hassân b. Melle'nin kızkardeşi, (o kadın Ebü Vebr b. Adıyy b. Ümeyye b. Dubeyb'in karısıdır), esirlerin içindedir. Zeyd Hassân'a -Onu al- dedi. O kadın onun arkasından tuttu. Ümmü'l-Fizr el-Duleiyye de şöyle dedi :

— Kızınızı götürüyorsunuz da annelerinizi bırakıyorsunuz.

Beni Hasib'den birisi şöyle dedi :

Beni Dubeyb'in dilleriyle yaptıkları sihir bu güne kadar devam ediyor.

Askerlerden biri bu sözü işitince Zeyd b. Hârise'ye haber verdi.

O da emr etti ki, Hassân'ın kızkardeşini «ondan ayırın.» Ondan ayrıldığında Zeyd ona şöyle dedi :

— Amcan kızlariyle birlikte otur, tâki Allah hükmünü bildirsin.

Sonra müslümanlar geri döndüler; Orduyu geldikleri vâdilerine inmekten nehy etti. Onlar da âilelerinin içinde akşamladılar. Süveyd b. Zeyd'in beş on devesinin sütlerini akşam içmek üzere beklediler.

Akşam sütlerini içtikleri zaman Rifâe b. Zeyd'e gitmek üzere atlarına bindiler. İşte o gecede Rifâe b. Zeyd'e gitmek üzere ata binen kimselerden şunlar vardı :

Ebü Zeyd b. Amr, Ebü Şemmâs b. Amr, Süveyd b. Zeyd, Bace b. Zeyd, Berze b. Zeyd, Salebe b. Zeyd, Muharribe b. Adiyy, Üneyf b. Melle ve Hassân b. Melle. Nihâyet Kûra-i Rabbe'de harrenin sırtında Harret-i Leyla'dan olan oradaki bir su kuyusunun yanında Rifâe b. Zeyd'in yanına sabahleyin vardılar.

Hassân b. Melle ona şöyle dedi :

— Sen oturup keçileri sağlıyorsun, Cüzâm'ın kadınları ise esir edilmişlerdir, senin getirdiğin mektûb onları aldattı.

Bunun üzerine Rifâe b. Zeyd kendisine aid bir erkek deveyi istedi. Onun üzerine yolculuk eşyası bağlandı. O şöyle diyordu :

هَلْ أَنْتَ حَيٌّ أَوْ تُنَادِي حَيًّا

«Sen sağ mısın yoksa sağ birini mi çağırıyorsun?»

Sonra onlarla birlikte maktul Hasıblı kişinin kardeşi Ümeyye b. Dafare'yi de alarak harrenin sırtından sabah erkenden yola çıktılar. Medine'nin içine kadar üç gün yürüdüler. Medine'ye girdikleri zaman Mescid'e vardılar. Bir adam onlara bakıp şöyle dedi :

— Develerinizi çöktürmeyiniz, yoksa onların elleri kesilir.

Bunun üzerine develeri ayakta bırakarak indiler. Resulüllah (Salallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdikleri ve onları gördüğü zaman onlara eliyle «milletin arkasından geliniz.» diye işaret etti. Rifâe b. Zeyd konuşmaya başlayınca bir adam kalktı iki sefer : «Yâ Resûlallah işte bu kavm sihirbazdırlar» dedi. Rifâe b. Zeyd de şöyle dedi :

— Bu gün bize ancak hayır veren kimselere Allah rahmet etsin. Sonra Rifâe b. Zeyd mektûbunu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e verdi, o mektup ki Resulûllah ona yazmıştı. Rifâe şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah mektûb götürën, gadır getireni gör. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Ey delikanlı, oku ve ilan et.

Mektubunu okuduğu zaman meseleyi sordu. Onlar da ona haber verdiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

— Maktullere ne yapayım? diye üç sefer tekrar etti.

Rifâe ise şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah sen en iyisini bilensin. Biz sana karşı helal haram kılamayız, haramı da helal kılamayız.

Ebü Zeyd b. Amr da şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah sağ olanları bırak, katl edilenleri ayağımın altına alıyorum.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Ebu Zeyd, doğru söyledi, Ali onlarla birlikte bineğe bin, dedi. Ali Radiyallahu Anh de :

— Zeyd bana asla itaat etmez ya Resûlallah, dedi.

Peygamber ise :

— Bu kılıcımı al, dedi ve kılıcını ona verdi. Ali :

— Yâ Resûlallah benim için bineceğim bir binek hayvanı yok ki, dedi.

Bunun üzerine onu Salebe b. Amr'ın bir binek devesinin üzerine bindirdiler. O deveye Mikhâl denilir. Böylece çıkıp gittiler. Bir de baktılar ki, Zeyd b. Hârise'nin elçisi, Ebü Vebr'in develerinden bir dişi devenin üzerindedir. O deveye Şemir denilir ve onu ondan indirdiler. O :

— Ey Ali benim için ne diyorsun?, dedi.

Ali :

— Bu onların malıdır, dedi.

Onlar mallarını tanıdılar ve aldılar. Sonra gittiler ve Fahletan'ın büyük düz sahrasında ordu ile karşılaştılar, onların ellerindeki şeyleri aldılar. Hattâ bir kadının küçük çuvalını dahi yolculuk eşyalarının altından çıkartıyordu. Bunun üzerine Ebü Cîâl işlerini bitirdikleri zaman şöyle dedi :

وَعَاذِلْهُ وَلَمْ تَمْدُلْ بِطَبِّ
تُدَافِعُ فِي الْأَسَارَى بِإِنْتِبَاهِ
وَلَوْ كَلْتَ إِلَى عَوْصٍ وَأَوْسٍ
وَلَوْ شَهِدْتَ رَكَابِنَا عِصْرٍ
وَرَزْدَنَا مَاءَ يَثْرِبَ عَنْ حَاطِ
بِكُلِّ مُجْرِبٍ كَالسَّيْدِ نَهْدٍ
فِدَى لِأَبِي سُلَيْمَى كُلِّ جَيْشٍ
غَدَاةَ تَرَى الْجَرْبَ مُسْتَكِينَا
وَلَوْلَا نَحْنُ حُسْبَى بِهَا السَّيْرِ
وَلَا يُرْجَى لَهَا عِتْقُ يَسِيرٍ
لَحَارَ بِهَا عَنِ الْمَتْنِ الْأُمُورُ
نُحَاذِرُ أَنْ يَمْلَ بِهَا السَّيْرِ
لَرْيَحٍ إِنَّهُ قَرَبَ ضَرِيرٍ
عَلَى أَقْتَادٍ نَاجِيَةٍ صَبُورٍ
يَيْتَرِبُ إِذْ تَنَاطَعَتِ النُّجُورُ
خِلَافَ الْقَوْمِ هَامَتُهُ تُدَوِّرُ

«Bir kınayıcı kadın idi ki, risk ile levm etmedi.

Şayet biz olmasaydık onun sebebiyle cehennem gibi ateş yanardı.
Esirlerin içinde iki kızını müdâfaa ediyor ki o kadın için kolay bir
azad umulmuyordu.

Şâyet Üs'a veya Evs'e ismarlansaydı elbette onunla işler azaddan geri
dönerdi.

Şâyet o kadın kervanlarımıza Mısır'da şahid olsaydı oraya ikinci kere
gitmekten sakındırırdı.

Gazablanarak Yesrib'in suyuna geldik, dörd gün develer suya gelmesi
için.

Suyu aramakta yürümek seyr etmek zarar verici idi.

Kurt gibi katı her bir tecrübe edilmiş bineklerle, sabırlı süratli giden
develerin semerlerinin üzerinde.

Develer göğüs göğüse geldikleri zaman, Yesrib'de her asker

Ebü Süleymâ'ya feda olsun.

Bir sabah ki onda tecrübe edilmiş deveyi kavmin karşısında başı
dönmüş olarak sakin bir vaziyette görürsün.»

İbn-i Hişâm dedi : « عَنْ الْمَتْنِ الْأُمُورُ »

sözü ve « وَلَا يُرْجَى لَهَا عِتْقُ يَسِيرٍ »

sözü İbn-i İshâk'ın gayrından menkuldür.

Gazveler tamamlandı ve seriyyelerin ve ba'se'lerin tafsilâtlı bah-sine geri dönüyoruz.

İbn-i İshâk dedi :

Zeyd b. Hârîse'nin gazvesi Nahl taraflarından Taraf'da Irak yo-lunda oldu.

ZEYD B. HÂRİSE'NİN BENİ FEZÂRE İLE GAZVESİ VE ÜMM-Ü KİRFE'NİN KATLI

O gazvede yaralanan ve katli edilenlerden bazıları

Zeyd b. Hârîse'nin gazvesi Vadi'l-Kurâ'da oldu. Orada Beni Fe-zâre ile karşılaştı. Orada arkadaşlarından bir cemaat yaralanıp katli edildiler. Zeyd maktullerin arasından yaralı olarak çıkartıldı. O gaz-vede Beni Sa'd b. Hüzeyl'den biri olan Verd b. Amr b. Medâş katli edildi. Beni Bedr'den birisi onu vurdu.

İbn-i Hîşâm dedi : Sa'd b. Hüzeym denilir.

Zeyd'in onlara yakında savaşma tehdidinde bulunması

Zeyd b. Hârîse Beni Fezâre ile savaşınca kadar cenabetten ya-kanmayacağına yemin etti. Yarası iyileştiği zaman Resûlullah (Sal-lallahü Aleyhi ve Sellem), onu Beni Fezâre'ye bir ordu ile birlikte gönderdi. O da Vâdi'l-Kurâ'da onlarla savaştı ve onları yaraladı. Kays b. Müsehher el-Ya'muri, Mes'ade b. Hakeme b. Mâlik b. Hu-zeyfe b. Bedr'i katletti. Ümm-ü Kırfe esir edildi. Bu, Fâtıma bint-i Rebie b. Bedr'dir. Çok yaşlı ihtiyar bir kadındı. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr'de idi. Bir de o kadının bir kızı ve Abdullah b. Mes'ade esir edil-di. Zeyd b. Hârîse, Kays b. Müsehher'e, Ümm-ü Kırfe'yi katletmesini emr etti. O da onu feci bir şekilde katletti. Sonra Ümm-ü Kırfe'nin kızını ve İbn-i Mesâde'yi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler.

Ümm-ü Kırfe'nin meselesi

Ümm-ü Kırfe'nin kızı, Seleme b. Amr b. El-Ekve'e verildi. O kı-zı ele geçiren o olmuştu. O kız kavminden şerefli bir âilede idi. Arap-lar şöyle derlerdi :

— Ümm-ü Kirfe'den daha aziz olsaydın, azizliğini artırmazdın.

Seleme, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den o kızı iste-di, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu ona hibe etti. O da onu dayısı Hazn b. Ebi Vehb'e hediye etti. Onun ondan Abdur-rahman b. Hazn ismindeki oğlu oldu.

İbn-i Müsehher'in, Mes'ade'nin katledilmesi hakkındaki şiiri

Kays b. Müsehher Mes'ede'nin katli hakkında şöyle dedi :

سَمَيْتُ بَوْرِدَ مِثْلَ مَنِيَّ ابْنِ أُمِّهِ وَإِنِّي بَوْرِدٌ فِي الْحَيَاةِ لَتَأْتُرُ
كَرَزْتُ عَلَيْهِ الْمَرْءَ لَمَّا رَأَيْتُهُ عَلَى بَطَلٍ مِنْ آلِ بَدْرِ مُغَاوِرُ
فَرَكَبْتُ فِيهِ قَمَصَبِيًّا كَأَنَّهُ شِهَابٌ بِمِغْرَاهُ⁽¹⁾ يُذَكِّي لِنَاطِرِ

«Verd ile say ettim, tıpkı anasının oğlunun sıyı gibi, ve ben Verd kar-şılığında hayatta elbetteki intikam alıycıym.
Ben onu Âl-i Bedr'den akıncılardan bir bahadırın üzerinde gördüğüm zaman onun üzerine at tayımla hamle yaptım.
Ona Kazabi kılıcını bindirdim sanki o hiçbir şeyin örtemediği bir yerde bir ateş şulesidir, bakan için şulelenir.»

ABDULLAH B. REVÂHE'NİN YÜSEYR B. RİZÂM'IN KATLI İÇİN GAZVESİ

Abdullah b. Revâhe'nin Hayber'de iki kere gazvesi oldu. Biri Onda Yüseyr b. Rızâm'a isâbet ettigidir.

İbn-i Hişâm dedi : İbn-i Râzim, denilir.

Yüseyr'in katledilişi

Yüseyr b. Rızâm'ın kıssası şudur : O Hayber'de Catafan'ı, Resûlul-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşımaya topluyordu. Resûlul-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona, Abdullah b. Revâhe'yi asha-bından bir topluluk ile birlikte gönderdi. Onlardan biri Beni Seleme'nin halifi Abdullah b. Üneys'dir. Sahabeler, Yüseyr'in yanına geldikle-

rinde onunla konuştular ve kendilerinin ona yakın olduğunu söylediler. Ona «Sen eğer Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelirsen seni vâli yapar ve sana ikram eder,» dediler. Onunla dâimî ilişki kurdular nihâyet onlarla birlikte yahûdilerden bir topluluk içerisinde çıktılar. Abdullah b. Üneys onu binek devesine bindirdi. Nihâyet altı millik bir mesafe üzerinde, Hayber'den Karkara mevkiinde oldukları zaman Yüseyr b. Rizâm, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidişine pişman oldu. Abdullah b. Üneys de onun bu durumunu anladı. Kılıca uzanıyordu. Onunla üzerine atıldı. Sonra kılıç ile ona vurdu ve onun ayağını kesti. Yüseyr de elindeki neb' ağacından yapılmış bastonla ona vurdu ve onun başını yarıdı.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından her bir adam yahudilerden arkadaşı üzerine eğildi ve onu katletti. Ancak bir adam müstesna olup ayakları üzerine kaçarak kurtuldu. Abdullah b. Üneys, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman onun başındaki kırığa hafifce bir tükürdü, o yara, ne cerâhatlandı ne de ona eziyet verdi.

İbn-i Atik'in Hayber'deki gazvesi

Cümle gazevattan olarak Abdullah b. Atik'in, Hayber'deki gazvesi oldu. Orada Ebû Râfi b. Ebi'l-Hukayk'ı katletti.

ABDULLAH B. ÜNEYS'İN, HÂLİD B. SÜFYAN B. NÜBEYH EL-HUZELÎ'Yİ KATLETME İÇİN YAPTIĞI GAZVE

İbn-i Nübeyh'in katledilişi

Abdullah b. Üneys'in Hâlid b. Süfyan b. Nübeyh ile gazvesi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Abdullah'ı ona gönderdi. O Nahle'de veya Urene'de idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşmak için insanları topluyordu. Abdullah gitti ve onu katletti.

İbn-i İshâk dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr haber verdi ki Abdullah b. Üneys şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni çağırdı ve şöyle dedi :

— Şüphesiz bana şu haber ulaşmıştır ki İbn-i Süfyân b. Nübeyh el-Hüzeli, benimle savaşmak için insanları bana karşı toplamaktadır. O, Nahle'de veya Urene'dedir. Git ve onu katlet.

Dedim ki :

— Yâ Resûlallah bana onun sıfatlarını belirt ki onu tanıyayım.

Dedi ki :

— Sen onu gördüğün zaman o, sana şeytânı hatırlatacaktır. Seninle onun arasındaki âlâmet, sen onu gördüğün zaman onda bir titreme göreceksin.

Ben de kılıcımı kuşanarak çıktım ve ona geldim baktım. O kendileri için bir konuk araştırdığı hevdecli birtakım hanımları içinde-dir. İkinci namazı vakti olmuştu. Onu gördüğüm zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana anlattığı titremeyi gördüm. Ona doğru gittim. Onunla ilgilenmem, beni namazdan alıkor diye korktum ve namazıma başladım. Yürüyordum, baş işaretiyle namazımı kıldım. Onun yanına vardığım zaman şöyle dedi :

— Bu adam da kim?

Dedim ki :

— Arablardan biriyim. Seni ve senin Muhammed için insanları topladığını işittim ve bundan dolayı sana geldim.

Dedi ki :

— Evet öyleyim.

Onunla birlikte biraz yürüdüm ve bana imkân hâsıl olduğu zaman kılıçla onun üzerine hamle ettim ve onu katlettim.

Onun hevdeçlerindeki hanımlarını onun üzerine kapanmış olarak bıraktım ve döndüm. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiğim ve o beni gördüğü zaman şöyle dedi :

— Matlubuna erdin.

Dedim ki :

— Yâ Resûlallah onu katlettim.

Buyurdu ki :

— Doğru yaptın.

Resûlullah'ın, İbn-i Üneys'e bir baston hediye etmesi

Sonra kalktı ve beni evine götürdü, bana bir baston hediye etti şöyle dedi :

Yâ Abdullah b. Üneys, bu bastonu yanında tut.

Dedi ki :

Ben de onunla milletin karşısına çıktım. Bana «Nedir bu baston?» dediler. Ben «Onu bana Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hediye etti ve onu yanımda tutmamı bana emr etti» dedim. Onlar : «Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geri dönüp bunu niçin verdiğini ona sor?» dediler.

Ben de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndüm ve «Yâ Resûlallah, bu bastonu bana niçin verdin» dedim. O «Aramızda kıyâmet gününde bir alâmet olsun diye... O günde bastonlara dayananların işi kolaydır» dedi.

Bunun üzerine Abdullah b. Üneys kılıcını onunla birleştirdi ve ölünceye kadar o baston onun yanında kaldı. Sonra kefeninin içine konulsun diye vâsiyet etti. Ölünce ikisi birlikte defn edildiler.

İbn-i Üneys'in, İbn-i Nübeyh'in katledilmesi hakkındaki şiiri

İbn-i Hişâm dedi : Abdullah b. Üneys bu hususta şöyle dedi :

تَرَكْتُ ابْنَ نُوْرٍ كَالْمُوَارِ وَحَوْلَهُ تَوَانِجُ نَفَرِي كُلِّ جَنْبٍ مُقَدِّدٍ
تَنَاوَلَتْهُ وَالظُّمْنُ خَلْفِي وَخَلْفَهُ يَأْتِيصَ مِنْ مَاءِ الْحَدِيدِ مُهَنِّدٍ
مُحْمَرٍ لِمِيسَامِ الدَّارِ عَيْنَ كَأَنَّهُ شِهَابُ غَضَى مِنْ مُلْهَبٍ مُتَوَقِّدٍ
أَقُولُ لَهُ وَالسَّيْفُ بِمَجْمُ رَأْسِهِ أَنَا أَنْ أُتْبِي قَارِسًا غَيْرَ قُدُّدٍ
أَنَا ابْنُ الْبَدَى لَمْ يُنْزِلِ الدَّمَ قَدْرَهُ رَجِيبُ فَنَاءِ الدَّارِ غَيْرُ مَرْئِدٍ
وَقُلْتُ لَهُ خُذْهَا بِضَرْبَةِ مَا جِدِ خَنِيفٍ عَلَى دِينِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ
وَكُنْتُ إِذَا مَ النَّبِيُّ بِكَافِرٍ سَبَقْتُ إِلَيْهِ بِاللَّانِ وَالْيَدِ

«İbn-i Sevrî, eskimiş parçalanmış yakasını kesen ağlayıcı kadınlar etrafında oldukları halde, devenin küçük yavrusu gibi bıraktım. Hırsızca kadınları benim ardında ve onun ardında oldukları halde onu demir suyundan beyaz Hind kılıçlarıyla aldım.

Zırhlıların başları çok ısırcıdır, sanki a yanmış alevlenmiş gıda ağacının şulesidir.

Kılıç onun başını ısırırken ona dedim :

Ben, Üneys'in oğluyum, süvari olarak, kınayan olmayarak.

Ben, zamanın çşni indirmedığı bir kişinin oğluyum, evinin avlusu geniştir. Cimri değildir.

Ona dedim ki şerif bir kişinin, Peygamber Muhammed'in dini üzere haniş bir kişinin darbesini al.

Peygamber bir kâfiri kasd ettiği zaman, ona lisan ve el ile süratle koşarım.»

Gazilerin bahsi tamam oldu ve seriyelerin haberine yeniden döndük.

Diğer birtakım gazveler

İbn-i İshak şöyle dedi :

Ve gazveler cümlesinden Zeyd b. Hârîse', Cafer b. Ebi Talib ve Abdullah b. Revahe'nin Şam topraklarından Mûte'deki gazveleri var.

O gazvede onların hepsi katl edildiler. Ve Kâb b. Umeyr el-Gıfârî'nin Zat-i Etlâh'daki gazvesi var. Burası Şam topraklarındadır. O gazvede o, ve onun arkadaşları hep birlikte kati edildiler. Bir de Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr'in, Beni Temim'den olan Beni Anber ile olan gazvesi var.

UYEYNE B. HISN'IN, BENİ TEMİM'DEN OLAN BENİ ANBER İLE GAZVESİ

**Resûl'ün, Âişe'ye onlardan bir esiri âzâd etmesi için
bahşetmesi**

Onlar haberinin cümlesinden, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Uyeyne'yi onlara gönderdi. O onların üzerine saldırdı ve onlardan bir takım insanları katletti ve onlardan bir takımını da esir etti.

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde haber verdi ki; Âişe, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi :

— Ya Resûlallah, şüphesiz üzerimde İsmâil'in çocuklarından bir köle âzâd etme adağım vardır.

Dedi ki işte Beni Anber'in esirleri şimdi geliyor onlardan birini sana veririm, onu âzâd edersin.

Esirlerden ve katl edilenlerden bazıları ve Selmâ'nın bu husustaki şiiri

İbn-i İshak dedi :

Onların esirleri, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e götürüldüğü zaman onların içinde Beni Temim'den bir elçiler heyeti de bineklerine bindiler ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Bazıları şunlardır :

Rebie b. Rufey', Sebre b. Amr, Kâkâ b. Mâbed, Verdân b. Muh-rîz, Kays b. Asım, Mâlik b. Amr, Akrâ b. Hâbis, Firâs b. Habis. Kendileri için Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile konuştuılar. O da bazılarını âzâd etti ve bazılarını fidye ile bıraktı.

Beni Anber'den o günde katl edilen kimeslerden :

Vehb'in oğulları Abdullah ve onun iki kardeşi ve Şeddâd b. Firâs ve Hanzala b. Dârüm vardı. O günde onların kadınlarından esir edilenlerden :

Esmâ binti Mâlik, Kâs b. Eriyy, Necve binti Nehd, Cümei'e binti Kays ve Amre binti Matar vardı. İşte o günde Selmâ binti Attab şöyle dedi :

لَعْنَتِي لَقَدْ لَاقَتْ عَدِيَّ بْنَ جَنْدَبٍ مِنْ الشَّرِّ مَهْوَاً شَدِيدًا كَثُودَهَا
تَكْنَفُهَا الْأَعْدَاءُ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ وَغُيِّبَ عَنْهَا عِزُّهَا وَجُدُودَهَا

«And olsun ki Adiyy b. C.îndeb, şerden sarp yokuşu şiddetli olan iki dağ arasındaki alçak bir mevkie mülâki oldu.

Düşmanlar her yandan onu kuşattılar ve ondan izzeti, mutluluk ve bahtı kayb oldu.»

Bu hususta Ferezdak'ın şiiri

İbn-i Hîşâm şöyle dedi : Bu hususta Ferezdak şöyle dedi :

وَعِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ قَامَ ابْنُ حَابِسٍ
لَهُ أَطْلَقَ الْأَسْرَى الَّتِي فِي حَبَالِهِ
كَتَبَ أُنْهَاتِ الْخَالِئِينَ⁽¹⁾ عَلَيْهِمْ
بِحُطَّةٍ سَوَّارٍ إِلَى الْمَجْدِ حَازِمٍ
مُغْلَلَةٍ أَعْنَاهَا فِي الشُّكَاكِ
غِلَاءُ الْمَقَادِي أَوْ سِهَامُ الْقَائِمِ

«İbn-i Hâbis, sağlam yükselici hasletiyle Resulullah'ın yanında kaldı. Onun iplerinde boyunları bağlı olan esirleri onun için serbest kıldı. Savaştan geri kalanların anaları için, fidyeler ve ganimet payları yeter.»

Bu beytler onun bir kasidesindedir. Adıyy b. Cündeb Benî Anber'dendir. Anber ise Amr b. Temim'in oğludur.

ĞALİB B. ABDULLAH'IN BENİ MÜRRE YURDUNDA GAZVESİ

Mirdâs'ın katledilmesi

İbn-i İshak dedi:

Leys'in Kelb kabilesinden olan Galib b. Abdullah'ın gazvesi, Benî Mürre'de oldu. O gazvede Cüheyne'den olan Huraka'dan onların halifi olan Mirdâs b. Nehik'e isabet ettiler. Üsame b. Zeyd ve Ensar'dan bir adam onu katletti.

İbn-i Hişâm dedi:

Ebû Ubeyde'nin bana bildirdiğine göre, o Hüraka'dır.

İbn-i İshak dedi:

Üsâme b. Zeyd'den naklen, onun haberinin cümlesinden olarak o şöyle dedi:

— Ben ve Ensâr'dan bir adam ona kavuştuk. Onun üzerine silahımızı çektiğimiz zaman «Şehadet ederim ki Allah'dan başka ibadet edilmeğe layık hiçbir mabud yoktur» dedi. Biz ise geri çekilmedik ve onu katlettik. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz zaman ona durumu haber verdik. O şöyle söyledi:

— Ey Üsâme «Şehadet ederim ki, Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mabud yoktur» sözüyle birlikte sana katletmeyi kim câiz kıldı?

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah o ancak o sözü, katl edilmekten kurtulup sı-
ğınmak için söyledi. Dedi ki :

— Ey Üsâme o söz ile birlikte kim sana katletmeyi caiz kıldı?
Dedi ki :

Resulüllah'ı hak ile gönderene yemin ederim ki, bana karşı o, o
sözü tekrar tekrar söyledi. Hatta istedim ki keşki daha evvel müs-
lûman olmasaydım da onu katl etmiş olmasaydım. Dedim ki :

— Yâ Resûlallah bana müsaade et. Ben Allah'a söz veriyorum
ki : Şehadet kelimesini getiren hiç bir kimseyi asla katletmeyeceğim.
Dedi ki :

— Ey Üsâme benden sonra da mı katl etmeyeceksin?

Ben :

— Evet senden sonra da yâ Resûlallah, dedim.

AMR B. EL-ÂS'IN ZÂT-İ SELÂSİL'DEKİ GAZVESİ

Amr'ın gönderilmesi ve O'nun yardım istemesi

Amr b. El-Âs'm gazvesi, Beni Azre yurdundan olan Zat-i Selâ-
sîl'de oldu. Onun kıssası şudur :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Şam toprakların-
da savaşmak için çöl Arapları toplamaya göndermişti. Çünkü As b.
Vail'in anası Beli kabilesinden bir kadın idi. Resulüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Sellem) onu gönderdi ki, onları savaş için hazırlasın. Ni-
hayet o Cüzâm yurdundaki bir suyun başında olduğu zaman (ki o
suya Selsel denilir ve işte o gazve de Zatus-Selasil ile isimlendirilmiş-
tir.) Amr orada kendinden korktu ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi
ve Sellem)'e ondan yardım istemek üzere haber gönderdi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Ebû Ubeyde b. El-
Cerrâh'ı ilk muhâcirlerle birlikte gönderdi.

Onların içinde Ebû Bekr ve Ömer de vardı. Ebû Ubeyde'yi gön-
derirken ona şöyle dedi :

— İkiniz ihtilâf etmeyin, birbirinize düşmeyin.

Bunun üzerine Ebû Ubeyde çıktı ve onun yanına geldi. Amr ona
şöyle dedi :

— Sen ancak bana yardım için geldin.

Ebû Ubeyde ise şöyle dedi :

— Hayır ben takımımın başıyım, sen de takımının başısın.

Ebü Ubeyde yumuşak uysal ve kendisi için dünya işleri kolay gelen bir adam idi. Amr da ona «Bilâkis sen benim için yardım olarak geldin» dedi. Ebü Ubeyde ise ona «Ey Amr, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana ikiniz ihtilâf etmeyiniz, dedi ve eğer sen bana isyan edersen sana itaat ederim,» dedi. O da :

«Ben senin üzerine emir ve kumandanım ve sen benim için yardımcısun» dedi. Ebü Ubeyde «Öyle ise senin olsun,» dedi.

Neticede namazı Amr kıldırdı.

Ebü Bekr'in, Râfi b. Ebi Râfi'e vasiyyeti

Bu gazveler hakkındaki haberlerden biri de şudur :

Râfi b. Ebi Râfi el-Tâi (ki o Râfi b. Umeyre'dir), (bana bildirildiğine göre) kendini anlatarak şöyle diyordu :

— Ben hıristiyan idim. İsmim Cercis idi. Ben bu kumda insanların en iyi kılavuzu ve onların en iyi yol göstereni idim. Câhiliye'de kumluk bölgelerde suyu deve kuşlarının yumurtaları içinde gömer sonra insanların develeri üzerine yağma için saldırırdım. Onları kuma soktuğum zaman onların üzerine gâlib gelirdim. Böylece hiçbir kimse beni orada bulmaya kadir olamazdı. Sonra deve kuşlarının yumurtalarında gizlediğim işte o suyun yanına gider ve onu çıkartır ve ondan içerdim. Müslüman olduğum zaman, kendisine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Amr b. el-Âs'ı Zât-ı Selâsisil'e gönderdiği işte o gazveye çıktım. «Vallâhi ben kendime bir arkadaş seçeceğim,» dedim ve Ebü Bekr'i arkadaş seçtim kendime.

Ben onunla birlikte onun takımında oldum. Onun üzerinde Fedek abeası vardı. İndiğimiz zaman onu yere sererdi. Bindiğimiz zaman onu giyinirdi. Sonra onu kendine âid bir valizine soktu. Bunun için. Necid halkı dinden döndükleri zaman ona :

«Biz Abâeli'ye bey'at eder miyiz,» diyorlardı. Geri dönüşümüzde Medine'ye yaklaştığımız zaman dedim ki :

— Ey Ebü Bekr sana ancak, Allah beni seninle menfaatlandırсын diye arkadaş oldum, o hâlde bana nasihat et ve bana bir şeyler öğret.

Ebü Bekr :

— Şayet «İstemeseydin de ben bunu yapardım,» dedi. Ve şöyle devam etti :

— Allah'ı birle, ona hiçbir şeyi ortak kılma. Namazı kıl, zekâtı ver, Ramazan'da oruç tut, bu Beyti hac et, cenâbetten gusl abdesti al, müslümanlardan iki adamın üzerine aslâ emirlik etme.

Dedim ki :

— Ey Ebû Bekr, umarım ki, Allah'a hiçbir kimseyi aslâ ortak kılmam. Namaza gelince elbette inşaallah aslâ onu terketmem. Zekâta gelince eğer benim malım olursa inşaallah onu edâ ederim. Ramazan'a gelince elbette onu inşaallah asla terk etmem. Hacc'a gelince, takat getirirsem inşaallah hac ederim. Cenâbete gelince ondan inşaallah gusledirim. Emirliğe gelince :

— Yâ Ebâ Bekir, görüyorum, millet, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve insanların yanında ancak onunla yükseliyorlar. Neden beni bundan sakındırıyorsun. Ebû Bekir (Radiyallâhü anh) dedi ki :

— Sen benden ictihâd etmemi istiyorsun ki senin için ictihâd edeyim. Yakında sana haber vereceğim :

Allah Azze ve Celle, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işte bu din ile gönderdi. O din için insanlar ona isteyerek ve istemeyerek girinceye kadar mücâhede etti. Ona girdikleri zaman Allah'ın mülttecileri ve onun komşuları oldular. Ve onun ahd ve zimmetine girdiler. Sakın komşuları hakkında Allah ile olan ahdini bozma. Yoksa Allah ahdinin bozulmasında senin peşini bırakmaz. Eğer sizden birinizin komşusu hakkındaki ahdi bozulursa onun adaleleri komşusu için gazablandığından dolayı gerilir, şişer, yükselir ve kabarır hâle gelir. İster onun bir koyununa isâbet etmiş olsun, ister, onun bir deevsine. Allah ise komşusunun hakkı için gazabı daha şiddetlidir.

Bunun üzerine ondan ayrıldım.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği ve Ebû Bekr insanların üzerine emir kılındığı zaman ona geldim ve şöyle dedim :

— Ey Ebû Bekr, müslümanlardan iki adamın üzerine emir olmamdan beni nehy eden sen değil miydin?

Dedi ki :

— Evet nehy etmiştim ve şimdi de seni ondan nehy ediyorum.

Ona dedim ki :

— İnsanların işini üstlenmeğe seni sevk eden nedir?

Dedi ki :

— Bundan bir kurtuluş yolu bulamıyorum. Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ümmetinin dağılmasından korkuyorum.

**Avf el-Eşcei'nin kesilmiş develerin etlerini kavm
arasında taksim etmesi**

Avf dedi ki :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Amr b. el-Âs'ı gönderdiği Zat-ı Selâsil gazvesinde idim. Ebü Bekr ve Ömer'e arkadaş oldum. Develerini kesmiş, fakat parçalamayan bir cemaat gördüm. Ben iş bilir iş yapar et kesmekte mâhir bir kişi idim. Dedim ki :

— Onları sizin aranızda taksim etmem karşılığında onlardan bana bir aşır (her deveden onda bir pay) verir misiniz?

— Dediler ki :

— Evet.

Dedi ki :

— Ben de iki bıçak aldım ve onları orada parçalayıp cüzlere ayırdım. Onlardan bir parça aldım ve arkadaşlarıma götürdüm. Biz onu pişirdik ve yedik.

Ebü Bekr ve Ömer (Radiyallâhü anhümâ) bana :

— Ey Avf bu et sana nereden geldi? dediler.

Ben de meseleyi onlara haber verdim. Onlar ise şöyle dediler :

— Vallahi bunu bize getirmekle hiç iyi etmedin.

Sonra kalktılar yediklerini zorla kustular. Millet işte bu seferden döndükleri zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ilk gelen ben oldum. Ona geldim baktım evinde namaz kılıyor. Dedim ki :

— Esselâmü aleyke yâ Resûlallahi ve rahmetullahi ve berekâtühü.

Dedi ki :

— Avf b. Mâlik misin?

Dedim :

— Babam ve anam sana fedâ olsun, evet benim.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

— Kesilen develerin sâhibi misin? dedi ve başka bir şey ilâve etmedi.

İBN-İ EBİ HEDRED'İN IDM BATNINDAKİ GAZVESİ VE ÂMİR B. EL-EZBAT EL-EŞCEİ'NİN KATL EDİLMESİ

(İbn-i Ebi Hedred ve onun arkadaşlarının İdm batnındaki gazvesi Mekke Fethinden önce olmuş idi.)

İbn-i Azbet'in katledilmesi ve onun hakkında inen âyet

İbn-i İshâk dedi :

Bana Yezid b. Abdullah b. Kusayt, Ka'ka' b. Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen, o babası Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bizi müslümanlardan bir topluluk içinde İdm'a gönderdi. O topluluk içinde Ebû Katâde el-Hâris b. Ribî ve Muhallim b. Cessâme b. Kays vardı. Biz çıktık ve İdm batnında olduğumuz zaman bize Âmir b. el-Ezbat el-Eşcei her işte kullandığı bir devesinin üzerinde rastladı. Onun az bir eşyası ve bir süt kabı vardı. Bize rastladığı zaman bize İslâm selâmiyle selâm verdi. Biz de kendimizi tutup ona dokunmadık. Muhallim b. Cessâme onun üzerine saldırdı. Daha evvel ikisi arasında geçen bir hâdiseden ötürü onu katletti, onun devesini aldı ve onun eşyasını da aldı.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz ve ona bu haberi verdiğimiz zaman bizim hakkımızda şu âyet nâzil oldu :

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَن آتَىٰ
إِيْنِكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا)

•Ey iman edenler Allah yolunda gazveye çıktığınız zaman işin doğrusunu araştırınız, size sulh ve selâmet ilka eden kimseye mü'min değilsin, demeyiniz. Dünya hayatının metainı taleb ederek.. Âyetin sonuna kadar.

İbn-i Hişâm dedi : Ebû Amr b. Alâ şöyle kıraat etti :

(وَلَا تَقُولُوا لِمَن آتَىٰ إِيْنِكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا)

•Size selâm ilka ede n kimseye sen mü'min değilsin, demeyiniz.
Bu hâdiseden dolayı...

**İbn-i Hâbis ve İbn-i Hısn, İbn-i Azbet'in kanı hakkında
Resûle dâva açmaları**

İbn-i İshâk dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr haber verdi ki, Ziyâd b. Du-meyre b. Sa'd el-Sülemi, Urve b. Zübeyr'den naklen o da babasından o da dedesinden naklen haber verdi (ki bu ikisi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Huneyn'de hazır bulundular.) De-di ki :

Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize öğle namazını kıl-dırdı, sonra bir ağacın gölgesine gitti ve onun altında oturdu. O Hu-neyn'de idi. Ekrâ b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr, Âmir b. Ezbat El-Eşcei'nin hakkında davalaştılar. Uyeyne Âmir'in kanını talep ediyordu. O, o zaman Gatafan'ın reisi idi. Ekrâ b. Hâbis ise Mu-hallim b. Cessâme'yi savunuyordu. Muhallimin Hindef kabilesinde yeri vardı. Bunlar Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanın-da dava açtılar. Biz onların sesini işitiyorduk. İşittik ki Uyeyne b. Hısn şöyle diyor :

— Vallahi yâ Resûlallah, onun Hürka'dan olan hanımlarına, onun benim hanımlarıma taddırdığı şeyin aynını tatırmadan onu bı-rakmayacağım.

Resulü Allah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle diyordu :

— Hayır ellisi bu seferimizde, ellisi de döndüğümüz zaman ol-mak üzere diyeti alırsınız.

O ise buna karşı çıkıyordu. O sırada Beni Leys'den Mükeysir is-minde bir adam ayağa kalktı. (Kısa toplu bir adamdı) İbn-i Hişâm dedi ki :

Mükeytil denilir.

O şöyle dedi :

— Vallâhi yâ Resûlallah islâmın başında katl gibi bir şey bula-madım. Bu başı yakalanan sonu kaçan bir koyun sürüsüne benzedi. Bu gün kısas hükmünü ver yarın ise diyet hükmünü ver. (183)

(183) Resûlullah onlara kısas ile hükmetmişti. Diğerlerine ise diyet tav-siye etti.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elini kaldırdı ve şöyle dedi :

— Ellisi bu seferimizde ellisi döndüğümüz zaman olmak üzere diyeti alırsınız.

Onlar da diyeti kabul ettiler. Sonra şöyle dediler :

— Arkadaşınız nerededir Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun için istiğfar etsin. Bunun üzerine esmer zayıfca uzun boylu, üzerinde kendisine ait bir cübbe içinde, katle hazırlanmış bir adam kalktı ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde oturdu. Resulullah :

— Senin ismin nedir? dedi.

O :

— Ben Muhallim b. Cessâme'yim, dedi.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elini kaldırdı ve «Ey Allah'ım Muhallim b. Cessâme'yi bağışlama,» dedi. Bunu üç kere tekrar etti. Bunun üzerine göz yaşlarını eteğiyle alarak kalktı. Biz ise aramızda «Elbette Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, onun için istiğfar edeceğini umuyoruz.» diyorduk.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den zahir olan ise bu durum oldu.

Muhallim'in ölümü ve onun için hâdis olan şeyler

İbn-i İshak dedi :

Bana, kendisini itham etmediğim bir kimse Hasan el-Basrî'den naklen şöyle haber verdi :

Muhallim Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde oturduğu zaman Resulullah, ona : «O adamı Allah'a iman ettirdikten sonra mı öldürdün.» dedi. Sonra ona öylece beddua etti. Vallahi Muhallim b. Cessâme ancak yedi gün yaşayabildi. Hasan'ın nefsi eline olana yemin ederim ki, yer onu dışarı attı. Sonra onu tekrar yere gömdüler ve yer yine onu attı. Kavmi bununla başa çıkamayınca iki dağa gittiler ve o ikisi arasında onu yere yıktılar sonra onun üzerine taşları üst üste koydular ve onu gizlediler. Onun durumu Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e haber verilince o şöyle dedi :

— Vallahi muhakkak yer, ondan daha şerlisini kabul eder. Fakat Allah istedi ki, ondan gördüğünüz şeyle, haramlar hakkında size öğüt versin.

İbn-i Ezbat'ın diyeti

İbn-i İshak dedi : Bize Sâlim Ebû Nadr haber verdi dedi ki, bana şu haber verildi :

Uyeyne b. Hısn ve Kays ile birlikte yalnız oldukları bir sırada Ekra b. Hâbis onlara hitâben şöyle dedi :

— Ey Kays topluluğu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i, kendisiyle insanları sulh etmek istediği bir maktulden men ettiniz, (ona hak tanımadınız). Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in size lânet etmesinden ve Allah'ın da onun lânetiyle size lânet etmesinden veya size gazab etmesinden ve Allah'ın da size onun gazâbiyle gazab etmesinden emin misiniz? Ekra'nın nefsi yedinde olan Allah'a yemin ederim ki ya o maktulu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e teslim edersiniz, o da onun hakkında murad ettiği şeyi yapar, yoksa Beni Temim'den elli adam getiririm ki adaminızın kâfir olarak öldürüldüğüne ve hiç namaz kılmadığına yemin ederler. Böylece onun kanını heder ederim, ki onun intikamı alınmaz hâle gelir.

Onlar da bunu işittikleri zaman diyeti kabul ettiler.

İbn-i Hişâm dedi : Bu rivâyetlerde Muhallim (zaptı) İbn-i İshak'ın gayrından menkuldür. Bu, Muhallim b. Cessâme b. Kays el-Leysi'dir.

Ziyâd'ın bize ondan haber verdiğine göre İbn-i İshâk, Mücellem diye nakl etmiştir.

İBN-İ EBİ HEDRED'İN RİFÂE B. KAYS EL-CUŞEMİ'Yİ ÖLDÜRMEK İÇİN YAPTIĞI GAZVE

O gazvenin sebebi

İbn-i İshâk dedi :

İbn-i Ebi Hedred el-Eslemi'nin meşedeki gazvesi

Bana itham etmediğim bir kimseden naklen ona da İbn-i Hadred'den naklen o şöyle dedi :

— Kavmimden bir kadınla evlendim ve ona iki yüz dirhem mehir kıldım. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den evlenmem için yardım istemeğe geldim.

O ise :

— Ne kadar mehir kıldın? dedi.

Ben dedim ki :

— Yâ Resûlallah, iki yüz dirhem.

Dedi ki :

— Sübhânallah! Şâyet dirhemleri bir vâdinin kumluğundan almış da olsanız mehri artırmayın. Vallahi benim yanımda sana yardım edeceğim bir şey yok.

Bunun üzerine birkaç gün bekledim. Beni Cuşem b. Muâviye'den bir adam yola çıktı. Ona Rifâe b. Kays, veya Kays b. Rifâe denilir. Beni Cuşem'den büyükce bir batındandır (batın kabileden daha küçük bir toplumdur). Nihâyet kavmi ile ve kendisiyle birlikte ki kimselerle meşelikte konukladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile harb etmek üzere Kays'ı toplamayı istiyordu. Cuşem kabilesi içinde isim ve şeref sâhibi idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni ve müslümanlardan benimle birlikte iki adamı çağır-
dı ve şöyle dedi :

— İşte o adama doğru çıkınız ve ondan haber ve bilgi getiriniz.

Bize yaşlı ve zayıfca bir deveyi gönderdi. Onun üzerine ikimizden birimiz bindirildi. Vallahi zayıflıktan ayağa kalkamadı, adamlar arkasında elleriyle dürtüp öylece zorla kaldırdılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem); onun üzerinde haber toplayın ve ona nöbetleşe binin, dedi.

Müslümanların muzaffer olmaları ve İbn-i Ebi Hedred'in evlenmek için ondan yardım umduğu ganimetteki payı

Biz çıktık, bizimle beraber ok ve kılıçlardan silâhlarımız vardı. Akşam üzeri güneşin batmasıyla birlikte ordugâhlarına yakın bir yere geldik. Dedi ki :

Bir tarafta ben gizlendim. İki arkadaşıma da emr ettim onlar da düşmanın yerleştiği yerin diğer bir tarafında gizlendiler. Onlara şöyle dedim :

Ben onların askerlerinin bir tarafında tekbir getirirken ve koşarken beni işittiğiniz zaman siz de benimle birlikte tekbir getirin ve koşun.

Vallâhi biz işte böylelikle onların gafletini veya onlardan bir şeyler ele geçirmeyi bekliyorduk.

Karanlığa bürünmüştük. Nihâyet gecenin ilk karanlığı gitti. Onların bir çobanı vardı. Bu beldede hayvanlarını otlatıyordu. Onlara gitmekte gecikti. Onlar da onun için korktular. Bunun üzerine onların adamı Rifâe b. Kays kalktı, kılıcını aldı ve onu boynuna tak-tı, sonra şöyle dedi :

— Vallahi bizim bu çobanımızın izine gideceğim. Ona bir şer isâbet etmiştir.

Onunla beraber olan kimselerden bir topluluk ona şöyle dediler :

— Vallahi sen gitme biz senin yerine gideriz.

Dedi ki :

— Vallâhi başkası gitmeyecek ancak ben gideceğim.

Dediler ki :

— O hâlde biz seninle beraber gelelim.

Dedi ki :

— Vallahi sizden hiçbir kimse benim peşimden gelmesin.

Sonra çıktı ve bana rastladı. Okumla ona vurma imkânı bana hâsıl olduğu zaman okumu onun kalbine koydum. Vallahi o ses çıkartmadı. Ben yanma gittim. Onun başını uçurdum. Ordugâhın yanında koştum ve tekbir getirdim. Benim iki arkadaşım da tekbir getirdiler.

Vallahi oradakiler kaçtılar. «Haydin haydin, kadın çocuk ve hafif mallarından ne alabilerseniz süratlice alınız,» dediler. Biz de büyük bir deve sürüsünü ve büyük bir koyun sürüsünü sürdük, onları Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdik. Dedi ki :

Onun başını beraberimde taşıyarak geldim. Dedi ki :

— Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de işte o develerden on üç deveyi mehir için bana yardım olarak verdi. Ben de âilemi yanıma getirdim.

ABDURRAHMÂN B. AVF'IN DÜMETÜ'L CENDELE DOĞRU GAZVESİ

Resulûllah'ın, kavmine yaptığı vazından bir parça

İbn-i İshak dedi :

Bana itham etmediğim biri, Atâ b. Ebi Rebâh'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Basra halkından bir adam işittim Abdullah b. Ömer b. Hattâb'dan, sarığını sardığı zaman adamın arkasından sarığı sarkıtmasını sordu. Abdullh «İnşâallah bu konuda sana bilgi ile haber vereceğim», dedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in mescidinde ashâbından bir topluluğun on kişisinden onuncusu idim. Bunlar :

Ebü Bekr, Ömer, Osmân, Ali, Abdurrahman b. Avf, İbn-i Mesûd, Muaz b. Cebel, Huzayfe b. el-Yemân, Ebû Saïd el-Hudri ve ben, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idik. Ensardan bir adam çıkıp geldi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selâm verdi sonra oturdu. Ve :

— Yâ Resûlallah (Sallallahü Aleyke), müminlerin hangisi ef-daldır?

Dedi ki :

— Ahlâkca en iyi olanı.

Dedi ki :

— Müminlerin hangisi en temizdir?

Dedi ki :

— Ölümü en çok zikr edeni ve ona en iyi hazırlık yapanı... Temiz melekler ona gelmeden o onlara hazırlanır.

Sonra o adam sustu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize döndü ve şöyle dedi :

«Ey muhâcirler topluluğu, beş haslet vardır ki size indikleri zaman, (sizin onlara kavuşmanızdan Allah'a sığınırım), Bir kavimde hiçbir zaman fâhişe zuhur etmez ki onlar bunu aşıkâr işlesinler de onların içinde tâun ve geçmiş ecdadlarında olmayan birtakım ağırlar zâhir olmasın. Ölçeklerini ve tartılarını noksan etmezler ki kithğa, zahmet ve külfetin şiddetine ve sultanın zulmüne tutulmasınlar. Mallarının zekâtını vermezler ki, gökten yağmur yağmaktan men edilmesinler. Şâyet hayvanlar olmasaydı onlara yağmur yağmaz olurdu. Allah'ın ahdini ve Resulünün ahdini bozmazlar ki onların üzerine başkalarından olan bir düşman musallat kılınmasın. Ve o düşman onların ellerinde bulunan şeylerden bir kısmını almasın. Onların imamları Allah'ın kitâbiyle hüküm veren olmaz ve Allah'ın indirdikleri şeylerde tekebbür etmezler (Allah'ın indirdikleriyle hüküm vermekten kendilerini büyük görmezler) ki Allah onların azâbını aralarında vermesin.»

İbn-i Avf'ın memûr edilmesi ve onun sarık sarması

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Abdurrahman b. Avf'a üzerinde gönderildiği seriyye için hazırlık yapmasını emr etti. O da Siyâh pamuktan bir sarık sardı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu kendine yaklaştırdı. Sarığını yeniden sardırdı. Onun arkasından dört parmak veya ona yakın bir mikdar sarkıttı, ve şöyle dedi :

— Ey İbn-i Avf işte böyle sar. Çünkü bu şekil daha güzel ve daha iyidir.

Sonra Bilâl'a, sancağı ona vermesini emr etti. O da sancağı ona verdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah Teâlâ'ya hamd etti ve kendi üzerine salat getirdi. Sonra şöyle dedi :

— Ey İbn-i Avf, onu al. Hepiniz Allah yolunda savaşmız, Allah'ı inkâr edenleri katlediniz, ganimet mallarına hiyânet etmeyiniz, hâ-inlik etmeyiniz, insanların uzuvlarını kesmeyiniz, çocukları katletmeyiniz. İşte bu size Allah'ın ahdidir ve peygamberinin siretidir.

Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf sancağı aldı.

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Böylece Dümetü'l-Cendel'e çıktı.

EBÜ UBEYDE B. CERRÂH'IN GAZVE İÇİN DENİZ KENARINA GİTMESİ

Yiyeceğin bitmesi ve deniz hayvanının kıssası

İbn-i İshak dedi :

Bana Ubâde b. Velid b. Ubâde b. Sâmit babasından, o da dedesi Ubâde b. Sâmit'den naklen şöyle haber verdi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sahile bir seriyye gönderdi. Onların başında ise Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh bulunuyordu. Onlara bir dağarcık hurma azık verdi. Ebû Ubeyde o hurmaları onlara günlük yiyecek olarak dağıtmaya başladı. Nihayet sayarak vermeye mecbur kaldı. Sonra hurmalar tükenmeye yüz tutunca onlardan her bir adama her gün bir hurma verir oldu.

Bir gün o hurmaları aramızda taksim etti. Bir adama hiç bir şey düşmedi. İşte o gün hurmanın bittiğini anladık. Açlığa dayanamaz

hâle geldiğimizde Allah bizim için denizden bir hayvan çıkarttı. Onun etinden ve yağından yiyecek elde ettik ve onun üzerine yirmi gece kaldık, şişmanladık ve açlığın eleminden kurtulduk. Bizim kumandanımız onun kaburga kemiklerinden bir kaburga aldı ve iki ucu üzerine koydu. Sonra bizimle beraber olan en cüsseli birini istedi. Ve onun üzerine de bizden en cüsseli bir adamı bindirdi. O da onun üzerine oturdu. Dedi ki :

O da o kaburganın altından geçti, kaburga onun başına değmedi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz zaman onun haberini ona ilettik. Bizim onu yediğimizi, haram olup olmadığını Ondan sorduk. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

•O Allah'ın onunla sizi rızıklandığı bir rızıktır. dedi.

AMR B. ÜMEYYE EL-DAMRÎ'NİN, EBÛ SÜFYÂN B. HARB İLE SAVAŞMAK İÇİN GÖNDERİLMESİ VE O YOLDA YAPTIKLARI

Onun Mekke'ye gelişi ve Kureys'in onu tanıması

İbn-i Hişam dedi :

İbn-i İshâk'ın zikr etmediği, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ba's ve seriyyelerinden biri de Amr b. Ümeyye el-Damri'nin gönderilmesidir.

(Ehl-i ilimden kendisine itimad ettiğim birinin bana haber verdiği-ne göre) Hubeyb b. Adiyy'in ve arkadaşlarının katledilmesinden sonra, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Mekke'ye gönderdi. Ona Ebû Süfyân b. Harb'i katletmesini emr etti. Onunla birlikte Cebbâr b. Sahr el-Ensâri'yi de gönderdi.

O ikisi yola çıktılar ve Mekke'ye geldiler. İki erkek develerini (184) Ye'cec boğazlarından bir boğazda bıraktılar. Sonra gece Mekke'ye girdiler. Cebbâr, Amr'a «Beyti tavaf etsek ve iki rekât namaz kılsak mı?» dedi. Amr «Kavm akşanı yemeğini yedikleri zaman evlerinin dışında otururlar.» dedi. Cebbâr «Hayır inşaallah bunu yaparız», dedi. Amr dedi :

Bunun üzerine Beyti tavaf ettik ve namaz kıldık. Sonra Ebû Süfyân'ı kast ederek yola çıktık. Vallahi biz Mekke'de yürüyorduk. Mek-

(184) Ye'cec : Mekke'de bir mevkiin ismidir.

ke halkından bir adam bana bakınca beni tanıdı. «Amr b. Umeyye'dir, vallahi ancak gizli bir şer için Mekke'ye gelmiştir.» dedi. Ben arkadaşşıma «süratle gidelim» dedim. Böylece koşarak yola çıktık ve bir dağa yükseldik. Onlar da bizi arayıp bulmaya çıktılar. Nihâyet dağın üzerine çıktığımız zaman bizden ümidlerini kestiler. Bunun üzerine biz döndük ve dağdaki bir mağaraya girdik. Orada geceledik ve taşları aldık önümüze üst üste yığdık. Sabahladığımız zaman Kureyş'den bir adam atını yedeğinde çekerek yürüyor ve o at için ot biçiyordu. Biz mağarada iken saklanıyorduk. Dedim ki :

«Eğer o bizi görürse bağırır, yakalanır ve katl ediliriz.»

Bende bir hançer vardı. Onu Ebü Süfyân için hazırlamıştım. Ona doğru çıkıp onun memesi üzerine vuracağım... O Mekke halkına işittirecek şekilde bir kere bağırıp böylece geri dönüyor ve yerime geliyordum.

«Sana kim vurdu?» diyecekler.

Amr b. Umeyye diyecek. O ölecek ve yerimizi gösteren kimse olmayacak. Onu taşıyıp götürürler. Arkadaşıma diyorum; akşam olduğu zaman süratlice gidelim. Böylece gece Mekke'den çıktık. Medine'ye gitmek istiyorduk. Bekçilere rastladık. Onlar Hubeyb b. Adiyy'in cenazesini bekliyorlar. Onlardan biri: Vallahi bu geceki gibi yürüyüşü Amr b. Umeyye'nin yürüyüşüne benzeyen birini görmedim' Şâyet o Medine'de olmasaydı elbette derdim ki, o Amr b. Umeyye'dir, diyecek. Bir kuru ağaç parçasının hizasına geldiği zaman onun üzerine gider ve onu yüklenir. Ve ikisi süratlice çıkar. Onlar da onun ardından çıkarlar. Nihâyet Ye'cec selgâhının indiği yerde selin yardığı bir yarın dibine gelirken o kuru ağaç parçasını o yarın dibine atar. Allah da onu onlardan gizler. Onu bulamazlar. Arkadaşıma diyeceğim, çabuk çabuk deveni getir de onun üzerine otur. Ben kavmi senden oyalarım. Ensarlı kişinin yaya yürümeğe hali yoktur.

Onun, mağarada Bekr kabilesinden bir adamı katletmesi

Ben gittim ve Dacnan'ın (185) üzerine çıktım sonra bir dağa sığındım. Ve bir mağaraya girdim. Ben orada iken benim yanıma Beni Dil'den bir gözü kör ihtiyar bir adam girdi. Onun küçük bir koyun

(185) Dacnân : Mekke yakınında bir dağın ismidir.

sürüsü vardı. «Kimdir bu adam» dedi. «Beni Bekr'denim. Sen kim-sin?» dedim. O da : «Beni Bekr'denim», dedi. Ve ben «merhaba sana, yat istirahat et,» dedim. O da yüksek sesle şöyle dedi :

وَلَسْتُ بِمِثْلٍ مَا دُمْتُ حَيًّا وَلَا دَابٌّ لِدِينِ الْمُسْلِمِينَ

«Ben sağ olduğum müddetce müslüman değilim,
müslümanların dinine itaat de etmeyeceğim.»

İçimden dedim. Yakında sen görürsün. Ona mühlet verdim. Uyu-duğu zaman yayımı aldım ve onun bir ucunu onun sağlam gözüne koydum. Sonra onun üzerine yüklandım ta kemiklerine kadar vardı. Sonra çabucak çıktım ve Arc'a (186) geldim sonra Rekûbe'nin (187) yolunu tuttum. Naki'e (188) indiğim zaman bir de baktım ki, Kureyş'ten müşriklerden iki adam. Kureyş onları, Medine'ye casus olarak göndermişlerdi. Ben onlara, esir olunuz, dedim. Onlar ise râza olmadılar. Bunun üzerine onların bir tanesine bir ok atıp ve katlediyorum, diğeri ise esir oluyor ve ben onu bir ipe bağlayıp Medine'ye getiri-yorum. (189)

ZEYD B. HÂRİSE'NİN MEDYEN'E SERİYYESİ

Onun ve Dumeyre'nin gönderilmesi ve esir etmenin kıssası

İbn-i Hişâm dedi :

Seriyyelerden biri de Zeyd b. Hârise'nin Medyen'e yaptığı seriyyesidir. Bunu Abdullah b. Hassan anası Fatıma binti Hüseyin b. Ali (Aleyhim Rıdvanullahi)'den naklen zikr edildi ki, Resulullah (Sal-

(186) Arc : Mekke yolunda bir konuklama yerinin ismidir.

(187) Rekûbe : Kamûs'da şöyle dedi : Haremeyn'in arasında bir sarp yoktu.

(188) Naki' Medine'den iki gecelik bir mesafede Müzeyne beldelerinden bir mevkidir.

(189) «Bende bir hançer vardı» sözünden buraya kadar, Amr'ın yapmak istediğini tahayyül etmesidir. Onun için üslup değişiyor. Çünkü, Ebû Süfyan öldürülmüş değildir.

İlallahü Aleyhi ve Sellem) Zeyd b. Hârise'yi Medyen tarafına gönderdi. Beraberinde Dumeyre de vardı. Bu, Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi aleyhi)'nin azadlısı idi. Bir de onun bir kardeşi vardı. Fatıma dedi ki: Sahil halkından esirler ele geçirdi. Orada muhtelif cemaatler vardı. Ve o esirler satıldılar ve dağıtıldılar. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı. Onlar ağlıyorlardı. «Bunlara ne olmuş?» dedi. Denildi ki:

— Yâ Resûlallah, ayrıldıklarından ağlıyorlar.

Bunun üzerine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Onları ancak toplu olarak satın, diye buyurdu.

İbn-i Hişâm dedi: Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Analar ile çocuklarını kast etmiştir.

SÂLİM B. UMEYR'İN EBÜ AFEK'İ KATLETME İÇİN SERİYYESİ

Ebü Afek'in nifâkının sebebi

İbn-i İshak dedi:

Gazvelerden biri de Sâlim b. Umeyr'in Ebü Afek'i katletmesi için gazvesidir. Bu, Beni Amr b. Avf'dan olan Beni Ubeyde'den biridir. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Süveyd b. Sâmit'i katlettiği zaman onun münafıklığı belli oldu o şöyle dedi:

قَدْ عِشْتُ دَهْرًا وَمَا إِنِّ أَرَى	مِنَ النَّاسِ دَارًا وَلَا مَجْمَعًا
أَبْرَءُ مُبْرُودًا وَأَوْفَى لِمَنْ	يُؤَاقِدُ فِيهِمْ إِذَا مَا دَعَا
مِنْ أَوْلَادِ قَبِيلَةٍ فِي جَمْعِهِمْ	يَهْدُ الْجِبَالَ وَلَمْ يَخْفُضْ مَا
فَصَدَعَهُمْ رَأْيُ كَبِّ جَاءَهُمْ	حَلَالٌ حَرَامٌ لَشَقِيٍّ مَّا
قُلُوْا أَنِّ بِالْمِزِّ صَدَقْتُمْ	أَوْ الْمُلْكِ تَابَعْتُمْ نَبِيَّ مَا

«Bir zaman boyu yaşadım ve insanların içinde, çağırıldığı zaman

akidleştikleri kimselere Kayle'nin (190) çocuklarından ahdine daha sadık ve daha vefâkâr ne bir aile ve ne de de bir toplumu görmedim. Onların topluluğunda dağları yıkanlar vardır ve hiyanel etmezler. Onlara gelen bir binekli kişi onları dağıttı. Çeşitli şeylere birlikte helaldır, haramdır, dedi. Şâyet güçlülüğü veya mülkü tastik etseydiniz Yemen hükümdarlarından bir Tubbe'e tabî olurdunuz.»

İbn-i Umeyr'in onu katletmesi ve Müzeyriye'nin şiiri

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi : Şu pis adamı benim için kim katledecektir. Bunun üzerine Sâlim b. Umeyr gitti, onu öldürdü. Sâlim Beni Avf b. Amr'ın kardeşi ve Bekkailerden biridir. Umame el-Muzeyriye de bu konuda şöyle dedi :

نُكَذِّبُ دِينَ اللَّهِ وَالرَّءِ أَحَدًا لَمَرُّ الَّذِي أَمْنَاكَ أَنْ يَنْسَ مَا بَيْنِي
حَبَاكَ حَنِيفٌ آخِرَ أَقْبَلِ طَمَنَةً أَبَا عَفْكَ خُدَمَا عَلَى كِبَرِ السَّنِ

«Allah'ın dinini ve Ahmed'i yalanlıyorsun. O kimseye yemin ederim ki seni unuttu. Bu ne kötü bir unutulmaktır!
Bir müslüman gecenin sonunda sana bir süngü dürtüşü verdi.
Ey Ebû Afek yaşın ilerlemesine rağmen onu al.»

UMEYR B. ADİYY EL-HATMÎ'NİN, ASMÂ BİNT-İ MERVÂN'IN KATLİ İÇİN GAZVESİ

O kadının münâfıklığı ve bu husustaki şiiri

Gazvelerden biri de; Umeyr b. Adiyy el-Hatmi'nin, Asmâ binti-i Mervân ile gazvesidir. O kadın Beni Ümeyye b. Zeyd'dendir. Ebû Afek katli edildiği zaman o kadın münâfıklığını belirtti. Abdullah b. el-Hâris b. Fudeyl babasından naklen şöyle dedi :

(190) Kayle : Bir kadının ismidir ki, Eys ve Hazrec kabileleri ona nisbet edilirler.

O kadın Beni Hatem'den bir adamın nikâhının altında idi. O adama Yezid b. Zeyd denilir. O kadın İslâmiyeti ve müslümanları ayıplayarak şöyle dedi :

بَايْتُ بَنِي مَالِكٍ وَالذَّبِيتِ وَعُوفٍ وَبَايْتُ بَنِي الْحَزْرَجِ
أَطَعْتُ أُنَاوِيَّ مِنْ غَيْرِكُمْ فَلَا مِنْ مُرَادٍ وَلَا مَذْهِجٍ
رُجُونَهُ بَعْدَ قَتْلِ الرُّؤُوسِ كَمَا يُرْتَجَى مَرَقَ النَّضِجِ
أَلَا أَنْفٍ يَبْتَغِي غِرَّةَ فَيَقْطَعُ مِنْ أَمَلِ الرُّنْجِ

«Benî Mâlik, Nebit ve Auv'ın ve Benî Hazrec'in uyduşiyle,
Sizin gayrınızdan olan garib bir kimseye itaat ettiniz.
Ne Murad'dandır, ne de Mezhic'den. (191)
Başları (192) kestikten sonra ondan hâlâ umuyorsunuz.
Nitekim pişmiş çorba umulduğu gibi.
Başını çeken, aldanır, umanın ümidinden de kesilir.»

Hassan'ın o kadına karşı reddiyesi

Dedi ki : Hassân b. Sâbit o kadına şöyle cevap verdi :

بَنُو وَائِلٍ وَبَنُو وَاقِفٍ وَحَطَّةُ دُونِ بَنِي الْحَزْرَجِ
مَنْ مَادَعَتْ سَهْمًا وَنَحْمًا بَعْرُ تَهَا وَالسَّنَايَا نَعْمِي
فَهَزَتْ فَنَى مَا جِدَّا عَرَفَهُ كَرِيمِ الدَّخَالِ وَالْمَخْرَجِ
فَصَرَجَهَا مِنْ تَجْمِيعِ الدَّمَا بَعْدَ الْهُدُوِّ فَلَمْ يَخْرُجْ

«Benû Vâil, Benû Vakıf ve Hatme, Benî Hazrec'in aşağısındadır.
Yazıklar olsun o kadına ki, ne zaman sefihlik ederek yüksek sesiyle
çağırırsa ölümler gelir.
O kadın, ırkı ve şerefli, girişleri ve çıkışı kerim bir yiğiti sarstı.
Gecenin bir saatinden sonra o da o kadını kızıl kana buladı.»

(191) Murad ve Mezhic : Yemen'den iki kabiledir.

(192) Başlar : Kavmin eşrafı demektir.

Hatm'linin o kadını katletmesi için yola çıkması

Haber Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığı zaman «Mervân'ın kızından başını kim alacaktır?» dedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bu sözünü Umeyr b. Adiy el-Hatmi işitti. O orada idi. İşte o gecenin akşamı olduğu zaman o kadının evinde onun üzerine yürüdü ve o kadını katletti. Sonra sabahleyin Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

— Yâ Resûlallah ben o kadını katlettim, dedi. Resûlullah :

— Ey Umeyr Allah'a ve Resûlüne yardım ettin, dedi.

— — Yâ Resûlallah o kadın hakkında benim üzerime bir şey lâzım gelir mi? dedi. Resûlullah :

— Onun hakkında iki dişi keçi bile lâzım gelmez. Yâni onun işi kolaydır.

Beni Hatme'nin durumu

Umeyr kavmine döndü. Benû Hatme o zaman Mervân'ın kızının durumu için sözleri çok karışık idi. O kadının beş oğlu vardı. Umeyr b. Adiyy Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından onlara geldiği zaman dedi ki :

— Ey Beni Hatme, ben Mervan'ın kızını katlettim, bana istediğinizi yapınız. Beni bekletmeyiniz. İşte bugün, İslâmın Beni Hatme yurdunda izzet bulduğu ilk gündür.

Onların içinde müslüman olanlar, müslümanlıklarını gizliyorlardı. Beni Hatme'den ilk müslüman olan Umeyr b. Adiyy'dir. — Ona kari' denilirdi. — Ondan başka Abdullah b. Evs ve Huzeyme b. Sâbit müslüman olmuşlardı. Mervan'ın kızı katl edildiği gün artık İslâmın izzet bulduğunu gördükleri için Beni Hatme'den bir gurup daha müslüman oldular.

SÜMÂME B. ESÂL EL-HANEFÎ'NİN ESİR EDİLMESİ MÜSLÜMAN OLMASI VE SÜMÂME B. ÂSÂL EL-HANEFÎ'Yİ ESİR ALAN SERİYYESİ

Onun müslüman olması

Bana Ebû Said el-Makburi'den naklen ona da Ebû Hureyre'den naklen şöyle haber verildi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bir gurup atlıları yola çıktılar, Beni Hanife'den bir adamı yakaladılar. Onun kim olduğunu bilmiyorlardı. Nihâyet onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

— Yakaladığınız kimsenin kim olduğunu biliyor musunuz? Bu, Sümâme b. Âsâl el-Hanefî'dir. Ona iyi muâmele yapınız, dedi.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ehline döndü ve şöyle dedi :

— Yanınızdaki yemeklerden toplayınız ve Sümâme'ye gönderiniz.

Ona sağılan bir devesiyle sabah akşam süt içirilmesini emr etti. Sümâme'nin makamını düşürmedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona geliyor ve :

— Ey Sümâme müslüman ol, diyordu. O ise, şöyle diyordu :

— Ey Muhammed artık yeter, eğer katledeceksen kan sahibi birini katledersin. Eğer fidiye almak istiyorsan ne kadar diliyorsan iste.

O bu durumda Allah'ın dilediği kadar kaldı. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir gün şöyle dedi :

— Sümâme'yi serbest bırakınız.

Onu serbest bıraktıklarında çıktı, Baki'e geldi güzelce temizlendi. Sonra döndü ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e biat edip müslüman oldu. Akşamleyin yemeğini getirdiler. O ise ancak az bir mikdar yedi. Sağılan devenin sütünden de ancak az bir şey içti. Müslümanlar buna hayret ettiler. Bu haber Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığı zaman şöyle dedi :

— Neden hayrete düştünüz? Gündüzün evvelinde kâfir midesi ile yiyen ve gündüzün sonunda müslüman midesi ile yiyen bir adamdan mı? Kâfir yedi tane mide ile yer, müslüman ise bir tek mide ile yer.

**Onun Mekke'ye çıkıp gitmesi ve Kureys ile
beraber olan kıssası**

İbn-i Hişâm dedi :

Bana şu haber geldi ki; o umre etmek üzere yola çıktı. Mekke'nin vâdisine geldiği zaman telbiye getirdi. Telbiye getirerek Mek-

ke'ye giren ilk kişi odur. Kureyşliler onu yakaladılar ve «Bize karşı geldin,» dediler. Onun boynunu vurmak için getirdikleri zaman onlardan bir sözcü şöyle dedi :

— «Onu bırakınız. Çünkü siz yiyeceğiniz için Yemâme'ye muhtaç olursunuz. onlar da onu serbest bıraktılar.

Hanefi de bu hususta şöyle dedi :

وَمِنَّا الَّذِي لَبَّى بِمَكَّةَ مُعَلِّمًا يَرْعِمُ أَبِي سُفْيَانَ فِي الْأَشْهُرِ الْحَرَمِ

«Ebû Süfyan'a rağmen Haram aylarda bizden Mekke'de âşikâre telbiye getiren kimseler vardır.»

Haber aldım ki, o müslüman olurken Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e dedi ki :

Senin yüzün bana yüzlerin en gazablısı idi. Şimdi bana yüzlerin en sevgilisi oldu. Din ve memleket için de aynı şeyi söyledi.

Sonra umre etmek üzere çıktı ve Mekke'ye vardığında onlar :

— Çocuklaştın mı ey Sümâme? dediler.

O ise :

— Hayır, fakat ben hayırlı dine, Muhammed'in dinine tâbi oldum. Vallahi size Yemâme'den bir buğday danesi bile gelmeyecek. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) izin vermeden :

Sonra Yemâme'ye çıkıp gitti ve onları Mekke'ye bir şey taşımaktan onları men etti. Mekkeliler de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle mektup yazdılar :

«Şüphesiz sen Sıla-ı Rahimi (yâni akrabaya insanlığı) emr ediyorsun. Halbuki sen bizi akrabalarımızdan ayırdın babaları kılıç ile çocukları ise açlık ile katlettin.»

Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Sümâmeye, onlarla buğday taşımanın arasının serbest bırakmasını emreden bir mektup yazdı.

ALKAME B. MÜCEZZİZ'İN SERİYYESİ

Alkame'nin gönderilmesinin sebebi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alkame b. Mücezziz'i gönderdi.

Zü Kared gününde Vakkas b. Mücezziz el-Müdlîci katl edildiği zaman Alkame b. Mücezziz, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendisini kavmin peşine göndermesini istedi ki onların içinde intikamına kavuşsun.

İbn-i Hüzâfe'nin, askerleriyle birlikte şakalaşması

Abdul-Aziz b. Muhammed, Muhammed b. Amr b. Alkame'den naklen, o da Amr b. Hakem b. Sevbân'dan naklen, o da Ebû Said el-Hudri'den naklen şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alkame b. Mücezziz'i gönderdi. — Ebû Said el-Hudri şöyle dedi : Ben onların içindeydim — Nihâyet gazvemizin başına vardığımız veya yolun bir yerinde olduğumuz zaman, askerlerden bir takıma izin verdi ve onların üzerine Abdullah b. Hüzâfe es-Sehmi'yi âmil tâyin etti. O, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbındandı. Onda lâtifecilik vardı. Yolun bir yerinde oldukları zaman bir ateş yaktı, sonra askerlere şöyle dedi :

— Benim sizin üzerinize dinlemek ve itaat etmek hakkım yok mudur?

Dediler ki :

— Evet vardır.

Dedi ki :

— Ben size bir şeyi emr ettiğimde onu muhakkak yaparsınız değil mi? Dediler ki :

— Evet.

O dedi ki :

— İşte, benim sizin üzerinizde olan hakkım için, size kendinizi bu ateşe atmanızı emrediyorum.

Bir kısmı kemerlerini bağlamaya başladılar. Nihayet askerlerin kendilerini ona atacıklarını anlayınca onlara :

— Oturunuz, ben ancak sizinle eğlendim, dedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelmelerinden sonra ona bu durumunu anlattılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de; «Kim bir masiyeti size emr ederse ona itaat etmeyiniz» diye buyurdu. Muhammed b. Talha zikr etti ki, Alkame b. Mücezziz ve arkadaşları hiçbir hile ile karşılaşmaksızın geri döndüler.

KÜRZ B. CÂBİR'İN YESÂR'I KATLEDEN BECİLE'LERİN KATLI İÇİN YAPTIĞI SERİYYESİ

Bana ehl-i ilimden biri, ona haber veren bir kimseden naklen, o da Muhammed b. Talha'dan naklen, o da Osman b. Abdurrahmân'dan naklen şöyle haber verdi :

Yesâr'ın durumu

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Bent Salebe gazvesinde, Muharip ve Yesâr denilen bir köleyi ele geçirdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu sağılan develerine çoban yaptı. O develer Cema (193) taraflarında yayılıyorlardı. Kays'ten bir cemaat Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Bunlar Becile'den bir kabiledir. Onlar vebaya (194) ve böbrek hastalığına tutulmuşlardı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara şöyle dedi :

— Keşke gitseniz de sağılan develerin sütlerinden ve bevillerinden içseniz.

Onlar da o develere doğru yola çıktılar.

Becilelerin katli etmeleri ve Resûlün de onları cezalandırması

Onlar sıhhat bulup karınlarında yağ çizgileri (semizlikten karın bükümü) meydana geldiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in çobanı Yesâr'ın üzerine saldırdılar ve onu boğazladılar ve gözlerine de diken soktular. Sağılan develeri sürüp götürdüler. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların izlerine Kürz b. Câbir'i gönderdi. O da onlara kavuştu ve onları, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Zû Kared gazvesinden dönerken getirdi. O da onların ellerini ve ayaklarını kesti ve onların gözlerini çıkardı.

(193) Cem'a : Bir mevzi'dir.

(194) Veba : Burda vebadan kasıt bulaşıcı herhangi bir hastalıktır.

ALİ B. EBİ TALİB'İN YEMEN'E GAZVESİ

Gazvelerden biri de Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi Aleyhi)'nin Yemen'deki gazvesidir. Orada iki kere gazve yaptı.

İbn-i Hişâm dedi: Ebû Amr el-Medeni şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Talib'i Yemen'e gönderdi ve Hâlid b. Velid'i de diğer bir ordu ile gönderdi. Ve şöyle dedi:

Eğer bir araya gelerseniz, âmir, Ali b. Ebi Talib'dir.

İbn-i İshak haberinde Hâlid b. Velid'in gönderilmesini zikretti ve onu seriyelerden saymadı. Bunun için, ona göre, gazvelerin sayısı otuz dokuz olması gerekir.

ÜSÂME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLMESİ

(Bu, bâsler'in (gönderilen müfrezelerin) en sonuncusudur)

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Üsâme b. Zeyd b. Hârise'yi Şam'a gönderdi ve ona «Atlılarını Filistin topraklarından Belka ve Dârum sınırlarına geçir» diye emr etti. Millet hazırlandı ve ilk muhâcirler Üsâme ile birlikte ellerinden geldiği kadar bir cemaat topladılar.

İbn-i Hişâm dedi:

Bu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gönderdiği en son gönderidir.

RESÛLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN HASTALIĞININ BAŞLANGICI

Hastalığın başlaması

İbn-i İshak dedi:

İnsanlar işte bu durum üzere iken Allah'ın Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onda ruhunu aldığı hastalığı başladı. Hastalığı Safer ayından kalan geceler esnâsında veya Rebiü'l-Ev-

vel ayının evvelinde ikram ve rahmetine dâir kendisini murad ettiği bir zamana kadar sürdürdü. Bana anlatıldığına göre onun hastalığının başlangıcı şöyle oldu :

O Bakiü'l-Çarkad'e (Medine mezarlığına) çıktı ordaki ölümler için istiğfar etti, sonra evine döndü. Sabahladığı zaman işte o günden itibaren ağrıları başladı.

İbn-i İshâk dedi :

Bana Abdullah b. Ömer, Hakem b. Ebîl-As'ın azadlısı Ubeyd b. Cübeyr'den naklen, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs'dan naklen, o da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in âzadlısı Ebû Muveyhibe'den naklen şöyle dediğini haber verdi...

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geceleyin beni gönderdi. Ve :

«Ey Ebâ Müveyhibe, ben şu Baki'in ehli için istiğfar etmemle emr olundum. Benimle beraber gel» dedi. Ben de onunla birlikte gittim. Onların arasında durduğu zaman şöyle dedi :

«Ey kabirler halkı, size selâm olsun. İnsanların, içinde bulundukları durum (ölümüm size mübarek olsun.»

Fitneler karanlık gecenin bölükleri gibi peşpeşe gelmeğe başladı. Bir sonra geleni evvelkinden daha kötüdür.

Sonra bana döndü ve şöyle dedi :

— Ey Ebû Muveyhibe! Bana dünyanın hazinelerinin anahtarlarını ve orada ebedi kalmak verildi, sonra da cennet verildi. Ben de bunlar ile, Rabbime kavuşmak ve cennet arasında muhayyer kıldım. Ben de dedim ki :

Babam ve anam sana feda olsun, dünyanın hazinelerinin anahtarlarını ve orada ebedi kalmayı al, sonra da cenneti al. Dedi ki :

Hayır vallahi ey Ebû Muveyhibe, Rabbime kavuşmayı ve cenneti seçtim. Sonra Baki' ehline istiğfar etti, sonra ayrıldı. Bunun peşine, Allah'ın Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhunu kabz ettiği ağrısı başladı.

Âişe'nin evinde Resûlullah'ın tedavi edilmesi

İbn-i İshâk dedi :

Bana Yakub b. Utbe, Muhammed b. Müslim ez-Zühri'den naklen, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan naklen, o da

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den naklen haber verdi ki : Âişe şöyle dedi :

Resülullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Baki'den döndü. Beni, başımda bir baş ağrısı olduğu halde buldu. Ben, vay başım, diye söylüyordum. Resülullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi :

— Hayır ya Âişe, esas benim «Vah başım» demem lâzım. Sonra şöyle dedi :

— Ya Âişe, sen benden önce ölsen sana bir zarar olmaz. Senin işlerine bakarım, seni kefenlerim ve senin üzerine namaz kılarım ve seni defn ederim. Dedim ki :

Vallahi sanki ben, senin beni defn ettikten sonra evime dönüp onun içinde hanımlarından biriyle gerdeğe girdiğini tahayyül ediyorum. Bunun üzerine Resülullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tebessüm etti ve onun ağrısı iyice arttı. O hanımlarını dolaşıyordu. Nihâyet onun ağrısı tam şiddetlendi. Meymüne'nin evinde hastalığı ağır bastı. Hanımlarını çağırdı ve onlardan benim evimde tedavi görmesi için izin istedi, onlar da ona izin verdiler.

RESÜLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN HANIMLARI (Mü'minlerin anaları)

Onların isimleri

İbn-i Hişâm dedi :

Onlar dokuz tanedir : Âişe bint-i Ebi Bekr, Hafsa bint-i Ömer b. el-Hattab, Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan b. Harb, Ümm-ü Seleme bint-i Ebi Ümeyye b. el-Muğire. Sevde bint-i Zem'a b. Kays, Zeyneb bint-i Caş b. Riâb, Meymüne bint-i Hâris b. Hazn, Cüveyriye bint-i Hâris b. Ebi Dırrar ve Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab'dır. Ehl-i İlimden birden çok kişilerin bana haber verdiğine göre böyledir.

Hatice ile evlenmesi

Resülullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in evlendiği kadınların hepsi on üçtür :

Hatice bint-i Huveylid, bu ilk evlendiği hanımıdır. Onu onunla nikâhlayan, Hatice'nin babası Huveylid b. Esed'dir. Onun kardeşi

Amr b. Huveylid'in nikâhladığı da söylenir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mehrini yirmi dişi deve kıldı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in İbrâhim hâriç, çocuklarının hepsi ondan oldu. Ondan önce Hatice Ebû Hâle b. Mâlik'de idi. Bu, Benî Üseyyid b. Amr b. Temim'den biridir. Benî Abduddâr'ın halifidir (yani muâhidî). Onun ondan Hind b. Ebî Hâle adındaki çocuğu oldu. Bir de Zeyneb bint-i Ebî Hâle oldu. Hâle'den önce Uteyyik b. Âbid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'da idi. Ondan, Abdullah adındaki bir oğlu ile bir kızı oldu.

İbn-i Hişâm şöyle söyledi: Bir kız doğurdu. Sayfi b. Ebî Rifâe'nin hanımı oldu.

Âişe ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr es-Siddîk'ın kızı Âişe ile Mekke'de evlendi. Âişe o zaman yedi yaşında idi. Onunla Medine'de gerdeğe girdi, bu sıra Âişe dokuz veya on yaşlarında idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ondan başka bir bâkire ile evlenmedi. Babası Ebû Bekr onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile nihâkladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı.

Sevde ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Zem'a b. Kays b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luay'ın kızı Sevde ile evlendi. Onu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Salîl b. Amr nikâhladı. Ebû Hâtib b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl'in nikâhladığı da söylenir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı.

İbn-i Hişâm dedi:

İbn-i İshak bu rivâyete muhâlefet ediyor, diyor ki, o zaman Salîl ve Ebû Hâtib, o vakitte, Habeşistan'da idiler.

Ondan önce Sekrân b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl'de idi.

Zeyneb bint-i Cahş ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Cahş b. Riâb'ın kızı Zeyneb el-Esediye ile evlendi. Onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kardeşi Ebû Ahmed b. Cahş nikâhladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı. Ondan önce de Zeyd b. Hârise'de idi. Bu Zeyd, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in azadlısıdır. Onun hakkında Allah Tebâreke ve Teâlâ şu âyetini indirdi.

(فَلَمَّا قَمَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا)

•Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestğinde onu seninle evlendirdik ki...»

Ümm-ü Seleme ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Ümeyye b. Muğire'nin kızı Ümm-ü Seleme el-Mahzümiye ile evlendi. Onun ismi Hind'dir. Onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e onun oğlu, Seleme b. Ebi Seleme nikâhladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) lifle doldurulmuş bir yatak, bir bardak, büyükce bir çanak ve değirmen ile mehirlendirdi. Bundan önce Ebû Seleme b. Abdül-Esed'de idi. Onun ismi Abdullah'dır. Ümm-ü Seleme'nin Abdullah'dan Ömer, Zeyneb ve Rukiyye adlı çocukları oldu.

Hafsa ile evlenmesi

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömer b. el-Hattab'ın kızı Hafsa ile evlendi. Onu, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a, babası Ömer b. Hattâb nikâhladı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı. Ondan önce Huneyys b. Huzâfe es-Sehmi'de idi.

Ümm-ü Habibe ile evlenmesi

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ümm-ü Habibe ile evlendi. Onun ismi Remle binti Ebi Süfyan b. Harb'dir. Onu Resulül-

lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a Hâlid b. Saïd b. el-Âs nikâhladı. Bunların ikisi de Habeşistan'da idiler. Necaşi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine ona dört yüz dirhem mehir verdi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için ona dünürçülük yapan da o idi. Ümm-ü Habibe ondan önce, Ubeydullah b. Cahş el-Esedî'de idi.

Cüveyriye ile evlenmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Ebi Dirâr'ın kızı Cüveyriye el-Huzâiyye ile evlendi. O Huzâe'den Beni Mustalik esirlerinin içinde idi. Sâbit b. Kays b. Şemmâs el-Ensâri'nin payına düştü. O da onunla azat olmak üzere onunla anlaştı. Cüveyriye, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kitâbet (*) borcunu ödemesi için yardım istemeğe geldi. O da ona «Bundan daha hayırlısını istemiyor musun?» dedi. O : «Nedir o?» dedi. Dedi ki :

«Senin yerine senin kitâbet borcunu öderim ve seninle evlenirim, olmaz mı?» O da : «evet» dedi ve böylece onunla evlendi.

İbn-i Hişâm dedi :

Bize bu haberi, Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâi, Muhammed b. İshak'dan, o Muhammed b. Cafer b. Zübeyr'den, o Urve'den, o Âişe'den naklen bu olayı böylece haber verdi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Bir rivayette : Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Mustalik gazvesinden ayrıldığı zaman beraberinde de Cüveyriye binti Hâris bulunuyordu. Zat-i Ceyş'de olduğu zaman Cüveyriye'yi Ensâr'dan bir adama emânet etti ve ona, onu hıfz etmesini emr etti. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldiği zaman, onun babası Hâris b. Ebi Dirâr, kızının fidesini getirdi. Akik'de olduğu zaman fide için getirdiği develere baktı ve onlardan iki deveye arzu duydu ve onları Akik dağ boğazlarından bir boğazda sakladı. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve şöyle dedi :

— Ey Muhammed, kızımı ele geçirdiniz. İşte onun fidesi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Akik'de şöyle bir boğazda sakladığın o iki deve ne oldu? dedi.

Hâris de :

(*) Kitâbet, azat olmak üzere anlaşma yazısıdır.

— Şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibâdet edilmeğe layık hiçbir mabud yoktur ve sen muhakkak Allah'ın Resulüsün. (Sallallahü Aleyke.) Vallahi buna Allah Teâlâ'dan başkası muttali olmadı.» dedi. Böylece Hâris müslüman oldu ve onunla birlikte iki oğlu ve kavminden bir cemaat de müslüman oldular. O iki deveyi getirmeğe gönderdi. O da onları getirdi ve develeri Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e verdi. Bunun üzerine ona kızı Cüveyriye verildi. O da müslüman oldu ve islâmiyeti güzelce yaşadı. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu istemek için babasına dünürcü oldu. O da onu onunla nikâhladı ve onun mehrini dört yüz dirhem kıldı.

Cüveyriye Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den önce Abdullah isminde bir amcasının oğlunda idi.

İbn-i Hişâm dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onu Sâbit b. Kays'dan satın aldığı ve onu azad edip onunla evlendiği ve onun mehrini dört yüz dirhem kıldığı söylenir.

Safiyye ile evlenmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiyye ile evlendi. Onu Hayber'den esir etmişti. Onu kendisine seçti. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) velime yaptı (yani düğün yemeği verdi). O velimede ne yağ ne et vardı. Kavut ve hurma idi. Safiyye ondan önce Kinâne b. Rebi b. Ebi'l-Hukayk'da idi.

Meymüne ile evlenmesi

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Hazn b. Bahîr b. Hüzem b. Ruveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa'nın kızı Meymüne ile evlendi. Onu ona Abbâs b. Abdulmuttalib nikâhladı. Abbâs Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine onun mehrini dört yüz dirhem kıldı. Ondan önce Ebû Rühm b. Abduluzza b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luayy'da idi. Kendisini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hibe eden kadın olduğu söylenir. Bunun sebebi de : Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dünürçülük yapmak için ona vardığında o bi-

nek devesinin üzerinde idi. O da «deve ve onun üzerindeki Allah ve Resûlü içindir» dedi. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ şu âyetini indirdi :

«وَأَمْرًا مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ»

«Ve peygamber nikâhlanmayı dilediği takdirde, — sırf sana mahsus olmak üzere — kendisinin mehrini peygambere hibe eden mümin kadını almanı helâl kalmıştır.»

Denilir ki : kendisini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hibe eden kadın, Zeyneb binti Cahş'dır. Ümm-ü Şerik'in olduğu da söylenir. Ümm-ü Şerik Gazıyye binti Câbir b. Vehb'dir. Beni Mün-kiz b. Amr b. Mais b. Âmir b. Luayy'dendir. Bir rivayette o kadın Beni Sâme b. Luayy'm karısıdır. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onunla evlenmeyi erteledi.

Zeyneb binti Huzeyme ile evlenmesi

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huzeyme b. Hâris b. Abdullah b. Amr b. Abd-i Menâf b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa'nın kızı Zeyneb ile evlendi. Ümmü'l-Mesâkin, diye isimlenirdi. Onlara merhamet ettiği ve onlara şefkat gösterdiği için bu ismi almıştı. Onu Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Kabis b. Amr el-Hilâlî nikâhladı. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mehrini dört yüz dirhem kıldı. Ondan önce Ubeyde b. Hâris b. Muttalib b. Abd-i Menâf'da idi. Ubeyde'den önce de Cehm b. Amr b. Hâris'de idi. Bu onun amcasının oğludur.

Onların sayıları ve Resûl'ün onlarla birlikteki durumu

Kendileriyle Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gerdeğe girdiği hanımları on bir tanedir. Ondan önce onlardan ölenler ise iki tanedir. Bunlar :

Hadice binti Huveylid ve Zeyneb binti Huzeyme'dir. Kendisi ise onların dokuz tanesinden önce vefât etti. Onları bu rivayetin ev-

velinde zikr ettik. İkisi ile gerdeğe girmedii. Bunlar Esmâ binti Numan el-Kindiye'dir ki onunla evlendi ve onda baras (alacaklık hastalığı) buldu ve ona yararlanacağı bir ihsanda bulundu ve onu ehline geri verdi. Biri de Amre binti Yezid el-Kilâbiye'dir. Bu yeni müslüman olmuştu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Allah'a sığınırım, dedi. Resuüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de «Allah'a sığınan bırakılır.» dedi. Böylece onu ailesine geri verdi. Bir rivayette, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Allah'a sığınan kadın Kindiye'dir. Bu, Esmâ binti Numân'ın amcasının kızıdır. Bir rivayette :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu yanına çağırınca, o : Biz öyle bir kavmiz ki, bizim yanımıza gelinir biz kimsenin yanına gitmeyiz, dedi. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu ailesine geri verdi.

Kadınlarından Kureyşli olanların isimleri

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımlarından Kureyşli olanları altı tanedir :

Hadice binti Huveylid b. Esed b. Abduluzzá b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Âişe binti Ebi Bekr b. Ebi Kuhâfe b. Âmir b. Amr b. Kâb b. Sad b. Teym b. Mürre b. Kâb b. Luayy b. Galib; Hafsa binti Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abudu'l-Uzzâ b. Abdullâh b. Kurt b. Riyah b. Rizâh b. Adiyy b. Kâb b. Luayy; Ümm-ü Habibe binti Ebi Süfyan b. Harb b. Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Ümm-ü Seleme binti Ebi Ümeyye b. el-Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Sevde bint-i Zem'a b. Kays b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luayy...

Arap ve başkalardan olan hanımlarının isimleri

Arab ve başkaları yedi tanedir :

Zeyneb bint-i Cahş b. Riâb b. Ya'mer b. Sabre b. Mürre b. Kebir b. Ganem b. Düvdân b. Esed b. Huzeyme; Meymüne bint-i Hâris b.

Hazn b. Bahir b. Hüzem b. Rüveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa b. Muâviye b. Bekr b. Hevâzin b. Mansur b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylan; Zeyneb bint-i Huzeyme b. Hâris b. Abdullah b. Amr b. Abd-i Menâf b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa b. Muâviye; Cuveyriye bint-i Hâris b. Ebi Dırâr el-Huzâiyye sonra Mustalike; Esmâ bint-i Numân el-Kindiye ve Amre bint-i Yezid el-Kilâbiye...

Arabın gayrından olanlardan biri de; Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab'dır, Beni Nadir'dendir.

RESÛLULLAH'IN ÂİŞE'NİN EVİNDE HASTALIĞININ BAKIMI VE TEDÂVİSİ

Âişe'nin evine gelişi

İbn-i İshak dedi :

Bana Yakub b. Utbe, Muhammed b. Müslim ez-Zühri'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den şöyle dediğini nakletti.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ehlinde Fazl b. Abbas ve başka bir adam arasında, başı bağlı ve ayakları yerde iz bırakarak evime girdi.

Ubeydullah dedi ki : Bu haberi Abdullah b. Abbâs'dan haber aldım o şöyle dedi :

— Biliyor musun diğer adam kimdir?

Dedim ki :

— Hayır.

Dedi ki :

— Ali b. Ebi Tâlib'dir.

Hastalığın şiddetlenmesi ve onun üzerine suyun dökülmesi

Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hastalığı şiddetlenince ve ağır basınca o şöyle dedi :

— Üzerime çeşitli kuyulardan alınmış yedi kırba su dökünüz ki ben milletin huzuruna çıkayım ve onlarla ahidleşeyim.

Âişe şöyle dedi :

— Biz de onu Hafsa binti Ömer'in leğene oturttuk. Sonra onun üzerine suyu döktük o derecede ki yeter yeter demeye başladı.

Peygamberin bir sözü ve hususiyle Ebû Bekr'i zıkr etmesi

İbn-i İshak dedi :

Zühre dedi ki : Bana Eyyüb b. Beşir şunu haber verdi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) başı sarılı olarak çıktı ve minberin üzerine oturdu. İlk konuştuğu şey şu aşağıdaki mesele oldu.

Önce Uhud ashâbına dua ve istiğfar etti, dua ve istiğfarını tekrarladı. Sonra şöyle dedi :

— Allah'ın kullarından bir kul var ki, Allah onu dünyâ ile kendi katındaki şeyler arasında muhayyer kıldı, o da Allah'ın katında-kini ihtiyar etti.

Ebû Bekr bunu işitince onun kendi nefsinin kast ettiğini anladı, ağladı ve şöyle dedi :

Hepimiz çoluk çocuğumuzla sana feda olalım.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi :

— Ey Ebû Bekr dur, yavaşla.

Sonra şöyle dedi :

— Mescide açılan bu kapıları kapatınız. Ancak Ebû Bekr'in evi müstesnâ. Çünkü arkadaşlıkta iyilik ve ihsanca katımda ondan daha efdal olan hiçbir kimseyi bilmiyorum.

İbn-i Hişâm dedi : Ancak Ebû Bekr'in kapısı müstesna, diye rivayet edilir.

İbn-i İshak dedi :

Bana Abdurrahman b. Abdullah, Âl-i Ebi Said b. Muallâ'dan birisinden naklen şu haberi verdi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o zaman o söz arasında şöyle dedi :

— Ben kullardan birisini dost edinseydim elbette Ebû Bekr'i dost edinirdim. Fakat onu bir arkadaş ve iman kardeşi edindim ki Allah katında ikimizin arasını cem etsin.

**Resulüllah'ın Usâme'nin savaşa çıkışını tamamlamasını
emr etmesi**

İbn-i İshak dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr ve başka alimlerden naklen şu haberi verdi.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) insanların Üsâme b. Zeyd'in savaşa gönderilmesi hakkında ağır aldıklarını gördü.

Kendisi hasta halde idi, başını sararak çıktı ve minberin üzerine oturdu. İnsanlar ise Üsâme'nin emirliği hakkında şöyle diyorlardı.

Muhâcirlerin ve Ensâr'ın büyükleri üzerine genç bir delikanlıyı emir kıldı.

Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı, Allah'a hamd etti ve ona ehil olduğu şeylerle sena etti. Sonra şöyle dedi :

— Ey insanlar, Üsâme'nin gönderilmesini infaz ediniz, yemin ederim ki onun emirliği hakkında söz ettiniz. Ondan önce onun babasının emirliği hakkında da söz etmişsiniz. O muhakkak emirliğe layıktır, onun babası da ona elbette layık idi.

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) indi ve insanlar da onları techizatlandırmakta süratlendiler. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağrısı şiddetlendi ve kendisine galebe çaldı. Üsâme çıktı ve onunla birlikte asker de çıktı. Medine'ye bir fersah mesafedeki Cüf'e indiler. Askerini orada ikamet ettirdi. Bütün asker onun yanına geldiler. Ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ağırlaştı. Bunun üzerine Üsâme ve millet beklediler ki Allah'ın Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hakkında ne hüküm vereceğini görsünler.

Resulüllah'ın Ensar için vasiyyeti

İbn-i İshak dedi :

Zühri dedi ki : Bana Abdullah b. Kâb b. Mâlik haber verdi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Uhud ashabına dua ve istiğfâr ettiği ve onların durumlarına dair zikr ettiği şeyleri zikr ettiği günde, o zamanki söyledikleriyle birlikte şöyle dedi :

— Ey Muhâcirler topluluğu, Ensâra hayır ile davranmanızı tavsiye ederim. Çünkü insanlar artıyorlar, Ensâr ise oldukları gibi kalıp artmıyorlar. Onlar benim haybemdir (sırdaşlarımdırlar). Onların iyilik ve ihsan edenlerine, ihsan ve iyilik ediniz. Kötülük edenlerini de bağışlayınız.

Abdullah dedi :

Sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) indi ve evine girdi. Ağrıları tamamiyle şiddetlendi.

Ağzından ilaç verilmesi meselesi

Abdullah dedi ki : Onun hanımlarından bir kaçı onun yanında toplandılar. Bunlar :

Ümm-ü Seleme ve Meymüne idi. Bir de müslümanlardan, içlerinde Esmâ binti Umeys olan bir gurup vardı. Orda amcası Abbas da vardı. Onlar onun ağzından ilaç vermeğe karar verdiler. Abbas dedi ki :

— Elbette ben onu tedâvi edeceğim.

Ve ona ağzından ilaç verdiler. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ifakat bulduğu zaman dedi ki :

— Bunu bana kim yaptı?

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah : Senin amcan.

Dedi ki :

— Bu ilaç, şu taraftan (Habeşistan'dan) gelen bu kadınlar getirmişler.

Ve Habeşistan'a doğru işaret etti.

Resûlullah :

— Bunu niçin yaptınız? diye sordu.

Amcası Abbas :

— Yâ Resûlallah sende zâtül-cenb olmasından korktuk, dedi.

Resûlullah :

— Bu Allah (Azze ve Celle)'nin beni, onunla kötuleyici bir hastalık değildir. Bu evdekilerin hepsine ilaç yutturulacaktır. Ancak amcam müstesnâ.

Evet Meymüne'ye dahi oruçlu olduğu halde ilaç içirildi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yemininden dolayı, ona yaptıkları şey sebebiyle onlara bir ceza olsun diye, Allah bunu yaptı.

Resulüllah'm işaret ile Üsâme için duâ etmesi

İbn-i İshak dedi :

Bana Said b. Ubeyd b. Sebbâk, Muhâmmmed b. Üsâme'den, o babası Üsâme b. Zeyd'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ağırlaşınca ben ve benime brikte olanlar Medine'ye indik. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdim. O susturulmuş konuşmuyordu. Elini göğze kaldırdıktan sonra elini üzerime koymağa başladı. Ben anladım ki, o bana dua ediyor.

İbn-i İshak dedi :

İbn-i Şihâb ez-Zühri dedi ki : Bana Ubeyd b. Abdullah b. Utbe, Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den çok kere işittirdim, şöyle diyor :

Şüphesiz Allah hiçbir peygamberin ruhunu, onu muhayyer bırakmadıkça almaz. Dedi ki :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ölüm vakti gelince ondan işittiğim son söz şöyle demesi idi :

«Bilakis cennetten Refiki âla.» Âişe dedi :

Ben de dedim ki : Vallahi. Demek, bizi seçmiyor. «Ve şüphesiz hiç bir peygamber, muhayyer kılınmadıkça ruhu kabzolunmaz» sözü ile kendisini kast ediyor.

Ebû Bekr'in millete namaz kıldırması

Zühri şöyle dedi :

Bana Hamza b. Abdullah b. Ömer haber verdi ki, Âişe şöyle dedi :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hastalığı şiddetlendiği zaman şöyle dedi :

— Ebû Bekr'e söyleyiniz, millete namaz kıldırınsın.

Dedim ki :

— Yâ Nebiyallah, Ebû Bekr ince bir adamdır, sesi zayıftır, Kur'an'ı okuduğu zaman çok ağlayandır.

Dedi ki :

— Ona söyleyiniz, millete namaz kıldırınsın.

Yine aynen sözümü tekrarlardım. Bunun üzerine o şöyle dedi :

— Siz kadınlar Yusuf'a hile yaptınız. Git söyle; millete namaz kıldırınsın.

Âişe dedi ki :

— Vallahi ben bunu ancak Ebû Bekr'in millete imam olmamasını istediğim için söylüyordum. Biliyordum ki : Halk, Resulüllah'ın

makamına gelen bir adamı asla sevmeyen ve çıkacak her uğursuz şeyi ona verecekler. Böyle bir durumun babamdan uzak kalmasını istiyordum.

İbn-i İshak rivayet etti :

İbn-i Şihâb şöyle dedi : Bana Abdülmelik b. Ebî Bekr b. Abdurrahman b. Hâris b. Hişâm babasından, o Abdullah b. Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağırları şiddetlendiği ve kendine üstün geldiği zaman ben müslümanlardan bir topluluk içinde onun yanında bulunmaktaydım. Bilal onu namaza çağırdı, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi :

— Millete namaz kıldırarak birisine söyleyiniz. Dedi ki :

Ben de çıktım bir de baktım ki, Ömer milletin içindedir. Ebû Bekr ise kaip idi. Dedim ki :

— Yâ Ömer kalk da millete namazı kıldır.

O da kalktı ve tekbir getirdi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), onun sesini işitti. Ömer sesi yüksek bir adam idi. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Ebû Bekr nerededir? Bu duruma Allah da müslümanlar da razı olmazlar.

Sonra Ebû Bekr'e haber gönderildi. Geldi. Ömer'in kıldıracağı o namazdan sonra, millete namaz kıldırıldı. Ömer bana dedi ki :

— Yazık sana, bana ne yaptın, Ey İbn-i Zema? Vallahi bana emrettiğin zaman ancak Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sana bunu emrettiğini zan ettim. Şayet bu olmasaydı millete namaz kıldırılmazdı. Dedim ki :

— Vallahi Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana bunu emretmedi fakat Ebû Bekr'i görmediğim zaman hazır olanların içinde millete namaz kıldırılmaya en layığı seni gördüm.

Allah'ın, peygamberinin ruhunu kabz ettiği gün

İbn-i İshak dedi :

Zühri dedi ki : Bana Enes b. Mâlik şöyle haber verdi :

Allah'ın, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhunu kabz ettiği pazartesi günü erkenden milletin yanına çıktı. Onlar sabah namazını kılıyorlardı. Perde kaldırıldı ve kapı açıldı. Resulullah

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı ve Âişe'nin kapısı önünde durdu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i gördükleri zaman sevinçlerinden az kalsın namazlarını bozuyorlardı. Şenlikler yapmak istediler. O da «namazınızda sebât ediniz.» diye onlara emr etti. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların namazlarındaki duruşlarını gördüğünde sevincinden gülümsedi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işte o andaki duruşundan daha güzel bir duruşunu görmedim. Sonra döndü. Millet Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i *âgrısından iyileşmiş görerek oradan ayrıldılar. Ebû Bekr de Süh'deki ev halkının yanına döndü.*

İbn-i İshak dedi: Bana Muhammed b. İbrahim b. Hâris, Kasım b. Muhammed'den naklen haber verdi ki:

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer'in namazdaki tekbirini işittiği zaman:

«Ebû Bekr nerededir?» diye sordu. «Buna Allah razı olmaz ve müslümanlar da razı olmazlar.» dedi. Şayet vefatı esnâsında Ömer'in söylediği söz olmasaydı, müslümanlar Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ebû Bekr'i yerine geçirdiği hususunda şek etmezlerdi. Fakat o vefatı esnâsında şöyle demişti:

— Eğer Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine birini geçirmişse, benden hayırlı olan bir kimseyi yerine geçirmiş demektir. Eğer milleti bu hususta serbest bıraktı ise benden daha hayırlısını onlara bırakmıştır. Bunun üzerine millet anladılar ki, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiçbir kimseyi yerine halef bırakmamıştır. Ömer'in ise Ebû Bekr'e karşı olmadığı belli idi.

İbn-i İshak dedi:

Bana Ebû Bekr b. Abdullah b. Ebi Müeleyke şöyle haber verdi:

Pazartesi günü olduğu zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) başı sargılı olduğu halde sabah namazına çıktı. Ebû Bekr ise millete namazı kıldırıyordu. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktığı zaman millet keyif gösterdiler. Ebû Bekr anladı ki; millet bunu ancak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için yapıyorlar. Ve namaz kıldığı yerden çekildi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu arkasından itti ve «insanlara namaz kıldır,» dedi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr'in yanında oturdu ve onun sağında oturarak namaz kıldı. Namazı bitirdiği zaman millete döndü ve yüksek sesiy'e onlara hitap etti.

Hatta sesi mescidin kapısından dışarı çıktı. Şöyle diyordu :

— Ey insanlar, ateş alevlendi, fitneler gecenin dalga dalga gelen karanlığı gibi gelmeğe başladı. Vallahi bana karşı hiç bir şey gösteremezsiniz. Çünkü ben ancak Kur'an'ın helâl ettiğini helâl ettim. Ve Kur'an'ın haram ettiğini haram ettim.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sözünü bitirdiği zaman Ebû Bekr ona şöyle dedi :

— Ey Allah Nebisi, ben sende Allah'dan bir nimet ve bir fazl görüyorum. Nitekim biz de böyle isteriz. Bu gün Hârice'nin kızının günüdür. Ona gideyim mi?

Dedi ki :

— Evet.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) girdi ve Ebû Bekr Sûnh'deki ev halkının yanına gitmek üzere çıktı.

Abbâs ve Ali'nin durumu

İbn-i İshak dedi :

Zühri dedi ki; bana Abdullah b. Kâb b. Mâlik, Abdullah b. Abbâs'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

O günde Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katından milletin yanına çıktı, millet ona şöyle dediler :

— Ey Ebû Hasan, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nasıl oldu?

Dedi ki :

— Allah'a hamd olsun iyileşti.

Bunun üzerine Abbâs onun elini tuttu sonra şöyle dedi :

— Ey Ali, vallahi sen üç gün sonra bastonun kulu olacaksın. Allah'a yemin ederim ki : Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünde ölümü gördüm. Beni Abdulmuttalib'in yüzlerinde ölümlerini anladığım gibi. Gel de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidelim. Eğer bu iş (idare) bizde ise onu biliriz. Eğer bizim gayrımızda ise bizi insanlara tavsiye etmesini ondan isteriz. Ali de ona şöyle dedi :

— Ben vallahi bunu yapmam. Eğer idareden men edilsek ondan sonra hiç kimse onu bize vermez.

İşte o gün kuşluk ilerlediği bir sırada, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat etti.

Vefâtundan biraz önce Resûlün misvak kullanması

İbn-i İshâk dedi :

Bana Yakub b. Utbe, Zühri'den, o Urve'den o Âişe'den naklen haber verdi, dedi ki : Âişe şöyle dedi :

İşte o günde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mescide girdiği zaman geri döndü ve benim odamda yattı, yanıma Ebû Bekr'in soyundan bir adam girdi, elinde ise yeşil bir misvak vardı. Âişe dedi ki :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de önün eline öyle bir bakışla baktı ki onu istediğini anladım. Dedim ki :

— Yâ Resûlallah, sana şu misvakı vermemi ister misin?

Dedi ki :

— Evet.

Âişe dedi ki :

— Ben de onu aldım ve onun için onu öyle bir çiğnedim ki onu yumuşaklaştırdım. Sonra ona verdim.

Onunla dişlerinin arasını şimdiye kadar hiçbir misvakla temizlediğini görmediğim bir şekilde şiddetle temizledi, sonra bıraktı. Odamda Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağırlaştığını buldum. Onun yüzüne bakmaya gittim. Bir de baktım ki, onun gözü yukarı dikilmiş o şöyle diyor :

«Bilâkis cennetten refiki-i âla.»

Ben :

— Seni hak ile gönderene kâsem ederim ki, muhayyer kılındın ve seçtin» dedim. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhu kabz olundu.

İbn-i İshak dedi :

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

İşittim Âişe şöyle diyordu :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benim evimde ve göğ-

sümde öldü. Onun hakkında hiç kimseye haksızlık etmedim. Sefihliğimden ve yaşımın küçüklüğünden olacak ki Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gözetimimde iken ruhu kabz olunduğu halde onun başını bir yastığın üzerine koyup ve kadınlarla birlikte göğsüme vurmaya başladım ve yüzüme vuruyordum.

Resûlün vefâtından sonra Ömer'in sözü

İbn-i İshak dedi :

Zühri şöyle dedi : Bana Said b. Müseyyib, Ebü Hureyre'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât edince Ömer b. el-Hattab kalktı ve şöyle dedi :

Münafıklardan birtakım adamlar vardır ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefât etmiş olduğunu iddia ediyorlar. Halbuki Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ölmedi. Fakat o Rabbine gitti. Mûsâ b. İmrân gittiği gibi. Kavminden kırk gece kayboldu. Sonra ölmüştür, denildikten sonra onlara geri döndü. Vallâh Resûlullah (Sallallahü Aleyh ve Sellem) elbette geri dönecektir. Mûsâ'nın geri döndüğü gibi. İşte Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) öldü diye iddia eden adamların elleri kesilecek...

Resûlün vefâtından sonra Ebü Bekr'in tutumu

Ebü Bekr kendisine haber vardığı zaman geldi ve mescidin kapısı önünde indi. Ömer ise millete anlatıyordu. Ebü Bekr :

Hiçbir şeye iltifat etmedi (göz ucuyla dahi bakmadı) ve Âişe'nin evinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise evin bir kenarında üzeri örtülü idi. Onun üzerinde hibre denilen Yemen kumaşından bir örtü vardı. Geldi ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünü açtı.

Sonra onun üzerine eğildi ve onu öptü. Sonra şöyle dedi :

— Babam ve anam sana feda olsun, Allah'ın senin üzerine takdir ettiği ölüme gelince onu taddın. Bundan sonra ise artık aslâ sana bir ölüm isâbet etmez. Dedi ki :

Sonra Yemen kumaşını Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzüne geri örttü. Sonra çıktı, Ömer insanlarla konuşuyordu. Şöyle dedi :

— Yavaş ol ya Ömer, sus. O ise buna karşı çıktı. Ancak konuşmaya devam etti. Ebû Bekr onun susmaz olduğunu görünce, insanlara döndü. İnsanlar onun konuşmasını duyunca ona döndüler ve Ömer'i terkettiler. O da Allah'a hamd etti ve ona sena etti sonra şöyle dedi :

Ey insanlar! Kim Muhammed'e ibâdet ediyordu ise, şüphesiz Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a ibâdet ediyordu ise şüphesiz Allah birdir, ölmez. Dedi ki : Sonra şu âyeti okudu :

(وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَبْصُرَ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ)

-Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez, Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.-

Vallahi sanki insanlar işte bu âyetin nâzil olduğunu bilmiyorlardı. Ebû Bekr onu okuyuncaya kadar. Dedi ki :

İnsanlar onu Ebû Bekr'den aldılar ve ağızlarından düşürmediler. Ebû Hureyre rivâyet ettiğine göre Ömer şöyle dedi :

Vallahi Ebû Bekr'in onu okuduğunu işittiğim zaman ancak dehşete kapıldım ve yere düştüm, ayaklarım beni taşımıyordu. Anladım ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ölmüştür.

BENİ SÂİDE'NİN SAKİFESİ (Sofa'sı = gölgeliği)

İbn-i İshak dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhu kabz edildiği zaman Ensâr'dan müteşekkil işte bu topluluk Beni Sâide'nin sofa'sında Sâd b. Ubâde'ye meylettiler. Ali b. Ebi Tâlib, Zübeyr b. el-Avvam,

Talha b. Ubeydullah ise ayrılıp Fâtıma'nın evinde toplandılar. Muhâcirlerin geri kalanları ise Ebü Bekr'e meylettiler. Useyd b. Hudeyr'de onlarla birlikte Benî Abdü'l-Eşhel'e meyletti. Bir topluluk Ebü Bekr'e ve Ömer'e geldi ve şöyle dedi :

Ensâr'dan işte bu topluluk Benî Sâide'nin sofasında Sâd b. Ubâde iledirler. Ona meyl etmişlerdir. Eğer insanların durumuyla ilgili sizin ihtiyacınız var ise onların işleri büyümeden önce kavuşun.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise evinde olup henüz defn işi bitirilmemiştir. Ev halkı onun önüne kapıyı kilitlemişlerdir. Ömer dedi ki :

Ebü Bekr'e dedim ki :

«Ensâr'dan işte o kardeşlerimize ikimiz beraber gidelim ve onlardan ne üzere olduklarına bakalım.»

İbn-i Avf ve onun Ebü Bekr'e beyât etme durumu ile ilgili olarak Ömer ile müşâveresi

İbn-i İshak dedi :

Ensâr Sakife'de toplandıkları zaman Sakife haberi cümlesinden: Bana Abdullah b. Ebi Bekr, İbn-i Şihâb ez-Zühri'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan, o Abdullah b. Abbas'dan naklen şöyle haber verdi :

Abdurrahman b. Avf'ı Mina'da yerinde bekliyordum. O Ömer'in yaptığı son haccında Ömer'in yanında idi. Yine devamla dedi ki :

Abdurrahman b. Avf Ömer'in katından geri döndü ve beni Minâ'da menzilinde kendisini beklerken buldu. Kur'an okuyordum. Bana şöyle dedi :

Keşke görseydin. Bir adam, Emirü'l-Müminin'e geldi ve şöyle dedi :

— Ey Emirü'l-Müminin, şöyle diyen, falan hakkında bir diyeceğin var mı? diyor ki : Vallahi şayet Ömer b. el-Hattab ölmüş olsaydı elbette falana beyat ederdim. Vallahi Ebü Bekr'e beyat ancak oldu bittiye geldi.

Ömer de buna kızdı ve şöyle dedi :

— Ben inşaallah öğle vaktinden önce insanların içinde hitab edeceğim ve ben onları, onların idarecilerini gasbetmek isteyen işte o kimselerden sakındıracağım.

Abdurrahman şöyle dedi; ben de dedim ki :

— Ey Emirü'l-Müminin bunu yapma, çünkü hac mevsimi, milletin adilerini pisboğazlarını ve ayaktakımını toplar. Onlar o kimselerdir ki, insanların içinde durduğun zaman, sana yaklaşmak üzere bastırırlar. Ve ben korkarım ki sen vaz ederken bir söz söylersin. Onun sebebiyle hepsi de süratle kalkıp giderler. Sözlerini ne anlarlar ne hıfz ederler ne de onu yerli yerinde anlatırlar. O halde Medine'ye gelinceye kadar bekle. Çünkü orası sünnet yurduudur. Fıkıh ehli ile ve insanların eşrafiyle kurtulursun ve Medine'de söylediğini temkinli olarak söylersin. Fıkıh ehli senin sözünü anlar ve onu yerine koyarlar. Dedi ki :

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi :

— Amma Vallahi inşaallah Medine'de ilk irad edeceğim hutbemde elbette bununla hitâb edeceğim.

Ebü Bekr'e beyat esnasında Ömer'in hutbesi

İbn-i Abbas dedi :

— Zilhiccenin sonunda Medine'ye geldik. Cuma günü olduğu zaman güneş zevâle gelirken acele geldim. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyli minberin köşesinin yanında otururken buldum ve onun hizasına oturdum, dizim dizine değiyordu. Çok geçmedi ki Ömer b. el-Hattâb çıkageldi. Onu gelirken gördüğüm zaman, Said b. Zeyd'e dedim ki «elbette akşam işte bu minberin üzerinde bir konuşma yapacaktır ki halife edildikten beri böyle konuşmamıştır.» Said b. Zeyd bu sözümü yadırgadı ve «bundan önce konuşmadığı şeylerden konuşması umulan ne vardır» dedi. Ve Ömer, minberin üzerine oturdu. Müezzinler sükût ettikleri zaman kalktı ve Allah'a, layık olduğu şeylerle senâ etti, sonra şöyle dedi :

Amma bad, ben bu gün size bir konuşma yapacağım ki konuşmama imkân hasıl olmuştur. Bilmiyorum belki de ecelim önümde-dir. Kim o sözlerimi akleder ve onu hıfz ederse onu bineğinin varacağı yere kadar ilet-sin. Kim, ezberlemeyip, benden yalan söyleyecek-se bu ona helâl olmaz. Şüphesiz Allah Muhammed'i gönderdi ve ona

Kitâb'ı indirdi ve ona indirdiklerinden biri de recim âyetidir. Biz o âyeti okuduk, onu öğrendik ve onu hıfz ettik. Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) recmetti ve ondan sonra biz de recm ettik. İlerde biri çıkıp «Vallahi Allah'ın Kitâb'ında recmi bulamıyoruz.» diyeceğinden korkarım. Böylece Allah'ın inzâl ettiği bir farizeyi terketmekle dalâlete düşerler. Erkeklerden ve kadınlardan zinâ eden bir kimse aleyhine delil bulunduğu veya kadın hâmile kaldığı veya itiraf mevcut olduğu zaman recim Allah'ın kitabından bir haktır. Sonra biz Allah'ın kitâb'ından okuduğumuz âyetler içinde şu âyeti okuyorduk.

(لَا تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ فَإِنَّهُ كَفَرٌ بِكُمْ أَنْ تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ)

«Babalarınızdan yüz çevirmeyiniz. Çünkü babalarınızdan yüz çevirmeniz kendinizi inkâr etmektir.»

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

«Beni çok ileri derecede övmeyiniz. İsa b. Meryem çok öğülmüş olduğu gibi. «Allah'ın kulu ve Resulüdür,» deyiniz.» Haberim oldu ki : Birisi şöyle demiş :

Şâyet Ömer olmasaydı falana beyat ederdim. Kişinin, «Ebû Bekr'in hilafeti bir oldu bittidir.» sözü sizi aldatmasın. Evet öyle oldu. Fakat, Allah fitnenin şerrinden ümmeti korudu. İçinizde, Ebû Bekr gibi itaat edilen kimse yoktur. Müslümanlardan kim bir adama meşveretsiz beyat ederse onun için bey'atı geçerli değildir. Katledilme korkusuyla aldatılan iki kişinin ne beyat edenin ne de beyat edilenin beyatı geçerli değildir.

Allah, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i vefat ettirirken, Ensâr bize muhâlefet etmiş ve eşraflariyle Benî Sâide'nin gölgesinde toplanmışlar, diye bize haber geldi. Ali b. Ebi Tâlib, Zübeyr b. El-Avvâm ve onlarla birlikte olanlar bizden ayrılmışlardı. Muhâcirler ise Ebû Bekr'in yanına toplanmışlardı. Ebû Bekr'e dedim ki :

«Hadi, Ensâr'dan işte o kardeşlerimize gidelim.» Onları kast ederek gittik. Onlardan sâlih iki adam bize rastladı. Onlar bize Ensâr'ın kararlarını anlattılar. Ve «Ey muhâcirler topluluğu nereye gitmek istiyorsunuz?» dediler. Biz de «Ensâr'dan işte o kardeşlerimize gitmek

istiyoruz» dedik. Onlar «Ey Muhâcirler topluluğu, sizin onlara yaklaşmanız gerekmez, işinize bakınız» dediler. Dedim ki :

— Vallâhi elbette onlara gideceğiz. Gittik Beni Sâide'nin gölgeliğinde onlara vardık. Bir de baktık ki onların arasında örtülmüş bir adam vardır. «Bu kimdir?» dedim :

Onlar Sâd b. Ubâde, dediler. Dedim ki, «ona ne olmuş?» Dediler ki :

— Hastalanmış. Oturduğumuzda onların hatibi şehâdet getirdi ve Allah'a, layık olduğu şeylerle senâ etti, sonra şöyle dedi :

— Amma bad : Biz Allah'ın Ensâriyız ve islâmın öncü askerleriyiz. Ey muhâcirler topluluğu, siz ise bizden bir kavimsiniz, sizden bir cemaat koşa koşa bir yere gittiler. Bizi aslımızdan ayırmak ve idareyi bizden gasbetmek istiyorlar.

O sükût ettiği zaman konuşmak istedim. Kendimce beğendiğim iyi bir konuşma hazırlamıştım. İstiyordum ki, onu Ebû Bekr'in önünde takdim edeyim. Huyumdaki bir hiddeti ondan gizlemek istiyordum. Bunun üzerine Ebû Bekr şöyle dedi :

Yâ Ömer yavaş ol, dedi. Ben de onu gazablandırmak istemedim. Ve o konuştu. O benden daha âlim ve daha vakur bir kimse idi. Vallahi iyi hazırladığım konuşmamdan beğendiğim hiçbir kelimeyi bırakmayıp bütün açıklığı ile onları söyledi. Veya onun benzerini veya ondan daha üstününü söyledi. Dedi ki :

— Ey Ensâr sizin bahs ettiğiniz iyiliğe gelince siz onun ehlisinizdir. Fakat Arablar ise bu işi ancak Kureyş'den işte bu küçük kabileye tanırırlar. Onlar Arab'ın nesebce ve belde bakımından en şerefliлерidirler. Sizin için işte bu iki adama razı oldum ve onları seçtim. O halde onlardan hangisini dilerseniz ona bey'at ediniz.

Benim ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın elinden tuttu. O, o sırada ikimizin arasında oturmaktaydı. Söylemesini beğenmediğim hiç bir şey söylemedi. Vallahi günah olmasaydı başımın vurulmasını isterdim de içlerinde Ebû Bekr'in olduğu bir kavmin üzerine emir olmayı istemezdim.

Ensâr'dan bir sözcü de kalkıp şöyle dedi :

— Biz develerin kaşındığı orta direğiz, altından direk verilmiş hurma ağacıyız. Ey Kureyş topluluğu bizden bir emir olsun sizden de bir emir olsun.

Muhtelif sesler çoğaldı. Sesler yükseldi ve ihtilafa düşüleceğinden korktum ve şöyle dedim :

«Ey Ebü Bekr elini uzat,» o da elini uzattı ve ona beyat ettim. Sonra ona Muhâcirler beyat ettiler. Sonra Ensâr ona bey'at ettiler. Biz de Sâd b. Ubâde'nin üzerine atıldık. Onlardan bir sözcü, «Sâd b. Ubâde'yi katlettiniz durun» demeğe başladı. Ben dedim ki; «Sâd b. Ubâde'yi Allah katletsin.»

**Ebû Bekr ve Ömer, Sakife'ye (gölgellge) giderlerken
yolda onlarla karşılaşan o iki adamın tanıtılması**

İbn-i İshak rivâyet etti ; Zühri dedi ki :

Sakife'ye giderken Ensâr'dan karşılaşan işte o iki kişiden biri, Uveym b. Sâide'dir. Diğeri ise Maan b. Adiyy'dir. Bu, Benî Aclân'ın kardeşidir. Uveym b. Sâide'ye gelince, bize gelen habere göre o Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e «Allah (Azze ve Celle)'nin kendileri için :

(فِيهِ رَجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ)

«Orada birtakım adamlar vardır ki onlar tertemiz olmayı isterler. Allah da tertemiz olanları sever» dediği kimseler kimlerdir?» diye sorduğu ve Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in de :

«— Onlardan Uveym b. Sâide ne iyidir» dediği kişidir. Maan'a gelince bize şu haber geldi ki, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince millet ona ağladı. «keşke ondan önce biz ölseydik» dediler. Biz, ondan sonra fitneye düşmemizden korkuyoruz. Maan b. Adiyy de şöyle dedi : Fakat vallahi onu diri olarak tasdik ettiğim gibi ölü olarak da tastik etmedikçe ondan önce ölmemi istemiyorum. Maan Yemâme gününde Ebü Bekr'in hilâfeti sırasında Müseyleme-tü'l-Kezzâb gününde şehid olarak katl edildi.

**Umûmî bey'at sırasında Ebû Bekr'den önce
Ömer'in hutbesi**

İbn-i İshak şöyle dedi: Bana Zühri haber verdi, şöyle dedi: Bana Enes b. Mâlik haber verdi şöyle dedi:

Ebû Bekr'e Sakife'de bey'at edildiği zaman, ertesi gün oldu, Ebû Bekr minberin üzerine oturdu. Ömer kalktı ve Ebû Bekr'den önce konuştu. Allah'a hamd etti ve ona ehli olduğu şeyle senâ etti. Sonra şöyle dedi:

— Ey insanlar, ben size dün bir konuşma yaptım ki, o Allah'ın kitabında bulduğum şeylerden değildi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana ahd etmiş olduğu bir ahid de değildi. Fakat şunu biliyordum ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yakında bizim işimizi düzene sokar. Ve bu bizim son halimiz olur. Şüphesiz Allah ve Resûl (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisiyle hidâyet edip doğru yolu gösterdikleri kitabını size bırakmıştır. Eğer ona sımsıkı bağlanırsanız Allah ona hidâyet olarak verdiği şeyi size de vermiştir. Allah sizin işinizi sizin en hayırlınızın elinde vermiştir. O, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in arkadaşıdır. İki si de mağarada bulundukları zaman ikinin ikincisidir. O hâlde kalınız ve ona bey'at ediniz. Bunun üzerine insanlar Ebû Bekr'e Sakife bey'atinden sonra Bey'at-i âmmе ile bey'at ettiler.

Ebû Bekr'in hutbesi

Ebû Bekr de konuştu ve Allah'a hamd etti ve Ona, ehli olduğu şeyle senada bulundu, O'nu övdü. Sonra şöyle dedi:

— Amma ba'd, Ey insanlar! Ben sizin üzerinize veli kıldım, halbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik yaparsam bana yardımcı olunuz. Eğer kötülük yaparsam beni doğrultunuz. Doğruluk emânettir, yalan hiyânettir. Zaifiniz hakkını alıncaya kadar bana göre kuvvetlidir. Kuvvetliniz de inşaallah hakkı ondan alıncaya kadar zayıftır. Bir kavm Allah yolunda cihâdı terketmez ki Allah onlara zillet boyunduruğunu vurmasın. Şimdiye kadar hiçbir kavimde fahişelik yaygınlaşmamıştır ki Allah onlara belayı umûmileştirmesin. Allah ve Resûlüne itâat ettiğim müddetce bana itaat ediniz. Allah ve Resûlüne isyân ettiğim zaman bana itaat etmeniz gerekmez. Namazınıza kalkınız. Allah sizi bağışlasın.

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hüseyin b. Abdullah İkrime'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen bana haber verdi ki o şöyle dedi :

Vallahi ben Ömer'in hilâfesinde onunla birlikte yürüyordum. O bir hâceti için gidiyordu. Elinde ise bir tura vardı. Benden gayrı onunla birlikte kimse yoktu. Dedi ki :

— O kendi kendine konuşuyor ve bacaklarına turasıyla vuruyordu. Dedi ki :

Bana baktı ve şöyle dedi :

— Ey İbn-i Abbâs, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği zaman, konuştuğum konuşmaya beni sürükleyen ne idi biliyor musun?

Dedim ki :

— Ey Emirü'l-Müminin bilmiyorum, sen daha iyisini bilirsin.

Dedi ki :

— Vallahi beni buna sürükleyen, ancak işte şu âyeti okuyor olmamdır :

(وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ
الرُّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا)

•Böylece sizi insanlara şahid ve örnek olmanız ve Resûlün de size şahid ve örnek olması için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık. Vallahi biliyordum ki; Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ümmetinin içinde kalacaktır, ümmetine son amelleriyle rehber olacak. And olsun ki beni işte dediğim şeye sürükleyen şey odur.

RESÜLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN TECHİZ EDİLMESİ VE DEFN EDİLMESİ

Resûl'ün yıkanmasını üstlenen kimseler

İbn-i İshak dedi :

Ebü Bekr (Radiyahü anh) 'e bey'at edildiği zaman Salı günü insanlar Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in cihazlanmasına geldiler. Bana Abdullah b. Ebi Bekr ve Hüseyin b. Abdullah ve baş-

ka arkadaşlarımız haber verdiler ki; Ali b. Ebi Tâlib, Abbâs b. Abdumuttalib, Fazl b. Abbâs, Kusem b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in âzadlısı Şukran onun yıkanmasını üstlenmiştir. Beni Avf b. Hazrec'den biri olan Evs b. Havli, Ali b. Ebi Tâlib'e şöyle dedi :

— Ey Ali! Allah hakkı için Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den bizim nasibimiz nerede! — Evs Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından ve Ehl-i Bedir'den idi. — Dedi ki :

«— Gir,» o da girdi ve oturdu. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yıkanmasında hazır bulundu. Ali b. Ebi Tâlib onu göğsüne yaslandırdı. Abbâs ve Fazl ve Kusem onunla beraber onu çeviriyorlardı. Üsâme b. Zeyd, ve O'nun âzadlısı Şukran onun üzerine suyu dökenler idiler. Ali onu yıkıyordu. Onu göğsüne dayandırmıştı. Onun üzerinde gömleği vardı, onu onun ötesinden ovuyordu. Elini Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştırıyordu. Ali şöyle diyordu :

— Babam ve anam sana feda olsun diri olarak ve ölü olarak ne güzelsin!

Ölüde görülen hiç bir şey Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de görülmedi.

Resûl'ün nasıl yıkandığı

İbn-i İshâk dedi :

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan, o da Âişe'den naklen haber verdi ki; Âişe şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i yıkamayı murad ettikleri zaman o hususta ihtilâf ettiler. Ve bilmiyoruz diğer ölüler gibi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den elbiselerini soyalım mı, veya elbiseleri üzerinde olduğu halde yıkayalım mı?

Âişe dedi ki :

— İhtilâf ettikleri zaman Allah onların üzerine uyku verdi, hattâ onlardan hiçbir adam kalmadı ki çenesi göğsünde olmasın. Sonra Beyt tarafından kim olduğunu bilmedikleri bir konuşan şöyle konuştu : «Peygamberi, elbiseleri üzerinde olduğu halde yıkayınız.»

Âişe dedi ki :

Onlar da kalkıp Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gittiler ve onu üzerinde gömleği olduğu halde yıkadılar. Suyu onun gömleğinin üstünden döktüler. Gömlek ellerinin önünde olarak onu ovuyorlardı.

Resûl'ün tekfini (kefenlenmesi)

İbn-i İshâk dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yıkanması bitirildiği zaman üç elbise içinde kefenlendi. İkisi (195) Suhâri idi. Biri de hibre idi. Onun içine dürüldü; bana Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin babasından o dedesi Ali b. Hüseyin'den ve Zühri'den o da Ali b. Hüseyin'den naklen haber verildiği gibi...

İbn-i İshak dedi :

Bana Hüseyin b. Abdullah, İkrime'den, o da İbn-i Abbas'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için yer kazmayı istedikleri zaman Ebû Ubeyde b. Cerrah Mekke kabirleri gibi kabir kazıyordu. Ebû Talha Zeyd b. Sehl ise Medine halkı için kabir kazandı ve lahid yapan biri idi. Böylece Abbâs iki adam çağırdı ve onlardan birine «Ebû Ubeyde b. Cerrah'a», diğerine de «Ebû Talha'ya gidiniz», dedi ve kendi kendine şöyle dedi :

«Ey Allah'ım! Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için hayırlı kıl.» Ebû Talha'ya gönderilen, Ebû Talha'yı buldu ve onu getirdi. O da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için lahid yaptı.

Resûl'ün defni ve onun üzerine namaz

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tekfini Salı günü bitirildiğinde evinde karyolası üzerine konuldu. Defni hakkında müslümanlar ihtilâf etmişlerdi. Bir sözcü şöyle dedi :

— Onu mescidinden defn edelim.

Bir sözcü de şöyle dedi :

(195) Suhâri, Suhâr'a nisbettir. Burası Yemen'den bir şehirdir. Nitekim Lisânül-Arab'da böyle geçer. Veya orası Yemâme'den veya oraya yakın yerlerden Benî Temim'in beldelerinden bir yerdir. (Mu'cem-i Mas'tü'cim li'l-Kübrâ)

— Bilâkis onu ashâbiyle birlikte defn edelim.

Ebü Bekr ise şöyle dedi :

— Ben Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den işittim dedi ki :

«Bir peygamber'in ruhu kabz olunmaz ki, ruhu kabz olunduğu yerde defn olunmasın.»

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, üzerinde vefât ettiği yatağı kaldırdı ve onun için orası kazıldı. Sonra millet Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdiler, ona cemaat cemaat duâ ediyorlardı (yani cenâze namazı kılıyorlardı). Erkekler girdiler onlar bitirince kadınlar girdirildiler. Kadınlar bitirdiklerinde çocuklar girdirildiler.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in üzerine kılınan namazda hiçbir kimse imam olmadı.

Resûl'ün defn edilmesi

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Çarşamba günü gecenin içinde defn edildi. İbn-i İshâk şöyle dedi : Bana Abdullah b. Ebi Bekr, hanımı Fâtıma bint-i Umare'den, o Amre bint-i Abdurrahman b. Es'ad b. Zürrâre'den, o da Âişe (Radiyahü anhâ)'dan naklen haber verdi ki, Âişe şöyle dedi :

«Çarşamba gecesinden gecenin içinde demir küreklerin sesini işitmemize kadar Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in defn edilmesini bilmedik.»

Resûl'ün defn edilmesini üstlenen kimseler

Muhammed b. İshak şöyle dedi :

Fatıma bana şöyle haber verdi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kabrine inenler Ali b. Ebi Tâlib, Fazl b. Abbâs, Kusem b. Abbâs, bir de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in azadlısı Şukrân idi.

Evs b. Havli, Ali b. Ebi Tâlib'e :

— Ey Ali, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den bizim nasibimiz nedir? dedi.

Ali ona :

— İn, dedi.

O da onlar ile birlikte indi ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabrine konulduğu ve üzeri inşa edildiği zaman âzadlısı Şukrân, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in girdiği ve içinde yatdığı br kadifeyi kabrine koydu ve şöyle dedi :

— Vallâhi onu senden sonra hiç bir kimsenin giymesini istemem.

O kadife Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte defn edildi.

İnsanların Resûle zamanca en yakın olanı

Muğire b. Şu'be, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca en yakın olduğunu iddia ediyordu. Diyordu ki :

— Yüzüğümü aldım, kabre attım ve dedim ki benim yüzüğüm benden düştü. Bense onu ancak kasden atmıştım ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e komşu olayım. Böylece Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca insanların en yakını olayım.

İbn-i İshak dedi : Bana babam İshâk b. Yesâr, Abdullah b. Hâris b. Nevfel'in azadlısı Miksem Ebu'l-Kasım'dan o da efendisi Abdullah b. Hâris'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Ömer'in veya Osman'ın zamanında Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) ile birlikte umre yaptım. Ali, kız kardeşi Ümm-ü Hânî bint-i Ebi Tâlib'in yanına indi. Umresini bitirdiği zaman döndü, onun için yıkanma suyu hazırlandı o da gusul abdesti aldı guslünü bitirdiği zaman Iraklılardan bir topluluk onun yanına geldiler ve şöyle dediler :

— Ey Ebu'l-Hasan, sana geldik ki senden haber almak istediğimiz bir işten soralım.

O da şöyle dedi :

— Zan ediyorum ki : Muğire b. Şu'be Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca en yakın olduğunu size söyledi.

Dediler :

— Evet bundan sana sormak için geldik.

Dedi ki :

— Yalan söyledi.

Dedi ki :

— İnsanların zamanca Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e en yakın olanı Kusem b. Abbâs'dır.

Resûl'ün hamisesi

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Sâlih b. Keysân, Zühri'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den naklen haber verdi ki Âişe ona şöyle haber verdi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in üzerinde âlâmetli siyah bir yün elbise vardı. Ağrısı şiddetlendiğinde bir kere yüzüne koyuyor, bir kere de yüzünden açıyordu. Şöyle diyordu :

«Allah bir kavme lânet etsin ki, peygamberlerinin kabirlerini meşcidler edinirler!» Ümmetini bundan sakındırıyordu.

İbn-i İshâk dedi ki : Bana Sâlih b. Keysân, Zühri'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o Âişe'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in en son sözü şöyle demesi oldu : Arap yarımadasında iki din bir arada bırakılmaz.

Resûlün ölümünden sonra müslümanların fitneye düşmesi

İbn-i İshak dedi :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince, müslümanların musibeti büyüdü. Âişe, bana gelen habere göre, şöyle diyordu :

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği zaman Araplar dinlerinden döndüler. Yahüdlük ve nasrânlık boy göstermeğe başladı ve nifâk zâhir oldu. Allah müslümanların işlerini Ebû Bekr'e verinceye kadar Peygamber'ini (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kaybettikleri için kış gecesinde ürküp kaçan koyun sürüsü gibi bir hale geldiler.

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Bana Ebû Ubeyde ve ilim ehlinen başkaları haber verdi ki : Mekkelilerin ekserisi, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği zaman, islâmdan dönmek istediler.

Hattâ Attâb b. Esid (196) onlardan korktu ve gizlendi. Bunun üzerine Süheyl b. Amr kalktı ve Allah'a hamd ve senâ etti. Sonra Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefâtını zikr etti ve «Bu, islâmın ancak kuvvetini arttırır. Kim bizi şüpheye düşürürse onun boynunu vurunuz», dedi. Bunun üzerine millet dinden irtidattan vazgeçtiler. Attâb b. Esid de ortaya çıktı.

Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer b. Hattâb için : «Yakında o bir makama gelecektir ki, onda yerilmiyecektir», diye buyurdu. Ömer'in bu tutumuyla o söz doğru çıktı.

HASSAN B. SABÎT'İN RESULÛLLAH'A MERSİYESİ

İbn-i Hişâm'ın, Ebû Zeyd el-Ensârî'den naklen bize verdiği haberde Hassân b. Sâbit, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

بَطِينَةً رَزَمَ لِلرَّسُولِ وَمَهْدُ	مُبِيرٌ وَقَدْ تَنَمَّوُ الرُّسُومَ وَتَهْدُ
وَلَا تَمْنَحِي الْآيَاتُ مِنْ دَارِ حُرْمَةٍ	بِهَا مِنْبَرُ الْمَادِي الَّذِي كَانَ يَضَعُ
وَوَاضِحٌ أَثَارِ وَبَاقٍ مَسَالِمِ	وَرَبِّعَ لَهُ فِيهِ مُصَلًّى وَمَسْجِدُ
بِهَا حُجُرَاتُ كَانَ يَنْزِلُ وَسَطُهَا	مِنْ اللَّهِ نُورٌ يُنْشَاءُ وَيُوقَدُ
مَعَارِفُ لَمْ تَطْمَسْ عَلَى التَّهْدِ آتِهَا	أَنَاهَا إِلَيْهَا فَلَا يُؤَيُّ مِنْهَا تَجَدُّ
عَرَفْتُ بِهَا رَزَمَ الرُّسُولِ وَعَهْدُهُ	وَقَبْرَاهَا وَارَاهُ فِي التَّرْبِ مُلْحَدُ
ظَلَّتْ بِهَا أَنْبِيَا الرُّسُولِ فَأُسْمِدَتْ	عُيُونٌ وَمِثْلَاهَا مِنْ الْجَفْنِ تُشَدُّ
بِدُكْرَنِ آلَاءِ الرُّسُولِ وَمَا أَرَى	لَهَا مُخَصِّبًا نَفْسِي فَتَنْفِي تَبْلُدُ
مُعْجَمَةٌ قَدْ شَفَّهَا قَدْ أَحْمَدُ	فَظَلَّتْ لِآلَاءِ الرُّسُولِ تُعَدُّ

(196) Attâb b. Esid, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat ederken Mekke'nin vâlisi idi. O, onu oranın üzerine emir kılınıştı.

وَمَا بَلَّغْتَ مِنْ كُلِّ أَمْرِ عَشِيرَةٍ
أَطْلَلْتَ وَفَوَاقَ ذَرَفِ التَّيْنِ جَهْدَهَا
فَبُورِكَتْ بِأَقْبَرِ الرُّسُولِ وَبُورِكَتْ
وَبُورِكَتْ لِحَدِّ مَنَّا ضَمْنُ طَلَبِهَا
تَهِيلَ عَلَيْهِ الْقَرَبُ أَيْدٍ وَأَعْيُنُ
لَقَدْ غَيَّبُوا حِلْمًا وَعِلْمًا وَرَحْمَةً
وَرَأَحُوا بِحُزْنٍ لَيْسَ فِيهِمْ نَيْبُهُمْ
يُسْكُونُ مَنْ تَبَكَّى السَّمَوَاتُ يَوْمَهُ
وَهَلْ عَدَلَتْ يَوْمًا رِزْيَةُ هَالِكِ
تَقَطَّعَ فِيهِ مَنَزِلُ الْوَحْيِ عَنْهُمْ
يَذُكُّ عَلَى الرَّحْمَنِ مَنْ يَفْتَدِي بِهِ
إِمَامٌ لَمْ يَهْدِيهِمُ الْحَقُّ جَاهِدًا
عَفْوًا عَنْ^(٥٠) الزَّلَّاتِ يَقْبَلُ عُذْرَهُمْ
وَإِنْ نَابَ أَمْرٌ لَمْ يَقُومُوا بِحَمْلِهِ
نَبِيْنَاهُمْ فِي نِعْمَةِ اللَّهِ بَيْنَهُمْ^(٥١)
عَزَّ بِرَأْيِهِ أَنْ يَجُورُوا عَنِ الْمُدَى
عَطُوفٌ عَلَيْهِمْ لَا يُثْقَى جَنَاحُهُ
قَبِيْنَاهُمْ فِي ذَلِكَ الثَّوْرِ إِذْ عَدَا
فَأَصْبَحَ مَحْمُودًا إِلَى اللَّهِ رَاجِعًا
وَأَنْسَتْ بِلَادَ الْحَرَمِ وَحَشَا قَاعَهَا
فَقَارًا سِوَى مَمْنُونَةِ اللَّحْدِ ضَافَهَا

وَلَكِنْ لِنَفْسِي بَعْدَ مَا قَدْ تَوَجَّدَ
عَلَى طَلَالِ الْقَبْرِ الَّذِي فِيهِ أَحَدُ
بِلَادِ نَوَى فِيهَا الرَّشِيدُ الْمُسَدَّدُ
عَلَيْهِ بَنَاءٌ مِنْ صَفِيحِ مُنْصَدِّ
عَلَيْهِ وَقَدْ غَارَتْ بِذَلِكَ أَسْنَدُ
عَشِيَّةً عَالُوهُ الرُّبَى لَا يُوسَدُ
وَقَدْ وَهَنَتْ مِنْهُمْ ظُهُورٌ وَأَعْضُدُ
وَمَنْ قَدْ بَكَتْهُ الْأَرْضُ فَالنَّاسُ كَمَدُ
رِزْيَةٍ يَوْمَ مَاتَ فِيهِ مُحَمَّدٌ
وَقَدْ كَانَ ذَا نُورٍ يُغَوِّرُ وَيُنْجِدُ
وَيُنْقِذُ مِنْ هَوْلِ الْخَرَايَا وَيُرْشِدُ
مُطْلَمٌ صَدِيقٌ إِنْ يُطِيعُوهُ يُسَدِّدُوا
وَإِنْ يُحْسِنُوا قَالَهُ بِالْخَيْرِ أَحْجُودُ
فَرِنْ عِنْدَهُ تَفْسِيرٌ مَا يَنْشُدُ
دَلِيلٌ بِهِ تَهْجُ الطَّرِيقَةِ بِقَهْدُ
حَرِيصٌ عَلَى أَنْ يَسْتَقِيمُوا وَيَهْتَدُوا
إِلَى كَيْفٍ يَحْنُو عَلَيْهِمْ وَيَجْمَدُ
إِلَى نُورِهِمْ سَهْمٌ مِنَ الْوَيْتِ مُقْصِدُ
يُنْكِيهِ حَقُّ الرُّسُلَاتِ وَيُخَمِّدُ
لِنَفْيَةِ مَا كَانَتْ مِنَ الْوَحْيِ تَهْدُ
قَبِيدُ يُنْكِيهِ بِلَاطٌ وَغَرَقْدُ

وَمَسْجِدُهُ قَالُوحَاتٌ لِّقَدِهِ
وَبِالْحِمْرَةِ الْكُبْرَى لَهُ تَمَّ أَوْحَشَتْ
فَبِكَيْ رَسُولِ اللَّهِ يَا عَيْنُ عَبْرَةٍ
وَمَالِكَ لَا تَبْكِينَ ذَا النِّعْمَةِ الَّتِي
فَجُودِي عَلَيْهِ بِالدُّمُوعِ وَأَعُولِي
وَمَا قَدْ نَالَاؤُونَ بِمِثْلِ مُحَمَّدٍ
أَعَفٌ وَأَوْفَى ذِمَّةً بَعْدَ ذِمَّةٍ
وَأَبْدَلُ مِنْهُ لِطَرِيفٍ وَنَالِدٍ
وَأَكْرَمُ صِيْنًا فِي الْبُيُوتِ إِذَا انْتَمَى
وَأَمْنَعُ ذُرُوَاتٍ وَأَثْبَتُ فِي الْمُلَا
وَأَثْبَتُ فِرْعَا فِي الْفُرُوعِ وَمَنْبِتًا
رَبَاهُ وَلَبِْدًا فَاسْتَمَّ تَمَامُهُ
تَنَامَتْ وَصَاةُ الْمُسْلِمِينَ يَكْفُهُ
أَقُولُ وَلَا يُلْقَى لِقَوْلِي عَائِبُ
وَلَيْسَ هَوَايَ نَارًا عَنِ ثَنَاهُ
مَعَ الْمُصْطَفَى أَرْجُو بِذَلِكَ جَوَارَهُ

خَلَاءَ لَهُ فِيهِ مَقَامٌ وَمَقْعَدُ
دِيَارُ وَعَرْصَاتٌ وَدَنُوعٌ وَمَوْلِدُ
وَلَا أَعْرِفُكَ الدَّهْرُ دَمُوكَ يَجْعُدُ
عَلَى النَّاسِ مِنْهَا مَنَابِغٌ يُتَقَعَدُ
لِقَدِّ الَّذِي لَامِثُهُ الدَّهْرُ يُوجَدُ
وَلَا مِثْلُهُ حَتَّى الْقِيَامَةِ يُفْقَدُ
وَأَقْرَبُ مِنْهُ نَائِلًا لَا يُنْكَدُ
إِذَا صَنَّ مِعْطَاهُ بِمَا كَانَ يُنْخَلُّ
وَأَكْرَمُ جَدًّا أَبْطَحِيًّا بِسُودُ
دَعَائِهِمْ عِزَّ شَاهِقَاتٍ تُشِيدُ
وَعُودًا غَذَاهُ الْمُرْنُ قَالْعُودُ أُعِيدُ
عَلَى أَكْرَمِ الْخَيْرَاتِ رَبِّ مُمَجَّدُ
فَلَا أَلْهُمُ مَحْبُوسٌ وَلَا الرَّأْيُ يُفْقَدُ
مَنْ النَّاسِ إِلَّا عَارِبُ الْعَقْلِ مُبْعَدُ
لَعَلِّي بِهِ فِي جَنَّةِ الْخُلْدِ أَخْلُ
وَفِي تَيْلِ ذَاكَ الْيَوْمِ أَسْمَى وَأَجْهَدُ

«Medine'de, Resül için, evden kalan eserler vardır.

Bir de nurlandıran bilinen yer vardır.

Evin kalıntılarının eserleri dağılır, değişir ve eskir.

Hürmet yurdundan alâmetler zâil olmazlar.

Orada hidâyet edicinin minberi vardır ki onun üstüne çıkardı.

Eserlerin açık olanları, bilinen şeylerin geri kalanları oradadır.

Orada onun için mahalle, namazgâh ve mescid vardır.

Orada birtakım odalar vardır ki, o odaların ortasında konuklardı.

Allah'dan bir nurdur ki onunla aydınlanılır ve onunla ateş yakılır.

Orada bilinen yerler vardır ki, zamanlar onların alâmetlerini

değiştirmez. Oraya eskime gelse de onlardan olan alâmetler yenilenirler.

Orada Resûlün eserlerini, zamanını ve oradaki kabrini bildim ki onu lahidcisi toprağa gizledi.

Orada Resûl'e müdemadiyen ağlar oldum. Birtakım gözler de yardım ettiler. Göz kapaklarından onun iki misli yardım edilirdi.

Resûl'ün nimetlerini zikir ediyorlardı. Nefsimi onları sayacak kudrette görmedim. Ve nefsim jeci bir şekilde aptallaştı.

Ahmed'in kaybolması, nefsimi zayıflattı. Resûl'ün nimetlerini saymaya koyuldu.

Her bir işten, ondabirine varamadı. Fakat nefsim için artık üzücü bir şey vardır.

Nefsim durmayı uzattı, göz, hüznlerini, içinde Ahmed'in bulunduğu kabrin sırtı üzerine döküyordu.

Ey Resûl'ün kabri, sana mübârek olsun. Doğru yolu bulan ve doğru yola giden kimsenin içinde mukim olduğu beldeler mübârek olsun!

Senden lahid mübârek oldu, temiz toprakta kalasın.

Onun üzerinde birbiri üzerine yığılmış geniş taşlardan bir bina vardır.

Eller onun üzerine toprakları döktü ve gözler onun üzerindedir.

Hilmi, ilmi, rahmeti akşamleyin gömdüler. Onun üzerine toprağı verdiler. Başının altına yastık konulmaz olarak.

Hüzün ile yürüyorlar, içlerinde peygamberleri yoktur.

Onların sırtları ve kolları zayıflamıştır.

Göklerin, gününe ağladığı kimseye ağlıyorlardı.

Yerin de kendisine ağlamakta olduğu kimseye ağlıyorlardı.

İnsanlar ise hüzn içerisinde idiler.

Hiçbir ölünün gününün büyük musîbeti, içinde Muhammed'in öldüğü günün büyük müstibetine denk tutulur mu?

O gün ki, onda, vahyin indiği yer onlardan kesildi.

Orası nurlu bir yer idi ki aşağı iner yukarı çıkardı.

Ona uyan kimse, Rahmân'a götürülür.

Rezâlet ve rûsvaylıkların felâket ve şiddetinden kurtulur ve doğru yola ererdi.

Onlar için imâmdır ki gayret ile onları hakka hidayet eder, doğru yol gösterirdi. Doğruluk muallimdir. Eğer ona itaat ederlerse mutluluğa ererler.

Hataları çok af edicidir, onların özürlerini kabul eder.

Eğer iyilik ederlerse Allah hayrı bolca vericidir.

Eğer bir felâket inerse onu taşımayı yerine getiremezler.

Onun katında, şiddetli çetin gelen şeylerin kolaylaştırılması vardır.

Onlar Allah'ın nimeti içinde iken onların arasında bir delil vardı ki onunla açık seçik yoldan gidilirdi.

Hidâyetten, doğru yoldan sapmaları, onun üzerine güç ve ağır gelir.

Onların doğru yolda olmalarına ve hidayete ermelerine ise düşkündür.

Onların üzerine şefkatli ve merhametlidir. Kanadını hiçbir yana eğmez.

Onların üzerine eğer ve onlar için döşer.

Onlar işte bu nur içinde iken birden onların nurlarına isabet eden ölümden bir ok gitti.

Böylece o Allah'a dönerken övülmüş oldu, melekler ona ağlıyor ve onu övüyorlardı.

Bildiğin vahy'den olan şeyin kaybolmasından dolayı Haram beldelerinin parçaları ıssız oldu.

Lahd'ın mamûresinin gayrı her taraf otsuz, susuz ve kıtlık oldu.

Oraya bir kayıp indi ki, düz yerler, ağaçlar ve onun mescidi ona ağlarlar.

O hâlde onun kaybolmasından ötürü insanların çıkıp gittikleri yerler bîştur. Onun için orada ayakta durma ve oturma yeri vardır.

Cemr-i Kübrâda dahi boşaltıp gitmişlerdir. Onun için orada evler, yur'lar, sahalar, mahalle ve doğum yeri vardır.

O halde ey gözüm, Resûlullah'a göz damlası akıtarak ağla.

Bütün zaman, göz yaşının kuruduğunu muhakkak bilmiyorum.

Sana ne oldu ki, insanlar üzerine olan bir nimetin sahibine ağlamıyor-sun. Onlardan çok ve tamca olanı vardır, gizli olanı vardır.

Onun üzerine göz yaşlarını akıt ve bütün zaman, misli bulunmaz kimsenin kaybindan dolayı yüksek sesle ağla.

Geçmişlerin kaybı Muhammed'in misli değildir.

Ne de kıyamete kadar onun misli bulunacaktır.

O en iffetli idi, ahidce en vefâlı olan idi. Kendisinden nimete nâil olmak en kolay idi, nâil olan kimseye az bahşiş verilmez idi.

Eskiden kalmış malla bahşişde cimrilik edilmiş bir zamanda yeni elde edilmiş ve eskiden kazanılmış malını ihsan etmekte en önde gelen idi.

Nisbet edildiği zaman evlerde güzel anma yönünden en kerim idi.

Efendi kılınan ebtahlı (Mekke'li) olarak ve dede yönünden en kerim idi.

Zirveleri en iyi koruyan, yüceleri en sâbit tutan, tahkim edilmiş yüksek kale gibi binaların izzet direkleridir.

Köklerde kökleşme yönünden bitiş ve gövde olma bakımından sabit istikrarlı idi. Onu bulut gıdalandırır ve gövde de yumuşak ve eğilendir.

Temcid ve tazim Olunmuş Rah, onu çocukluğunda terbiye etti ve onun kemâli, hayratın en kerimi üzere tamamlandı.

Müslümanların vasipleri onun eliyle son hedefe vardılar.

O halde ne ilim hapsedilmiştir ne de rey ayıplanmıştır.

Derim ki, benim sözüme insanlardan bir ayıplayan rastlamaz.

Ancak aklı ermeyen müstesnâ.

Aşkı ve hevesim onun senâsından ve övgüsünden uzak kalan değildir.

Belki de bunun sebebiyle Huld cennetinde Mustafâ ile birlikte ebedi olarak kalırım.

Bu sebeple onun komşuluğunu umarım.

İşte o güne kavuşup nâil olmak için say ve gayret ederim.

**

Hassân b. Sâbit yine Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

كُحِلَتْ مَا قَبِيهَا بِكُحْلِ الْأَرَمَدِ	مَا بَالَ عَيْنِكَ لَا تَنَامُ كَأَنَّمَا
يَاخِيزُ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى لَانْتِفِدِ	جَزَعًا عَلَى الْمَهْدَى أَصْبَحَ نَارِيَا
غُيِبَتْ قُلُوكَ فِي بَيْعِ الْفَرَقْدِ	وَجُمِيَ بَيْعُكَ التَّرَبُّ لَمْ فِي لَيْتِي
فِي يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ الَّذِي الْمَهْدَى	بِأَبِي وَأُمِّي مَنِ شَهِدْتُ وَفَاتَهُ
مُتَلَدَا بِاللَّيْنِ لَمْ أُولَدِ	فَطَلَّتْ بَدَنُ وَفَاتِهِ مُتَلَدَا
بِالْأَيْتِي صُبَّحَتْ سَمَّ الْأَسُودِ	أَقِيمُ بَدَنُكَ بِالْمَدِينَةِ بَيْنَهُمُ
فِي رَوْحَةٍ مِنْ يَوْمِنَا أَوْ مِنْ غَدِ	أَوْ حَلَّ أَمْرُ اللَّهِ فِينَا عَاجِلًا
مَحْضًا ضَرَائِيهِ كَرِيمُ الْحَدِ	فَتَمُومُ سَاعَتَنَا فَتَلْقَى طَيِّبًا

يَا بَكْرُ أَمِنَةَ الْمُبَارَكِ يَكْرُمَا وَلَدَيْهِ مُحَصَّنَةٌ بِسَعْدِ الْأَسَدِ
 بُورًا أَضَاءَ عَلَى الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا مَنْ يَهْدِ لِلنُّورِ الْمُبَارَكِ يَهْتَدِ
 يَا رَبِّ فَاجْمَعْنَا مَعَاوِنَيْنَا فِي جَنَّةٍ تَنْتَشِي عِيُونُ الْحَدِّ
 فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ فَاسْتَقْبَلْنَا يَازَا الْجَلَّالِ وَذَا الْمَلَأِ وَالسُّودِ
 وَاللَّهُ ائْتَمَعَ مَا بَقِيَْتَ بِهِالِكَ إِلَّا بَكَيْتُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدِ
 يَا وَجْجُ أَنْصَارِ النَّبِيِّ وَرَهْطِهِ بَعْدَ الْغَيْبِ فِي سَوَاءٍ لِلْعَدِ
 صَاقَتْ بِالْأَنْصَارِ الْبِلَادُ فَاصْبَحُوا سُودًا وَجُوهُهُمْ كَلَوْنِ الْإِعْدِ
 وَلَقَدْ وَلَدَانَا وَفِينَا قَبْرُهُ وَقُضُولُ نِعْمَتِهِ بِنَا لَمْ يَجْعَدْ
 وَاللَّهُ أَكْرَمَنَا بِهِ وَهَدَى بِهِ أَنْصَارُهُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ مَشْهَدِ
 صَلَّى إِلَهُهُ وَمَنْ يَحْفَ بِرَبِّهِ وَالطَّيِّبُونَ عَلَى الْمُبَارَكِ أَحَدِ

Senin gözüne ne olmuş ki uyumuyor. Sanki göz yaşlarının akma yerleri, göz ağrısı sürmesiyle sürmelenmiştir.

Mukim olan hidâyete ermiş zata, sabr edemeyip hüüzün ve keder izhâr etmekten dolayı. Ey çakıllara ayak basanların en hayırlısı!

Uzaklaşma!

Yüzüm seni topraktan korur, vâh başıma gelene!

Keşke senden önce Ğarkad (197) mezarlığına gömülmüş olsaydım.

Babam ve anam bir kimseye feda olsun ki, onun vefâtında pazartesi günü hâzır bulundum. Hidâyete ermiş peygamberin vefâtında.

Vefâtından sonra aklı gitmiş şaşkın bir hâlce geldim.

Keşke doğmasaydım.

Senden sonra Medine'de onların içinde kalırmıyım.

Keşke Esved denilen bir nevi yılanın zehirini sabahleyin içseydim.

Yoksa Allah'ın emri bize, bizim günümüzden veya yarından olan bir sabah acil olarak mı inmiştir?

Böylece bizim kıyâmetimiz kopar ve tabiatları sırf temiz pak ve güzel olana, kerim asılıya kavuşuruz.

Ey Âminc'nin mübârek ilk oğlu, onun ilk oğlu ki onu iffetli olarak uğurlulukların uğurluğu ile doğurdu.

Bir nur olarak ki, bütün yaratıkları aydınlattı.

Kim bu mübârek nurla hidâyet edilirse, hidâyete erer.

Ey Rabbim, bizi Peygamberimizle birlikte, hased edenlerin gözlerinin uzaklaştırılıp def' edilecekleri cennette bir araya getir.

Firdevs cennetinde. Ey Celâl, yücelik ve efendilik Sâhibi, orasını bizim için yaz.

Vallahi hayatta kaldığım müddetce bir öleni işitmiyordum ki illa da Muhammed Nebi'ye ağlamayayım.

Ey Peygamber'in Ensârı ve kavmi, kabrin ortasına gizlendirilen zattan sonra sizin vay başınıza, yazık size.

Beldeler Ensâr'a dar geldi. Böylece yüzleri, kendisiyle sürmelenilen siyah sürme gibi siyâh oldu.

Onu biz doğurduk (198) ve onun kabri bizdedir.

Nimetlerin fazlaları da bizdedir ki, onu inkâr edemeyiz.

Allah onunla bize ikrâm etti ve onunla Ensâr'ını her hazır bulunulacak yerde bulunmaya hidayet etti, oraya götürdü.

İlâh, Arş'ın etrafında dönen, tertemiz güzel melekleri ve güzel kulları, Mübârek Ahmed'e salat etsin. (Sırasıyle rahmet, istiğfar ve dua.)»

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hassân b. Sâbit Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

نَبِّ السَّائِكِينَ أَنَّ الْخَيْرَ قَارَقَهُمْ مَعَ النَّبِيِّ قَوْلٌ عَنْهُمْ سَعَرَا
مَنْ ذَا الَّذِي عِنْدَهُ رَحْلِي وَرَاحِلَتِي وَرَزَقُ أَهْلِي إِذَا لَمْ يُوْنِسُوا الْمَطْرَا
أَمْ مَنْ مُنَابِتٍ لَا تَحْقُقُ جَنَادِعَهُ إِذَا اللِّسَانُ عَتَا فِي الْقَوْلِ أَوْ عَتَا
كَانَ الصِّيَاءُ وَكَانَ النُّورُ نَقْبَهُ سَدَّ الْإِلَهَ وَكَانَ السَّمْعُ وَالْبَصَرَا
فَلْيَنَّا يَوْمَ وَارَوْهُ بِمُحَمَّدٍ وَغَيَّبَهُ وَقَوَّا فَوْقَهُ الدَّرَا

(198) «Biz doğurduk» sözüyle Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in babaları tarafından dayıları olan Benî Neccâr'a işaret eder.

لَمْ يَتْرِكِ اللَّهُ مِنَّا بَعْدَهُ أَحَدًا وَلَمْ يَتَيْشْ بَعْدَهُ أَنفَى وَلَا ذَكَرَا
 ذَلَّتْ رِقَابُ بَنِي النَّجَارِ كُلِّمِ وَكَانَ أَمْرًا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ قَدْ قُدِرَا
 وَأَقْسَمَ النَّفَى دُونَ النَّاسِ كُلِّمِ وَبَدَدُوهُ جَهَارًا يَتَبَهُمَ هَدَرَا

«Miskin ve yoksullara haber ver ki; kendilerinden Seher vakti ayrılan Peygamber'le birlikte hayır onlardan uzaklaştı.

Yağmur yağmadığı zaman yolculuk eşyam, bineğim ve halkımın rızkını kim koruyacak.

Veya söz söylerken lisanın fazla ileri gittiği veya sürüttüğü zaman şerhlerinin evvellerinden korkmadığımız, itâb ettiğimiz kimse kimdir? İlâh'dan sonra kendisine tâbi olduğumuz bir nur idi, iştirme ve görme idi.

Onu lahdine gizledikleri, kaybettikleri ve üstüne toprak keseklerini attıkları gün, keşke Allah bizden hiçbirimizi geriye bırakmasaydı, ne bir kadın ne de bir erkek yaşamasaydı.

Benî Neccâr'ın hepsinin boyunları büküldü ve bu Allah'ın takdir edilmiş işlerinden bir iş idi.

Ganimet, insanların hepsinin önünde taksim edildi.

Aşikâr bir şekilde aralarında heder olarak onu dağıttılar.»

Yine Hassân b. Sabî, Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

أَلَيْتُ مَا فِي جَمِيعِ النَّاسِ مُجْتَهِدًا مَنَى أَلِيَّةَ بَرٍّ عَمِ إِفَادٍ
 مَا اللَّهُ مَا حَلَّتْ أَنفَى وَلَا وَصَّتْ مِثْلَ الرُّسُولِ نَبَى الْأُمَّةِ الْمَادِي
 وَلَا بَرَا اللَّهُ خَلْقًا مِنْ بَرِيَّتِهِ أَوْفَى يَدِيَّةَ جَارٍ أَوْ عِمَادٍ
 مِنَ الَّذِي كَانَ فِينَا يُسْتَضَاءُ بِهِ مُبَارَكِ الْأَمْرِ ذَا عِلَلٍ وَإِرْشَادٍ
 أَمْسَى نِسَاؤُكَ عَطَلْنَ الْيُوتَ قَسَا يَقْرَبْنَ فَوْقَ قَهَا سِرٍّ بِأَوْتَادٍ
 مِثْلَ الرُّوَاهِبِ يَلْبِسْنَ الْمَبَادِلَ قَدْ أَيْقَنَ بِالْبُؤْسِ بَعْدَ النِّعَةِ الْبِلَادِي
 يَا أَفْضَلَ النَّاسِ إِنِّي كُنْتُ فِي نَهْرٍ أَصْبَحْتُ مِنْهُ كَيْلَ الْفَرْدِ الصَّادِي

«İnsanların hütünü içinde cehdederek benden, bozulmayan ve ayıp olmayan bir yemin ile yemin ettim.
 Vallâhi hiç bir kadın, Ümmetin peygamberi, hidâyetci Resûlün misline ne hâmile olmuştur ne de öyle bir hamli vaz etmiştir.
 Ne de Allah bizim içimizde olup kendisiyle aydınlanan işi mübârek, adil ve irşad sahibi kimseden, komşunun ahbine ve vadine daha vefalı olan mahlukatından hiçbir mahluku yaratmadı.
 Senin hanımların evlerini bıraktılar, kazıklarla başlarına vuruyorlardı. Tıpkı rahibeler gibi ki onlar elbiselerinin eski püsküsünü, gündelik olanını giiyorlardı. Onlar açık bir şekilde nimetten sonra şiddetleri kesinlikle biliyorlardı.
 Ey insanların esdalı, ben geniş nimeltiler içerisinde idim, ondan beri tıpkı susamış, vahşi öküz misâli bir hâle geldim.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Birinci beytin sonu, İbn-i İshak'ın gayrı bir kimseden menkuldur.

Efendimiz Muhammed Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-in siretinin dördüncü cildi nihâyete erdi.

Bununla da kitap tamam oldu.

FIHRİST veİNDEKSLER

KİTABIN SAHİFELERİNE GÖRE MEVZULARIN MÜCMEL FİHRİSTİ

CA'FER b. EBİ TALİB'İN HABEŞİSTAN'DAN GELİŞİ VE ORAYA HİCRET EDENLER	5
Amr b. Umeyye'nin Habeşistan'dan getirdiği sahabelerin Medine'ye hicret etmeleri	5
Beni Hâşim b. Abd-i Menâf'dan	6
Beni Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan	6
Said b. El-As'ın oğlu Amr için söylediği şiiri	6
Beni Esed'den	7
Beni Abdiddar'dan	8
Beni Zühre'den	8
Beni Teym'den	8
Beni Cuhem'den	8
Beni Sehm'den	8
Beni Adiyy'den	8
Beni Amir'den	8
Beni Hâris'ten	9
Umeyye'nin gemiye bindirdiklerinin sayıları	9
 HABEŞİSTAN'DAN GELEN DİĞER MUHACİRLER	9
Beni Umeyye'den	9
İbn-i Cahş'ın Habeşistan'da Hıristiyanlık dinine girmesi ve Resûlullah'ın onun hanımını nikâhlaması	9

Beni Esed'den	10
Beni Abdiddar'dan	10
Beni Zühre'den	10
Beni Teym'den	11
Beni Mahzum'dan	11
Beni Cumeh'den	11
Beni Sehm'den	11
Beni Adiy'den	12
Ömer'in Nu'man'ı Meysan'ın üzerine amil (vâli) tayin etmesi sonra da onu azletmesi	12
Beni Amir'den	13
Beni Hâris'den	14
Habeş yurdunda ölenler	14
Abd-i Şems'den	14
Beni Esed'den	14
Beni Cumeh'den	14
Beni Sehm'den	14
Beni Adiy'den	14
Onların çocuklarından	15
Habeş yurduna hicret eden kadınlar	15
Kureys'den	15
Beni Ümeyye'den	15
Beni Mahzum'dan	15
Beni Teym'den	15
Beni Sehm'den	15
Beni Adiy'den	16
Beni Amir'den	16
Garib Araplardan	16
MUHACİRLERİN HABEŞİSTAN'DAKİ ÇOCUKLARI	16
Beni Haşim'den	16
Abd-i Şems'den	16
Beni Mahzum'dan	16
Beni Zühre'den	16
Beni Teym'den	16
Erkek çocuklar	17
Kız çocuklar	17
KAZA UMRESİ	
(H. Yedinci senenin Zulkadesinde)	17
Resûlullah'ın Zilkadede umre yapmak üzere gitmesi	17

İbn-i Ezbat Medine üzerinde	17
Bu umrenin Kısas Umresiyle isimlendirilmesinin sebebi	17
İlkin onunla birlikte men' olunan müslümanların da umreye çıkmaları	18
Sefâ ile Merve arasında hervele'nin sebebi	18
İbn-i Revâhe'nin Resûlullah'ın devesini yederek ürcûze söylemesi	19
Resûlullah'ın Meymûne ile evlenmesi	20
Resûlullah'ın Mekke'den çıkmasını taleb etmek üzere Kureyş'in Huvey-tibi ona göndermeleri	20
Kazâ umresi hakkında nâzil olan âyetler	21

MUTE GAZVESİ (13)

Sevizinci senenin Cumadil-ulasında Cafer, Zeyd ve Abdullah b. Revâhe'nin katl edilmeleri	21
Resûlullah'ın Mu'te'ye asker göndermesi ve O'nun kumandanları seçmesi	22
İbn-i Revâhe'nin cehennemden korkmasından dolayı ağlaması ve Onun Resûlullah için söylediği şiiri	22
Milletin Hirakl ile karşılaşmaktan korkmaları ve İbn-i Revâhe'nin on-ları teşci etmesi	24
Bizansla yapılan karşılaşma	27
İbn-i Harise'nin katl edilmesi	27
Ca'fer'in emirliği ve katledilmesi	27
İbn-i Revâhe'nin emirliği ve katledilmesi	28
İbn-i Velid ve milletle oradan ayrılması	30
Resûlullah'ın Müslümanların Rumlarla aralarında meydana gelen şeyle-ri haber alması	30
Resûlullah'ın Ca'fer'e üzülmesi ve onun ailesine tavsiyeleri	30
Hades'in kâhinesi ve kavmini uyarması	32
Ordunun geri dönmesi ve Resûlullah'ın orduyu karşılaması ve müslü-manların öfkesi	33
Mûte maktullerine ağlayan Hassân'ın şiiri	34
Mûte'nin maktullerine ağlayan Kâb'ın şiiri	36
Ca'fer b. Ebi Talib'e ağlayan Hassân'ın şiiri	38
Hassan'ın İbn-i Hâris'e ve İbn-i Revâhe'ye ağlayarak söylediği şiir	39
Mûte'nin şehidleri	41
Beni Hâşim'den	41
Beni Adiyy'den	41
Beni Mâlik'den	41
Ensar'dan	41
İbn-i Hişam'ın zikrettikleri	41

MEKKE'YE YÜRÜMEYİ İCAB EDEN SEBEPLER VE MEKKE'NİN FETHİ

(H. Sekizinci sene Ramazan ayında)

Bekr ile Huzae kabileleri arasında savaş	42
Temim'in Münebbih'den kaçmasından özür beyan ederek söylediği şiir	44
Ahzer'in, Kinane ile Muzae arasındaki Harb hakkında şiiri	45
Büdeyl'in Ahrez'e karşı reddiyesi	46
Kinâne ile Huzae arasındaki harp hakkında Hassan'ın şiiri	47
Resûlullah'dan yardım dileyen Amr el-Huzai'nin O'na şiiri ve onun da ona cevabı	48
İbn-i Verka'nın şikâyetçi olarak Medine'de Resûlullah'a gidişi ve Ebu Süfyan'ın onun durumunu öğrenmeğe çalışması	50
Ebü Süfyan'ın sulh ve hâcetini talep etmek için çıkıp Medine'ye gitmesi	51
Mekke'nin fethi için Resûlullah'ın techizatlanması	53
Hassan'ın milleti teşvik etmesi	53
Hâtıb'ın Kureys'e mektubu ve Resûlün Onun durumunu bilmesi	54
Resûlullah'ın Ramazan'da yola çıkması ve yerine Ebû Ruhm'ü bırakması	56
Merr-i Zehrân'a inmeleri ve Kureys'in Resûlullah'ın haberlerini tecessüs etmesi	56
Abbâs'ın hicreti	57
Ebü Süfyan b. Hâris ile Abdullah bin Umeyye'nin Müslüman olmaları	57
Ebü Süfyan'ın müslüman olmasının haberi Abbas'a ulaşıyor	59
Resûlullah ordusunun, Ebû Süfyan'ın önünde görünmesi	62
Ebü Süfyan'ın Mekke halkını sakındırmak üzere onlara dönmesi	63
Peygamberin, Zi-Tuva'ya vâsıl olması	64
Ebü Kuhafe'nin islâmı	64
Müslümanların askerlerinin Mekke'ye girişi	66
Mühacirlerin Kureys için Sa'd'den korkmaları ve Resûlullah'ın emrettiği	66
Müslümanların Mekke'ye girişlerindeki yolu	66
Safvan'ın, kendisiyle birlikte olsa bir toplulukla müslümanlara taarruzu	67
Fetih, Huneun ve Taif gününde Müslümanların şırası (parolası)	69
Resûlullah kumandanlarına ahdi ve isimlerini verdiği birtakım kimsele- rin katliyle emri	69
Resulullah'ın, Abdullah b. Sa'd'ın katl edilmesini emretmesinin sebebi ve Osman'ın onun hakkında şefaet etmesi	69
Ümm-ü Hani'nin kendilerine eman verdiği iki adamın haberi	72
Resûlullah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü	72

Resûlullah'ın İbn-i Talha'yı yeniden sedâne üzlrinde bırakması	73
Resûlullah'ın Beyt'te bulunan sûretleri imha etmeyi emretmesi	74
Resulullah'ın Beyt'te namaz kılması ve İbn-i Ömer'in onun orada namaz kılduğ yerde namaz kılması	74
Attâb ile Haris b. Hişam'ın müslüman olmalarının sebebi	75
Resûlullah'ın Hıraş'ı kattal (çok katleden) ile isimlendirmesinin sebebi ...	75
Ebü Şüreyh Mekke'nin hürmetini zikrettiği sırada Onunla İbn-i Said'in arasında geçen şey	77
Fetih gününde Resûlullah'ın diyetini ödediği ilk maktul	78
Ensar'ın, Resûlullah'ın Mekke'de kalmasından korkuda kalmaları Resu- lullah'ın da onları teskin etmesi	78
Resûlullah'tan bir işaret ile Kâbe'nin putlarının düşmesi	78
Fadale nasıl müslüman oldu	79
Resûlullah'ın Safyan b. Umeyye'ye eman vermesi	80
İkirme ve Safvan'ın müslüman olmaları	81
İbn-i Zibe'ra'nın müslüman olması ve onun bu husustaki şiiri	81
Hübeyle'nin, küfrü üzere kalması ve zevcesi Ümm-ü Hânî'nin İslâm'a girmesi hakkındaki şiiri	84
Müslümanların Mekke'neni fethinde hazır bulunmalarının sayısı	85
Mekke'nin fethi hakkında Hassan'ın şiiri	86
Enes b. Züneym'in, İbn-i Salim Resûlullah'a söylediği şeyden özür dile- mesi	90
İbn-i Züneym'e karşı Büdeyl'in reddiyesi	91
Nüceyr'in Fetih günü hakkındaki şiiri	92
Mekke'nin fethi hakkında İbn-i Mirdas'ın şiiri	93
ABBAS B. MİRDÂS'IN MÜSLÜMAN OLUŞU	94
İbn-i Mirdas'ın müslüman oluşunun sebebi	94
Fetih günü hakkında Ca'de'nin şiiri	95
Büceyd'in, fetih günün hakkındaki şiiri	95
FETİH'DEN SONRA, HALİD B. VELİD'İN KİNANE'DEN OLAN BENİ CEZİME'YE YÜRÜMESİ (62) VE HALİD'İN HATASINI TELAFİ İÇİN ALİ'NİN YÜRÜMESİ	96
Resûlullah'ın Hâlid'e tavsiyesi	96
Resûlullah'ın, Hâlid'in yaptıklarından gazablanması ve Ali'yi gön- dermesi	97
Hâlid'in mazereti	99
Hâlid ile Abdurrahmân'ın arasında olan şey ve Resûlullah'ın Halid'i azarlaması	99

Kureyş ile Beni Cezime'nin arasında harbin başgöstermesi sonra sulhun olması	100
Selmâ'nin, Cezime ile Kureyş'in arasında geçenler hakkında şiiri	101
İbn-i Mirdâs'ın Selma'ya karşı reddiyesi	102
Cehhâf'ın Selma'ya karşı reddiyesi	102
Cezimeli delikanlı İbn-i Ebi Hedred'in fetih günü hakkındaki rivayeti	103
Fetih günü hakkında Beni Cezime'den bir adamın şiiri	104
Vehb'in ona (Beni Cezimeli adama) reddiyesi	105
Hâlid'in önünden kaçan Beni Cezimeli bir çocuğun şiiri	106
Beni Cezime'den oğlan çocuklarının Hâlid'i işittikleri zaman urcûze söylemeleri	106
HALİD B. VELİD'İN UZZA'YI YIKMAK İÇİN YÜRÜMESİ	107
Hâlid ve Uzza'yı yıkışı	107
FETİHTEN SONRA H. SEKİZİNCİ SENESİ HUNEYN GAZVESİ	108
Havâsin'in toplanması	108
İbn-i Ebi Hedred'in gözcü olarak Hevazin üzerine gönderilmesi	111
Resulullah Safvan'dan zırhlarını ve silahlarını istedi O da kabul etti	112
Resulullah'ın, ordusuyla Hevazin'e doğru çıkması	112
Abbâs b. Mirdâs'ın kasidesi	113
Zat-ı Envat'ın durumu	115
Hevazinle karşılaşma ve Resulullah'ın sebatı	115
Resûlullah ile birlikte sâbit kalan kimselerin isimleri	116
Ebû Süfyan ve başkalarının müslümanların düştükleri bu duruma sevinmeleri	116
Hassan'ın Kelde'yi hicvetmesi	117
Şeybe'nin, Resulullah'ı katletmesi kast ettiği halde âciz kalması	117
Müslümanların Abbas'ın nidasıyla geri dönmeleri ve hezimetten sonra muzafferiyet	118
Ali'nin ve Ensarlı birinin bu harpte çektiği azap Ümm-ü Süleym'in durumu	119
Mâlik b. Avf'ın, milletin hezimet hakkındaki şiiri	121
Ebû Katade'nin durumu ve onun selebi	122
Meleklerin yardımı	123
Müşriklerin hezimet	124
Düreyd b. Simme'nin katledilmesi	129
Ebû Âmir el-Eşri'nin katledilmesi	131
Resûlullah'ın Beni Riab için dua etmesi	132
Mâlik b. Avf'ın kavmine tavsiyeleri ve Zübeyr'in onlarla karşılaşması	132
Seleme'nin kaçması hakkında söylediği şiiri	134

Resûlullah'ın sahabelerini zaif kişilerin katledilmesinden nehyetmesi ...	136
Bicâd ve Şeymâ'nın durumu ...	136
Huneyn gününde şehid düşenlerin isimleri ...	137
Huneyn'in mal ve esirlerinin toplatılması ...	138
Huneyn gününde Büceyr'in şiiri ...	138
Abbâs b' Mirdas'ın Huneyn günü hakkındaki şiiri ...	139
İbn-i Ufeyyif en-Nasri'nin İbn-i Mirdas'a karşı Reddiyesi ...	140
Abbâs b. Mirdas'a ait diğer bir şiiri ...	140
Damdam'ın, Huneyn günü hakkındaki şiiri ...	156
Ebû Hiraş'ın İbn-i Acve'ye ağıtı ...	158
İbn-i Avf'ın, firarından özür beyan etmesi ...	160
Kavminin müslüman olmasını zikreden bir Hevazlinin şiiri ...	162
İki kardeşinin mersiyesi için Cuşem'li kadının şiiri ...	162
Ebû Sevâb'ın Kureys' hicvetmesi ...	163
İbn-i Vehb'in Ebû Sevam'a karşı reddiyesi ...	164
Hadiç'in Huneyn günü hakkında şiiri ...	165

HUNEYN'DEN SONRA TAİF GAZVESİ

(H. Sekizinci senede) ...	166
Sakif'in hezimete uğrayan ordu birlikleri ...	166
Huneyn'den ve Taif'den geri kalıp iştirak edemeyenler ...	166
Resulullah'ın Taif'e gidişi ve Kab'in şiiri ...	166
Kinane'nin Kâb'e karşı reddiyesi ...	169
Şeddad'ın Taif'e yürüme hakkındaki şiiri ...	170
Tâif'e gidiş yolu ...	171
Mancımla atanların ilki Resulullah'dır ...	172
Tâif Surunu açma günü ...	172
Sakif ile görüşmeler ...	173
Resûlullah'ın rü'yası ve Ebu Bekir'in bu rü'yayı tâbir etmesi ...	174
Müslümanların yola çıkmaları ve bunun sebebi ...	174
Uyeyne ve gizlemiş olduğu niyyeti ...	175
Sakif'in azadlıları ...	175
Ubeyy b. Malik'in Mervan'ın elinden serbest bırakılması ve Dahhak'ın bu husustaki şiiri ...	176
Taif gününde müslümanların şehidleri ...	177
Kureys'den olanlar ...	177
Ensar'dan olanlar ...	178

HEVAZİN'İN MALLARININ VE ONUN ESİRLERİNİN DURUMU VE ONLARDAN MUELLEFE-İ KULUBA BAŞIŞ EDİLMESİ ...	179
Resûlullah'ın Hevazin hakkında yaptığı in'am, ihsanı ve Hevazin için duası ...	179

Resûlullah'ın Hevazin'e bağışı	180
Mâlik b. Avfen-Nasrî'nin müslüman olması	183
Manimeti taksim	184
Müellefe-i Kulub'a (126) bahşış verilmesi	185
İbn-i Mirdas'ın aldığı az görmesi ve Resûlullah'ın onu râzı etmesi	186
Huneyn ganimetlerinin bey'at edenlere tevzii	188
Resûlullah'a. Cueyl'e bahşış verilmesi soruldu o da cevap verdi	189
Zül-Huveysire et-Teymi'nin itirazı	190
Hassân'ın, Ensar'ın ganimetlerden mahrumetine dair şiiri	191
Ensar'ın mahrum kalmalarından ötürü hüznülenmeleri Resûlullah'ın da onları razı etmesi	193
RESULULLAH'IN CİRANE'DEN UMRESİ	195
Attâb b. Esid'in Mekke üzerine bırakılması ve Attb'n Müslümanlara sekizinci senede hac yaptırması Resulullah'ın umre yapması ve İbn-i Esid'i Mekke üzerine naib tayin etmesi	195
Umre'nin vakti	195
KÂB B. ZÜHEYR'İN TAİFTEN AYRILMASINDAN SONRAKİ DURUMU	196
Buceyr'in, kardeşi Kâb için korkması ve onun ona nasihatı	196
Kâb'ın, Resûlullah'ın yanına gelişi ve onun Kaside-i Lâmiyesi	199
Kâb'ın Ensâr'ı medhetmesiyle onların rızalarını talep etmesi	212
TEBÜK GAZVESİ	
(H. Dokuzuncu sene Receb ayında)	214
Resûlullah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için millete emretmesi	214
Ced'in savaşa katılmayıp geri durması ve onun hakkında nâzil olan âyet	215
Süveylim'in evinin yakılması ve Dahhak'ın bu husustaki şiiri	216
Resûlullah'ın orduya nafaka vermeye teşviki ve Osman'ın bu husustaki durumu	217
Ağlayanların durumu	217
Mâzurların Durumu	218
İmanlarında bir şüphe olmadığı halde, değişik sebeplerle geri kalanlar	218
Resûlullah'ın çıkması ve Medine üzerine âmil (vali) tayin etmesi	219
Münafıkların geri kalıp harbe iştirak etmemeleri	219
Ali b. Ebi Tâlib'in durumu	219
Ebû Hayseme'nin durumu	220
Peygamber ve müslümanlar Hicr'de	222

Resûlullah'ın devesinin kaybolması ve İbn-i Lusayt'ın haberi	223
Ebü Zerr'in durumu	225
Münafıkların müslümanları yardımsız bırakmaları ve haklarında nâzil olan âyet	226
Resûlullah ile Yuhanna arasındaki sulh	227
Resûlullah'ın Yuhanna'ya yazısı	228
Ükeydir'in esir edilmesi hadisesi sonra da musalâha yapması	228
Medine'ye geri dönüş	229
Vadi-i Müşakkak ve onun suyunun hadisesi	229
Zül-Bicâdeyn'in vefatı ve Resûlullah'ın onun defn işlerini yerine getirmesi	231
Onun Zül-Bicadeyn ile isimlendirilmesinin sebebi Resûlullah'ın, Ebû Rühm'e geri kalıp harbe katılmayanları sorması	231
TEBÜK GAZVESİNDEN DÖNÜŞTE MESCİD-İ DİRAR'IN DURUMU	233
Onların (Mescid-i Dirarı inşa edenlerin) Resûlü inşa ettikleri mescidde namaz kılmaya çağırması	233
Resûlullah'ın iki kişiye, O mescidi (Mescid-i dirarı) yıkmayı emretmesi	233
Onu (Mescid-i Dirarı) inşa edenlerin isimleri	234
Resûlullah'ın Medine ile Tébük arasındaki mescidleri	234
TEBÜK GAZVESİNDE GERİ KALAN ÜÇ KİŞİNİN DURUMU İLE ÖZÜRLÜLERİN DURUMU	235
Resûlullah'ın geri kalan üç kişi ile konuşmayı yasaklaması	235
Kâb'ın geri kalmasını anlatması	235
Allah'ın o üç kişinin tevbesini kabul etmesi	241

SAKİF KABİLESİNİN ELÇİLER HEYETİNİN DURUMU VE O KABİLENİN MÜSLÜMAN OLMASI

(H. Dokuzuncu sene Ramazan ayı)	244
Urve b. Mes'ûd'un müslüman olması ve kavmine geri dönmesi	244
Urve'nin İslama çağırması ve katledilmesi	244
Sakif'in Resûlullah'a elçiler heyeti göndermek için müşavere etmesi	245
Onların (Sakafilere) Medine'ye gelmeleri ve Resûlullah'tan bir takım şeyler istemeleri onun da imtina etmesi	246
Osman b. Ebi'l-As'ın onların üzerine emir kılınması	248
Bilal ve Sakif'in Ramazan'da gelen elçiler heyeti	248
Resûlullah'ın, İbn-i Ebi'l-As'ı, Sakif'in üzerine emir kıldığında ona olan ahdi	249
Tâğiye'nin yıkılışı	249

Ebü Müleyh ve Kaarib'in Müslüman olmaları	250
O iki kişinin Resûlullah'ın Tâğiye'nin mallarından borç ödemesini istemeleri	250
Resûlullah'ın Sakif'e yazısı	251

H. DOKUZUNCU SENEDE EBÜ BEKR'İN İNSANLARA HAC YAPTIRMASI

Ebü Bekr'in Hacc üzerine emir kılınması	252
Resûlullah ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması hakkında Beraetin nâzil olması	252
Bbn-i Hişam'ın bazı garip kelimeleri tefsir etmesi	225
Resûlullah'ın Ali'yi kendi yerine beraeti (müslümanların antlaşmadan-beri olduklarını ilan için görevlendirmesi)	256
Müşriklerle cihad etmekle emir için nâzil olan âyetler	258
İbn-i Hişam'ın bazı garip kelimeleri tefsir etmesi	259
Kur'şîlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve onları redd için nâzil olan âyetler	260
Müşriklerle savaşmak için nâzil olan âyetler	261
İki Ehl-i Kitab hakkında nâzil olan âyetler	261
Nesi hakkında nâzil olan âyetler	262
Tebük savaşı hakkında nâzil olan âyetler	263
Ehl-i nifak hakkında nâzil olan âyetler	263
İbn-i Hişam'ın bazı garip kelimeleri tefsir etmesi	264
Nifak ehli hakkında nâzil olan âyetlere yeniden dönüş	265
Sadaka erbabını anlatmak için nâzil olan âyetler	266
Peygamber'in İbn-i Übeyy üzerine cenaze namazı kılması sebebiyle nâzil olan âyet	270
İzin isteyenler hakkında nâzil olan âyetler	271
Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında inen âyetler	272
Muhacir ve Ensâr'ın öncüleri hakkında nâzil olan âyetler	273
Hassan'ın içinde gazveleri saydığı şiiri	275

H. DOKUZUNCU SENE VE ONUN VÜFUD (ELÇİLER) SENESİ İLE İŞİNLENDİRİLMESİ

(Fetih sûresinin nâzil olması)	283
Arabların boyun eğmeleri ve müslüman olmaları	283

BENİ TEMİMİN ELÇİLER HEYETİNİN GELMESİ VE HUCURAT SURESİNİN İNMESİ

Fey'tin adamları	284
Hütat'tan bir şey	284
Elçiler hey'etinin diğer adamları	285

Resûlullah'a bağırarak seslenmeleri ve Utarid'in sözü	285
Utarid'e karşı reddeden Sabit'in söylediği sözü	286
Kavmiyle öğünen Zibirkan'ın şiiri	287
Ziberkan'a karşı Hassan'ın reddiyesi	288
Ziberkan'a aid diğer bir şiir	291
Ziberkan'a karşı Hassan'ın reddiyesi	292
Onların (şairlerin) müslüman olması ve Resûl'ün onları mükafatlandırması	293
İbn-i Ethem'in Kays'ı hicvetmesi	294
AMİR B. TUFEYL VE ERBED B. KAYS'IN KISSASI	295
Beni Amir'in yerine elçi olarak gelmeleri ve elçilik heyetinin bazıları ...	295
Resûl'e gadr için Âmir'in tedbiri	295
Resûl'ün Âmir'e bedduasıyla Âmir'in ölmesi	296
Erbed'in yıldırım çarpmasıyla ölmesi onun ve Amir'in hakkında nâzil olan âyet	297
Erdeb'e ağlayarak Lebid'in söylediği şiiri	298
DİMAN B. SALABENİN BENİ SA'D B. BEKR YERİNE ELÇİ OLARAK GELİŞİ	303
Onun (Benu Sa'leb) Resûle bir takım sorular sorması sonra müslüman olması	304
Onun (Dıman bin Sa'leb) kavmini İslama dâvet etmesi	305
CARUD'UN ABDÜLKAYS'IN ELÇİLERİ İÇİNDE GELİŞİ	306
Resûlullah'ın onun borcunu tazmin etmesi ve onun Müslüman olması (Cârud'un müslüman olması)	306
Kavmi irtidat ederken onun tutumu (Cârud)	307
İbn-i Sava'nın müslüman olması	307
BENİ HANİFE'NİN ELÇİLER HEYETİ VE ONLARLA BİRLİKTE MÜSELLİMETU'KEZZÂB	307
Resûlullah'ın Müsellimeye söylediği	308
Onun (Müseylimenin) irtidatı ve Peygamberlik iddiası	308
ZEYDÜ'L-HAYL'İN TAY'IN ELÇİLER HEYETİ İLE GELİŞİ	309
Onun (Zeydülhayl'in) Müslüman olması ve ölümü	309
ADİY B. HATİMİN DURUMU	310
Fırar etmek için Adiy'nin Şam'a kaçması	310
Resûlullah'ın, Hatim'in kızını esir etmesi sonra onu serbest bırakması ...	311
Hatim'in kızının kardeşi Adiy'e İslamı tebliğ etmesi	313

Adiy'in Resûl-e gelmesi ve müslüman olması	313
Resûlüllah'ın Adiy'e va'dettiği şeylerin vukuu	314
FERZE B. MÜSEYK EL-MURADÎ'NİN GELİŞİ	315
Murad ve Hemdan arasında Redm günü	315
Bedn günü hakkında Ferve'nin şiiri	315
Ferve'nin Resûl'e gelişi ve müslüman oluşu	316
AMR B. MA'D-İ YEKRUB'UN BENİ ZEBİD'DEN BİR GRUPLA GELİŞİ	317
Onun (Amr b. Ma'd-i Yekrüb) dinden dönmesi ve bu husustaki şiiri ...	319
EŞ'AS B. KAYS'IN KİNDE ZİYARETÇİLERİ İLE GELİŞİ gelişleri	
ve müslüman oluşları	320
Ziyaretçilerin Akilül-Mirar'a intisap edilmeleri	320
Eşas'ın Akilül'l-Mürâr'a nisbet edilmesi	321
SURED B. ABDULLAH EL-EZDÎ'NİN GELİŞİ	
Onun müslüman oluşu	322
Cüreş halkı ile savaşı (Sured Abdullah)	322
Resûlüllah'ın Cüreş heyetine kavimlerinin başına gelenleri haber vermesi	323
Cüreş halkının müslüman olması	324
HİMYER MELİKLERİNİN ELÇİLERİ ONLARIN MEKTUPLARI İLE GELİŞİ	324
Resûlüllah'ın onlara (Himyer meliklerine) mektubu	325
YEMEN'E GÖNDERDİĞİ ZAMAN RESULULLAH'IN MUAZ'A VA-SİYYETİ	327
Resûl'ün Muaz'ı Yemen'e göndermesi ve orada yapmasını istediği şeyleri kendisine emretmesi	327
FERVE B. AMİR EL-CUZAMÎ'NİN MÜSLÜMAN OLMASI	328
Bizans'ın Onu (Ferve'yi) hapsedmesi ve onun haps edilişi hakkındaki şiiri	328
Onun (Ferve'nin) katledilişi	329
BENİ HARİS B. KAB'IN HALİD B. VELİD'İN ELİ İLE MÜSLÜMAN OLMALARI (Halid onlara yürüdüğü zaman)	329
Halid'in kalması veya gelmesi hakkında görüşünü almak üzere Resûl-e durumu sorması	330

Resûl'ün Halid'e gelmesini emreder bir Mektup göndermesi	331
Onların (Beni Haris b. Kâb'ın) elçileriyle birlikte Halid'in Resûlullah'a geliş	331
Onların (Beni Haris b. Kâb) heyetinin Resûlullah'ın yanında yaptıkları	332
Resûlullah'ın Amr b. Hazm'i ahdiyle onlara göndermesi	333
RİFAE B. ZEYD EL-CÜZMÎ'NİN GELİŞİ	
müslüman olması ve Resûlullah'ın mektubunu kavmine göstermesi	335
HEMDAN'IN ELÇİLER HEYETİNİN GELİŞİ	
isimleri ve İbn-i Namat'ın Resûl'ün önünde konuşması	336
Resûlullah'ın yasaklayan mektubu	338
İKİ YALANCI: MUSEYLEMETU'L-HANEFİ VE ESVED EL-AN-SI	
O ikisinin hakkında Resûlullah'ın rüyası	339
Resûlullah'ın deccallardan haber vermesi	339
EMİRLERİN VE AMİLLERİN SADAKALARI (ZEKATLARI) ALMAK ÜZERE ÇIKMALARI	
Emirler ve amillerin isimleri ve üstlendikleri şeyler	340
MUSEYLEME'NİN RESULULLAH'A MEKTUBU VE RESULULLAH'IN ONA CEVABI	
VEDA HACCI	341
Resûlullah'ın hazırlıkları yapması ve Medine üzerine Ebû Dücaneyi amil kılması	341
Resûlullah'ın Aişe'ye hayzı hakkında emrettiği şey	342
ALÎ'NİN YEMEN'DEN DÖNÜŞÜNDE HACDA RESULULLAH'A KAVUŞMASI	
Resûlullah'ın hac işlerinde Ali'ye emrettiği şeyler	343
Askerleri, Ali'yi Resûlullah'a şikayet ettiler	344
Veda haccında Resûlullah'ın hutbesi	345
Resûlullah'ın sözlerini etrafa iletenin ismi ve tekrarladığı şeyler	347
İbn-i Hârice'nin Veda haccında Resûlden işittiği şeyleri rivayet etmesi	347
Resûlullah'ın hacda bazı şeyleri millete öğretmesi	378
USAME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLMESİ	
RESÛLÜLLAH'IN ELÇİLERİNİN KRALLARA GÖNDERİLMESİ	349
Resûlullah'ın kavmine İsa konusunda ihtilaf ettikleri zaman Havarilerin başına geleni hatırlatması	349
İbn-i Habîb'in Resûlullah'ın elçilerini göndermesini rivayet etmesi	350

İsa'nın elçilerinin isimleri	351
BÜTÜN SAVAŞLAR	351
SERİYYE VE MÜFREZELER	352
GALİB B. AMDULLAH EL-LEYSİ'NİN BENİ MÜLEVVAH İLE GAZVESİNİN HABERİ	353
İbn-i Bersa'nın durumu	353
İbn-i Mekis'in işte bu gazvede çektiği belâlar	353
Müslümanların mal ve davarlarla oradan ayrılmaları	354
İşte bu gazvede müslümanların şıarı (parolası)	354
Bazı Gazvelerin tanıtılması	355
ZEYD B. HARİSE'NİN CÜZAM'A DOĞRU GAZVESİ	356
O gazvenin sebebi	356
Müslümanların kâfirlere galibiyetleri	357
Melle'nin iki oğlu Hassan ve Uneyf meselesi	357
Onların (Hassan ve Nneyf'in) Resûlullah'a gelmeleri ve Ebû Cial'in şiiiri	358
ZEYD B. HARİSE'NİN BENİ FERAZE İLE GAZVESİ VE ÜMM-Ü KİFRE'NİN KATLİ	362
O gazvede yaralanan ve katl edilenlerden bazıları	362
Zeyd'in onlara yakında savaşma tehdidinde bulunması	362
Ümm-ü Kirfe'nin meselesi	362
İbn-i Müsehher'in Mes'ade'nin katledilmesi hakkındaki şiiiri	363
ABDULLAH B. REVAHE'NİN YUSEYR B. NİZAM'IN KATLİ İÇİN GAZVESİ	363
Yüser'in katledilişi	363
İbn-i Atif'in Hayber'deki gazvesi	364
ABDULLAH B. ÜNEYS'İN HALİD B. SÜFYAN B. NÜBEYH EL- HUZELİ'Yİ KATLETME İÇİN YAPTIĞI GAZVE	364
İbn-i Nübeyh'in katledilişi	364
Resûlullah'ın İbn-i Uneys'e bir baston hediye etmesi	364
İbn-i Üneys'in, İbn-i Nübeyh'in katledilmesi hakkındaki şiiiri	366
Diğer bir takım gazveler	367
UYEYNE B. HİSN'İN BENİ TEMİM'DEN OLAN BENİ ANBER İLE GAZVESİ	367
Resûl'ün Aişe'ye onlardan bir esiri âzâd etmesi için bahşetmesi	367
Esirlerden ve katl edilenlerden bazıları ve Selmâ'nın bu husustaki şiiiri	368
Bu hususta Ferezdak'ın şiiiri	368
GALİB B. ABDULLAH'IN MÜRRE YURDUNDA GAZVESİ	368

Mirdas'ın katledilmesi	369
AMR B. EL-AS'IN ZAT-İ SELASİL'DEKİ GAZVESİ	370
Amr'ın gönderilmesi ve O'nun yardım istemesi	370
Ebü Bekir'in, Râfi b. Ebi Rafi'e vasiyeti	371
Avf el-Eğcei'nin kesilmiş develerin etlerini kavm arasında taksim etmesi	373
İBN-İ EBİ HEDRED'İN IDM BATNINDAKİ GAZVESİ VE AMİR B. EL-EZBAT EL-EŞCEİ'NİN KATLEDİLMESİ	374
İbn-i Azbet'in katledilmesi ve hakkında inen âyet	374
İbn-i Habis ve İbn-i Hısn, İbn-i Azbet'in kanı hakkında Resûl-e dâva açmaları	375
Muhallim'in ölümü ve onun için hâdis olan şeyler	376
İbn-i Ezbat'ın diyeti	377
İBN-İ EBİ HERRED'İN RİFAE B. KAYS EL-CUŞEMİ'Yİ ÖLDÜRMEK İÇİN YAPTIĞI GAZVE ve gazvenin sebebi	377
Müslümanların muzaffer olmaları ve İbn-i Ebi Hedred'in evlenmek için ondan yardım umduğu ganimetteki payı	378
ABDURRAHMAN B. AVF'IN DÜMETÜ'L-CENDELE DOĞRU GAZVESİ	379
Resûlüllah'ın kavmine yaptığı va'zından bir farça	379
İbn-i Avf'ın memur edilmesi ve onun sarık sarması	381
EBU UBEYDE B. CERRAH'IN GAZVE İÇİN DENİZ KENARINA GİTMESİ	381
Yiyeceğin bitmesi ve deniz hayvanının kıssası	381
AMR B. ÜMEYYE EL-DAMRİ'NİN EBU SÜFYAN B. HARB İLE SAVAŞMAK İÇİN GÖNDERİLMESİ VE O YOLDA YAPTIKLARI	382
Onun (Amr. b. Umeyye) Mekke'ye gelişi ve Kureyş'in kenilisini tanıması	382
Onun (Amr. b. Umeyye) mağarada Bekr kabilesinden bir adamı katletmesi	383
ZEYD B. HARİSE'NİN MEDYEN'E SERİYYESİ	384
Onun (Zeyd b. Harise) ve Dumeyre'nin gönderilmesi ve esir etmenin kıssası	384
SALİM B. UMEYR'İN EBU AFEK'İ KATLETMESİ İÇİN SERİYYESİ	385
Ebü Afek'in nifakının sebebi	385

İbn-i Umeyr'in onu (Ebu Afek) katletmesi ve Müzeyriye'nin şiiri	386
UMEYR B. ADİYY EL-HATMÎ'NİN- ASMA BİNT-İ MERVAN'IN KATLİ İÇİN GAZVESİ	386
O kadının (Asmâ bint-i Mervan) münafıklığı ve bu husustaki şiiri ...	386
Hassan'ın o kadına (Ümeyye b. Zeyd) karşı reddiyesi	387
Hatmî'nin o kadını katletmesi için yola çıkması	388
Beni Hatme'nin durumu	388
SÜMAME B. ESAL EL-HANEFÎ'NİN ESİR EDİLMESİ MÜSLÜ- MAN OLMASI VE SÜMAME B. ASAL EL-HANEFÎ'Yİ ESİR ALAN SERİYYESİ	388
Onun müslüman olması (Sümame b. Esal el Hanefi)	388
Onun Mekke'ye çıkıp gitmesi ve Kureyş ile beraber olan kıssası	389
ALKAME B. MÜCEZZİZ'İN SERİYYESİ	390
Alkame'nin gönderilmesinin sebebi	390
İbn-i Hüzafe'nin askerleriyle birlikte şakalaşması	391
KÜRZ B. CABİR'İN YESAR'I KATLEDEN BECİLER'LERİN KAT- Lİ İÇİN YAPTIĞI SERİYYESİ	392
Yesar'ın durumu	392
Becilelerin katletmeleri ve Resûl'ün de onları cezalandırması	392
ALİ B. EBİL TALİB'İN YEMEN'E GAZVESİ	393
ÜSAME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLME- Sİ	393
RESÛLÜLLAH (S.A.V.)'İN HASTALIĞININ BAŞLANGICI	393
Hastalığın başlaması (Hz. Peygamberin)	393
Aişe'nin evinde Resûlüllah'ın tedavi edilmesi	394
RESÛLÜLLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VESELLEM)'İN HANIM- LARI	395
(Mü'minlerin anaları)	
Onların (Hz. Peygamberin hanımlarının) isimleri	395
Hatice ile evlenmesi	395
Aişe ile evlenmesi	396
Sevde ile evlenmesi	396
Ümm-ü Seleme ile evlenmesi	397
Hafsa ile evlenmesi	397
Ümm-ü Habibe ile evlenmesi	397
Cüveyriye ile evlenmesi	398
Safiyye ile evlenmesi	399
Meymûne ile evlenmesi	399

Zeyneb binti Huzeyme ile evlenmesi	400
Onların (evzac-i tarihatin) sayıları ve Resûl'ün onlarla birlikteki durumu	400
Kadınlarından Kureysli olanların isimleri	401
Arap ve başkalarından olan hanımlarının isimleri	401
RESÛLÜLLAH'IN AİŞE'NİN EVİNDE HASTALIĞININ BAKIMI VE TEDAVİSİ	
Aişe'nin evine gelişi	402
Hastalığın şiddetlenmesi ve üzerine suyun dökülmesi	402
Peygamberin bir sözü ve hususiyle Ebû Bekr'i zikretmesi	403
Recûlullah'ın Usame'nin savaşa çıkışını tamamlamasını emretmesi	403
Resûlullah'ın Ensar için vasiyyeti	404
Ağızdan ilaç verilmesi meselesi	405
Resûlullah'ın işaret ile Usame için dua etmesi	405
Ebû Bekr'in millete namaz kıldırması	406
Allah'ın Peygamberinin ruhunu kabzettığı gün	407
Abbas ve Ali'nin durumu	409
Vefâtından biraz önce Resûl'ün misvak kullanması	410
Resûl'ün vefâtından sonra Ömer'in sözü	411
Resûl'ün vefâtından sonra Ebû Bekr'in tutumu	411
BENİ SAİDE'NİN SAKİFESİ (sofası-gölgeliği)	412
İbn-i Avf ve onun Ebû Bekr'e beyat etme durumu ile ilgili olarak Ömer ile müşaveresi	413
Ebû Bekr'e bey'at esnasında Ömer'in hutbesi	414
Ebû Bekr ve Ömer, Sakife'ye (gölgeliğe) giderlerken yolda onlarla karşılaşan iki adamın tanıtılması	417
Umumiy Bey'at sırasında Ebû Bekr'den önce Ömer'in hutbesi	418
Ebû Bekr'in hutbesi	418
RESÛLÜLLAH (S.A.V.)'İN TECHİZ EDİLMESİ VE DEFNEDİLMESİ	
Resûl'ün yıkanmasını üstlenen kimseler	419
Resûl'ün nasıl yıkıldığı	420
Resûl'ün tekfini (kefenlenmesi)	421
Resûl'ün defni ve üzerine kılınan namaz	421
Resûl'ün defnedilmesi	422
Resûl'ün defnedilmesini üstlenen kimseler	422
İnsanların Resûl'e zamanca en yakın olanı	423
Resûl'ün hamisesi	424
Resûl'ün ölümünden sonra müslümanların fitneye düşmesi	424
HASSAN B. SABİT'İN RESÛLÜLLAH'A MERSTYESİ	425

